BBF00095

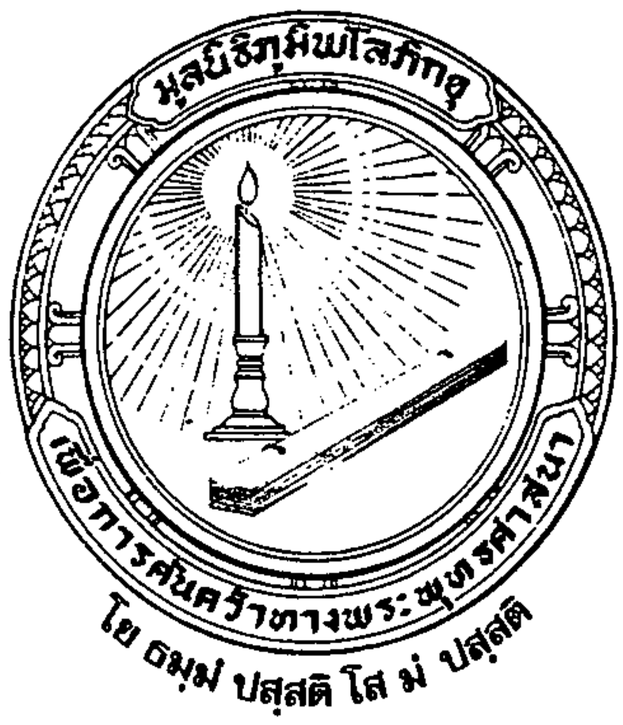

ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

(บาลี-ไทย)

ภาค ๖

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ

(PĀLI-THAI)

PART VI

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

เป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

นายอำลอง ตันเจริญ - นางเซียมเฮียง แซ่เล้า

สร้างพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น

ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8288-81-1

ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

(บาลี–ไทย)

ภาค ๖

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ

(PĀLI-THAI)

PART VI

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

เป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

นายอำลอง ตันเจริญ – นางเซียมเฮียง แซ่เล้า

สร้างพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น

ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8288-81-1

พระบรมราโชวาท

"ฉันขออนุโมทนา ขอให้ทำต่อไปอย่าหยุดเสีย ฉันสนับสนุนงานนี้ร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม ให้ทำต่อไป เป็นการช่วยให้คนเข้าถึงธรรม

การแปลคำบาลีสาเป็นคำไทยนั้น ต้องระวังให้จงหนัก อย่าให้ขัดแย้งกันได้เป็นอันขาด เพราะถ้าขัดแย้งกันแล้ว จะทำให้เกิดความสับสนยากแก่นักศึกษาต่อไปภายหน้า ที่ใดสงสัยว่าจะแปลให้เข้าใจไม่ได้แจ่มแจ้ง ก็ควรมีคำอธิบายกำกับไว้ด้วย"

(พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานแด่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ และคณะกรรมการของสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ในโอกาสเข้าเฝ้าน้อมเกล้าฯ ถวายพระคัมภีร์แปลเป็นภาษาไทยฉบับแรก เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๐๖)

นายจำลอง ตันเจริญ - นางเซียมเฮือง แซ่เล้า

สร้างพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ที่ ๒/๒๕๒๗

เรื่อง การจัดทำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฉบับภูมิพโลภิกขุ

อาศัยพระบัญชา ที่ ๑/๒๕๒๗ เรื่องการตรวจชำระพระไตรปิฎก ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๗ เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก จะเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบนักษัตร ใน พ.ศ.๒๕๓๐ นั้น และโดยที่มูลนิธิภูมิพโลภิกขุเพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้จัดทำโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมและได้รับการอุดหนุน โดยงบประมาณแผ่นดินอยู่แล้ว

จึงให้มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ส่งเสริมงานการตรวจชำระพระไตรปิฎกโดยพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเอื้ออำนวยในการประสานประโยชน์ โดยจัดทำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชนา ปกรณ์วิเศษ สัททาวิเสส ฉบับภูมิพโลภิกขุ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหาธรรมราชาธิราช ให้เป็นที่ปรากฏตามโบราณราชประเพณีสืบไปชั่วกาลนาน.

สั่ง ณ วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๒๗

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เฟชรรัตนราชสุดา

ประธานกรรมการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ นับเป็นอภิลักขิตสมัยมงคลวิเสสที่ล้นเกล้าล้นกระหม่อมทั้งสองพระองค์ ทรงมีพระราชกฤษดาภินิหารเป็นที่ปรากฏแก่สมณพราหมณาจารย์ทั้งปวงและพสกนิกรทวยราษฎร์ โดยที่พระองค์ได้ทรงทำนุบำรุงประเทศชาติพระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นหลักชัยของบ้านเมืองจนทุกวันนี้ ทั้งนี้สำเร็จด้วยพระบารมีธรรม พระคุณธรรมที่ทรงดำรงอยู่ในทศพิธ-ราชธรรม มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ จึงจัดสร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา อันเป็นผลงานของมูลนิธิฯ ตีพิมพ์ขึ้นถวาย ๖๑ พระคัมภีร์ เพื่อเป็นการสนองพระเดชพระคุณและเป็นอนุสรณียวัตถุธรรมบรรณาการ เนื่องในอภิลักขิตกาลพิเศษครั้งนี้

เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ และคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสร้างพระคัมภีร์ เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ-พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. จอมพลประภาส จารุเสถียร

๒. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

๓. คุณหญิงจวบ จิรโรจน์

๔. ท่านผู้หญิงหม่อมราชวงศ์หญิงรสลิน คัคณางค์

๕. ท่านผู้หญิงอรุณ กิติยากร ณ อยุธยา

๖. ท่านผู้หญิงชนัตถ์ ปิยะอุย

๗. พลโทประพัทธ์ กุวานนท์

๘. คุณหญิงสัตยวดี กุวานนท์

๙. คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

๑๐. คุณหญิงวัลลีย์ วีระปรีย

๑๑. คุณหญิงเฟื่อง ชลิตอาภรณ์

๑๒. คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒนะ

๑๓. คุณหญิงสงวนศรี จันทรางศุ

๑๔. คุณหญิงสุภัทรา ตันติพิพัฒน์พงศ์

๑๕. คุณหญิงวรรณี วิทยะสิรินันท์

๑๖. อธิบดีกรมการศาสนา

๑๗. อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

๑๘. นางประภา จัยวัฒน์

๑๙. นางอวยพร ปัตตพงศ์

๒๐. นางอุษา จารุดุล

๒๑. นางยุพนา ธรรมโกวิท

๒๒. นางประไพ อมาตยกุล

๒๓. นางประสพศรี ประเสริฐสม

๒๔. นางลำยอง หะรินสุต

๒๕. นางสมสวาสดิ์ บุญญภัทโร

๒๖. ศาสตราจารย์พิพัฒน์ สุจินดา

๒๗. รองศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุษยกุล

๒๘. รองศาสตราจารย์ศรีกาญจน์ สุจินดา

๒๙. นายชุมศักดิ์ เตชะเสน

๓๐. นางประณัฐ เตชะเสน

๓๑. นางสมจิตต์ สิทธิไชย

๓๒. นางเสริมศรี เอกชัย

๓๓. นางสุกัญญา ดุจศรีวัชร์

๓๔. นางสาวบุญรักษ์ นาครัตน์

๓๕. นางสาววิไลลักษณ์ จารุดุล

๓๖. นางสาวบุญนาค ศศะภูริ

๓๗. นางสุจิตรา (จิราธิวัฒน์) มงคลกิติ

๓๘. นายปราโมทย์ สัชฌุกร

๓๙. นายพุธตรี กุวานนท์

๔๐. นายระพินทร์ จารุดุล

๔๑. นายมณีพันธุ์ จารุดุล กรรมการและเลขานุการ

๔๒. นายสิริ เพ็ชรไชย กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้อำนวยการจัดสร้างพระคัมภีร์ ฉบับภูมิพโลภิกขุ

๑. นายมณีพันธุ์ จารุดุล	ผู้อำนวยการ
๒. นางอุษา จารุดุล	รองผู้อำนวยการ
๓. นายสิริ เพ็ชรไชย	หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะนักวิชาการประจำ

๑. นายสิริ เพ็ชรไชย	ป.ธ.๙
๒. พระมหาเฉลียว เปสโร	ป.ธ.๙
๓. นายสุวรรณ์ จินต์ประชา	ป.ธ.๙
๔. นายสังคม ศรีราช	ป.ธ.๙
๕. นายทวี ศรีทองอินทร์	ป.ธ.๙
๖. พ.อ.คง แจ้งไพล	ป.ธ.๙
๗. อุบาสิกาสมศรี จารุเพ็ง	บ.ศ.๙
๘. นายบุญมา จิตจรัส	ป.ธ.๘, ปริญญาโท
๙. นายภิญโญ ล่องสกุล	ป.ธ.๘, ปริญญาโท
๑๐. นายทองดี พันโน	ป.ธ.๘
๑๑. นางศิริรัตน์ ด้วงสน	บ.ศ.๘
๑๒. พระมหาอภัย อุปปติสโส	ป.ธ.๗
๑๓. นายบรรจบ พุกพญา	ป.ธ.๗
๑๔. อุบาสิกาจรรยา บัวสุวรรณ	บ.ศ.๖
๑๕. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย	ศศ.บ.(โบราณคดี)

๑๖. อุบาสิกาพรทิพย์ ศูนย์จันทร์ นักปริวรรตอักษร

๑๗. อุบาสิกาพรม เกิดเกษม นักปริวรรตอักษร

๑๘. อุบาสิกาบุญเกื้อ ไพโรจน์ นักปริวรรตอักษร

คณะนักวิชาการพิเศษ

๑.	นายไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์	สถ.บ.(จุฬา)
๒.	น.อ.สุรจิต สงสกุล ร.น.	ป.ธ.๘, Ph.D.
๓.	น.อ.ทองย้อย แสงสินชัย ร.น.	ป.ธ.๙
๔.	น.ท.วินัย ตะเภาพงษ์ ร.น.	ป.ธ.๙, Ph.D.
๕.	น.ต.สารี อินสอน ร.น.	ป.ธ.๙
๖.	นายพิสิฐ เจริญสุข	ป.ธ.๙, อ.ม.(จุฬา)

คณะเจ้าหน้าที่ธุรการ

๑. นางถาวร ศรีปราสาท

๒. นางสาวพวงเงิน อุชชิน

๓. นายพัฒน์ ประกอบบุญ

๔. ร.อ.เกษม กระจกทอง

๕. นางพิกุล บำรุงผล

๖. นางสุภา วรรณพงษ์

๗. นางจิตตรา อมะรักษ์

๘. นางทิพย์วดี ภู่ทอง

๙. นางปนัดดา เอี่ยมวุฒิ

๑๐. นายเฉลิมชัย ทองมี

๑๑. นางชนก อภัยเสวตร์

๑๒. นางรัตยา บัวยังตูม

๑๓. นายยรรยง แวงคำ

๑๔. นายทองสุข ทุมนาห่าด

๑๕. นางสาวจิรัญญา เว้นบาป

๑๖. นางชลอ วรรณจันทร์

ขอจงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ในธรรมของสมเด็จพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าเป็นนิตย์ เทอญ.

หมายเหตุ : การแต่งตั้งกรรมการ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ ในพระบัญชานี้เป็นการแต่งตั้งโดยตำแหน่ง.

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ด้วยความสนับสนุนของคณะกรรมการมหาเถรสมาคม

และ

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒๕๔๔

First published : 2001

ISBN 974-8288-81-1

สงวนลิขสิทธิ์

ในการคัดลอก แปล และดัดแปลง

ไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมด

All rights reserved

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ในบริเวณวัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร

Printed in Thailand

At The Bhūmibalo Bhikkhu Foundation Press,

Wat Srakesa, Bangkok.

นิทานกถา

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ได้ทรงเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพานตลอด ๔๕ พระวัสสา คำสอนของพระองค์ที่ทรงแสดงแล้ว ทรงบัญญัติแล้ว เรียกว่า พระธรรมวินัย ทรงตั้งไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์ เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน จัดเป็นพระสัทธรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า **พระปริยัติสัทธรรม** ในบรรดาพระสัทธรรมทั้งสาม พระปริยัติสัทธรรม มีความสำคัญมาก เมื่อพระปริยัติสัทธรรมยังดำรงอยู่ตราบใด **พระปฏิบัติสัทธรรม** และ **พระปฏิเวธสัทธรรม** ก็ยังคงดำรงอยู่ตราบนั้น เมื่อพระปริยัติสัทธรรมเสื่อมสูญแล้ว พระปฏิบัติสัทธรรมและพระปฏิเวธสัทธรรมก็ดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้น พระปริยัติสัทธรรมจึงเป็นมูลรากของพระศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอรหันต-สาวกทั้งหลายมีพระมหากัสสปเถระ เป็นต้น ได้ยกเอาคำสั่งสอนอันเป็นพระพุทธ-วจนะขึ้นสู่การสังคายนาเป็นครั้งแรก ด้วยภาษาบาลี อันเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ชาวโลก โดยจัดหมวดหมู่เรียกว่า **พระไตรปิฎก** ได้แก่ **พระวินัยปิฎก** **พระสุตตันตปิฎก** และ **พระอภิธรรมปิฎก** พระไตรปิฎกนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ปาฬิ** หรือ **พระบาลี**

กุลบุตรผู้หวังความตั้งมั่นยั่งยืนแห่งพระสัทธรรม จำเป็นต้องศึกษาพระไตรปิฎกหรือพระบาลีนี้ให้รู้ซึ้ง ทั้งบทพยัญชนะและอรรถะ จึงจะปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามพระพุทธวจนะ ได้มีการศึกษาเล่าเรียนในด้านพระปริยัติสัทธรรมนี้สืบมาตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนมชีพอยู่ จัดเป็นธุระในพระศาสนาอย่างหนึ่ง เรียกว่า คันถธุระ คู่กับ วิปัสสนาธุระ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติอันเป็นส่วนแห่งพระปฏิบัติสัทธรรม การศึกษานั้นย่อมมีครูบาอาจารย์สั่งสอน และบันทึกคำสอนตลอดทั้งมติวินิจฉัย โดยท่านผู้รู้พระพุทธาธิบายเรียกว่า พระอรรถกถาจารย์ ตามความหมายที่แท้จริงนั้น พระอรรถกถาจารย์ หมายถึง พระอรหันต์ผู้เป็นสังคีติกาจารย์ในครั้งแรก มีพระมหากัสสป พระอุบาลีและพระอานนท์ เป็นต้น เมื่อได้มีการสั่งสอนและการบันทึกคำสอนไว้ พระสงฆ์สาวกก็ได้ศึกษาเล่าเรียนต่อ ๆ กันมา คัมภีร์ดังกล่าวนั้นเรียกว่า **อรรถกถา** มีการบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลี ภาษาเดียวกับที่ใช้

บันทึกพระไตรปิฎก เมื่อพระพุทธศาสนาได้เคลื่อนจากชมพูทวีปมาตั้งมั่นอยู่ในลังกาทวีปแล้ว ได้มีการสั่งสอนและบันทึกไว้ด้วยภาษาสิงหพอันเป็นภาษาของชาวเกาะ สำนักที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับพระคัมภีร์อรรถกถาเหล่านี้ ได้แก่ สำนักมหาวิหาร ในลังกาทวีป การที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวในอรรถกถา กุลบุตรจำต้องศึกษาภาษาสิงหพก่อน ซึ่งเป็นการยากลำบากแก่กุลบุตรผู้ใคร่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง คำอรรถาธิบายพระพุทธวจนะจึงไม่แพร่หลายกว้างขวางเท่าที่ควร อาศัยเหตุนี้ เมื่อพุทธศักราชล่วงได้เก้าร้อยปีเศษ พระเถระทั้งหลาย มีพระพุทธโฆษะ พระพุทธทัตตะ และพระธัมมปาละเป็นต้น จึงได้แปลอรรถกถาภาษาสิงหพเป็นภาษาบาลี อันเป็นตันติภาษา จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเป็นประโยชน์เกื้อกูลไปทั่วโลก

ต่อมา ได้มีการแต่งอธิบายความในอรรถกถาเป็นคัมภีร์ เพื่อให้เข้าใจพระพุทธวจนะชัดเจนยิ่งขึ้น เรียกว่า **ฎีกา** มีทั้งคัมภีร์ฎีกาเดิมเรียกว่า **มูลฎีกา** และคำอธิบายฎีกาเดิมต่อมาอีกเรียกว่า **อนุฎีกา** แล้วยังมีคัมภีร์แก้ไขข้อความที่เป็นเงื่อนแง่ข้อขอดที่ชวนสงสัยให้หายสงสัยเรียกว่า **คัณฐิบท** อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีคู่มือเป็นหนังสือประกอบในการแปลคัมภีร์ต่าง ๆ บอกสัมพันธ์ความ บอกความหมายของศัพท์ แสดงไวยากรณ์แยกแยะให้เข้าใจเชิงศัพท์อีกชั้นหนึ่งเรียกว่า **อัตถโยชนา** คัมภีร์เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์แก่กุลบุตรผู้ศึกษาพระคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และทั้งเป็นคู่มือในการแปลให้ถูกต้องอีกด้วย คัมภีร์ดังกล่าวเหล่านี้แต่งรับกันเป็นสายตรงบ้าง เป็นปกรณ์พิเศษ แต่งเป็นเรื่องเฉพาะ เช่น พระคัมภีร์วิสุทธิมรรคหรืออภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้นบ้าง ซึ่งจัดอยู่ในชั้นอรรถกถา แล้วมีคัมภีร์แก้ต่อมาเรียกว่า **ฎีกา** เช่น มหาฎีกาชื่อปรมัตถมัญชุสา แก้พระคัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์ชื่ออภิธัมมัตถวิภาวินี แก้ปกรณ์อภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้น

ภาษาบาลี เป็นตันติภาษา คือ ภาษาที่มีแบบแผน เป็นมูลภาษา คือ ภาษาที่เป็นต้นเดิม เป็นภาษาที่รองรับพระพุทธวจนะซึ่งเรียกว่าพระบาลี และเป็นภาษาที่ใช้อธิบายพระพุทธวจนะอื่น ๆ อีกด้วย นักปราชญ์ได้แต่งไวยากรณ์ของภาษาบาลีไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ศึกษารู้ความหมายของคำนั้น ๆ ได้ถูกต้องถ่องแท้ ถ้าขาดความเข้าใจหลักภาษาอันเป็นนิรุตติศาสตร์เสียแล้ว ย่อมจะเกิดความเข้าใจผิดลุ่มหลงในอักขระและบทต่าง ๆ ได้ ดังนั้น กุลบุตรผู้ใคร่ศึกษาจำต้องศึกษาให้รู้

ไวยากรณ์ของภาษาบาลีอย่างแจ้งชัด จึงจะเข้าใจพระพุทธวจนะได้ถูกต้อง คัมภีร์ไวยากรณ์เหล่านี้ เรียกว่า **สัททาวิเสส** บ้าง **สัททศาสตร์** บ้าง **นิรุตติศาสตร์** บ้าง

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายมาสู่ประเทศไทย ก็ได้แพร่มาพร้อมกับคัมภีร์ต่าง ๆ มีพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์พิเศษ และสัททาวิเสสเหล่านี้เป็นต้น และได้จารไว้ด้วยอักษรขอมในใบลาน ผู้ศึกษาภาษาบาลีจึงต้องเรียนอักษรขอมก่อน แล้วจึงศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ทำความเข้าใจพระพุทธวจนะ ทรงจำไว้ และเทศนาสั่งสอนต่อ ๆ กันมา ทุกยุคทุกสมัยจนถึงยุครัตนโกสินทร์นี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงมีพระราชปรารภอาราธนาพระสงฆ์เถรานุเถระ รับภารธุระปริวรรตอักษรขอมที่บันทึกพระไตรปิฎกภาษาบาลีออกเป็นอักษรไทยแล้วตีพิมพ์พระไตรปิฎกอักษรไทยนี้เผยแพร่ไปในวัดวาอารามต่าง ๆ ตลอดทั้งในและต่างประเทศ เป็นการเฉลิมพระเกียรติยศ พระราชกฤษฎาภินิหาร ที่ทรงเป็นธรรมิกราชาธิราชในโลก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ก็ได้ทรงอุปถัมภ์สร้างคัมภีร์อรรถกถาจากอักษรขอมภาษาบาลีมาเป็นอักษรไทยภาษาบาลีนี้ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ต่างทรงมีพระศรัทธาประสาทะ โดยเสด็จพระราชกุศล จัดพิมพ์สร้างไว้ในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่ปรากฏในโลก เป็นคุณูปการะแก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง กาลต่อมาการทำพระคัมภีร์อักษรขอมเป็นอักษรไทยได้หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่งประมาณ ๕๐ ปีเศษ ทำให้คัมภีร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งมีอยู่ในอักษรขอมต้องชะงักงันไป ไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ **มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ** ซึ่งตั้งขึ้นตามพระราชฉายาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน โดยได้รับพระบรมราชานุญาตเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๕ จึงได้ทำโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทยเสนอคณะสงฆ์ผ่านกรมการศาสนา ได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๑/๒๕๑๖ และได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาล โดยให้เงินอุดหนุนเป็นรายปีผ่านกรมการศาสนาให้ดำเนินการตามโครงการนี้ เพื่อให้พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาภาษาบาลีได้รับ

การชำระให้ถูกต้องเสียชั้นหนึ่งก่อน แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทย ตามขั้นตอนแห่งการปฏิบัติงาน

การปริวรรตอักษรขอมเป็นอักษรไทยก็ดี การชำระพระคัมภีร์ภาษาบาลีให้ถูกต้องก็ดี จำเป็นต้องสอบทานกับคัมภีร์อื่น และฉบับต่างประเทศเท่าที่จะหาได้ ต้องอาศัยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาบาลีเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน และจำต้องฝึกฝนบัณฑิตให้สืบต่องาน เพื่อถ่ายทอดความรู้การทำงานให้ต่อเนื่องกันไปโดยไม่ขาดสาย งานพระคัมภีร์จึงจะสมบูรณ์และถูกต้อง เมื่อต้นฉบับภาษาบาลีถูกต้อง การแปลสู่ภาษาไทยก็ถูกต้อง

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ นอกจากได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการให้เงินงบประมาณแผ่นดินอุดหนุนโครงการแล้ว ยังได้รับปัจจัยบริจาคจากเจ้านายและผู้มีจิตศรัทธาสร้างพระคัมภีร์เป็นพุทธบูชา และอุทิศให้แก่ปัจเจกบุคคลเป็นรายยก ดังได้ประกาศพระนามและนามในทุกหน้าพระคัมภีร์เพื่อให้ท่านผู้พบเห็นได้อนุโมทนากุศลนั้น ๆ ด้วย

สำหรับ **พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๖** นี้ **นายจำลอง ตันเจริญ - นางเซียมเฮือง แซ่เล้า** ได้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินสร้างเป็นที่ระลึกในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ขออนุโมทนากุศลไว้ ณ ที่นี้

ขออำนาจแห่งมหากุศลอันบังเกิดจากการบริจาคทรัพย์สร้างพระคัมภีร์นี้ ได้โปรดบันดาลให้ **นายจำลอง ตันเจริญ - นางเซียมเฮือง แซ่เล้า** ประสบความสุข ความเจริญ มีความเกษมศานต์ยินดียิ่งในธรรมตลอดไปทุกเมื่อ เทอญ.

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ
เพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา

คำปฏิญญา

ในการจัดสร้างพระคัมภีร์ **ตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย** นั้น มูลนิธิภูมิพโลภิกขุได้มีจุดประสงค์ที่จะสร้างพระคัมภีร์พระพุทธศาสนา ภาษาบาลี คือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัณฐี อัตถโยชนา ปกรณ์พิเศษ และสัททาวิเสส ที่ยังไม่เคยมีปรากฏในอักษรไทย ให้มีเป็นฉบับอักษรไทยขึ้น และชำระสอบทานพระคัมภีร์ภาษาบาลีที่มีในอักษรไทยแล้ว แต่ยังคลาดเคลื่อนให้ถูกต้องบริสุทธิ์ ทั้งนี้ เพื่อเผยแพร่คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กว้างขวาง เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนในโลก ขั้นตอนในการทำงานนี้ เบื้องต้นต้องชำระอักขระและบทพยัญชนะในคัมภีร์นั้น ๆ ให้เป็นที่ถูกต้องตามพระคัมภีร์ดั้งเดิมก่อน แล้วจึงแปลสู่ภาษาไทย และภาษาอื่นในภายหลัง ในเบื้องต้นนี้ การตีพิมพ์พระคัมภีร์ต่าง ๆ มูลนิธิ ฯ จะจัดทำเป็นขั้นตอน ๔ ประการ คือ

๑. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีที่ได้ชำระถูกต้องแล้วเป็นอันดับแรก เพราะเป็นงานที่ทำสำเร็จก่อน และเพราะพระคัมภีร์ภาษาบาลีเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งต่างได้ถือเป็นตำราในการศึกษาและอ้างอิง การศึกษาภาษาบาลี พระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทถือเป็นหลักในการศึกษาพระศาสนา พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้แพร่ไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก พร้อมกับพระคัมภีร์ภาษาบาลี ภาษาบาลีเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นมา

๒. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีตามต้นฉบับเดิม พร้อมด้วยคำแปลลงในหน้าเดียวกัน โดยแยกเป็นสองพากย์ซ้ายขวาเป็นสองภาษา บาลี-ไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ยิ่งแก่พระสงฆ์เมื่อนำไปแสดงพระธรรมเทศนา ที่จะอ้างอิงภาษาบาลีพร้อมกับคำแปล และจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านทั่วไป โดยเฉพาะในกรณีเมื่อไม่เข้าใจคำแปล ก็จะนำพากย์ภาษาบาลีไปสอบถามท่านผู้รู้ให้อธิบายได้ทันที

๓. พิมพ์พระคัมภีร์ฉบับแปลเป็นภาษาไทย

๔. พิมพ์พระคัมภีร์ที่ได้เรียบเรียงเป็นภาษาไทยอย่างง่าย สำหรับชาวบ้านทั่วไป เพื่อให้คนไทยได้เข้าใจพระธรรมถูกต้อง ทั้งนี้ เป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่จะให้คน "เข้าถึงธรรม"

มูลนิธิ ฯ จะทำคัมภีร์ใดในลักษณะใด ย่อมขึ้นอยู่กับกาลเทศะ และความเหมาะสมในการที่จะเผยแพร่พระคัมภีร์นั้น ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การพิมพ์ **พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๖** ครั้งนี้ เป็นการพิมพ์ฉบับชำระทั้งภาษาบาลี และคำแปลเป็นภาษาไทยลงคู่ในหน้าเดียวกัน ตามคำปฏิญญาข้อที่ ๒ ข้างต้น เพื่อเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ขออานิสงส์แห่งการสร้างพระคัมภีร์ที่ได้ตีพิมพ์ไปแล้วนี้ จงเป็นพลวปัจจัยให้สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าได้พบเห็นแต่ความเจริญ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีทุกข์ เป็นสุข ได้ดื่มรสพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั่วกันเทอญ.

(นายมณีพันธุ์ จารุดุล)

ผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่นฯ

กรรมการผู้จัดการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

แนะนำ
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

การแนะนำพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา เป็นเรื่องที่ผู้เรียนบาลีส่วนใหญ่ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่ถึงอย่างนั้น ถ้าขาดการแนะนำพระคัมภีร์นี้ ก็จะเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย เพราะเหตุว่าพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นวรรณกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่พระโบราณาจารย์ได้จัดพระคัมภีร์นี้ไว้สอบความรู้พระ-ปริยัติธรรม ในภูมิเบื้องต้นของผู้ที่ศึกษาภาษาบาลี และผู้ที่เป็นพระภิกษุสามเณรสอบความรู้ธัมมปทัฏฐกถา จนได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ตรวจข้อสอบ ซึ่งมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้จัดการสอบ เมื่อสอบได้ก็จะมีพระราชพิธียกย่องผู้ที่มีความรู้ในธัมมปทัฏฐกถานี้ให้มีสมณศักดิ์เป็นพระมหาขึ้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่จะทำความเข้าใจในความหมายของคำ และความเข้าใจในความหมายของการศึกษาพระธรรมบทหรือธัมมปทัฏฐกถานี

ความรู้เรื่องคำว่า "ธรรมบท"

ก่อนอื่นจะต้องทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า "ธรรมบท" เสียก่อน ธรรมบทนี้เป็นคำที่มาจากพระบาลีว่า ธมฺมปท ซึ่งแปลทับศัพท์ว่า ธรรมบท โดยความหมาย หมายถึงชื่อพระพุทธวจนะ คือคำที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาไว้จัดเป็นหนึ่งใน ๙ แห่งนวังคสัตถุศาสน์ เรียกว่า คาถา คือเป็นคำร้อยกรองหรือที่เรียกว่า ฉันทลักษณ์ พระสังคีติกาจารย์รวบรวมไว้ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เล่มที่ ๒๕ จัดเป็นวรรค ๆ คือเป็นพวกที่อยู่ในคำสอนลักษณะเดียวกัน เรียกชื่อต่าง ๆ ว่า

๑. ยมกวรรค เป็นเรื่องพระธรรมคำสอนที่เป็นคู่กัน เช่นเรื่องดี เรื่องชั่ว

๒. อัปปมาทวรรค เป็นเรื่องความไม่ประมาท

๓. จิตตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับจิต

๔. ปุปผวรรค เป็นเรื่องธรรมะอุปมาด้วยดอกไม้

๕. พาลวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับคนพาล

๖. ปัณฑิตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับบัณฑิต

๗. อรหันตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับพระอรหันต์

๘. สหัสสวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับจำนวน ๑,๐๐๐ หรือหนึ่งในร้อยในพัน

๙. ปาปวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับบาป คือหมายถึงคนกับความชั่ว

๑๐. ทัณฑวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชญา คือเป็นเรื่องของผลสะท้อนของการลงโทษ

๑๑. ชราวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความแก่ คือสิ่งที่คร่ำคร่าทรุดโทรม

๑๒. อัตตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับตัวตนของเรา

๑๓. โลกวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับการปฏิบัติทางโลก

๑๔. พุทธวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าซึ่งหาได้ยาก

๑๕. สุขวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความสุข

๑๖. ปิยวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความโศกที่ไม่มีแก่ผู้หลุดพ้นแล้ว

๑๗. โกธวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความโกรธ ซึ่งทำความเสียหาย

๑๘. มลวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับมลทินทางใจ

๑๙. ธัมมัฏฐวรรค เป็นเรื่องของผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมของนักปราชญ์

๒๐. มัคควรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับมรรคผลและทางเข้าสู่ความดี

๒๑. ปกิณณกวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับเบ็ดเตล็ด

๒๒. นิรยวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับนรกที่คนทำความชั่วไปเสวยในภูมินั้น

๒๓. นาควรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับช้าง

๒๔. ตัณหาวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัณหาและโทษแห่งตัณหา

๒๕. ภิกขุวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับทางดำเนินของภิกษุ

๒๖. พราหมณวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้มีคุณธรรมควรได้ชื่อว่าเป็นพราหมณ์

รวมได้ ๒๖ วรรค เป็นคาถาในวรรคต่าง ๆ ทั้งหมดได้ ๔๒๓ พระคาถา พระคาถาดังกล่าวนี้เป็นคำร้อยกรอง ซึ่งตั้งขึ้นเป็นเรื่องด้วยกัน ๓๐๒ เรื่อง มีเรื่องพระจักขุบาลเป็นต้น เรื่องเทวหิตพราหมณ์เป็นเรื่องสุดท้าย มีชื่อต่าง ๆ ตามวรรคนั้น ๆ เพื่อให้จำได้ง่าย เป็นพุทธภาษิต รวมเรียกว่า "พระธรรมบท"

แต่นักเรียนหรือคนส่วนมากไปเรียกธัมมปทัฏฐกถาว่าเป็นพระธรรมบทก็มี เช่น เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วก็ไปเรียนพระธรรมบท ซึ่งหมายถึง ธัมมปทัฏฐกถานั่นเอง เหมือนอย่างที่พูดว่า เรื่องชาดก ซึ่งไปตีความหมายเอาอรรถกถาชาดกโดยมากฉะนั้น

ความรู้เกี่ยวกับธัมมปทัฏฐกถา

ธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้แก่อรรถกถาธรรมบท แยกเป็นคำได้สองคำ คือ ธัมมปท ที่แปลว่าพระธรรมบทนั่นเอง และคำว่าอรรถกถาอีกคำหนึ่ง ซึ่งหมายถึง

คำอธิบายพระธรรมบท ผู้ที่จะเข้าใจพระธรรมบทได้ดี จำเป็นต้องเรียนธัมมปทัฏฐกถา เพราะฉะนั้นในครั้งโบราณสมัยเรียนมูลกัจจายน์ เมื่อเรียนจบแล้วก็ขึ้นพระคัมภีร์คือเรียนธัมมปทัฏฐกถาต่อไป ในสมัยปัจจุบันเมื่อเรียนบาลีไวยากรณ์พร้อมทั้งอุภัย-พากย์ปริวรรต ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงรจนาไว้ จบแล้วก็ขึ้นเรียนพระคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาต่อไป ซึ่งเป็นคำอธิบายพระธรรมบทให้แจ่มแจ้ง ถ้าขาดการเรียนธัมมปทัฏฐกถาแล้วจะเข้าใจพระธรรมบทได้ยาก

ด้วยเหตุดังนี้ พระเถรานุเถระแต่โบราณจึงได้จัดธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ศึกษากันต่อ ๆ มาเป็นแบบฉบับ

ประวัติความเป็นมาของธัมมปทัฏฐกถา

เดิมธัมมปทัฏฐกถานี้ได้เขียนจารึกไว้เป็นภาษาสิงหลในลังกาทวีป หรือที่เรียกว่า ตามพปัณณิทวีป แปลว่า เกาะของคนผู้มีฝ่ามือแดง ผู้ที่จะเข้าใจพระ-ธรรมบทได้ดี จำต้องไปเรียนภาษาสิงหลให้เข้าใจก่อน แล้วจึงเรียนธัมมปทัฏฐกถาให้เข้าใจได้ในภายหลัง ด้วยเหตุนี้เมื่อครั้งพระพุทธโฆสาจารย์ ชาวพุทธคยาในประเทศอินเดียตอนเหนือ ได้ไปศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาในลังกาทวีปที่สำนักมหาวิหาร เมื่อประมาณพุทธศักราช ๙๖๕ ปี ในรัชกาลของพระเจ้ามหานาม ผู้เป็นใหญ่ในลังกาทวีป ได้แปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลีขึ้น ธัมมปทัฏฐกถานี้อยู่ในภาษาสิงหลเป็นภาษาของชาวเกาะซึ่งมีคนรู้น้อย ไม่สำเร็จประโยชน์ทั่วไป ดังนั้น พระเถระรูปหนึ่งชื่อว่า พระกุมารกัสสปะ ซึ่งเป็นชื่อเดียวกับพระอริยสาวกในครั้งพระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ ได้เห็นความสำคัญว่าคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นภาษาสิงหลไม่สำเร็จประโยชน์แก่คนทั่วไปจึงได้อาราธนาพระพุทธโฆสาจารย์ให้แปลธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นภาษามคธ ซึ่งเรียกว่า ตันติภาษา แปลว่าภาษาที่มีแบบแผน มีไวยากรณ์ดี พระพุทธโฆสาจารย์จึงได้แปลธัมมปทัฏฐกถา

เป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี ตัดเนื้อความที่เยิ่นเย้อออกไป รักษาเนื้อความที่กระทัดรัดไว้ มีคันถารัมภกถา คือคำเริ่มพระคัมภีร์ หรือเรียกว่า ปณามคาถา คือคำไหว้ครูไว้เป็นเบื้องต้น แล้วมีคำพรรณนาความ หรืออธิบายความตามวรรค คือหมายถึงว่า แต่ละเรื่องในวรรคนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระคาถาขึ้นเกี่ยวกับเรื่องใดที่เรียกว่า วัตถุนิทาน ได้ปรารภใครให้เป็นเหตุแล้ว ก็เล่าปรารภเหตุที่เกิดขึ้นไปตามลำดับเรื่อง จนกระทั่งสรุปความได้ว่า เมื่อได้สมเหตุสมผลแล้วจึงได้ตรัสพระคาถาดังกล่าวขึ้น เสร็จแล้วได้อธิบายความในพระคาถาให้เป็นที่เข้าใจ เรียกว่าแก้อรรถ คือขยายความพระคาถาให้พิสดารขึ้น ลงท้ายสรุปว่าเทศนาในครั้งนั้นมีผู้ได้รับประโยชน์ได้ตรัสรู้มรรคผลมีจำนวนมาก และมีนิคมนกถาคือคำลงท้ายเป็นที่สุด

เรื่องต่าง ๆ ที่นำมาเล่าในธัมมปทัฏฐกถานี้ ยกคำของพระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุบ้าง กับพระราชาบ้าง ยกเรื่องราวต่าง ๆ มาเป็นอุทาหรณ์เทียบเคียงเป็นเรื่องสนทนาระหว่างกันและกัน มีคำเปรียบเทียบ มีคำอุปมา มีคำที่มีโวหารลึกซึ้งเป็นนิทาน และบางเรื่องยังมีนิทานในอรรถกถาชาดกประกอบ เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแตกฉาน ในธรรมะของพระพุทธเจ้าทั้งราชาศัพท์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เห็นว่าคำกล่าวนี้เป็นคำที่มีหลักฐาน อันมีมาแต่โบราณ ซึ่งท่านกล่าวไว้ว่า เดิมท่านพระมหินทเถระหัวหน้าพระธรรมทูต ได้นำมาเผยแผ่ให้พระเถระชาวสิงหลได้สืบต่อบันทึกไว้ พระพุทธโฆสาจารย์ได้แปลภาษาสิงหลเป็นภาษามคธอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นประโยชน์สืบมาจนทุกวันนี้

ส่วนประวัติท่านผู้แปลจากภาษาสิงหลมาเป็นภาษามคธ หรือเรียกว่าท่านผู้รจนา คือ ท่านพระพุทธโฆสาจารย์ ได้เขียนประวัติไว้แล้วในพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งผู้ประสงค์อาจจะค้นดูได้

ธัมมปทัฏฐกถาในประเทศไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งมั่น มีกุลบุตรเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา การบวชนั้นย่อมมีความหมายถึงการเล่าเรียนพระ-

พุทธศาสนาเป็นหลักด้วย การเล่าเรียนพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักนั้นมี ๒ ประเภท คือ เรียนลัด โดยที่ผู้เรียนมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้เข้าใจการปฏิบัติธรรม ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก เพราะต้องเล่าเรียนในทางปฏิบัติคือทำวัตร สวดมนต์ และเรียนกรรมฐานคือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเรียกว่าเป็นการเรียนทางปฏิบัติ รวมเรียกว่าวิปัสสนาธุระ แต่มีพระภิกษุสามเณรบางพวกต้องการจะศึกษาภาษาพระศาสนาที่ได้สั่งสอนกันมาก็เรียนภาษามคธ คือภาษาบาลีเป็นหลัก ซึ่งเรียกว่าคันถธุระ คือการเรียนพระคัมภีร์

การเรียนภาษาบาลีนั้น ในเบื้องต้นเรียนมูลกัจจายน์ คือหลักคำสอนที่เป็นไวยากรณ์ตามแบบโบราณ และใช้อักษรขอมในการเขียนและการอ่าน เมื่อเรียนมูลกัจจายน์จบแล้วจึงขึ้นพระคัมภีร์คือเรียนธัมมปทัฏฐกถาสืบต่อไป คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถานี้ได้จารึกเป็นอักษรขอมมีจำนวนหลายผูก จัดเป็นบั้นที่เรียกว่า ตอน คือบั้นต้นและบั้นปลาย เมื่อพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์จะทรงอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่รู้พระธรรมวินัยได้แตกฉาน เพื่อจะได้ยกย่องบูชาให้เป็นบุคคลที่น่านับถือในหมู่ชน จึงได้จัดให้มีการสอบพระปริยัติธรรม โดยการให้แปลธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นภาษาไทย มีสมเด็จพระสังฆราชและพระเถรานุเถระผู้ใหญ่เป็นผู้รับสนองพระราชประสงค์ตามพระราชศรัทธา จัดให้มีการสอบขึ้นตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงสยาม ทรงมีพระราชศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมีการรบทัพจับศึกก็เพื่อจะป้องกันภัยพิบัติอันเกิดจากอริราชศัตรูมาเบียดเบียนพระพุทธศาสนา สมณพราหมณาจารย์ และพสกนิกรที่อาศัยพระบรมโพธิสมภารเป็นหลัก เพราะฉะนั้นในยามสงบศึกเมื่อจะมีการบำรุงพระพุทธ-ศาสนาจึงจัดให้มีการสอบความรู้พระปริยัติธรรม คัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้พระปริยัติธรรมแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ก็มีการตั้งการสอบขึ้นโดยมีกรรมการผู้ทำการสอบมีแม่กองผู้สอบพร้อมทั้งคณะจัดการสอบ ได้ยินว่าในสมัยกรุงรัตน-โกสินทร์ได้มีการสอบพระปริยัติธรรมที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามบ้าง ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์บ้าง ที่วัดสุทัศนเทพวรารามบ้าง พระภิกษุสามเณรที่สอบท่ามกลางคณะสงฆ์ ซึ่งมีพระเถระผู้ใหญ่เป็นประธาน พระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปฟังการสอบโดยนักเรียนผู้สอบแปลด้วยปาก ต่อหน้าคณะกรรมการ การสอบนี้จึงเรียกว่า

การสอบบาลีสนามหลวง มีคณะกรรมการทักท้วง ต้องแก้ไขให้ถูกใจ ถูกมติของคณะกรรมการ เมื่อสอบผ่านไปได้ พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยกย่องว่าเป็นบาเรียน ซึ่งในชั้นแรกแปลว่า ผู้สอบภาษาบาลีได้ พระที่เป็นพระบาเรียนนี้ มีสมณศักดิ์เป็นพระมหาได้รับพระราชทานพัดยศ พระบาเรียนในการสอบเบื้องต้น ประโยค ๑-๒ ใช้ธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นหลักสูตร ต่อเมื่อสูงขึ้นไปถึงประโยค ๓ จึงจะเรียกว่าเป็น **พระมหา** นี้เป็นคติมาแต่โบราณ ซึ่งในครั้งนั้นไม่มีนักธรรม ผู้จะเรียนรู้ธรรมะจะต้องเรียนจากภาษาบาลีเท่านั้น จึงจะสามารถเข้าใจ ธรรมะในพระพุทธศาสนาได้

ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นอักษรไทยแล้ว ได้มีการพิมพ์อรรถกถาเป็นอักษรไทยขึ้นด้วย

และการตั้งเปรียญได้ถือเป็นราชประเพณีมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ กำหนดทรงตั้งในวันก่อนวันวิสาขบูชา ๑ วัน เมื่อได้รับการตั้งสมณศักดิ์แล้วจึงจะเรียกว่าเป็น **พระมหา**ได้

วิธีเรียนธัมมปทัฏฐกถา

ในชั้นเดิมอาจารย์เป็นผู้บอก นักเรียนเป็นผู้แปลตามอาจารย์บอก ทรงจำไว้ตามแบบแผนของอาจารย์ ผู้สนใจการเรียนธัมมปทัฏฐกถาต้องไปหาอาจารย์ผู้ทรงความรู้จากวัดต่าง ๆ ในสมัยก่อนผู้ที่รู้ธัมมปทัฏฐกถา ลาสิกขาออกไป พระเจ้าแผ่นดินได้มีรับสั่งให้พวกมีความรู้เหล่านี้ไปเป็นอาจารย์สอนพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ชั้นมูลกัจจายน์ จนกระทั่งแปลธัมมปทัฏฐกถา และคัมภีร์สูง ๆ ขึ้นไป อาจารย์เหล่านั้นพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นขุน หลวง พระ พระยา ตามสมควรแก่ฐานะสอนในพระราชวัง ต่อมาเจ้านายที่ทรงมีทรัพย์ทรงจ้างให้ไปสอนในตำหนักในวังของตนก็มี การทั้งนี้เป็นด้วยความปรารถนาที่จะบำรุง การศึกษาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมทาง

คันถธุระ เมื่อมีการสอบพระปริยัติธรรม ในปีใดปีหนึ่งอาจารย์ผู้สอนส่งนักเรียนเข้าสอบถือกันว่าอาจารย์ผู้สอนนั้นเป็นเจ้าสำนักเรียน

เมื่อครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นใหญ่ในคณะสงฆ์ ได้ทรงเปลี่ยนแปลงการศึกษาจากการแปลปาก เป็นการแปลเขียน โปรดให้เรียนบาลีไวยากรณ์ที่ทรงรจนาขึ้นใหม่แทนมูลกัจจายน์ และการสอบให้มีการเขียนข้อสอบตั้งกรรมการตรวจ ตั้งกองบาลีสนามหลวงขึ้น ผู้ที่จะสอบเปรียญนั้น เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงรจนาหนังสือนวโกวาทและหนังสือพุทธประวัติ ทรงเห็นว่าการที่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ต้องเรียนภาษาบาลีเป็นรากฐานก่อน จะเป็นการช้าเกินไป จึงให้เรียนธรรมะเป็นภาษาไทย และได้มีการสอบวัดความรู้ สามเณรผู้รู้ธรรมขึ้นเพื่อให้ได้รับการยกเว้นการเกณฑ์ทหารในครั้งรัชกาลที่ ๖ ต่อมาในสมัยของพระองค์ท่านได้มีการตั้งการศึกษานักธรรมขึ้น จึงได้ให้มีการสอบนักธรรมเป็นนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ได้ตั้งนักธรรมชั้นเอกขึ้น ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดให้ผู้ที่จะมีความรู้เป็นมหานั้น จะต้องได้นักธรรมประกอบด้วย คือ ได้นักธรรมชั้นตรี จึงจะสอบประโยค ๓ ได้ ได้นักธรรมชั้นโทจึงจะสอบประโยค ๔-๖ ได้ ได้นักธรรมชั้นเอกจึงจะสอบประโยค ๗-๙ ได้ ถ้าสอบนักธรรมชั้นตรีไม่ได้สอบประโยค ๓ ได้ ปรับเป็นตก สอบนักธรรมชั้นโทไม่ได้สอบประโยค ๔ ได้ปรับเป็นตก สอบนักธรรมชั้นเอกไม่ได้สอบประโยค ๗ ได้ปรับเป็นตก เพราะฉะนั้นผู้ที่สอบพระปริยัติธรรมได้ จึงเรียกว่า เปรียญธรรม ซึ่งย่อเป็นคำว่า ป.ธ. คือเปรียญกับนักธรรมนั่นเอง ส่วนเปรียญรุ่นเก่า ๆ ที่ไม่ได้นักธรรมเพราะไม่มีการสอบในครั้งนั้น เรียกว่า ป.บ. เปรียญบาลี หรือ บ.บ. บาเรียนบาลีก็มี ในปัจจุบันนี้ทางคณะสงฆ์มหามกุฏราชวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้อุบาสิกานุ่งขาวห่มขาวที่เรียกว่าบวชเป็นชีได้ศึกษานักธรรมและบาลี พวกแม่ชีเหล่านี้สอบเปรียญธรรมได้ก็ถือว่า เป็นผู้มีการศึกษาได้รับการยกย่องจากสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เรียกว่า **บ.ศ.** ย่อมาจากคำว่าบาลีศึกษา มีตั้งแต่ชั้น บ.ศ. ๑-๒ (บาลีศึกษา ๑-๒) จนถึง บ.ศ.๙ (บาลีศึกษา ๙) ซึ่งทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมกว้างขวางออกไป

การเรียนธัมมปทัฏฐกถา

ธัมมปทัฏฐกถานี้มีการเรียนการสอนที่เป็นแบบอย่างอันครูอาจารย์ได้นำสืบ ๆ กันมา เมื่อมีการพิมพ์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นอักษรไทยภาษาบาลี ได้แบ่งเป็น ๘ ภาคด้วยกัน ภาค ๑-๔ จัดเป็นบั้นต้น ภาค ๕-๘ จัดเป็นบั้นปลาย

ในปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ไทยเห็นความสำคัญของธัมมปทัฏฐกถานี้ จึงให้มีการเรียนการสอนและการสอบตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นประโยค ๖ และได้จัดหลักสูตรไว้ดังนี้

ประโยค ๑-๒ และเปรียญตรีปีที่ ๑-๒ หมวดบาลีศึกษาวิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑-๔

ประโยค ป.ธ.๓ วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘

วิชาสัมพันธ์ไทย หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘

ประโยค ป.ธ.๔ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑

ประโยค ป.ธ.๕ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๒-๔

ประโยค ป.ธ.๖ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘ แต่ในการสอบ กรรมการจะแปลประโยคเป็นความไทยโดยสันทัดหรือดัดแปลงสำนวน และท้องเรื่องหรือตัดตอนที่ต่าง ๆ มาเรียงติดต่อกัน เป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ไทยเห็นความสำคัญของธัมมปทัฏฐกถานี้ จึงใช้เรียน ใช้สอน ใช้สอบ ผู้ที่ศึกษาภาษาบาลีตั้งแต่ชั้นต้นจนถึงชั้นประโยค ๖

ประโยคมีชื่อที่ใช้มาแต่โบราณ

สำหรับการศึกษาของนักเรียนและครูบาอาจารย์แต่เก่าก่อน ย่อมถือว่า ธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นพิเศษ มีเคล็ดลับที่จะต้องศึกษาได้ทำธงขึ้นและธงลงในประโยคที่จะเรียน แต่ในปัจจุบันนี้ยกเลิกธงนั้น ๆ เสียแล้ว และเรียกประโยคต่าง ๆ ที่น่าสนใจในธัมมปทัฏฐกถาทั้ง ๘ ภาคนั้น มีชื่อต่าง ๆ เป็นจำนวนมากถึง ๑๐๐ ประโยค ที่โบราณเรียกชื่อ ดังต่อไปนี้

ภาค ๑ มี ๑๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคไหว้ครู
๒. ประโยคอิตถีสัทโท/หลงเสียงนาง
๓. ประโยคกงเกวียน - กำเกวียน
๔. ประโยคอิตินาคพาธ
๕. ประโยคกาโกโลกนัย - โลกมืด
๖. ประโยคยักขิณีส่งน้ำ
๗. ประโยคยกวัตร
๘. ประโยคช้างลงท่า
๙. ประโยคช้างร้องไห้
๑๐. ประโยคปูอาสนะ
๑๑. ประโยคเทวทัตต์เล็ก
๑๒. ประโยคพุทธดำเนิน
๑๓. ประโยคนันทะกระสัน
๑๔. ประโยคเทวทัตต์ตัดงา
๑๕. ประโยคไก่ปรบปีก - โคโป

ภาค ๒ มี ๑๑ ประโยค คือ

๑. ประโยคช้างออกศึก
๒. ประโยคเผาปราสาท
๓. ประโยคอัปปมาท

๔. ประโยคโจรขุดอุโมงค์
๕. ประโยคปัญญาปราสาท
๖. ประโยคม้าวิ่งเร็ว
๗. ประโยควัตตบท/วัตตบท ๗
๘. ประโยคกึกิณิ - กิงกิณิก
๙. ประโยคมังกรดั้นเมฆ
๑๐. ประโยคครอบจักรวาฬ
๑๑. ประโยคนครนอก - นครใน

ภาค ๓ มี ๑๓ ประโยค คือ

๑. ประโยคหิงห้อยชมสวน
๒. ประโยคมุนีเดินดง
๓. ประโยคจำปาทอง - ประทุมทอง
๔. ประโยคเศรษฐีสอนบุตร
๕. ประโยคกัลยาณธรรม
๖. ประโยคแก้วมงกุฎ
๗. ประโยคอัตตวินิบาต
๘. ประโยคประทุมทอง - ดอกประทุม
๙. ประโยคลิงพาล
๑๐. ประโยคอานันทเศรษฐี
๑๑. ประโยคสัชชุขีรัง
๑๒. ประโยคสัมภาระ
๑๓. ประโยคองค์คด

ภาค ๔ มี ๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคลากินน้ำหาง
๒. ประโยคสันนิจจัย
๓. ประโยคเสาเขื่อน

๔. ประโยคป่าไม้สะแก - ป่าไม้ตะเคียน - ป่าไม้พยอม
๕. ประโยคเศรษฐีขายถ่าน

ภาค ๕ มี ๗ ประโยค คือ

๑. ประโยคผีเสื้อน้ำ - เทวธรรม
๒. ประโยคม้าหลบแส้
๓. ประโยคสนิมบาตร
๔. ประโยคไตรวัฏฏะ - ไตรวัตร
๕. ประโยคกายนคร
๖. ประโยคหักซี่โครง
๗. ประโยคเศรษฐีขายเรือน

ภาค ๖ มี ๖ ประโยค คือ

๑. ประโยคกุมภกรรณทดน้ำ
๒. ประโยคราชสีห์กระทืบถ้ำ
๓. ประโยคพุทธวิสัย/พระพุทธเจ้าเปิดโลก
๔. ประโยคโอวาทปาติโมกข์
๕. ประโยคสรณคมน์
๖. ประโยคอยู่ร่วม

ภาค ๗ มี ๒๘ ประโยค คือ

๑. ประโยคยถานที
๒. ประโยคกากสูร
๓. ประโยคพระครูแขวง
๔. ประโยควินิจฉัย
๕. ประโยคพรานตกเบ็ด
๖. ประโยคพระครูเมือง
๗. ประโยคอัฏฐังคิกมรรค

๘. ประโยคเสือซ่อนเล็บ
๙. ประโยคกาวิดน้ำ
๑๐. ประโยคปทุมทอง
๑๑. ประโยคสองนาง
๑๒. ประโยคห่าลงเมือง
๑๓. ประโยคบารมีสามสิบ
๑๔. ประโยคเสือเล็ก
๑๕. ประโยคเสือโคร่ง
๑๖. ประโยคป่าช้าเก้า
๑๗. ประโยคดาวคนอง
๑๘. ประโยคภูเขาหิมพานต์
๑๙. ประโยคโลหะปราสาท
๒๐. ประโยคหัวดื้อ
๒๑. ประโยคปัจจันตนคร - ประตูเมือง
๒๒. ประโยคสองลัทธิ
๒๓. ประโยคช้าง - ช้างออกศึก
๒๔. ประโยคพราหมณ์เฒ่า
๒๕. ประโยคผีสิง
๒๖. ประโยคช้างติดหล่ม
๒๗. ประโยคช้างเผือก
๒๘. ประโยคสุวรรณบรรพต - ภูเขาทอง

ภาค ๘ มี ๑๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคตัณหานุสัยน้อย
๒. ประโยคตัณหานุสัยใหญ่
๓. ประโยคเรือนจำ
๔. ประโยคแมงมุมชักใย
๕. ประโยคจันทโครบ

๖. ประโยคอักขรสันนิบาต
๗. ประโยคโจปนกาย - ผีเสื้อน้ำ
๘. ประโยคกุรุธรรม
๙. ประโยคเต่าเหาะ
๑๐. ประโยคราหูอมจันทร์
๑๑. ประโยคเมตตาวิหารี
๑๒. ประโยคพราหมณ์ตีพราหมณ์
๑๓. ประโยคฤาษีกินเหี้ย
๑๔. ประโยคมารยาหญิง
๑๕. ประโยคพราหมณ์ดีดกระโหลก

ประโยคต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีเคล็ดลับที่จะต้องศึกษาเรียนรู้วิธีแปล เงื่อนไขกลเม็ด ต่าง ๆ ให้ดี ผู้เขียนได้นำมาจากรายชื่อที่พระครูวิจิตรการโกศล (พระมหาสงัด ญาณพโล ป.ธ.๖) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ฉบับพิมพ์ที่บริษัทสหธรรมิก ปี ๒๕๓๘ ซึ่งนายทศพร ศรีคำ กลมเกลียว ป.ธ.๙ ได้ส่งมาให้เพื่อให้การแนะนำสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

การแปลเป็นภาษาไทยฉบับภูมิพโลภิกขุ

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ เพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้เห็นความสำคัญของพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้พิมพ์หนังสือพระธรรมบท อัญเชิญมาจากพระบาลีพระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ และธัมมปทัฏฐกถาทั้ง ๘ ภาค ได้ตั้งเป็นพระบาลีคอลัมน์หนึ่ง และคำแปลอีกคอลัมน์หนึ่งในหน้าเดียวกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยควบคู่กันไป ในเรื่องการทำเป็นสองคอลัมน์นี้ ผู้แนะนำใคร่จะทำความเข้าใจกับท่านผู้สงสัย หากจะมีต่อไปในภายหน้าว่า การตั้งเป็นสองคอลัมน์เป็นความดำริชั้นต้นของ นายมณีพันธุ์ จารุดุล ผู้อำนวยการโครงการ

ปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ และมีกรรมการอื่นเห็นชอบร่วมด้วย ซึ่งอาจจะมีทั้งข้อเสียและข้อดีตามที่จะคิด ข้อเสียนั้นอาจจะเห็นว่าเป็นการทำให้เปลืองหน้ากระดาษที่ทำ และทำให้ราคาแพงขึ้นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเป็นการทำงานให้ยากกว่าปกติเป็น ๒-๓ เท่า ส่วนข้อดีนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการอนุรักษ์พระบาลี ซึ่งเป็นภาษาเดิมและคำแปลให้ควบคู่กันไป ทำให้ผู้อ่านสามารถเทียบเคียงระหว่างภาษาทั้งสองเป็นการประกันความตกหล่นของการแปลได้ และถ้าแปลไม่ถูกต้องก็มีพระบาลีเป็นหลักฐานไว้ อนึ่ง เป็นการอนุรักษ์พระคัมภีร์บาลีที่เป็นภาษาเดิมไว้ ซึ่งได้ปรากฏมีพระคัมภีร์บางฉบับที่ภาษาบาลีเดิมได้หายไป หาไม่ได้ เหลือแต่คำแปล เช่นพระคัมภีร์วิมุติมรรค อันเป็นพระคัมภีร์ที่มีชื่อเสียง ซึ่งทางนักปราชญ์ชาวจีนได้แปลเป็นภาษาจีนไว้ ต่อมาฝรั่งได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และเมื่อแปลเป็นภาษาอังกฤษขึ้น นักปราชญ์ชาวไทยซึ่งสำเร็จจากมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้ร่วมกันแปลเป็นภาษาไทยขึ้น เป็นประโยชน์แก่ชาวไทยจนทุกวันนี้ นอกจากนี้ทางคณะสงฆ์เขมรได้แปลพระไตรปิฎกภาษาบาลี พิมพ์ภาษาบาลีหน้าหนึ่งคำแปลเป็นภาษาเขมรอีกหน้าหนึ่ง เมื่อเกิดจลาจลวุ่นวายในประเทศเขมร หาต้นฉบับพระไตรปิฎกสองภาษานี้ไม่ได้ รัฐบาลไทยโดยกรมการศาสนาได้ขอให้มูลนิธิ-ภูมิพโลภิกขุถ่ายสำเนาส่งไปให้เป็นธรรมบรรณาการที่ประเทศเขมร ซึ่งนับว่าเป็นการอนุรักษ์ทั้งภาษาบาลีและภาษาเขมร การทำความเข้าใจครั้งนี้หวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สงสัย และจะทำความเข้าใจไว้ ณ ที่นี้ แต่เพียงแห่งเดียว

มีรายชื่อนักวิชาการผู้แปลพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา ดังนี้

๑. นายบุญพา มีชนะ ป.ธ.๙, พ.ม.

๒. นายอรชุน ซาเล็น ป.ธ.๙, พธ.บ.

๓. นายผดุง แปงการิยา ป.ธ.๙, พธ.บ.

๔. นายภิญโญ ล่องสกุล ป.ธ.๘, พ.ม., พธ.บ. M.A.

ผู้ตรวจสำนวนแปล

๑. พระมหาเฉลียว เปสโร ป.ธ.๙

๒. นายอาทิตย์ เบิกบานดี ป.ธ.๙

๓. นายทศพร ศรีคำ กลมเกลียว ป.ธ.๙

ในการพิมพ์พระธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้ยกพระบาลีพระธรรมบทไว้ข้างต้น และอรรถกถาอธิบายพระธรรมบทแต่ละเรื่องเพื่อให้นักศึกษาได้ทราบได้เห็นพร้อมกัน แต่ในการทำสารบาญเรื่องได้จัดเรียงไว้เฉพาะเรื่องในพระธัมมปทัฏฐกถาเท่านั้น

การแปลนี้ได้สำเร็จทั้ง ๘ ภาค จึงหวังใจว่าพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐ-กถา ที่มูลนิธิภูมิพโลภิกขุได้อัญเชิญมาลงพิมพ์ทั้งพระบาลีและคำแปลนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าตามสมควรต่อไป

สำหรับพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๖ นี้ **นายจำลอง ตันเจริญ - นางเซียมเฮียง แซ่เล้า** ได้มีจิตศรัทธาสละทรัพย์สร้างไว้เป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ขออานิสงส์แห่งพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และอาจารย์ผู้สืบต่อพระพุทธศาสนา ที่ได้มีความหวังดีสร้างสมบารมีมาให้เป็นปัจจัยได้มีการแปล การพิมพ์ครั้งนี้ จงสำเร็จเป็นหิตานุหิตประโยชน์ เกิดเป็นความสุข ความสำราญใจแก่สรรพสัตว์โดยทั่วไปทุกท่าน เทอญ.

(นายสิริ เพ็ชรไชย)
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะผู้ดำเนินงานจัดสร้างพระคัมภีร์

ตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น

ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ของ มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

นายมณีพันธุ์ จารุดุล อุปนายกสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา, กรรมการผู้จัดการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ และผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอม และอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ

นางอุษา จารุดุล นายกสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา, ผู้บรรยายธรรมะของสมาคม ฯ กรรมการ ผู้ช่วยผู้จัดการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ และรอง ผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอม ฯ

เป็นหัวหน้าคณะผู้ดำเนินงาน

นายสิริ เพ็ชรไชย กรรมการสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา, กรรมการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการโครงการปริวรรตอักษรขอม และอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ

เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะนักวิชาการผู้จัดทำ
พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี-ไทย
ภาค ๖
ฉบับภูมิพโลภิกขุ

---

๑. นายสิริ เพ็ชรไชย	ป.ธ.๙	ประธานกรรมการตรวจชำระ
๒. นายภิญโญ ล่องสกุล	ป.ธ.๘	แปล
๓. นายอาทิตย์ เบิกบานดี	ป.ธ.๙	กรรมการตรวจชำระ
๔. นายทศพร ศรีคำ	ป.ธ.๙	กรรมการตรวจชำระ
๕. นายชำนาญ วงศ์ศรี	ป.ธ.๘	พิสูจน์อักษรต้นร่าง
๖. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย	ศศ.บ.(โบราณคดี)	พิสูจน์อักษรต้นแบบ
๗. พระมหาอภัย อุปปติสโส	ป.ธ.๗	พิสูจน์อักษรต้นแบบ
๘. นางศิริรัตน์ ด้วงสน	บ.ศ.๘	ควบคุมการแก้ไขต้นแบบ
๙. นางชลอ วรรณจันทร์		ตรวจความเรียบร้อยของต้นแบบและดำเนินการจัดพิมพ์
๑๐. นายเฉลิมชัย ทองมี		ผู้ช่วยผู้ดำเนินการจัดพิมพ์

พระคัมภีร์
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี - ไทย
ภาค ๖

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ
Pāli - Thai
Part VI

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พุทธศักราช ๒๕๔๔

สารบาญ
พระคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา
บาลี-ไทย
ภาค ๖

เรื่อง	หน้า
๑๒. พรรณนาอัตตวรรค	
๑. เรื่องพระโพธิราชกุมาร	๒
๒. เรื่องพระอุปนันทะ	๑๓
๓. เรื่องพระปธานิกติสสเถระ	๒๑
๔. เรื่องมารดาของพระกุมารกัสสปเถระ	๒๖
๕. เรื่องมหากาลอุบาสก	๓๖
๖. เรื่องพระเทวทัต	๔๓
๗. เรื่องความพยายามเพื่อทำลายสงฆ์	๔๗
๘. เรื่องพระกาลเถระ	๕๑
๙. เรื่องจุลกาลอุบาสก	๕๖
๑๐. เรื่องพระอัตตทัตถเถระ	๖๐
๑๓. พรรณนาโลกวรรค	
๑. เรื่องภิกษุหนุ่ม	๖๕
๒. เรื่องพระเจ้าสุทโธทนะ	๗๑
๓. เรื่องภิกษุผู้เจริญวิปัสสนา	๗๗
๔. เรื่องอภัยราชกุมาร	๘๑
๕. เรื่องพระสัมมัชชนเถระ	๘๕

เรื่อง	หน้า
๖. เรื่องพระอังคุลีมาลเถระ	๘๐
๗. เรื่องลูกสาวนายช่างหูก	๘๔
๘. เรื่องภิกษุ ๓๐ รูป	๑๐๗
๙. เรื่องนางจิญจมาณวิกา	๑๑๑
๑๐. เรื่องอสทิสทาน	๑๒๓
๑๑.เรื่องบุตรอนาถบิณฑิกเศรษฐี	๑๓๖
๑๔. พรรณนาพุทธวรรค	
๑. เรื่องธิดามาร	๑๔๓
๒. เรื่องยมกปาฏิหาริย์	๑๕๖
๓. เรื่องเอรกปัตตนาคราช	๒๑๓
๔. เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ	๒๒๖
๕. เรื่องภิกษุผู้ไม่ยินดีรูปหนึ่ง	๒๓๒
๖. เรื่องปุโรหิตชื่ออัคคิทัต	๒๓๕
๗. เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ	๒๕๓
๘. เรื่องภิกษุจำนวนมาก	๒๕๗
๙. เรื่องเจดีย์ทองของพระทศพลพระนามว่ากัสสปะ	๒๖๒
๑๕. พรรณนาสุขวรรค	
๑. เรื่องการระงับการทะเลาะของเหล่าพระญาติ	๒๗๐
๒. เรื่องมาร	๒๗๘
๓. เรื่องความพ่ายแพ้ของพระเจ้าโกศล	๒๘๒
๔. เรื่องเด็กหญิงแห่งตระกูลคนใดคนหนึ่ง	๒๘๖
๕. เรื่องอุบาสกคนหนึ่ง	๒๙๐

เรื่อง	หน้า
๖. เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล	๒๙๖
๗. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง	๓๐๓
๘. เรื่องท้าวสักกะ	๓๐๗

๑๖. พรรณนาปิยวรรค

๑. เรื่องบรรพชิต ๓ รูป	๓๑๕
๒. เรื่องกุฎุมพีคนใดคนหนึ่ง	๓๒๔
๓. เรื่องอุบาสิกาชื่อวิสาขา	๓๒๙
๔. เรื่องเจ้าลิจฉวี	๓๓๓
๕. เรื่องอนิตถิคันธกุมาร	๓๓๗
๖. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง	๓๔๔
๗. เรื่องเด็ก ๕๐๐ คน	๓๕๐
๘. เรื่องพระอนาคามีเถระ	๓๕๕
๙. เรื่องนายนันทิยะ	๓๕๙

๑๗. พรรณนาโกธวรรค

๑. เรื่องเจ้าหญิงโรหิณี	๓๖๖
๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง	๓๗๕
๓. เรื่องนางอุตตรา	๓๘๐
๔. เรื่องปัญหาพระโมคคัลลานเถระ	๓๙๙
๕. เรื่องปัญหาที่ภิกษุทูลถาม	๔๐๔
๖. เรื่องนางปุณณทาสี	๔๑๒
๗. เรื่องอตุลอุบาสก	๔๒๐
๘. เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์	๔๒๘

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

คำย่อ	คำเต็ม	
วิ. มหาวิภงฺค.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺค
วิ. ภิกฺขุนี.	วินยปิฎก	ภิกฺขุนีวิภงฺค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคฺค
วิ. จุ.	วินยปิฎก	จุลฺลวคฺค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. สี.	ทีฆนิกาย	สีลกฺขนฺธวคฺค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺค
ม. มู.	มชฺฌิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฌิมนิกาย	มชฺฌิมปณฺณาสก
ม. อุ.	มชฺฌิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
สํ. ส.	สํยุตฺตนิกาย	สคาถวคฺค
สํ. นิ.	สํยุตฺตนิกาย	นิทานวคฺค
สํ. ขนฺธ.	สํยุตฺตนิกาย	ขนฺธวารวคฺค
สํ. สฬา.	สํยุตฺตนิกาย	สฬายตนวคฺค
สํ. มหา.	สํยุตฺตนิกาย	มหาวารวคฺค
องฺ. เอกก.	องฺคุตฺตรนิกาย	เอกกนิปาต
องฺ. ทุก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทุกนิปาต

คำย่อ	คำเต็ม	
องฺ. ติก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ติกนิปาต
องฺ. จตุกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิปาต
องฺ. ปญฺจก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ปญฺจกนิปาต
องฺ. ฉกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ฉกฺกนิปาต
องฺ. สตฺตก.	องฺคุตฺตรนิกาย	สตฺตกนิปาต
องฺ. อฏฺฐก.	องฺคุตฺตรนิกาย	อฏฺฐกนิปาต
องฺ. นวก.	องฺคุตฺตรนิกาย	นวกนิปาต
องฺ. ทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทสกนิปาต
องฺ. เอกาทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	เอกาทสกนิปาต
ขุ. ขุ.	ขุทฺทกนิกาย	ขุทฺทกปาฐ
ขุ. ธ.	ขุทฺทกนิกาย	ธมฺมปทคาถา
ขุ. อุ.	ขุทฺทกนิกาย	อุทาน
ขุ. อิติ.	ขุทฺทกนิกาย	อิติวุตฺตก
ขุ. สุ.	ขุทฺทกนิกาย	สุตฺตนิปาต
ขุ. วิ.	ขุทฺทกนิกาย	วิมานวตฺถุ
ขุ. เปต.	ขุทฺทกนิกาย	เปตวตฺถุ
ขุ. เถร.	ขุทฺทกนิกาย	เถรคาถา
ขุ. เถรี.	ขุทฺทกนิกาย	เถรีคาถา
ขุ. ชา.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก
ขุ. มหา.	ขุทฺทกนิกาย	มหานิทฺเทส
ขุ. จูฬ.	ขุทฺทกนิกาย	จูฬนิทฺเทส
ขุ. ป.	ขุทฺทกนิกาย	ปฏิสมฺภิทามคฺค
ขุ. อ.	ขุทฺทกนิกาย	อปทาน
ขุ. พุทฺธ.	ขุทฺทกนิกาย	พุทฺธวํส
ขุ. จริยา.	ขุทฺทกนิกาย	จริยาปิฎก

คำย่อ	คำเต็ม	
อภิ. สं.	อภิธมฺมปิฎก	ธมฺมสงฺคณี
อภิ. วิ.	อภิธมฺมปิฎก	วิภงฺค
อภิ. ธา.	อภิธมฺมปิฎก	ธาตุกถา
อภิ. ปุ.	อภิธมฺมปิฎก	ปุคฺคลปญฺญตฺติ
อภิ. ก.	อภิธมฺมปิฎก	กถาวตฺถุ
อภิ. ย.	อภิธมฺมปิฎก	ยมก
อภิ. ป.	อภิธมฺมปิฎก	ปฏฺฐาน

วิธีใช้ เช่น วิ. มหาวิภงฺค. ๑/๔๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่าง ๆ

คำย่อ	คำเต็ม	
สี.	สีหฬโปตฺถก	(ฉบับสิงหฬ)
ม.	มรมฺมโปตฺถก	(ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฺฐสงฺคีติโปตฺถก	(ฉบับสังคายนาครั้งที่ ๖)
รา.	รามญฺญโปตฺถก	(ฉบับมอญ)
โป.	โปราณโปตฺถก	(ฉบับใบลานเก่า)
อิ.	อิงฺคลิสโปตฺถก	(ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า ยุ.)
ก.	กตฺถจิโปตฺถก	(คัมภีร์บางฉบับ)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET
as used in this pāli text
of
THE BHŪMIBALO BHIKKHU FOUNDATION

VOWELS - 8

a า ā ิ i ี ī ุ u ู ū เ e โ o

CONSONANTS - 33

ก	ka	ข	kha	ค	ga	ฆ	gha	ง	ṅa
จ	ca	ฉ	cha	ช	ja	ฌ	jha	ญ	ña
ฏ	ṭa	ฐ	ṭha	ฑ	ḍa	ฒ	ḍha	ณ	ṇa
ต	ta	ถ	tha	ท	da	ธ	dha	น	na
ป	pa	ผ	pha	พ	ba	ภ	bha	ม	ma
ย	ya	ร	ra	ล	la	ว	va		
ส	sa	ห	ha	ฬ	ḷa	◌	ṃ		

FIGURES

๑ 1 ๒ 2 ๓ 3 ๔ 4 ๕ 5 ๖ 6 ๗ 7 ๘ 8 ๙ 9 ๐ 0

COMBINATION

ก	ka	กา	kā	กิ	ki	กี	kī
กุ	ku	กู	kū	เก	ke	โก	ko

พระคัมภีร์
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี - ไทย
ภาค ๖

พระบาลีสุตตันตปิฎก
ขุททกนิกาย ธรรมบท

---

๑๒. อตฺตวคฺค

๑. โพธิราชกุมารวตฺถุ

๑๕๗. อตฺตานญฺจ ปิยं ชญฺญา
รกฺเขยฺย นं สุรกฺขิตं
ติณฺณมญฺญตรं ยามं
ปฏิชคฺเคยฺย ปณฺฑิโต.

๑๒. อัตตวรรค

๑. เรื่องพระโพธิราชกุมาร

๑๕๗. ถ้าว่า บุคคลรู้ว่าตนเป็นที่รัก
ควรรักษาตนนั้นไว้ให้ดี บัณฑิต
ควรบำรุงรักษา (ตน) ไว้ให้ได้
ตลอดยามทั้ง ๓ ยามใดยามหนึ่ง.

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระธัมมปทัฏฐกถา

---

๑๒. อตฺตวคฺควณฺณนา

๑. โพธิราชกุมารวตฺถุ

อตฺตานญฺเจติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เภสกฬาวเน วิหรนฺโต โพธิราชกุมารํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร ปจฺจีตเล อญฺเญหิ ปาสาเทหิ อสทิสรูปํ อากาเส อุปฺปตมานํ วิย โกกนทนฺนามกํ ปาสาทํ กาเรตฺวา วฑฺฒกี ปุจฺฉิ “กี ตยา อญฺญตฺถาปิ เอวรูโป ปาสาโท กตปุพฺโพ, อุทาหุ ปฐมสิปฺปเมว เต อิทนฺ”ติ. “ปฐม-สิปฺปเมว เทวา”ติ วุตฺเต, โส จินฺเตสิ “สเจ อยํ อญฺญสฺสาปิ เอวรูปํ ปาสาทํ กริสฺสติ, อยํ ปาสาโท อนจฺฉริโย ภวิสฺสติ, อิมมฺยา มาเรตุ์ วา หตฺถปาเท วาสฺส ฉินฺทิตุ์ อกฺขีนิ วา อุปฺปาเตตุ์

๑๒. พรรณนาอัตตวรรค

๑. เรื่องพระโพธิราชกุมาร

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเภสกฬาวัน ทรงปรารภโพธิราชกุมาร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ถ้าว่า บุคคลทราบว่า ตนเป็นที่รัก** เป็นต้น.

ได้ยินว่า โพธิราชกุมารนั้น รับสั่งให้นายช่างสร้างปราสาทชื่อโกกนท มีรูปทรงไม่เหมือนปราสาทอื่น ๆ บนพื้นดิน เหมือนลอยอยู่ในอากาศ แล้วตรัสถามนายช่างว่า “เจ้าเคยสร้างปราสาทเช่นนี้แม้ในที่อื่นบ้างหรือ ? หรือว่า นี้ เป็นศิลปกรรมครั้งแรกของเจ้า”. เมื่อนายช่างกราบทูลว่า “เป็นศิลปกรรมครั้งแรกทีเดียว พระเจ้าข้า”, ท้าวเธอทรงดำริว่า “ถ้านายคนนี้ จักสร้างปราสาท เช่นนี้ แม้แก่คนอื่น, ปราสาทนี้ก็จักไม่น่าอัศจรรย์, ควรที่เราจะฆ่านายช่างนี้เสีย หรือตัดมือและเท้า หรือ

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วฏฺฏติ, เอวํ อญฺญสฺส ปาสาทํ น กริสฺสตี"ติ.

ควักนัยน์ตาทั้ง ๒ ข้าง ของเขาเสีย, เมื่อเป็นเช่นนั้น เขาก็จักสร้างปราสาทให้คนอื่นไม่ได้".

โส ตมตฺถํ อตฺตโน ปิยสหายกสฺส สญฺชีวกปุตฺตสฺส นาม มาณวกสฺส กเถสิ. โส จินฺเตสิ "นิสฺสํสยํ เอส วฑฺฒกี นาเสสฺสติ, อนคฺโฆ สิปฺปิโย, มยิ สนฺเต, มา นสฺสตุ, สญฺญมสฺส ทสฺสามี"ติ. โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา "ปาสาเท เต กมฺมํ นิฏฺฐิตํ โน"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อาม นิฏฺฐิตนฺ"ติ วุตฺเต "ราชกุมาโร ตํ นาเสตุกาโม, ตสฺมา อตฺตานํ รกฺเขยฺยาสี"ติ อาห.

ท้าวเธอ ตรัสบอกความนั้น แก่มาณพผู้เป็นบุตรสัญชีวก ผู้เป็นสหายรักของพระองค์. มาณพนั้นคิดว่า "โพธิราช-กุมารนี้ จักทำให้นายช่างพินาศไปโดยไม่ต้องสงสัย, คนมีศิลปะ เป็นผู้ที่หาค่ามิได้, เมื่อเรายังอยู่, เขาจงอย่าพินาศเสียเลย, เราจักให้สัญญาแก่เขา". เขาเข้าไปหานายช่างนั้นแล้วถามว่า "การงานที่ปราสาทของท่าน เสร็จแล้วหรือยัง" เมื่อนายช่างตอบว่า "เสร็จแล้ว ขอรับ" จึงบอกว่า "โพธิราชกุมารมีพระประสงค์จะให้ท่านพินาศ, เพราะฉะนั้น ท่านควรรักษาตัวไว้".

ตํ สุตฺวา วฑฺฒกี "ภทฺทกนฺเต สามิ กตํ มม อาโรเจนฺเตน, อหเมตฺถ กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามี"ติ วตฺวา "กึ สมฺม อมฺหากํ ปาสาเท เต กมฺมํ นิฏฺฐิตนฺ"ติ. ราชกุมาเรน ปุฏฺโฐ "น ตาว เทว นิฏฺฐิตํ พหุ อวสิฏฺฐิน"ติ อาห. "กึ กมฺมํ กราบทูลว่า "ยังไม่เสร็จก่อน ยังเหลือ

นายช่าง ฟังคำนั้นแล้ว กล่าวว่า "นายขอรับ การที่ท่านบอกแก่ผมนับว่าทำกรรมดีแล้ว, ผมจักรู้กิจที่ควรทำในเรื่องนี้", อันพระราชกุมารรับสั่งถามว่า "สหาย การงานของท่านที่ปราสาทของเรา เสร็จแล้วหรือ"

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาม อวสิฏฺฐนฺ”ติ. “ปจฺฉา เทว อีกมาก พระเจ้าข้า”. ท้าวเธอตรัสถาม
อาจิกฺขิสฺสามิ, ทารูนิ ตาว อาหรา- ว่า “ชื่อการงานอะไร ที่ยังเหลือ ?”.
เปถา”ติ. “กึ ทารูนิ นามา”ติ. เขาทูลว่า “ข้าพระองค์ จักกราบทูล
“นิสฺสารานิ สุกฺขทารูนิ เทวา”ติ. ภายหลัง พระเจ้าข้า, ขอพระองค์จง
รับสั่งให้นำไม้มาก่อน”. ท้าวเธอตรัส
ถามว่า “ไม้ชนิดไหน ?”. เขาทูลว่า
“ไม้แห้งที่ไม่มีแก่น พระเจ้าข้า”.

โส ตถา อาหราเปตฺวา อทาสิ. โพธิราชกุมารนั้น รับสั่งให้นำไม้เช่นนั้น
อถ นํ อาห “เทว อิโต ปฏฺฐาย มาให้แล้ว. ทีนั้น นายช่างทูลพระองค์ว่า
มม สนฺติกํ นาคนฺตพฺพํ, สุขุมกมฺมํ “ตั้งแต่นี้ไป พระองค์ไม่ควรเสด็จมาสำนัก
กโรนฺตสฺส, หิ อญฺเญหิ สทฺธึ ของข้าพระองค์ พระเจ้าข้า, เพราะ
สลฺลาโป สติ, วิกฺเขโป โหติ, เมื่อข้าพระองค์กำลังทำงานที่ละเอียดอยู่,
อาหารเวลาย ปน ภริยา ว เมื่อมีการสนทนา กับคนอื่น(แทรกเข้ามา),
อาหารํ อาหริสฺสตี”ติ. ราชกุมาโร ก็จักมีความ ฟุ้งซ่าน, แต่ในเวลาอาหาร
“สาธู”ติ ปฏิสฺสุณิ. โสปิ เอกสฺมึ ภรรยาของข้าพระองค์เท่านั้น จักนำ
คพฺเภ นิสีทิตฺวา ตานิ ทารูนิ อาหารมา”. พระราชกุมารรับสั่งว่า
ตจฺเฉตฺวา อตฺตโน ปุตฺตทารสฺส “ดีแล้ว”. ฝ่ายนายช่างแม้นั้น นั่ง
อนฺโต นิสีทนโยคฺคํ ครุฬกฺขณํ ถากไม้เหล่านั้น ในห้องแห่งหนึ่ง สร้าง
กตฺวา อาหารเวลาย ปน ภริยํ เป็นนกครุฑ พอเหมาะที่บุตรและภรรยา
อาห “เอเห วิชฺชมานกํ สพฺพํ ของตนจะนั่งข้างในได้ ในเวลาอาหาร
วิกฺกีณิตฺวา หิรญฺญสุวณฺณ คณฺหาหี”ติ. บอกภรรยาว่า “เธอ จงขายสิ่งของ
ทุกอย่างที่มีในเรือน แล้วรับเอาเงินและ
ทองไว้”.

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชกุมาโรปิ วฑฺฒกิสฺส อนิกฺขม-นตฺถาย เคหํ ปริกฺขิปาเปตฺวา อารกฺขํ ฐเปสิ. วฑฺฒกีปิ สกฺกณสฺส นิฏฺฐิตกาเล "อชฺช สพฺเพปิ ทารเก คเหตฺวา อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ ภริยํ วตฺวา ภุตฺตปาตราโส ปุตฺตทารํ สกฺกณสฺส กุจฺฉิยํ นิสีทาเปตฺวา วาตปาเนน นิกฺขมิตฺวา ปลายิ. โส เตสํ "เทว วฑฺฒกี ปลายตี"ติ กนฺทนฺตานเยว คนฺตฺวา หิมวนฺเต โอตริตฺวา เอกํ นครํ มาเปตฺวา กฏฺฐวาหนราชา นาม ชาโต.

ฝ่ายพระราชกุมาร รับสั่งให้ล้อมเรือนแล้ว ทรงตั้งการรักษาไว้ เพื่อที่จะไม่ให้นายช่างหนีไปได้. ฝ่ายนายช่างในเวลาที่นกเสร็จแล้วจึงบอกภรรยาว่า "วันนี้เธอพึงพาเด็กๆ ทุกคนมา" รับประทานอาหารเช้าแล้ว ให้บุตรและภรรยานั่งในท้องนก หนีออกไปทางหน้าต่าง. นายช่างนั้น เมื่อพวกคนอารักขาทูลรำพันว่า "นายช่าง หนีไปแล้วพระเจ้าข้า" หนีไปลงที่หิมวันตประเทศ ช่วยกันสร้างเมืองขึ้นแห่งหนึ่งแล้ว ได้เป็นพระราชาพระนามว่า กัฏฐวาหนะ.

ราชกุมาโรปิ "ปาสาทมหํ กริสฺสามี"ติ สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา ปาสาเท จตุชฺชาติกคนฺเธหิ ปริภณฺฑํ กตฺวา ปธมอุมฺมารโต ปฏฺฐาย เจลปฏิกํ ปตฺถริ. โส กิร อปุตฺตโก, ตสฺมา "สจาหํ ปุตฺตํ วา ธีตรํ วา ลจฺฉามิ, สตฺถา อิมํ อกฺกมิสฺสตี"ติ จินฺเตตฺวา ปตฺถริ. โส สตฺถริ อาคเต, สตฺถารํ ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน ว วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา "ปวิสถ ภนฺเต"ติ อาห. ถวายบังคมพระศาสดา

แม้พระราชกุมาร ทรงดำริว่า "เราจักทำการฉลองปราสาท" จึงนิมนต์พระศาสดา ทำการประพรมปราสาทด้วยของหอมที่ปนกัน ๔ ชนิด ทั้งลาดผ้าผืนน้อยไว้ ตั้งแต่ธรณีประตูแรกไป. นัยว่า ท้าวเธอไม่มีพระโอรส, เพราะฉะนั้น จึงทรงดำริว่า "ถ้าเราจะได้บุตรหรือธิดา, พระศาสดา จักทรงเหยียบผ้าผืนนี้" แล้วจึงทรงลาด. เมื่อพระศาสดา เสด็จมาแล้ว, ท้าวเธอ

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภควา น ปาวิสิ.

ประดิษฐ์ ทรงรับบาตร กราบทูลว่า "ขอนิมนต์ พระองค์โปรดเสด็จเข้าไป เถิด พระเจ้าข้า". พระผู้มีพระภาค ไม่เสด็จเข้าไป.

โส ทุติยัมปิ ตติยัมปิ ยาจิ. สตฺถา อปฺปวิสิตฺวา ว อานนฺทตฺเถรํ โอโลเกสิ. เถโร โอโลกิตสญฺญาเยว วตฺถานํ อนกฺกมนภาวํ ญตฺวา "สหร ราชกุมาร ทุสฺสานิ, น ภควา เจลปฏิกํ อกฺกมิสฺสติ, ปจฺฉิมํ ชนตํ ตถาคโต โอโลเกตี"ติ ทุสฺสานิ สหราเปติ.

ท้าวเธอ ทรงอ้อนวอนถึง ๒-๓ ครั้ง. พระศาสดาก็ยังไม่เสด็จเข้าไป ทรงมองดูพระอานนท์เถระ. พระเถระทราบว่าพระศาสดาจะไม่ทรงเหยียบผ้าทั้งหลาย ด้วยสัญญาที่พระองค์ทรงมองดูนั่นเอง จึงทูลให้พระกุมารเก็บผ้าเสีย ด้วยคำว่า "พระราชกุมาร พระองค์ จงเก็บผ้าเสียเถิด, พระผู้มีพระภาคไม่ทรงเหยียบผ้าผืนน้อย พระตถาคตทรงมองดูสัตว์ผู้เกิดในภายหลัง".

โส ทุสฺสานิ สหริตฺวา สตฺถารํ อนฺโต ปเวเสตฺวา ยาคุขชฺชเกน สนฺตปฺเปตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺโน วนฺทิตฺวา อาห "อหํ ภนฺเต ตุมฺหากํ อุปฏฺฐาโก ติกฺขตฺตุ สรณํ คโต, กุจฺฉิคโต จ [illegible]มฺหิ เอกวารํ สรณํ คโต, ทุติยัมปิ ตรุณทารกกาเล, ตติยัมปิ วิญฺญุภาวํ ปตฺตกาเล, ตสฺส เม กสฺมา เจลปฏิกํ น

โพธิราชกุมาร ทรงเก็บผ้าทั้งหลายแล้ว ทรงนิมนต์พระศาสดาให้เสด็จเข้าไปข้างใน ทรงเลี้ยงดูให้อิ่มหนำ ด้วยข้าวต้มและของควรเคี้ยว แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ถวายบังคมแล้ว กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉันเป็นอุปัฏฐากของพระองค์ถึง (พระองค์) ว่าเป็นที่พึ่งถึง ๓ ครั้ง (คือ) นัยว่า ครั้งแรกหม่อมฉันยังอยู่ในครรภ์ ถึงพระองค์ว่า

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อกฺกมิตฺถา”ติ.

เป็นที่พึ่ง ครั้งที่ ๒ ในเวลาที่หม่อมฉันเป็นเด็กหนุ่ม ครั้งที่ ๓ ในเวลาที่หม่อมฉันรู้จักผิดชอบ ชั่วดี, เพราะเหตุไร พระองค์จึงไม่ทรงเหยียบผ้าผืนน้อยของหม่อมฉันนั้น”.

“กึ ปน ตฺวํ กุมาร จินฺเตตฺวา เจลปฏิกํ อตฺถรี”ติ. “สเจ ปุตฺตํ วา ธีตรํ วา ลจฺฉามิ, สตฺถา เม เจลปฏิกํ อกฺกมิสฺสตีติ อิทํ จินฺเตตฺวา ภนฺเต”ติ. “เตนาหํ กุมาร น อกฺกมิน”ติ. “กึ ปนาหํ ภนฺเต ปตตํ วา ธีตรํ วา ลจฺฉามี”ติ “อาม กุมารา”ติ. “กึการณา ภนฺเต”ติ. “ปุริมตฺตภาเว ชายาย สทฺธึ ปมาทํ อาปนฺนตฺตา”ติ. “กสฺมึ กาเล ภนฺเต”ติ. อถสฺส สตฺถา อตีตํ อาหริตฺวา ทสฺเสสิ.

พระศาสดาตรัสถามว่า “กุมาร ก็เธอคิดอย่างไร จึงปูลาดผ้าผืนน้อย”. พระกุมารทูลว่า “พระเจ้าข้า หม่อมฉันคิดเรื่องนี้ว่า ถ้าเราจะได้บุตรหรือธิดา, พระศาสดาจักทรงเหยียบผ้าผืนน้อยของเรา จึงลาดผ้าผืนน้อย”. พระศาสดาตรัสว่า “กุมาร เพราะเหตุนั้น เราจึงไม่เหยียบ”. พระกุมารทูลถามว่า “ก็หม่อมฉันจะไม่ได้บุตรหรือธิดา หรือพระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสตอบว่า “ถูกแล้วกุมาร”. พระกุมารทูลถามว่า “เพราะเหตุไร พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสตอบว่า “เพราะพระองค์กับพระชายา ถึงความประมาทในอัตภาพที่ล่วงแล้ว”. พระกุมารทูลถามว่า “ในกาลไร พระเจ้าข้า”. ทีนั้น พระศาสดาทรงนำอดีตนิทานมาแสดงแก่ท้าวเธอว่า.

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตีเต กิร อเนกสตา มนุสฺสา มหติยา นาวาย สมุทฺทํ ปกฺขนฺทึสุ. นาวา สมุทฺทมชฺเฌ ภิชฺชิ, เทฺว ชายปติกา เอกํ ผลกํ ลเภตฺวา อนุตรทีปกํ ปวิสึสุ. เสสา สพฺเพ ตตฺเถว มรึสุ. ตสฺมึ โข ปน ทีปเก มหาสกุณสงฺโฆ วสติ. เต อณฺฑํ ขาทิตพฺพํ อทิสฺวา ฉาตชฺฌตฺตา สกุณณฺฑกานิ องฺคาเร ปจิตฺวา ขาทึสุ, เตสุ อปฺปโหนฺเตสุ, สกุณจฺฉาเป คเหตฺวา ปจิตฺวา ขาทึสุ, เตสุ อปฺปโหนฺเตสุ, สกุเณ คเหตฺวา ขาทึสุ, เอวํ ปฐมวเยปิ มชฺฌิมวเยปิ ปจฺฉิมวเยปิ ขาทึสุเยว, เอกสฺมึปิ วเย อปฺปมาทํ นาปชฺชึสุ เอโกปิ จ เนสํ อปฺปมาทํ นาปชฺชิ.

ดังได้สดับมา ในอดีตกาล มนุษย์หลายร้อยคน แล่นเรือลำใหญ่ไปยังสมุทร, เรืออัปปางลงในท่ามกลางสมุทร. ๒ สามีภรรยา คว้าได้แผ่นกระดานแผ่นหนึ่งว่ายเข้าไปยังเกาะน้อยอันมีในระหว่าง. มนุษย์ทั้งหมดที่เหลือ ตายไปในมหาสมุทรนั้นนั่นเอง. ก็นกฝูงใหญ่อาศัยอยู่ในเกาะนั้นแล. ๒ สามีภรรยาเหล่านั้น ไม่เห็นสิ่งอื่นซึ่งตนพอจะกินได้ ถูกความหิวรบกวน จึงปิ้งไข่นกทั้งหลายที่ถ่านเพลิงแล้วเคี้ยวกิน, เมื่อฟองไข่เหล่านั้นไม่พอ ก็จับลูกนกทั้งหลายปิ้งกิน, เมื่อลูกนกเหล่านั้นไม่พอ, ก็จับนกทั้งหลายปิ้งกิน. ในปฐมวัยก็ดี ในมัชฌิมวัยก็ดี ในปัจฉิมวัยก็ดี ก็เคี้ยวกินแล้วอย่างนี้เหมือนกัน. พวกเขาไม่ถึงความไม่ประมาท แม้ในวัยเดียว. และพวกเขาทั้ง ๒ เหล่านั้น แม้คนหนึ่ง ถึงความไม่ประมาทแล้วก็หาไม่.

สตฺถา อิทนฺตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ทสฺเสตฺวา "สเจ หิ ตฺวํ กุมาร ตทา เอกสฺมึปิ วเย ภริยาย สทฺธึ อปฺปมาทํ อาปชฺชิสฺส, เอกสฺมึปิ วเย ชายา

พระศาสดา ครั้งทรงแสดงบุรพกรรมนี้แก่ท้าวเธอแล้ว ตรัสว่า "กุมาร ก็ถ้าในครั้งนั้น พระองค์พร้อมกับพระจักถึงความไม่ประมาทแม้ใน

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุตฺโต วา ธีตา วา อุปฺปชฺเชยฺย, วัยหนึ่ง, บุตรหรือธิดา ก็พึงเกิดขึ้น
สเจ ปน โว เอโกปิ อปฺปมตฺโต แม้ในวัยหนึ่ง, แต่ถ้าท่านทั้ง ๒ แม้
อภวิสฺส, ตำ ปฏิจฺจ ปุตฺโต วา คนหนึ่ง จักเป็นผู้ไม่ประมาทแล้วบุตร
ธีตา วา อุปฺปชฺชิสฺส, กุมาร หรือธิดาก็อาศัยผู้นั้น เกิดขึ้น, กุมาร
อตฺตานำ หิ ปิยำ มญฺญมาเนน เพราะบุคคลสำคัญตนว่าเป็นที่รัก ควร
ตีสุปิ วเยสุ อปฺปมตฺเตน อตฺตา เป็นผู้ไม่ประมาทรักษาตนไว้ให้ได้ ในวัย
รกฺขิตพฺโพ, เอวำ อสกฺโกนฺเตน แม้ทั้ง ๓, เมื่อไม่สามารถทำอย่างนี้ ได้
เอกวเยปิ รกฺขิตพฺโพเยวา”ติ วตฺวา ควรรักษาตนไว้ให้ได้แม้ในวัยหนึ่ง” แล้ว
อิมำ คาถมาห จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๕๗. “อตฺตานญฺเจ ปิยำ ชญฺญา
รกฺเขยฺย นำ สุรกฺขิตำ
ติณฺณมญฺญตรำ ยามำ
ปฏิชคฺเคยฺย ปณฺฑิโต”ติ.

๑๕๗. “ถ้าว่าบุคคลรู้ว่าตนเป็นที่รัก ควร
รักษาตนนั้นไว้ให้ดี บัณฑิตควร
บำรุงรักษา(ตน)ไว้ให้ได้ ตลอดยาม
ทั้ง ๓ ยามใดยามหนึ่ง”.

ตตฺถ **ยามนฺ**ติ สตฺถา อตฺตโน ธมฺมิสฺสรตาย เจว เทสนากุสลตาย จ อิธ ติณฺณำ วยานำ อญฺญตรำ วยำ “ยามนฺ”ติ กตฺวา ทสฺเสติ. ตสฺมา เอวเมตฺถ อตฺโถ เวทิตพฺโพ “สเจ อตฺตานำ ปิยำ ชาเนยฺย, รกฺเขยฺย นำ สุรกฺขิตำ, ยถา โส สุรกฺขิโต โหติ, เอวนฺตำ รกฺเขยฺย. ตตฺถ สเจ คิหี สมาโน ‘อตฺตานำ รกฺขิสฺสามี”ติ อุปริ ปาสาทตเล

บรรดาคำเหล่านั้น ด้วยคำว่า **ยาม** พระศาสดา ทรงแสดงวัยทั้ง ๓ วัยใด วัยหนึ่งกระทำให้ชื่อว่า “ยาม” ในพระ-คาถานี้ เพราะความที่พระองค์เป็นใหญ่ในธรรม และเพราะทรงฉลาดในวิธีเทศนา. เพราะเหตุนั้น บัณฑิตพึง ทราบเนื้อความในพระคาถานี้ อย่างนี้ว่า “ถ้าบุคคลรู้ว่าตนเป็นที่รัก, ควรรักษาตนไว้ให้ดี คือพึงรักษาตนไว้โดยประการที่ตนนั้น เป็นอันรักษาไว้ดีแล้ว.

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุสංวุตं คพฺภं ปวิสิตฺวา สมฺปนฺน-รกฺโข หุตฺวา วสนฺโตปิ, ปพฺพชิโต หุตฺวา สุสංวุเต ปิทหิตทฺวารวาตปาเน เลเน วิหรนฺโตปิ อตฺตานं น รกฺขติเยว.

บรรดาชนเหล่านั้น ถ้าผู้เป็นคฤหัสถ์ คิดว่า 'เราจักรักษาตน" เข้าไปสู่ห้องที่ปิดไว้อย่างดี มีการรักษาอย่างพร้อมมูล อยู่บนพื้นปราสาทชั้นบนก็ดี, ผู้เป็นนักบวช อยู่ในถ้ำที่ระวังรักษาไว้อย่างดี มีประตูและหน้าต่างปิดไว้เรียบร้อยแล้วก็ดี, ก็ยังไม่ชื่อว่า รักษาตนเลย.

คิหี สมาโน ปน ยถาพลं ทานสีลาทีนิ ปุญฺญานิ กโรนฺโต, ปพฺพชิโต วา ปน วตฺตปฺปฏิวตฺต-ปริยตฺติมนสิกาเรสุ อุสฺสุกฺกं อาปชฺชนฺโต อตฺตานं รกฺขติ นาม, เอวं ตีสุ วเยสุ อสกฺโกนฺโต อญฺญตรสฺมีปิ วเย ปณฺฑิตปุริโส อตฺตานं ปฏิชคฺคติเยว. สเจ หิ คิหิภูโต ปฐมวเย ขิฑฺฑาปสุตตาย กุสลं กาตุं น สกฺโกติ, มชฺฌิมวเย อปฺปมตฺเตน หุตฺวา กุสลं กาตพฺพं. สเจ มชฺฌิมวเย ปุตฺตทารं โปเสนฺโต กุสลं กาตุं น สกฺโกติ, ปจฺฉิมวเย กาตพฺพเมว. เอวัปิ เตน อตฺตา ปฏิชคฺคิโต ว โหติ. เอวं อกโรนฺตสฺส ปน อตฺตา ปิโย นาม

ส่วนผู้เป็นคฤหัสถ์ เมื่อทำบุญทั้งหลาย มีทานและศีลเป็นต้น ตามกำลัง, ก็หรือว่าผู้เป็นนักบวชถึงความขวนขวายในการใส่ใจถึงวัตรปฏิบัติและปริยัติ ก็ชื่อว่าย่อมรักษาตนไว้ได้. บุรุษผู้เป็นบัณฑิตเมื่อไม่สามารถ(ทำอย่างนี้ได้) ในวัยทั้ง ๓ ต้องประคับประคองตนไว้ให้ได้ แม้ในวัยใดวัยหนึ่ง. ก็ถ้าผู้เป็นคฤหัสถ์ไม่สามารถทำกุศลได้ เพราะมัวหมกมุ่นอยู่ในการเล่น ในปฐมวัย, ในมัชฌิมวัยควรเป็นผู้ไม่ประมาททำกุศล. ถ้าในมัชฌิมวัยต้องเลี้ยงดูบุตรและภรรยา ไม่สามารถทำกุศลได้, ในปัจฉิมวัยควรทำให้ได้. ตนย่อมเป็นอันเขาประคับ-ประคองไว้ได้แล้วทีเดียว แม้ด้วยอาการอย่างนี้. แต่เมื่อเขาไม่กระทำอย่างนี้

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

น โหติ, อปายปรายนเมว นं กโรติ. สเจ ปน ปพฺพชิโต ปรมฺมเย สชฺฌายं กโรนฺโต ธาเรนฺโต วาเจนฺโต วตฺตปฺปฏิวตฺตं กโรนฺโต ปมาทं อาปชฺชติ, มชฺฌิมวเย อปฺปมตฺเตน สมณธมฺโม กาตพฺโพ สเจ ปน ปรมฺมเย อุคฺคหิตปริยตฺติยา อฏฺฐกถาวินิจฺฉยं การณญฺจ ปุจฺฉนฺโต มชฺฌิมวเย ปมาทं อาปชฺชติ, ปจฺฉิมวเย อปฺปมตฺเตน สมณธมฺโม กาตพฺโพ เอวัปิ เตน อตฺตา ปฏิชคฺคิโต ว โหติ, เอวं อกโรนฺตสฺส ปน อตฺตา ปิโย นาม น โหติ, ปจฺฉานุตาเปเนว นं ตาเปตีติ.

ตนก็ไม่ชื่อว่าเป็นที่รัก, เขาย่อมทำตนนั้นให้มุ่งสู่อบายแท้. แต่ถ้านักบวช เมื่อทำการสาธยายทรงจำไว้ บอกกล่าว ทำวัตรปฏิบัติ ชื่อว่า ย่อมถึงความประมาทเสียในปฐมวัย, ในมัชฌิมวัยควรเป็นผู้ไม่ประมาททำสมณธรรม แต่ถ้าต้องสอบถามถึงอรรถกถาและวินิจฉัยและเหตุของปริยัติ ที่ตนได้เล่าเรียนแล้ว ในปฐมวัย ชื่อว่า ย่อมถึงความประมาทในมัชฌิมวัย, ในปัจฉิมวัยควรเป็นผู้ไม่ประมาท ทำสมณธรรม, ตนย่อมเป็นอันเขาประคับประคองไว้แล้วทีเดียว แม้ด้วยอาการ อย่างนี้, แต่เมื่อเขาไม่ทำอย่างนี้ ตนก็ไม่ชื่อว่า เป็นที่รัก, เขาย่อมทำตนนั้น ให้เดือดร้อน ด้วยการตามเดือดร้อน ในภายหลังโดยแท้.

เทสนาวสาเน โพธิราชกุมาโร โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺต-ปริสายปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา โพธิราชกุมาร ทรงดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. พระธรรม-เทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่บริษัทผู้ประชุมกันแล.

โพธิราชกุมารวตฺถุ ปฐมं. เรื่องพระโพธิราชกุมารที่ ๑ จบ.

ธรรมบท.บ-ท.๖-๑

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อุปนนฺทวตฺถุ

๑๕๘. อตฺตานเมว ปฐมं
ปฏิรูเป นิเวสเย
อถญฺญมนุสาเสยฺย
น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต.

๒. เรื่องพระอุปนันทะ

๑๕๘. นักปราชญ์ ควรตั้งตนนั่นแหละไว้
ในคุณธรรมอันสมควรก่อน พึง
พร่ำสอนผู้อื่นในภายหลัง จึงจะไม่
เศร้าหมอง.

คุณแถว วิรปัญญากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อุปนนฺทวตฺถุ

อตฺตานเมว ปฐมนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต นนฺทํ สกฺยปุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร เถโร ธมฺมกถิโก เจว เตปิฏโก จ, ตสฺส อปฺปิจฺฉตาทิปฺปฏิสํยุตฺตํ ธมฺมกถํ สุตฺวา พหู ภิกฺขู ตสฺส สนฺติเก กมฺมฏฺฐานานิ คเหตฺวา ปจฺเจกํ จีวเรหิ ปูเชตฺวา ธุตงฺคานิ สมาทิยึสุ. เตหิ วิสฺสฏฺฐปริกฺขาเร โสเอว คณฺหิ. โส เอกสฺมึ อนฺโตวสฺเส อุปกฺกฏฺเฐ, ชนปทํ อคมาสิ. อถ นํ เอกสฺมึ วิหาเร ทหรสามเณรา ธมฺมกถิกปฺเปเมน “ภนฺเต อิธ วสฺสํ อุเปถา”ติ วทึสุ. “อิธ กิตฺตกํ วสฺสาวาสิกํ ลพฺภตี”ติ ปุจฺฉิตฺวา เตหิ “เอเกโก สาฏโก”ติ วุตฺเต, ตตฺถ อุปาหนา จเปตฺวา อญฺญํ วิหารํ อคมาสิ, ทุติยมฺปิ วิหารํ คนฺตฺวา “อิธ กึ ลพฺภตี”ติ ปุจฺฉิตฺวา “เทฺว สาฏกา”ติ วุตฺเต, กตฺตรยฏฺฐึ จเปสิ.

๒. เรื่องพระอุปนันทะ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระอุปนันทะศากยบุตร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **นักปราชญ์ ควรตั้งตนนั่นแหละไว้ในคุณธรรม อันสมควรก่อน** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา พระเถระนั้น เป็นผู้ฉลาดแสดงธรรมกถา, ภิกษุจำนวนมากฟังธรรมกถาที่ประกอบด้วยธรรม มีความเป็นผู้ปรารถนาน้อยเป็นต้นของท่านแล้ว ก็บูชาท่านด้วยจีวรทั้งหลายแล้วสมาทานธุดงค์. พระอุปนันทะนั้นรูปเดียวรับบริขารที่พวกภิกษุเหล่านั้นสละแล้ว. เมื่อภายในพรรษาหนึ่ง ใกล้เข้ามาแล้ว, ท่านได้ไปยังชนบท. ลำดับนั้น ภิกษุหนุ่มและสามเณรทั้งหลายในวัดแห่งหนึ่ง กล่าวกับท่านด้วยความรักในพระธรรมกถึกว่า “ขอท่านจงจำพรรษาในวัดนี้เถิดขอรับ”. พระ-อุปนันทะ ถามว่า “ในวัดนี้ ภิกษุทั้งหลายได้ผ้าจำนำพรรษากี่ผืน?” เมื่อภิกษุเหล่านั้น ตอบว่า “ได้ผ้ารูปละผืน” จึงได้วางรองเท้าไว้ที่วัดนั้นแล้วไปยังวัด

ธรรมบท.บ-ท.๖-๑
คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อื่น, ท่านไปถึงวัดที่ ๒ แล้วถามว่า "ในวัดนี้ ภิกษุทั้งหลายได้อะไร ?" เมื่อภิกษุ ตอบว่า "ได้ผ้า ๒ ผืน" จึงวางไม้เท้าไว้.

ตติยं วิหารं คนฺตฺวา "อิธ กึ ลพฺภตี"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ตโย สาฏกา"ติ วุตฺเต, อุทกตุมฺพํ ฐเปสิ, จตุตฺถํ วิหารํ คนฺตฺวา "อิธ กึ ลพฺภตี"ติ ปุจฺฉิตฺวา, "จตฺตาโร สาฏกา"ติ วุตฺเต, "สาธุ อิธ วสิสฺสามี"ติ ตตฺถ วสฺสํ อุปคนฺตฺวา คหฏฺฐานญฺเจว ภิกฺขูนญฺจ ธมฺมกถํ กเถสิ. เต นํ พหูหิ วตฺเถหิ เจว จีวเรหิ จ ปูเชสุ. โส วุตฺถวสฺโส อิตเรสุปิ วิหาเรสุ สาสนํ เปเสตฺวา "มยา ปริกฺขารสฺส ฐปิตตฺตา วสฺสาวาสิกํ ลทฺธพฺพํ, ตํ เม ปหิณนฺตู"ติ สพฺพํ อาหราเปตฺวา ยานกํ ปูเรตฺวา ปายาสิ.

ท่านไปถึงวัดที่ ๓ ถามว่า "ในวัดนี้ ภิกษุทั้งหลายได้อะไร ?" เมื่อภิกษุทั้งหลาย ตอบว่า "ได้ผ้า ๓ ผืน" จึงวางลักจั่นน้ำไว้, ท่านไปวัดที่ ๔ ถามว่า "ในวัดนี้ ภิกษุทั้งหลายได้อะไร ?" เมื่อภิกษุทั้งหลาย ตอบว่า "ได้ผ้า ๔ ผืน" จึงกล่าวว่า "ดีละ เราจักอยู่ในวัดนี้" จึงเข้าจำพรรษาในวัดนั้น แล้วแสดงธรรมกถาแก่คฤหัสถ์และภิกษุทั้งหลาย. คฤหัสถ์และภิกษุเหล่านั้นบูชาท่านด้วยผ้าและจีวรเป็นจำนวนมาก. พระอุปนันทะนั้น ออกพรรษาแล้วก็ส่งข่าวไป ในวัดแม้นอกนี้ว่า "เรา ควรได้ผ้าจำนำพรรษา เพราะเราวางบริขารไว้, ภิกษุทั้งหลายจงส่งผ้านั้นมาให้เรา" แล้ว จึงให้นำผ้าทั้งหมดมา แล้วบรรทุกจนเต็มยานน้อยแล้ว ขับไป.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อเถกสฺมึ วิหาเร เทฺว ทหรภิกฺขู เทฺว สาฏเก เอกญฺจ กมฺพลํ ลภิตฺวา "ตุยฺหํ สาฏกา โหนฺตุ. มยฺหํ กมฺพโล"ติ ภาเชตุํ อสกฺโกนฺตา มคฺคสมีเป นิสีทิตฺวา วิวทนฺติ. เต ตํ (เถรํ) อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา "ภนฺเต ตุเมฺห โน ภาเชตฺวา เทถา"ติ วทึสุ. "ตุเมฺหเยว ภาเชถา"ติ. "น สกฺโกม ภนฺเต, ตุเมฺห โน ภาเชตฺวา เทถา"ติ. "มม วจเน ฐสฺสถา"ติ. "อาม ฐสฺสามา"ติ. "เตนหิ สาธู"ติ โส เตสํ เทฺว สาฏเก ทตฺวา "อยํ ธมฺมกถึกเถนฺตานํ อมฺหากํ ปารุปนํ โหตู"ติ มหคฺฆกมฺพลํ อาทาย ปกฺกามิ. ทหรภิกฺขู วิปฺปฏิสาริโน สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ตมตฺถํ อาโรเจสุ. สตฺถา "น ภิกฺขเว อิทาเนวส ตุมฺหากํ สนฺติกํ คเหตฺวา ตุเมฺห วิปฺปฏิสาริโน กโรติ, ปุพฺเพปิ อกาสิเยวา"ติ วตฺวา อตีตํ อาหริ

ครั้งนั้น ภิกษุหนุ่ม ๒ รูป ในวัดแห่งหนึ่งได้ผ้า ๒ ผืน และผ้าทอด้วยขนสัตว์ ๑ ผืน ไม่สามารถจะแบ่งกันได้ว่า "ผ้าสาฏก จงเป็นของท่าน, ผ้าทอด้วยขนสัตว์จงเป็นของเรา" นั่งทะเลาะกันใกล้หนทาง. ภิกษุหนุ่มทั้ง ๒ รูปนั้น เห็นพระอุปนันทะนั้นกำลังเดินมา พากันกล่าวว่า "ขอท่านจงแบ่งให้กระผมทั้ง ๒ ด้วยเถิด ขอรับ". ท่านบอกว่า "ท่านทั้ง ๒ รูปนั่นแหละ จงแบ่งกันเองเถิด". ภิกษุทั้ง ๒ รูป ตอบว่า "พวกกระผมไม่สามารถ (จะแบ่งกันได้) ขอรับ ขอท่านจงแบ่งให้พวกกระผมเถิด". ท่านถามว่า "ท่านทั้ง ๒ รูป จักตั้งอยู่ในคำของเราหรือ?". ภิกษุทั้ง ๒ รูป ตอบว่า "ขอรับ พวกกระผม จักตั้งอยู่". ท่านกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น ดีแล้ว" จึงให้ผ้าสาฏก ๒ ผืน แก่ภิกษุ ๒ รูปนั้น แล้วกล่าวว่า "ผ้าทอด้วยขนสัตว์ผืนนี้ จงเป็นผ้าห่มของเราผู้แสดงธรรมกถา" จึงถือเอาผ้าทอด้วยขนสัตว์ที่มีราคาแพงแล้วหลีกไป. ภิกษุหนุ่มทั้ง ๒ รูป เป็นผู้เดือดร้อน

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พากันไปสำนักพระศาสดากราบทูลเนื้อ-ความนั้น. พระศาสดา ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อุปนันทะนั่น ถือเอาสิ่งที่เป็นของพวกเธอ ทำให้พวกเธอเดือดร้อนเฉพาะในบัดนี้ ก็หาไม่, แม้ในครั้งก่อน ก็ได้ทำแล้วเหมือนกัน” แล้วทรงนำอดีตนิทานมาเล่าว่า.

“อตีตสฺมึ หิ อนุตีรจารี จ คมฺภีรจารี จา”ติ เทฺว อุทฺทา มหนฺตํ โรหิตมจฺฉํ ลภิตฺวา “มยฺหํ สีสํ โหตุ, ตว นงฺคุฏฺฐนฺ”ติ วิวาทาปนฺนา ภาเชตุํ อสกฺโกนฺตา เอกํ สิคาลํ ทิสฺวา อาหํสุ “มาตุล อิมํ โน ภาเชตฺวา เทหี”ติ. “อหํ รญฺญา วินิจฺฉยฏฺฐาเน ฐปิโต, ตตฺถ จิรํ นิสีทิตฺวา ชงฺฆวิหารตฺถาย อาคโตมฺหิ, อิทานิ เม โอกาโส นตฺถี”ติ. “มาตุล มา เอวํ กโรถ, ภาเชตฺวา เอว โน เทถา”ติ. “มม วจเน ฐสฺสถา”ติ. “ฐสฺสาม มาตุลา”ติ. “เตนหิ สาธู”ติ โส สีสํ ฉินฺทิตฺวา เอกมนฺเต อกาสิ. นงฺคุฏฺฐํ

“ก็ในอดีตกาล นาก ๒ ตัว คือ ตัวหนึ่งหากินตามชายฝั่ง ตัวหนึ่งหากินในน้ำลึก” ได้ปลาตะเพียนตัวใหญ่แล้ว ทะเลาะกันว่า “ท่อนหัวจงเป็นของเรา, ท่อนหางจงเป็นของท่าน” เมื่อไม่สามารถจะแบ่งกันได้ พบสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่ง จึงกล่าวว่า “ลุง ขอท่านจงแบ่งปลาตะเพียนตัวนี้ ให้พวกเราเถิด”. สุนัขจิ้งจอก บอกว่า “พระราชา ทรงแต่งตั้งเราไว้ในตำแหน่งผู้พิพากษา, เรานั่งในที่นั้นนานแล้ว จึงมาเดินเล่น, ตอนนี้เราไม่ว่าง”. นากทั้ง ๒ ตัว กล่าวว่า “ลุง ท่านอย่าทำอย่างนี้เลย ขอจงแบ่งให้พวกเราด้วยเถิด”. สุนัขจิ้งจอก ถามว่า “พวกเจ้าจักตั้งอยู่ในคำของเราหรือ?”. นากทั้ง ๒ ตอบว่า

เอกมนฺเต อกาสิ, กตฺวา จ ปน "พวกเราจักตั้งอยู่ลุง". สุนัขจิ้งจอกนั้น
"ตาตา เยน โว อนุตีเร จริตํ, รับว่า "ถ้าเช่นนั้น ดีแล้ว" จึงตัด
โส นงฺคุฏฺจํ คณฺหตุ เยน ท่อนหัววางไว้ข้างหนึ่ง. ท่อนหางวางไว้
คมฺภีเร จริตํ, ตสฺส สีสํ โหตุ, ข้างหนึ่ง, ก็แล ครั้นทำแล้ว จึงบอกว่า
อยํ ปน มชฺฌิโม ขณฺโฑ มม "พ่อทั้งหลาย บรรดาพวกเจ้าทั้ง ๒
วินิจฺฉยธมฺเม จิตสฺส ภวิสฺสตี"ติ. เต นากตัวที่หากินตามชายฝั่ง จงถือเอา
สญฺญาเปนฺโต ท่อนหาง, ท่อนหัวจงเป็นของนากที่หากิน
ในน้ำลึก, ส่วนท่อนกลางนี้ จักเป็น
ของเรา ผู้ตั้งอยู่ในธรรมวินิจฉัย". สุนัข-
จิ้งจอกนั้น เมื่อจะให้นากทั้ง ๒ ตัวนั้น
ยินยอม จึงกล่าวคาถานี้ว่า

"อนุตีรจาริโน นงฺคุฏฺจํ　　"ท่อนหาง จงเป็นของนากตัวที่หา
สีสํ คมฺภีรจาริโน กินตามชายฝั่ง ท่อนหัว จงเป็น
อถายํ มชฺฌิโม ขณฺโฑ ของนากตัวที่หากินในน้ำลึก ส่วน
ธมฺมฏฺจสฺส ภวิสฺสตี"ติ. ท่อนกลางนี้ จักเป็นของเราผู้ตั้งอยู่
ในธรรม".

อิมํ คาถํ วตฺวา มชฺฌิมขณฺฑํ จึงคาบเอาท่อนกลางแล้ว หลีกไป. นาก
อาทาย ปกฺกามิ. เต วิปฺปฏิสาริโน ทั้ง ๒ ตัวเหล่านั้น เดือดร้อน ได้ยืน
ตํ โอโลเกตฺวา อฏฺจสุ. มองดูสุนัขจิ้งจอกนั้น.

สตฺถา อิมํ อตีตํ ทสฺเสตฺวา พระศาสดา ครั้งทรงแสดงอดีต-
"เอวเมส อตีเตปิ ตุเมฺห วิปฺปฏิสาริโน นิทานนี้แล้ว ตรัสว่า "แม้ในครั้งอดีต
อกาสิเยวา"ติ เต ภิกฺขู สญฺญาเปตฺวา พระอุปนันทะนั่น ได้ทำให้เธอทั้ง ๒

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปนนฺทำ ครหนฺโต “ภิกฺขเว ปรำ โอวทนฺเตน นาม ปฐมเมว อตฺตา ปฏิรูเป ปติฏฺฐาเปตพฺโพ”ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

เดือดร้อนแล้ว เหมือนกันอย่างนี้” ทรงให้ภิกษุทั้ง ๒ ยินยอมแล้ว เมื่อทรงติเตียน พระอุปนันทะตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาว่าบุคคลผู้จะสั่งสอนผู้อื่น ควรตั้งตนไว้ในคุณธรรมอันสมควรก่อน” แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า.

๑๕๘. “อตฺตานเมว ปฐมำ
ปฏิรูเป นิเวสเย
อถญฺญมนุสาสเยฺย
น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต”ติ.

๑๕๘. “นักปราชญ์ ควรตั้งตนนั่นแหละไว้ในคุณธรรม อันสมควรก่อน พึงพร่ำสอนผู้อื่นในภายหลัง จึงจะไม่เศร้าหมอง”.

ตตฺถ **ปฏิรูเป นิเวสเยติ** อนุจฺฉวิเก คุเณ ปติฏฺฐาเปยฺย. อิทำ วุตฺตำ โหติ “โย อปฺปิจฺฉตาทิคุเณหิ วา อริยวำสปฺปฏิปทาทีหิ วา ปรำ อนุสาสิตุกาโม, โส อตฺตานเมว ปฐมตรำ ตสฺมึ คุเณ ปติฏฺฐาเปยฺย, เอวำ ปติฏฺฐาเปตฺวา อถ อญฺญำ เตหิ อนุสาเสยฺย. อตฺตานำ หิ ตตฺถ อนิเวเสตฺวา เกวลำ ปรเมว อนุสาสมาโน, ปรโต นินฺทำ ลภิตฺวา กิลิสฺสติ นาม ตตฺถ อตฺตานำ นิเวเสตฺวา อนุสาสมาโน ปรโต ปสำสำ ลภติ, ตสฺมา น กิลิสฺสติ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ควรตั้งตนนั่นแหละไว้ในคุณธรรมอันสมควร** ความว่า ควรให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมอันสมควร. พระผู้มีพระภาคตรัสเป็นคำอธิบายนี้ไว้ว่า “บุคคลผู้ประสงค์จะพร่ำสอนผู้อื่น ด้วยคุณธรรมมีความเป็นผู้มีความปรารถนาน้อยเป็นต้น หรือด้วยปฏิปทาอันนับเนื่องในอริยวงศ์เป็นต้น ควรตั้งตนนั่นแหละไว้ในคุณธรรมนั้นก่อน, ครั้นยังตนให้ตั้งไว้ได้อย่างนี้แล้ว พึงพร่ำสอนผู้อื่นด้วยคุณธรรมนั้นในภายหลัง. เพราะบุคคลเมื่อไม่ตั้งตนไว้ในคุณธรรมนั้น พร่ำสอนแต่ผู้อื่นอย่างเดียว,

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาม. เอวํ กโรนฺโต ปณฺฑิโต น กิลิสฺเสยฺยา"ติ.

ได้การติเตียนจากผู้อื่น ชื่อว่า ย่อมเศร้าหมอง, บุคคล เมื่อตั้งตนไว้ในคุณธรรมนั้นแล้ว จึงพร่ำสอน ย่อมได้รับการสรรเสริญจากผู้อื่น เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ย่อมไม่เศร้าหมอง. นักปราชญ์ทำอย่างนี้จึงไม่พึงเศร้าหมอง".

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขู โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหึสุ. มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุ ๒ รูปเหล่านั้น ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. พระธรรมเทศนา ได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนแล.

อุปนนฺทวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องพระอุปนันทะที่ ๒ จบ.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. ปธานิกติสฺสตฺเถรวตฺถุ

๑๕๙. อตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา
ยถญฺญมนุสาสติ
สุทนฺโต วต ทเมถ
อตฺตา หิ กิร ทุทฺทโม.

๓. เรื่องพระปธานิกติสสเถระ

๑๕๙. ถ้าบุคคลควรทำตน เหมือนอย่าง
พร่ำสอนผู้อื่น บุคคลควรเป็นผู้
ฝึกฝนดีแล้ว จึงควรฝึก(ผู้อื่น)
เพราะได้ทราบว่า ตนฝึกฝนได้-
ยาก.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. ปธานิกติสฺสตฺเถรวตฺถุ

อตฺตานญฺเจ ตถา กยิราติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปธานิกติสฺสตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา ปญฺจสเต ภิกฺขู อาทาย อรญฺเญ วสฺสํ อุปคนฺตฺวา “อาวุโส ธรมานสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก โว กมฺมฏฺฐานํ คหิตํ, อปฺปมตฺตา สมณธมฺมํ กโรถา”ติ โอวทิตฺวา สยํ คนฺตฺวา นิปชฺชิตฺวา สุปติ. เต ภิกฺขู ปฐมยาเม จงฺกมิตฺวา มชฺฌิมยาเม วิหารํ ปวิสนฺติ. โส นิทฺทายิตฺวา ปพุทฺธกาเล เตสํ สนฺติกํ คนฺตฺวา “กึ ตุเมฺห ‘นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายิสฺสามา’ติ อาคตา? สีฆํ นิกฺขมิตฺวา สมณธมฺมํ กโรถา”ติ วตฺวา สยํ คนฺตฺวา ตเถว สุปติ. อิตเร มชฺฌิมยาเม วิหารา นิกฺขมิตฺวา ปจฺฉิมยาเม วิหารํ ปวิสนฺติ. โส ปุนปิ ปพุชฺฌิตฺวา

๓. เรื่องพระปธานิกติสสเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระปธานิกติสสเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ถ้าบุคคลพึงทำตนเหมือนอย่างพร่ำสอนผู้อื่น** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา พระเถระนั้น เรียนกรรมฐานในสำนักพระศาสดา พาภิกษุ ๕๐๐ รูป ไปจำพรรษาอยู่ในป่า กล่าวสอนว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านเรียนกรรมฐานในสำนักพระพุทธเจ้าผู้ยังทรงพระชนม์อยู่, พวกท่านจงเป็นผู้ไม่ประมาทบำเพ็ญสมณธรรม” ตนเองก็ไปนอนหลับเสีย. ภิกษุเหล่านั้นจงกรมในปฐมยาม พากันเข้าไปวัดในมัชฌิมยาม. ท่านไปสำนักของภิกษุเหล่านั้นในเวลาที่ตนนอนหลับแล้วตื่นขึ้น ถามว่า “พวกท่านมา ด้วยหวังว่า ‘พวกเรา จักนอนหลับเสียหรือ ?’ จงรีบออกไปบำเพ็ญสมณธรรม” ตนเองก็กลับไปนอนหลับเสียอย่างนั้น. พวกภิกษุนอกนี้ จงกรมข้างนอกในมัชฌิมยาม พากันเข้าไปวัดในปัจฉิมยาม. ท่านตื่นขึ้น

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตสๆ สนฺติกๆ คนฺตฺวา เต วิหารา นีหริตฺวา สยๆ ปุน คนฺตฺวา สุปเตว.

แม้อีก ไปสำนักภิกษุเหล่านั้น นำพวกภิกษุเหล่านั้น ออกจากวิหารแล้ว ตนเองก็กลับไปนอนหลับเสียอีก.

ตสฺมึ นิจฺจกาเล เอวๆ กโรนฺเต, เต ภิกฺขู สชฺฌายๆ วา กมฺมฏฺฐานๆ วา มนสิกาตุๆ นาสกฺขึสุ. จิตฺตๆ อญฺญถตฺตๆ อคมาสิ. เต "อมฺหากๆ อาจริโย อติวิย อารทฺธวิริโย, ปริคฺคณฺหิสฺสามิ นนฺ"ติ ปริคฺคณฺหนฺตา ตสฺส กิริยๆ ทิสฺวา "นฏฺฐมฺหาวุโส, อาจริโย โน ตุจฺฉรวๆ รวตี"ติ วทึสุ. เตสๆ อติวิย กิลมนตานๆ เอกภิกขุปิ วิเสสๆ นิพฺพตฺเตตุๆ นาสกฺขิ. เต วุฏฺฐวสฺสา สตฺถุ สนฺติกๆ คนฺตฺวา สตฺถารา กตปฺปฏิสนฺถารา "กึ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตา หุตฺวา สมณธมฺมๆ กริตฺถา"ติ ปุจฺฉิตา ตมตฺถๆ อาโรเจสุๆ. สตฺถา "น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปส ตุมฺหากๆ อนฺตรายมกาสิเยวา"ติ วตฺวา เตหิ ยาจิโต

เมื่อพระเถระนั้น กระทำอยู่อย่างนี้เป็นประจำ, พวกภิกษุเหล่านั้น ไม่สามารถใส่ใจถึงการท่องบ่นหรือกรรมฐานได้. จิตได้ถึงความฟุ้งซ่านแล้ว. ภิกษุเหล่านั้นคิดกันว่า "อาจารย์ของพวกเราปรารภความเพียรเหลือเกิน, พวกเราจักคอยจับผิดท่าน" เมื่อคอยจับผิด เห็นกิริยาของท่านแล้ว จึงพากันกล่าวว่า "ผู้มีอายทั้งหลาย พวกเราเสียหายแล้ว อาจารย์ของพวกเราย่อมร้องเปล่า ๆ (ดีแต่สอน)". บรรดาภิกษุเหล่านั้นซึ่งลำบากอยู่เป็นอย่างยิ่ง ภิกษุแม้รูปเดียวก็ไม่สามารถที่จะให้คุณวิเศษบังเกิดขึ้นได้. ภิกษุเหล่านั้นออกพรรษาแล้ว พากันไปยังสำนักพระศาสดา อันพระศาสดาทรงทำปฏิสันถารแล้ว ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาทบำเพ็ญสมณธรรมแล้วหรือ ?" จึงพากันกราบทูลเนื้อความนั้น. พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่แต่ในบัดนี้

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เท่านั้น, แม้ในครั้งก่อน ภิกษุรูปนั่น ก็ได้ทำอันตรายแก่พวกเธอแล้วเหมือนกัน" อันภิกษุเหล่านั้นทูลอ้อนวอนแล้ว จึงทรงแสดงอกาลรวกุกกุฏชาดกนี้ให้พิสดารว่า

"อมาตาปิตุสංวฑฺโฒ
อนาจริยกุเล วสං
นายं กาลมกาลං วา
อภิชานาติ กุกฺกุโฏ"ติ.

"ไก่ตัวนี้ เติบโตในสำนักของผู้มิใช่มารดาบิดา อยู่ในตระกูลของผู้ที่มิใช่เป็นอาจารย์ จึงไม่รู้จักเวลาอันเหมาะสม".

อิมं อกาลรวกุกฺกุฏชาตกं วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ. "ตทา หิ โส กุกฺกุโฏ อยं ปธานิกติสฺสตฺเถโร อโหสิ, อิเม ปญฺจสตา ภิกฺขู เต มาณวา อเหสุ ทิสาปาโมกฺโข อาจริโย อหเมวา"ติ สตฺถา อิมं ชาตกं วิตฺถาเรตฺวา "ภิกฺขเว ปรं โอวทนฺเตน นาม อตฺตา สุทนฺโต กาตพฺโพ, เอวं โอวทนฺโต หิ สุทนฺโต หุตฺวา ทเมติ นามา"ติ วตฺวา อิมं คาถมาห

พระศาสดา ตรัสว่า "ก็ไก่ตัวนั้น ในครั้งนั้น ได้เป็นพระปธานิกติสสเถระรูปนี้ ในบัดนี้ มาณพเหล่านั้นได้เป็นภิกษุ ๕๐๐ รูปเหล่านี้, อาจารย์ทิศาปาโมกข์ คือเรานั่นเอง" ครั้นทรงยังชาดกนี้ให้พิสดาร แล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาบุคคลผู้กล่าวสอนผู้อื่น ควรทำตนให้เป็นผู้ฝึกฝนดีแล้ว, เพราะบุคคลเมื่อกล่าวสอนอย่างนี้ เป็นผู้ฝึกฝนดีแล้ว จึงชื่อว่า ย่อมฝึกฝนได้" แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า.

๑๕๙. "อตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา
ยถญฺญมนุสาสติ
สุทนฺโต วต ทเมถ

๑๕๙. "ถ้าบุคคลควรทำตน เหมือนอย่างพร่ำสอนผู้อื่น บุคคลควรเป็นผู้ฝึกฝนดีแล้ว จึงควรฝึก (ผู้อื่น)

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตา หิ กิร ทุทฺทโมติ. เพราะได้ทราบว่า ตนฝึกฝนได้ยาก".

ตสฺสตฺโถ "ยถา ภิกฺขุ 'ปรมยามาทีสุ จงฺกมิตพฺพนฺ"ติ วตฺวา ปรํ โอวทติ, สยํ จงฺกมนาทีนิ อธิฏฺฐหนฺโต อตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา, ยถญฺญมนุสาสติ. เอวํ สนฺเต สุทนฺโต วต ทเมถาติ เยน คุเณน ปรํ อนุสาสติ เตน อตฺตนา สุทนฺโต หุตฺวา ทเมยฺย. **อตฺตา หิ กิร ทุทฺทโมติ** อยํ หิ อตฺตา นาม ทุทฺทโม. ตสฺมา ยถา โส อตฺตา สุทนฺโต โหติ, ตถา ทเมตพฺโพติ.

เนื้อความแห่งคาถานั้นว่า "ภิกษุกล่าวว่า 'ท่านทั้งหลาย พึงจงกรมในปฐมยามเป็นต้น" ชื่อว่า ย่อมกล่าวสอนผู้อื่น ฉันใด, ตนเองก็ฉันนั้น ถ้าเมื่ออธิษฐานกิจมีการจงกรมเป็นต้น ก็ควรทำตนเหมือนอย่างสอนผู้อื่น. เมื่อเป็นเช่นนี้ ภิกษุเป็นผู้ฝึกฝนดีแล้ว จึงควรฝึก(ผู้อื่น) เพราะเหตุนั้น ภิกษุเป็นผู้มีตนอันฝึกดีแล้วจึงควรฝึกด้วยคุณธรรม ตามที่ตนพร่ำสอนผู้อื่น. คำว่า **เพราะได้ทราบว่าตนฝึกฝนได้ยาก** ความว่า เพราะธรรมดาว่า ตนนี้ ฝึกฝนได้ยาก, ฉะนั้นบุคคลควรฝึกฝนตน โดยประการที่ตนนั้นเป็นอันฝึกฝนดีแล้ว.

เทสนาวสาเน ปญฺจสตาปิ เต ภิกฺขู อรหตฺตํ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุแม้ประมาณ ๕๐๐ รูปเหล่านั้น บรรลุพระอรหัตแล.

ปธานิกติสฺสตฺเถรวตฺถุ ตติยं. เรื่องพระปธานิกติสสเถระที่ ๓ จบ.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. กุมารกสฺสปตฺเถรมาตุวตฺถุ

๑๖๐. อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ
โก หิ นาโถ ปโร สิยา
อตฺตนา หิ สุทนฺเตน
นาถํ ลภติ ทุลฺลภํ.

๔. เรื่องมารดาของพระกุมาร-กัสสปเถระ

๑๖๐. ตนแลเป็นที่พึ่งของตน ก็ผู้อื่นใคร-เล่าควรเป็นที่พึ่งได้ เพราะบุคคลมีตนฝึกฝนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่หาได้ยาก.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. กุมารกสฺสปตฺเถรมาตุวตฺถุ

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถติ
อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต กุมารกสฺสปตฺเถรสฺส มาตรํ อารพฺภ กเถสิ.

สา กิร ราชคหนคเร เสฏฺฐิธีตา วิญฺญุตํ ปตฺตกาลโต ปฏฺฐาย ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ปุนปฺปุนํ ยาจมานาปิ มาตาปิตูนํ สนฺติกา ปพฺพชฺชํ อลภิตฺวา วยปฺปตฺตา ปติกุลํ คนฺตฺวา ปติเทวตา หุตฺวา อคารํ อชฺฌาวสิ. อถสฺสา นจิรสฺเสว กุจฺฉิสฺมึ คพฺโภ ปติฏฺฐหิ. สา ปนสฺส ปติฏฺฐิตภาวํ อชานิตฺวา ว สามิกํ อาราเธตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. อถ นํ โส มหนฺเตน สกฺกาเรน ภิกฺขุนีอุปสฺสยํ เนตฺวา อชานนฺโต เทวทตฺตปกฺขิกานํ ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก ปพฺพาเชสิ. อปเรน สมเยน ตสฺสา คพฺภินีภาวํ ญตฺวา ตาหิ "กิมิทนฺ"ติ

๔. เรื่องมารดาของพระกุมาร-กัสสปเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภมารดาของพระกุมารกัสสปเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ตนแล เป็นที่พึ่งของตน** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา มารดาของพระกุมารกัสสปเถระนั้น เป็นธิดาเศรษฐีในกรุงราชคฤห์ ขอบวชตั้งแต่เวลาที่ตนรู้เดียงสาแล้ว. แม้อ้อนวอนอยู่บ่อย ๆ ก็ไม่ได้การบวชจากสำนักของมารดาและบิดา เจริญวัยแล้ว ไปตระกูลสามีมีสามีดุจเทวดา อยู่ครองเรือนแล้ว. ต่อมาไม่นานนัก นางก็ตั้งครรภ์. แต่นางหารู้ว่าตั้งครรภ์ไม่ ปรนนิบัติให้สามีพอใจแล้ว จึงขอบวช. ลำดับนั้นสามีนั้นจึงนำนางไปยังสำนักภิกษุณี ด้วยสักการะเป็นอันมาก ไม่รู้เลย จึงให้บวชในสำนักภิกษุณีทั้งหลายซึ่งเป็นพวกของพระเทวทัต. สมัยต่อมา นางถูกพวกภิกษุณี ซึ่งรู้ว่านางตั้งครรภ์แล้ว ถามว่า

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุฏฺฐา "นาหํ อยฺเย ชานามิ, กิเมตํ, สีลํ ปน เม อโรคเมวา"ติ.

"นี้ อะไรกัน ?" จึงตอบว่า "แม่เจ้า ทั้งหลาย ดิฉันไม่รู้ว่า 'นั่นอะไร ?' แต่ศีลของดิฉันไม่ด่างพร้อยเลย".

ภิกฺขุนีโย นํ เทวทตฺตสฺส สนฺติกํ เนตฺวา "อยํ ภิกฺขุนี สทฺธาย ปพฺพชิตา, อิมิสฺสา มยํ คพฺภสฺส ปติฏฺฐิตกาลํ น ชานาม, กีทานิ กโรมา"ติ ปุจฺฉึสุ. เทวทตฺโต "มา มยฺหํ โอวาทการิกานํ ภิกฺขุนีนํ อยโส อุปฺปชฺชตู"ติ เอตฺตกเมว จินฺเตตฺวา "อุปฺปพฺพาเชถ นนฺ"ติ อาห. ตํ สุตฺวา สา ทหรา "มา มํ อยฺเย นาเสถ, นาหํ เทวทตฺตํ อุทิสฺส ปพฺพชิตา, เอถ, มํ สตฺถุ สนฺติกํ เชตวนํ เนถา"ติ. ตา ตํ อาทาย เชตวนํ คนฺตฺวา สตฺถุ อาโรเจสุ.

ภิกษุณีทั้งหลาย จึงพานางไปสำนักพระเทวทัตแล้วถามว่า "ภิกษุณีรูปนี้บวชด้วยศรัทธา. พวกดิฉันไม่รู้เวลาที่ภิกษุณีรูปนี้ตั้งครรภ์เลย, บัดนี้ พวกเราจะทำอย่างไร ?". พระเทวทัตคิดเหตุเพียงเท่านี้ว่า "ความเสื่อมเสียจงอย่าเกิดขึ้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ผู้ทำตามคำกล่าวสอนของเรา" แล้วกล่าวว่า "พวกเธอจงให้นางสึกเสีย". นางภิกษุณีสาวนั้น ฟังคำนั้นแล้วก็กล่าวว่า "แม่เจ้าทั้งหลาย ขอท่านทั้งหลาย จงอย่าให้ดิฉันเสียหายเลย, ดิฉัน ไม่ได้บวชอุทิศพระเทวทัต พวกท่านจงมานำดิฉันไปพระเชตวันอันเป็นสำนักของพระศาสดาเถิด". ภิกษุณีเหล่านั้นพานางไปพระเชตวัน กราบทูลพระศาสดา.

สตฺถา "ตสฺสา ทิหิกาเล คพฺโภ ปติฏฺฐิโต"ติ ชานนฺโตปิ ปรวาทโมจนตฺถํ ราชานํ ปเสนทิโกสลํ มหาอนาถปิณฺฑิกํ จูฬอนาถปิณฺฑิกํ

พระศาสดา แม้ทรงทราบอยู่ว่า "นางตั้งครรภ์ในเวลาเป็นคฤหัสถ์" เพื่อจะเปลื้องคำติเตียนของผู้อื่น จึงรับสั่งให้เชิญพระเจ้าปเสนทิโกศล ท่านมหาอนาถ-

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิสาขं มหาอุปาสิกं อญฺญานิ บิณฑิกเศรษฐี ท่านจูฬอนาถบิณฑิก-
จ มหากุลานิ ปกฺโกสาเปตฺวา เศรษฐี นางวิสาขา มหาอุบาสิกาและ
อุปาลิตฺเถรं อาณาเปสิ “คจฺฉ, ตระกูลใหญ่ ๆ เหล่าอื่นมาแล้ว ทรงสั่ง
อิมิสฺสา ทหรภิกฺขุนิยา จตุปฺปริสมชฺเฌ พระอุบาลีเถระไปว่า “เธอจงไปชำระ
กมฺมं โสเธหี”ติ. เถโร รญฺโญ กรรมของนางภิกษุณีสาวรูปนี้ให้หมดจด
ปุรโต วิสาขं ปกฺโกสาเปตฺวา ตं ในท่ามกลางบริษัท ๔ ”. พระเถระให้
อธิกรณं ปฏิจฺฉาเปสิ. สา เชิญนางวิสาขามาสอบสวนคดีนั้น เบื้อง
สาณิปฺปาการं ปริกฺขิปาเปตฺวา พระพักตร์พระราชา. นางให้ขึงม่านเป็น
อนฺโตสาณิยं ตสฺสา หตฺถปาทนาภิ- เครื่องกั้นแล้ว ตรวจดูมือเท้าสะดือและ
อุทรปริโยสานานิ โอโลเกตฺวา ที่สุดแห่งท้องของนางภิกษุณีนั้นภายใน
มาสทิวเส มาเนตฺวา “คิหิภาเว ม่าน นับเดือนและวัน ก็ทราบว่า
อิมาย คพฺโภ ลทฺโธ”ติ ญตฺวา “ภิกษุณีรูปนี้ ตั้งครรภ์เมื่อเป็นคฤหัสถ์”
เถรสฺส ตมตฺถं อาโรเจสิ. อถสฺสา จึงบอกเนื้อความนั้นแก่พระเถระแล้ว.
เถโร ปริสมชฺเฌ ปริสิทฺธภาวं ลำดับนั้น พระเถระก็ประกาศว่า นาง
ปติฏฺฐาเปสิ. สา อปเรน สมเยน เป็นผู้บริสุทธิ์ ในท่ามกลางบริษัท. สมัย
ปทุมุตฺตรปาทมูเล ปติฏฺฐิตปฺปตฺถนं ต่อมา นางก็คลอดบุตร มีอานุภาพมาก
มหานุภาวं ปุตฺตं วิชายิ. ซึ่งมีความปรารถนาอันตั้งไว้แล้ว แทบ-
พระบาทของพระพุทธเจ้า ทรงพระนาม
ว่า ปทุมุตตระ.

อเถกทิวสं ราชา ภิกฺขุนี- ภายหลังวันหนึ่ง พระราชา เมื่อ
อุปสฺสยสมีเป คจฺฉนฺโต ทารกสทฺทं เสด็จไปใกล้สำนักภิกษุณี ทรงสดับ
สุตฺวา “กึ อิทนฺ”ติ ปุจฺฉิตฺวา เสียงเด็ก ตรัสถามว่า “นี้อะไรกัน ?”
“เทว เอติสฺสา ภิกฺขุนิยา ปุตฺโต เมื่ออำมาตย์กราบทูลว่า “ภิกษุณีรูปนั่น

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชาโต, ตสฺเสว สทฺโท"ติ วุตฺเต, ตํ กุมารํ อตฺตโน ฆรํ เนตฺวา ธาตีนํ อทาสิ. นามคฺคหณทิวเส จสฺส "กสฺสโป"ติ นามํ กตฺวา กุมารปริหาเรน วุฑฺฒิตตฺตา "กุมาร-กสฺสโป"ติ สญฺชานึสุ. โส กีฬามณฺฑเล ทารเก ปหริตฺวา "นิมฺมาตาปิติเกนมฺหา ปหฏา"ติ วุตฺเต, ราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา "เทว มํ 'นิมฺมาตาปิติโก'ติ วทนฺติ, มาตรํ เม อาจิกฺขถา"ติ ปุจฺฉิตฺวา รญฺญา ธาติโย ทสฺเสตฺวา "อิมา เต มาตโร"ติ วุตฺเต, "น เอตฺตกา มม มาตโร, เอกายเม มาตรา ภวิตพฺพํ, ตํ เม อาจิกฺขถา"ติ อาห.

ชาโต, ตสฺเสว สทฺโท"ติ วุตฺเต, คลอดบุตรแล้ว พระเจ้าข้า, นี้ เป็นเสียงของเด็กคนนั้นนั่นเอง" จึงทรงนำเด็กคนนั้นไปพระราชนิเวศน์ของพระองค์ ได้ทรงมอบให้แก่แม่นมทั้งหลาย. ก็ในวันตั้งชื่อชนทั้งหลายตั้งชื่อเด็กคนนั้นว่า "กัสสป" แต่เพราะเขาเติบโตขึ้น ด้วยเครื่องบริหารของพระกุมาร จึงรู้จักกันว่า "กุมารกัสสป". กุมารกัสสปนั้นตีพวกเด็ก ๆ ที่สนามกีฬา เมื่อเด็กทั้งหลายกล่าวกันว่า "คนไม่มีพ่อแม่ทุบตีพวกเราแล้ว" จึงเข้าไปเฝ้าพระราชา ทูลถามว่า "พระเจ้าข้า เด็กทั้งหลาย ว่าหม่อมฉันว่า 'เจ้าคนไม่มีพ่อแม่' ขอพระองค์โปรดตรัสบอกมารดาแก่หม่อมฉันเถิด", เมื่อพระราชาทรงแสดงแม่นมทั้งหลายตรัสว่า "แม่นมเหล่านี้ เป็นมารดาของเจ้า" จึงกราบทูลว่า "มารดาของหม่อมฉันมีไม่มากถึงเพียงนี้, หม่อมฉันพึงมีมารดาคนเดียว, ขอพระองค์จงตรัสบอกมารดานั้น แก่หม่อมฉันเถิด".

ราชา "น สกฺกา อิมํ วญฺเจตุนฺ"ติ จินฺเตตฺวา "ตาต ตว มาตา ภิกฺขุนี, ลวงกุมารนี้ได้" จึงตรัสว่า "พ่อ มารดา

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตฺวํ มยา ภิกฺขุนีอุปสฺสยา อานีโต"ติ. โส ตาวตเกเนว สมุปฺปนฺนสํเวโค หุตฺวา "ตาต ปพฺพาเชถ มนฺ"ติ อาห. ราชา "สาธุ ตาตา"ติ ตํ มหนฺเตน สกฺกาเรน สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพาเชสิ. โส ลทฺธูปสมฺปโท "กุมารกสฺสปตฺเถโร"ติ ปญฺญายิ. โส สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา อรญฺญํ ปวิสิตฺวา วายมิตฺวา วิเสสํ นิพฺพตฺเตตุ์ อสกฺโกนฺโต "ปุน กมฺมฏฺฐานํ วิเสเสตฺวา คเหสฺสามี"ติ สตฺถุ สนฺติกํ อาคนฺตฺวา อนฺธวเน วิหาสิ.

ของเจ้าเป็นภิกษุณี, เราพาเจ้ามาจากสำนักภิกษุณี". กุมารกัสสปนั้นเกิดความสังเวช เพราะเหตุเพียงเท่านั้นเอง กราบทลว่า "ข้าแต่พระบิดา ขอพระองค์จงโปรดอนุญาตให้หม่อมฉันบวชเถิด". พระราชาทรงรับว่า "ดีแล้ว พ่อ" จึงทรงให้กุมารนั้นบวชในสำนักพระศาสดา ด้วยสักการะเป็นอันมาก. กุมารนั้น ได้อุปสมบทแล้ว ปรากฏชื่อว่า "พระกุมารกัสสปเถระ". ท่านเรียนกรรมฐานในสำนักพระศาสดา แล้วเข้าป่าพยายามแล้วก็ไม่สามารถจะให้คุณวิเศษบังเกิดขึ้นได้ จึงคิดว่า "เราจักเรียนกรรมฐานให้ยิ่งขึ้นไปอีก" จึงมาสำนักพระศาสดา พักอยู่ในอันธวัน.

อถ นํ กสฺสปพุทฺธกาเล เอกโต สมณธมฺมํ กตฺวา อนาคามิผลํ ปตฺวา พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺตภิกฺขุ พฺรหฺมโลกโต อาคนฺตฺวา ปณฺณรส ปเญฺห ปุจฺฉิตฺวา "อิเม ปเญฺห จเปตฺวา สตฺถารํ อญฺโญ พฺยากาตุ์ สมตฺโถ นตฺถิ, คจฺฉ, สตฺถุ สนฺติเก อิเมสํ อตฺถํ อุคฺคณฺหา"ติ

ลำดับนั้น ภิกษุผู้บำเพ็ญสมณธรรมร่วมกัน ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ บรรลุอนาคามิผลแล้ว บังเกิดในพรหมโลก มาจากพรหมโลก ถามปัญหา ๑๕ ข้อ กับพระกุมารกัสสปะนั้นส่งไปด้วยคำว่า "ยกเว้นพระศาสดาเสีย ไม่มีบุคคลอื่นสามารถพยากรณ์ปัญหาเหล่านี้ได้, ท่าน

อุยฺโยเชสิ. โส ตถา กตฺวา ปญฺหวิสฺสชฺชนาวสาเน อรหตฺตํ ปาปุณิ. ตสฺส ปน นิกฺขนฺตทิวสโต ปฏฺราย ทฺวาทส วสฺสานิ มาตุ ภิกฺขุนิยา อกฺขีหิ อสฺสูนิ ปวตฺตยึสุ.

จงไปเรียนเนื้อความแห่งปัญหาเหล่านี้ในสำนักพระศาสดา". ท่านทำอย่างนั้นแล้ว บรรลุพระอรหัตในเวลาจบการแก้ปัญหา. ก็ตั้งแต่เวลาที่ท่านออกบวช น้ำตาไหลออกจากตาทั้ง ๒ ข้าง ของนางภิกษุณี ผู้เป็นมารดาตลอด ๑๒ ปี.

สา ปุตฺตวิโยคทุกฺขิตา อสฺสุตินฺเตเนว มุเขน ภิกฺขาย จรมานา อนฺตรวีถิยํ เถรํ ทิสฺวา ว "ปุตฺต ปุตฺตา"ติ วิรวนฺตี ตํ คณฺหิตุํ อุปธาวมานา ปริวตฺเตตฺวา ปติ. สา ถเนหิ ขีรํ มุญฺจนฺเตหิ อุฏฺฐหิตฺวา อลฺลจีวรา คนฺตฺวา เถรํ คณฺหิ. โส จินฺเตสิ "สจายํ มม สนฺติกา มธุวจนํ ลภิสฺสติ, วินสฺสิสฺสติ, ถทฺธเมว กตฺวา อิมาย สทฺธึ สลฺลปิสฺสามี"ติ.

นางประสพความทุกข์เพราะพลัดพรากจากบุตร มีหน้านองน้ำตา เดินเที่ยวไปเพื่อภิกษา พอพบพระเถระในระหว่างถนน จึงร้องว่า "ลูก ลูก" วิ่งไปเพื่อจะจับท่านล้มกลิ้งลงแล้ว. นางมีถันทั้ง ๒ ข้าง หลั่งน้ำนมอยู่ ลุกขึ้นมีจีวรเปียกชุ่ม ไปยึดพระเถระไว้. พระเถระคิดว่า "ถ้ามารดานี้ จักได้รับคำหวานจากสำนักของเรา, นางก็จักเสียหาย, เราจักสนทนากับมารดานี้ให้กระด้างเข้าไว้.

อถ นํ อาห "กึ กโรนฺตี วิจรสิ ? สิเนหมตฺตมฺปิ ฉินฺทิตุํ น สกฺโกสี"ติ. สา "อโห กกฺขฬา เถรสฺส กถา"ติ จินฺเตตฺวา "กึ วเทสิ ตาตา"ติ วตฺวา ปุนปิ เตน ตเถว วุตฺตา จินฺเตสิ "อหํ

ลำดับนั้น ท่านจึงกล่าวกับมารดานั้นว่า "ท่านเที่ยวทำอะไรอยู่ ?, จึงไม่สามารถตัดแม้เพียงความรักได้". นางคิดว่า "ถ้อยคำของพระเถระหยาบเหลือเกิน" จึงกล่าวว่า "พ่อ เจ้าพูดอะไร ?" อันท่านกล่าวแล้วเหมือนอย่างนั้นแลแม้อีก

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมสฺส การณา ทฺวาทส วสฺสานิ อสฺสูนิ นิวาเรตุ์ น สกฺโกมิ, อยํ ปน เม ถทฺธหทโย, กึ เม อิมินา"ติ. ปุตฺตสิเนหํ ฉินฺทิตฺวา ตทิวสเมว อรหตฺตํ ปาปุณิ.

คิดว่า "เพราะเหตุแห่งบุตรนี้ เราจึงไม่สามารถอดกลั้นน้ำตาไว้ได้ถึง ๑๒ ปี, แต่บุตรนี้มีใจหยาบกระด้างต่อเรา, จะประโยชน์อะไรสำหรับเราด้วยบุตรนี้": แล้วตัดความรักในบุตรเสียได้แล้วบรรลุพระอรหัตในวันนั้นนั่นเอง.

อปเรน สมเยน ภิกฺขู ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ์ "อาวุโส เทวทตฺเตน เอวํ อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน กุมารกสฺสโป จ เถรี จ นาสิตา, สตฺถา ปน เนสํ ปติฏฺฐา ชาโต, อโห พทธา นาม โลกานกมปกา"ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต, "น ภิกฺขเว อิทาเนว อหํ อิเมสํ ปจฺจโย จ ปติฏฺฐา จ ชาโต, ปุพฺเพปิ เตสํ อหํ ปติฏฺฐา อโหสีเยวา"ติ วตฺวา

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในโรงธรรมว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย พระกุมารกัสสปะ และพระเถรีซึ่งถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยอย่างนี้ ถูกพระเทวทัตทำให้เสียหายแล้ว, แต่พระศาสดาก็ได้เป็นที่พึ่งของเขาทั้ง ๒ โอ ชื่อพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้เกื้อกูลแก่โลก". พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน" เมื่อภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราเป็นปัจจัย และเป็นที่พำนักของท่านทั้ง ๒ เหล่านี้ ในบัดนี้เท่านั้น ก็หาไม่, แม้ในครั้งก่อน เราก็ได้เป็นที่พำนักของเขาทั้ง ๒ แล้วเหมือนกัน จึงตรัสนิโครธชาดกนี้ โดยพิสดารว่า

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"นิโคฺรธเมว เสเวยฺย
น สาขมุปสำเส
นิโคฺรธสฺมึ มตำ เสยฺโย
ยญฺเจ สาขสฺมิ ชีวิตนฺ"ติ.

"ควรคบเนื้อ ชื่อว่านิโครธเท่านั้น ไม่ควรเข้าไปคบหาเนื้อ ชื่อว่าสาขะ ความตายในสำนักเนื้อนิโครธเสียยังดีกว่า, ความเป็นอยู่ในสำนักเนื้อสาขะ จะประเสริฐอะไร"

อิมำ นิโคฺรธชาตกำ วิตฺถาเรน กเถตฺวา "ตทา สาขมิโค เทวทตฺโต อโหสิ, ปริสาปิสฺส เทวทตฺตปริสา ว, วารปฺปตฺตา มิคเธนุ เถรี อโหสิ ปุตฺโต กุมารกสฺสโป, คพฺภินีมิคียา ชีวิตำ ปริจจชิตวา คโต นิโครธมิคราชา ปน อหเมวา"ติ ชาตกำ สโมธาเนตฺวา ปุตฺตสิเนหำ ฉินฺทิตฺวา เถริยา อตฺตนา ว อตฺตโน ปติฏฺฐานกตภาวำ ปกาเสนฺโต "ภิกฺขเว ยสฺมา ปรสฺส อตฺตนิ จิเตน สคฺคปรายเนน วา มคฺคปรายเนน วา ภวิตุำ น สกฺกา, ตสฺมา อตฺตา ว อตฺตโน นาโถ, กึ ปโร กริสฺสตี"ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห ว่า

ทรงประชุมชาดกว่า "เนื้อสาขะในครั้งนั้น ได้เป็นเทวทัต, แม้บริษัทของเนื้อสาขะ ก็คือบริษัทของเทวทัตนั่นเอง, แม่เนื้อตัวถึงวาระ ได้เป็นพระเถรี, ลูกคือพระกุมารกัสสปะ, ส่วนพญาเนื้อนิโครธผู้ไปสละชีวิตแก่แม่เนื้อตัวมีท้องแก่ก็คือเรานั่นเอง" เมื่อทรงประกาศว่าพระเถรีตัดความรักในบุตรทำที่พึ่งแก่ตนด้วยตนเองได้แล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เพราะบุคคลดำรงอยู่ในตนของผู้อื่น ก็ไม่สามารถจะเป็นผู้มีสวรรค์ หรือมรรคเป็นที่ไปในเบื้องหน้าได้, ฉะนั้นตนเท่านั้น เป็นที่พึ่งของตน, คนอื่นจักทำอะไรได้" แล้วจึงตรัสพระคาถานี้

๑๖๐. "อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ
โก หิ นาโถ ปโร สิยา

๑๖๐. "ตนแลเป็นที่พึ่งของตน ก็ผู้อื่นใครเล่าควรเป็นที่พึ่งได้ เพราะ

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตนา หิ สุทนฺเตน นาถํ ลภติ ทุลฺลภนฺ"ติ.

บุคคลมีตนฝึกฝนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่ง ที่หาได้ยาก".

ตตฺถ **นาโถติ** ปติฏฺฐา. อิทํ วุตฺตํ โหติ "ยสฺมา อตฺตนิ ฐิเตน อตฺตนา สมฺปนฺเนน กุสลํ กตฺวา สคฺคํ วา ปาปุณิตุํ มคฺคํ วา ภาเวตุํ ผลํ วา สจฺฉิกาตุํ สกฺกา, ตสฺมา หิ อตฺตา ว อตฺตโน ปติฏฺฐา สิยา, ปโร โก นาม กสฺส ปติฏฺฐา สิยา, อตฺตนาเอว หิ สุทนฺเตน นิพฺพิเสวเนน อรหตฺตผลสงฺขาตํ ทุลฺลภนาถํ ลภติ". อรหตฺตํ หิ สนฺธาย "นาถํ ลภติ ทุลฺลภนฺ"ติ วุตฺตํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เป็นที่พึ่ง** ความว่า เป็นที่พำนัก. มีคำที่พระผู้มีพระภาคตรัสอธิบายไว้ดังนี้ว่า "เพราะบุคคลผู้ตั้งในตน คือสมบูรณ์ด้วยตนแล้ว สามารถทำกุศลแล้ว เข้าถึงสวรรค์ เจริญมรรค หรือทำให้แจ้งผลได้, ฉะนั้นแล ตนเท่านั้น ควรเป็นที่พำนักของตน, คนอื่นชื่อว่าใครเล่าควรเป็นที่พำนักของใครได้, เพราะบุคคลมีตนที่ฝึกฝนดีแล้ว คือไม่มีความเสพผิดแล้วเท่านั้น ย่อมได้ที่พึ่งที่หาได้ยาก กล่าวคือพระอรหัตผล". ก็คำว่า "ย่อมได้ที่พึ่งที่หาได้ยาก". พระผู้มีพระภาคตรัสหมายเอาพระอรหัต.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

กุมารกสฺสปตฺเถรมาตุวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องมารดาของพระกุมารกัสสปเถระที่ ๔ จบ.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. มหากาลอุปาสกวตฺถุ

๑๖๑. อตฺตนา หิ กตํ ปาปํ
อตรชํ อตตสมภวํ
อภิมตฺถติ ทุมฺเมธํ
วชิรำวมฺหยํ มณึ.

๕. เรื่องมหากาลอุบาสก

๑๖๑. ก็กรรมลามกอันตนทำไว้ ซึ่งเกิด
แต่ตนมีตนเป็นแดนเกิด ย่อมย่ำยี
คนทรามปัญญา เหมือนเพชร
ย่ำยีแก้วมณีซึ่งเกิดจากหินฉะนั้น.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. มหากาลอุปาสกวตฺถุ

อตฺตนา หิ กตํ ปาปนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต เอกํ มหากาลํ นาม โสตาปนฺนํ อุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร มาสสฺส อฏฺฐ ทิวเส อุโปสถิโก หุตฺวา วิหาเร สพฺพรตฺตึ ธมฺมกถํ สุณาติ. อถ รตฺตึ โจรา เอกสฺมึ เคเห สนฺธึ ฉินฺทิตฺวา ภณฺฑกํ คณฺหนฺตา โลหภาชนสทฺเทน ปพุทฺเธหิ สามิเกหิ อนุพนฺธา คหิตํ ฉฑฺเฑตฺวา ปลายึสุ. สามิกาปิ เน อนุพนฺธึสุเยว. เต ทิสา ปกฺขนฺทึสุ. เอโก ปน วิหารมคฺคํ คเหตฺวา มหากาลสฺส สพฺพรตฺตึ ธมฺมกถํ สุตฺวา ปาโต ว โปกฺขรณีตีเร มุขโธวนฺตสฺส ปุรโต ภณฺฑกํ ฉฑฺเฑตฺวา ปลายิ.

โจเร อนุพนฺธิตฺวา อาคตมนุสฺสา ภณฺฑกํ ทิสฺวา “ตฺวํ โน เคเห

๕. เรื่องมหากาลอุบาสก

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภอุบาสก ผู้เป็นโสดาบัน ชื่อมหากาล ผู้หนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **กรรมลามกอันตนทำไว้** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา อุบาสกนั้น รักษาอุโบสถเดือนละ ๘ วัน ฟังธรรมกถาในวัดตลอดทั้งคืน. ลำดับนั้น พวกโจรตัดที่ต่อในเรือนหลังหนึ่งตอนกลางคืน ขโมยสิ่งของ อันพวกเจ้าของตื่นขึ้นเพราะเสียงภาชนะโลหะ ติดตามไปแล้ว จึงทิ้งสิ่งของที่ถือเอาแล้ว พากันหนีไป. ฝ่ายพวกเจ้าของก็ไล่ตามพวกโจรเหล่านั้นไปเหมือนกัน. พวกโจรเหล่านั้นพากันวิ่งหนีไปคนละทิศละทาง. แต่โจรคนหนึ่งยึดเอาทางไปวัด ทิ้งห่อสิ่งของไว้ข้างหน้าของมหากาลอุบาสก ซึ่งฟังธรรมกถาตลอดคืน กำลังล้างหน้า ที่ริมสระโบกขรณีแต่เช้าตรู่แล้วหนีไป.

มนุษย์ทั้งหลายที่ติดตามพวกโจรมาพบห่อสิ่งของแล้วกล่าวว่า “เจ้าตัดที่ต่อ

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สนฺธึ ฉินฺทิตฺวา ภณฺฑกํ คเหตฺวา ธมฺมํ สุณนฺโต วิย วิจรสี"ติ ตํ คเหตฺวา โปเถตฺวา มาเรตฺวา ฉฑฺเฑตฺวา อคมํสุ. อถ นํ ปาโต ว ปานียฆฏํ อาทาย คตา ทหร-สามเณรา ทิสฺวา "วิหาเร ธมฺมกถํ สุตฺวา วสิตอุปาสโก อยุตฺตํ มรณํ ลภี"ติ คนฺตฺวา สตฺถุ อาโรเจสุ. สตฺถา "อาม ภิกฺขเว, อิมสฺมึ อตฺตภาเว กาเลน อปฺปฏิรูปํ มรณํ ลทฺธํ, ปุพฺเพ กตกมฺมสฺส ปน เตน ยุตฺตเมว ลทฺธนฺ"ติ วตฺวา เตหิ ยาจิโต ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถสิ.

ในเรือนของพวกเราแล้วลักสิ่งของเที่ยวไป เหมือนฟังธรรมอยู่" จึงช่วยกันจับมหากาลอุบาสกนั้นแล้ว ทุบให้ตายทิ้งไว้แล้วพากันกลับไป. ลำดับนั้น ภิกษุหนุ่มและสามเณรทั้งหลาย ซึ่งถือหม้อน้ำไปแต่เช้าตรู่ พบอุบาสกนั้นแล้ว กล่าวว่า "อุบาสกฟังธรรมกถาอยู่ในวัด ได้ความตาย อันไม่สมควร" แล้ว จึงไปกราบทูลแด่พระศาสดา. พระศาสดาตรัสว่า "ถูกแล้วภิกษุทั้งหลาย มหากาลอุบาสก ได้ความตายอันไม่สมควรในอัตภาพนี้แล้ว แต่เขาได้ความตายอันสมควรแก่กรรมที่ตนทำไว้แล้ว ในครั้งก่อนทีเดียว" อันภิกษุเหล่านั้นทูลอ้อนวอน ตรัสบุรพกรรมของเขาแล้ว.

อตีเต กิร พาราณสีรญฺโญ วิชิเต เอกสฺส ปจฺจนฺตคามสฺส อฏวีมุเข โจรา ปหรนฺติ. ราชา อฏวีมุเข เอกํ ราชภฏึ ฐเปสิ. โส ภตึ คเหตฺวา มนุสฺเส โอรโต ปารํ เนติ, ปรโต โอรํ อาเนติ. อเถโก มนุสฺโส อภิรูปํ อตฺตโน ภริยํ จุลฺลยานกํ อาโรเปตฺวา ตํ ฐานํ

ดังได้สดับมา ในครั้งอดีต พวกโจรพากันปล้น ที่ปากทางเข้าดง แห่งบ้านชายแดนตำบลหนึ่ง ในแคว้นของพระเจ้าพาราณสี. พระราชาทรงแต่งตั้งข้าราชการคนหนึ่งไว้ที่ปากทางเข้าดง. เขารับค่าจ้างแล้ว นำพวกมนุษย์จากฝั่งข้างนี้ไปฝั่งข้างโน้น, นำจากฝั่งข้างโน้นมาฝั่งข้างนี้. ลำดับนั้น มนุษย์คนหนึ่ง

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อคมาสิ. ราชภโฏ ตำ อิตฺถึ ทิสฺวา ว สญฺชาตสิเนโห เตน "อฏวึ โน สามิ อติกฺกาเมหี"ติ วุตฺเตปิ, "อิทานิ วิกาโล ชาโต ปาโต ว อติกฺกาเมสฺสามี"ติ อาห. โส "สกาโล สามิ, อิทาเนว โน เนหี"ติ. "นิวตฺต โภ, อมฺหากำเยว เคเห อาหาโร จ นิวาโส จ ภวิสฺสตี"ติ. โส เนว นิวตฺตุ อิจฺฉิ. อิตโร ปุริสานำ สญฺญำ ทตฺวา ยานกำ นิวตฺตาเปตฺวา อนิจฺฉนฺตสฺเสวสฺส ทฺวารโกฏฺฐเก นิวาสำ ทตฺวา อาหารำ ปฏิยาทาเปสิ.

อุ้มภรรยาของตน ซึ่งมีรูปงามขึ้นยานน้อย ได้ขับไปถึงสถานที่นั้น. ข้าราชการพอเห็นหญิงคนนั้นแล้ว ก็เกิดความรักแม้เมื่อมนุษย์นั้นกล่าวว่า "ขอท่านจงช่วยนำเราทั้ง ๒ ข้ามดงไปเถิดนาย" ก็กล่าวว่า "บัดนี้มืดค่ำแล้ว เราจักพาข้ามไปแต่เช้ามืด". เขากล่าวว่า "นายยังมีเวลา, ขอท่านจงนำเราทั้ง ๒ ไปในบัดนี้เถิด". ข้าราชการตอบว่า "จงกลับเถิด ท่านผู้เจริญ, ในเรือนของเราเท่านั้น จักมีทั้งอาหาร และที่พัก". เขาไม่ปรารถนาจะกลับเลย. ข้าราชการนอกนี้ ให้สัญญาแก่บุรุษทั้งหลาย แล้วให้นำยานน้อยกลับ แล้วให้ที่พักที่ซุ้มประตู ให้ตระเตรียมอาหารให้แก่เขาผู้ไม่ปรารถนาเลย.

ตสฺส ปน เคเห เอกำ มณิรตนำ อตฺถิ, โส ตำ ตสฺส ยานกนฺตเร ปกฺขิปาเปตฺวา ปจฺจูสกาเล โจรานำ ปวิฏฺฐสทฺทำ กาเรสิ. อถสฺส ปุริสา "มณิรตนำ สามิ โจเรหิ คหิตนฺ"ติ อาโรเจสุ. โส "คามทฺวาเรสุ อารกฺขำ ฐเปตฺวา อนฺโตคามโต

ก็ในเรือนของข้าราชการคนนั้น มีแก้วมณีอยู่ดวงหนึ่ง, เขาให้ใส่แก้วมณีดวงนั้นไว้ในระหว่างยานน้อยของมนุษย์คนนั้น แล้วให้ทำเสียงเหมือนพวกโจรเข้าไป ในเวลาเช้ามืด. ลำดับนั้น บุรุษทั้งหลายก็บอกเขาว่า "นาย พวกโจรขโมยแก้วมณีไปแล้ว". เขากล่าวว่า

นิกฺขมนฺเต วิจินถา"ติ อาห. อิตโรปิ ปาโต ว ยานกำ โยเชตฺวา ปายาสิ.

"พวกท่าน จงตั้งอารักขาไว้ที่ประตูบ้าน ตรวจค้นเหล่าชนผู้ออกไปจากภายในบ้าน". ฝ่ายมนุษย์แม้นอกนี้ เทียมยานน้อยขับออกไปแต่เช้ามืด.

อถสฺส ยานกำ โสเธนฺตา อตฺตนา ฐปิตมณิรตนำ ทิสฺวา ตำ สนฺตชฺเชตฺวา "ตฺวำ มณึ คเหตฺวา ปลายสี"ติ โปเถตฺวา "คหิโต โน สามิ โจโร"ติ คามโภชกสฺส ทสฺเสสุ. โส "ภฏกสฺส วต เม เคเห นิวาสำ ทตฺวา ภตฺตำ ทินฺนำ, มณึ คเหตฺวา คโต คณฺหถ นำ ปาปปุริสนฺ"ติ โปเถตฺวา มาเรตฺวา ฉฑฺฑาเปสิ. อิทนฺตสฺส ปุพฺพกมฺมำ. โส ตโต จุโต อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ ทีฆรตฺตำ ปจิตฺวา วิปากาวเสเสน อตฺตภาวสเต ตเถว โปถิโต มรณำ ปาปุณิ.

ลำดับนั้น พวกบุรุษตรวจค้นยานน้อยของเขา พบแก้วมณีที่ตนซ่อนเอาไว้แล้ว จึงขู่เขา กล่าวว่า "เจ้าขโมยแก้วมณีแล้วหนีไป" จึงทุบตี แสดงแก่ผู้ใหญ่บ้านว่า "นาย พวกข้าพเจ้าจับโจรได้แล้ว". เขาพูดว่า "เราเป็นข้าราชการ ให้ที่พักในเรือน ให้อาหารแล้ว, มันยังลักแก้วมณีไปได้, พวกเจ้าจงช่วยกันจับเจ้าคนชั่วนั้นไว้" จึงทุบตีจนตายแล้วให้ทิ้งไป. นี้เป็นบุรพกรรมของเขา. ข้าราชการคนนั้น จุติจากอัตภาพนั้นแล้ว บังเกิดในอเวจี หมกไหม้ในที่นั้นเป็นเวลานาน เพราะผลกรรมที่เหลือจึงถูกทุบตีถึงความตาย อย่างนั้นแล ใน ๑๐๐ อัตภาพ.

เอวำ สตฺถา มหากาลสฺส ปุพฺพกมฺมำ ทสฺเสตฺวา "ภิกฺขเว เอวำ อิเม สตฺเต อตฺตนา กตปาปกมฺเมว

พระศาสดา ครั้นทรงแสดงบุรพกรรมของมหากาลอุบาสกนี้แล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย กรรมชั่วที่ตนทำแล้ว

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จตูสุ อปายเยสุ อภิมตฺถตี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

นั่นแล ย่อมย่ำยีสัตว์เหล่านี้ ในอบาย ทั้ง ๔ อย่างนี้" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๖๑. "อตฺตนา หิ กตํ ปาปํ
อตฺรชํ อตฺตสมฺภวํ
อภิมตฺถติ ทุมฺเมธํ
วชิรํวมฺหยํ มณิน"ติ.

๑๖๑. [36]ก็กรรมลามกอันตนทำไว้ ซึ่งเกิดแต่ตน มีตนเป็นแดนเกิด ย่อมย่ำยี คนทรามปัญญา เหมือนเพชรย่ำยีแก้วมณีซึ่งเกิดจากหิน ฉะนั้น".

ตตฺถ **วชิรํวมฺหยํ มณินฺติ** วชิรํ ว อมฺหมยํ มณึ. อิทํ วุตฺตํ โหติ "ยถา ปาสาณมยํ ปาสาณสมฺภวํ วชิรํ ตเมว อมฺหมยํ มณึ อตฺตโน อุฏฺฐานฏฺฐานสงฺขาตํ ปาสาณมณึ ขาทิตฺวา ฉิทฺทาฉิทฺทํ ขณฺฑาขณฺฑํ กตฺวา อปริโภคํ กโรติ, เอวเมว อตฺตนา กตํ อตฺตนิ ชาตํ อตฺตสมฺภวํ ปาปํ ทุมฺเมธํ นิปฺปญฺญํ ปุคฺคลํ จตูสุ อปาเยสุ อภิมตฺถติ กนฺตติ วิทฺธํเสตี"ติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เหมือนเพชรย่ำยีแก้วมณี อันเกิดจากหินฉะนั้น** ความว่า ดุจเพชรย่ำยีแก้วมณีอันเกิดจากหินฉะนั้น. มีคำที่ท่านกล่าวอธิบายไว้ดังนี้ว่า "ความชั่วที่ตนทำแล้วซึ่งเกิดในตน มีตนเป็นแดนเกิด ย่อมย่ำยี คือทำลาย ได้แก่กำจัด คนทรามปัญญา คือคนไร้ปัญญา ในอบายทั้ง ๔ เหมือนเพชร ซึ่งเกิดจากหิน คือมีหินเป็นแดนเกิด ย่อมกัดกินแก้วมณีอันสำเร็จด้วยหินนั้นแล คือแก้วมณีอันเกิดจากหิน กล่าวคือ ที่ตั้งและที่เกิดของตน แล้วทำให้เป็นช่องเล็กช่องน้อย คือชิ้นเล็กชิ้นน้อย ทำให้ใช้สอยไม่ได้ฉะนั้น".

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน สมฺปตฺตภิกฺขู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

ในเวลาจบเทศนา พวกภิกษุผู้ประชุมกัน บรรลุคุณวิเศษ มีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

มหากาลอุปาสกวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องมหากาลอุบาสกที่ ๕ จบ.

ธรรมบท.บ-ท.๖-๓

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. เทวทตฺตวตฺถุ

๑๖๒. ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลฺยํ
มาลุวา สาลมิโวตฺถตํ
กโรติ โส ตถตฺตานํ
ยถา นํ อิจฺฉตี ทิโส.

๖. เรื่องพระเทวทัต

๑๖๒. ความเป็นผู้ทุศีลเกินส่วน ครอบงำ (อัตภาพ) ของบุคคลใด เหมือนเถาย่านทรายปกคลุมต้นสาละ บุคคลนั้น ย่อมทำตนเหมือนโจรผู้ปรากฏชื่อ ปรารถนาจะทำกับเขา.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. เทวทตฺตวตฺถุ

ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลฺยนฺติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต เทวทตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ ทิวเส ภิกฺขู ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ “อาวุโส เทวทตฺโต ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม ทุสฺสีลยการเณเนว วฑฺฒิตาย ตณฺหาย อชาตสตฺตุ สงฺคณฺหิตฺวา มหนฺตํ ลาภสกฺการํ นิพฺพตฺเตตฺวา อชาตสตฺตุ ปิตุ วเธ สมาทเปตฺวา เตน สทฺธึ เอกโต ว หุตฺวา นานปฺปกาเรน ตถาคตสฺส วธาย ปริสกฺกี”ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ เทวทตฺโต นานปฺปกาเรน มยฺหํ วธาย ปริสกฺกี”ติ วตฺวา กุรุงฺค-ชาตกาทีนิ กเถตฺวา “ภิกฺขเว อจฺจนฺตทุสฺสีลํ ปุคฺคลํ นาม

๖. เรื่องพระเทวทัต

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภพระเทวทัตตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความเป็นผู้ทุศีลเกินส่วน ครอบงำ**(อัตภาพ) **ของบุคคลใด** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พระเทวทัตเป็นผู้ทุศีล มีธรรมชั่วสมคบกับพระเจ้าอชาตศัตรู ยังลาภและสักการะเป็นอันมากให้บังเกิดแล้ว ชักชวนพระเจ้าอชาตศัตรู ในการปลงพระชนม์พระบิดา คบคิดกับพระเจ้าอชาตศัตรูนั้น พยายามเพื่อปลงพระชนม์พระตถาคต โดยประการต่าง ๆ เพราะตัณหาอันเจริญขึ้น ด้วยเหตุคือความเป็นผู้ทุศีลนั่นเอง” พระศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน?” เมื่อพวกภิกษุกราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น, แม้ในครั้งก่อน เทวทัตก็พยายามเพื่อฆ่าเรา โดยประการต่าง ๆ

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทุสฺสีลฺยการณา อุปฺปนฺนา ตณฺหา มาลุวา วิย สาลํ ปริโยนทฺธิตฺวา สมฺภญฺชมานา นิรยาทีสุ ปกฺขิปตี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

เหมือนกัน, ทรงแสดงชาดกทั้งหลาย มีกุรุงคชาดกเป็นต้น แล้วตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ตัณหาอันเกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งความเป็นผู้ทุศีล ย่อมรวบรัดหักหาญชัดไป ชื่อซึ่งบุคคลผู้ทุศีลเกินส่วน ในอบายมีนรกเป็นต้น เหมือนเถาย่านทรายรัดรึงต้นสาละ ฉะนั้น" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๖๒. "ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลฺยं
มาลุวา สาลมิโวตฺถตं
กโรติ โส ตถตฺตานं
ยถา นํ อิจฺฉตี ทิโส"ติ.

๑๖๒. "ความเป็นผู้ทุศีลเกินส่วน ครอบงำ (อัตภาพ) ของบุคคลใด เหมือนเถาย่านทรายปกคลุมต้นสาละ บุคคลนั้น ย่อมทำตนเหมือนโจร ผู้ปรากฏชื่อ ปรารถนาจะทำกับเขา".

ตตฺถ **อจฺจนฺตทุสฺสีลฺยนฺติ** เอกนฺตทุสฺสีลภาโว. ทิหี วา ชาติโต ปฏฺฐาย ทส อกุสลกมฺมปเถ กโรนฺโต, ปพฺพชิโต วา อุปสมฺปนฺนทิวสโต ปฏฺฐาย ครุกาปตฺตึ อาปชฺชมาโน อจฺจนฺตทุสฺสีโล นาม. อิธ ปน โย ทฺวีสุ ตีสุ อตฺตภาเวสุ ทุสฺสีโล, เอตสฺส คติยา อาคตํ ทุสฺสีลภาวํ สนฺธาเยตํ วุตฺตं. **ทุสฺสีลภาโวติ** เจตฺถ ทุสฺสีลสฺส ฉ ทฺวารานิ นิสฺสาย

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ความเป็นผู้ทุศีลล่วงส่วน** ความว่า ความเป็นผู้ทุศีลโดยส่วนเดียว. บุคคลผู้เป็นคฤหัสถ์ ทำอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการตั้งแต่เกิด, หรือผู้เป็นนักบวชต้องครุกาบัติตั้งแต่วันบวช ชื่อว่า ผู้ทุศีลเกินส่วน. ก็คำว่า ความเป็นผู้ทุศีลเกินส่วนนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสในพระคาถานี้ หมายเอาความเป็นผู้ทุศีลซึ่งมาแล้วตามคติของบุคคลผู้ทุศีลใน ๒-๓

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปฺปนฺนา ตณฺหา เวทิตพฺพา. **มาลุวา สาลมิโวตฺถตนฺติ** ยสฺส ปุคฺคลสฺส ตณฺหาสงฺขาตํ ทุสฺสีลยํ, ยถา นาม มาลุวา สาลํ โอตฺถตํ เทเว วสฺสนฺเต ปตฺเตหิ อุทกํ ปฏิจฺฉิตฺวา สมฺภญฺชนวเสน สพฺพตฺถเกเมว ปริโยนทฺเธติ, เอวํ อตฺตภาวํ โอตฺถตํ ปริโยนทฺธิตฺวา ฐิตํ, โส มาลุวาย สมฺภญฺชิตฺวา ภูมิยํ ปาติยมาโน รุกฺโข วิย ตาย ทุสฺสีลยสงฺขาตาย ตณฺหาย สมฺภญฺชิตฺวา อปาเยสุ ปาติยมาโน, ยถา นํ อนตฺถกาโม อิจฺฉติ, ตถา อตฺตานํ กโรติ นามาติ อตฺโถ.

อัตภาพ. ส่วนตัณหาอันเกิดขึ้นเพราะอาศัยทวารทั้ง ๖ ของบุคคลผู้ทุศีล บัณฑิตพึงทราบว่า **ความเป็นผู้ทุศีล** ในคาถานี้.

คำว่า **เหมือนเถาย่านทรายปกคลุมต้นสาละ** ความว่า ความเป็นผู้ทุศีล กล่าวคือ ตัณหา ครอบงำ คือห่อหุ้ม อัตภาพของบุคคลใดตั้งอยู่ เหมือนเถาย่านทรายรัดรึงต้นสาละ คือปกคลุมจนทั่วไปหมดด้วยอำนาจรับน้ำด้วยใบในเมื่อฝนตกแล้วหักรานลงฉะนั้น, บุคคลนั้นถูกตัณหากล่าวคือ ความเป็นผู้ทุศีลนั้นรวบรัดให้ตกลงในอบายทั้งหลาย เหมือนต้นไม้ถูกเถาย่านทรายรัดรึง ให้หักโค่นลงบนพื้นดินฉะนั้น, บุคคล ชื่อว่า ย่อมทำตนเหมือนโจรผู้ปรากฏชื่อ ผู้ประสงค์ความพินาศ ปรารถนาจะทำกับเขา.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษ มีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

เทวทตฺตวตฺถุ ฉฏฺฐํ.

เรื่องพระเทวทัตที่ ๖ จบ.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. สัฆเภทปริสกุกนวตฺถุ	๗. เรื่องความพยายามเพื่อทำลายสงฆ์
๑๖๓. สุกรานิ อสาธูนิ อตฺตโน อหิตานิ จ ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ ตํ เว ปรมทุกฺกรํ.	๑๖๓. กรรมทั้งหลายที่ไม่ดี และไม่มีประโยชน์แก่ตน ทำได้ง่าย กรรมที่มีประโยชน์และดีนั่นแล ทำได้ยากยิ่ง.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. สัฆเภทปริสกุกนวตฺถุ

สุกรานีติ อิมํ ธมฺมเทสนำ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต สัฆเภทปริสกุกนำ อารพฺภ กเถสิ.

อเถกทิวสำ หิ เทวทตฺโต สัฆเภทาย ปรกฺกมนฺโต อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ ปิณฺฑาย จรนฺตำ ทิสฺวา อตฺตโน อธิปฺปายำ อาโรเจสิ. ตำ สุตฺวา เถโร สตฺถุ สนฺติกำ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ภควนฺตำ เอตทโวจ "อิธาหำ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยำ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหำ ปิณฺฑาย ปาวิสึ, อทฺทสา โข มำ ภนฺเต เทวทตฺโต ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตำ ทิสฺวา เยนาหำ เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา มำ เอตทโวจ 'อชฺชตคฺเคทานาหำ อาวุโส อานนฺท อญฺญตฺร ภควตา อญฺญตฺร ภิกฺขุสงฺเฆน อุโปสถำ กริสฺสามิ สงฆกมฺมานิ จา'ติ, อชฺช ภควา

๗. เรื่องความพยายามเพื่อทำลายสงฆ์

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภความพยายามเพื่อทำลายสงฆ์ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ทำได้ง่าย** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ต่อมาวันหนึ่ง พระเทวทัตพยายามเพื่อทำลายสงฆ์ พบท่านพระอานนท์กำลังเที่ยวบิณฑบาต จึงบอกความประสงค์ของตน. พระเถระฟังคำนั้น ไปสำนักพระศาสดา ถวายบังคม ได้กราบทูลคำนี้ แด่พระผู้มีพระภาคว่า "พระเจ้าข้า ในตอนเช้าข้าพระองค์ครองสบงในพระเวฬุวันนี้แล้ว ถือเอาบาตและจีวร เข้าไปกรุงราชคฤห์เพื่อบิณฑบาต, พระเจ้าข้า พระเทวทัตได้เห็นข้าพระองค์กำลังเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์แล้วแลก็เข้ามาหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่ ครั้นเข้ามาแล้ว จึงได้กล่าวคำนี้กับข้าพระองค์ว่า 'อานนท์ผู้มีอายุ บัดนี้ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เราจักทำอุโบสถและสังฆกรรม เว้น

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวทตฺโต สงฺฆ ภินฺทิสฺสติ, จากพระผู้มีพระภาค เว้นจากภิกษุสงฆ์,
อุโปสถญฺจ กริสฺสติ สงฺฆกมฺมานิ ข้าแต่พระผู้มี พระภาค วันนี้ พระเทวทัต
จา"ติ. เอวํ วุตฺเต, สตฺถา จักทำลายสงฆ์ จักทำอุโบสถและ
สังฆกรรม". เมื่อพระอานนท์กราบทูล
อย่างนี้แล้ว พระศาสดาทรงเปล่งอุทาน
นี้ว่า

"สุกรํ สาธุนา สาธุ
สาธุ ปาเปน ทุกฺกรํ
ปาปํ ปาเปน สุกรํ
ปาปมริเยหิ ทุกฺกรนฺ"ติ.

"กรรมดี คนดี ทำได้ง่าย กรรมดี
คนชั่วทำได้ยาก, กรรมชั่ว คนชั่ว
ทำได้ง่าย กรรมชั่ว พระอริยเจ้า
ทั้งหลาย ทำได้ยาก"

อิมํ อุทานํ อุทาเนตฺวา "อานนฺท อตฺตโน อหิตกมฺมํ นาม สุกรํ, หิตกมฺมเมว ทุกฺกรนฺ"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห.

แล้วตรัสว่า "อานนท์ ขึ้นชื่อว่า กรรม
ที่ไม่มีประโยชน์แก่ตน ทำได้ง่าย
กรรมที่มีประโยชน์เท่านั้น ทำได้ยาก"
ตรัสพระคาถานี้ว่า.

๑๖๓. "สุกรานิ อสาธูนิ
อตฺตโน อหิตานิ จ
ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ
ตํ เว ปรมทุกฺกรนฺ"ติ.

๑๖๓. "กรรมทั้งหลายที่ไม่ดี และไม่มี
ประโยชน์แก่ตน ทำได้ง่าย กรรม
ที่มีประโยชน์และดีนั่นแล ทำได้
ยากยิ่ง".

ตสฺสตฺโถ "ยานิ กมฺมานิ อสาธูนิ สาวชฺชานิ จ อปาย-สංวตฺตนิกานิ กตตฺตาเยว อตฺตโน อหิตานิ จ โหนฺติ, ตานิ

เนื้อความแห่งพระคาถานั้นว่า
"กรรมทั้งหลายที่ไม่ดี คือมีโทษ เป็นไป
เพื่ออบายและชื่อว่าไม่มีประโยชน์แก่ตน
เพราะเป็นกรรมที่ตนทำแล้วนั่นแล

สุกรานิ, ยํ ปน กตตฺตา อตฺตโน หิตญฺจ อนวชฺชตฺเถน สาธุ จ สุคติสංวตฺตนิกญฺเจว นิพฺพานสංวตฺต-นิกญฺจ กมฺมํ, ตํ ปาจีนนินฺนาย คงฺคาย อุพฺพตฺเตตฺวา ปจฺฉามุขกรณํ วิย อติทุกฺกรนฺ"ติ.

ทำได้ง่าย, ส่วนกรรมที่ชื่อว่ามีประโยชน์แก่ตน เพราะเป็นกรรมที่ตนทำแล้วและชื่อว่าดี เพราะอรรถว่าไม่มีโทษ ย่อมเป็นไปเพื่อสุคติ และเป็นไปเพื่อพระ-นิพพาน ทำได้ยากอย่างยิ่ง ดุจชักนำในแม่น้ำคงคาซึ่งไหลไปทางทิศตะวันออกให้ผินหน้ากลับฉะนั้น".

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวน-มาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผล เป็นต้นแล.

สมฺภเทปริกฺกนวตฺถุ สตฺตมํ.

เรื่องความพยายามเพื่อทำลายสงฆ์ที่ ๗ จบ.

คุณวฤทธิ์　ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. กาลตฺเถรวตฺถุ

๑๖๔. โย สาสนำ อรหตำ
อริยานำ ธมฺมชีวินำ
ปฏิกฺโกสติ ทุมฺเมโธ
ทิฏฺฐึ นิสฺสาย ปาปิกำ
ผลานิ กณฺฏกสฺเสว
อตฺตฆญฺญาย ผลฺลติ.

๘. เรื่องพระกาลเถระ

๑๖๔. บุคคลผู้มีปัญญาทราม อาศัย
ความเห็นอันชั่วช้า คัดค้านคำสอน
ของพระอริยบุคคล ผู้เป็นพระ-
อรหันต์ ผู้มีชีวิตอยู่โดยธรรม ย่อม
เกิดมาเพื่อฆ่าตน เหมือนขุยไม้ไผ่
ออกมาเพื่อฆ่าไม้ไผ่ ฉะนั้น.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. กาลตฺเถรวตฺถุ

โย สาสนํ อรหตนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต กาลตฺเถรนฺนาม อารพฺภ กเถสิ.

๘. เรื่องพระกาลเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระกาลเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้คัดค้านคำสอนของพระอริยบุคคลทั้งหลาย** เป็นต้น.

สาวตฺถิยํ กิเรกา อิตฺถี มาตุฏฺฐาเน ฐตฺวา ตํ เถรํ อุปฏฺฐหติ. ตสฺสา ปฏิวิสฺสกเคเห มนุสฺสา สตฺถุ สนฺติเก ธมฺมํ สุตฺวา เคหํ อาคนฺตฺวา "อโห พุทฺธา นาม อจฺฉริยา, อโห ธมฺมเทสนา มธุรา"ติ ปสํสนฺติ. สา อิตฺถี เตสํ เตสํ กถํ สุตฺวา "ภนฺเต อหํ สตฺถุ ธมฺมเทสนํ โสตุกามา"ติ ตสฺส อาโรเจสิ. โส "มา ตตฺถ คจฺฉา"ติ ตํ นิวาเรสิ. สา ปนทิวเสปิ ยาจมานา ยาวตติยํ เตน นิวาริยมานาปิ โสตุกามา ว อโหสิ.

ดังได้สดับมา หญิงคนหนึ่งในเมืองสาวัตถี ตั้งอยู่ในฐานะเหมือนมารดาบำรุงพระเถระแล้ว. พวกมนุษย์ ในเรือนแห่งผู้คุ้นเคยของนาง ฟังธรรมในสำนักพระศาสดา มาเรือน พากันกล่าวสรรเสริญว่า "โอ ธรรมดาว่า พระ-พุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นอัจฉริยบุคคล โอ พระธรรมเทศนา ช่างไพเราะ". หญิงคนนั้น ฟังคำของมนุษย์เหล่านั้นแล้ว จึงบอกท่านว่า "ท่านเจ้าข้า ดิฉันประสงค์จะฟังธรรมเทศนาของพระ-ศาสดา". พระเถระนั้น ห้ามนางว่า "เธอ อย่าไปในที่นั้นเลย". นางก็ขอร้องอยู่แม้ในวันรุ่งขึ้น แม้ถูกท่านห้ามเสียถึง ๓ ครั้ง ก็ยังเป็นผู้ประสงค์จะฟังธรรมอยู่เหมือนเดิม.

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“กสฺมา ปน โส ตำ นิวาเรสี”ติ. ถามว่า “ก็เพราะเหตุไร พระเถระ “เอวำ กิรสฺส อโหสิ ‘สตฺถุ สนฺติเก จึงห้ามหญิงนั้น”. ตอบว่า “นัยว่า ท่าน ธมฺมำ สุตฺวา มยิ ภิชฺชิสฺสตี”ติ. สา มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘หญิงนี้ฟังธรรม เอกทิวสำ ปาโต ว ภุตฺตปาตราสา ในสำนักพระศาสดาแล้วจักแตกกัน กับ อุโปสถำ สมาทยิตฺวา “อมฺม สาธุกำ เรา”. นางรับประทานอาหารเช้า อยฺยำ ปริวิเสยฺยาสี”ติ ธีตรำ แต่เช้ามืด ในวันหนึ่ง สมาทานอุโบสถ อาณาเปตฺวา วิหารำ อคมาสิ. แล้ว สั่งธิดาว่า “แม่ เจ้าพึงอังคาส ธีตาปิสฺสา ตำ ภิกฺขุำ อาคตกาเล พระผู้เป็นเจ้าให้ดี” แล้วจึงได้ไปวัด. สมฺมา ปริวิสิตฺวา “กหำ มหา- ฝ่ายธิดาของนาง ในเวลาที่ท่านมาแล้ว อุปาสิกา”ติ วุตฺตา, “ธมฺมสฺสวนาย ก็อังคาสภิกษุรูปนั้นโดยเคารพ ถูกท่าน วิหารำ คตา”ติ อาห. ถามว่า “มหาอุบาสิกา ไปไหน ?” เรียนว่า “นางไปวัดเพื่อฟังธรรม”.

โส ตำ สุตฺวา ว กุจฺฉิยำ ภิกษุรูปนั้นพอฟังคำนั้นแล้ว ก็เดือดร้อน อุฏฺฐิเตน ฑาเหน สนฺตปฺปมาโน อยู่ ด้วยความเร่าร้อนอันตั้งขึ้นในท้อง “อิทานิ สา มยิ ภินฺนา”ติ เวเคน คิดว่า “บัดนี้ อุบาสิกานั้นแตกกัน คนฺตฺวา ตำ สตฺถุ สนฺติเก ธมฺมำ กับเราแล้ว” จึงรีบไป เห็นนางกำลัง สุณมานำ ทิสฺวา สตฺถารำ อาห ฟังธรรมอยู่ในสำนักพระศาสดา กราบ- “ภนฺเต อยำ อิตฺถี ทนฺธา สุขุมำ ทูลพระศาสดาว่า “พระเจ้าข้า หญิงคนนี้ ธมฺมกถำ น ชานาติ, อิมิสฺสา โง่เขลา ย่อมไม่เข้าใจธรรมกถาอันละเอียด ขนฺธาทิปฺปฏิสำยุตฺตำ สุขุมำ ธมฺมกถำ พระองค์อย่าแสดงธรรมกถาอันละเอียด อกเถตฺวา ทานกถำ วา สีลกถำ วา ที่ประกอบไปด้วยขันธ์เป็นต้น ควร กเถตุำ วฏฺฏตี”ติ. สตฺถา ตสฺส แสดงทานกถา หรือสีลกถาแก่หญิงนี้”: อชฺฌาสยำ ว วิทิตฺวา “ทุปฺปญฺโญ พระศาสดาทรงทราบอัธยาศัยของเธอ

คุณวฤทธิ์ ลิ้มสัจจาพานิชย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาปิกำ ทิฏฺฐึ นิสฺสาย พุทฺธานำ สาสนำ ปฏิกฺโกสสิ, อตฺตฆาตาเยว วายมสี”ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

แล้ว ตรัสว่า “เจ้าเป็นคนมีปัญญาทราม อาศัยความเห็นอันชั่วช้า คัดค้านคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย, เจ้าพยายามเพื่อฆ่าตนหรือ” แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๖๔. “โย สาสนำ อรหตำ
อริยานำ ธมฺมชีวินำ
ปฏิกฺโกสติ ทุมฺเมโธ
ทิฏฺฐึ นิสฺสาย ปาปิกำ
ผลานิ กณฺฏกสฺเสว
อตฺตฆญฺญาย ผลฺลตี”ติ.

๑๖๔. “บุคคลผู้มีปัญญาทราม อาศัยความเห็นอันชั่วช้า คัดค้านคำสอนของพระอริยบุคคล ผู้เป็นพระ-อรหันต์ ผู้มีชีวิตอยู่โดยธรรม ย่อมเกิดมาเพื่อฆ่าตน เหมือนขุยไม้ไผ่ ออกมาเพื่อฆ่าไม้ไผ่ ฉะนั้น”.

ตสฺสตฺโถ “โย ทุมฺเมโธ ปุคฺคโล อตฺตโน สกฺการหานิภเยน ปาปิกำ นิสฺสาย ‘ธมฺมำ วา โสสฺสาม, ทานำ วา ทสฺสามา”ติ วทนฺเต ปฏิกฺโกสนฺโต อรหตำ อริยานำ ธมฺมชีวินำ พุทฺธานำ สาสนำ ปฏิกฺโกสติ, ตสฺส ตำ ปฏิกฺโกสนำ สา จ ปาปิกา ทิฏฺฐิ เวฬุสงฺขาตสฺส กณฺฏกสฺส ผลานิ วิย โหติ, ตสฺมา ยถา กณฺฏโก ผลานิ คณฺหนฺโต อตฺตมญฺญาย ผลฺลติ อตฺตโน ฆาตตฺถเมว ผลฺลติ, เอวำ โสปิ

เนื้อความแห่งคาถานั้นว่า “คำคัดค้านและความเห็นอันชั่วช้านั้น ของบุคคลผู้มีปัญญาทรามอาศัยความเห็นอันชั่วช้า เพราะกลัวว่าตนจะเสื่อมจากสักการะ เมื่อคัดค้านเหล่าชน ผู้กล่าวอยู่ว่า ‘พวกเราจักฟังธรรม หรือจักถวายทาน” ชื่อว่า คัดค้านคำสอนของพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้เป็นพระอริยะผู้มีชีวิตอยู่โดยธรรม คือ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมเป็นดุจขุยไม้มีหนามกล่าวคือไม้ไผ่ ฉะนั้น, เพราะฉะนั้น บุคคลแม้นั้น ย่อมเกิดมาเพื่อฆ่าตน

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตโน ฆาตาย ผลฺลตีติ. วุตฺตมฺปิ เจตํ

"ผลํ เว กทฺทลึ หนฺติ
ผลํ เวฬุ ผลํ นฬึ
สกฺกาโร กาปุริสํ หนฺติ
คพฺโภ อสฺสตรึ ยถา"ติ.

เหมือนไม้ไผ่ เมื่อตกขุย ย่อมตกเพื่อฆ่าตน คือย่อมตกเพื่อสังหารตนเท่านั้น ฉะนั้น. สมจริงดังพระดำรัส ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดังนี้ว่า

"สักการะ ย่อมฆ่าคนชั่ว เหมือนผล ย่อมฆ่าต้นกล้วย ขุย ย่อมฆ่าไม้ไผ่, ผล ย่อมฆ่าไม้อ้อ และลูกในท้อง ย่อมฆ่าแม่ม้าอัสดรเสีย ฉะนั้น".

เทสนาวสาเน อุปาสิกา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตปริสายปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา อุบาสิกาตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. พระธรรมเทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่บริษัทผู้ประชุมกันแล.

กาลตฺเถรวตฺถุ อฏฺฐมํ.

เรื่องพระกาลเถระที่ ๘ จบ.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. จุลฺลกาลอุปาสกวตฺถุ

๑๖๕. อตฺตนา ว กตํ ปาปํ
อตฺตนา สงฺกิลิสฺสติ
อตฺตนา อกตํ ปาปํ
อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ
นาญฺโญ อญฺญํ วิโสธเย.

๙. เรื่องจุลกาลอุบาสก

๑๖๕. บุคคลทำกรรมชั่วด้วยตนเอง ย่อมเศร้าหมองด้วยตนเอง บุคคลไม่ทำกรรมชั่วด้วยตน ย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยตนเอง ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. จุลฺลกาลอุปาสกวตฺถุ

อตฺตนา ว กตํ ปาปนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต จุลฺลกาลํ อุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ มหากาลวตฺถุสฺมึ วุตฺตนเยเนว อุมฺมงฺคโจรา สามิเกหิ อนุพนฺธา รตฺตึ วิหาเร ธมฺมกถํ สุตฺวา ปาโต ว วิหารา นิกฺขมิตฺวา สาวตฺถึ อาคจฺฉนฺตสฺส อุปาสกสฺส ปุรโต ภณฺฑกํ ฉฑฺเฑตฺวา ปลายึสุ. มนุสฺสา ตํ ทิสฺวา “อยํ รตฺตึ โจรกมฺมํ กตฺวา ธมฺมํ สุณนฺโต วิย จรติ, คณฺหถ นนฺ”ติ ตํ โปถยึสุ. กุมฺภทาสิโย อุทกติตฺถํ คจฺฉมานา ตํ ทิสฺวา “อเปถ สามิ, นายํ เอวรูปํ กโรตี”ติ ตํ โมเจสุ.

๙. เรื่องจุลกาลอุบาสก

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภจุลกาลอุบาสก ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลทำกรรมชั่วด้วยตนเอง** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ในวันหนึ่ง พวกโจรขุดอุโมงค์ ถูกเจ้าของติดตามแล้ว จึงทิ้งห่อสิ่งของไว้ข้างหน้าอุบาสกผู้ฟังธรรมกถาในวัดตอนกลางคืน กำลังออกจากวัดแต่เช้ามืด เดินมากรุงสาวัตถี พากันหลบหนีไป ตามนัยที่กล่าวแล้วในเรื่องมหากาลอุบาสกนั่นแล. พวกมนุษย์พบเขาแล้วก็พูดกันว่า “คนผู้นี้ทำโจรกรรมในตอนกลางคืนแล้วเที่ยวไปเหมือนฟังธรรมอยู่, พวกท่านจงช่วยกันจับมัน” จึงพากันทุบตีเขาแล้ว. พวกนางกุมภทาสีกำลังเดินไปท่าน้ำเห็นเหตุนั้นแล้ว ก็กล่าวว่า “นาย พวกท่านจงหลีกไปเสียเถิด, คนผู้นี้ย่อมไม่ทำกรรมเห็นปานนี้” แล้วจึงให้ปล่อยเขาไป.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส วิหารๆ คนฺตฺวา "ภนฺเต อหมฺหิ มนุสฺเสหิ นาสิโต, กุมฺภทาสิโย เม นิสฺสาย ชีวิตๆ ลทฺธนฺ"ติ ภิกฺขูนๆ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ตถาคตสฺส ตมตฺถๆ อาโรเจสุๆ. สตฺถา เตสๆ กถๆ สุตฺวา "ภิกฺขเว จุลฺลกาลอุปาสโก กุมฺภทาสิโย เจว นิสฺสาย อตฺตโน จ อการกภาเวน ชีวิตๆ ลภิ, อิเม หิ นาม สตฺตา อตฺตนา ปาปกมฺมๆ กตฺวา นิรยาทีสุ อตฺตนา ว กิลิสฺสนฺติ, กุสลๆ กตฺวา ปน สุคติญฺเจว นิพฺพานญฺจ คจฺฉนฺตา อตฺตนา ว วิสุชฺฌนฺตี"ติ วตฺวา อิมๆ คาถมาห

เขาไปวัดบอกแก่ภิกษุทั้งหลายว่า "ท่านขอรับ ผมถูกพวกมนุษย์ทำให้เสียหายแล้ว ผมรอดชีวิตได้ก็เพราะอาศัยพวกนางกุมภทาสี". ภิกษุทั้งหลายทูลเนื้อความนั้นแด่พระตถาคต. พระศาสดาทรงสดับคำของภิกษุเหล่านั้นตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย จุลกาลอุบาสกรอดชีวิตได้ เพราะอาศัยนางกุมภทาสีทั้งหลาย และเพราะความที่ตนไม่ใช่ผู้ทำ, ด้วยว่า สัตว์ทั้งหลายชื่อเหล่านี้ทำกรรมชั่วด้วยตน ก็จักเศร้าหมองด้วยตนเอง ในอบายทั้งหลายมีนรกเป็นต้น, ส่วนสัตว์ทั้งหลายทำกุศลแล้ว เมื่อไปสุคติและพระนิพพาน ก็ย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยตนเอง" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๖๕. "อตฺตนา ว กตๆ ปาปๆ
อตฺตนา สงฺกิลิสฺสติ
อตฺตนา อกตๆ ปาปๆ
อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตๆ
นาญฺโญ อญฺญๆ วิโสธเย"ติ.

๑๖๕. "บุคคลทำกรรมชั่วด้วยตนเอง ย่อมเศร้าหมองด้วยตนเอง บุคคลไม่ทำกรรมชั่วด้วยตน ย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยตนเอง ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้".

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺสตฺโถ "เยน อตฺตนา อกุสลกมฺมํ กตํ โหติ, โส จตูสุ อปาเยสุ ทุกฺขํ อนุภวนฺโต อตฺตนา ว สงฺกิลิสฺสติ, เยน ปน อตฺตนา อกตํ ปาปํ, โส สุคติญฺเจว นิพฺพานญฺจ คจฺฉนฺโต อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ, กุสลกมฺมสงฺขาตา สุทฺธิ อกุสลกมฺมสงฺขาตา จ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ การกสตฺตานํ อตฺตนิเยว วิปจฺจติ. อญฺโญ ปุคฺคโล อญฺญํ ปุคฺคลํ น วิโสธเย เนว วิโสเธติ น กิเลเสตี"ติ (วุตฺตํ โหติ).

เนื้อความแห่งพระคาถานั้นว่า "บุคคลใดทำอกุศลกรรมด้วยตน บุคคลนั้น เมื่อได้รับทุกข์ในอบายทั้ง ๔ ชื่อว่าย่อมเศร้าหมองได้ด้วยตนเอง, ส่วนบุคคลใด ไม่ทำบาปด้วยตน บุคคลนั้นเมื่อไปสู่สุคติ และพระนิพพาน ชื่อว่าย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยตนเอง, ความบริสุทธิ์กล่าวคือกุศลกรรม และความไม่บริสุทธิ์กล่าวคืออกุศลกรรม เป็นของเฉพาะตน คือย่อมให้ผลได้ เฉพาะในตนเท่านั้น แก่สัตว์ผู้กระทำ บุคคลอื่นจะทำบุคคลอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้ คือให้หมดจดไม่ได้ ได้แก่ให้เศร้าหมองไม่ได้".

เทสนาวสาเน จุลฺลกาโล โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตปริสายปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา จุลกาลอุบาสกตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. พระธรรมเทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่บริษัทผู้ประชุมกันแล.

จุลฺลกาลอุปาสกวตฺถุ นวมํ.

เรื่องจุลกาลอุบาสกที่ ๙ จบ.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. อตฺตทตฺถตฺเถรวตฺถุ

๑๖๖. อตฺตทตฺถํ ปรตฺเถน
พหนาปิ น หาปเย
อตฺตทตฺถมภิญฺญาย
สทตฺถปฺปสุโต สิยา.

๑๐. เรื่องพระอัตตทัตถเถระ

๑๖๖. บุคคลไม่ควรทำประโยชน์ของตนให้เสียหายไป เพราะประโยชน์ของบุคคลอื่น แม้เป็นอันมาก รู้จักประโยชน์ของตนแล้ว ควรเป็นผู้ขวนขวายในประโยชน์ของตน.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. อตฺตทตฺถตฺเถรวตฺถุ

อตฺตทตฺถํ ปรตฺเถนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อตฺตทตฺถตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

สตฺถารา หิ ปรินิพฺพานกาเล “ภิกฺขเว อหํ อิโต จตุมาสจฺจเยน ปรินิพฺพายิสฺสามี”ติ วุตฺเต, อุปฺปนฺนสํเวคา สตฺตสตา ปุถุชฺชนา ภิกฺขู สตฺถุ สนฺติกํ อวิชหิตฺวา ว “กินฺนุ โข อาวุโส กริสฺสามา”ติ มนฺตยมานา วิจรนฺติ. อตฺตทตฺถตฺเถโร ปน จินฺเตสิ “สตฺถา กิร จตุมาสจฺจเยน ปรินิพฺพายิสฺสติ, อหญฺจมฺหิ อวีตราโค, สตฺถริ ธรมาเนเยว อรหตฺตตฺถาย วายมิสฺสามี”ติ. โส ภิกฺขูนํ สนฺติกํ น คจฺฉติ. อถ นํ ภิกฺขู “กสฺมา อาวุโส ตฺวํ นว อมฺหากํ สนฺติกํ อาคจฺฉสิ, น กิญฺจิ มนฺเตสี”ติ วตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ

๑๐. เรื่องพระอัตตทัตถเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระอัตตทัตถเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลไม่ควรทำประโยชน์ของตนให้เสียหายเพราะประโยชน์ของบุคคลอื่นเป็นต้น.**

ความพิสดารว่า เมื่อพระศาสดาตรัสในเวลาที่ใกล้จะปรินิพพานว่า “ภิกษุทั้งหลายล่วงไป ๔ เดือน แต่เดือนนี้เราจักปรินิพพาน”, ภิกษุผู้เป็นปุถุชนประมาณ ๗๐๐ รูป เกิดความสลดไม่ละสำนักพระศาสดาเลย เที่ยวปรึกษากันว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกเราจักทำอย่างไรกันเล่า ?”. ส่วนพระอัตตทัตถเถระคิดว่า “นัยว่า ล่วงไป ๔ เดือน พระศาสดา จักปรินิพพาน, ก็เรายังมีราคะ, เมื่อพระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่นั่นแล เราจักพยายามเพื่อประโยชน์ที่จะบรรลุพระอรหัต”. ท่านไม่ไปสำนักภิกษุทั้งหลาย. ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลาย ถามท่านว่า “ผู้มีอายุ เพราะเหตุไร ท่านจึงไม่มาสำนักเรา

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เนตฺวา "อยํ ภนฺเต เอวนฺนาม กโรตี"ติ อาโรจยึสุ.

ไม่ปรึกษาอะไรเลย" จึงพาไปสำนักพระศาสดา กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ภิกษุรูปนี้ ทำชื่ออย่างนี้".

โส สตฺถาราปิ "กสฺมา เอวํ กโรสี"ติ วุตฺโต "ตุเมฺห กิร ภนฺเต จตุมาสจฺจเยน ปรินิพฺพายิสฺสถ, อหํ ตุเมฺหสุ ธรนฺเตสุเยว, อรหตฺตปฺปตฺติยา วายมามี"ติ. สตฺถา ตสฺส สาธุการํ ทตฺวา "ภิกฺขเว ยสฺส มยิ สิเนโห อตฺถิ, เตน อตฺตทตฺถตฺเถเรน วิย ภวิตุํ วฏฺฏติ, น หิ คนฺธาทีหิ ปูเชตฺวา มํ ปูเชนฺติ, ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปตฺติยา ปน ปูเชตฺวา มํ ปูเชนฺติ, ตสฺมา อญฺเญนปิ อตฺตทตฺถสทิเสน ภวิตพฺพนฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระอัตตทัตถเถระนั้น แม้ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เพราะเหตุอะไร เธอจึงทำอย่างนี้" ก็กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข่าวว่า ล่วงไป ๔ เดือน พระองค์จักปรินิพพาน เมื่อพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่นั่นแล, ข้าพระองค์จะพยายามเพื่อบรรลุพระอรหัต". พระศาสดาทรงประทานสาธุการแก่ท่าน ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ผู้มีความรักในเรา ควรเป็นเหมือนอัตตทัตถะ ด้วยว่า ชนทั้งหลายบูชาด้วยวัตถุมีของหอมเป็นต้น หาชื่อว่าบูชาเราไม่ แต่ชนทั้งหลาย บูชาด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ชื่อว่าบูชาเรา, เพราะฉะนั้น แม้ภิกษุรูปอื่นก็ควรเป็นเหมือนอัตตทัตถะ" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๖๖. "อตฺตทตฺถํ ปรตฺเถน
พหุนาปิ น หาปเย

๑๖๖. "บุคคลไม่ควรทำประโยชน์ของตน
ให้เสียหายไป เพราะประโยชน์

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตทตฺถมภิญฺญาย
สทตฺถปฺปสุโต สิยา"ติ.

ตสฺสตฺโถ "ดิหิภูโต ตาว กากณิกมตฺตมฺปิ อตฺตโน อตฺถํ สหสฺสมตฺเตนาปิ ปรสฺส อตฺเถน น หาปเย, กากณิกมตฺโตปิ หิสฺส อตฺตทตฺโถ ว ขาทนียํ วา โภชนียํ วา นิปฺผาเทติ, น ปรตฺโถ, อิทํ ปน เอวํ อกเถตฺวา กมฺมฏฺฐานสีเสน กถิตํ, ตสฺมา "อตฺตทตฺถํ น หาเปมี"ติ ภิกฺขุนา สงฺฆสฺส อุปฺปนฺนํ เจติยปฺปฏิสงฺขารณาทิกิจฺจํ วา อุปชฺฌายาทิวตฺตํ วา น หาเปตพฺพํ, อภิสมาจาริกวตฺตํ หิ ปูเรนฺโตเยว อริยผลาทีนิ สจฺฉิกโรติ, ตสฺมา อยัปิ อตฺตทตฺโถว.

ของบุคคลอื่นแม้เป็นอันมาก รู้จักประโยชน์ของตนแล้ว ควรเป็นผู้ขวนขวายในประโยชน์ของตน".

เนื้อความแห่งคาถานั้นว่า "บุคคลผู้เป็นคฤหัสถ์ ไม่ควรทำประโยชน์ของตนแม้เพียงกากณิกเดียวให้เสียหายไป เพราะประโยชน์ของบุคคลอื่น แม้ประมาณตั้งพัน, ด้วยว่า ประโยชน์ของตนของบุคคลนั้น แม้เพียงกากณิกเดียว ก็ยังของเคี้ยว หรือของบริโภคให้สำเร็จได้, ประโยชน์ของบุคคลอื่น หาให้สำเร็จไม่. ส่วนพระผู้มีพระภาค ไม่ตรัส ๒ บาทคาถานี้ อย่างนี้ ตรัสด้วยหัวข้อกรรมฐาน, เพราะฉะนั้น ภิกษุตั้งใจว่า "เราจะไม่ทำประโยชน์ของตนให้เสียหายไป" ก็ไม่พึงทำกิจมีการซ่อมแซมเจดีย์เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นแก่สงฆ์หรือวัตรมีอุปัชฌายวัตรเป็นต้น ให้เสียหายไป, ด้วยว่า ภิกษุเมื่อบำเพ็ญอภิสมาจาริกวัตรย่อมทำให้แจ้งอริยผลเป็นต้น โดยแท้, เพราะฉะนั้น การบำเพ็ญอภิสมาจาริกวัตร แม้นี้ จัดว่าเป็นประโยชน์ตนเหมือนกัน.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โย ปน อจฺจารทฺธวิปสฺสโก “อชฺช อชฺเชวา”ติ ปฏิเวธํ ปตฺถยมาโน วิจรติ, เตน อุปชฺฌายาทิวตฺตานิปิ หาเปตฺวา อตฺตโน กิจฺจเมว กาตพฺพํ. เอวรูปํ หิ อตฺตทตฺถมภิญฺญาย “อยเมว อตฺตโน อตฺโถ”ติ สลฺลกฺเขตฺวา สทตฺถปฺปสุโต สิยาติ ตสฺมึ สเก อตฺเถ อุยฺยุตฺตปฺปยุตฺโต ภเวยฺยา”ติ.

ส่วนภิกษุ ผู้ปรารภวิปัสสนา อย่างยิ่งยวดเที่ยวปรารถนาการรู้แจ้งอยู่ว่า “เราจักรู้แจ้งในวันนี้ ๆ ให้ได้” ยังแม้วัตรมีอุปัชฌายวัตรเป็นต้นให้เสียหายไป ควรทำกิจของตนที่เดียว. ก็ภิกษุรู้จักประโยชน์ของตนเห็นปานนี้แล้ว กำหนดได้ว่า “นี้เท่านั้น เป็นประโยชน์ของตน” ควรเป็นผู้ขวนขวายในประโยชน์ของตน. อธิบายว่า พึงเป็น ผู้เพียรประกอบในประโยชน์ของตนเท่านั้น”.

เทสนาวสาเน โส เถโร อรหตฺเต ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตภิกฺขูนมฺปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา พระเถระนั้นตั้งอยู่ในพระอรหัต. พระธรรมเทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่ภิกษุผู้ประชุมกันแล.

อตฺตทตฺถตฺเถรวตฺถุ ทสมํ.

เรื่องพระอัตตทัตถเถระที่ ๑๐ จบ.

อตฺตวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาอัตตวรรค จบ.

ทฺวาทสโม วคฺโค.

วรรคที่ ๑๒ จบ.

ดาวน์โหลดจาก วิ.พุทธ.ไทย ๒๕๔๙

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๓. โลกวคฺค	๑๓. โลกวรรค
๑. ทหรภิกฺขุวตฺถุ	๑. เรื่องภิกษุหนุ่ม
๑๖๗. หีนํ ธมฺมํ น เสเวยฺย ปมาเทน น สํวเส มิจฺฉาทิฏฺฐึ น เสเวยฺย น สิยา โลกวฑฺฒโน.	๑๖๗. บุคคลไม่ควรเสพธรรมเลว ไม่ควรอยู่ด้วยความประมาท ไม่ควรเสพความเห็นผิด ไม่ควรเป็นคนรกโลก.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๓. โลกวคฺควณฺณนา

๑. ทหรภิกฺขุวตฺถุ

หีนํ ธมฺมนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ ทหรภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

อญฺญตโร กิร เถโร ทหรภิกฺขุนา สทฺธึ ปาโต ว วิสาขาย เคหํ อคมาสิ. วิสาขาย เคเห ปญฺจสตานํ ภิกฺขูนํ ธุวยาคุ นิจฺจํ ปญฺญตฺตา โหติ. เถโร ตตถ ยาคุ ปิวิตวา ทหรํ นิสีทาเปตฺวา สยํ อญฺญํ เคหํ อคมาสิ. เตน จ สมเยน วิสาขาย ปุตฺตสฺส ธีตา อยฺยิกาย ฐาเน ฐตฺวา ภิกฺขูนํ เวยฺยาวจฺจํ กโรติ. สา ตสฺส ทหรสฺส อุทกํ ปริสฺสาเวนฺตี จาฏิยํ อตฺตโน มุขนิมิตฺตํ ทิสฺวา หสิ. ทหโรปิ ตํ โอโลเกตฺวา หสิ.

๑๓. พรรณนาโลกวรรค

๑. เรื่องภิกษุหนุ่ม

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุหนุ่ม รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ธรรมอันเลว** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา พระเถระรูปหนึ่งได้ไปเรือนนางวิสาขา แต่เช้ามืด พร้อมกับภิกษุหนุ่ม. ข้าวต้มประจำ ย่อมเป็นอันเขาตระเตรียมไว้ในเรือนนางวิสาขาเป็นนิตย์ สำหรับภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป. พระเถระฉันข้าวต้มแล้วให้ภิกษุหนุ่มนั่งคอยที่เรือนนั้น ตนเองได้ไปเรือนหลังอื่น. ก็สมัยนั้น หลานสาวนางวิสาขาดำรงอยู่ในตำแหน่งย่า (หมายความว่าทำหน้าที่แทนนางวิสาขาซึ่งเป็นย่าของตัวเอง) ทำการรับใช้ภิกษุทั้งหลาย. นางกำลังกรองน้ำสำหรับ ภิกษุหนุ่มนั้น เห็นเงาหน้าของตนในตุ่มน้ำแล้ว ก็หัวเราะ. ถึงภิกษุหนุ่มมองดูนางแล้วก็หัวเราะ.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สา ตำ หสมานำ ทิสฺวา "ฉินฺนสีโส หสตี"ติ อาห. อถ นำ ทหโร "ตฺวำ ฉินฺนสีสา, มาตาปิตโรปิ เต ฉินฺนสีสา"ติ อกฺโกสิ. สา โรทมานา มหานเส อยฺยิกาย สนฺติกำ คนฺตฺวา "กิมิทำ อมฺมา"ติ วุตฺเต, ตมตฺถำ อาโรเจสิ. สา ทหรสฺส สนฺติกำ คนฺตฺวา "ภนฺเต มา กุชฺฌิ, น เอตำ ฉินฺนเกสนขสฺส ฉินฺนนิวาสน-ปารุปนสฺส มชฺเฌ ฉินฺนกปาลมาทาย ภิกฺขาย จรนฺตสฺส อยฺยสฺส อติครุกนฺ"ติ อาห. ทหโร "อาม อุปาสเก, ตฺวำ มม ฉินฺนเกสาทิภาวำ ชานาสิ, อิมิสฺสา มำ "ฉินฺนสีโส"ติ กตฺวา อกฺโกสิตุำ วฏฺฏิสฺสตี"ติ. วิสาขา เนว ทหรำ สญฺญาเปตุำ อสกฺขิ, น ทาริกำ.

นางเห็นภิกษุหนุ่มรูปนั้นหัวเราะ ก็กล่าวว่า "คนหัวขาด ย่อมหัวเราะ" ลำดับนั้น ภิกษุหนุ่มก็ด่านางว่า "เธอเป็นคนหัวขาด ถึงบิดาและมารดาของเธอก็เป็นคนหัวขาด". นางร้องไห้ไปสำนักย่าที่โรงครัวใหญ่ เมื่อนางวิสาขาถามว่า "นี่อะไรกัน แม่ ?" ก็บอกเนื้อความนั้น. นางวิสาขานั้นไปสำนักภิกษุหนุ่มแล้วเรียนว่า "ท่านอย่าโกรธเลย เจ้าข้า, คำนั่น ไม่หนักนักสำหรับพระผู้เป็นเจ้าผู้ตัดผมและเล็บ ผู้นุ่งและห่มผ้าที่ตัดแล้ว ถือกระเบื้องที่ตัดตรงกลาง เที่ยวไปเพื่อภิกษา". ภิกษุหนุ่ม ตอบว่า "ถูกแล้ว อุบาสิกา ท่านรู้ว่าอาตมภาพ มีผมตัดแล้วเป็นต้น การที่หลานสาวท่านคนนี้ด่า ทำอาตมภาพว่า "เป็นคนหัวขาด" จักสมควรหรือ?" นางวิสาขาไม่สามารถจะให้ภิกษุหนุ่มยินยอม ทั้งไม่สามารถให้หลานสาวยินยอมได้.

ตสฺมึ ขเณ เถโร อาคนฺตฺวา "กิมิทำ อุปาสิเก"ติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถำ สุตฺวา ทหรำ โอวทนฺโต อาห "อเปหิ อาวุโส, นายำ ฉินฺนเกสนข-

ในขณะนั้น พระเถระมา ถามว่า "นี้อะไรกันอุบาสิกา" ฟังความนั้นแล้ว เมื่อจะสั่งสอนภิกษุหนุ่ม จึงกล่าวว่า "ผู้มีอายุ ท่านจงหลีกไปเสีย, เด็กหญิง

วตฺถสฺส มชฺเฌ ฉินฺนกปาลํ อาทาย คนนี้ ไม่ได้ด่าเธอ ผู้มีผม เล็บ และผ้า
ภิกฺขาย จรนฺตสฺส อกฺโกสิ, ตุณฺหี อันตัดแล้ว ถือกระเบื้องที่ตัดตรงกลาง
โหหี"ติ. "อาม ภนฺเต, กึ ตุเมฺห เที่ยวไปเพื่อภิกษา เธอจงนิ่งเสีย".
อตฺตโน อุปฏฺฐายิกํ อตชฺชิตฺวา มํ ภิกษุหนุ่มกล่าวว่า "อย่างนั้นหรือ
ตชฺเชสฺสถ, มํ 'ฉินฺนสีโส'ติ อกฺโกสิตุ ขอรับ, ท่านไม่ข่มขู่อุปัฏฐายิกาของตน
วฏฺฏตี"ติ. ตสฺมึ ขเณ สตฺถา แล้ว จักข่มขู่ผมทำไม ? การที่เด็กหญิง
อาคนฺตฺวา "กิมิทนฺ"ติ ปุจฺฉิ. วิสาขา คนนี้ ด่าผมว่า 'เป็นคนหัวขาด'
อาทิโต ปฏฺฐาย ตำ ปวตฺตึ สมควรหรือ". ขณะนั้น พระศาสดา
อาโรเจสิ. สตฺถา ตสฺส ทหรสฺส เสด็จมา ตรัสถามว่า "นี้อะไรกัน ?".
โสตาปตฺติมคฺคสฺส อุปนิสฺสยำ ทิสฺวา นางวิสาขา กราบทูลความเป็นไปนั้น
"มยา อิมำ ทหรำ อนุวตฺติตุ ตั้งแต่ต้น. พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัย
วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา วิสาขำ อาห แห่งโสดาปัตติมรรคของภิกษุหนุ่มรูปนั้น
"กึ ปน วิสาเข ตว ทาริกาย แล้ว จึงทรงดำริว่า "เราควรคล้อยตาม
ฉินฺนเกสาทิมตฺตเกเนว มม สาวเก ภิกษุหนุ่มรูปนี้" แล้วจึงตรัสกับนาง-
ฉินฺนสีเส กตฺวา อกฺโกสิตุ วฏฺฏตี"ติ. วิสาขาว่า "วิสาขา ก็หลานสาวของ
เธอด่าทำสาวกของเราให้เป็นคนหัวขาด
ด้วยเหตุเพียงมีผมที่ตัดแล้วเป็นต้นเท่านั้น
สมควรละหรือ".

ทหโร ตาวเทว อุฏฺฐาย อญฺชลึ ภิกษุหนุ่มลุกขึ้นทันที ประคองอัญชลี
ปคฺคเหตฺวา "ภนฺเต เอตำ ปณฺหำ แล้วกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า พระองค์
ตุเมฺห สุฏฺฐุ ชานาถ, อมฺหากำ ทรงทราบปัญหานั่นอย่างดี พระอุปัชฌาย์
อุปชฺฌาโย จ มหาอุปาสิกา จ ของข้าพระองค์ และมหาอุบาสิกาหา
สุฏฺฐุ น ชานนฺตี"ติ อาห. สตฺถา ทราบด้วยดีไม่". พระศาสดาทรง

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทหรสฺส อตฺตโน อนุกูลภาวํ ญตฺวา “กามคุณ่ อารพฺภ หสนภาโว นาม หีโน ธมฺโม, หีนญฺจ นาม ธมฺมํ เสวิตุ่ ปมาเทน จ สทฺธึ สวสิตุ่ปิ น วฏฺฏตี”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ทราบว่าพระองค์ทรงเกื้อกูลแก่ภิกษุหนุ่ม นั้น ตรัสว่า “ขึ้นชื่อว่าภาวะคือการหัวเราะปรารภกามคุณ เป็นธรรมอันเลว บุคคล เสพธรรมที่ชื่อว่าเลว และอยู่ร่วมด้วยความประมาท ไม่สมควรเลย” แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๖๗. “หีนํ ธมฺมํ น เสเวยฺย
ปมาเทน น สวเส
มิจฺฉาทิฏฺฐึ น เสเวยฺย
น สิยา โลกวฑฺฒโน”ติ.

๑๖๗. “บุคคลไม่ควรเสพธรรมเลว ไม่ควรอยู่ด้วยความประมาท ไม่ควรเสพความเห็นผิด ไม่ควรเป็นคนรกโลก”.

ตตฺถ **หีนํ ธมฺมนฺติ** ปญฺจกามคุณํ ธมฺมํ. โส หิ หีเนนชเนน อนฺตมโส โอฏฺฐโคณาทีหิปิ ปฏิเสวิตพฺโพ, หีเนสุ จ นิรยาทีสุ ฐาเนสุ นิพฺพตฺตาเปตีติ หีโน นาม, ตํ น เสเวยฺย. **ปมาเทนาติ** สติโวสฺสคฺคลกฺขเณน ปมาเทนาปิ น สวเสยฺย. **น เสเวยฺยาติ** มิจฺฉาทิฏฺฐึ น คณฺเหยฺย. **โลกวฑฺฒโนติ** โย หิ เอวํ กโรติ, โส โลกวฑฺฒโน นาม โหติ, ตสฺมา เอวํ อกรเณน สิยา โลกวฑฺฒโนติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ธรรมเลว** ได้แก่ ธรรมคือเบญจกามคุณ. จริงอยู่ คนเลว โดยที่สุด แม้สัตว์ทั้งหลายมีอูฐและวัวเป็นต้น พึงซ่องเสพธรรมคือเบญจกามคุณนั้น, ก็ธรรมคือเบญจกามคุณที่ชื่อว่าเลว เพราะอรรถว่ายังสัตว์ให้บังเกิดในที่ทั้งหลาย มีนรกเป็นต้นอันเลว, บุคคลไม่ควรเสพธรรมคือเบญจกามคุณนั้น. คำว่า **ด้วยความประมาท** ความว่า ไม่ควรอยู่ด้วยความประมาท มีการปล่อยสติเป็นลักษณะ. คำว่า **ไม่ควรเสพ** ความว่า ไม่ควรยึดถือความเห็นผิด. คำว่า **เป็นคน**

รกโลก ความว่า เพราะบุคคลผู้ทำอยู่อย่างนี้ ชื่อว่า เป็นคนรกโลก ฉะนั้น เพราะไม่ทำอย่างนี้ บุคคลจึงจะได้ชื่อว่า (ไม่)พึงรกโลก.

เทสนาวสาเน ทหโร ภิกฺขุ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตานมฺปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุหนุ่มดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. พระธรรมเทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่ชนทั้งหลาย ผู้ประชุมกันแล.

ทหรภิกฺขุวตฺถุ ปฐมํ.

เรื่องภิกษุหนุ่มที่ ๑ จบ.

ธรรมบท.บ-ท.๖-๔

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. สุทฺโธทนวตฺถุ

๑๖๘. อุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย
ธมฺมํ สจริตํ จเร
ธมฺมจารี สุขํ เสติ
อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ.

๑๖๙. ธมฺมํ จเร สุจริตํ
น ตํ ทุจฺจริตํ จเร
ธมฺมจารี สุขํ เสติ
อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ.

๒. เรื่องพระเจ้าสุทโธทนะ

๑๖๘. นักบวชไม่พึงประมาทในก้อนข้าว
ที่ตนพึงลุกขึ้นยืนรับ บุคคลควร
ประพฤติธรรมให้สุจริต ผู้ประพฤติ
ธรรมเป็นปรกติ ย่อมอยู่เป็นสุข
ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า.

๑๖๙. บุคคล ควรประพฤติธรรมให้สุจริต
ไม่ควรประพฤติธรรมนั้น ให้ทุจริต
ผู้ประพฤติธรรมเป็นปรกติ ย่อมอยู่
เป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๒. สุทฺโธทนวตฺถุ

อุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺยาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา นิโคฺรธารามे วิหรนฺโต ปิตรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย สตฺถา ปฐมคมเนน กปิลวตฺถุปุรํ คนฺตฺวา ญาตีหิ กตปจฺจุคฺคมโน นิโคฺรธารามํ คนฺตฺวา ญาตีนํ มานํ ภินฺทนตฺถาย อากาเส รตนจงฺกมํ มาเปตฺวา ตตฺถ จงฺกมนฺโต ธมฺมํ เทเสสิ. ญาตี ปสนฺนจิตฺตา สุทฺโธทนมหาราชานํ อาทึ กตฺวา วนฺทึสุ. ตสฺมึ ญาติสมาคเม โปกฺขรวสฺสं วสฺสิ. ตं อารพฺภ มหาชเนน กถาย สมุฏฺฐาปิตาย, “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ มยฺหํปิ ญาติสมาคเม โปกฺขรวสฺสं วสฺสิเยวา”ติ วตฺวา เวสฺสนฺตรชาตกํ กเถสิ.

๒. เรื่องพระเจ้าสุทโธทนะ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในนิโครธาราม ทรงปรารภพระราชบิดาตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **นักบวชไม่พึงประมาทในก้อนข้าวที่ตนพึงลุกขึ้นยืนรับ** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ในสมัยหนึ่ง พระศาสดาเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ โดยการเสด็จไปครั้งแรกอันพระญาติทั้งหลายทำการต้อนรับแล้ว เสด็จไปนิโครธารามทรงเนรมิตรัตนจงกรมในอากาศ ทรงจงกรมบนรัตนจงกรมนั้น ทรงแสดงธรรมเพื่อทำลายความถือตัวของพระญาติทั้งหลาย. พระญาติทั้งหลายมีจิตเลื่อมใสตั้งต้นแต่พระเจ้าสุทโธทนมหาราชถวายบังคมแล้ว. ฝนโบกขรพรรษตกแล้วในสมาคมพระญาตินั้น. เมื่อมหาชนสนทนาปรารภฝนนั้น, พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น, แม้ในครั้งก่อน ฝนโบกขรพรรษก็ตกลงแล้ว ในสมาคมพระญาติ แม้ของเราเหมือนกัน” ตรัสเวสสันดรชาดก.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺมเทสนำ สุตฺวา ปฏิกฺกมนฺเตสุ ญาตีสุ เอโกปิ สตฺถารำ น นิมนฺเตสิ. ราชาปิ "มยฺหำ ปุตฺโต มม เคหำ อนาคนฺตฺวา กหำ คมิสฺสตี"ติ อนิมนฺเตตฺวา ว อคมาสิ. คนฺตฺวา จ ปน เคเห วีสติยา ภิกฺขุสหสฺสานำ ยาคุอาทีนิ ปฏิยาทาเปตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปสิ.

บรรดาพระญาติทั้งหลาย ฟังพระธรรมเทศนาแล้วพากันหลีกไป, แม้คนเดียวก็ไม่นิมนต์พระศาสดา. ถึงพระราชาก็ไม่ทรงนิมนต์ด้วยทรงดำริว่า "บุตรของเรา ไม่มาเรือนของเราแล้วจักไปที่ไหน" แล้วจึงได้เสด็จไป. ก็แลครั้นเสด็จไปแล้ว รับสั่งให้ตระเตรียมข้าวต้มเป็นต้น ให้ปูอาสนะไว้สำหรับภิกษุ ๒๐,๐๐๐ รูป.

ปุนทิวเส สตฺถา นครำ ปิณฺฑาย ปวิสนฺโต "กึ นุ โข อตีตพุทฺธา ปิตุ นครำ ปตฺวา อุชุกเมว ญาติกุลำ ปวิสึสุ, อุทาหุ ปฏิปาฏิยา ปิณฺฑาย จรึสู"ติ อาวชฺชนฺโต "ปฏิปาฏิยา จรึสู"ติ ทิสฺวา ปฐมเคหโต ปฏฺฐาย ปิณฺฑาย จรนฺโต ปายาสิ. ราหุลมาตา ปาสาทตเล นิสินฺนา ว ทิสฺวา ตำ ปวตฺตึ รญฺโญ อาโรเจสิ. ราชา สาฏกำ สณฺฐเปนฺโต เวเคน นิกฺขมิตฺวา สตฺถารำ วนฺทิตฺวา อาห "ปุตฺตก กสฺมา มำ นาเสสิ, อติวิย เม ปิณฺฑาย จรนฺเตน ลชฺชา อุปฺปาทิตา, บังคมพระศาสดา ทูลว่า "ลูก ทำไม

ในวันรุ่งขึ้น พระศาสดา เมื่อเสด็จเข้าไปพระนคร เพื่อบิณฑบาตทรงใคร่ครวญอยู่ว่า "พระพุทธเจ้าทั้งหลายในครั้งอดีต เสด็จถึงพระนครของพระบิดาแล้ว เสด็จเข้าไปยังตระกูลพระญาติโดยตรงทีเดียว หรือเสด็จเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับ" ทรงเห็นว่า "เสด็จเที่ยวไปตามลำดับ" จึงเสด็จเที่ยวเดินบิณฑบาตไปตั้งแต่เรือนหลังแรก. พระมารดาของพระราหุล ประทับนั่งอยู่บนพื้นปราสาท ทอดพระเนตรเห็นแล้ว จึงกราบทูลความเป็นไปนั้นแด่พระราชา. พระราชาทรงจัดแจงผ้าสาฏกรีบเสด็จออกไป ถวายบังคมพระศาสดา ทูลว่า "ลูก ทำไม

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อยุตฺตํ นาม โว กตๆ, อิมสฺมีเยว นคเร สุวณฺณสิวิกาทีหิ วิจริตฺวา ปิณฺฑาย จริตุ๎ วฏฺฏติ, กึ มํ ลชฺชาเปสี"ติ.

ลูกจึงทำให้พ่อเสียหาย, ลูกเที่ยวบิณฑบาตทำให้พ่อเกิดความละอายเหลือเกิน ลูกทำกรรมไม่สมควรเลย, ลูกเที่ยวไปด้วยวอทองเป็นต้น เที่ยวไปเพื่อบิณฑบาตในพระนครนี้แล จึงจะควร ทำไมลูกจึงทำให้พ่ออับอายเล่า".

"นาหนฺตํ มหาราช ลชฺชาเปมิ, อตฺตโน ปน กุลวํสํ อนุวตฺตามี"ติ. "กึ ปน ตาต ปิณฺฑาย จริตฺวา ชีวนๆ มม วฺโส"ติ. "เนโส มหาราช ตว วฺโส, มม ปเนโส วฺโส, อเนกานิ หิ พุทฺธสหสฺสานิปิ ปิณฺฑาย จริตฺวา ว ชีวีสู"ติ วตฺวา ธมฺมๆ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

พระศาสดา ตรัสว่า "มหาบพิตร อาตมภาพ จะทำให้พระองค์อับอายก็หาไม่, แต่อาตมภาพประพฤติตามวงศ์ตระกูลของตน". พระเจ้าสุทโธทนะทูลว่า "พ่อก็การเที่ยวบิณฑบาตแล้วเป็นอยู่ เป็นวงศ์ของเราหรือ?". พระศาสดาตรัสว่า "มหาบพิตร นั่นไม่ใช่วงศ์ของพระองค์ แต่นั่น เป็นวงศ์ของอาตมภาพ, เพราะแม้พระพุทธเจ้าตั้งหลายพันพระองค์ ก็เสด็จเที่ยวบิณฑบาตแล้วเป็นอยู่เหมือนกัน" เมื่อทรงแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๖๘. "อุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย
ธมฺมๆ สจริตๆ จเร
ธมฺมจารี สุขๆ เสติ
อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ.

๑๖๘. "นักบวชไม่พึงประมาทในก้อนข้าวที่ตนพึงลุกขึ้นยืนรับ บุคคลควรประพฤติธรรมให้สุจริต ผู้ประพฤติธรรมเป็นปรกติ ย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๖๙. ธมฺมํ จเร สุจริตํ
น ตำ ทุจฺจริตำ จเร
ธมฺมจารี สุขำ เสติ
อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จา"ติ.

๑๖๙. บุคคล ควรประพฤติธรรมให้สุจริต
ไม่ควรประพฤติธรรมนั้นให้ทุจริต
ผู้ประพฤติธรรมเป็นปรกติ ย่อม
อยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้และโลก-
หน้า".

ตตฺถ **อุตฺติฏฺเฐติ** อุฏฺฐหิตฺวา ปเรสำ ฆรทฺวาเร ฐตฺวา คเหตพฺพปิณฺเฑ. **นปฺปมชฺเชยฺยาติ** ปิณฺฑปาตจาริกวตฺตำ หิ ปริหาเปตฺวา ปณีตโภชนานิ ปริเยสนฺโต อุตฺติฏฺเฐ ปมชฺชติ นาม, สปทานำ ปิณฺฑาย จรนฺโต ปน นปฺปมชฺชติ นาม. เอวำ กโรนฺโต อุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย. **ธมฺมนฺติ** อเนสนำ ปหาย สปทานำ จรนฺโต ตเมว ภิกฺขาจริยธมฺมำ สุจริตำ จเรยฺย. สุขำ **เสตีติ** เทสนามตฺตเมตำ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ในก้อนข้าวที่ตนพึงลุกขึ้นยืนรับ** ความว่า ในก้อนข้าวที่ตนพึงลุกขึ้นยืนรับที่ประตูเรือนของชนเหล่าอื่น. คำว่า **ไม่พึงประมาท** ความว่า ก็ ภิกษุเมื่อยังธรรมเนียม คือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรให้เสื่อมเสียไป. เที่ยวแสวงหาโภชนะอันประณีต ชื่อว่า ย่อมประมาทในก้อนข้าวที่ตนพึงลุกขึ้นยืนรับ, แต่เมื่อเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับตรอก ชื่อว่าย่อมไม่ประมาท. ภิกษุเมื่อทำอย่างนี้ ชื่อว่า ไม่พึงประมาทในก้อนข้าวที่ตนพึงลุกขึ้นยืนรับ. คำว่า **ธรรม** ความว่า ภิกษุละการแสวงหา อันไม่สมควรเสีย เที่ยวไปตามลำดับตรอก ชื่อว่า พึงประพฤติธรรม คือการเที่ยวไปเพื่อภิกษานั้นนั่นแล ให้สุจริต. คำว่า **ย่อมอยู่เป็นสุขนั่น** เป็นเพียงเทศนา.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ ปเนตํ ภิกฺขาจริยธมฺมํ จรนฺโต ธมฺมจารี อิธ โลเก จ ปรโลเก จ จตูหิปิ อิริยาปเถหิ สุขํ วิหรตีติ อตฺโถ. **น ตํ ทุจฺจริตนฺติ** เวสิยาทิเภเท อโคจเร จรนฺโต ภิกฺขาจริยธมฺมํ ทุจฺจริตํ จรติ นาม เอวํ อจริตฺวา ตํ ธมฺมํ จเร สุจริตํ น ตํ ทุจฺจริตํ จเร. เสสํ วุตฺตตฺถเมว.

อธิบายว่า ก็ภิกษุเมื่อประพฤติธรรม คือการเที่ยวไปเพื่อภิกษานั่นอย่างนี้ ชื่อว่าประพฤติธรรมเป็นปรกติ ย่อมอยู่เป็นสุขด้วยอิริยาบถ ๔ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า. คำว่า **ไม่ควรประพฤติธรรมนั้น ให้ทุจริต** ความว่า ภิกษุเมื่อเที่ยวไปในอโคจร แยกออกเป็นหญิงแพศยาเป็นต้นชื่อว่า ย่อมประพฤติธรรม คือ การเที่ยวไปเพื่อภิกษาให้ทุจริต ไม่เที่ยวไปอย่างนั้น พึงประพฤติธรรมนั้นให้สุจริต ไม่พึงประพฤติธรรมนั้นให้ทจริต. คำที่เหลือมีเนื้อความดังกล่าวแล้วนั่นแล.

เทสนาวสาเน ราชา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตานมฺปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา พระราชาทรงดำรงอยู่แล้วในโสดาปัตติผล. ธรรมเทศนา ได้มีประโยชน์แม้แก่ชนทั้งหลายผู้ประชุมกันแล.

สุทฺโธทนวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องพระเจ้าสุทโธทนะที่ ๒ จบ.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. วิปสฺสกภิกฺขุวตฺถุ

๑๗๐. ยถา ปุพฺพุฬกํ ปสฺเส
ยถา ปสฺเส มรีจิกํ
เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ
มจฺจุราชา น ปสฺสติ.

๓. เรื่องภิกษุผู้เจริญวิปัสสนา

๑๗๐. พระยามัจจุ ย่อมมองไม่เห็นบุคคล
ผู้พิจารณาเห็นโลก เหมือนบุคคล
เห็นฟองน้ำเห็นพยับแดดฉะนั้น.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๓. วิปสฺสกภิกฺขุวตฺถุ

ยถา ปุพฺพุฬกํ ปสฺเสติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปญฺจสเต วิปสฺสเก ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา อรญฺญํ ปวิสิตฺวา วายมนฺตาปิ อปฺปตฺตวิเสสา "วิเสเสตฺวา กมฺมฏฺฐานํ คเหสฺสามา"ติ สตฺถุ สนฺติกํ อาคจฺฉนฺตา อนฺตรามคฺเค มรีจึ ทิสฺวา มรีจิกมฺมฏฺฐานํ ภาเวนฺตา ว อาคมึสุ. เตสํ วิหารํ ปวิฏฺฐกฺขเณเยว เทโว วสฺสิ. เต ตตฺถ ตตฺถ ปมุเขสุ ฐตฺวา ธาราเวเคน อุฏฺฐหิตฺวา ภิชฺชนฺเต ปุพฺพุฬเก ทิสฺวา "อยมฺปิ อตฺตภาโว อุปฺปชฺชิตฺวา ภิชฺชนตฺเถน ปุพฺพุฬ-สทิโสเยวา"ติ อารมฺมณํ คณฺหึสุ. สตฺถา คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโน ว เต ภิกฺขู โอโลเกตฺวา เตหิ สทฺธึ กเถนฺโต วิย โอภาสํ ผริตฺวา อิมํ

๓. เรื่องภิกษุผู้เจริญวิปัสสนา

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้เจริญวิปัสสนา ประมาณ ๕๐๐ รูป ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **เหมือนบุคคลเห็นฟองน้ำฉะนั้น** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา ภิกษุเหล่านั้น เรียนกรรมฐานในสำนักพระศาสดาแล้วเข้าป่า แม้พยายามอยู่ก็ไม่บรรลุคุณวิเศษ จึงคิดกันว่า "พวกเราจักเรียนกรรมฐานให้วิเศษ" กำลังพากันเดินมาสำนักพระศาสดา เห็นพยับแดดในระหว่างทาง ก็พากันเจริญกรรมฐาน มีพยับแดดเป็นอารมณ์มาแล้ว. ฝนตกขณะที่ภิกษุเหล่านั้นเข้าไปวัดนั่นเอง. ภิกษุเหล่านั้นพากันยืนอยู่ที่หน้ามุขนั้น ๆ เห็นฟองน้ำซึ่งเกิดขึ้น เพราะความเร็วแห่งสายน้ำแล้วสลายไป จึงยึดเอาเป็นอารมณ์ว่า "อัตภาพแม้นี้เป็นเช่นเดียวกับฟองน้ำ เพราะอรรถว่า เกิดขึ้นแล้วสลายไป". พระศาสดา ประทับนั่งที่พระคันธกุฏีเทียว ทรงมองดูภิกษุเหล่านั้นแล้ว ทรงแผ่

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คาถมาห

พระโอภาสไป ดุจตรัสอยู่กับภิกษุเหล่านั้น แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๐. “ยถา ปพพฆกำ ปสเส
ยถา ปสฺเส มรีจิกำ
เอวำ โลกำ อเวกฺขนฺตำ
มจฺจุราชา น ปสฺสตี”ติ.

๑๗๐. “พระยามัจจุ ย่อมมองไม่เห็น บุคคลผู้พิจารณาเห็นโลก เหมือนบุคคลเห็นฟองน้ำ เห็นพยับแดดฉะนั้น”.

ตตฺถ **มรีจิกนฺติ** มายำ. มายา หิ ทูรโต ว เคหสณฺฐานาทิวเสน อุปฏฺฐิตาปิ อุปคจฺฉนฺตานำ อคยฺหุปคาริตฺตกตุจฺฉกา ว, ตสฺมา “ยถา อุปฺปชฺชิตฺวา ภิชฺชนตฺเถน ปุพฺพุฆกำ ริตฺตตุจฺฉาทิภาเวน มายำ ปสฺเสยฺย เอวำ ขนฺธาทิโลกำ อเวกฺขนฺตำ มจฺจุราชา น ปสฺสตี”ติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พยับแดด** ได้แก่ ซึ่งพยับแดด. แท้จริง พยับแดดแม้ปรากฏแต่ไกล ด้วยอำนาจสัณฐานมีขนาดเท่าเรือนเป็นต้น เป็นสภาพที่เข้าถึงความเป็นรูปที่ยึดถือเอามิได้, เป็นสภาพว่างเปล่า ปรากฏแก่ชนทั้งหลายผู้เข้าไปใกล้, เพราะฉะนั้น จึงมีอธิบายว่า “พระยามัจจุ ย่อมมองไม่เห็นบุคคลผู้พิจารณาเห็นโลก มีขันธ์เป็นต้น เหมือนบุคคลเห็นฟองน้ำ เพราะอรรถว่า เกิดขึ้นแล้วสลายไป เห็นพยับแดด โดยความเป็นสภาพที่ว่างเปล่าเป็นต้น ฉะนั้น”.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขู ในเวลาจบเทศนา ภิกษุเหล่านั้น
จิตฺตฺจาเนเยว อรหตฺตํ ปาปุณึสูติ. บรรลุพระอรหัต ในที่ ๆ พวกตนยืน
นั่นเอง.

วิปสฺสกภิกฺขุวตฺถุ ตติยं. เรื่องภิกษุผู้เจริญวิปัสสนาที่ ๓ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๖-๕

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อภยราชกุมารวตฺถุ

๑๗๑. เอถ ปสฺสถิมํ โลกํ
จิตฺตํ ราชรถูปมํ
ยตฺถ พาลา วิสีทนฺติ
นตฺถิ สงฺโค วิชานตํ.

๔. เรื่องอภัยราชกุมาร

๑๗๑. ท่านทั้งหลายจงมาดูโลกนี้ อันตระการดุจราชรถ ที่พวกคนเขลาหมกอยู่ แต่ท่านผู้รู้หาข้องอยู่ไม่.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อภยราชกุมารวตฺถุ

เอถ ปสฺสถิมํ โลกนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต อภยราชกุมารํ อารพฺภ กเถสิ.

ตสฺส กิร ปจฺจนฺตํ วูปสเมตฺวา อาคตสฺส ปิตา พิมฺพิสาโร ตุสิตฺวา เอกํ นจฺจคีตกุสลํ นาฏกิตฺถึ ทตฺวา สตฺตาหํ รชฺชํ อทาสิ. โส สตฺตาหํ เคหา พหิ อนิกฺขมนฺโต ว รชฺชสิรึ อนุภวิตฺวา อฏฺฐเม ทิวเส นทีติตฺถํ คนฺตฺวา นหาตฺวา อุยฺยานํ ปวิสิตฺวา สนฺตติมหามตฺโต วิย ตสฺสา อิตฺถิยา นจฺจคีตํ ปสฺสนฺโต นิสีทิ. สาปิ ตำขณญฺเญว สนฺตติมหามตฺตสฺส นาฏกิตฺถี วิย สตฺถกวาตานํ วเสน กาลมกาสิ.

๔. เรื่องอภัยราชกุมาร

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภอภัยราชกุมาร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ท่านทั้งหลาย จงมาดูโลกนี้** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา เมื่ออภัยราชกุมารนั้น ทรงปราบปรามหมู่บ้านชายแดนจนสงบราบคาบมาแล้ว พระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นพระราชบิดา ทรงพอพระทัยจึง พระราชทานหญิงนักฟ้อน ผู้ชำนาญในการฟ้อนรำและการขับร้องคนหนึ่ง และได้พระราชทานราชสมบัติให้ ๗ วัน. พระกุมารนั้น ไม่เสด็จออกจากพระราชวังไปภายนอกเลย เสวยสิริราชสมบัติตลอด ๗ วัน ในวันที่ ๘ เสด็จไปท่าน้ำทรงสนานแล้ว เสด็จเข้าไปพระ-อุทยาน ประทับนั่งดูการฟ้อน และการขับของหญิงนั้น ดุจสันตติมหาอำมาตย์. ฝ่ายหญิงนักฟ้อนนั้น เสียชีวิต ด้วยอำนาจลมที่มีพิษดุจศัสตรา ในขณะนั้นนั่นเอง ดุจหญิงนักฟ้อนของ สันตติ-มหาอำมาตย์.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กุมาโร ตสฺสา กาลกิริยาย พระกุมาร เกิดความโศกขึ้น เพราะ
อุปฺปนฺนโสโก “น เม อิมํ โสกํ การเสียชีวิตของหญิงนักฟ้อนคนนั้น ทรง
จเปตฺวา สตฺถารํ อญฺโญ ดำริว่า “ยกเว้นพระศาสดาเสีย คนอื่น
นิพฺพาเปตุ สกฺขิสฺสตี”ติ สตฺถารํ ไม่สามารถดับความโศกนี้ของเราได้”
อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต โสกํ เม เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ทูลว่า “ขอ-
นิพฺพาเปถา”ติ อาห. สตฺถา ตํ พระองค์ จงโปรดดับความโศกของ
สมสฺสาเสตฺวา “ตยา หิ กุมาร ข้าพระองค์เถิด พระเจ้าข้า”. พระ-
อิมิสฺสา อิตฺถิยา เอวเมว มรณกาเล ศาสดา ทรงปลอบพระกุมารนั้นแล้ว
โรทนฺเตน ปวตฺติตานํ อสฺสูนํ ตรัสว่า “กุมาร ก็น้ำตาที่ท่านร้องไห้
อนมตคฺเค สํสาเร ปมาณํ นตฺถี”ติ เป็นไปแล้ว ในเวลาที่หญิงคนนี้ตายไป
วตฺวา ตาย เทสนาย โสกสฺส อย่างนี้นั่นแล ในวัฏสังสารที่ใคร ๆ
ตนุภาวํ ญตฺวา “กุมาร มา ไม่รู้เบื้องต้นและที่สุด กำหนดประมาณ
โสจิ, พาลชนานํ สํสีทนฏฺฐานเมตนฺ”ติ ไม่ได้” ทรงทราบว่าความโศกเบาบางลง
วตฺวา อิมํ คาถมาห เพราะพระธรรมเทศนานั้น ตรัสว่า
“กุมาร เธออย่าเศร้าโศกไปเลย, ความ
เศร้าโศกนั่น เป็นฐานะที่จมลงของ
พาลชนทั้งหลาย” แล้วตรัสพระคาถานี้
ว่า

๑๗๑. “เอถ ปสฺสถิมํ โลกํ จิตฺตํ ราชรถูปมํ
ยตฺถ พาลา วิสีทนฺติ นตฺถิ สงฺโค วิชานตนฺ”ติ.

๑๗๑. “ท่านทั้งหลายจงมาดูโลกนี้ อัน
ตระการดุจราชรถที่พวกคนเขลา
หมกอยู่ แต่ท่านผู้รู้หาข้องอยู่ไม่”.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **เอถ ปสฺสถาติ** ราช-กุมารเมว สนฺธายาห. **อิมํ โลกนฺติ** อิมํ ขนฺธโลกาทิสงฺขาตํ อตฺตภาวํ. **จิตฺตนฺติ** สตฺตรตนาทิวิจิตฺตํ ราชรถํ วิย วตฺถาลงฺการาทิวิจิตฺตํ. **ยตฺถ พาลาติ** ยสฺมึ อตฺตภาเว พาลา เอวํ วิสีทนฺติ. **วิชานตนฺติ** วิชานนฺตานํ ปน ปณฺฑิตานํ เอตฺถ ราคสงฺคาทีสุ เอโกปิ สงฺโค นตฺถีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ท่าน** **ทั้งหลายจงมาดู** พระศาสดาตรัสหมาย-เอาพระราชกุมารเท่านั้น. คำว่า โลกนี้ ได้แก่ ซึ่งอัตภาพ กล่าวคือโลก อัน ได้แก่ขันธ์เป็นต้นนี้. คำว่า **อันตระการ** ความว่า อันงดงามด้วยเครื่องประดับมีผ้าเป็นต้น ดุจราชรถ อันงดงามด้วยแก้ว ๗ ประการเป็นต้น. คำว่า **ที่พวกคนเขลา** ความว่า ในอัตภาพที่พวกคนโง่เขลาเท่านั้น หมกมุ่นกันอยู่. คำว่า **พวกผู้รู้** ความว่า แต่พวกผู้รู้ คือพวกบัณฑิต ไม่มีความติดอยู่แม้สักอย่าง ในบรรดาสิ่งที่ทำให้ติดอยู่มีราคะ เป็นต้น ในอัตภาพนี้.

เทสนาวสาเน ราชกุมาโร โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตานมฺปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา พระราชกุมาร ทรงดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. พระ-ธรรมเทศนาได้มีประโยชน์ แม้แก่ชนทั้งหลาย ผู้ประชุมกันแล.

อภยราชกุมารวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องอภัยราชกุมารที่ ๔ จบ.

ธรรมบท-ท.๖-๖

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. สมฺมชฺชนตฺเถรวตฺถุ

๑๗๒. โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา
ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ
โสมฺ โลกำ ปภาเสติ
อพฺภามุตฺโต ว จนฺทิมา.

๕. เรื่องพระสัมมัชชนเถระ

๑๗๒. ก็บุคคลผู้ประมาทแล้ว ในครั้งก่อน
ภายหลังไม่ประมาท ย่อมทำโลก
นี้ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้น
จากเมฆหมอกทำโลกนี้ ให้สว่าง
ฉะนั้น.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. สมฺมชฺชนตฺเถรวตฺถุ

โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สมฺมชฺชนตฺเถรํ นาม อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร “ปาโต วา สายํ วา”ติ เวลํ ปมาณํ อกตฺวา อภิกฺขณํ สมฺมชฺชนฺโต ว วิจรติ. โส เอกทิวสํ สมฺมชฺชนึ คเหตฺวา ทิวาฏฺฐาเน นิสินฺนสฺส เรวตตฺเถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “อยํ มหากุสีโต, ชนสฺส สทฺธาเทยฺยํ ภุญฺชิตฺวา อาคนฺตฺวา นิสีทติ, กินฺนาเมตสฺส สมฺมชฺชนึ คเหตฺวา เอกฏฺฐานํ สมฺมชฺชิตุํ น วฏฺฏตี”ติ อาห. เถโร “โอวาทมสฺส ทสฺสามี”ติ จินฺเตตฺวา “เอหาวุโส”ติ อาห. “กึ ภนฺเต”ติ. “คจฺฉ นฺหาตฺวา เอหี”ติ. โส ตถา อกาสิ.

๕. เรื่องพระสัมมัชชนเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระสัมมัชชนเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลผู้ประมาทแล้วในครั้งก่อน** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา พระเถระรูปนั้นไม่ทำประมาณเวลาว่า “เวลาเช้า หรือเวลาเย็น” เที่ยวปัดกวาดอยู่เนือง ๆ ทีเดียว. วันหนึ่ง ท่านถือไม้กวาดเดินไปสำนักพระเรวตเถระ ผู้นั่งในที่พักกลางวัน แล้วกล่าวว่า “พระเถระรูปนี้เกียจคร้านมาก, ฉันภัตตาหารที่ชนถวายด้วยศรัทธาแล้ว มานั่งอยู่, การที่พระเถระนั่น ฉวยไม้กวาด แล้วปัดกวาดสถานที่แห่งหนึ่งจะไม่ควรหรือ”. พระเถระคิดว่า “เราจักให้โอวาทแก่เธอ” จึงกล่าวว่า “จงมาเถิดคุณ”. ท่านถามว่า “อะไร ขอรับ”. พระเถระกล่าวว่า “คุณจงไปอาบน้ำแล้วกลับมา”. ท่านได้ทำตามนั้นแล้ว.

อถ นํ เถโร เอกมนฺตํ นิสีทาเปตฺวา โอวทนฺโต อาห “อาวุโส ภิกฺขุนา

ลำดับนั้น พระเถระนิมนต์ให้ท่านนั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง เมื่อจะสั่งสอน กล่าวว่า

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาม น สพฺพกาลํ สมฺมชฺชนฺเตน วิจริตุ์ วฏฺฏติ, ปาโตเอว ปน สมฺมชฺชิตฺวา ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตปฺปฏิกฺกนฺเตน อาคนฺตฺวา รตฺติฏฺฐาเน วา ทิวาฏฺฐาเน วา นิสินฺเนน ทฺวตฺตึสาการ์ สชฺฌายิตฺวา อตฺตภาเว ขยวยำ ปฏฺฐเปตฺวา สายณฺเห อุฏฺฐาย สมฺมชฺชิตุ์ วฏฺฏติ, นิจฺจกาลำ อสมฺมชฺชิตฺวา อตฺตโนปิ นาม โอกาโส กาตพฺโพ"ติ. โส เถรสฺส โอวาเท ฐตฺวา วิปสฺสนำ วิภาเวตฺวา น จิรสฺเสว อรหตฺตำ ปาปุณิ. ตำ ฐานำ อุกลาปำ อโหสิ.

"คุณ ธรรมดาภิกษุ ไม่ควรเที่ยวปัด-กวาดทุก ๆ เวลา, แต่ปัดกวาดตอนเช้าตรู่แล้วออกบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาต มานั่งในที่พักกลางคืน หรือที่พักกลางวัน ท่องบ่นอาการ ๓๒ เริ่มตั้งความสิ้น และความเสื่อมไปในอัตภาพลุกขึ้น ปัดกวาดในตอนเย็นจึงจะควร, อย่าปัดกวาดตลอดเวลา ควรทำโอกาสแก่ตนบ้าง". ท่านตั้งอยู่ในคำสอนของพระะเถระแล้ว เจริญวิปัสสนา ไม่นานนักก็บรรลุพระอรหัต. สถานที่นั้น ได้รกรุงรังแล้ว.

อถ นำ ภิกฺขู อาหำสุ "อาวุโส สมฺมชฺชนตฺเถร ตำ ฐานำ อุกลาปำ, กสฺมา น สมฺมชฺชสี"ติ. "ภนฺเต มยา ปมาทกาเล เอวำ กตำ, อิทานมฺหิ อปฺปมตฺโต"ติ. ภิกฺขู "อยำ เถโร อญฺญำ พฺยากโรตี"ติ สตฺถุ อาโรเจสุ์. สตฺถา "อาม ภิกฺขเว, มม ปุตฺโต ปุพฺเพ ปมาทกาเล สมฺมชฺชนฺโต วิจริ, อิทานิ ปน มคฺคผลสุเขน วีตินาเมนฺโต น สมฺมชฺชตี"ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายกล่าวกับท่านว่า "พระสัมมัชชนเถระะผู้มีอายุ สถานที่นั้นรกรุงรัง, ทำไมท่านจึงไม่ปัดกวาด". พระเถระ ตอบว่า "ท่านขอรับ ผมทำอย่างนี้ ในเวลาประะมาท, บัดนี้ ผมเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว". ภิกษุทั้งหลายกราบทูลพระศาสดาว่า "พระเถระรูปนี้พยากรณ์พระอรหัตผล". พระศาสดาตรัสว่า "ถูกแล้ว ภิกษุทั้งหลาย, บุตรของเรา เที่ยวปัดกวาดอยู่ ในเวลา

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ประมาทในครั้งก่อน, แต่บัดนี้ บุตรของเรา ยับยั้งอยู่ด้วยความสุขอันเกิดจากมรรคและผล จึงไม่ปัดกวาด" แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๒. "โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา
ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ
โสมं โลกํ ปภาเสติ
อพฺภามุตฺโตว จนฺทิมา"ติ.

๑๗๒. "ก็บุคคลผู้ประมาทแล้วในครั้งก่อน ภายหลัง ไม่ประมาท ย่อมทำโลกนี้ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆหมอก ทำโลกนี้ให้สว่าง ฉะนั้น".

ตสฺสตฺโถ "โย ปุคฺคโล ปุพฺเพ วตฺตปฺปฏิวตฺตกรเณน วา สชฺฌายาทีหิ วา ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา มคฺคผลสุเขน วีตินาเมนฺโต นปฺปมชฺชติ, โส อพฺภาทีหิ มุตฺโต จนฺโท วิย โอกาสโลกํ มคฺคญฺญาเณน อิมํ ขนฺธาทิโลกํ โอภาเสติ, เอกาโลกํ กโรตี"ติ.

เนื้อความแห่งพระคาถานั้นว่า "บุคคลผู้ประมาทแล้วในครั้งก่อน ด้วยการทำวัตรปฏิบัติ หรือด้วยกิจมีการสาธยายเป็นต้น ภายหลังเมื่อยับยั้งอยู่ด้วยความสุขอันเกิดจากมรรคและผล ชื่อว่า ย่อมไม่ประมาท ย่อมทำโลกมีขันธ์เป็นต้นนี้ให้สว่าง คือ ทำให้มีแสงสว่างเป็นอันเดียวกัน ด้วยมรรคญาณ เหมือนพระจันทร์พ้นจากหมอกเป็นต้น ทำโอกาสโลกให้สว่างอยู่ ฉะนั้น".

ธรรมทาน-ท.๖-๖

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมากบรรลุคุณวิเศษ มีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

สมฺมชฺชนตฺเถรวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องพระสัมมัชชนเถระที่ ๕ จบ.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. องฺคุลิมาลตฺเถรวตฺถุ

๑๗๓. ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ
กุสเลน ปหียติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ
อพฺภามุตฺโตว จนฺทิมา.

๖. เรื่องพระอังคุลีมาลเถระ

๑๗๓. บุคคลละกรรมชั่วที่ตนทำไว้แล้วด้วย
กุศล ย่อมทำโลกนี้ให้สว่าง เหมือน
พระจันทร์พ้นจากเมฆหมอก ทำ
โลกนี้ให้สว่าง ฉะนั้น.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. องฺคุลิมาลตฺเถรวตฺถุ

ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต องฺคุลิมาลตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ. วตฺถุ องฺคุลิมาลสุตฺตวเสเนว เวทิตพฺพํ.

๖. เรื่องพระอังคุลีมาลเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวันทรงปรารภพระอังคุลีมาลเถระตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลผู้ละกรรมชั่วที่ตนทำไว้แล้ว** เป็นต้น. บัณฑิตพึงทราบเรื่องด้วยอำนาจอังคุลิมาลสูตรนั่นแล.

เถโร ปน สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณิ. อถโข อายสฺมา องฺคุลิมาโล รโหคโต ปฏิสลฺลีโน วิมุตฺติสุขํ ปฏิสํเวทิ, ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ ว่า

ก็พระเถระบวชในสำนักพระศาสดา บรรลุพระอรหัต. ครั้งนั้นแล ท่านพระอังคุลีมาลหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เสวยวิมุตติสุขแล้ว เปล่งอุทานนี้ ในเวลานั้น

"โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา
ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ
อพฺภามุตฺโตว จนฺทิมา"ติ.

"บุคคลผู้ประมาทแล้ว ในครั้งก่อน
ภายหลังไม่ประมาท ย่อมทำโลกนี้
ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้น-
จากเมฆหมอก ทำโลกนี้ให้สว่าง
ฉะนั้น".

โส อิมินา นเยน อุทานํ อุทาเนตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิ. ภิกฺขู "กหํ นุ โข อาวุโส เถโร อุปฺปนฺโน"ติ ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ. สตฺถา อาคนฺตฺวา

พระอังคุลีมาลนั้น ครั้นเปล่งอุทานโดยนัยนี้แล้ว ก็ปรินิพพาน ด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ. ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในโรงธรรมว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย พระเถระเกิดที่ไหน". พระศาสดาเสด็จมา

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ภนฺเต องฺคุลิมาลตฺเถรสฺส นิพฺพตฺตฏฺฐาน-กถายา"ติ วุตฺเต, "ปรินิพฺพุโต ภิกฺขเว มม ปุตฺโต"ติ. "ภนฺเต เอตฺตเก มนุสฺเส มาเรตฺวา ปรินิพฺพุโต"ติ. "อาม ภิกฺขเว, โส หิ ปุพฺเพ เอกํ กลฺยาณมิตฺตํ อลภิตฺวา เอตฺตกํ ปาปมกาสิ, ปจฺฉา ปน กลฺยาณมิตฺตํ ปจฺจยํ ลภิตฺวา อปฺปมตฺโต อโหสิ, เตนสฺส ตํ ปาปกมฺมํ กุสเลน ปหิตนฺ"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกันหรือ" เมื่อภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า "เรื่องสถานที่บังเกิดของพระอังคุลีมาลเถระพระเจ้าข้า" จึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเรา ปรินิพพานแล้ว". ภิกษุทั้งหลาย ทูลถามว่า "พระอังคุลีมาลฆ่าคนประมาณเท่านี้ ปรินิพพานแล้วหรือพระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสว่า "ถูกแล้วภิกษุทั้งหลาย, เพราะอังคุลีมาลนั้น ไม่ได้กัลยาณมิตรคนหนึ่งในครั้งก่อน จึงได้ทำกรรมชั่ว มีประมาณเท่านี้, แต่ภายหลัง เธอได้กัลยาณมิตรเป็นปัจจัย จึงได้เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว. เพราะเหตุนั้น เธอจึงละกรรมชั่วนั้นได้แล้วด้วยกุศล" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๓. "ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ
กุสเลน ปหียติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ
อพฺภามุตฺโตว จนฺทิมา"ติ.

๑๗๓. "บุคคล ละกรรมชั่วที่ตนทำไว้แล้วด้วยกุศล ย่อมทำโลกนี้ให้สว่างเหมือนพระจันทร์ พ้นจากเมฆ-หมอกทำโลกนี้ให้สว่าง ฉะนั้น".

ตตฺถ **กุสเลนาติ** อรหตฺตมคฺคํ สนฺธาย วุตฺตํ, เสสํ อุตฺตานตฺถเมว. **กุศล** บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ด้วย** พระผู้มีพระภาค ตรัสหมายเอา

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระอรหัตมรรค. คำที่เหลือมีเนื้อความง่ายทั้งนั้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

องฺคุลิมาลตฺเถรวตฺถุ ฉฏฺฐํ.

เรื่องพระอังคุลีมาลเถระที่ ๖ จบ.

คุณโชติสกุล ทองสาริ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. เปสการธีตาวตฺถุ

๑๗๔. อนฺธภูโต อยํ โลโก
ตนุเกตฺถ วิปสฺสติ
สกุโณ ชาลมุตฺโตว
อปฺโป สคฺคาย คจฺฉติ.

๗. เรื่องลูกสาวนายช่างหูก

๑๗๔. สัตวโลกนี้ เป็นดุจคนมืดบอด
น้อยคนในโลกนี้ จะเห็นแจ้งได้
น้อยคน จะไปสวรรค์ เหมือนนก
หลุดจากข่ายได้ มีน้อยตัวฉะนั้น.

ธรรมทาน-ท.๖-๑๑

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. เปสการธีตาวตฺถุ

อนฺธภูโต อยํ โลโกติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา อคฺคาฬวเจติเย วิหรนฺโต เอกํ เปสการธีตรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ อาฬวีวาสิโน สตฺถริ อาฬวึ สมฺปตฺเต, นิมนฺเตตฺวา ทานํ อทํสุ. สตฺถา ภตฺตกิจฺจาวสาเน อนุโมทนํ กโรนฺโต “อทฺธุวํ เม ชีวิตํ, ธุวํ เม มรณํ, อวสฺสํ มยา มริตพฺพํ, มรณปริโยสานํ เม ชีวิตํ, ชีวิตํ เม อนิยตํ, มรณํ นิยตนฺ’ติ เอวํ มรณสฺสตี ภาเวถ เยสํ หิ มรณํ อภาวิตํ, เต ปจฺฉิเม กาเล อาสีวิสํ ทิสฺวา ภีตปุริโส วิย สนฺตานํ ปตฺตา เภรวํ รวนฺตา กาลํ กโรนฺติ, เยสํ ปน มรณํ ภาวิตํ, เต ทูรโต ว อาสีวิสํ ทิสฺวา ทณฺฑเกน คเหตฺวา ฉฑฺเฑตฺวา ชิตปุริโส วิย ปจฺฉิเม กาเล น สนฺตสนฺติ, ตสฺมา มรณสฺสติ

๗. เรื่องลูกสาวนายช่างหูก

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่นายช่างหูกคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **สัตวโลกนี้ เป็นดุจคนมืดบอด** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง เมื่อพระศาสดาเสด็จถึงเมืองอาฬวี พวกชาวเมืองอาฬวี ได้พากันนิมนต์แล้วถวายทาน. พระศาสดา เมื่อทรงทำอนุโมทนา ในเวลาเสร็จภัตกิจ ตรัสว่า “พวกท่านจงเจริญมรณสติ อย่างนี้ว่า ‘ชีวิตของเราไม่ยั่งยืน, ความตายของเรายั่งยืน, เราต้องตายแน่นอน, ชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด, ชีวิตของเราไม่เที่ยง, ความตายเที่ยง’, ก็ชนเหล่าใด ไม่เจริญมรณะ ในกาลภายหลัง ชนเหล่านั้น ย่อมถึงความสะดุ้ง ร้องอย่างหวาดกลัว แล้วตายไป เหมือนบุรุษเห็นงูพิษแล้วหวาดกลัวฉะนั้น, ส่วนชนเหล่าใด เจริญมรณะแล้ว ในภายหลัง ชนเหล่านั้นย่อมไม่สะดุ้งกลัว เหมือน

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภาเวตพฺพา"ติ อาห.

บุรุษเห็นงูพิษแต่ไกล แล้วเอาไม้เขี่ยทิ้งไปยืนอยู่ ฉะนั้น, เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายควรเจริญมรณสติ".

ตำ ธมฺมเทสนำ สุตฺวา อวเสสชนา สกิจฺจปฺปสุตา ว อเหสุ. เอกา ปน โสฬสวสฺสุทฺเทสิกา เปสการธีตา "อโห พุทฺธานำ กถา นาม อจฺฉริยา, มรณสฺสตี ภาเวตุ วฏฺฏตี"ติ รตฺตินฺทิวำ มรณสฺสติเมว ภาเวติ. สตฺถาปิ ตโต นิกฺขมิตฺวา เชตวนำ อคมาสิ. สาปิ กุมาริกา ตีณิ วสฺสานิ มรณสฺสตี ภาเวติเยว.

พวกชนที่เหลือ ฟังธรรมเทศนานั้นแล้วก็ได้ขวนขวายในกิจของตนอย่างเดียว. ส่วนลูกสาวนายช่างหูกคนหนึ่ง มีอายุราว ๑๖ ปี คิดว่า "โอธรรมดาพระดำรัสของพระพุทธเจ้าทั้งหลายน่าอัศจรรย์ เราควรเจริญมรณสติ" จึงเจริญมรณสตินั่นเอง ทั้งกลางคืนกลางวัน. ฝ่ายพระศาสดา เสด็จออกจากเมืองอาฬวีนั้นแล้ว ได้เสด็จไปพระเชตวัน. ถึงนางกุมาริกานั้นก็เจริญมรณสติตลอด ๓ ปี ทีเดียว.

อเถกทิวสำ สตฺถา ปจฺจูสกาเล โลกำ โวโลเกนฺโต ตำ กุมาริกำ อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐำ ทิสฺวา "กินฺนุ โข ภวิสฺสตี"ติ อุปธาเรนฺโต "อิมาย กุมาริกาย มม ธมฺมเทสนำ สุตทิวสโต ปฏฺฐาย ตีณิ วสฺสานิ มรณสฺสติ ภาวิตา, อิทานาหำ ตตฺถ คนฺตฺวา เอตำ กุมาริกำ จตฺตาโร ปญฺเห ปุจฺฉิตฺวา ตาย วิสฺสชฺเชนฺติยา, ปญฺจนฺนำ ธมฺมขนฺธานำ

ต่อมาวันหนึ่ง พระศาสดา ทรงตรวจดูสัตวโลก ในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นนางกุมาริกานั้น เข้าไปภายในข่ายพระญาณของพระองค์ ทรงใคร่ครวญอยู่ว่า "จักมีเหตุอะไรหนอ" ทรงทราบว่า "ตั้งแต่วันที่นางฟังธรรม-เทศนาของเราแล้ว นางกุมาริกานี้ เจริญมรณสติถึง ๓ ปี, บัดนี้ เราไปที่นั้นแล้วจักถามปัญหา ๔ ข้อ กะนางกุมาริกานั้น

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จตูสุ ฐาเนสุ สาธุการํ ทตฺวา อิมํ คาถํ ภาสิสฺสามิ, สา คาถาวสาเน โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิสฺสติ, ตํ นิสฺสาย มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา เทสนา ภวิสฺสตี”ติ ญตฺวา ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโร เชตวนา นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน อคฺคาฬวิหารํ อคมาสิ. อาฬวีวาสิโน “สตฺถา อาคโต”ติ สุตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา นิมนฺตยึสุ. สาปิ กุมาริกา สตฺถุ อาคมนํ สุตฺวา “อาคโต กิร มยฺหํ ปิตา, โสปิ อาจริโย ปุณฺณจนฺทมุโข มหาโคตมพุทฺโธ”ติ ตุฏฺฐมานสา “อิโต เม ติณฺณํ สำวจฺฉรานํ มตฺถเก สุวณฺณวณฺโณ สตฺถา น ทิฏฺฐปุพฺโพ, อิทานิสฺส สุวณฺณวณฺณํ สรีรํ ทฏฺฐุ มธุโรชญฺจ ธมฺมวรํ โสตุ ลภิสฺสามี”ติ จินฺเตสิ.

เมื่อนางแก้ปัญหาอยู่ จักให้สาธุการในฐานะทั้ง ๔ แล้วกล่าวคาถานี้, ในเวลาจบคาถา นางจักตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล, เพราะอาศัยนางกุมาริกานั้น เทศนาจักมีประโยชน์ แม้แก่มหาชน” มีภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร เสด็จออกจากพระเชตวัน ไปถึงวัดอัคคาฬวะ โดยลำดับแล้ว. พวกชาวเมืองอาฬวี ฟังข่าวว่า “พระศาสดาเสด็จมาแล้ว” จึงพากันไปวัด ทูลนิมนต์แล้ว. ฝ่ายนางกุมาริกานั้น ฟังการเสด็จมาของพระศาสดาแล้วมีใจยินดีว่า “ข่าวว่าพระบิดาของเราเสด็จมาแล้ว พระมหาโคดมพุทธเจ้าแม้นั้น มีพระพักตร์ดุจจันทร์เพ็ญ เป็นอาจารย์ของเรา” แล้วคิดว่า “เราไม่เคยเห็นพระศาสดา ผู้มีวรรณะดุจทองคำในที่สุด ๓ ปี แต่นี้, บัดนี้ เราจักได้เห็นพระสรีระ มีวรรณะดุจทองคำ และฟังพระธรรมอันประเสริฐ ซึ่งมีเนื้อหาอันไพเราะของพระองค์”.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปิตา ปนสฺสา ตนฺตสาลํ คจฺฉนฺโต อาห "อมฺม ปรสนฺตโก เม สาฏโก อาโรปิโต, ตสฺส วิทตฺถิมตฺตํ อนิฏฺฐิตํ, อชฺช นิฏฺฐาเปสฺสามิ, สีฆํ เม ตสรํ วฏฺเฏตฺวา อาหเรยฺยาสี"ติ. สา จินฺเตสิ "อหํ สตฺถุ ธมฺมํ โสตุกามา, ปิตา จ มํ เอวมาห, กินฺนุ โข สตฺถุ ธมฺมํ สุณามิ, อุทาหุ ปิตุ ตสรํ วฏฺเฏตฺวา อาหรามี"ติ. อถสฺสา เอตทโหสิ "ปิตา มํ ตสเร อนาหริยมาเน โปเถยฺยาปิ ปหเรยฺยาปิ ตสฺมา ตสรํ วฏฺเฏตฺวา ตสฺส ทตฺวา ปจฺฉา ธมฺมํ โสสฺสามี"ติ ปิตเร นิสีทิตฺวา ตสรํ วฏฺเฏสิ.

ฝ่ายบิดาของนาง เมื่อไปโรงหูก ก็กล่าวว่า "แม่ ผ้าสาฏกของคนอื่นเรายกไว้แล้ว, ผ้านั้นประมาณ ๑ คืบ ยังไม่เสร็จ เราจักให้เสร็จในวันนี้, เจ้ารีบกรอด้าย-หลอดแล้วนำมาให้เรา". นางคิดว่า "เราประสงค์จะฟังธรรมของพระศาสดา, และบิดาก็กล่าวกะเราอย่างนี้, เราจะฟังธรรมของพระศาสดา หรือกรอด้ายหลอดนำมาให้บิดาดีหนอ". ลำดับนั้น นางได้มีความคิดดังนี้ว่า "บิดา เมื่อเราไม่นำด้ายหลอดไปให้ พึงโบยเราบ้าง ทุบตีเราบ้าง เพราะฉะนั้น เราฟังธรรมของพระศาสดาแล้ว จักกรอด้ายหลอดให้แก่ท่านแล้ว จักฟังธรรมภายหลัง" นั่งบนตั่ง กรอด้ายหลอดแล้ว.

อาฬวีวาสิโนปิ สตฺถารํ ปริวิสิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา อนุโมทนตฺถาย อฏฺฐํสุ. สตฺถา "ยมหํ กุลธีตรํ นิสฺสาย ตีสโยชนมคฺคํ อาคโตมฺหิ, สา อชฺชาปิ โอกาสํ น ลภติ, ตาย โอกาเส ลทฺเธ อนุโมทนํ กริสฺสามี"ติ ตุณฺหีภูโต นิสีทิ.

ฝ่ายชาวเมืองอาฬวี อังคาสพระศาสดาแล้วรับบาตร ได้ยืน เพื่อต้องการอนุโมทนา. พระศาสดาทรงดำริว่า "แม้ในวันนี้ เราอาศัยนางกุลธิดาใด มาสู่หนทางประมาณ ๓๐ โยชน์ นางกุลธิดานั้น ไม่ได้โอกาส เมื่อนางได้โอกาสเราจึงจักทำการอนุโมทนา" แล้วได้ประทับนั่งนิ่ง.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ ตุณหีภูตํ ปน สตฺถารํ สเทวเก โลเก โกจิ กิญฺจิ วตฺตุ น วิสหติ. สาปิ โข กุมาริกา ตสรํ วฏฺเฏตฺวา ปจฺฉิยํ ฐเปตฺวา ปิตุ สนฺติกํ คจฺฉมานา ปริสปริยนฺตํ ปตฺวา สตฺถารํ โอโลกยมานา ว อคมาสิ. สตฺถาปิ ตีวํ อุกฺขิปิตฺวา ตํ โอโลเกสิ. สาปิ โอโลกิตาการเนว อญฺญาสิ "สตฺถา เอวรูปาย ปริสาย มชฺเฌ นิสีทิตฺวา มํ โอโลเกนฺโต มมาคมนํ ปจฺจาสีสติ, อตฺตโน สนฺติกํ อาคมนเมว ปจฺจาสีสตี"ติ. สา ตํ ปน ตสรปจฺฉึ ฐเปตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ อคมาสิ.

ก็ใคร ๆ ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก ก็ไม่สามารถทูลอะไร ๆ กับพระศาสดาผู้ประทับนั่งนิ่งอยู่อย่างนี้ได้. ฝ่ายนางกุมาริกานั้น กรอด้ายหลอดแล้วใส่กระเช้าเดินไปสำนักบิดา ถึงที่สุดบริษัท ได้เดินมองดูพระศาสดาอยู่ทีเดียว. แม้พระศาสดาก็ทรงชะเง้อ ทอดพระเนตรนางกุมาริกานั้น. ฝ่ายนางก็ได้ทราบโดยอาการที่พระองค์ทรงแลดูนั่นเองว่า "พระศาสดา ประทับนั่งกลางบริษัทเห็นปานนี้ ทรงมองดูเราอยู่ ทรงหวังการมาของเรา ทรงหวังการมาสำนักของพระองค์ทีเดียว". ก็นางวางกระเช้าด้ายหลอดนั้นแล้วได้ไปสำนักพระศาสดา.

"กสฺมา ปน ตํ สตฺถา โอโลเกสี"ติ. เอวํ กิรสฺส อโหสิ "เอสา เอตฺโต ว คจฺฉมานา ปุถุชฺชนกาลกิริยํ กตฺวา อนิยตคติกา ภวิสฺสติ, มม สนฺติกํ อาคนฺตฺวา คจฺฉมานา ปน โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา นิยตคติกา หุตฺวา ตุสิตวิมาเน นิพฺพตฺติสฺสตี"ติ.

ถามว่า "ก็เพราะเหตุไร พระศาสดาจึงทอดพระเนตรนาง". ตอบว่า นัยว่าพระองค์ได้ทรงมีความดำริอย่างนี้ว่า "นางกุมาริกานั่น ไปจากที่นี่แล้วสิ้นชีวิตไปแบบปุถุชน จักเป็นผู้มีคติไม่แน่นอน, แต่นางมาสำนักของเราแล้วเมื่อไปบรรลุโสดาปัตติผล เป็นผู้มีคติแน่นอนจักบังเกิดในวิมานชั้นดุสิต".

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺสา กิร ตํทิวสํ มรณโต มุตฺติ นาม นตฺถิ. สา โอโลกิตสญฺญาเณเนว สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ฉพฺพณฺณรํสินํ อนฺตรํ ปวิสิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. ตถารูปาย ปริสาย มชฺเฌ นิสีทิตฺวา ตุณฺหีภูตํ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา จิตกฺขเณเยว ตํ สตฺถา อาห "กุมาริเก กุโต อาคจฺฉสี"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. "กตฺถ คมิสฺสสี"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. "น ชานาสี"ติ. "ชานามิ ภนฺเต"ติ. "ชานาสี"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. อิติ ตํ สตฺถา จตฺตาโร ปเญฺห ปุจฺฉิ. มหาชโน อุชฺฌายิ "อมฺโภ ปสฺสถ, อยํ เปสการธีตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สทฺธึ อิจฺฉิตํ กเถติ, นนุ นาม อิมาย 'กุโต อาคตาสี'ติ วุตฺเต, 'เปสการเคหโต'ติ วตฺตพฺพํ, 'กหํ คจฺฉสี'ติ วุตฺเต, 'เปสการสาลนฺ'ติ วตฺตพฺพํ สิยา"ติ.

ตสฺสา กิร ตํทิวสํ มรณโต มุตฺติ นาม นตฺถิ. สา โอโลกิตสญฺญาเณเนว สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ฉพฺพณฺณรํสินํ อนฺตรํ ปวิสิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. ตถารูปาย ปริสาย มชฺเฌ นิสีทิตฺวา ตุณฺหีภูตํ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา จิตกฺขเณเยว ตํ สตฺถา อาห "กุมาริเก กุโต อาคจฺฉสี"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. "กตฺถ คมิสฺสสี"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. "น ชานาสี"ติ. "ชานามิ ภนฺเต"ติ. "ชานาสี"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. อิติ ตํ สตฺถา จตฺตาโร ปเญฺห ปุจฺฉิ. มหาชโน อุชฺฌายิ "อมฺโภ ปสฺสถ, อยํ เปสการธีตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สทฺธึ อิจฺฉิตํ กเถติ, นนุ นาม อิมาย 'กุโต อาคตาสี'ติ วุตฺเต, 'เปสการเคหโต'ติ วตฺตพฺพํ, 'กหํ คจฺฉสี'ติ วุตฺเต, 'เปสการสาลนฺ'ติ วตฺตพฺพํ สิยา"ติ.

นัยว่า วันนั้น นางไม่พ้นจากความตายไปได้. นางเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ด้วยเครื่องหมายที่พระองค์ทรงทอดพระเนตรนั่นเอง เข้าไปภายในพระฉัพพรรณรังสี ได้ถวายบังคม ยืน ณ ที่อันสมควรข้างหนึ่ง. ในขณะที่นางถวายบังคมพระศาสดา ผู้ประทับนั่งนิ่งท่ามกลางบริษัทเห็นปานนั้น ยืนแล้วนั่นแล พระศาสดาตรัสถามนางว่า "กุมาริกา เธอมาจากไหน?". นางกราบทูลว่า "หม่อมฉันไม่ทราบ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักไปไหน ?". นางกราบทูลว่า "หม่อมฉันไม่ทราบพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอไม่ทราบหรือ". นางกราบทูลว่า "หม่อมฉันทราบ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอทราบหรือ ?". นางกราบทูลว่า "หม่อมฉันไม่ทราบพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามปัญหา ๔ ข้อ กับนางด้วยประการฉะนี้. มหาชนโพนทะนาว่า "ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พวกท่านจงดูเถิด, ลูกสาวนายช่างหูกนี้ทูลสิ่งที่ตนปรารถนากับ

คุณสุวรรณอภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า, เมื่อพระศาสดาตรัสถามว่า 'เธอมาจากไหน ?'. นางกุมาริกานี้ควรกราบทูลว่า 'มาจากเรือนนายช่างหูก' เมื่อพระองค์ถามว่า 'เธอจะไปไหน' นางควรกราบทูลว่า 'ไปโรงหูก' มิใช่หรือ".

สตฺถา มหาชนํ นิสฺสทฺทํ กตฺวา "กุมาริเก 'ตฺวํ กุโต อาคตาสี'ติ วุตฺเต, กสฺมา 'น ชานามี'ติ วเทสี"ติ ปุจฺฉิ. "ภนฺเต ตุเมฺห มม เปสการเคหโต อาคตภาวํ ชานาถ, 'กุโต อาคตาสี'ติ ปุจฺฉนฺตา ปน 'กุโต อาคนฺตฺวา อิธ นิพฺพตฺตาสี'ติ ปุจฺฉถ, อหํ ปน น ชานามิ, กุโตปิ อาคนฺตฺวา อิธ นิพฺพตฺตมฺหี"ติ. อถสฺสา สตฺถา "สาธุ สาธุ กุมาริเก, มยา ปุจฺฉิตปโญฺห ว ตยา วิสฺสชฺชิโต"ติ ปรมํ สาธุการํ ทตฺวา อุตฺตรีปิ ปุจฺฉิ "กตฺถ คมิสฺสสี'ติ ปุฏฺจา กสฺมา 'น ชานามี'ติ วเทสี"ติ. "ภนฺเต ตุเมฺห ถามแม้ข้อต่อไปว่า "เธอถูกเราถามว่า มํ ตสรปจฺฉิ คเหตฺวา เปสการสาลํ 'เธอจักไปไหน' ทำไม จึงตอบว่า คจฺฉนฺตี ชานาถ, 'อิโต ปน 'หม่อมฉันไม่ทราบ". นางกุมาริกา

พระศาสดา ทรงทำให้มหาชนเงียบเสียงแล้ว รับสั่งถามว่า "กุมาริกา เมื่อเราถามว่า 'เธอมาจากไหน' ทำไมเธอจึงตอบว่า 'หม่อมฉันไม่ทราบ". นางกุมาริกากราบทูลว่า "พระเจ้าข้า พระองค์ทรงทราบว่าหม่อมฉันมาจากเรือนนายช่างหูก, แต่พระองค์เมื่อรับสั่งถามว่า 'เธอมาจากไหน' ย่อมตรัสถามว่า 'เธอมาจากไหน จึงบังเกิดในที่นี้' แต่หม่อมฉันไม่รู้ว่า เรามาจากที่ไหนจึงบังเกิดในที่นี้". ลำดับนั้น พระศาสดาประทานสาธุการครั้งแรกแก่นางว่า "ดีแล้ว ดีแล้ว กุมาริกา, ปัญหาที่เราถาม เธอตอบได้แล้ว" แล้วตรัสถามแม้ข้อต่อไปว่า "เธอถูกเราถามว่า 'เธอจักไปไหน' ทำไม จึงตอบว่า 'หม่อมฉันไม่ทราบ". นางกุมาริกา

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จุตา คนฺตฺวา กตฺถ นิพฺพตฺติสฺสสี'ติ ปุจฺฉถ, อหญฺจ อิโต จุตา น ชานามิ 'กตฺถ คนฺตฺวา นิพฺพตฺติสฺสามี"ติ. อถสฺสา สตฺถา "มยา ปุจฺฉิตปโญฺหเยว ตยา วิสฺสชฺชิโต"ติ ทุติยํ สาธุการํ ทตฺวา อุตฺตรึ ปุจฺฉิ "อถ กสฺมา 'น ชานาสี'ติ ปุฏฺฐา 'ชานามี'ติ วเทสี"ติ.

กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า พระองค์ทรงทราบหม่อมฉันผู้ถือกระเช้าด้ายหลอดไปยังโรงหูก, พระองค์ย่อมตรัสถามว่า 'ก็เธอจุติจากอัตภาพนี้แล้ว จักไปบังเกิดในที่ไหน' ก็หม่อมฉันจุติจากอัตภาพนี้แล้ว ย่อมไม่ทราบว่า 'เราจักไปบังเกิดในที่ไหน". ลำดับนั้น พระศาสดาทรงประทานสาธุการครั้งที่ ๒ แก่นางว่า "ปัญหาที่เราถาม เธอตอบได้แล้ว" แล้วตรัสถามข้อต่อไปว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น เพราะเหตุไร เธออันเราถามว่า 'เธอไม่ทราบหรือ ?' จึงตอบว่า 'หม่อมฉันทราบ".

"ภนฺเต มม มรณภาวเมว อหํ ชานามิ, ตสฺมา เอวํ วเทมี"ติ. อถสฺสา สตฺถา "มยา ปุจฺฉิตปโญฺหเยว ตยา วิสฺสชฺชิโต"ติ ตติยํ สาธุการํ ทตฺวา อุตฺตรึ ปุจฺฉิ "อถ กสฺมา 'ชานาสี'ติ ปุฏฺฐา 'น ชานามี'ติ วเทสี"ติ. "มรณภาวเมว อหํ ชานามิ ภนฺเต 'รตฺตินฺทิวปุพฺพณฺหาทีสุ ปน อสุกกาเล นาม มริสฺสามี'ติ น ชานามิ, ตสฺมา เอวํ วเทมี"ติ.

นางกุมาริกากราบทูลว่า "หม่อมฉันย่อมทราบภาวะ คือ ความตายของหม่อมฉันเท่านั้น พระเจ้าข้า, เพราะเหตุนั้นหม่อมฉันจึงกราบทูลอย่างนี้". ลำดับนั้น พระศาสดาประทานสาธุการแก่นางเป็นครั้งที่ ๓ ว่า "ปัญหาที่เราถาม เธอตอบได้แล้ว" จึงรับสั่งถามข้อต่อไปว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น เพราะเหตุไร เธออันเราถามว่า 'เธอทราบหรือ' จึงตอบว่า 'หม่อมฉันไม่ทราบ". นาง

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถสฺสา สตฺถา "มยา ปุจฺฉิตปโญฺหเยว ตยา กถิโต"ติ จตุตฺถํ สาธุการํ ทตฺวา ปริสํ อามนฺเตตฺวา "เอตฺตกํ นาม ตุเมฺห อิมาย กถิตํ น ชานาถ, เกวลํ อุชฺฌายเถว, เยสญฺหิ ปญฺญาจกฺขุ นตฺถิ, เต อนฺธาเยว, เยสํ ปญฺญาจกฺขุ อตฺถิ, เตเอว จกฺขุมนฺโต"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

กุมาริกากราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉันทราบภาวะคือความตายเท่านั้น ไม่ทราบว่า 'ก็เราจักตาย ในกาลโน้น บรรดากาลมีกลางคืนกลางวันและตอนเช้าเป็นต้น', เพราะฉะนั้น หม่อมฉันจึงกราบทูลอย่างนี้". ลำดับนั้น พระศาสดาประทานสาธุการแก่นางเป็นครั้งที่ ๔ ว่า "ปัญหาที่เราถาม เธอตอบได้แล้ว" แล้วตรัสเตือนบริษัทว่า "ท่านทั้งหลาย ย่อมไม่ทราบถ้อยคำมีประมาณเท่านี้, ที่นางกุมาริกานี้กล่าวแล้ว ย่อมโพนทะนาอย่างเดียวเท่านั้น, เพราะเหล่าชนไม่มีจักษุคือปัญญา ย่อมเป็นเหมือนคนบอดแม้โดยแท้, เหล่าชนมีจักษุคือปัญญานั่นแล เป็นผู้มีจักษุ" แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๔. "อนฺธภูโต อยํ โลโก
ตนุเกตฺถ วิปสฺสติ
สกุโณ ชาลมุตฺโตว
อปฺโป สคฺคาย คจฺฉตี"ติ.

๑๗๔. "สัตวโลกนี้ เป็นดุจคนมืดบอด น้อยคน ในโลกนี้จะเห็นแจ้งได้ น้อยคนจะไปสวรรค์ เหมือนนกหลุดจากข่ายได้ มีน้อยตัวฉะนั้น".

ตตฺถ **อยํ โลโก**ติ อยํ บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า โลกิยมหาชโน ปญฺญาจกฺขุโน อภาเวน **สัตวโลกนี้** ความว่า โลกียมหาชนนี้

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนฺธภูโต. **ตนฺตเกตฺถาติ** ตนฺโก เอตฺถ น พหุชโน อนิจฺจาทิวเสน วิปสฺสติ. **ชาลมุตฺโตวาติ** ยถา เฉเกน สากุณิเกน ชาเลน โอตฺถริตฺวา คยฺหมาเนสุ วฏฺฏเกสุ โกจิเทว ชาลโต มุจฺจติ, เสสา อนฺโตชาลเมว ปวิสนฺติ, ตถา มารชาเลน โอตฺถเตสุ สตฺเตสุ พหู อปายคามิโน โหนฺติ, อปฺโป โกจิเทว สตฺโต สคฺคาย คจฺฉติ, **สุคตึ** วา นิพฺพานํ วา ปาปุณาตีติ อตฺโถ.

ตนฺโก ชื่อว่า เป็นดุจคนมืดบอดเพราะไม่มีจักษุ คือปัญญา. คำว่า **น้อยคนในโลกนี้** ความว่า ในโลกนี้น้อยคน คือ มีคนไม่มาก จะเห็นแจ้ง ด้วยอำนาจแห่งไตรลักษณ์ มีไม่เที่ยงเป็นต้น. คำว่า **เหมือนนกหลุดจากข่ายได้** ความว่า บรรดาสัตว์ซึ่งถูกข่ายคือมารรวบไว้แล้ว สัตว์เป็นจำนวนมาก ย่อมไปอบาย, สัตว์จำนวนน้อย คือ ไม่กี่คนเท่านั้น ย่อมไปสวรรค์ ได้แก่ ถึงสุคติหรือพระนิพพาน เหมือนบรรดานกกระจาบที่ถูกนายพรานนกผู้ฉลาด เอาตาข่ายตลบจับไว้ มีเพียงไม่กี่ตัวเท่านั้นหลุดออกจากตาข่ายไปได้ นกทั้งหลายที่เหลือตกอยู่ภายในข่ายนั่นเองฉะนั้น.

เทสนาวสาเน กุมาริกา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสิ.

ในเวลาจบเทศนา นางกุมาริกาตั้งอยู่แล้วในโสดาปัตติผล. พระธรรมเทศนา ได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชน.

สาปิ ตสรปจฺฉึ คเหตฺวา ปิตุ สนฺติกํ อคมาสิ. โสปิ นิสินฺนโก ว นิทฺทายิ. ตสฺสา อสลฺลกฺเขตฺวา ว ตสรปจฺฉึ อุปนาเมนฺติยา, ตสรปจฺฉิ เวมโกฏิยํ ปฏิหญฺญิตฺวา สทฺทํ

ฝ่ายนางกุมาริกานั้น ได้ถือกระเช้าด้ายหลอดไปสำนักบิดา. แม้บิดานั้น ก็นั่งหลับแล้วทีเดียว. เมื่อนางไม่ทันกำหนดน้อมกระเช้าด้ายหลอดเข้าไปให้, กระเช้าด้ายหลอดกระทบที่สุดฟืม มีเสียงดังตกไป.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กุรุมานา ปติ. โส ปพุชฺฌิตฺวา คหิตนิมิตฺเตเนว เวมโกฏิ กฑฺฒิ. เวมโกฏิ คนฺตฺวา ตำ กุมาริกำ อุเร ปหริ. สา ตตฺเถว กาลำ กตฺวา ตุสิตภวเน นิพฺพตฺติ. อถสฺสา ปิตา ตำ โอโลเกนฺโต สกลสรีเร โลหิตมกฺขิเตน ปติตฺวา มตำ อทฺทส.

เขาตื่นขึ้น ฉุดที่สุดฟืมไป ด้วยเครื่องหมายที่ตนจับแล้วนั่นแล. ที่สุดฟืมไป กระทบอกนางกุมาริกานั้น. นางเสียชีวิตในที่นั้นนั่นเอง บังเกิดในภพดุสิตแล้ว. ลำดับนั้น บิดาของนางมองดูนางแล้ว ได้เห็นนางทั่วร่างกายเปื้อนไปด้วยเลือดตายตกไปแล้ว.

อถสฺส มหาโสโก อุปฺปชฺชิ. โส "น เม โสกำ อญฺโญ นิพฺพาเปตุำ สกฺขิสฺสตี"ติ โรทนฺโต สตฺถุ สนฺติกำ คนฺตฺวา ตมตฺถำ อาโรเจตฺวา "ภนฺเต โสกำ เม นิพฺพาเปถา"ติ อาห. สตฺถา ตำ สมสฺสาเสตฺวา "มา โสจิ, อนมตคฺคสฺมึ หิ สำสาเร ตว เอวเมว ธีตุ มรณกาเล ปคฺฆริตอสฺสุ จตุนฺนำ มหาสมุทฺทานำ อุทกโต อธิกตรนฺ"ติ วตฺวา อนมตคฺคสุตฺตำ กเถสิ. โส ตนุภูตโสโก สตฺถารำ ปพฺพชฺชำ ยาจิตฺวา ลทฺธปพฺพชูปสมฺปโท น จิรสฺเสว อรหตฺตำ ปาปุณีติ.

ลำดับนั้น เขาเกิดความโศกขึ้นเป็นอันมาก. เขาคิดว่า "คนอื่นจักไม่สามารถดับความโศกของเราได้" จึงร้องไห้ไปสำนักพระศาสดา กราบทูลเนื้อความนั้น แล้วกราบทลว่า "ขอพระองค์จงโปรดดับความโศกของหม่อมฉันเถิด พระเจ้าข้า". พระศาสดาทรงปลอบเขาแล้วตรัสว่า "ท่านอย่าโศกไปเลย, เพราะว่าในสงสารมีที่สุดซึ่งใคร ๆ ไปตามไม่รู้แล้ว น้ำตาของท่านที่ไหลออก ในเวลาลูกสาวตายไปอย่างนี้นั่นแล มากยิ่งกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔" แล้วจึงตรัสอนมตัคคสูตร. เขามีความโศกเบาบางแล้ว จึงทูลขอบรรพชากะพระศาสดา ได้บรรพชา-

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปสมบทแล้ว　ไม่นานนักก็บรรลุพระอรหัตแล้วแล.

เปสการธีตาวตฺถุ　สตฺตมํ.　　เรื่องลูกสาวนายช่างหูกที่ ๗ จบ.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ตีสภิกฺขุวตฺถุ

๑๗๕. หํสา อาทิจฺจปเถ ยนฺติ
อากาเส ยนฺติ อิทฺธิยา
นิยฺยนฺติ ธีรา โลกมฺหา
เชตฺวา มารํ สวาหนิ.

๘. เรื่องภิกษุ ๓๐ รูป

๑๗๕. หงส์ทั้งหลาย ย่อมบินไปในทาง
แห่งพระอาทิตย์ ผู้มีฤทธิ์ทั้งหลาย
ย่อมเหาะไปในอากาศ ด้วยฤทธิ์
นักปราชญ์ทั้งหลาย ชนะมาร
พร้อมทั้งพาหนะแล้ว ย่อมออกไป
จากโลกเสียได้.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ตีสภิกฺขุวตฺถุ

หสา อาทิจฺจปเถ ยนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ตีส ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ ทิวเส ตีสมตฺตา ทิสาวาสิกา ภิกฺขู สตฺถารํ อุปสงฺกมึสุ. อานนฺทตฺเถโร สตฺถุ วตฺตกรณเวลาย อาคนฺตฺวา เต ภิกฺขู ทิสฺวา “สตฺถารา อิเมหิ สทฺธึ ปฏิสนฺถาเร กเต, วตฺตํ กริสฺสามี”ติ ทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสิ. สตฺถาปิ เตหิ สทฺธึ ปฏิสนฺถารํ กตฺวา เตสํ สาราณียํ ธมฺมกถํ กเถสิ. ตํ สุตฺวา เต สพฺเพปิ อรหตฺตํ ปตฺวา อุปฺปติตฺวา อากาเสน อคมึสุ. อานนฺทตฺเถโร เตสุ จิรายนฺเตสุ สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต อิธ ตีสมตฺตา ภิกฺขู อาคตา, เต กหนฺ”ติ ปุจฺฉิ.

๘. เรื่องภิกษุ ๓๐ รูป

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุ ๓๐ รูป ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **หงส์ทั้งหลาย ย่อมบินไปในทางแห่งพระอาทิตย์** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พวกภิกษุผู้อยู่ประจำทิศประมาณ ๓๐ รูป พากันเข้าไปเฝ้าพระศาสดา. พระอานนทเถระ มาในเวลาทำวัตรแด่พระศาสดา เห็นภิกษุเหล่านั้นแล้ว คิดว่า “เมื่อพระศาสดาทรงทำการปฏิสันถารกับภิกษุเหล่านี้แล้ว, เราจักทำวัตร” แล้วได้ยืนคอยที่ซุ้มประตู. ฝ่ายพระศาสดา ทรงทำปฏิสันถารกับภิกษุเหล่านั้น ตรัสธรรมกถา ซึ่งเป็นเครื่องให้ระลึกถึงกัน แก่ภิกษุเหล่านั้น. ภิกษุเหล่านั้นแม้ทุกรูป ฟังธรรมกถานั้นแล้วบรรลุพระอรหัต ได้เหาะขึ้นไปในอากาศ. เมื่อภิกษุเหล่านั้น ชักช้าอยู่ พระอานนทเถระเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ทูลถามว่า “พระเจ้าข้า ภิกษุประมาณ ๓๐ รูป มาในที่นี้, ภิกษุเหล่านั้นอยู่ไหน”.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"คตา อานนฺทา"ติ. "เกน มคฺเคน ภนฺเต"ติ. "อากาเสนานนฺทา"ติ. "กึ ปน เต ภนฺเต ขีณาสวา"ติ. "อาม อานนฺท, มม สนฺติเก ธมฺมํ สุตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตา"ติ. ตสฺมึ ปน ขเณ หํสา ว อากาเสน คมึสุ. สตฺถา "ยสฺส โข อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา สุภาวิตา, โส หํสา วิย อากาเสน คจฺฉตี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดาตรัสว่า "พวกเขาไปแล้ว" พระเถระทูลถามว่า "ไปทางไหน พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ทางอากาศ อานนท์". พระเถระทูลถามว่า "ก็ภิกษุเหล่านั้นเป็นพระขีณาสพหรือ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ถูกแล้ว อานนท์, พวกเขาฟังธรรมในสำนักของเราแล้วบรรลุพระอรหัต". ก็ในขณะนั้น หงส์ทั้งหลาย ได้พากันบินไปทางอากาศ. พระศาสดาตรัสว่า "อานนท์ ภิกษุใดเจริญอิทธิบาท ๔ ภิกษุนั้น ย่อมไปทางอากาศ เหมือนหงส์ทั้งหลายฉะนั้น" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๕. "หํสา อาทิจฺจปเถ ยนฺติ
อากาเส ยนฺติ อิทฺธิยา
นิยฺยนฺติ ธีรา โลกมฺหา
เชตฺวา มารํ สวาหนินฺ"ติ.

๑๗๕. "หงส์ทั้งหลาย ย่อมบินไปในทางแห่งพระอาทิตย์ ผู้มีฤทธิ์ทั้งหลาย ย่อมเหาะไปในอากาศ ด้วยฤทธิ์ นักปราชญ์ทั้งหลาย ชนะมารพร้อมทั้งพาหนะแล้ว ย่อมออกไปจากโลกเสียได้".

ตสฺสตฺโถ "อิเม หํสา อาทิจฺจปเถ อากาเส คจฺฉนฺติ, เยสํ ปน อิทฺธิปาทา สุภาวิตา, เตปิ

เนื้อความแห่งพระคาถานั้นว่า "หงส์เหล่านี้ ย่อมบินไปในทางแห่งพระ-อาทิตย์ คือในอากาศ, ก็แม้ชนเหล่าใด

อากาเส ยนฺติ อิทฺธิยา, ธีราปิ ปณฺฑิตา สวาหนำ มารำ เชตฺวา อิมมฺหา วฏฺฏโลกา นิยฺยนฺติ นิสฺสรนฺติ นิพฺพานำ ปาปุณนฺตี”ติ อตฺโถ.

เจริญอิทธิบาท ๔ ชนเหล่านั้น ย่อมเหาะไปทางอากาศด้วยฤทธิ์, ฝ่ายพวกนักปราชญ์ คือพวกบัณฑิต ชนะมารพร้อมทั้งพาหนะได้แล้ว ย่อมออกไป คือสลัดออกจากโลก คือวัฏฏะนี้ อธิบายว่าย่อมบรรลุพระนิพพาน”.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

ตีสภิกฺขุวตฺถุ อฏฺฐมำ.

เรื่องภิกษุ ๓๐ รูป ที่ ๘ จบ.

ธรรมบท.ป-ท.๖-๗

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. จิญฺจมาณวิกาวตฺถุ

๑๗๖. เอกธมฺมํ อตีตสฺส
มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน
วิติณฺณปรโลกสฺส
นตฺถิ ปาปํ อการิยนฺ.

๙. เรื่องนางจิญจมาณวิกา

๑๗๖. คนผู้ละเลยเอกธรรม มักพูดเท็จ
ล่วงเลยปรโลกเสียแล้ว ไม่ทำ
กรรมชั่ว ไม่มี.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. จิญฺจมาณวิกาวตฺถุ

เอกธมฺมํ อตีตสฺสาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต จิญฺจมาณวิกํ อารพฺภ กเถสิ.

ปฐมโพธิยํ หิ ทสพลสฺส ปุถุภูเตสุ สาวเกสุ อปริมาเนสุ, เทวมนุสฺเสสุ อริยภูมึ โอกฺกนฺเตสุ สตฺถุ ปตฺถเตสุ คุณสมุทเยสุ มหาลาภสกฺกาโร อุทปาทิ. ติตฺถิยา สุริยุคฺคมเน ขชฺโชปนกสทิสา อเหสุ หตลาภสกฺการา. เต อนฺตรวีถิยํ ฐตฺวา "กึ สมโณ โคตโม ว พุทฺโธ, มยมฺปิ พุทฺธา, กินฺตสฺเสว ทินฺนํ มหปฺผลํ, อมฺหากมฺปิ ทินฺนํ มหปฺผลเมว, อมฺหากมฺปิ เทถ กโรถา"ติ เอวํ มนุสฺเส วิญฺญาเปนฺตาปิ ลาภสกฺการํ อลภิตฺวา รโห สนฺนิปติตฺวา "เกน นุ โข อุปาเยน สมณสฺส โคตมสฺส มนุสฺสานญฺเจว อนฺตเร จ อวณฺณญฺจ ลาภสกฺการญฺจ อุปฺปาเทตฺวา นาเสยฺยามา"ติ จินฺตยึสุ.

๙. เรื่องนางจิญจมาณวิกา

เอกธมฺมํ อตีตสฺสาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภนางจิญจมาณวิกา ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้ละเลยเอกธรรม** เป็นต้น.

ปฐมโพธิยํ หิ ทสพลสฺส ปุถุภูเตสุ สาวเกสุ อปริมาเนสุ, เทวมนุสฺเสสุ อริยภูมึ โอกฺกนฺเตสุ สตฺถุ ปตฺถเตสุ คุณสมุทเยสุ มหาลาภสกฺกาโร อุทปาทิ. ติตฺถิยา สุริยุคฺคมเน ขชฺโชปนกสทิสา อเหสุ หตลาภสกฺการา. เต อนฺตรวีถิยํ ฐตฺวา "กึ สมโณ โคตโม ว พุทฺโธ, มยมฺปิ พุทฺธา, กินฺตสฺเสว ทินฺนํ มหปฺผลํ, อมฺหากมฺปิ ทินฺนํ มหปฺผลเมว, อมฺหากมฺปิ เทถ กโรถา"ติ เอวํ มนุสฺเส วิญฺญาเปนฺตาปิ ลาภสกฺการํ อลภิตฺวา รโห สนฺนิปติตฺวา "เกน นุ โข อุปาเยน สมณสฺส โคตมสฺส มนุสฺสานญฺเจว อนฺตเร จ อวณฺณญฺจ ลาภสกฺการญฺจ อุปฺปาเทตฺวา นาเสยฺยามา"ติ จินฺตยึสุ.

ความพิสดารว่า ในครั้งปฐมโพธิกาล เมื่อสาวกของพระทศพลมีมากนับไม่ถ้วน, เมื่อเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายหยั่งลงสู่อริยภูมิ, เมื่อพระศาสดาทรงแผ่พระคุณสมุทัยไปแล้ว, ลาภสักการะเป็นอันมาก จึงเกิดขึ้น. พวกเดียรถีย์ได้เป็นเช่นกับหิ่งห้อย ในเวลาพระอาทิตย์ขึ้น เป็นผู้เสื่อมจากลาภและสักการะแล้ว. พวกเดียรถีย์เหล่านั้น พากันยืนระหว่างถนน แม้พากันชักชวนมนุษย์ทั้งหลายอย่างนี้ว่า "พระสมณโคดมเท่านั้นหรือเป็นพระพุทธเจ้า, แม้พวกเราก็เป็นพระ-พุทธเจ้า, ทานที่ถวายแด่พระสมณโคดมเท่านั้นหรือมีผลมาก, ทานที่ถวายแม้แก่พวกเรา ก็มีผลมากเหมือนกัน, พวกท่านจงให้ จงทำ แก่พวกเราบ้าง" ไม่ได้ลาภสักการะแล้ว จึงประชุมกันในที่ลับ

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คิดกันว่า “พวกเรายังโทษให้เกิดขึ้นแก่พระสมณโคดม ในระหว่างมนุษย์ทั้งหลายแล้ว พึงยังลาภและสักการะให้เสียหายไปได้ ด้วยอุบายอะไรหนอ”.

ตทา สาวตฺถิยํ จิญฺจมาณวิกา นาเมกา ปริพฺพาชิกา อุตฺตมรูปธรา โสภคฺคปฺปตฺตา เทวอจฺฉรา วิย. อสฺสา สรีรโต รสฺมิโย นิจฺฉรนฺติ. อเถโก ขรมนฺตี เอวมาห “จิญฺจมาณวิกํ ปฏิจฺจ สมณสฺส โคตมสฺส อวณฺณํ อุปฺปาเทตฺวา ลาภสกฺการํ นาเสยฺยามา”ติ. เต “อตฺเถโส อุปาโย”ติ สมฺปฏิจฺฉิสุ. อถ สา ติตฺถิยารามํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิ.

ครั้งนั้น ในเมืองสาวัตถี มีปริพาชิกาคนหนึ่ง ชื่อจิญจมาณวิกา มีรูปสวย มีความงามเป็นเลิศ ดุจนางฟ้า. รัศมีเปล่งออกจากร่างกายของนาง. ลำดับนั้น เดียรถีย์ผู้มีปัญญาเฉียบแหลมคนหนึ่ง กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกเราอาศัยนางจิญจมาณวิกาแล้ว ให้เกิดโทษแก่พระสมณโคดมแล้ว พึงยังลาภและสักการะให้เสียหายไป”. เดียรถีย์เหล่านั้น รับรองกันว่า “อุบายนี้ใช้ได้”. ลำดับนั้น นางจิญจมาณวิกานั้น ไปอารามของเดียรถีย์ ได้ไหว้แล้วยืนอยู่.

ติตฺถิยา ตาย สทฺธึ น กเถสุ. สา “โก นุ โข เม โทโส”ติ ยาวตติยมฺปิ “วนฺทามิ อยฺยา”ติ วตฺวา “อยฺยา โก นุ โข เม โทโส, กึ มยา สทฺธึ น กเถถา”ติ อาห. “ภคินิ สมณํ โคตมํ อเมฺห หรีอ์ ท่านทั้งหลาย จึงไม่สนทนากับ

พวกเดียรถีย์ ไม่พูดกับนางเลย. นางคิดว่า “เรามีโทษอะไรหนอ” แม้กล่าวถึง ๓ ครั้งว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ดิฉันไหว้” แล้วถามว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ดิฉันมีโทษอะไร

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิเหเจนฺตำ หตลาภสกฺกาเร กตฺวา ดิฉัน". พวกเดียรถีย์กล่าวว่า "น้องหญิง
วิจรนฺตำ น ชานาสี"ติ. "น เธอไม่รู้หรือ พระสมณโคดมเบียดเบียน
ชานามิ อยฺยา, กึ ปเนตฺถ มยา พวกเรา เที่ยวทำให้เสื่อมจากลาภและ
กตฺตพฺพนฺ"ติ. "สเจ ตฺวำ ภคินิ สักการะ". นางตอบว่า "พระผู้เป็นเจ้า
อมฺหากำ สุขมิจฺฉสิ, อตฺตานำ ปฏิจฺจ ทั้งหลาย ดิฉันไม่ทราบ, ก็ดิฉัน
สมณสฺส โคตมสฺส อวณฺณำ ควรทำอย่างไรในเพราะเรื่องนี้". พวก
อุปฺปาเทตฺวา ลาภสกฺการำ นาเสหี"ติ. เดียรถีย์กล่าวว่า "น้องหญิง ถ้าเธอ
ปรารถนาให้พวกเรามีความสุข, เธอจง
อาศัยตนแล้ว ยังโทษให้เกิดแก่พระ-
สมณโคดม ยังลาภและสักการะให้
เสียหายไป".

)

สา "สาธุ อยฺยา, มยฺหเมว นางจิญจมาณวิกา กล่าวว่า
โส ภาโร, มา จินฺตยิตฺถา"ติ "ดีแล้ว พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย นั้นเป็น
วตฺวา ปกฺกมิตฺวา อิตฺถิมายาสุ หน้าที่ของดิฉันผู้เดียว, ท่านทั้งหลาย
กุสลตาย ตโต ปฏฺฐาย สาวตฺถิวาสีนำ อย่าได้คิดไปเลย" จึงหลีกไปแล้ว ห่มผ้า
ธมฺมกถำ สุตฺวา เชตวนา นิกฺขมนสมเย มีสีเหมือนแมลงค่อมทอง ถือของหอมและ
อินฺทโคปกวณฺณำ ปฏำ ปารุปิตฺวา ระเบียบดอกไม้เป็นต้น เดินมุ่งหน้าไป
คนฺธมาลาทิหตฺถา เชตวนาภิมุขี พระเชตวัน ในสมัยที่พวกชาวเมือง
คจฺฉนฺตี "อิมาย เวลาย กหำ สาวัตถีฟังธรรมกถาแล้ว ออกจากพระ-
คจฺฉสี"ติ วุตฺเต "กึ ตุมฺหากำ มม เชตวันตั้งแต่นั้น เพราะนางเป็นผู้ฉลาด
คมนฏฺฐาเนนา"ติ วตฺวา เชตวนสมีเป ในมายาหญิง เมื่อชนทั้งหลายถามว่า
ติตฺถิยาราเม วสิตฺวา ปาโตว "เจ้าไปไหน ในเวลานี้" ก็กล่าวว่า
"ภควนฺตำ วนฺทิสฺสามา"ติ นครา "เรื่องอะไรของท่าน ด้วยสถานที่ไป

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิกฺขนฺเต อุปาสกชเน เชตวเน วุตฺถา วิย หุตฺวา นครํ ปวิสนฺตี “กุหึ วุตฺถาสี”ติ วุตฺเต, “กึ ตุมฺหากํ มม วุตฺถฏฺฐาเนนา”ติ วตฺวา เอกมาสทฺวิมาสจฺจเยน ปุจฺฉิยมานา “เชตวเน สมเณน โคตเมน สทฺธึ เอกคนฺธกุฏิยา วุตฺถมฺหี”ติ วตฺวา ปุถุชฺชนานํ “สจฺจํ นุ โข เอตํ โน”ติ กงฺขํ อุปฺปาเทตฺวา เตมาสจตุมาสจฺจเยน ปิโลติกาหิ อุทรํ เวเจตฺวา คพฺภินีวณฺณํ ทสฺเสตฺวา “สมณํ โคตมํ ปฏิจฺจ คพฺโภ อุปฺปนฺโน”ติ อนฺธพาเล คาหาเปตฺวา อฏฺฐนวมาสจฺจเยน อุทเร ทารุมณฺฑลํ พนฺธิตฺวา อุปริ รตฺตํ ปฏํ ปารุปิตฺวา หตฺถปาทปิฏฺฐิโย โคหนุเกน โกฏฺเฏาเปตฺวา อุสฺสเท ทสฺเสตฺวา กิลนฺตินฺทฺริยา หุตฺวา สายณฺหสมเย ตถาคเต อลงฺกตธมฺมาสเน นิสีทิตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺเต, ธมฺมสภํ คนฺตฺวา ตถาคตสฺส ปุรโต ฐตฺวา “มหาสมณ มหาชนสฺส ตาว ธมฺมํ เทเสสิ, มธุโร เต สทฺโท, สมฺผุสิตํ ทนฺตาวรณํ, อหํ ปน ตํ ปฏิจฺจ

ของเรา” แล้วอยู่ในอารามเดียรถีย์ ใกล้พระเชตวัน เมื่อชนผู้เป็นอุบาสกออกจากเมืองแต่เช้ามืด ด้วยหมายว่า “เราจักถวายบังคมพระผู้มีพระภาค” จึงทำเป็นเหมือนอยู่ในพระเชตวัน แล้วเข้าไปพระนคร เมื่อชนทั้งหลายถามว่า “เจ้าพักอยู่ที่ไหน” ก็ตอบว่า “เรื่องอะไรของพวกท่าน ด้วยสถานที่เราอยู่” ล่วงไป ๑-๒ เดือน เมื่อถูกถามก็บอกว่า “เราอยู่ในคันธกุฏีเดียวกัน กับพระสมณโคดมในพระเชตวัน” ให้เกิดความสงสัยแก่พวกปุถุชนว่า “เรื่องนั้นจริงหรือไม่หนอ” ล่วงไป ๓-๔ เดือน จึงเอาผ้าเก่าพันท้องแสดงเพศของหญิงมีครรภ์ให้พวกอันธพาลถือเอาว่า “ครรภ์ตั้งขึ้นเพราะอาศัยพระสมณโคดม” ล่วงไป ๘-๙ เดือน ก็เอาไม้กลมพันท้อง ห่มผ้าแดงทับข้างบน ให้คนเอาไม้ค้างโคทุบหลังมือและหลังเท้าแสดงอาการบวมขึ้น เป็นผู้มีร่างกายบอบช้ำ เมื่อพระตถาคต ประทับนั่งบนธรรมาสน์อันตกแต่งแล้ว แสดงธรรมอยู่ในตอนเย็น, จึงไปยังธรรมสภา ยืนเบื้องพระพักตร์พระตถาคตแล้วกล่าวว่า “มหาสมณะ พระองค์แสดงธรรมแก่

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คพฺภํ ลภิตฺวา ปริปุณฺณคพฺภา ชาตา, เนว เม ปสูติฆรํ ชานาสิ, น สปฺปิเตลาทีนิ, สยํ อกโรนฺโต อุปฏฺฐากานมฺปิ อญฺญตรํ โกสลราชานํ อนาถปิณฺฑิกํ วา วิสาขํ วา มหาอุปาสิกํ 'อิมิสฺสา จิญฺจมาณวิกาย กตฺตพฺพยุตฺตกํ กโรหี'ติ น วเทสิ, อภิรมิตฺวาเมว ชานาสิ, คพฺภปริหารํ น ชานาสี"ติ คูถปิณฺฑํ คเหตฺวา จนฺทมณฺฑลํ ทูเสตุํ วายมนฺตี วิย ปริสมชฺเฌ ตถาคตํ อกฺโกสิ. ตถาคโต ธมฺมกถํ ฉเปตฺวา สีโห วิย อภินทนฺโต "ภคินิ ตยา กถิตสฺส ตถภาวํ วา วิตถภาวํ วา อหเมว จ ตฺวญฺจ ชานามา"ติ อาห. "อาม มหาสมณ ตยา จ มยา จ ญาตภาเวน เอตํ ชาตนฺ"ติ.

มหาชนเท่านั้น, เสียงของพระองค์ไพเราะ พระโอษฐ์ของพระองค์ปิดสนิท, ส่วนหม่อมฉัน อาศัยพระองค์แล้วตั้งครรภ์ มีครรภ์ครบกำหนดแล้ว พระองค์ไม่ทราบเรือนเป็นที่คลอดของหม่อมฉัน ไม่ทราบเครื่องบำรุงครรภ์ มีเนยใสและน้ำมันเป็นต้น พระองค์เมื่อไม่ทำเอง ก็ไม่ตรัสบอก แม้บรรดาอุปัฏฐากคนใดคนหนึ่ง คือพระเจ้าโกศล อนาถบิณฑิกเศรษฐี หรือมหาอุบาสิกา วิสาขาว่า 'ท่านจงทำสิ่งที่ควรทำ แก่นางจิญจมาณวิกา' พระองค์ย่อมรู้แต่จะอภิรมย์อย่างเดียว, ไม่ทรงทราบเครื่องบำรุงครรภ์" ด่าพระตถาคตในท่ามกลางบริษัท เหมือนพยายามจับก้อนคูถปาดวงจันทร์ฉะนั้น. พระตถาคตทรงพักธรรมกถา เมื่อจะทรงบันลือเสียงดุจสีหะ ตรัสว่า "น้องหญิง เราและเธอเท่านั้น ย่อมรู้ว่า คำที่เธอพูดจริงหรือไม่จริง". นางตอบว่า "ถูกแล้ว มหาสมณะ เรื่องนั้นเกิดโดยความที่พระองค์และหม่อมฉันรู้แล้ว".

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺมึ ขเณ สกฺกสฺส อาสนํ อุณฺหากาโร ทสฺเสสิ. โส อาวชฺชมาโน "จิญฺจมาณวิกา ตถาคตํ อภูเตน อกฺโกสี"ติ ญตฺวา "อิทํ วตฺถุ โสเธสฺสามี"ติ จตูหิ เทวปุตฺเตหิ สทฺธึ อาคมิ. เทวปุตฺตา มูสิกโปตกา หุตฺวา ทารุมณฺฑลกสฺส พนฺธนรชฺชุเก เอกปฺปหาเรเนว ฉินฺทึสุ. ปารุปนปฏฺโฏ วาโต อุกฺขิปิ. ทารุมณฺฑลํ ปตมานํ ตสฺสา ปาทปฏิจฺฉายํ ปติ. อุโภ อคฺคปาทา ภิชฺชึสุ.

ในขณะนั้น อาสนะของท้าวสักกะแสดงอาการร้อน. ท้าวเธอทรงใคร่ครวญอยู่ ก็ทราบว่า "นางจิญจมาณวิกาด่าพระตถาคตด้วยคำเท็จ" จึงมาพร้อมกับเทพบุตร ๔ องค์ ด้วยหมายพระทัยว่า "เราจักชำระเรื่องนี้". เทพบุตร ๔ องค์แปลงกายเป็นลูกหนูแทะเชือกที่ผูกไม้กลม ด้วยการแทะครั้งเดียวเท่านั้น. ลมพัดเวิกผ้าห่มขึ้น. ไม้กลมตกลงไปกระทบหลังเท้าของนาง. ปลายเท้าทั้ง ๒ ข้าง แตกแล้ว.

มนุสฺสาปิ "กาฬกณฺณิ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อกฺโกสี"ติ สีเส เขฬํ ปาเปตฺวา เลฑฺฑุทณฺฑหตฺถา เชตวนา นีหรึสุ. อถสฺสา ตถาคตสฺส จกฺขุปถํ อติกฺกนฺตกาเล มหาปถวี ภิชฺชิตฺวา วิวรํ อทาสิ. อวีจิโต อคฺคิชาลา อุฏฺฐหิ. สา กุลทตฺติยํ กมฺพลํ ปารุปมานา วิย คนฺตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ. อญฺญติตฺถิยานํ ลาภสกฺกาโร ปริหายิ. ทสพลสฺส ภิยฺโยโส มตฺตาย วุฑฺฒิ.

แม้คนทั้งหลายก็พูดกันว่า "แน่ะนางกาลกรรณี เจ้าด่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า" แล้วก็ช่วยกันถ่มน้ำลายลงบนศีรษะถือเอาก้อนดินและท่อนไม้ ลากออกไปจากพระเชตวัน. ลำดับนั้น ในเวลาที่นางล่วงคลองจักษุพระตถาคตไป แผ่นดินใหญ่ได้แยกเปิดช่องแล้ว. เปลวไฟพุ่งขึ้นจากอเวจี. นางจิญจมาณวิกานั้นเป็นเหมือนห่อหุ้มด้วยผ้ากัมพลที่ตระกูลให้ไปบังเกิดในอเวจี. ลาภและสักการะของพวกอัญเดียรถีย์ เสื่อมสิ้นแล้ว. ลาภ และ

สักการะของพระทศพล ก็เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

ปุนทิวเส ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "อาวุโส จิญฺจมาณวิกา เอวํ โอฬารคุณํ อคฺคทกฺขิเณยฺยํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภูเตน อกฺโกสิตฺวา มหาวินาสํ ปตฺตา"ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต, "น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปสา มํ อภูเตน อกฺโกสิตฺวา วินาสํ ปตฺตาเยวา"ติ วตฺวา

ในวันรุ่งขึ้น พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย นางจิญจมาณวิกาด่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นพระทักขิไณยบุคคลผู้เลิศ ผู้มีพระคุณอย่างโอฬาร อย่างนี้ด้วยคำเท็จถึงความพินาศใหญ่แล้ว". พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน", เมื่อภิกษุกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้" จึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น, แม้ในครั้งก่อน นางจิญจมาณวิกานี้ ด่าเราด้วยคำเท็จ ถึงความพินาศแล้วเหมือนกัน" แล้วจึงตรัสมหาปทุมชาดกในทวาทสนิบาตนี้ให้พิสดารว่า

"นาทิฏฺฐา ปรโต โทสํ
อณุํถูลานิ สพฺพโส
อิสฺสโร ปณเย ทณฺฑํ
สามํ อปฺปฏิเวกฺขิยา"ติ
อิมํ ทฺวาทสนิปาเต มหาปทุมชาดกํ
วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ.

"ผู้มีอำนาจ ไม่เห็นโทษน้อยใหญ่โดยประการทั้งปวง ไม่ทันพิจารณาเอง ไม่ควรลงอาชญาเพราะผู้อื่น (บอกเล่า)"

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตทา กิเรสา มหาปทุมกุมารสฺส โพธิสตฺตสฺส มาตุ สปตฺตี รญฺโญ อคฺคมเหสี หุตฺวา มหาสตฺตํ อสทฺธมฺเมน นิมนฺเตตฺวา ตสฺส มนํ อลภิตฺวา อตฺตนา ว อตฺตนิ วิปฺปการํ กตฺวา คิลานาลยํ ทสฺเสตฺวา “ตว ปุตฺโต มํ อนิจฺฉนฺตํ อิมํ วิปฺปการํ ปาเปสี”ติ รญฺโญ อาโรเจสิ. ราชา กุทฺโธ มหาสตฺตํ โจรปฺปปาเต ขิปิ. อถ นํ ปพฺพตกุจฺฉิยํ อธิวตฺถา เทวตา ปฏิคฺคเหตฺวา นาคราชสฺส ผณคพฺเภ ฐเปสิ. นาคราชา ตํ นาคภวนํ เนตฺวา อุปฑฺฒรชฺเชน สมฺมาเนสิ. โส ตตฺถ สำวจฺฉรํ วสิตฺวา ปพฺพชิตุกาโม หิมวนฺตปเทสํ อาคนฺตฺวา ปพฺพชิตฺวา ฌานาภิญฺญา นิพฺพตฺเตสิ.

ได้ยินว่า ในครั้งนั้น นางจิญจมาณวิกานั้น เป็นอัครมเหสีของพระราชา เป็นหญิงร่วมสามีกับพระมารดาของพระโพธิสัตว์ ทรงพระนามว่า มหาปทุมกุมาร เชิญชวนพระมหาสัตว์ด้วยอสัทธรรม ไม่ได้การยินยอมจากพระองค์แล้ว จึงทำประการอันแปลกในตนด้วยตนเอง แสดงอาการลวงว่าเป็นไข้ กราบทูลแด่พระราชาว่า “พระโอรสของพระองค์ ทำหม่อมฉัน ผู้ไม่ปรารถนาอยู่ให้ถึงประการอันแปลกนี้”. พระราชา ทรงพิโรธแล้ว จึงโยนพระมหาสัตว์ลงในเหวที่ทิ้งโจร. ลำดับนั้น เทวดาผู้สิงอยู่ที่ท้องภูเขา รับพระมหาสัตว์นั้นไว้ วางไว้ที่ห้องพังพานของพญานาคราช. พญานาคราชนำพระมหาสัตว์นั้นไปยังภพนาคแล้ว มอบสมบัติให้ครึ่งหนึ่ง. พระมหาสัตว์นั้นอยู่ในภพนาคนั้น ๑ ปี ประสงค์จะบวช จึงมายังหิมวันตประเทศบวช ยังฌานและอภิญญาให้บังเกิดแล้ว.

อถ นํ เอโก วนจรโก ทิสฺวา รญฺโญ อาโรเจสิ. ราชา ตสฺส

ลำดับนั้น พรานป่าคนหนึ่ง พบพระมหาสัตว์นั้นแล้ว กราบทูลแด่พระราชา.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สนฺติกํ คนฺตฺวา กตปฏิสนฺถาโร ตํ สพฺพํ ปวตฺตึ ญตฺวา มหาสตฺตํ รชฺเชน นิมนฺเตตฺวา เตน "มยฺหํ รชฺเชน กิจฺจํ นตฺถิ, ตฺวํ ปน ทส ราชธมฺเม อโกเปตฺวา อคติคมนํ ปหาย ธมฺเมน รชฺชํ กาเรหี"ติ โอวทิโต อุฏฺฐายาสนาว โรทิตฺวา นครํ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค อมจฺเจ ปุจฺฉิ "อหํ กึ นิสฺสาย เอวํ อาจารสมฺปนฺเนน ปุตฺเตน วิโยคํ ปตฺโต"ติ. "อคฺคมเหสึ เทวา"ติ. ราชา ตํ อุทฺธปาทึ คเหตฺวา โจรปปาเต ขิปาเปตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา ธมฺเมน รชฺชํ กาเรสิ. ตทา มหาปทุมกุมาโร มหาสตฺโต อโหสิ. ราชา อานนฺโท. มาตุ สปตฺตี อิตฺถี จิญฺจมาณวิกาติ.

พระราชาเสด็จไปสำนักพระมหาสัตว์นั้น ทรงทำปฏิสันถาร ทรงสดับความเป็นไปทั้งหมดนั้น ทรงเชื้อเชิญพระมหาสัตว์ด้วยราชสมบัติ อันพระมหาสัตว์นั้นถวายโอวาทว่า "หม่อมฉัน ไม่มีกิจด้วยราชสมบัติ, ส่วนพระองค์ไม่ยังราชธรรม ๑๐ ประการ ให้กำเริบแล้วละการถึงอคติเสีย จงครอบครองราช-สมบัติโดยธรรมเถิด" เสด็จลุกจากที่ประทับแล้ว ทรงกันแสง เสด็จไปพระนคร ตรัสถามพวกอำมาตย์ในระหว่างทางว่า "เราถึงความพลัดพรากจากบุตร ที่สมบูรณ์ด้วยอาจาระอย่างนี้เพราะอาศัยใคร". พวกอำมาตย์กราบทูลว่า "พระอัครมเหสี พระเจ้า-ข้า". พระองค์ทรงจับนางเอาเท้าขึ้นแล้วรับสั่งให้โยนลงในเหวที่ทิ้งโจร เสด็จเข้าไปพระนครแล้ว ทรงครอบครองราชสมบัติโดยธรรม. ในครั้งนั้น มหาปทุมกุมาร ได้เป็นพระมหาสัตว์. พระราชาได้เป็นพระอานนท์, หญิงร่วมสามีกับพระมารดาก็ได้เป็นนางจิญจ-มาณวิกา.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา อิมมตฺถํ ปกาเสตฺวา พระศาสดา ครั้นทรงประกาศ
"ภิกฺขเว เอกธมฺมํ หิ สจฺจวจนํ เนื้อความนี้แล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย
ปหาย มุสาวาเท ปติฏฺฐิตานํ ก็ขึ้นชื่อว่า ชนทั้งหลาย ผู้ละเลยคำสัตย์
วิติณฺณปรโลกานํ อกตฺตพฺพํ ปาปกมฺมํ อันเป็นเอกธรรมแล้ว ตั้งอยู่ในมุสาวาท
นาม นตฺถี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห ล่วงเลยปรโลกเสียแล้ว ไม่พึงทำกรรมชั่ว
ไม่มี" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๖. "เอกธมฺมํ อตีตสฺส
มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน
วิติณฺณปรโลกสฺส
นตฺถิ ปาปํ อการิยนฺ"ติ.

๑๗๖. "คนผู้ละเลยเอกธรรม มักพูดเท็จ
ล่วงเลยปรโลกเสียแล้ว ไม่ทำ
กรรมชั่ว ไม่มี".

ตตฺถ **"เอกธมฺมนฺติ** สจฺจํ. **มุสาวาทิสฺสาติ** ยสฺส ทสสุ วจเนสุ เอกปิ สจฺจํ นตฺถิ, เอวรูปสฺส มุสาวาทิโน. **วิติณฺณปรโลกสฺสาติ** วิสฺสฏฺฐปรโลกสฺส. เอวรูโป หิ "มนุสฺสสมฺปตฺตึ เทวสมฺปตฺตึ อวสาเน นิพฺพานสมฺปตฺตินฺ"ติ อิมา ติสฺโส สมฺปตฺติโย น ปสฺสติ. **นตฺถิ ปาปนฺติ** ตสฺส เอวรูปสฺส อิทำ นาม ปาปำ อกตฺตพฺพนฺ"ติ นตฺถิ.

บรรดาคำเหล่านั้น "คำว่า **เอกธรรม** ได้แก่ คำสัตย์. คำว่า **มักพูดเท็จ** ความว่า บรรดาคำ ๑๐ คำ คำสัตย์แม้คำหนึ่งไม่มีแก่คนใด คนนั้นเห็นปานนี้ ผู้มักพูดเท็จ. คำว่า **ล่วงเลยปรโลกเสียแล้ว** ความว่า ผู้มีปรโลกอันปล่อยแล้ว (ไม่เชื่อเรื่องโลกหน้า). ก็บุคคลเห็นปานนี้ ย่อมไม่เห็นสมบัติทั้ง ๓ เหล่านี้ คือ "มนุษยสมบัติ เทพสมบัติ นิพพานสมบัติในที่สุด". คำว่า **กรรมชั่ว ไม่มี** ความว่า ความสงสัยว่า บุคคลนั้น คือเห็นปานนั้น ไม่พึงทำกรรมชั่วชื่อนี้" ไม่มี.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-	ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวน
ผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.	มาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผล
	เป็นต้นแล.
จิญฺจมาณวิกาวตฺถุ นวมํ.	เรื่องนางจิญจมาณวิกา ที่ ๙ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๖-๙

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. อสทิสทานวตฺถุ

๑๗๗. น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺติ
พาลา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ
ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน
เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺถ.

๑๐. เรื่องอสทิสทาน

๑๗๗.คนตระหนี่ทั้งหลาย จะไปเทวโลก
ไม่ได้เลย พวกคนพาลแล ย่อมไม่
สรรเสริญทาน ส่วนนักปราชญ์
อนุโมทนาทานอยู่ เพราะเหตุนั้น
นั่นแล เขาจึงเป็นผู้มีความสุข
ในโลกหน้า.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. อสทิสทานวตฺถุ

น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อสทิสทานํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย สตฺถา จาริกํ จริตฺวา ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโร เชตวนํ ปาวิสิ. ราชา วิหารํ คนฺตฺวา สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา ปุนทิวเส อาคนฺตุกทานํ สชฺเชตฺวา “ทานํ เม ปสฺสนฺตู”ติ นาครเ ปกฺโกสิ. นาครา คนฺตฺวา รญฺโญ ทานํ ทิสฺวา ปุนทิวเส สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา ทานํ สชฺเชตฺวา “อมฺหากํ ทานํ เทโว ปสฺสตู”ติ รญฺโญ ปหิณึสุ. ราชา คนฺตฺวา เตสํ ทานํ ทิสฺวา “อิเมหิ มม ทานโต อุตฺตริตรํ กตํ, ปุน ทานํ กริสฺสามี”ติ ปุนทิวเสปิ ทานํ สชฺเชสิ.

๑๐. เรื่องอสทิสทาน

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภอสทิสทาน ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **คนตระหนี่ทั้งหลาย ไปเทวโลกไม่ได้เลย** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ในสมัยหนึ่ง พระศาสดาเสด็จเที่ยวจาริกไปแล้ว มีภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร เสด็จเข้าไปพระเชตวัน. พระราชาเสด็จเข้าไปวัดแล้วทูลนิมนต์พระศาสดา ทรงตระเตรียมอาคันตุกทาน ในวันรุ่งขึ้น ตรัสเรียกชาวเมืองทั้งหลายว่า “พวกชาวเมือง จงดูทานของเรา”. ชาวเมืองทั้งหลาย พากันไปดูทานของพระราชาแล้ว ทูลนิมนต์พระศาสดา ตระเตรียมทานในวันรุ่งขึ้น ส่งข่าวไปถวายแด่พระราชาว่า “ขอสมมุติเทพ จงทอดพระเนตรทานของพวกข้าพระองค์”.พระราชา เสด็จไปทอดพระเนตรทานของชาวเมืองเหล่านั้นแล้ว ทรงดำริว่า “ชาวเมืองเหล่านี้ ทำทานยิ่งกว่าทานของเรา, เราจักทำทานอีก” แล้วตระเตรียมทาน แม้ในวันรุ่งขึ้น.

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาคราปิ ตำ ทิสฺวา ปุนทิวเส สชฺชยีสูติ. เอวำ เนว ราชา นาคเร ปราเชตุำ สกฺโกติ. น นาครา ราชานำ สกฺโกนฺติ. อถ ฉฏฺเฐ วาเร นาครา สตคุณำ สหสฺสคุณำ วฑฺเฒตฺวา, ยถา น สกฺกา โหติ "อิทนฺนาม อิเมสำ ทาเน นตฺถี"ติ วตฺตุำ, เอวำ ทานำ สชฺชยีสุ.

ถึงชาวเมือง เห็นทานนั้นแล้ว ก็ตระเตรียมทาน ในวันรุ่งขึ้น. ด้วยประการฉะนี้ พระราชาไม่สามารถจะให้ชาวเมืองพ่ายแพ้ได้. พวกชาวเมืองก็ไม่สามารถจะให้พระราชาพ่ายแพ้ได้. ลำดับนั้น ในครั้งที่ ๖ พวกชาวเมืองถวายทานเพิ่มขึ้นเป็นร้อยเท่า พันเท่า ตระเตรียมทานโดยวิธีที่ใคร ๆ ไม่สามารถจะกล่าวได้ว่า "ในทานของชาวเมืองเหล่านี้ ไม่มีสิ่งของชื่อนี้".

ราชา ตำ ทานำ ทิสฺวา "สจาหำ อิเมสำ ทานโต อุตฺตริตรำ กาตุำ น สกฺขิสฺสามิ, กึ เม ชีวิเตนา"ติ อุปายำ จินฺเตนฺโต นิปชฺชิ. อถ นำ มลฺลิกา เทวี อุปสงฺกมิตฺวา "กสฺมา มหาราช เอวำ นิปนฺโนสิ, เกน เต อินฺทฺริยานิ กิลนฺตานิ วิยา"ติ ปุจฺฉิ. ราชา อาห "น ทานิ ตฺวำ เทวิ ชานาสี"ติ. "น ชานามิ เทวา"ติ. โส ตสฺสา ตมตฺถำ อาโรเจสิ.

พระราชาทอดพระเนตรทานนั้นแล้ว ทรงดำริว่า "ถ้าเราไม่สามารถทำทานให้ยิ่งไปกว่าทานของชาวเมืองเหล่านี้, เราจะมีชีวิตอยู่ไปทำไม" จึงบรรทมดำริถึงอุบายอยู่. ลำดับนั้น พระนางมัลลิกา-เทวี เข้าไปเฝ้าพระองค์แล้ว ทูลถามว่า "ข้าแต่มหาราช เพราะเหตุไร จึงบรรทมอย่างนี้, เพราะเหตุไร อินทรีย์ของพระองค์จึงเป็นเหมือนเศร้าหมอง". พระราชาตรัสถามว่า "เทวี บัดนี้เธอไม่ทราบหรือ ?". พระเทวีทูลว่า "หม่อมฉัน ไม่ทราบ พระเจ้าข้า".

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระราชาจึงตรัสบอกเนื้อความนั้นแก่พระนาง.

อถ ฺ มลฺลิกา อาห “เทว มา จินฺตยิ, กหำ ตยา ปจฺวิสฺสโร ราชา นาคเรหิ ปราชิยมาโน ทิฏฺฐปุพฺโพ วา สุตปุพฺโพ วา, อหำ เต ทานำ สำวิทหิสฺสามี”ติ. อิติสฺส สา อสทิสทานำ สำวิทหิตุกามตาย เอวำ วตฺวา “มหาราช สาลกลฺยาณิปทเรหิ ปญฺจนฺนำ ภิกฺขุสตานำ อนฺโตอาวฏฺเฏ นิสีทนมณฺฑปำ กาเรหิ, เสสา พหิอาวฏฺเฏ นิสีทิสฺสนฺติ, ปญฺจ เสตจฺฉตฺตสตานิ กาเรหิ, ตานิ คเหตฺวา ปญฺจสตา หตฺถี ปญฺจนฺนำ ภิกฺขุสตานำ มตฺถเก ธารยมานา รสฺสนฺติ อฏฺฐ วา ทส วา รตฺตสุวณฺณนาวาโย กาเรหิ, ตา มณฺฑปมชฺเฌ ภวิสฺสนฺติ, ทฺวินฺนำ ทฺวินฺนำ ภิกฺขูนำ อนฺตเร เอเกกา ขตฺติยธีตา นิสีทิตฺวา คนฺเธ ปีสิสฺสติ, เอเกกา ขตฺติยธีตา วีชนึ อาทาย เทฺว เทฺว ภิกฺขู วีชยมานา ฐสฺสติ, เสสา ขตฺติยธีตโร ปิฏฺฐปิฏฺเฐ

ลำดับนั้น พระนางมัลลิกากราบทูลพระราชาว่า “ขอพระองค์อย่าทรงวิตกไปเลย พระเจ้าข้า, พระราชา ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดินอันชาวเมืองให้พ่ายแพ้แล้ว พระองค์เคยทอดพระเนตร หรือเคยทรงสดับที่ไหน หม่อมฉันจะจัดแจงทานแทนพระองค์”. พระนางมัลลิกากราบทูลแก่ท้าวเธออย่างนี้ เพราะพระนางประสงค์จะจัดแจงอสทิสทานด้วยประการฉะนี้ แล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์จงรับสั่งให้สร้างปะรำพิธี สำหรับเป็นที่นั่งของภิกษุ ๕๐๐ รูป ภายในวงเวียนด้วยไม้สาละและไม้ขานาง, ภิกษุที่เหลือจักนั่งภายนอกวงเวียน, พระองค์จงรับสั่งให้สร้างเศวตฉัตร ๕๐๐ คัน, ช้าง ๕๐๐ เชือกจักยืนถือเศวตฉัตรเหล่านั้น กั้นไว้เหนือศีรษะของภิกษุ ๕๐๐ รูป, พระองค์จงรับสั่งให้สร้างเรือทองคำมีสีสุกเปล่ง ๘ หรือ ๑๐ ลำ, เรือเหล่านั้น จักอยู่ท่ามกลางมณฑป, เจ้าหญิงแต่ละองค์

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คนฺเธ อาหริตฺวา สุวณฺณนาวาสุ ปกฺขิปิสฺสนฺติ, ตาสุ เอกจฺจา ขตฺติยธีตโร นีลุปฺปลกลาเป คเหตฺวา สุวณฺณนาวาสุ ปกฺขิตฺตคนฺเธ อาโลเหตฺวา วาสํ คาหาเปสฺสนฺติ, นาครานํ หิ เนว ขตฺติยธีตโร อตฺถิ, น เสตจฺฉตฺตานิ, น หตฺถิโน, อิเมหิ การเณหิ นาครา ปราชิสฺสนฺติ, เอวํ กาเรหิ มหาราชา"ติ.

จักนั่งบดของหอม ระหว่างภิกษุด้านละ ๒ รูป, เจ้าหญิงองค์หนึ่ง ๆ จักยืนถือพัด พัดวีภิกษุด้านละ ๒ รูป, เจ้าหญิงที่เหลือ จักนำของหอมที่บดแล้ว ๆ มาใส่ในเรือทองคำ, บรรดาเจ้าหญิงเหล่านั้น เจ้าหญิงบางพวก ถือกำดอกอุบลเขียวเคล้ากับของหอมที่ใส่ไว้ในเรือทองคำแล้วให้ภิกษุทั้งหลายรับเอาไออบ, เพราะว่าชาวเมือง ไม่มีเจ้าหญิง, ไม่มีเศวตฉัตร, ไม่มีช้าง, ชาวเมืองทั้งหลายจักพ่ายแพ้เพราะเหตุนี้, ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์จงรับสั่งให้ทำอย่างนี้เถิด".

ราชา "สาธุ เทวิ, กลฺยาณนฺเต กถิตนฺ"ติ ตาย กถิตนิยาเมเนว สพฺพํ กาเรสิ. เอกสฺส ปน ภิกฺขุโน เอโก หตฺถี นปฺปโหติ. อถ ราชา มลฺลิกํ อาห "ภทฺเท เอกสฺส ภิกฺขุโน เอโก หตฺถี นปฺปโหติ, กึ กริสฺสามา"ติ. "กึ เทว ปญฺจ หตฺถิสตานิ นตฺถี"ติ. "อตฺถิ เทวิ, อวเสสา ปน ทุฏฺฐหตฺถิโน, เต ภิกฺขู ทิสฺวา ว เวรมฺภวาตา วิย จณฺฑา โหนฺตี"ติ.

พระราชาทรงรับว่า "ดีแล้ว พระเทวี, เธอบอกเรื่องดี" แล้วรับสั่งให้สร้างสิ่งทั้งปวงโดยทำนองที่พระนางทูลแล้ว. ก็ช้างเชือกหนึ่งไม่เพียงพอแก่ภิกษุรูปหนึ่ง. ลำดับนั้น พระราชาตรัสกับนางมัลลิกาว่า "นางผู้เจริญ ช้างหนึ่งเชือก ไม่เพียงพอแก่ภิกษุรูปหนึ่ง, พวกเราจักทำอย่างไร". พระนางทูลถามว่า "ข้าแต่สมมุติเทพ ช้าง ๕๐๐ เชือก ไม่มีหรือ". พระราชาตรัสว่า "มีอยู่ เทวี, แต่พวกช้างที่เหลือ เป็นช้างดุร้าย,

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พวกมัน พอเห็นภิกษุทั้งหลายเข้า ย่อมเป็นสัตว์ดุร้าย เหมือนลมเวรัมภา".

"เทว อหำ เอกสฺส ทุฏฺฐหตฺถิโปตกสฺส ฉตฺตำ คเหตฺวา ติฏฺฐนฏฺฐานำ ชานามี"ติ. "กตฺถ นำ ฐเปสฺสามา"ติ. "อยฺยสฺส องฺคุลิมาลตฺเถรสฺส สนฺติเก"ติ. ราชา ตถา กาเรสิ. หตฺถิโปตโก ตำ ทิสฺวา วาลธึ อนฺตรสตฺถิมฺหิ ปกฺขิปิตฺวา อุโภ กณฺเณ ปาเตตฺวา อกฺขีนิ นิมฺมิเลตฺวา อฏฺฐาสิ. มหาชโน "เอวรูปสฺส นาม จณฺฑหตฺถิโน อยมากาโร, อายสฺมา องฺคุลิมาลตฺเถโร กโรตี"ติ เถรสฺส เสตฉตฺตหตฺถิเมว โอโลเกสิ.

พระเทวีทูลว่า "หม่อมฉันทราบสถานที่ซึ่งลูกช้างดุร้ายตัวหนึ่งยืนกั้นร่ม พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "จักให้มันยืนที่ไหน". พระเทวีทูลว่า "ใกล้พระผู้เป็นเจ้าอังคุลีมาลเถระ". พระราชารับสั่งให้ทำตามนั้นแล้ว. ลูกช้างเห็นพระอังคุลีมาลเถระนั้นแล้ว ก็สอดหางเข้าในหว่างขา ปรบหูทั้ง ๒ ข้าง ได้ยืนหลับตาแล้ว. มหาชนยืนมองดูช้างที่ถือเศวตฉัตรสำหรับพระเถระด้วยคิดว่า "นี้เป็นอาการของช้างดุร้าย ชื่อเห็นปานนี้, ท่านพระอังคุลีมาลเถระย่อมทำได้".

ราชา ปณีตาหาเรน พุทฺธปฺปมุขำ ภิกฺขุสงฺฆำ ปริวิสิตฺวา สตฺถารำ วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ยำ อิมสฺมึ ทานคฺเค กปฺปิยภณฺฑำ วา อกปฺปิยภณฺฑำ วา, สพฺพนฺตำ ตุมฺหากเมว ทมฺมี"ติ อาห. ตสฺมึ โข ปน ทานคฺเค ปริจฺจตฺตำ จุทฺทสโกฏิธนำ โหติ, สตฺถุ ปน ๑๔ โกฏิ

พระราชาทรงอังคาสภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยกระยาหารอันประณีต ถวายบังคมพระศาสดากราบทูลว่า "หม่อมฉัน ขอถวายสิ่งของทุกสิ่งทั้งที่เป็นกัปปิยภัณฑ์ หรืออกัปปิยภัณฑ์ บรรดามีในโรงทานนี้ แด่พระองค์เท่านั้น". ก็ในทานนั้นแล ทรัพย์ย่อมเป็นอันพระราชาทรง

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"เสตจฺฉตฺตํ นิสีทนปลฺลงฺโก อาธารโก ปาทปิฏฺฐโก"ติ จตฺตาริ อนคฺฆาเนว.

บริจาคในวันเดียวเท่านั้น. ก็ของใช้สำหรับพระศาสดา ๔ อย่าง คือ "เศวตฉัตร บัลลังก์ที่ประทับนั่ง เชิง-รองบาตร ตั่งทำวางพระบาท หาค่ามิได้.

ปุน เอวรูปึ กตฺวา พุทฺธานํ ทานํ นาม ทาตุ สมตฺโถ นาโหสิ. เตเนว ตํ "อสทิสทานนฺ"ติ ปญฺญายิ. ตํ กิร สพฺพพุทฺธานํ เอกวารํ โหติเยว. สตฺถุ จ สพฺเพสญฺจ อิตฺถีเยว สำวิทหติ. รญฺโญ ปน "กาโฬ จ ชุโณฺห จา"ติ เทฺว อมจฺจา อเหสุ. เตสุ กาโฬ จินฺเตสิ "อโห ราชกุลสฺส ปริหานิ, เอกทิวเสเนว จุทฺทสโกฏิธนํ ขยํ คจฺฉติ. อิเม อิมํ ทานํ ว ภุญฺชิตฺวา คนฺตฺวา นิปนฺนา นิทฺทายิสฺสนฺติ, อโห นฏฺโ ราชกุลนฺ"ติ. ชุโณฺห ปน จินฺเตสิ "อโห รญฺโญ ทานํ, น หิ สกฺกา ราชภาเว อฏฺิเตน เอวรูปึ ทานํ ทาตุ, สพฺพสตฺตานํ ปตฺตี อเทตา นาม นตฺถิ, อหํ ปน อิทำ ทานำ อนุโมทามี"ติ.

บุคคลผู้สามารถทำทานเห็นปานนี้แล้ว ถวายทานแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่ได้มีอีกเลย. เพราะเหตุนั้นนั่นแล ทานนั้นจึงปรากฏชื่อว่า "อสทิสทาน". นัยว่าอสทิสทานนั้น สำหรับพระพุทธเจ้าทุกพระองค์มีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น. สตรีเท่านั้น ย่อมจัดแจงอสทิสทานเพื่อพระศาสดาและภิกษุทุกรูป. ก็พระราชามีอำมาตย์ ๒ คน คือ "กาฬะ และชุณหะ". บรรดาอำมาตย์ทั้ง ๒ คนนั้น กาฬอำมาตย์คิดว่า "โอ ความเสื่อมแห่งราชตระกูล, ทรัพย์ ๑๔ โกฏิ สิ้นไปโดยวันเดียวเท่านั้น. ภิกษุเหล่านี้พอฉันทานนี้แล้ว ก็จักไปนอนหลับเสีย, โอราชตระกูลพินาศแล้ว". ส่วนชุณห-อำมาตย์คิดว่า "น่าอัศจรรย์ ทานของพระราชา, เพราะว่าใคร ๆ ไม่ดำรงอยู่ในความเป็นพระราชาแล้ว ก็

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปน อิทं ทานं อนุโมทามี"ติ.

อยู่ในความเป็นพระราชาแล้ว ก็ไม่สามารถถวายทานเห็นปานนี้ได้ พระราชาชื่อว่าไม่พระราชทานส่วนบุญแก่สัตว์ทั้งปวง ไม่มี, ก็เราขออนุโมทนาทานนี้".

สตฺถุ ภตฺตกิจฺจาวสาเน ราชา อนุโมทนตฺถาย ปตฺตं คณฺหิ. สตฺถา จินฺเตสิ "รญฺญา มโหฆं ปวตฺเตนฺเตน วิย มหาทานं ทินฺนं, อสกฺขิ นุ โข มหาชโน จิตฺตं ปสาเทตุं, อุทาหุ โน"ติ. โส เตสं อมจฺจานं จิตฺตวารं ญตฺวา "สเจ รญฺโญ ทานสฺส อนุจฺฉวิกं อนุโมทนं กริสฺสามิ, กาเฬสฺส สตฺตธา มุทฺธา ผลิสฺสติ, ชุโณฺห โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิสฺสตี"ติ ญตฺวา กาเฬ อนุกมฺปาปฏิจฺจ เอวรูปं ทานं ทตฺวา จิตฺตสฺส รญฺโญ จตุปฺปาทิกคาถเมว วตฺวา อุฏฺฐายาสนา วิหารं คโต.

ในเวลาเสร็จภัตกิจของพระศาสดา พระราชาทรงรับบาตร เพื่อต้องการอนุโมทนา. พระศาสดาทรงดำริว่า "พระราชาทรงถวายมหาทาน ดุจห้วงน้ำใหญ่ให้เป็นไป, มหาชนสามารถเพื่อทำจิตให้เลื่อมใสหรือไม่หนอ". พระองค์ทรงทราบวาระแห่งจิต ของอำมาตย์ทั้ง ๒ นั้นแล้วทรงทราบว่า "ถ้าเราจักทำการอนุโมทนาอันสมควรแก่ทานของพระราชา, ศีรษะของกาฬอำมาตย์จักแตกเป็น ๗ เสี่ยง, ชุณหอำมาตย์จักดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล" ทรงอาศัยความอนุเคราะห์ในกาฬอำมาตย์ จึงตรัสเพียงคาถา ๔ บทแก่พระราชาผู้ถวายทานเห็นปานนี้แล้ว ประทับยืนอยู่ ทรงลุกจากอาสนะแล้วเสด็จไปวัด.

ภิกฺขู องฺคุลิมาลตฺเถรं ปุจฺฉิสุ "กึ นุ โข อาวุโส ทุฏฺฐหตฺถึ ฉตฺตं ว่า "ผู้มีอายุ ท่านเห็นช้างร้าย ยืน

พวกภิกษุพากันถามพระอังคุลีมาลเถระ

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธาเรตฺวา จิตฺตํ ทิสฺวา ภายสี"ติ. "น ภายามิ, อาวุโส"ติ. เต สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา อาหํสุ "องฺคุลิมาโล ภนฺเต อญฺญํ พฺยากโรตี"ติ. สตฺถา "น ภิกฺขเว องฺคุลิมาโล ภายติ, ขีณาสวอุสภานญฺหิ อนฺตเร เชฏฺฐกอุสภสทิสา มม ปุตฺตสทิสา ภิกฺขู น ภายนฺตี"ติ วตฺวา พฺราหฺมณวคฺเค อิมํ คาถมาห

กั้นร่มอยู่ ไม่กลัวหรือ ?". พระอังคุลีมาลเถระกล่าวว่า "ผมไม่กลัว ผู้มีอายุ". ภิกษุเหล่านั้น เข้าไปเฝ้าพระศาสดากราบทูลว่า "พระเจ้าข้า พระอังคุลีมาลย่อมพยากรณ์อรหัตผล". พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย อังคุลีมาลย่อมไม่กลัว, เพราะว่า ภิกษุทั้งหลาย ผู้เช่นบุตรของเราเป็นเช่นกับโคผู้ตัวประเสริฐในระหว่างโคผู้ คือพระขีณาสพทั้งหลายย่อมไม่กลัว" แล้วตรัสพระคาถานี้ในพราหมณวรรคว่า

"อุสภํ ปวรํ วีรํ
มเหสึ วิชิตาวินํ
อเนชํ นฺหาตกํ พุทฺธํ
ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณนฺ"ติ.

"เราเรียกบุคคล ผู้องอาจ ผู้ประเสริฐ ผู้แกล้วกล้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้ชนะโดยพิเศษ ผู้ไม่หวั่นไหว ผู้ล้างแล้ว ผู้รู้แล้วนั้นว่า เป็นพราหมณ์".

ราชาปิ โทมนสฺสปฺปตฺโต หุตฺวา "เอวรูปาย ปริสาย มชฺเฌ ทานํ ทตฺวา จิตสฺส มยฺหํ อนุจฺฉวิกํ อนุโมทนํ อกตฺวา คาถามตฺตเมว วตฺวา สตฺถา อุฏฺฐายาสนา คโต, มยา สตฺถุ อนุจฺฉวิกํ ทานํ อกตฺวา อนนุจฺฉวิกํ กตํ ภวิสฺสติ,

แม้พระราชา ก็ทรงถึงความโทมนัสว่า "พระศาสดาไม่ทรงทำอนุโมทนาอันสมควรแก่เรา ผู้ถวายทานแล้ว ยืนท่ามกลางบริษัทเห็นปานนี้ ตรัสเพียงคาถาเท่านั้น ทรงลุกจากอาสนะ เสด็จไปแล้ว, เพราะเราไม่ทำทานเหมาะสมแก่พระศาสดาแล้วกลับไปทำทานอันไม่

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กปฺปิยภณฺฑํ อทตฺวา อกปฺปิยภณฺฑเมว ทินฺนํ ภวิสฺสติ, สตฺถารา เม กุปิเตน ภวิตพฺพํ, ยสฺส กสฺสจิ ทานานุรูปํ อนุโมทนํ กาตุ วฏฺฏตี"ติ วิหารํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอตทโวจ "กึ นุ โข เม ภนฺเต ทาตพฺพยุตฺตกํ ทานํ น ทินฺนํ, อุทาหุ ทานานุรูปํ กปฺปิยภณฺฑํ อทตฺวา อกปฺปิยภณฺฑเมว ทินฺนนฺ"ติ.

ไม่ถวายกัปปิยภัณฑ์แล้ว กลับไปถวายอกัปปิยภัณฑ์, พระศาสดา จะกริ้วเราเป็นแน่, การที่พระองค์ทำอนุโมทนาอันสมควรแก่ทาน สำหรับผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมควร" จึงเสด็จไปวัดถวายบังคมพระศาสดา กราบทูลคำนี้ว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉัน ไม่ถวายทานที่สมควร จะพึงถวายหรือไม่ถวายกัปปิยภัณฑ์อันสมควรแก่ทาน ถวายเฉพาะอกัปปิยภัณฑ์เท่านั้น".

"กิเมตฺถ มหาราชา"ติ. "น เม ตมเหหิ ทานานจฺฉวิกา อนโมทนา กตา"ติ. "มหาราช อนุจฺฉวิกเมว เต ทานํ ทินฺนํ เอตฺถ หิ อสทิสทานนาม, เอกสฺส พุทฺธสฺส เอกวารเมว สกฺกา ทาตุ ปุน เอวรูปํ นาม ทานํ ทุทฺททนฺ"ติ. "อถ กสฺมา เม ภนฺเต ทานานุรูปํ อนุโมทนํ น กริตฺถา"ติ. "ปริสาย อสุทฺธตฺตา มหาราชา"ติ. "โก นุ โข ภนฺเต ปริสาย โทโส"ติ.

พระศาสดาตรัสถามว่า "ข้อนั้น เป็นอย่างไรมหาบพิตร". พระราชากราบทูลว่า "พระองค์ไม่ทรงทำการอนุโมทนาอันสมควรแก่ทาน แก่หม่อมฉัน". พระศาสดาตรัสว่า "มหาบพิตร พระองค์ถวายทานอันสมควรแล้วทีเดียว, เพราะว่า ทานนั้น ชื่อว่าอสทิสทาน, ใคร ๆ สามารถถวายแก่พระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ครั้งเดียวเท่านั้น ทานชื่อเห็นปานนี้ เป็นการยากที่บุคคลจะถวายอีก". พระราชากราบทูลว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น เพราะเหตุไร พระองค์จึงไม่ทรงทำการอนุ-

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โมทนาอันสมควรแก่ทานแก่หม่อมฉันพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "เพราะบริษัทไม่บริสุทธิ์ มหาบพิตร". พระราชาทูลถามว่า "บริษัทมีโทษอะไรหรือพระเจ้าข้า".

อถสฺส สตฺถา ทฺวินฺนํ อมจฺจานํ จิตฺตวารํ อาโรเจตฺวา กาเฬ อนุกมฺปาย ปฏิจฺจ อนุโมทนาย อกตภาวํ อาจิกฺขิ. ราชา "สจฺจํ กิร เต กาฬ เอวํ จินฺติตนฺ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "สจฺจนฺ"ติ วุตฺเต, "ตว สนฺติกํ อคฺคเหตฺวา มม ปุตฺตทาเรหิ สทฺธึ มยิ อตฺตโน สนฺตกํ เทนฺเต, ตุยฺหมฺปิ กา หานิ ยํ มยา ทินฺนํ, ตํ ทินฺนเมว โหตุ, รฏฺฐโต ปน เม นิกฺขมา"ติ ตํ รฏฺฐา นีหริตฺวา ชุณฺหํ ปกฺโกสาเปตฺวา "สจฺจํ กิร เต เอวํ จินฺติตนฺ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "สจฺจนฺ"ติ วุตฺเต, "สาธุ มาตุล ปสนฺโนสฺมิ, มม รชฺชํ คเหตฺวา มยา ทินฺนนิยาเมเนว สตฺต ทิวสานิ ทานํ เทหี"ติ ตสฺส สตฺตาหํ รชฺชํ นิยฺยาเทตฺวา สตฺถารํ อาห

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสบอกวาระจิตของอำมาตย์ทั้ง ๒ แก่ท้าวเธอแล้ว ตรัสบอกความที่พระองค์อาศัยความอนุเคราะห์ในกาฬอำมาตย์จึงไม่ทรงทำอนุโมทนา. พระราชาตรัสถามว่า "กาฬะ นัยว่า เจ้าคิดอย่างนี้ จริงหรือ" เมื่อกาฬอำมาตย์ กราบทูล ว่า "จริง", จึงตรัสว่า "เมื่อเราพร้อมทั้งพระโอรสและพระมเหสีของเราไม่ถือเอาของของเจ้าถวายของของตน, แม้ท่านก็มีความเสื่อมอะไร, สิ่งที่เราให้แล้ว ก็จงเป็นอันเราให้เถิด, แต่เจ้าจงออกไปเสียจากแว่นแคว้นของเรา" แล้วทรงขับไล่เขาออกเสียจากแว่นแคว้น รับสั่งให้เรียกชุณหอำมาตย์มาเข้าเฝ้า ตรัสถามว่า "นัยว่า เธอคิดอย่างนี้ จริงหรือ" เมื่อชุณหอำมาตย์กราบทูลว่า "จริง", จึงตรัสว่า "ดีแล้วลุง เราเลื่อมใส, เธอจงถือเอา

คุณสุวรรณลภ ภูวบัณฑิตสิน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ปสฺสถ ภนฺเต พาลสฺส กรณํ, มยา เอวํ ทินฺเน ทาเน ปหารํ อทาสี"ติ. สตฺถา "อาม มหาราช, พาลา นาม ปรสฺส ทานํ อนภินนฺทิตฺวา ทุคฺคติปรายนา โหนฺติ, ธีรา ปน ปเรสมฺปิ ทานํ อนุโมทิตฺวา สคฺคปรายนาเอว โหนฺตี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ราชสมบัติของเราแล้ว ถวายทานตลอด ๗ วัน โดยทำนองที่เราถวายแล้วนั่นแล" ทรงมอบราชสมบัติแก่ชุณหอำมาตย์ตลอด ๗ วัน กราบทูลพระศาสดาว่า "พระเจ้าข้า ขอพระองค์จงทอดพระเนตรการทำของคนพาล, เขาได้ให้การลบหลู่ในทานที่หม่อมฉันถวายแล้วอย่างนี้". พระศาสดาตรัสว่า "ถูกแล้ว มหาบพิตร, ขึ้นชื่อว่าคนพาล ไม่ยินดีทานของผู้อื่น ย่อมเป็นผู้มีทุคติเป็นเบื้องหน้า, ส่วนนักปราชญ์ทั้งหลายอนุโมทนาทาน แม้ของคนอื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มีสวรรค์เป็นเบื้องหน้าแท้" แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๗. "น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺติ
พาลา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ
ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน
เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺถา"ติ.

๑๗๗. "คนตระหนี่ทั้งหลาย จะไปเทวโลกไม่ได้เลย พวกคนพาลแล ย่อมไม่สรรเสริญทาน ส่วนนักปราชญ์อนุโมทนาทานอยู่ เพราะเหตุนั้นนั่นแล เขาจึงเป็นผู้มีความสุข ในโลกหน้า".

ตตฺถ **กทริยาติ** ถทฺธมจฺฉริโน. บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **คนพาลาติ** อิธโลกปรโลกตฺถํ อชานนกา. **ตระหนี่ทั้งหลาย** ได้แก่ พวกคน**ธีโรติ** ปณฺฑิโต. **สุขี ปรตฺถาติ** ตระหนี่จัด. คำว่า **พวกคนพาล** ได้แก่

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตเนว โส ทานานุโมทนปุญเญน ปรโลเก ทิพฺพสมฺปตฺตึ อนุภวมาโน สุขี โหตีติ.

ผู้ไม่รู้จักประโยชน์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า. คำว่า **นักปราชญ์** ได้แก่ บัณฑิต. คำว่า **เป็นผู้มีความสุขในโลกหน้า** ความว่า เพราะเหตุนั้นนั่นแล นักปราชญ์นั้น เมื่อเสวยทิพยสมบัติ ชื่อว่า เป็นผู้มีความสุข ในโลกหน้า เพราะบุญ คือการอนุโมทนาทาน.

เทสนาวสาเน ชุโณฺห โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺต-ปริสายปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสิ. ชุโณฺห โสตาปนฺโน หุตฺวา สตฺตาหํ รญฺญา ทินฺนนิยาเมเนว ทานํ อทาสีติ.

ในเวลาจบเทศนา ชุณหอำมาตย์ดำรงอยู่แล้วในโสดาปัตติผล. พระธรรม-เทศนาได้มีประโยชน์ แม้แก่บริษัทผู้ประชุมกัน. ชุณหอำมาตย์เป็นพระ-โสดาบัน ได้ถวายทานโดยทำนองที่พระราชาถวายแล้วนั่นแล ตลอด ๗ วัน.

อสทิสทานวตฺถุ ทสมํ.

เรื่องอสทิสทานที่ ๑๐ จบ.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๑๑. อนาถปิณฺฑิกปุตฺตวตฺถุ

๑๗๘. ปฐพฺยา เอกรชฺเชน สคฺคสฺส คมเนน วา
สพฺพโลกาธิปจฺเจน โสตาปตฺติผลํ วรํ.

๑๑. เรื่องบุตรอนาถบิณฑิก-เศรษฐี

๑๗๘. โสดาปัตติผล ดีกว่าความเป็นเอกราชในแผ่นดิน กว่าการไปสวรรค์ หรือกว่าความเป็นใหญ่ในโลกทั้งปวง.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑. อนาถปิณฺฑิกปุตฺตวตฺถุ

ปฐพฺยา เอกรชฺเชนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา วิหรนฺโต เชตวเน กาลํ นาม อนาถปิณฺฑิกสฺส ปุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร ตถาวิธสฺส สทฺธา-สมฺปนฺนสฺส เสฏฺฐิโน ปุตฺโต หุตฺวา, เนว สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตุํ, น เคหํ อาคตกาเล ทฏฺฐุํ, น ธมฺมํ โสตุํ, น สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กาตุํ อิจฺฉติ, ปิตรา "มา เอวํ ตาต กรี"ติ วุตฺโตปิ ตสฺส วจนํ น สุณาติ. อถสฺส ปิตา จินฺเตสิ "อยํ เอวรูปํ ทิฏฺฐึ คเหตฺวา วิจรนฺโต อวีจิปรายโน ภวิสฺสติ, น โข ปน เม ตํ ปฏิรูปํ, ยํ มยิ ปสฺสนฺเต มม ปุตฺโต นิรยํ คจฺเฉยฺย, อิมสฺมึ โข ปน โลเก ธนทาเนน อนภิชฺฌนกสตฺโต นาม นตฺถิ, ธเนน นํ ภินฺทิสฺสามี"ติ.

๑๑. เรื่องบุตรอนาถบิณฑิกเศรษฐี

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภบุตรของอนาถ-บิณฑิกเศรษฐี ชื่อกาละ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **กว่าความเป็นเอกราชในแผ่นดิน** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา นายกาละนั้น เป็นบุตรของเศรษฐี ผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธาเช่นนั้น ก็ไม่ปรารถนาจะไปสำนักพระศาสดา, ไม่ปรารถนาจะเฝ้าในเวลาที่พระศาสดาเสด็จมาเรือน, ไม่ปรารถนาฟังธรรม, ไม่ปรารถนาทำการขวนขวายแก่สงฆ์ แม้อันบิดากล่าวว่า "พ่อเจ้าอย่าทำอย่างนี้เลย" ก็ไม่ฟังคำของท่าน. ลำดับนั้น บิดาของเขาคิดว่า "บุตรนี้ เที่ยวถือทิฐิเห็นปานนี้อยู่ จักเป็นผู้มีอเวจีเป็นเบื้องหน้า, ข้อที่เราเห็นอยู่ บุตรของเราพึงไปนรก ไม่สมควรเลย, ก็ขึ้นชื่อว่าสัตว์ผู้ไม่เพ่งเล็งเพราะการให้ทรัพย์ ไม่มีในโลกนี้, เราจักทำลายทิฐินั้นด้วยทรัพย์".

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं อาห "ตาต อุโปสถิโก หุตฺวา วิหารं คนฺตฺวา ธมฺมं สุตฺวา เอหิ, กหาปณสตं เต ทสฺสามี"ติ. "ทสฺสถ ตาตา"ติ. "ทสฺสามิ ปุตฺตา"ติ. โส ยาวตติยं ปฏิญฺญं คเหตฺวา อุโปสถิโก หุตฺวา วิหารं อคมาสิ. ธมฺมสฺสวเนน ปนสฺส กิจฺจं นตฺถิ, ยถาผาสุกฏฺฐาเน สยิตฺวา ปาโต ว เคหं อคมาสิ. อถสฺส ปิตา "ปุตฺโต เม อุโปสถิโก อโหสิ, สีฆมสฺส ยาคุอาทีนि อาหรถา"ติ วตฺวา ทาเปสิ. โส "กหาปณं อคฺคเหตฺวา น ภุญฺชิสฺสามี"ติ อาหารं ปฏิกฺขิปิ. อถสฺส ปิตา ปีฬิตं อสหนฺโต กหาปณภณฺฑิกं ทาเปสิ. โส ตं หตฺเถน คเหตฺวา ว อาหารं ปริภุญฺชิ.

ลำดับนั้น เศรษฐีกล่าวกับเขาว่า "พ่อเจ้าจงเป็นผู้รักษาอุโบสถ ไปวัดฟังธรรมแล้วกลับมา, เราจักให้ทรัพย์แก่เจ้า ๑๐๐ กหาปณะ". นายกาละกล่าวว่า "ท่านจักให้หรือพ่อ". เศรษฐีตอบว่า "ลูก เราจักให้". เขารับปฏิญญา ๓ ครั้งแล้ว เป็นผู้รักษาอุโบสถ ได้ไปวัดแล้ว. แต่เขาไม่สนใจฟังธรรม, นอนหลับในที่อันสบายแล้วก็กลับบ้าน แต่เช้ามืด. ลำดับนั้น บิดาของเขาพูดว่า "บุตรของเราได้เป็นผู้รักษาอุโบสถ, พวกท่านจงรีบนำข้าวต้มเป็นต้นมาให้เขา" สั่งคนใช้ให้ให้. เขาปฏิเสธอาหาร ด้วยอ้างว่า "เราไม่ได้กหาปณะแล้วจักไม่บริโภค". ลำดับนั้น บิดาของเขา เมื่อไม่อาจทนการรบเร้าได้ จึงสั่งให้ห่อกหาปณะแก่เขาแล้ว. เขาพอเอามือรับกหาปณะนั้นแล้ว จึงบริโภคอาหาร.

อถ นं ปุนทิวเส เสฏฺฐี "ตาต กหาปณสหสฺสं เต ทสฺสามิ, วิหารं คนฺตฺวา สตฺถุ ปุรโต ฐตฺวา เอกเมว ธมฺมปทं อุคฺคณฺหิตฺวา อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ เปเสสิ, โส วิหารं

ลำดับนั้น ในวันรุ่งขึ้น เศรษฐีบอกเขาว่า "พ่อ เราจักให้ทรัพย์แก่เจ้าพันกหาปณะ เจ้าพึงไปวัด ยืนเบื้องพระพักตร์พระศาสดา เรียนบทธรรมบทหนึ่งเท่านั้นแล้ว พึงกลับมา"

คนฺตฺวา สตฺถุ ปุรโต ฐตฺวา เอกเมว ธมฺมปทํ อุคฺคณฺหิตฺวา ปลายิตุกาโม อโหสิ. อถสฺส สตฺถา อสลฺลกฺขณาการํ อกาสิ. โส ตํ ปทํ อสลฺลกฺเขตฺวา “อุปริปทํ อุคฺคณฺหิสฺสามี”ติ ฐตฺวา อสฺโสสิเยว. “อุคฺคณฺหิสฺสามี”ติ สุณนฺตา ว กิร สกฺกจฺจํ สุณนฺติ นาม. เอวญฺจ นาม สุณนฺตานํ ธมฺโม โสตาปตฺติ-มคฺคาทโย เทติ. โสปิ “อุคฺคณฺหิสฺสามี”ติ สุณาติ. สตฺถาปิสฺส อสลฺลกฺขณาการํ กโรติ. โส “อุปริปทํ อุคฺคณฺหิสฺสามี”ติ ฐตฺวา สุณนฺโตเยว โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐาสิ.

จึงส่งไปแล้ว, เขาไปวัด ยืนอยู่เบื้องพระพักตร์พระศาสดา เป็นผู้ประสงค์จะเรียนเอาธรรมบทหนึ่งเท่านั้นแล้วหนีไป. ลำดับนั้น พระศาสดาได้ทรงทำอาการคือการกำหนดไม่ได้แก่เขา. เขากำหนดบทนั้นไม่ได้ จึงได้ยืนฟังอยู่ทีเดียว ด้วยคิดว่า “เราจักเรียนบทต่อไป”. นัยว่าชนทั้งหลาย คอยฟังอยู่ทีเดียว ด้วยคิดว่า “เราจักเรียน” ชื่อว่าฟังโดยเคารพ. ก็เมื่อชนทั้งหลายฟังอยู่อย่างนี้ ธรรมย่อมให้โสดาปัตติมรรคเป็นต้น. ฝ่ายนายกาละนั้น ฟังอยู่ด้วยคิดว่า “เราจักเรียน”. แม้พระศาสดาก็ทรงทำอาการคือการกำหนดไม่ได้แก่เขา. เขายืนฟังอยู่ทีเดียว ด้วยคิดว่า “เราจักเรียนบทต่อไป” ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผลแล้ว.

โส ปุนทิวเส พุทฺธปฺปมุเขน ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึเยว สาวตฺถึ ปาวิสิ. มหาเสฏฺฐี ตํ ทิสฺวา “อชฺช เม ปุตฺตสฺส อากาโร รุจฺจตี”ติ จินฺเตสิ. ตสฺสาปิ เอตทโหสิ “อโห วต เม ปิตา อชฺช สตฺถุ สนฺติเก กหาปเณ น ทเทยฺย,

นายกาละนั้น เข้าไปกรุงสาวัตถีพร้อมกับภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ในวันรุ่งขึ้น. มหาเศรษฐีเห็นเขาแล้ว คิดว่า “วันนี้ เราชอบใจอาการของบุตร”. แม้นายกาละนั้น ก็ได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า “ไฉนหนอ บิดาของเราไม่พึงให้กหาปณะในที่ใกล้

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กหาปณการณา มยฺหํ อุโปสถิกภาวํ พระศาสดา ในวันนี้พึงปกปิดความ
ปฏิจฺฉาเทยฺยา”ติ. สตฺถา ปนสฺส ที่เราเป็นผู้รักษาอุโบสถ เพราะเหตุแห่ง
หีโย ว กหาปณการณา อุโปสถิกภาวํ กหาปณะ”. แต่พระศาสดา ได้ทรง
อญฺญาสิ. มหาเสฏฺฐี พุทฺธปฺปมุขสฺส ทราบว่าเขาเป็นผู้รักษาอุโบสถ เพราะ
ภิกฺขุสงฺฆสฺส ยาคุํ ทาเปตฺวา เหตุแห่งกหาปณะ ในวันวานทีเดียว.
ปุตฺตสฺสปิ ทาเปสิ. โส นิสินฺโน มหาเศรษฐีสั่งคนให้ถวายข้าวต้มแก่
ตุณฺหีภูโต ว ยาคุํ ปิวิ ขาทนียํ ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขแล้ว
ขาทิ ภตฺตํ ภุญฺชิ. มหาเสฏฺฐี สั่งให้แม้แก่บุตร. เขานั่งนิ่งดื่มข้าวต้ม
สตฺถุ ภตฺตกิจฺจาวสาเน ปุตฺตสฺส เคี้ยวของควรเคี้ยว บริโภคภัตร. ใน
ปุรโต สหสฺสภณฺฑิกํ ฐปาเปตฺวา เวลาเสร็จภัตกิจของพระศาสดา มหา-
“ตาต อหํ ‘สหสฺสํ เต ทสฺสามี’ติ เศรษฐี สั่งคนใช้ให้วางห่อทรัพย์ ๑ พัน
วตฺวา อุโปสถํ สมาทเปตฺวา วิหารํ ข้างหน้าบุตร แล้วกล่าวว่า “พ่อ เรา
ปหิณี, อิทนฺเต สหสฺสนฺ”ติ อาห. กล่าวว่า ‘จักให้ทรัพย์ ๑ พันแก่เจ้า’
แล้วให้สมาทานอุโบสถ ส่งไปวัด, นี้คือ
ทรัพย์ ๑ พันของเจ้า”.

โส สตฺถุ ปุรโต กหาปเณ เขาเห็นกหาปณะที่บิดาให้เบื้องพระพักตร์
ทิยมาเน ทิสฺวา ลชฺชนฺโต “อลํ พระศาสดาก็รู้สึกละอาย กล่าวว่า
เม กหาปเณหี”ติ วตฺวา “คณฺห “ผมไม่ต้องการกหาปณะ” แม้อันบิดา
ตาตา”ติ วุจฺจมาโนปิ น คณฺหิ. บอกว่า “เอาเถิด พ่อ” ก็ไม่ยอมรับ.
อถสฺส ปิตา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ลำดับนั้น บิดาของเขาถวายบังคม
“ภนฺเต อชฺช เม ปุตฺตสฺส อาการา พระศาสดา แล้วกราบทูลว่า “วันนี้
รุจฺจตี”ติ วตฺวา “กึ มหาเสฏฺฐี”ติ ข้าพระองค์ ชอบใจอาการของบุตร
วุตฺเต, “มยา เอส ปุริมทิวเส พระเจ้าข้า” เมื่อพระศาสดาตรัสถาม

ธรรมปท.ป-ท.๖-๙

'กหาปณสตำ เต ทสฺสามี'ติ วตฺวา อิจฺฉตี"ติ อาห. สตฺถา "อาม มหาเสฏฺฐิ อชฺช ตว ปุตฺตสฺส จกฺกวตฺติสมฺปตฺติโตปิ เทวโลกพฺรหฺม-โลกสมฺปตฺตีหิปิ โสตาปตฺติผลเมว วรนฺ"ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

ว่า "อะไรหรือ มหาเศรษฐี" จึงกราบทูลว่า "ในวันก่อน บุตรนั่นอันข้าพระองค์บอกว่า 'เราจักให้กหาปณะแก่เจ้า ๑๐๐' แล้วส่งไปวัด ไม่ได้รับกหาปณะ ในวันรุ่งขึ้น ก็ไม่ปรารถนาจะบริโภค, แต่วันนี้ เขาย่อมไม่ปรารถนากหาปณะ แม้ที่ข้าพระองค์ให้". พระ-ศาสดา ตรัสว่า "ถูกแล้ว มหาเศรษฐี, วันนี้โสดาปัตติผลของบุตรของท่านนั่นแลดีเสียกว่า สมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ์กว่าสมบัติในเทวโลกและพรหมโลก" แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๗๘. "ปฐพฺยา เอกรชฺเชน
สคฺคสฺส คมเนน วา
สพฺพโลกาธิปจฺเจน
โสตาปตฺติผลำ วรนฺ"ติ.

๑๗๘. "โสดาปัตติผล ดีกว่าความเป็นเอกราชในแผ่นดิน กว่าการไปสวรรค์ หรือกว่าความเป็นใหญ่ในโลกทั้งปวง".

ตตฺถ **ปฐพฺยา เอกรชฺเชนาติ** จกฺกวตฺติรชฺเชน. **สคฺคสฺส คมเนน วาติ** ฉพฺพีสติวิธสฺส สคฺคสฺส วา อธิคมเนน. **สพฺพโลกาธิปจฺเจนาติ** เอตสฺมึ เอตฺตเก โลเก นาคสุปณฺณ-วิมานิกเปเตหิ สทฺธึ สพฺพสฺมึ โลเก อธิปจฺเจน.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **กว่าความเป็นเอกราชในแผ่นดิน** ได้แก่ กว่าความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ์. คำว่า **กว่าการไปสวรรค์** ได้แก่ กว่าการเข้าถึงสวรรค์ ๒๖ ชั้น. คำว่า **กว่าความเป็นใหญ่ในโลกทั้งปวง** ได้แก่ กว่าความเป็นใหญ่ในโลกประมาณเท่านี้นั่น

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คือในโลกทั้งปวง พร้อมทั้งนาค ครุฑ และเวมานิกเปรต.

โสตาปตฺติผลํ เอตฺตเก ฐาเน รชฺชํ กาเรตฺวาปิ นิรยาทีหิ อมุตฺโต ว โหติ, โสตาปนฺโน ปน ปิทหิตาปายทฺวาโร หุตฺวา สพฺพทุพฺพโลปิ อฏฺฐเม ภเว น นิพฺพตฺตติ ตสฺมา โสตาปตฺติผลเมว วรนฺติ วรนฺติ ยสฺมา อุตฺตมนฺติ อตฺโถ.

คำว่า **โสดาปัตติผลดี** ความว่า เพราะพระราชาแม้เสวยราชในฐานะประมาณเท่านี้ ก็หาพ้นจากอบายมีนรกเป็นต้นไม่, ส่วนพระโสดาบันเป็นผู้ปิดประตูอบายได้แล้ว แม้มีกำลังเพลากว่าทั้งปวง ก็ไม่บังเกิดในภพที่ ๘ ฉะนั้น โสดาปัตติผลจึงดี คือสูงสุด.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

อนาถปิณฺฑิกปุตฺตวตฺถุ เอกาทสมํ.

เรื่องบุตรอนาถบิณฑิกเศรษฐีที่ ๑๑ จบ.

โลกวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาโลกวรรค จบ.

เตรสโม วคฺโค.

วรรคที่ ๑๓ จบ.

๖๑๑๒๐๐๐๐๑๑๐๔๖

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๑๔. พุทฺธวคฺค	๑๔. พุทธวรรค
๑. มารธีตาวตฺถุ	๑. เรื่องธิดามาร
๑๗๙. ยสฺส ชิตํ นาวชียติ ชิตมสฺส โน ยาติ โกจิ โลเก ตํ พุทฺธมนนฺตโคจรํ อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถ ?	๑๗๙. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ใด ทรงชนะกิเลสได้แล้ว พระองค์ย่อมไม่พ่ายแพ้กิเลสหน่อยหนึ่ง ในโลก ย่อมไม่กลับไปหากิเลสที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้นชนะแล้วได้, พวกเจ้า จักนำพระ-พุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้มีอารมณ์เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณ หาที่สุดมิได้ ผู้ไร้ร่องรอยไปด้วยร่องรอยอะไร ?
๑๘๐. ยสฺส ชาลินี วิสตฺติกา ตณฺหา นตฺถิ กุหิญฺจิ เนตเว ตํ พุทฺธมนนฺตโคจรํ อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถ.	๑๘๐. พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ไม่มีตัณหาที่มีข่ายซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปในภพไหน ๆ, พวกเจ้าจักนำพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้มีอารมณ์เป็นที่เที่ยวไป แห่งญาณหาที่สุดมิได้ ผู้ไร้ร่องรอย ไปด้วยร่องรอยอะไร.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๑๔. พุทฺธวคฺควณฺณนา

๑. มารธีตาวตฺถุ

ยสฺส ชิตนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา โพธิมณฺเฑ วิหรนฺโต มารธีตโร อารพฺภ กเถสิ. เทสนำ ปน สาวตฺถิยํ สมุฏฺฐาเปตฺวา ปุน กุรุรฏฺเฐ มาคณฺฑิยพฺราหฺมณสฺส กเถสิ.

กุรุรฏฺเฐ กิร มาคณฺฑิย-พฺราหฺมณสฺส ธีตา มาคณฺฑิยา นาม อโหสิ. อุตฺตมรูปธรา. ตำ ปฏฺฐยมานา อเนกพฺราหฺมณมหาสาลา เจว ขตฺติยมหาสาลา จ "ธีตรำ โน เทตู"ติ มาคณฺฑิยสฺส ปหิณึสุ. โสปิ "น ตุมฺเห มยฺหำ ธีตุ อนุจฺฉวิกา"ติ สพฺเพ ปฏิกฺขิปิเยว.

๑๔. พรรณนาพุทธวรรค

๑. เรื่องธิดามาร

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่โพธิมณฑลสถาน ทรงปรารภธิดามาร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ใด ทรงชนะกิเลสมีราคะเป็นต้นได้แล้ว** เป็นต้น. ก็พระศาสดาทรงให้พระธรรมเทศนา ตั้งขึ้นในกรุงสาวัตถีแล้ว ตรัสแก่มาคัณฑิยพราหมณ์ ในแคว้นกุรุอีก.

ดังได้สดับมา ธิดามาคัณฑิยพราหมณ์ ในแคว้นกุรุ ชื่อมาคัณฑิยา เป็นผู้มีรูปร่างงดงาม. พราหมณ์มหาศาลเป็นอันมาก และพวกขัตติยมหาศาล ปรารถนานาง พากันส่งข่าวแก่มาคัณฑิยพราหมณ์ว่า "มาคัณฑิยพราหมณ์ จงให้ธิดาแก่พวกเรา". ฝ่ายมาคัณฑิยพราหมณ์ ก็ปฏิเสธเขาเสียทั้งหมดทีเดียวว่า "พวกท่านไม่เหมาะสมกับธิดาของเรา".

กุรุรฏฺเฐ กิร มาคณฺฑิย-พฺราหฺมณสฺส ธีตา มาคณฺฑิยา นาม อโหสิ. อุตฺตมรูปธรา. ตำ ปฏฺฐยมานา อเนกพฺราหฺมณมหาสาลา เจว ขตฺติยมหาสาลา จ "ธีตรำ โน เทตู"ติ มาคณฺฑิยสฺส ปหิณึสุ. โสปิ "น ตุมฺเห มยฺหำ ธีตุ อนุจฺฉวิกา"ติ สพฺเพ ปฏิกฺขิปิเยว.

ธรรมทานบูชา ๙-น.๖-๙

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อเถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจูสสมเย โลกं โวโลเกนฺโต อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐํ มาคณฺฑิยพฺราหฺมณํ ทิสฺวา "กึ นุ โข ภวิสฺสตี"ติ อุปธาเรนฺโต พฺราหฺมณสฺส จ พฺราหฺมณิยา จ ติณฺณํ มคฺคผลานํ อุปนิสฺสยํ อทฺทส. พฺราหฺมโณปิ พหิคาเม นิพทฺธํ อคฺคึ ปริจรติ. สตฺถา ปาโต ว ปตฺตจีวรมาทาย ตํ ฐานํ อคมาสิ. พฺราหฺมโณ สตฺถุ รูปสิรึ โอโลเกนฺโต "อิมสฺมึ โลเก อิมินา สทิโส ปุริโส นาม นตฺถิ, อยํ มยฺหํ ธีตุ อนุจฺฉวิโก, อหํ ตํ อิมสฺส ธีตรํ ทสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา สตฺถารํ อาห "มม สมณ เอกา ธีตา อตฺถิ, อหํ ตสฺสา อนุจฺฉวิกํ ปุริสํ อปสฺสนฺโต ตํ น กสฺสจิ อทาสึ ตุวํ ปนสฺสา อนุจฺฉวิโก, อหํ เต ธีตรํ ปาทปริจาริกํ กตฺวา ทาตุกาโม, ยาว นํ อาเนมิ, ตาว อิเธว ติฏฺฐาหี"ติ. สตฺถา ตสฺส กถํ สุตฺวา เนว อภินนฺทิ น ปฏิกฺโกสิ.

ต่อมาวันหนึ่ง พระศาสดาทรงตรวจดูสัตวโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นมาคัณฑิยพราหมณ์ เข้าไปในข่ายพระญาณของพระองค์ ทรงใคร่ครวญว่า "จักมีเหตุอะไรหนอ" ทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัยแห่งมรรคและผลทั้ง ๓ ของพราหมณ์ และนางพราหมณี. ฝ่ายพราหมณ์บูชาไฟนอกบ้านเป็นประจำ. พระศาสดาทรงถือบาตรและจีวรเสด็จไปในที่นั้น แต่เช้าตรู่. พราหมณ์แลดูรูปสิริของพระศาสดาอยู่ คิดว่า "ขึ้นชื่อว่าบุรุษที่เสมอกับบุรุษนี้ ไม่มีในโลกนี้, บุรุษนี้เหมาะสมกับธิดาของเรา, เราจักให้ธิดานั้นแก่บุรุษนี้" แล้วกราบทูลพระศาสดาว่า "สมณะ เรามีธิดาคนหนึ่ง, เรายังไม่พบบุรุษที่เหมาะสมกับนาง จึงไม่ได้ให้นางแก่ใคร, ส่วนท่านเหมาะสมกับนาง เราประสงค์จะให้ธิดาแก่ท่าน ทำให้เป็นคนรับใช้, ท่านจงยืนคอยที่นี้แหละจนกว่าเราจะพานางมา". พระศาสดาทรงสดับคำของพราหมณ์แล้วไม่ทรงยินดีเลย แต่ไม่ทรงคัดค้าน.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พฺราหฺมโณปิ เคหํ คนฺตฺวา อามนฺเตตฺวา พฺราหฺมณี อาห "โภติ อชฺช เม ธีตุ อนุจฺฉวิโก ปุริโส ทิฏฺโฐ, ตสฺส นํ ทสฺสามา"ติ. ธีตรํ อลงฺการาเปตฺวา อาทาย พฺราหฺมณิยา สทฺธึ ตํ ฐานํ อคมาสิ. มหาชโนปิ กุตูหลชาโต นิกฺขมิ. สตฺถา พฺราหฺมเณน วุตฺตฏฺฐาเน อฏฺฐตฺวา ตตฺถ ปทเจติยํ ทสฺเสตฺวา อญฺญสฺมึ ฐาเน อฏฺฐาสิ. พุทฺธานํ กิร ปทเจติยํ "อิทํ อสุโก นาม ปสฺสตู"ติ อธิฏฺฐหิตฺวา อกฺกนฺตฏฺฐาเนเยว ปญฺญายติ. เสสฏฺฐาเน ปทเจติยํ ปสฺสนฺโต นาม นตฺถิ, พฺราหฺมโณ อตฺตนา สทฺธึ คจฺฉมานาย พฺราหฺมณิยา "กหํ โส ปุริโส"ติ ปุฏฺโฐ "อิมสฺมึ ฐาเน ติฏฺฐาหี'ติ ตํ อวจน"ติ โอโลเกนฺโต ปทวลญฺชํ ทิสฺวา "อิทมสฺส ปทนฺ"ติ ทสฺเสสิ.

ฝ่ายพราหมณ์ไปเรือนเรียกนางพราหมณีมาแล้วบอกว่า "นางผู้เจริญ วันนี้ เราพบบุรุษผู้เหมาะสมกับธิดาของเรา, เราจักให้ธิดานั้นแก่เขา". จึงให้ธิดาแต่งตัวแล้ว ได้พาไปที่นั้นพร้อมกับนางพราหมณี. ฝ่ายมหาชน ก็เกิดความแตกตื่น พากันออกไปด้วย. พระศาสดาไม่ประทับยืนในที่ ที่พราหมณ์บอกไว้ ทรงแสดงเจดีย์คือรอยพระบาทไว้ที่นั้นแล้ว ได้ประทับยืนในที่อื่น. ได้ทราบว่า เจดีย์คือรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมปรากฏในสถานที่ซึ่งพระองค์ทรงอธิษฐานว่า "คนชื่อโน้น จงเห็นเจดีย์คือรอยพระบาทนี้" แล้วทรงเหยียบไว้เท่านั้น. ชื่อว่าคนเห็นเจดีย์ คือรอยพระบาทในสถานที่เหลือไม่มี. พราหมณ์ถูกนางพราหมณีซึ่งมาพร้อมกับตนถามว่า "บุรุษนั้นอยู่ไหน" ก็กล่าวว่า "เราได้บอกเขาว่า 'ท่านจงยืนคอยที่นี้" แลดูอยู่ เห็นรอยพระบาท แล้วก็แสดงว่า "นี้ เป็นรอยเท้าของบุรุษนั้น".

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมทาน-๑๐-๒๕๔๖

สา ลกฺขณมนฺตกุสลตาย “น อิทำ พฺราหฺมณ กามโภคิโน ปทนฺ”ติ วตฺวา พฺราหฺมเณน “โภติ ตฺวำ อุทกจาฏิมฺหิ สุสุมารำ ปสฺสสิ, มยา โส สมโณ ‘ธีตรำ เต ทสฺสามี’ติ วุตฺโต, เตนาปิ เม อธิวาสิตนฺ”ติ วุตฺเต, “พฺราหฺมณ กิญฺจาปิ ตฺวำ เอวำ วเทสิ, อิทำ ปน นิกฺกิเลสสฺเสว ปทนฺ”ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

เพราะความที่นางเป็นผู้ฉลาดในมนต์เครื่องทำนายลักษณะ นางพราหมณีจึงบอกว่า “พราหมณ์ นี้ไม่ใช่รอยเท้าของผู้บริโภคกาม” เมื่อพราหมณ์กล่าวว่า “นางผู้เจริญ เธอเห็นจระเข้ในตุ่มน้ำ เราบอกสมณะนั้นว่า ‘เราจักให้ธิดาแก่ท่าน’ แม้เขารับคำของเราแล้ว” ก็บอกว่า “พราหมณ์ ท่านกล่าวอย่างนี้ ก็จริง, แต่นี้เป็นรอยเท้าของผู้หมดกิเลสแล้วเท่านั้น” แล้วกล่าวคาถานี้ว่า

“รตฺตสฺส หิ อุกฺกุฏิกำ ปทำ ภเว
ทุฏฺฐสฺส โหติ สหสานุปีฬิตำ
มุฬฺหสฺส โหติ อวกฑฺฒิตำ ปทำ
วิวฏจฺฉทสฺส อิทมีทิสำ ปทนฺ”ติ.

“ก็คนเจ้าราคะ พึงมีรอยเท้าเว้าตรงกลาง คนเจ้าโทสะมีรอยเท้าลงสันหนัก คนเจ้าโมหะ มีรอย-เท้าจิกปลายลง รอยเท้าเช่นนี้นี้เป็นรอยเท้าของผู้มีกิเลส เครื่องมุงบังอันเปิดแล้ว”.

อถ นำ พฺราหฺมโณ “โภติ มา วิรวิ, ตุณฺหีภูตา เอหี”ติ คจฺฉนฺโต สตฺถารำ ทิสฺวา “อยำ โส ปุริโส”ติ ตสฺสา ทสฺเสตฺวา สตฺถารำ อุปสงฺกมิตฺวา “สมณ ธีตรำ เต ทสฺสามี”ติ อาห. สตฺถา “น เม ตว ธีตาย อตฺโถ”ติ อวตฺวา

ลำดับนั้น พราหมณ์บอกนางว่า “นางผู้เจริญ เธออย่าร้องไห้เลย, จงเงียบเสียแล้วมาเถิด” กำลังเดินไปพบพระศาสดา ก็แสดงแก่นางว่า “นี้คือบุรุษผู้นั้น” แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดากราบทูลว่า “สมณะ เราจักให้ธิดาแก่ท่าน”. พระศาสดาไม่ตรัสว่า “เรา

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"พฺราหฺมณ เอกำ เต การณำ ไม่ต้องการธิดาของท่าน" แต่ตรัสว่า กเถสฺสามิ, สุณิสฺสสี"ติ วตฺวา "กเถหิ "พราหมณ์ เราจักบอกเหตุแก่ท่าน โภ สมณ สุณิสฺสามี"ติ วุตฺเต, ซักอย่างหนึ่ง, ท่านจักฟังไหม" เมื่อ อภินิกฺขมนโต ปฏฺฐาย อตีตำ อาหริตฺวา พราหมณ์ทูลว่า "สมณะผู้เจริญ ท่าน ทสฺเสสิ. จงบอกเถิด เราจักฟัง" จึงทรงนำเรื่อง อดีตตั้งแต่เสด็จออกบวช มาแสดงแล้ว.

ตตฺรายำ สำเขปกถา. มหาสตฺโต ในเรื่องนั้น มีคำกล่าวโดยย่อดังต่อ รชฺชสิรึ ปหาย กณฺฐกำ อภิรุยฺห ไปนี้. พระมหาสัตว์ ทรงสละสิริราช- ฉนฺนสหาโย อภินิกฺขมนฺโต นคร- สมบัติ เสด็จขึ้นม้ากัณฐกะ มีนายฉันนะ ทฺวาเรฏฺฐิเตน มาเรน "สิทฺธตฺถ เป็นเพื่อน เสด็จออกผนวช เมื่อมาร นิวตฺต, อิโต เต สตฺตเม ทิวเส ซึ่งยืนที่ประตูเมืองกล่าวว่า "สิทธัตถะ จกฺกรตนำ ปาตุภวิสฺสตี"ติ วุตฺเต, ท่านจงกลับเถิด, ในวันที่ ๗ แต่วันนี้ไป "อหำเปตำ มาร ชานามิ, น ปน จักรรัตนะ จักปรากฏแก่ท่าน" จึง เม เตน อตฺโถ"ติ อาห. ตรัสว่า "มาร แม้เราทราบเรื่องนั้น, แต่เราไม่ต้องการจักรรัตนะนั้น".

"อถ กิมตฺถาย นิกฺขมสี"ติ. มารถามว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านออก "สพฺพญฺญุตญาณตฺถายา"ติ. "เตนหิ บวชเพื่อต้องการอะไร". พระมหาสัตว์ สเจ อชฺชโต ปฏฺฐาย กามวิตกฺกาทีนำ ตรัสว่า "เพื่อต้องการพระสัพพัญญุต- เอกำปิ วิตกฺกำ วิตกฺเกสฺสสิ, ชานิสฺสามิ ญาณ". มารกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น เต กตตฺตพฺพน"ติ อาห. โส ตโต ตั้งแต่วันนี้ไป หากท่านตรึกถึงวิตก ปฏฺฐาย โอตาราเปกฺโข สตฺต แม้สักอย่าง บรรดาวิตกทั้ง ๓ มีกามวิตก วสฺสานิ มหาสตฺตำ อนุพนฺธิ. เป็นต้น, เราจักรู้สิ่งที่ควรทำแก่ท่าน".

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตั้งแต่นั้นมา มารนั้นก็คอยเพ่งจับผิดติดตามพระมหาสัตว์ไปถึง ๗ ปี.

สตฺถาปิ ฉพฺพสฺสานิ ทุกฺกรการิกํ จริตฺวา ปจฺจตฺตํ ปุริสการํ นิสฺสาย โพธิมูเล สพฺพญฺญุตญาณํ ปฏิวิชฺฌิตฺวา วิมุตฺติสุขํ ปฏิสํเวทยมาโน ปญฺจเม สตฺตาเห อชปาลนิโคฺรธมูเล นิสีทิ. ตสฺมึ สมเย มาโร "อหํ เอตฺตกํ กาลํ อนุพนฺธิตฺวา โอตาราเปกฺโขปิ อิมสฺส กิญฺจิ ขลิตํ นาทฺทสํ อติกฺกนฺโตทานิ เอส มม วิสยนฺ"ติ โทมนสฺสปฺปตฺโต มหามคฺเค นิสีทิ.

ฝ่ายพระศาสดา ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่ถึง ๖ ปี ทรงอาศัยความเพียรของบุรุษเฉพาะพระองค์ ตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ ทรงเสวยวิมุตติสุขที่ควงไม้โพธิ์ในสัปดาห์ที่ ๕ ประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ. ในสมัยนั้น มารถึงความเสียใจ นั่งข้างทางใหญ่ ด้วยรำพึงว่า "เราติดตามมาตลอดกาลเท่านี้ แม้คอยเพ่งจับผิด ก็ไม่พบความพลั้งพลาดอะไร ๆ ของสิทธัตถะนี้ บัดนี้ สิทธัตถะนั่น ล่วงพ้นวิสัยเราไปเสียแล้ว".

อถสฺส "ตณฺหา อรตี ราคา"ติ อิมา ติสฺโส ธีตโร "ปิตา โน น ปญฺญายติ, กหํ นุ โข เอตรหี"ติ โอโลกยมานา ตํ ตถา นิสินฺนํ ทิสฺวา อุปสงฺกมิตฺวา "กสฺมา ตฺวํ ตาต ทุกฺขี ทุมฺมโนสี"ติ ปุจฺฉึสุ. โส ตาสํ ตมตฺถํ อาโรเจสิ. อถ นํ อาหํสุ "ตาต มา จินฺตยิตฺถ, มยํ ตํ อตฺตโน วเส กตฺวา อาเนสฺสามา"ติ. "น สกฺกา อมฺมา เอส เกนจิ วเส

ลำดับนั้น ธิดามาร ๓ คนเหล่านี้ คือ "นางตัณหา นางอรดี นางราคา" คิดกันว่า "บิดาของพวกเรา ไม่ปรากฏ, บัดนี้ ท่านอยู่ที่ไหนหนอ" กำลังมองหาอยู่ เห็นบิดานั้น นั่งแล้วอย่างนั้นจึงเข้าไปหาแล้วถามว่า "พ่อทำไมท่านจึงมีทุกข์ เสียใจ". มารนั้นบอกเนื้อความนั้นแก่พวกนาง. ทีนั้น ธิดามารเหล่านั้น กล่าวกับมารนั้นว่า "คุณพ่อ ท่านอย่าคิดไปเลย พวกดิฉัน

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาตุน์”ติ. “ตาต มยํ อิตฺถิโย นาม อิทาเนว นํ ราคปาสาทีหิ พนฺธิตฺวา อาเนสฺสาม, ตุเมฺห มา จินฺตยิตฺถา”ติ สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา “ปาเท เต สมณ ปริจาเรมา”ติ อาหํสุ. สตฺถา เนว ตาสํ วจนมนสากาสิ, น อกฺขีนิ อุมฺมิเลตฺวา โอโลเกสิ.

จักทำให้เขาตกอยู่ในอำนาจของตน แล้วนำมา”. มารกล่าวว่า “แม่ทั้งหลาย ใคร ๆ ก็ไม่สามารถทำให้สิทธัตถะนั่นตกอยู่ในอำนาจได้”. ธิดามารกล่าวว่า “คุณพ่อ พวกดิฉัน ชื่อว่า เป็นหญิง จักผูกเขาด้วยบ่วงคือราคะเป็นต้น นำมาในบัดนี้ทีเดียว, ท่านอย่าคิดไปเลย” แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดา กราบทูลว่า “ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะบำเรอบาทของพระองค์”. พระศาสดาไม่ทรงสนพระทัยถึงคำของพวกนาง ทั้งไม่ทรงลืมพระเนตรขึ้นมองดูเลย.

ปุน มารธีตโร “อุจฺจาวจา โข ปุริสานํ อธิปฺปายา, เกสญฺจิ กุมาริกาสุ เปมํ โหติ, เกสญฺจิ ปฐมวเย จิตฺตานิ, เกสญฺจิ มชฺฌิมวเย จ จิตฺตานิ, เกสญฺจิ ปจฺฉิมวเย จิตฺตานิ, นานปฺปกาเรหิ ตํ ปโลเภสฺสามา”ติ เอเกกา กุมาริกาวณฺณาทิวเสน สตํ สตํ อตฺตภาเว อภินิมฺมินิตฺวา กุมาริกาโย อวิชาตา สกี วิชาตา ทฺวิชาตา มชฺฌิมิตฺถิโย มหลฺลกิตฺถิโย จ หุตฺวา ฉกฺขตฺตุํ

พวกธิดามารคิดกันอีกว่า “ความประสงค์ของบุรุษทั้งหลายขึ้น ๆ ลง ๆ บางพวกมีความรักในพวกเด็กหญิงรุ่น, บางพวกมีความรักในพวกหญิงที่ตั้งอยู่ในปฐมวัย, บางพวกมีความรักในพวกหญิงที่ตั้งอยู่ในมัชฌิมวัย, บางพวกมีความรักในพวกหญิงที่ตั้งอยู่ในปัจฉิมวัย, พวกเราจะเล้าโลมเธอด้วยประการต่าง ๆ” แต่ละคนก็แปลงกายคนละร้อยอัตภาพด้วยสามารถแห่งเพศมีเพศเด็กหญิงรุ่นเป็นต้น เป็นพวกเด็กหญิงรุ่น เป็นหญิง

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา “ปาเท เต สมณ ปริจาเรมา”ติ อาหํสุ. ตัปิ ภควา น มนสากาสิ, ยถาตํ อนุตฺตเร อุปธิสงฺขเย อธิมุตฺโตติ. อถ สตฺถา เอตฺตเกนาปิ ตา อนุคจฺฉนฺติโย “อเปถ กึ ทิสฺวา เอวํ วายมถ? เอวรูปํ นาม อวีตราคานํ ปุรโต กาตุํ วฏฺฏติ, ตถาคตสฺส ปน ราคาทโย ปหีนา, เกน มํ การเณน อตฺตโน วเส เนสฺสถา”ติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ.

ยังไม่คลอด คลอดแล้วครั้งเดียว คลอดแล้ว ๒ ครั้ง เป็นหญิงวัยกลางคน และเป็นหญิงแก่ พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคกราบทูลถึง ๖ ครั้งว่า “ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะบำเรอเบื้องพระบาทของพระองค์”. พระผู้มีพระภาคไม่ทรงสนพระทัยถึงถ้อยคำแม้นั้น โดยประการที่ทรงน้อมไปในธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอย่างยอดเยี่ยม ด้วยประการฉะนี้. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับธิดามารเหล่านั้น ผู้ติดตามมา เพราะเหตุเพียงเท่านี้ว่า “พวกเจ้าจงกลับไปเสีย, พวกเจ้าเห็นอะไรจึงพยายามอย่างนี้ การที่พวกเจ้าทำกรรมชื่อเห็นปานนี้ ต่อหน้าคนทั้งหลายผู้ยังไม่หมดราคะ ย่อมควร, แต่ตถาคตละกิเลสมีราคะเป็นต้นได้แล้ว, พวกเจ้าจักนำเราไปในอำนาจของตนเพราะเหตุไรเล่า” แล้วจึงตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๗๙. “ยสฺส ชิตํ นาวชียติ ชิตมสฺส โนยาติ โกจิ โลเก
ตํ พุทฺธมนนฺตโคจรํ
อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถ?

๑๗๙. “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ทรงชนะกิเลสได้แล้ว พระองค์ย่อมไม่พ่ายแพ้, กิเลสหน่อยหนึ่งในโลก ย่อมไม่กลับไปหากิเลสที่

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ชนะแล้วได้ พวกเจ้า จักนำพระ-พุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้มีอารมณ์เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณ หาที่สุดมิได้ ผู้ไร้ร่องรอย ไปด้วยร่องรอยอะไร ?

๑๘๐ ยสฺส ชาลินี วิสตฺติกา
ตณฺหา นตฺถิ กุหิญฺจิ เนตเว
ตำ พุทฺธมนนฺตโคจรำ
อปทำ เกน ปเทน เนสฺสถา"ติ.

๑๘๐. พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ไม่มีตัณหาที่มีข่าย ซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปในภพไหน ๆ พวกเจ้าจักนำพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้มีอารมณ์เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณ หาที่สุดมิได้ ผู้ไร้ร่องรอย ไปด้วยร่องรอยอะไร".

ตตฺถ **ยสฺส ชิตำ นาวชียตีติ** ยสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เตน เตน มคฺเคน ชิตำ ราคาทิกิเลสชาตำ ปุน อสมุทาจรณโต นาวชียติ ทุชฺชิตำ นาม น โหติ. **โนยาตีติ** น อุยฺยาติ. ยสฺส ชิตำ กิเลสชาตำ. ราคาทีสุ โกจิ เอกกิเลโสปิ โลเก ปจฺฉโต นิวตฺติ นาม น โหติ นานุพนฺธตีติ อตฺโถ. **อนนฺตโคจรนฺติ** อนนฺตา-

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พระ-สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ทรงชนะกิเลสได้แล้ว พระองค์ย่อมไม่พ่ายแพ้** ความว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์-ใด ทรงชนะกิเลสมีราคะเป็นต้นได้แล้วด้วยมรรคนั้น ๆ ชื่อว่า พระองค์ย่อมไม่พ่ายแพ้ คือชื่อว่า ชนะแล้วไม่ดีก็หาไม่ เพราะไม่ฟุ้งขึ้นอีก. คำว่า **โนยาติ** ตัดเป็น น อุยฺยาติ แปลว่า

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

รมฺมณสฺส สพฺพญฺญุตญาณสฺส วเสน ตุเมฺห เกน ปเทน เนสฺสถ. พุทฺธสฺส ปน เอกปทมฺปิ นตฺถิ, ตํ อปทํ พุทฺธํ ตุเมฺห เกน ปเทน เนสฺสถ ?.

ไม่ไปตาม, อธิบายว่า แม้กิเลสสักอย่างเดียวอะไร ๆ ในบรรดากิเลสมีราคะเป็นต้นในโลก ชื่อว่าย่อมไม่กลับไปข้างหลัง คือ ย่อมไม่ติดตามกิเลส ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดทรงชนะได้แล้ว. คำว่า **ผู้มีอารมณ์หาที่สุดมิได้** ความว่า ผู้มีอารมณ์เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณไม่มีที่สุด ด้วยอำนาจพระสัพพัญญุตญาณ ซึ่งมีอารมณ์หาที่สุดมิได้. คำว่า **ด้วยร่องรอยอะไร** ความว่า ก็พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ไม่มีแม้ร่องรอยเดียวในบรรดาร่องรอยมีราคะเป็นต้น, พวกเจ้าจักนำพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นไป ด้วยร่องรอยอะไร. คือ ก็พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ไม่มีแม้ร่องรอยเดียว, พวกเจ้าจักนำพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้ไร้ร่องรอย ไปด้วยร่องรอยอะไร.

ทุติยคาถาย ตณฺหา นาเมสา สสิพฺพิตปริสิพฺพิตปริโยนทฺธตฺเถน ชาลมสฺสา อตฺถีติปิ ชาลการิกาติปิ ชาลุปมาติปิ ชาลินี. รูปาทีสุ

พึงทราบวินิจฉัย ในคาถาที่ ๒ ขึ้นชื่อว่า ตัณหานั่น ชื่อชาลินี เพราะวิเคราะห์ว่า มีข่ายบ้าง สร้างข่ายบ้าง เปรียบด้วยข่ายบ้าง เพราะอรรถว่า

อารมฺมเณสุ วิสตฺตตาย วิสาหารตาย วิสปุปฺผตาย วิสผลตาย วิสปริโภคตาย อโหสิ, วิสตฺติกา. สา เอวรูปา ตณฺหา ยสฺส กุหิญฺจิ ภเว เนตฺถิ, ตำ ตุเมฺห อปทำ พุทฺธำ เกน ปเทน เนสฺสถาติ อตฺโถ.

ร้อยรัด รวบรัดและผูกมัดไว้. ชื่อวิสัตติกา เพราะมักซ่านไปในอารมณ์มีรูปเป็นต้น เพราะเปรียบด้วยอาหารมีพิษ เพราะเปรียบด้วยดอกไม้มีพิษ เพราะเปรียบด้วยผลไม้มีพิษ เพราะเปรียบด้วยของบริโภคมีพิษ. อธิบายว่า พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ไม่มีตัณหานั้น คือเห็นปานนี้ เพื่อนำไปในภพไหน ๆ, พวกเจ้าจักนำพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้ไร้ร่องรอยไปด้วยร่องรอยอะไร.

เทสนาวสาเน พหูนำ เทวตานำ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. มารธีตโรปิ ตตฺเถว อนฺตรธายึสุ.

ในเวลาจบเทศนา เทวดาเป็นจำนวนมากได้ตรัสรู้ธรรมแล้ว. แม้พวกธิดามาร ก็หายไปในที่นั้นนั่นเอง.

สตฺถา อิมำ ธมฺมเทสนำ อาหริตฺวา “มาคณฺฑิย อหำ ปุพฺเพ อิมา ติสฺโส มารธีตโร อทฺทสำ เสมฺหาทีนิ อปลิพุทฺเธน สุวณฺณ-ขนฺธสทิเสน อตฺตภาเวน สมนฺนาคตา, ตทาปิ เม เมถุนสฺมึ ฉนฺโท นาโหสิ, ตว ปน ธีตุ สรีรำ ทฺวตฺตึสาการกุณปปริปูรำ พหิ จิตฺโต วิย อสุจิมฺหิ สเจ หิ มม ปาโท อสุจิมกฺขิโต ภเวยฺย, อยญฺจ

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-เทศนานี้มาแล้ว ตรัสว่า “มาคัณฑิยะ ในครั้งก่อน เราได้เห็นธิดามารทั้ง ๓ เหล่านี้ ผู้ประกอบด้วยอัตภาพ เช่นกับแท่งทอง อันไม่แปดเปื้อนด้วยของไม่สะอาดมีเสมหะเป็นต้น แม้ในครั้งนั้น เราก็ไม่ได้มีความพอใจในเมถุน, ส่วนร่างกายธิดาของท่าน เต็มไปด้วยซากศพคืออาการ ๓๒ เหมือนหม้อใส่ของไม่สะอาด สวยงามเฉพาะภายนอกฉะนั้น,

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุมฺมารฏฺฐาเน ติฏฺเฐยฺย, ตถาปิสฺสา ผุเสยฺยนฺ"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ก็หากเท้าของเรา พึงเปื้อนด้วยของไม่สะอาด และธิดาของท่านนี้ พึงยืนอยู่ที่ธรณีประตู, แม้ถึงกระนั้น เราก็ไม่พึงแตะต้องร่างกายนางด้วยเท้า" แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

"ทิสฺวาน ตณฺหํ อรติญฺจ ราคํ
นาโหสิ ฉนฺโท อปิ เมถุนสฺมึ
กึเมวิทํ มุตฺตกรีสปุณฺณํ
ปาทาปิ นํ สมฺผุสิตุํ น อิจฺเฉ"ติ.

"แม้เพราะเห็นนางตัณหา นางอรดี และนางราคา (เรา) ก็ไม่ได้มีความพอใจ ในเมถุนธรรมเลย, (เพราะเห็น) ร่างกายธิดาของท่านนี้ ซึ่งเต็มไปด้วยอุจจาระและปัสสาวะ (เราจักมีความพอใจในเมถุนธรรมได้อย่างไร) เราไม่ปรารถนาแตะต้องนาง แม้ด้วยเท้า".

เทสนาวสาเน อุโภปิ ชายปติกา อนาคามิผเล ปติฏฺฐหึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ทั้ง ๒ สามีและภรรยาดำรงอยู่ในอนาคามิผลแล.

มารธีตาวตฺถุ ปฐมํ.

เรื่องธิดามารที่ ๑ จบ.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. ยมกปฺปาฏิหาริยวตฺถุ

๑๘๑. เย ฌานปฺปสุตา ธีรา
เนกฺขมฺมูปสเม รตา
เทวาปิ เตสํ ปิหยนฺติ
สมฺพุทฺธานํ สตีมตํ.

๒. เรื่องยมกปาฏิหาริย์

๑๘๑. แม้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมกระหยิ่มต่อพระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้เป็นนักปราชญ์ ขวนขวายในฌาน ผู้ยินดีในธรรมเป็นที่เข้าไปสงบ คือการออก ผู้มีสติ.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. ยมกปฺปาฏิหาริยวตฺถุ

เย ฌานปฺปสุตา ธีราติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สงฺกสฺสนครทฺวาเร พหู เทวมนุสฺเส อารพฺภ กเถสิ. เทสนา ปน ราชคเห สมุฏฺฐิตา.

เอกสฺมึ หิ สมเย ราชคเห เสฏฺฐี ปริสฺสยโมจนตฺถญฺเจว ปมาเทน คลิตานิ อาภรณาทีนิ รกฺขนตฺถญฺจ ชาลกรณฺฑกํ ปริกฺขิปาเปตฺวา คงฺคาย อุทกกีฬํ กีฬิ. อเถโก รตฺตจนฺทนรุกฺโข คงฺคาย อุปริตีเร ชาโต คงฺโคทเกน โธตมูโล ปติตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ปาสาเณสุ สมฺภญฺชมาโน วิปฺปกิริ. ตโต เอกา ฆฏปฺปมาณา ฆฏิกา ปาสาเณหิ ฆํสิยมานา อุทกอูมีหิ โปถิยมานา มฏฺฐา หุตฺวา อนุปุพฺเพน วุยฺหมานา เสวาลปริโยนทฺธา อาคนฺตฺวา ตสฺส ชาเล ลคฺคิ.

๒. เรื่องยมกปาฏิหาริย์

พระศาสดา ทรงปรารภเทวดาและมนุษย์จำนวนมากที่ประตูเมืองสังกัสสะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้เป็นนักปราชญ์ขวนขวายในฌาน** เป็นต้น. ก็เทศนาตั้งขึ้น ในกรุงราชคฤห์.

ความพิสดารว่า ในสมัยหนึ่ง เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์. สั่งให้ขึงข่ายมีลักษณะคล้ายขวดเพื่อป้องกันอันตราย และเพื่อรักษาเครื่องประดับเป็นต้น ที่หลุดไปด้วยความพลั้งเผลอ เล่นกีฬาทางน้ำในแม่น้ำคงคา. ครั้งนั้น ต้นจันทน์แดงต้นหนึ่ง เกิดที่ริมฝั่งตอนเหนือแห่งแม่น้ำคงคา ถูกน้ำในแม่น้ำคงคาเซาะโคนแล้ว หักโค่นกระจัดกระจายบนแผ่นหินเหล่านั้นๆ.ปุ่ม ๆ หนึ่ง ขนาดเท่าหม้อหลุดออกจากต้นจันทน์แดงนั้น ถูกหินเสียดสี ถูกคลื่นซัดจนเกลี้ยงกลม ลอยไปตามลำดับ ถูกสาหร่ายห่อหุ้มไว้ ลอยมาติดข่ายเศรษฐีนั้น.

เสฏฺฐี "กิเมตนฺ"ติ วตฺวา "รุกฺข-ฆฏิกา"ติ สุตฺวา ตํ อาหราเปตฺวา "กินฺนาเมตนฺ"ติ อุปธารณตฺถํ วาสิ-กณฺเณน ตจฺฉาเปสิ. ตาวเทว อลตฺตกวณฺณํ รตฺตจนฺทนํ ปญฺญายิ. เสฏฺฐี ปน เนว สมฺมาทิฏฺฐิ, น มิจฺฉาทิฏฺฐิ, มชฺฌตฺตธาตุโก, โส จินฺเตสิ "มยฺหํ เคเห รตฺตจนฺทนํ พหุ, กินฺนุ โข อิมินา กโรมี"ติ. อถสฺส เอตทโหสิ "อิมสฺมึ โลเก 'มยํ อรหนฺโต'ติ วตฺตาโร พหู, อหํ เอกํ อรหนฺตมฺปิ น ชานามิ, เคเห ภมํ โยเชตฺวา ปตฺตํ สิขาเปตฺวา สิกฺกาย รเปตฺวา เวหฺปรมฺปราย สฏฺฐิหตฺถมตฺเต อากาเส โอลมฺพาเปตฺวา 'สเจ อรหา อตฺถิ, อากาเสนาคนฺตฺวา อิมํ คณฺหตู'ติ วกฺขามิ, โย ตํ คเหสฺสติ, ตํ สปุตฺตทาโร สรณํ คมิสฺสามี"ติ. โส จินฺติตนิยาเมเนว ปตฺตํ ลิขาเปตฺวา เวหฺปรมปราย อสสาเปตวา "โย อิมสฺมึ โลเก อรหา, โส อากาเสนาคนฺตฺวา อิมํ ปตฺตํ คณฺหาตู"ติ อาห.

เศรษฐีกล่าวว่า "นั่นอะไร" ฟังว่า "ปุ่มไม้" จึงให้คนนำปุ่มไม้นั้นมา ให้ถากด้วยปลายมีดเพื่อพิจารณาดูว่า "นั่นชื่ออะไร". จันทน์แดงมีสีเหมือนครั่งสดปรากฏทันใดนั่นเอง. แต่เศรษฐีไม่เป็นสัมมาทิฐิ, ไม่เป็นมิจฉาทิฐิ, วางตนเป็นกลาง, เขาคิดว่า "ในเรือนของเรามีจันทน์แดงมากมาย, เราจะทำอะไรด้วยจันทน์แดงนี้หนอ". ทีนั้น เขาได้มีความคิดดังนี้ว่า "พวกชนผู้กล่าวว่า 'พวกเราเป็นพระอรหันต์' ในโลกนี้มีมาก, เราไม่รู้จักพระอรหันต์ แม้องค์เดียว, เราจักให้ประกอบเครื่องกลึงไว้ในเรือนแล้วให้กลึงบาตร ใส่ไว้ในสาแหรก ให้แขวนไว้ในอากาศสูงประมาณ ๖๐ ศอก โดยใช้ไม้ไผ่ต่อขึ้นไป แล้วจักกล่าวว่า 'ถ้ามีพระอรหันต์, ก็จงมาทางอากาศถือเอาบาตรนี้' เราพร้อมทั้งบุตรและภรรยาจักถึงบุคคลผู้ถือเอาบาตรนั้นว่าเป็นที่พึ่ง". เศรษฐีนั้นให้กลึงบาตร ตามทำนองที่คิดทีเดียว ให้ยกขึ้นโดยต่อไม้ไผ่ขึ้นไปแล้ว กล่าวว่า "ผู้เป็นพระอรหันต์ ในโลกนี้ จงมาทางอากาศ แล้วถือเอาบาตรนี้".

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฉ สตฺถาโร “อมฺหากำ เอส อนุจฺฉวิโก, อมฺหากเมว นำ เทหี”ติ วทีสุ. โส “อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหถา”ติ อาห. ฉฏฺเ ทิวเส นิคฺคณฺโ นาฏปุตฺโต อนฺเตวาสิเก เปเสสิ “คจฺฉถ, เสฏฺี เอวำ วเทถ ‘อมฺหากำ อาจริยสฺส อนุจฺฉวิโก, มา อปฺปมตฺตกสฺส การณา อากาเสน อาคมนำ กริ, เทหิ กิเรตำ ปตฺตนฺ”ติ. เต คนฺตฺวา เสฏฺี ตถา วทีสุ. เสฏฺี “อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหิตุำ สมตฺโถ วคณฺหตู”ติ อาห. นาฏปุตฺโต สยำ คนฺตุกาโม หุตฺวา อนฺเตวาสิกานำ สญฺญมทาสิ “อหำ เอกำ หตฺถญฺจ ปาทญฺจ อุกฺขิปิตฺวา อุปฺปติตุกาโม วิย ภวิสฺสามิ, ตุเมฺห มำ ‘อาจริย กึ กโรถ ? ทารุมยปตฺตการณา ปฏิจฺฉนฺนำ อรหตฺตำ มหาชนสฺส มา ทิสฺสยิตฺถา’ติ วตฺวา มำ หตฺเถสุ จ ปาเทสุ จ คเหตฺวา อากฑฺฒนฺตา ภูมิยำ ปาเตยฺยาถา”ติ.

ครูทั้ง ๖ พากันกล่าวว่า “บาตรนั่นเหมาะสำหรับพวกเรา, ท่านจงให้บาตรนั้นแก่พวกเราเท่านั้น”. เศรษฐีนั้นบอกว่า “พวกท่าน จงมาทางอากาศแล้วถือเอาเถิด”. ในวันที่ ๖ นิครนถ์นาฏบุตร ส่งพวกอันเตวาสิกไปด้วยสั่งว่า “พวกเจ้าจงไปบอกเศรษฐีอย่างนี้ว่า ‘บาตรนั่น เหมาะสมแก่อาจารย์ของเรา, ท่านอย่าได้ทำการมาทางอากาศ เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ที่มีค่าน้อย, นัยว่า ท่านจงให้บาตรนั่น”. พวกอันเตวาสิกนั้นไปบอกเศรษฐีตามนั้นแล้ว. เศรษฐีกล่าวว่า “บุคคลผู้สามารถมาทางอากาศแล้ว ถือเอาเท่านั้น จงเอาไปเถิด”. นาฏบุตรประสงค์จะไปเอง จึงให้สัญญาแก่พวกอันเตวาสิกไว้ว่า “เราจักยกมือและเท้าแต่ละข้างขึ้น เป็นเหมือนประสงค์จะเหาะขึ้นไป, พวกท่านพึงกล่าวกะเราว่า ‘อาจารย์ท่านจะทำอะไร, ท่านอย่าได้แสดงความเป็นพระ-อรหันต์ที่ปกปิดแก่มหาชน เพราะเหตุแห่งบาตรที่ทำด้วยไม้ แล้วจับมือและเท้าของเรา ดึงให้ล้มลงบนพื้นดิน”.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ตตฺถ คนฺตฺวา เสฏฺฐี อาห “มหาเสฏฺฐิ มยฺหํ อยํ ปตฺโต อนุจฺฉวิโก อญฺเญสํ นานุจฺฉวิโก, มา เต อปฺปมตฺตกสฺส การณา มม อากาเส อุปฺปตนฺ รุจฺจิ, เทหิ เม ปตฺตนฺ”ติ. “ภนฺเต อากาเสน อุปฺปติตฺวา ว คณฺหถา”ติ. ตโต นาฏปุตฺโต “เตนหิ อเปถ อเปถา”ติ อนฺเตวาสิเก อปเนตฺวา “อากาเส อุปฺปติสฺสามี”ติ เอกํ หตฺถญฺจ ปาทญฺจ อุกฺขิปิ. อถ นํ อนฺเตวาสิกา “อาจริย กินฺนาเมตํ กโรถ ? ฉวสฺส ทารุมยปตฺตสฺส การณา ปฏิจฺฉนฺนคุเณน มหาชนสฺส ทสฺสิเตน โก อตฺโถ”ติ · ตํ หตฺถปาเทสุ คเหตฺวา อากฑฺฒิตฺวา ภูมิยํ ปาเตสุ. โส เสฏฺฐี อาห “มหาเสฏฺฐิ อิเม เม อุปฺปติตุ๎ น เทนฺติ, เทหิ เม ตํ ปตฺตนฺ”ติ. “อุปฺปติตฺวา ว คณฺหถ ภนฺเต”ติ เอวํ ติตฺถิยา ฉ ทิวสานิ วายมิตฺวาปิ ตํ ปตฺตํ น ลภึสุเยว.

นิครนถ์นาฏบุตรนั้น ไปในที่นั้นแล้ว กล่าวกับเศรษฐีว่า “มหาเศรษฐี บาตรนี้เหมาะสมแก่เรา ไม่เหมาะแก่คนอื่น, ท่านอย่าได้ชอบใจการเหาะขึ้นไปในอากาศของเรา เพราะเหตุแห่งบาตรที่มีค่าน้อยเลย ท่านจงให้บาตรแก่เรา” เศรษฐีกล่าวว่า “ท่านจงเหาะขึ้นไปในอากาศแล้วถือเอาเถิดขอรับ”. ลำดับนั้น นาฏบุตรกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น พวกท่านจงหลีกไป ๆ” ให้พวกอันเตวาสิก หลีกไปแล้ว กล่าวว่า “เราจักเหาะขึ้นไปในอากาศ” แล้วยกมือและเท้าแต่ละข้างขึ้น. ลำดับนั้น พวกอันเตวาสิก จึงกล่าวกับท่านว่า “อาจารย์ ท่านทำอะไรกันนั่น จะประโยชน์อะไรด้วยคุณที่ปกปิด ที่ท่านแสดงแก่มหาชน เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ผุ” แล้วพากันจับมือและเท้าเขาดึงให้ล้มลงบนพื้นดิน. นิครนถ์นาฏบุตรนั้น กล่าวกับเศรษฐีว่า “มหาเศรษฐี อันเตวาสิกเหล่านี้ ไม่ให้เราเหาะขึ้นไป, ท่านจงให้บาตรนั้นแก่เราเถิด”. เศรษฐีกล่าวว่า “ท่านจงเหาะขึ้นไปเท่านั้น

ธรรมบท-ท.๖-๑๐

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แล้วถือเอาเถิดขอรับ". พวกเดียรถีย์แม้พยายามแล้วถึง ๖ วัน ด้วยอาการอย่างนี้ก็ยังไม่ได้บาตรนั้นเลย.

สตฺตเม ทิวเส อายสฺมโต จ มหาโมคฺคลฺลานสฺส อายสฺมโต จ ปิณฺโฑลภารทฺวาชสฺส "ราชคเห ปิณฺฑาย จริสฺสามา"ติ คนฺตฺวา เอกสฺมึ ปิฏฺฐิปาสาเณ ฐตฺวา จีวร-ปารุปนกาเล ธุตฺตกา กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "อมฺโภ ปุพฺเพ ฉ สตฺถาโร 'โลเก มยํ อรหนฺตมฺหา'ติ วทีสุ. ราชคหเสฏฺฐิโน ปน ปตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา 'สเจ อรหา อตฺถิ, อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหตู'ติ วทนฺตสฺส, อชฺช สตฺตโม ทิวโส เอโกปิ 'อหํ อรหา'ติ อากาเส อุปฺปตนฺโต นาม น อตฺถิ, อชฺช โน โลเก อรหนฺตานํ นตฺถิภาโว ญาโต"ติ. ตํ กถํ สุตฺวา อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน อายสฺมนฺตํ ปิณฺโฑล-ภารทฺวาชํ อาห "สุตนฺเต อาวุโส ภารทฺวาช อิเมสํ วจนํ, อิเม พุทฺธสาสนสฺส ปฏิคฺคณฺหนฺตา วิย

ในวันที่ ๗ ในเวลาที่ท่านมหา-โมคคัลลานะและท่านปิณโฑลภารทวาชะคิดกันว่า "เราจักเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์" แล้วไปยืนห่มจีวรอยู่บนหลังหินดาดแห่งหนึ่ง พวกนักเลงสนทนากันว่า "ท่านผู้เจริญทั้งหลายครั้งก่อน ครูทั้ง ๖ พากันกล่าวว่า 'พวกเราเป็นพระอรหันต์ในโลก'. แต่เมื่อเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ให้ยกบาตรขึ้นแล้ว กล่าวอยู่ว่า 'ถ้ามีพระอรหันต์ก็จงมาทางอากาศ เอาไปเถิด', วันนี้เป็นวันที่ ๗ แม้คนหนึ่ง ชื่อเหาะขึ้นไปในอากาศด้วยกล่าวว่า 'เราเป็นพระ-อรหันต์' ไม่มีเลย, วันนี้พวกเรารู้แล้วว่าพระอรหันต์ทั้งหลาย ไม่มีในโลก". ท่านพระมหาโมคคัลลานะฟังคำนั้นแล้วกล่าวกับท่านพระปิณโฑลภารทวาชะว่า "ภารทวาชะ ผู้มีอายุ ท่านได้ฟังคำ ของพวกนักเลงเหล่านี้แล้วหรือ, พวกนักเลงเหล่านี้พูดเหมือนจะย่ำยีพระพุทธศาสนา,

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วทนฺติ, ตฺวญฺจ มหิทฺธิโก มหานุภาโว, คจฺฉ ตำ ปตฺตำ อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหาหี"ติ.

ก็ท่านเป็นผู้มีฤทธิ์ มีอานุภาพมาก, ท่านไปเถิด จงมาทางอากาศแล้ว ถือเอาบาตรนั้น".

"อาวุโส มหาโมคฺคลฺลาน ตฺวำ อิทฺธิมนฺตานำ อคฺโคติ ปากโฏ, ตฺวำ เอตำ คณฺหาหิ, ตยิ ปน อคฺคณฺหนฺเต, อหำ คณฺหิสฺสามี"ติ. "คณฺหาวุโส"ติ เอวำ วุตฺเต, อายสฺมา ปิณฺโฑลภารทฺวาโช อภิญฺญาปาทกำ จตุตฺถชฺฌานำ สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺหาย ติคาวุตำ ปิฏฺฐิปาสาณำ ปาทนฺเตน ปริจฺฉินฺทนฺโต ตูลปิจุ วิย อากาเส อุฏฺหาเปตฺวา ราชคหนครสฺส อุปริ สตฺตกฺขตฺตุำ อนุปริยายิ. โส ติคาวุตปฺปมาณสฺส นครสฺส ปิธานำ วิย ปญฺญายิ. นครวาสิโน "ปาสาโณ โน อวตฺถริตฺวา คณฺหตี"ติ ภีตา สุปฺปาทีนิ มตฺถเก กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ นีลยีสุ. สตฺตเม วาเร เถโร ปิฏฺฐิปาสาณำ ภินฺทิตฺวา อตฺตานำ ทสฺเสสิ. มหาชโน เถรำ ทิสฺวา "ภนฺเต ปิณฺโฑลภารทฺวาช ตว ปาสาณำ ทฬฺหำ กตฺวา คณฺห, ธรรมปท.ป-ท.๖-๑๑

พระปิณโฑลภารทวาชะ กล่าวว่า "ท่านโมคคัลลานะ ผู้มีอายุ ท่านปรากฏว่าเป็นยอดกว่าสาวกทั้งหลายผู้มีฤทธิ์, ท่านจงถือเอาบาตรนั่น, แต่เมื่อท่านไม่ถือเอา, ผมก็จักถือเอา". เมื่อพระมหาโมคคัลลานะ กล่าวอย่างนี้ว่า "จงถือเอาเถิด ผู้มีอายุ" ท่านพระ-ปิณโฑลภารทวาชะ เข้าจตุตถฌานมีอภิญญาเป็นบาท ออกแล้ว เอาปลายเท้า คีบแผ่นหินดาดประมาณ ๓ คาวุต พาขึ้นไปในอากาศดุจปุยนุ่น ลอยวนเวียนไปเหนือกรุงราชคฤห์ถึง ๗ ครั้ง. แผ่นหินดาดนั้น ปรากฏเหมือนปิดพระนครประมาณ ๓ คาวุต. พวกชาว-เมืองกลัวกันว่า "แผ่นหินดาด จะหล่นทับพวกเรา" จึงเอากระดังเป็นต้นกั้นไว้เหนือศีรษะ หลบซ่อนในที่นั้น ๆ แล้ว. ในครั้งที่ ๗ พระเถระทำลายแผ่นหินดาด แสดงตนแล้ว. มหาชนเห็นพระเถระแล้ว กล่าวว่า "ท่านปิณ-

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มา โน สพฺเพ นาสยี”ติ.

โฑลภารทวาชะ ผู้เจริญ ขอท่านจงจับแผ่นหินดาดให้มั่น อย่าให้พวกเราทั้งหมดพินาศเสียเลย”.

เถโร ปาสาณํ ปาทนฺเตน ขิปิตฺวา วิสฺสชฺเชสิ. โส คนฺตฺวา ยถาฐาเนเยว ปติฏฺฐาสิ. เถโร เสฏฺฐิสฺส เคหมตฺถเก อฏฺฐาสิ. ตํ ทิสฺวา เสฏฺฐี อุเรน นิปชฺชิตฺวา “โอตรถ สามี”ติ วตฺวา อากาสโต โอติณฺณํ เถรํ นิสีทาเปตฺวา ปตฺตํ โอตาราเปตฺวา จตุมธุรปุณฺณํ กตฺวา เถรสฺส อทาสิ. เถโร ปตฺตํ คเหตฺวา วิหาราภิมุโข ปายาสิ. อถสฺส เย อรญฺญคตา วา คามคตา วา ปาฏิหาริยํ น ปสฺสึสุ. เต สนฺนิปติตฺวา “ภนฺเต อมฺหากัปิ ปาฏิหาริยํ ทสฺเสหี”ติ เถรํ อนุพนฺธึสุ. โส เตสํ เตสํ ปาฏิหาริยํ ทสฺเสนฺโต วิหารํ อคมาสิ.

พระเถระเอาปลายเท้าเหวี่ยงแผ่นหินทิ้งไปแล้ว. แผ่นหินนั้น ตกไปตั้งที่เดิมทีเดียว. พระเถระได้ยืนบนยอดเรือนของเศรษฐี. เศรษฐีเห็นท่านแล้ว จึงหมอบลงแล้วกล่าวว่า “ขอพระคุณเจ้าโปรดลงเถิด ขอรับ” แล้วนิมนต์พระเถระซึ่งลงจากอากาศให้นั่งแล้ว ให้นำบาตรลงมาใส่ของมีรสหวาน ๔ ชนิดจนเต็มแล้วได้ถวายแก่พระเถระ. พระเถระรับบาตรแล้ว เดินมุ่งหน้าไปวัด. ลำดับนั้น เหล่าชนผู้อยู่ในป่า หรืออยู่ในบ้าน ไม่ได้เห็นปาฏิหาริย์ของท่าน จึงประชุมกันแล้ว พากันอ้อนวอนว่า “ขอท่านจงแสดงปาฏิหาริย์ แก่พวกกระผมบ้างเถิด ขอรับ” แล้วติดตามพระเถระไป. พระเถระนั้น เมื่อแสดงปาฏิหาริย์แก่ชนเหล่านั้น ๆ ได้ไปวัดแล้ว.

สตฺถา ตํ อนุพนฺธิตฺวา อุนฺนทนฺตสฺส มหาชนสฺส สทฺทํ สุตฺวา “อานนฺท กสฺเสโส สทฺโท”ติ

พระศาสดา ทรงสดับเสียงมหาชนซึ่งติดตามพระเถระนั้นไป อื้ออึงอยู่ จึงตรัสถามว่า “อานนท์ นั่นเสียงใคร”

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุจฺฉิตฺวา “ภนฺเต ปิณฺโฑลภารทฺวาเชน อากาเส อุปฺปติตฺวา จนฺทนปตฺโต คหิโต, ตสฺส สนฺติเก เอโส สทฺโท”ติ สุตฺวา ปิณฺโฑลภารทฺวาชํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตยา เอวํ กตนฺ”ติ “สจฺจํ ภนฺเต”ติ วุตฺเต, “กสฺมา เต ภารทฺวาช เอวํ กตนฺ”ติ เถรํ ครหิตฺวา ตํ ปตฺตํ ขณฺฑาขณฺฑํ เภทาเปตฺวา ภิกฺขูนํ อญฺชนปีสนตฺถาย ทาเปตฺวา ปาฏิหาริยสฺส อกรณตฺถาย สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสิ. ติตฺถิยาปิ “สมโณ กิร โคตโม ตํ เภทาเปตฺวา ปาฏิหาริยสฺส อกรณตฺถาย สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสี”ติ สุตฺวา “สมณสฺส โคตมสฺส สาวกา ปญฺญตฺตํ สิกฺขาปทํ ชีวิตเหตุปิ นาติกฺกมนฺติ, สมโณปิ โคตโม ตํ รกฺขิสฺสเตว, อิทานิ อเมฺหหิ โอกาโส ลทฺโธ”ติ นครวีถีสุ อาโรเจนฺตา วิจรีสุ, “มยํ อตฺตโน คุณํ รกฺขนฺตา ปุพฺเพ ทารุมยปตฺตสฺส การณา อตฺตโน คุณํ มหาชนสฺส

ทรงสดับว่า “พระเจ้าข้า พระบิณโฑล-ภารทวาชะ เหาะขึ้นไปในอากาศแล้ว ถือเอาบาตรไม้จันทน์, นั่นเป็นเสียงในสำนักของท่าน” จึงรับสั่งให้เรียกพระบิณโฑลภารทวาชะมาเฝ้าแล้ว ตรัสถามว่า “ข่าวว่า เธอทำอย่างนี้จริงหรือ” เมื่อท่านกราบทูลว่า “จริงพระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “ภารทวาชะ เพราะเหตุไร เธอจึงทำอย่างนี้” ทรงติเตียนพระเถระแล้ว รับสั่งให้ทำลายบาตรนั้น ให้เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย รับสั่งให้ถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อประโยชน์แก่การผสมยาตา ทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อไม่ให้ทำปาฏิหาริย์. ฝ่ายเดียรถีย์ฟังว่า “นัยว่าพระสมณโคดม รับสั่งให้ทำลายบาตรนั้นแล้วทรงบัญญัติสิกขาบท แก่สาวกทั้งหลายเพื่อไม่ให้ทำปาฏิหาริย์. จึงเที่ยวบอกไปในถนนในพระนครว่า “สาวกทั้งหลายของพระสมณโคดม ย่อมไม่ล่วงละเมิดสิกขาบท ที่ทรงบัญญัติไว้แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต, ถึงพระสมณโคดมก็จักต้องรักษาสิกขาบทนั้นเหมือนกัน, บัดนี้

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

น ทสฺสยิมฺหา, สมณสฺส โคตมสฺส สาวกา เอกปุปฺผตฺตสฺส การณา อตฺตโน คุณํ มหาชนสฺส ทสฺเสสุ. สมโณ โคตโม อตฺตโน ปณฺฑิตตฺตาย ตํ ปตฺตํ เภทาเปตฺวา สาวกานํ สิกฺขาปทปญฺญาเปสิ, อิทานิ ตุมฺเห เตนิว สทฺธึ ปาฏิหาริยํ กริสฺสามา'ติ วทึสุ.

พวกเราได้โอกาสแล้ว", แล้วกล่าวว่า "พวกเราเมื่อรักษาคุณของตน จึงไม่แสดงคุณของตนแก่มหาชน เพราะเหตุแห่งบาตรที่ทำด้วยไม้ในครั้งก่อน, พวกสาวกของพระสมณโคดมแสดงคุณของตนแก่มหาชน เพราะเหตุแห่งบาตรใบเดียว; พระสมณโคดมรับสั่งให้ทำลายบาตรนั้นแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย เพราะพระองค์เป็นบัณฑิต, บัดนี้ พวกเราจักทำปาฏิหาริย์กับพระสมณโคดมนั่นแหละ".

ราชา พิมฺพิสาโร ตํ กถํ สุตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา "ตุเมฺหหิ กิร ภนฺเต ปาฏิหาริยสฺส อกรณตฺถาย สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺ"ติ. "อาม มหาราชา"ติ. "อิทานิ ตุมฺเห ตสฺเสว สทฺธึ ปาฏิหาริยํ กริสฺสามา'ติ วทนฺติ, กินฺนุ โข กริสฺสถา"ติ. "เตสฺเว กโรนฺเตสุ มหาราช, มยา ปาฏิหาริยสฺส อกรณตฺถาย สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺ"ติ. "นนุ ตเมหิ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺ"ติ. "นาหํ มหาราช, อตฺตโน สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสึ ตเมว สาวกานํ

พระเจ้าพิมพิสาร ทรงสดับคำนั้นแล้ว จึงเสด็จไปสำนักพระศาสดา ทูลถามว่า "ข่าวว่า พระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อต้องการไม่ให้ทำปาฏิหาริย์ หรือพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ถูกแล้ว มหาบพิตร". พระราชาทูลถามว่า "บัดนี้ พวกเดียรถีย์พากันกล่าวว่า 'พวกเราจักทำปาฏิหาริย์กับพระองค์' บัดนี้ พระองค์จักทำอย่างไร". พระศาสดาตรัสว่า "เมื่อเดียรถีย์เหล่านั้นทำ, อาตมภาพก็จักทำ มหาบพิตร". พระราชาทูลถามว่า

คุณอินนันต์ เตชะดิสกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปญฺญตฺตนฺ”ติ. “ตุเมฺห หิ เปตฺวา อญฺญตฺถ สิกฺขาปทำ ปญฺญตฺตำ นาม โหติ ภนฺเต”ติ. “เตนหิ มหาราช ตเมวตฺถ ปฏิปุจฺฉิสฺสามิ, อตฺถิ ปน เต มหาราช วิชิเต อุยฺยานนฺ”ติ. “อตฺถิ ภนฺเต”ติ. “สเจ เต มหาราช อุยฺยาเน มหาชโน อมฺพาทีนิ ขาเทยฺย, กิมสฺส กตฺตพฺพนฺ”ติ. “ทณฺโฑ ภนฺเต”ติ.

“พระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทแล้ว มิใช่หรือ”. พระศาสดาตรัสว่า “มหาบพิตร อาตมภาพไม่ได้บัญญัติสิกขาบทไว้เพื่อตน สิกขาบทนั้น บัญญัติเพื่อสาวกทั้งหลายเท่านั้น”. พระราชาตรัสถามว่า “สิกขาบท ชื่อว่าเป็นอันพระองค์ทรงบัญญัติไว้ในสาวกเหล่าอื่น เว้นพระองค์หรือ พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “มหาบพิตร ถ้าเช่นนั้น อาตมภาพจักย้อนถามพระองค์ในเพราะเรื่องนี้นั่นแล, มหาบพิตร อุทยานในแคว้นของพระองค์มีอยู่หรือ”. พระราชาทูลตอบว่า “มีอยู่พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสถามว่า “มหาบพิตร หากมหาชนกินผลไม้มีมะม่วงเป็นต้นในอุทยานของพระองค์, พระองค์พึงทำอย่างไรแก่เขา”. พระราชาตรัสว่า “พึงลงอาชญา พระเจ้าข้า”.

“ตุวำ ปน ขาทิตุ ลภสี”ติ. “อาม ภนฺเต มยฺหำ ทณฺโฑ นตฺถิ, อหำ อตฺตโน สนฺตกำ ขาทิตุ ลภามี”ติ. “มหาราช ยถา ตว ติโยชนสติเก รชฺเช อาณา ปวตฺตติ, อตฺตโน อุยฺยาเน อมฺพาทีนิ ขาทนฺตสฺส

พระศาสดาตรัสถามว่า “ก็พระองค์ได้เสวยหรือ”. พระราชากราบทูลว่า “ถูกแล้ว พระเจ้าข้า หม่อมฉันไม่มีอาชญา, หม่อมฉันได้เพื่อกินของ ๆ ตน”. พระศาสดาตรัสว่า “มหาบพิตร อาชญาของพระองค์แผ่ไปในแว่นแคว้น ประมาณ

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทณฺโฑ นตฺถิ, อญฺเญสํ ปน อตฺถิ, เอวํ มมปิ มหาราช จกฺกวาฬ-โกฏิสตสหสฺเส อาณา ปวตฺตติ, อตฺตโน สิกฺขาปทปญฺญตฺติยา อติกฺกโม นาม นตฺถิ, อญฺเญสํ ปน อตฺถิ, กริสฺสามหํ ปาฏิหาริยนฺ"ติ. ติตฺถิยา ตํ กถํ สุตฺวา "อิทานิมฺห นฏฺฐา, สมเณน กิร โคตเมน สาวกานญฺเญว สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, น อตฺตโน, สยเมว กิร ปาฏิหาริยํ กตฺตุกาโม, กึ นุ โข กโรมา"ติ มนฺตยึสุ.

๓๐๐ โยชน์ อาชญาย่อมไม่มีแก่พระองค์ ผู้เสวยมะม่วงเป็นต้นในอุทยานของตน, แต่อาชญามีแก่ชนเหล่าอื่น ฉันใด มหาบพิตร อาชญาแม้ของอาตมภาพแผ่ไปในแสนโกฏิจักวาฬ ก็ฉันนั้น, ชื่อว่าการล่วงละเมิดการบัญญัติสิกขาบทย่อมไม่มีแก่ตน, แต่มีแก่สาวกเหล่าอื่น, อาตมภาพจักทำปาฏิหาริย์". พวกเดียรถีย์ฟังถ้อยคำนั้นแล้วปรึกษากันว่า "บัดนี้ พวกเราฉิบหายแล้ว, ข่าวว่าพระสมณโคดม ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อสาวกทั้งหลายเท่านั้น, ไม่ทรงบัญญัติเพื่อพระองค์, ข่าวว่า พระองค์มีพระ-ประสงค์จะทำปาฏิหาริย์เองทีเดียว, พวกเราจักทำอย่างไรกันดี".

ราชา สตฺถารํ ปุจฺฉิ "ภนฺเต กทา ปาฏิหาริยํ กริสฺสถา"ติ. "อิโต จตุมาสจฺจเยน อาสาฬฺหปุณฺณมายํ[๑] มหาราชา"ติ. "กตฺถ กริสฺสถ ภนฺเต"ติ. "สาวตฺถึ นิสฺสาย มหาราชา"ติ. "กสฺมา ปน สตฺถา

พระราชาทูลถามพระศาสดาว่า "พระองค์จักทรงทำปาฏิหาริย์ในกาลไร พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ในวันอาสาฬหปุณณมี โดยล่วงไป ๔ เดือนแต่วันนี้ไป". พระราชาทูลถามว่า "พระองค์ จักทรงทำที่ไหน พระเจ้าข้า".

---

[๑] ฉ. อาสาฬฺหิปุณฺณมายํ.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ ทูรฏฺฐานํ อปทิสี"ติ ?. "ยสฺมา ตำ สพฺพพุทฺธานำ มหาปาฏิหาริย- กรณฏฺฐานำ, อปิจ มหาชนสฺส สนฺนิปาตตฺถายปิ ทูรฏฺฐานเมว อปทิสีติ. ติตฺถิยา ตำ กถำ สุตฺวา "อิโต กิร จตุนฺนำ มาสานำ อจฺจเยน สมโณ โคตโม สาวตฺถิยำ ปาฏิหาริยำ กริสฺสติ, อิทานิ นำ อมุญฺจิตฺวา ว อนุพนฺธิสฺสาม, มหาชโน อเมฺห ทิสฺวา 'กึ อิทนฺ'ติ ปุจฺฉิสฺสติ, อถสฺส วกฺขาม 'มยำ 'สมเณน โคตเมน สทฺธึ ปาฏิหาริยำ กริสฺสามา'ติ วทิมฺหา, โส ปลายติ, มยมสฺส ปลายิตุำ อทตฺวา อนุพนฺธามา"ติ.

พระศาสดาตรัสว่า "อาศัยเมืองสาวัตถี ทำ มหาบพิตร". ถามว่า "ก็เพราะเหตุไร พระศาสดาจึงทรงอ้างสถานที่ไกลอย่างนี้". แก้ว่า "เพราะสถานที่นั้นเป็นที่ทำปาฏิหาริย์อันยิ่งใหญ่แห่งพระ-พุทธเจ้าทุกพระองค์, อีกอย่างหนึ่ง ทรงอ้างสถานที่ไกลทีเดียว แม้เพื่อต้องการให้มหาชนประชุมกัน. พวกเดียรถีย์ฟังถ้อยคำนั้นแล้ว กล่าวกันว่า "นัยว่าล่วง ๔ เดือน แต่วันนี้ไป พระสมณโคดมจักทรงทำปาฏิหาริย์ที่กรุงสาวัตถี, บัดนี้พวกเราจะติดตามพระองค์ไปไม่ให้คลาดสายตาเลย, มหาชน เห็นพวกเราแล้วจักถามว่า 'นี้อะไรกัน' เมื่อเป็นเช่นนั้นพวกเราก็จักบอกเขาว่า 'พวกเรากล่าวว่า 'จักทำปาฏิหาริย์กับพระสมณโคดม' พระองค์กำลังเสด็จหนีไป, พวกเราไม่ให้พระองค์ หลบหนีจึงติดตามมา".

สตฺถา ราชคเห ปิณฺฑาย จริตฺวา นิกฺขมิ. ติตฺถิยาปิสฺส ปจฺฉโต ว นิกฺขมิตฺวา ภตฺตกิจฺจฏฺฐาเน วสนฺติ. วสิตฏฺฐาเน ปุนทิวเส ปาตราสำ กโรนฺติ. เต มนุสฺเสหิ "กิมิทนฺ"ติ

พระศาสดา เสด็จเที่ยวบิณฑบาตไปในกรุงราชคฤห์ เสด็จออกมาแล้ว. ถึงพวกเดียรถีย์ ก็ออกตามหลังพระองค์ไปทีเดียว อยู่ใกล้กับสถานที่พระพุทธเจ้าทรงทำภัตกิจ. พวกเดียรถีย์กินอาหารเช้า

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุจฺฉิตา เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว ในสถานที่ที่ตนพักอยู่แล้ว ในวันรุ่งขึ้น. อาโรเจนฺติ. มหาชโนปิ "ปาฏิหาริยํ พวกเขาถูกมนุษย์ทั้งหลาย ถามว่า ปสฺสิสฺสามา"ติ อนุพนฺธิ. "นี้อะไรกัน" ก็บอกโดยนัยที่กล่าวแล้ว ในหนหลังนั่นแล. ถึงมหาชนก็ติดตามไป ด้วยหมายใจว่า "พวกเราจักชม ปาฏิหาริย์".

สตฺถา อนุปุพฺเพน สาวตฺถึ พระศาสดาเสด็จถึงกรุงสาวัตถี ปาปุณิ. ติตฺถิยาปิ เตน ว สทฺธึเยว โดยลำดับ. ถึงพวกเดียรถีย์ก็ไปกับ คนฺตฺวา อุปฏฺฐาเก สมาทเปตฺวา พระองค์เหมือนกัน ชักชวนพวกอุปัฏฐาก สตสหสฺสํ ลภิตฺวา ขทิรถมฺเภหิ ได้ทรัพย์ ๑๐๐,๐๐๐ ให้เอาเสาไม้ตะเคียน มณฺฑปํ กาเรตฺวา นีลุปฺปเลหิ สร้างมณฑป, ให้มุงด้วยดอกอุบลเขียว ฉาทาเปตฺวา "อิธ ปาฏิหาริยํ นั่งกล่าวกันว่า "พวกเราจักทำปาฏิหาริย์ กริสฺสามา"ติ นิสีทึสุ. อถ ราชา ที่มณฑปนี้". ลำดับนั้น พระเจ้าปเสน- ปเสนทิโกสโล สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ทิโกศลเข้าไปเฝ้าพระศาสดา กราบทูลว่า "ภนฺเต ติตฺถิเยหิ มณฺฑโป การิโต, "พระเจ้าข้า พวกเดียรถีย์สั่งให้สร้าง อหัปิ ตุมฺหากํ มณฺฑปํ กาเรมี"ติ. มณฑป, แม้หม่อมฉันก็จะสั่งให้สร้าง มณฑป เพื่อพระองค์".

"อลํ มหาราช, อตฺถิ มยฺหํ "อย่าเลย มหาบพิตร, อาตมภาพ มีคน มณฺฑปการโก"ติ. "ภนฺเต มํ ฐเปตฺวา สร้างมณฑป", พระราชาตรัสถามว่า โก อญฺโญ กาตุํ สกฺขิสฺสตี"ติ. "เว้นหม่อมฉันเสีย ใครอื่น สามารถ "สกฺโก เทวราชา มหาราชา"ติ. สร้างได้ พระเจ้าข้า". พระศาสดา "กหํ ปน ภนฺเต ปาฏิหาริยํ ตรัสว่า "ท้าวสักกเทวราช มหาบพิตร",

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กริสฺสถา"ติ "[๑]คณฺหามฺพรุกฺขมูเล มหาราชา"ติ. ติตฺถิยา "อมฺพรุกฺขมูเล กิร ปาฏิหาริยํ กริสฺสตี"ติ สุตฺวา อตฺตโน อุปฏฺฐากานํ อาโรเจตฺวา โยชนฏฺฐานพฺภนฺตเร อนฺตมโส ตทหุชาตมฺปิ อมฺพโปตกํ อุปฺปาฏาเปตฺวา อรญฺเญ ขิปาเปสุ.

พระราชาทูลถามว่า "ก็พระองค์จักทำปาฏิหาริย์ที่ไหน พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ที่ควงไม้คัณฑามพฤกษ์มหาบพิตร". พวกเดียรถีย์ฟังว่า "นัยว่าพระสมณโคดม จักทำปาฏิหาริย์ที่ควงไม้มะม่วง" จึงบอกพวกอุปัฏฐากของตนให้ถอนมะม่วงต้นเล็ก ๆ โดยที่สุดแม้งอกในวันนั้น ในระหว่าง สถานที่ประมาณ ๑ โยชน์แล้ว ให้ทิ้งเสียในป่า.

สตฺถา อาสาฬฺหปุณฺณมีทิวเส อนฺโตนครํ ปาวิสิ. รญฺโญ อยฺยานปาโล คณโฑ นาม เอกํ ปิงฺคลกิปิลฺลิเกหิ กตปตฺตปุฏสฺส อนฺตเร มหนฺตํ อมฺพปกฺกํ ทิสฺวา ตสฺส คนฺธรสโลเภน สมฺปตนฺเต วายเส ปลาเปตฺวา รญฺโญ อตฺถาย อาทาย คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค สตฺถารํ ทิสฺวา จินฺเตสิ "ราชา อิมํ อมฺพํ ขาทิตฺวา มยฺหํ อฏฺฐ วา โสฬส วา กหาปเณ ทเทยฺย, ตํ เม เอกสฺมึ อตฺตภาเว ชีวิตวุตฺติยา

พระศาสดาเสด็จเข้าไปภายในพระนคร ในวันอาสาฬหปุณณมี. คนเฝ้าอุทยานของพระราชา ชื่อคัณฑะ เห็นมะม่วงสุกผลใหญ่ผลหนึ่ง ในระหว่างกลุ่มใบ ที่มดดำและมดแดงทำรังหุ้มไว้ จึงขับไล่พวกกาซึ่งมาชุมนุมกัน ด้วยความโลภในกลิ่นและรสของมะม่วงนั้น ให้หนีไปแล้ว นำมาเพื่อประโยชน์แก่พระราชา กำลังเดินมาพบพระศาสดาในระหว่างทาง คิดว่า "พระราชาเสวยมะม่วงนี้แล้ว พึงพระราชทานกหาปณะแก่เรา ๘ หรือ ๑๖ กหาปณะ

---

[๑] ฉ. กณฺหมฺพรุกฺขมูเล.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาลํ, สเจ ปนาหํ สตฺถุ อิมํ ทสฺสามิ, อปริยนฺตํ เม กาลํ หิตาวหํ ภวิสฺสตี"ติ. โส ตํ อมฺพํ สตฺถุ อุปนาเมสิ. สตฺถา อานนฺทตฺเถรํ โอโลเกติ. อถสฺส เถโร จาตุมฺมหาราชทตฺติยํ ปตฺตํ นีหริตฺวา หตฺเถ ฐเปสิ. สตฺถา ปตฺตํ อุปนาเมตฺวา อมฺพํ ปฏิคฺคเหตฺวา ตตฺเถว นิสีทนาการํ ทสฺเสสิ.

ทรัพย์นั้นไม่พอเลี้ยงชีวิตแก่เรา ในอัตภาพเดียว, แต่ถ้าเราถวายมะม่วงนี้แด่พระศาสดา ก็จักเป็นคุณนำประโยชน์เกื้อกูลแก่เรา ตลอดกาลไม่มีที่สิ้นสุด". เขาจึงน้อมผลมะม่วงนั้น เข้าไปถวายพระศาสดาแล้ว. พระศาสดาทรงทอด-พระเนตรพระอานนทเถระ. ลำดับนั้น พระเถระก็นำบาตรที่ท้าวจาตุมมหาราชประทานให้ วางไว้ในพระหัตถ์ของพระองค์. พระศาสดาทรงน้อมบาตรเข้าไปรับผลมะม่วงแล้ว ทรงแสดงอาการที่จะประทับนั่ง ในที่นั้นนั่นเอง.

เถโร จีวรํ ปญฺญาเปตฺวา อทาสิ. อถสฺส ตสฺมึ นิสินฺนสฺส เถโร ปานียํ ปริสฺสาเวตฺวา ตํ อมฺพปกฺกํ มทฺทิตฺวา ปานกํ กตฺวา อทาสิ. สตฺถา อมฺพปานกํ ปิวิตฺวา คณฺหิ อาห "อิมํ อมฺพฏฺฐึ อิเธว ปสฺสุ วิยูหิตฺวา โรเปหี"ติ. โส ตถา อกาสิ. สตฺถา ตสฺส อุปริ หตฺถํ โธวิ. หตฺเถ โธตมตฺเตเยว, นงฺคลสีสมตฺตขนฺโธ หุตฺวา อุฬฺเพเธน ปณฺณาสหตฺโถ อมฺพรุกฺโข อุฏฺฐหิ.

พระเถระได้ปูจีวรถวายแล้ว. ลำดับนั้น พระเถระกรองน้ำดื่ม คั้นมะม่วงสุกนั้นให้เป็นน้ำดื่มแล้ว ได้ถวายแด่พระองค์ผู้ประทับนั่งบนจีวรนั้น. พระศาสดาเสวยน้ำมะม่วงแล้ว ตรัสกับนายคัณฑะว่า "เจ้าจงคุ้ยดินแล้วปลูกเมล็ดมะม่วงนี้ในที่นี้แหละ". เขาได้ทำตามนั้นแล้ว. พระศาสดาทรงล้างพระหัตถ์เบื้องบนเมล็ดมะม่วงนั้น. พอเมื่อพระองค์ทรงล้างพระหัตถ์เท่านั้น, ต้นมะม่วงมีลำต้นเท่างอนไถ สูง ๕๐ ศอกงอกขึ้นแล้ว.

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จตูสุ ทิสาสุ เอเกกา อุทฺธ์ เอกาติ ปญฺจ มหาสาขา ปณฺณาสปณฺณา-สหตฺถา ว อเหสุ์. โส ตาวเทว บุปฺผผลสมฺปนฺโน หุตฺวา เอกสฺมึ ฐาเน ปริปกฺกอมฺพปิณฺฑิธโร อโหสิ. ปจฺฉโต อาคจฺฉนฺตา ภิกฺขู อมฺพปกฺกานิ ขาทนฺตาเยว อาคมึสุ.

กิ่งใหญ่ ๆ ๕ กิ่ง คือ ในทิศทั้ง ๔ ทิศละกิ่ง ข้างบน ๑ กิ่ง ได้มีกิ่งละประมาณ ๕๐ ศอก. มะม่วงต้นนั้น สมบูรณ์ด้วยดอกและผล ได้ทรงไว้พวงมะม่วงสุกในที่แห่งหนึ่ง ในขณะนั้นนั่นเอง. ภิกษุทั้งหลายมาภายหลัง ฉันมะม่วงสุกนั่นแลมาแล้ว.

ราชา “เอวรูโป กิร อมฺพรุกฺโข อุฏฺฐิโต”ติ สุตฺวา “มา นํ โกจิ ฉินฺทตี”ติ อารกฺขํ ฐเปสิ. โส ปน คณฺเฑน โรปิตตฺตา “คณฺฑามฺพรุกฺโข”เตฺวว ปญฺญายิ. ธุตฺตกาปิ อมฺพปกฺกานิ ขาทิตฺวา “อเร ทุฏฺฐติตฺถิยา ‘สมโณ โคตโม คณฺฑามฺพรุกฺขมูเล ปาฏิหาริยํ กริสฺสตี’ติ ตุเมฺหหิ โยชนพฺภนฺตเร ตทหุชาตาปิ อมฺพโปตกา อุปฺปาฏาปิตา, คณฺฑามฺโพ นาม อยนฺ”ติ วตฺวา เต อุจฺฉิฏฺฐอมฺพฏฺฐีหิ ปหรึสุ.

พระราชาทรงสดับว่า “ข่าวว่าต้นมะม่วงเห็นปานนี้ งอกแล้ว” จึงทรงตั้งการรักษาไว้ด้วยทรงพระดำริว่า “ใคร ๆ อย่าได้ตัดต้นมะม่วงนั้นเสียเลย”. ก็ต้นมะม่วงนั้น ปรากฏชื่อว่า “คัณฑามพฤกษ์” เพราะเป็นต้นมะม่วงที่นายคัณฑะปลูก. แม้พวกนักเลงกินมะม่วงสุกแล้วก็พากันกล่าวว่า “เฮ้ย พวกเดียรถีย์ชั่วร้าย พวกเจ้าคิดว่า ‘พระสมณโคดม จักทำปาฏิหาริย์ที่ควงไม้คัณฑามพฤกษ์’ จึงให้ถอนมะม่วงต้นเล็ก ๆ แม้ที่เกิดแล้วในวันนั้น ระหว่างที่ประมาณ ๑ โยชน์, มะม่วงต้นนี้ ชื่อคัณฑามพะ” แล้วจึงพากันเอาเมล็ดมะม่วงที่เหลือกินแล้วขว้าง พวกเดียรถีย์เหล่านั้น.

คุณอนันต์ เดชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกฺโก วาตวลาหกเทวปุตฺตํ อาณาเปสิ “ติตฺถิยานํ วาเตหิ อุปฺปาเฏตฺวา อุกฺการภูมิยํ ขิปาเปหี”ติ. โส ตถา อกาสิ. สุริยเทวปุตฺตํ อาณาเปสิ “สุริยมณฺฑลํ นิคฺคณฺหนฺโต ตาเปหี”ติ. โสปิ ตถา อกาสิ. ปุน วาตวลาหกํ อาณาเปสิ “วาตมณฺฑลํ อุฏฺฐาเปนฺโต ยาหี”ติ. โส ตถา กโรนฺโต ติตฺถิยานํ ปคฺฆริตเสทสรีเร รชวฏฺฏิโย โอกิริ. เต ตามฺพวมฺมิกสทิสา อเหสุ. วสฺสวลาหกมฺปิ อาณาเปสิ “มหนฺตานิ มหนฺตานิ พินฺทูนิ นิปาเตหี”ติ. โส ตถา อกาสิ. อถ เนสํ กาโย กพรคาวีสทิโส อโหสิ. เต นิคฺคณฺหนฺตา หุตฺวา สมฺมุขสมฺมุขฏฺฐาเนเยว ปลายึสุ. เอวํ ปลายนฺเตสุ ปูรณกสฺสปสฺส อุปฏฺฐาโก เอโก กสฺสโก “อิทานิ เม อยฺยานํ ปาฏิหาริยกรณเวลา ตํ ปาฏิหาริยํ ปสฺสิสฺสามี”ติ โคเณ

ท้าวสักกะทรงสั่งบังคับวาตวลาหก-เทพบุตรว่า “ท่านจงถอนมณฑปของพวกเดียรถีย์เสียด้วยลม แล้วให้หอบทิ้งไปที่พื้นดินที่ทิ้งหยากเยื่อ”. วาตวลาหก-เทพบุตรนั้นได้ทำตามนั้นแล้ว. ท้าวสักกะทรงสั่งสุริยเทพบุตรว่า “ท่านจงขยายดวงอาทิตย์ทำพวกเดียรถีย์ให้เร่าร้อน”. แม้สุริยเทพบุตรนั้นก็ได้ทำตามนั้นแล้ว. ท้าวสักกะทรงสั่งบังคับวาตวลาหกเทพ-บุตรอีกว่า “ท่านจงให้วงกลมแห่งลมตั้งขึ้นไปเถิด”. วาตวลาหกเทพบุตร เมื่อทำอย่างนั้น จึงโปรยเกลียวธุลีลงบนร่างกายที่มีเหงื่อไหลโทรมของพวกเดียรถีย์. เดียรถีย์เหล่านั้น ได้เป็นเช่นเดียวกับจอมปลวก-แดงแล้ว. ท้าวสักกะทรงสั่งบังคับแม้วัสสวลาหกเทพบุตรว่า “ท่านจงทำให้ฝนเม็ดใหญ่ ๆ ตกลง”. วัสสวลาหก-เทพบุตรได้ทำตามนั้นแล้ว. ลำดับนั้น กายของพวกเดียรถีย์เหล่านั้น ได้เป็นเหมือนแม่โคด่าง. เดียรถีย์เหล่านั้นแตกกลุ่มพากันหลบหนีไปซึ่ง ๆ หน้าทีเดียว. เมื่อพวกเดียรถีย์เหล่านั้น พากัน

คุณอนันต์ เตชะดิลก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิสฺสชฺเชตฺวา ปาโต ว อาภตํ ยาคุกุฏญฺเจว โยตฺตญฺจ คเหตฺวา อาคจฉนโต ปรณ์ ตถา ปลายนตํ ทิสฺวา “ภนฺเต อหํ ‘อยฺยานํ ปาฏิหาริยํ ปสฺสิสฺสามี’ติ อาคจฺฉามิ, ตุเมฺห กหํ คจฺฉถา”ติ. “กินฺเต ปาฏิหาริเยน, อิมํ เม กุฏญฺจ โยตฺตญฺจ เทหี”ติ. โส เตน ทินฺนํ กุฏญฺจ โยตฺตญฺจ อาทาย นทีตีเร คนฺตฺวา กุฏิ์ โยตฺเตน อตฺตโน คีวายํ พนฺธิตฺวา รหเท ปติตฺวา อุทกปุพฺพุฬเก อุฏฺฐาเปนฺโต กาลํ กตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ.

หนีไปอย่างนี้ ชาวนาคนหนึ่ง ซึ่งเป็นอุปัฏฐากของบูรณกัสสป ปล่อยโคทั้งหลายไปด้วยหวังว่า “บัดนี้เป็นเวลาทำปาฏิหาริย์ของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายของเรา, เราจักชมปาฏิหาริย์นั้น” ถือเอาหม้อข้าวยาคูและเชือกที่ตนนำมาแต่เช้าเดินมาอยู่เห็นบูรณกัสสปกำลัง หนีไปอย่างนั้น จึงถามว่า “ท่านขอรับ ผมมาด้วยตั้งใจว่า ‘เราจักชมปาฏิหาริย์ของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย’ ท่านจักไปที่ไหน”. บูรณกัสสปกล่าวว่า “ประโยชน์อะไรแก่ท่านด้วยปาฏิหาริย์ ท่านจงให้หม้อและเชือกนี้แก่เรา”. บูรณกัสสปนั้นถือเอาหม้อและเชือกที่ชาวนานั้นให้แล้วไปถึงริมฝั่งแม่น้ำ เอาเชือกผูกหม้อแล้วผูกที่คอของตน กระโดดลงไปในห้วงน้ำให้ฟองน้ำผุดขึ้นอยู่ ตายไป บังเกิดในอเวจี.

สตฺถา อากาเส รตนจงฺกมํ มาเปสิ. ตสฺส เอกา โกฏิ ปาจีนจกฺกวาฬมุขวฏฺฏิยํ อโหสิ. เอกา ปจฺฉิมจกฺกวาฬมุขวฏฺฏิยํ. สตฺถา สนฺนิปติตาย ฉตฺตึสโยชนาย ปริสาย วฑฺฒมานกจฺฉายาย “อิทานิ

พระศาสดาทรงเนรมิตรัตนจงกรมในอากาศ. ที่สุดข้างหนึ่งแห่งรัตนจงกรมนั้น ได้อยู่ที่ขอบจักรวาฬด้านทิศตะวันออก, อีกด้านหนึ่งได้อยู่ที่ขอบจักรวาลด้านทิศตะวันตก. เมื่อบริษัทประมาณ ๓๖ โยชน์ ประชุมกันแล้ว ในเวลาบ่าย

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาฏิหาริยกรณเวลา”ติ คนฺธกุฏิโต นิกฺขมิตฺวา ปมุเข อฏฺฐาสิ. อถ นํ ฆรณี นาม นนฺทมาตา เอกา อนาคามิอุปาสิกา อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต มาทิสาย ธีตริ วิชฺชมานาย, ตุมฺหากํ กิลมนกิจฺจํ นตฺถิ, อหํ ปาฏิหาริยํ กริสฺสามี”ติ อาห. อถ “ตฺวํ กถํ กริสฺสสิ ฆรณี”ติ. “ภนฺเต เอกสฺมึ จกฺกวาฬคพฺเภ มหาปถวึ อุทกํ กตฺวา อุทกสกุณิกา วิย นิมุชฺชิตฺวา ปาจีนจกฺกวาฬ-มุขวฏฺฏิยํ อตฺตานํ ทสฺเสสฺสามิ, ตถา ปจฺฉิมอุตฺตรทกฺขิณจกฺกวาฬมุขวฏฺฏิยํ, ตถา มชฺเฌ, อถ มหาชนา มํ ทิสฺวา ‘กา เอสา’ติ วุตฺเต, วกฺขนฺติ ‘ฆรณี นาเมสา, อยํ ตาว เอวรูโป เอติสฺสา อิตฺถิยา อานุภาโว, พุทฺธานํ อานุภาโว ปน กีทิโส ภวิสฺสตี’ติ เอวํ ติตฺถิยา ตุเมฺห อทิสฺวา ว ปลายิสฺสนฺตี”ติ.

พระศาสดาทรงดำริว่า “เวลานี้ เป็นเวลาทำปาฏิหาริย์” จึงเสด็จออกจากพระคันธกุฎี ได้ประทับยืนอยู่ที่หน้ามุข. ลำดับนั้น อุบาสิกาผู้เป็นอนาคามีคนหนึ่ง ผู้นันทมารดา ชื่อฆรณี เข้าไปเฝ้าพระองค์แล้วกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า เมื่อธิดาเช่นหม่อมฉันยังอยู่ พระองค์ไม่ต้องมีหน้าที่ต้องลำบาก, หม่อมฉันจักทำปาฏิหาริย์”. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามว่า “ฆรณี เธอจักทำอย่างไร”. อุบาสิกากราบทูลว่า “พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักทำแผ่นดินใหญ่ ในห้องจักรวาลหนึ่งให้เป็นน้ำแล้วดำลงไปเหมือนนกเป็ดน้ำ แสดงตนที่ขอบปากจักรวาลด้านทิศตะวันออก ที่ขอบปากจักรวาลทางด้านทิศตะวันตก ทิศเหนือและทิศใต้ ก็เช่นนั้น, ตรงกลางก็เช่นกัน, เมื่อเป็นเช่นนี้ มหาชนเห็นหม่อมฉันแล้ว เมื่อใคร ๆ ถามว่า ‘นั่นใคร’ ก็จักบอกว่า ‘อุบาสิกานั้น ชื่อฆรณี อานุภาพของหญิงคนนั่นยังเป็นถึงปานนี้ก่อน, ก็อานุภาพของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย จักเป็นเช่นไร’ พวกเดียรถีย์ยังไม่ทันเห็น

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระองค์เลย ก็จักพากันหนีไปด้วยอาการอย่างนี้".

อถ นं สตฺถา "ชานามิ เต ฆรณิ เอวรูปं ปาฏิหาริยं กาตุं สมตฺถภาวं, น ปนายं ตวตฺถาย พทฺโธ มาลาปุโฏ"ติ วตฺวา ปฏิกฺขิปิ. สา "น เม สตฺถา อนุชานาติ อทฺธา มยา อุตฺตริตรं ปาฏิหาริยं กาตุं สมตฺโถ อญฺโญ อตฺถี"ติ เอกมนฺตं อฏฺฐาสิ. สตฺถาปิ "เอวเมว เตสं คุโณ ปากโฏ ภวิสฺสตี"ติ "เอวं ฉตฺตึส-โยชนาย ปริสาย มชฺเฌ สีหนาทं นทิสฺสนฺตี"ติ มญฺญมาโน อปเรปิ ปุจฺฉิ "ตุเมฺห กถं ปาฏิหาริยं กริสฺสถา"ติ. เต "เอวญฺจ เอวญฺจ กริสฺสาม ภนฺเต"ติ สตฺถุ ปุรโต จิตา ว สีหนาทं นทึสุ. เตสุ กิร จูฬอนาถปิณฺฑิโก "มาทิเส อนาคามิ-อุปาสเก ปุตฺเต วิชฺชมาเน, สตฺถุ กิลมนกิจฺจं นตฺถี"ติ จินเตตฺวา "อหं ภนฺเต ปาฏิหาริยं กริสฺสามี"ติ วตฺวา "กถं กริสฺสสี"ติ ปุฏฺโฐ อาห "อหं ภนฺเต ทฺวาทสโยชนิกं พฺรหฺมตฺตภาวं

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสห้ามเธอว่า "ฆรณี เรารู้ว่าเธอสามารถทำปาฏิหาริย์เห็นปานนี้ได้, แต่พวงดอกไม้นี้ เขาไม่ได้ร้อยไว้เพื่อเธอ". นางฆรณีนั้นคิดว่า "พระศาสดาไม่ทรงอนุญาตเรา บุคคลอื่นผู้สามารถทำปาฏิหาริย์ได้ยิ่งไปกว่าเรา จะมีแน่นอน" จึงได้ยืน ณ ที่ควรข้างหนึ่ง. แม้พระศาสดาก็ทรงดำริว่า "คุณของสาวกเหล่านั้น จักปรากฏด้วยอาการอย่างนี้นั่นแล" ทรงสำคัญอยู่ว่า "สาวกทั้งหลายจักบันลือสีหนาท ในท่ามกลางบริษัท ประมาณ ๓๖ โยชน์ ด้วยอาการอย่างนี้" ตรัสถามสาวกแม้เหล่าอื่นว่า "พวกท่านจักทำปาฏิหาริย์อย่างไร". สาวกเหล่านั้นกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ จักทำอย่างนี้และอย่างนี้ พระเจ้าข้า" ยืนบันลือสีหนาท เบื้องพระพักตร์พระศาสดาทีเดียว. นัยว่า บรรดาสาวกเหล่านั้น จูฬอนาถบิณฑิกะ คิดว่า "เมื่ออุบาสกผู้เป็นอนาคามี ผู้เป็นบุตรเช่นเรายังอยู่,

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิมฺมินิตฺวา อิมิสฺสา ปริสาย มชฺเฌ มหาเมฆคชฺชิตสทิเสน สทฺเทน พฺรหฺม-อปฺโปรุนฺ นาม อปฺโปเรสฺสามิ, มหาชนา 'กึ สทฺโท นาเมโส'ติ ปุจฺฉิตฺวา 'จูฬอนาถปิณฺฑิกสฺส กิร พฺรหฺมอปฺโปรุนสทฺโท'ติ วกฺขนฺติ, ติตฺถิยา 'คหปติกสฺส ตาว เอโส อานุภาโว, กีทิโส พุทฺธานุภาโว ภวิสฺสตี'ติ ตุเมฺห อทิสฺวา ว ปลายิสฺสนฺตี"ติ.

พระศาสดาไม่มีหน้าที่ต้องลำบาก" จึงกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักทำปาฏิหาริย์" ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอย่างไร" ก็กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักเนรมิต อัตภาพดุจพรหมประมาณ ๑๒ โยชน์ แล้วจักปรบ ดุจเสียงปรบแห่งพรหมด้วย เสียงเช่นมหาเมฆคำรามในท่ามกลาง บริษัทนี้แล้ว มหาชนจักถามว่า 'นั่นเสียงอะไร' แล้วจักกล่าวกันว่า 'นัยว่า นั่นเป็นเสียงปรบดุจพรหมของท่านจูฬอนาถบิณฑิกะ', พวกเดียรถีย์คิดกันว่า 'อานุภาพของคฤหบดี ยังเป็นถึงเช่นนี้ก่อน อานุภาพของพระพุทธเจ้าจักเป็นเช่นไร' ยังไม่ทันเห็นพระองค์เลย ก็จักพากันหนีไป".

สตฺถา "ชานามิ เต อหํ อานุภาวนฺ"ติ ตสฺสาปิ ตเถว วตฺวา ปาฏิหาริยกรณํ นานุชานิ. อเถกา ปฏิสมฺภิทปฺปตฺตา สตฺตวสฺสิกา วีร[๑]สามเณรี นาม สตฺถารํ วนฺทิตฺวา

พระศาสดาตรัสอย่างนั้นนั่นแล แม้แก่จูฬอนาถบิณฑิกะนั้นว่า "เราย่อมรู้อานุภาพของท่าน" แล้วไม่ทรงอนุญาตการทำปาฏิหาริย์. ลำดับนั้น สามเณรีรูปหนึ่งชื่อวีรา มีอายุ ๗ ขวบ บรรลุ

---

[๑] ฉ. จีรสามเณรี.

“อหำ ภนฺเต ปาฏิหาริยำ กริสฺสามี”ติ อาห.

ปฏิสัมภิทา กราบทูลว่า “พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักทำปาฏิหาริย์”.

“กถำ กริสฺสสิ วีเร”ติ. “ภนฺเต สิเนรุญฺจ จกฺกวาฬปพฺพตญฺจ หิมวนฺตญฺจ อาหริตฺวา อิมสฺมึ ฐาเน ปฏิปาฏิยา ฐเปตฺวา อหำ หำสกุณี วิย ตโต ตโต นิกฺขมิตฺวา อสชฺชมานา คมิสฺสามิ, มหาชโน มำ ทิสฺวา ‘กา เอสา’ติ ปุจฺฉิตฺวา ‘วีรสามเณรี’ติ วกฺขติ, ติตฺถิยา ‘สตฺตวสฺสิกาย ตาว สามเณริยา อยมานุภาโว, พุทฺธานุภาโว กีทิโส ภวิสฺสตี’ติ ตุเมฺห อทิสฺวา ว ปลายิสฺสนฺตี”ติ. อิโต ปรำ เอวรูปานิ วจนานิ วุตฺตานุสาเรเนว เวทิตพฺพานิ. ตสฺสาปิ ภควา “ชานามิ เต อานุภาวนฺ”ติ วตฺวา ปาฏิหาริยกรณำ นานุชานิ.

พระศาสดาตรัสถามว่า “วีรา เธอจักทำอย่างไร”. วีราสามเณรีกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักนำภูเขาสิเนรุ ภูเขาจักรวาล และภูเขาหิมพานต์มาวางเรียงไว้ในที่นี้แล้ว ออกจากภูเขานั้น ๆ ไป ไม่ขัดข้อง เหมือนนางหงส์, มหาชนเห็นหม่อมฉันแล้ว ถามว่า ‘นั่นใคร’ ก็จักกล่าวกันเองว่า ‘วีรา-สามเณรี’ พวกเดียรถีย์จักคิดกันว่า ‘สามเณรี อายุ ๗ ขวบยังมีอานุภาพเช่นนี้ก่อน, อานุภาพของพระพุทธเจ้าจักเป็นเช่นไร’ ยังไม่ทันเห็นพระองค์เลย ก็จักพากันหนีไป”. ต่อแต่นี้ บัณฑิตพึงทราบคำเห็นปานนี้ ตามทำนองแห่งคำที่กล่าวแล้วนั่นแล. พระ-ผู้มีพระภาคตรัสแม้แก่สามเณรีว่า “เรารู้อานุภาพของเธอ” ไม่ทรงอนุญาตการทำปาฏิหาริย์.

ธรรมทท.ป-ท.๖-๑๒

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อเถโก ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต ขีณาสโว จุนฺทสามเณโร นาม ชาติยา สตฺตวสฺโส สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา "อหํ ภนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามี"ติ วตฺวา "กถํ กริสฺสสี"ติ ปุฏฺโฐ อาห "อหํ ภนฺเต ชมฺพุทีปสฺส ธชภูตํ มหาชมฺพุรุกฺขํ ขนฺเธ คเหตฺวา จาเลตฺวา มหาชมฺพุผลานิ อาหริตฺวา อิมํ ปริสํ ขาทาเปสฺสามิ, ปาริฉตฺตกกุสุมานิ จ อาหริตฺวา ตุเมฺห วนฺทิสฺสามี"ติ. สตฺถา "ชานามิ เต อานุภาวนฺ"ติ วตฺวา ตสฺสาปิ ปาฏิหาริยกรณํ ปฏิกฺขิปิ.

ลำดับนั้น สามเณรรูปหนึ่ง ชื่อจุนทะ เป็นพระขีณาสพบรรลุปฏิสัมภิทา มีอายุ ๗ ขวบโดยกำเนิด เข้าไปเฝ้าพระศาสดา กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักทำปาฏิหาริย์" ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอย่างไร" ก็กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักจับลำต้นหว้าใหญ่ อันเป็นธงแห่งชมพูทวีป เขย่าแล้ว นำผลหว้าใหญ่มาให้บริษัทนี้กิน, และจักนำดอกทองหลาง มาถวายบังคมพระองค์". พระศาสดาตรัสว่า "เรารู้อานุภาพของเธอ" ทรงห้ามการทำปาฏิหาริย์แม้ของสามเณรนั้น.

อถ อุปฺปลวณฺณา เถรี สตฺถารํ วนฺทิตฺวา "อหํ ภนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามี"ติ วตฺวา "กถํ กริสฺสสี"ติ ปุฏฺฐา อาห "อหํ ภนฺเต สมนฺตา ทฺวาทสโยชนํ ปริสํ ทสฺเสตฺวา อาวฏฺฏโต ฉตฺตึสโยชนาย ปริสาย ปริวุโต จกฺกวตฺติราชา หุตฺวา ๑๒ โยชนํ อาคนฺตฺวา ตุเมฺห วนฺทิสฺสามี"ติ.

ลำดับนั้น พระอุบลวรรณาเถรี ถวายบังคมพระศาสดา กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักทำปาฏิหาริย์" ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอย่างไร" ก็กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉัน จักแสดงบริษัทประมาณ ๑๒ โยชน์ โดยรอบ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ อันบริษัทประมาณ ๓๖ โยชน์

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โดยกลมห้อมล้อมแล้ว จักมาถวายบังคม พระองค์".

สตฺถา "ชานามิ เต อานุภาวนฺ"ติ วตฺวา ตสฺสาปิ ปาฏิหาริยกรณํ ปฏิกฺขิปิ. อถ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา "อหํ ภนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามี"ติ วตฺวา "กถํ กริสฺสสี"ติ ปุฏฺโฐ อาห "อหํ ภนฺเต สิเนรุปพฺพตราชํ ทนฺตนฺตเร คเหตฺวา สาสปวีชํ วิย นขาทิสฺสามี"ติ. "อญฺญํ กึ กริสฺสสี"ติ. "อิมํ มหาปถวึ กฏสารกํ วิย สเวลฺลิตฺวา องฺคุลนฺตเร นิกฺขิปิสฺสามี"ติ. "อญฺญํ กึ กริสฺสสี"ติ. "มหาปถวึ กุลาลจกฺกํ วิย ปริวตฺเตตฺวา มหาชนํ ปถโวชํ ขาทาเปสฺสามี"ติ. "อญฺญํ กึ กริสฺสสี"ติ. "วามหตฺเถ ปถวึ กตฺวา อิเม สตฺเต ทกฺขิณหตฺเถน อญฺญสฺมึ ทีเป คเหสฺสามี"ติ.

พระศาสดาตรัสว่า "เรารู้อานุภาพของเธอ" แล้วทรงห้ามการทำปาฏิหาริย์แม้ของพระอุบลวรรณาเถรีนั้น. ลำดับนั้น พระมหาโมคคัลลานเถระ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักทำปาฏิหาริย์" ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอ จักทำอย่างไร" ก็กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ จักวางภูเขาสิเนรุราชไว้ระหว่างฟันแล้วเคี้ยวภูเขานั้น เหมือนเมล็ดพืชพันธุ์ผักกาด". พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอะไรอย่างอื่น". พระมหาโมคคัลลานเถระ กราบทูลว่า "ข้าพระองค์จักม้วนแผ่นดินใหญ่นี้ให้เหมือนเสื่อลำแพน แล้วหนีบไว้ในระหว่างนิ้วมือ". พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอะไรอย่างอื่น". พระมหาโมคคัลลานเถระ กราบทูลว่า "ข้าพระองค์ จักหมุนแผ่นดินใหญ่ ให้เป็นเหมือนแป้นหมุนของนายช่างหม้อแล้วจักให้มหาชนกินโอชะแผ่นดิน". พระ-

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ศาสดาตรัสถามว่า “เธอจักทำอะไรอย่างอื่น”. พระมหาโมคคัลลานเถระกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ จักทำแผ่นดินใหญ่ไว้ในมือข้างซ้ายแล้วจักวางสัตว์เหล่านี้ไว้อีกเกาะหนึ่ง ด้วยมือข้างขวา”.

สตฺถา “อญฺญํ กึ กริสฺสสี”ติ. “สิเนรุ๋ ฉตฺตทณฺฑํ กตฺวา มหาปฐวึ อุกฺขิปิตฺวา ตสฺสุปริ ฐเปตฺวา ฉตฺตหตฺโถ ภิกฺขุ วิย เอกหตฺเถนาทาย อากาเส จงฺกมิสฺสามี”ติ. สตฺถา “ชานามิ เต อานุภาวนฺ”ติ ตสฺสาปิ ปาฏิหาริยกรณ๋ นานุชานิ. โส “ชานาติ มญฺเญ สตฺถา มยา อุตฺตริตร๋ ปาฏิหาริยๆ กาตุ๋ สมตฺถนฺ”ติ เอกมนฺตๆ อฏฺฐาสิ.

พระศาสดาตรัสถามว่า “เธอจักทำอะไรอย่างอื่น”. พระเถระกราบทูลว่า “ข้าพระองค์จักทำภูเขาสิเนรุให้เป็นคันร่มแล้ว จักยกแผ่นดินใหญ่วางไว้บนคันร่มนั้นแล้ว เอามือข้างหนึ่งถือ เดินจงกรมไปในอากาศ เหมือนภิกษุผู้ถือร่มในมือฉะนั้น”. พระศาสดาตรัสว่า “เรารู้อานุภาพของเธอ” แล้วไม่ทรงอนุญาตการทำปาฏิหาริย์ แม้แก่พระเถระนั้น. ท่านคิดว่า “พระศาสดาเห็นจะทรงทราบบุคคลผู้สามารถทำปาฏิหาริย์ได้ยิ่งกว่าเรา” แล้วจึงได้ยืน ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง.

อถ นๆ สตฺถา “นายๆ โมคฺคลฺลาน ตวตฺถาย พทฺโธ มาลาปุโฏ, อหๆ หิ อสมธุโร, มม ธุรๆ อญฺโญ วหิตุๆ สมตฺโถ นาม

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับพระเถระนั้นว่า “โมคคัลลานะ พวงดอกไม้นี้ เขาไม่ได้ร้อยไว้เพื่อประโยชน์แก่เธอ, เพราะเราเป็นผู้มีธุระ

นตฺถิ, อนจฺฉริยญฺเจตํ, ยํ อิทานิ มม ธุรํ วหิตุ สมตฺโถ น ภเวยฺย, อเหตุกติรจฺฉานโยนิยํ นิพฺพตฺตกาเลปิ มม ธุรํ อญฺโญ วหิตุ สมตฺโถ นาโหสิเยวา"ติ วตฺวา "กทา ปน ภนฺเต"ติ เถเรน ปุฏฺโฐ อตีตํ อาหริตฺวา

หาผู้เสมอมิได้ ไม่มีบุคคลอื่นสามารถนำธุระของเราไปได้ การที่ผู้สามารถนำธุระของเราไปได้ไม่พึงมี ในบัดนี้ ไม่น่าอัศจรรย์, แม้ในกาลที่เราบังเกิดในกำเนิดสัตว์เดรัจฉานอันเป็นอเหตุกกำเนิด ก็ไม่ได้มีบุคคลอื่นสามารถนำธุระของเราไปได้เลย" อันพระเถระทูลถามว่า "ก็ในกาลไร พระเจ้าข้า" จึงทรงนำอดีตนิทานมา ตรัสกัณหอุสภชาดกนี้ ให้พิสดารว่า

"ยโต ยโต ครุ ธุรํ
ยโต คมฺภีรวตฺตนี
ตทาสฺสุ กณฺหํ ยุญฺชนฺติ
สฺวาสฺสุ ตํ วหเต ธุรนฺ"ติ.

"ในเวลาที่มีธุระหนัก และมีทางไปในที่ลุ่มลึกแล เจ้าของทั้งหลายเทียมโคชื่อกัณหะ, โคกัณหะนั้นแล ย่อมนำธุระนั้นไปได้".

อิทํ กณฺหอุสภชาตกํ วิตฺถาเรตฺวา ปุน ตเทว วตฺถุ วิเสเสตฺวา เทเสนฺโต

เมื่อทรงแสดงเรื่องนั้นนั่นแลให้วิเศษยิ่งขึ้นอีก จึงตรัสนันทวิสาลชาดกนี้ ให้พิสดารว่า

"มนาปเมว ภาเสยฺย
นามนาปํ กทาจนํ
มนาปํ ภาสมานสฺส
ครุภารํ อุทพฺพหิ
ธนญฺจ นํ อลาเภสิ

"บุคคล ควรกล่าวคำไพเราะเท่านั้น ไม่ควรกล่าวคำไม่ไพเราะในกาลไหน ๆ เมื่อพราหมณ์กล่าวคำไพเราะ โคนันทวิสาลได้เข็นภาระหนักไปได้ ทำให้

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตน จตุตมโน อหู"ติ.
อิทำ นนุทวิสาลชาตกำ วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ.

พราหมณ์นั้นได้ทรัพย์ และพราหมณ์ก็ได้เป็นผู้ดีใจ เพราะการได้ทรัพย์นั้น".

กเถตฺวา จ ปน สตฺถา ตำ รตนจงฺกมำ อภิรุหิ. ปุรโต ฺวาทสโยชนิกา ปริสา อโหสิ, ตถา ปจฺฉโต จ อุตฺตรโต จ ทกฺขิณโต จ, อุชุกำ น จตุวีสติโยชนิกาย ปริสาย มชฺเฌ ภควา ยมกปฺปาฏิหาริยำ อกาสิ.

ก็แล พระศาสดา ครั้นตรัสแล้ว ก็เสด็จขึ้นสู่รัตนจงกรมนั้น. ข้างหน้าได้มีบริษัทประมาณ ๑๒ โยชน์, ข้างหลัง ข้างซ้าย และข้างขวาก็เช่นเดียวกัน, ส่วนพระผู้มีพระภาคได้ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ ท่ามกลางบริษัทประมาณ ๒๔ โยชน์โดยตรง.

ตำ ปาลิโต ตาว เอวำ เวทิตพฺพำ. กตมำ ตถาคตสฺส ยมกปฺปาฏิหาริเย ญาณำ. อิธ ตถาคโต ยมกปฺปาฏิหาริยำ กโรติ อสาธารณำ สาวเกหิ, อุปริมกายโต อคฺคิกฺขนฺโธ ปวตฺตติ, เหฏฺฐิมกายโต อุทกธารา ปวตฺตติ, เหฏฺฐิมกายโต อคฺคิกฺขนฺโธ ปวตฺตติ, อุปริมกายโต อุทกธารา ปวตฺตติ, ปุรตฺถิมกายโต, ปจฺฉิมกายโต ปจฺฉิมกายโต, ปุรตฺถิมกายโต, ทกฺขิณกฺขิโต, วามกฺขิโต, วามกฺขิโต, ทกฺขิณกฺขิโต, ทกฺขิณกณฺณโสตโต, วามกณฺณโสตโต, วามกณฺณโสตโต, ทกฺขิณกณฺณโสตโต,

บัณฑิตพึงทราบยมกปาฏิหาริย์นั้นตามบาลีอย่างนี้ก่อน. ญาณในยมกปาฏิหาริย์ของพระตถาคต เป็นไฉน. พระตถาคตทรงทำยมกปาฏิหาริย์ในญาณนี้ ไม่ทั่วไปด้วยสาวกทั้งหลาย, ท่อไฟ พุ่งออกจากพระกายเบื้องบน, สายน้ำ ไหลออกจากพระกายเบื้องล่าง, ท่อไฟ พุ่งออกจากพระกายเบื้องล่าง, สายน้ำ ไหลออกจากพระกายเบื้องบน, ท่อไฟ พุ่งออกจากพระกายเบื้องหน้า, สายน้ำ พุ่งออกจากพระกายเบื้องหลัง, ท่อไฟ พุ่งออกจากพระกายเบื้องหลัง, สายน้ำ ไหลออกจากพระกายเบื้องหน้า,

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทกฺขิณกณฺณโสตโต, ทกฺขิณนาสิกโสตโต, ท่อไฟ พุ่งออกจากพระเนตรข้างขวา, วามนาสิกโสตโต, วามนาสิกโสตโต, สายน้ำ ไหลออกจากพระเนตรข้างซ้าย, ทกฺขิณนาสิกโสตโต, ทกฺขิณอสกูฏโต, ท่อไฟ พุ่งออกจากพระเนตรข้างซ้าย, วามอสกูฏโต, วามอสกูฏโต, สายน้ำ ไหลออกจากพระเนตรข้างขวา, ทกฺขิณอสกูฏโต, ทกฺขิณหตฺถโต, ท่อไฟพุ่งออกจากช่องพระกรรณข้างขวา, วามหตฺถโต, วามหตฺถโต, ทกฺขิณ-หตฺถโต, ทกฺขิณปสฺสโต, วามปสฺสโต, สายน้ำ ไหลออกจากช่องพระกรรณข้างซ้าย, ท่อไฟ พุ่งออกจากช่องพระกรรณข้างซ้าย, สายน้ำ ไหลออกจากช่องพระกรรณข้างขวา, ท่อไฟ วามปสฺสโต, ทกฺขิณปสฺสโต, ทกฺขิณ-ปาทโต, วามปาทโต, วามปาทโต, จากช่องพระกรรณข้างขวา, ท่อไฟ ทกฺขิณปาทโต, องฺคุลีหิ องฺคุลนฺตริกาหิ, พุ่งออกจากช่องพระนาสิกข้างขวา, องฺคุลนฺตริกาหิ, องฺคุลีหิ เอเกกโลมกูปโต สายน้ำ ไหลออกจากช่องพระนาสิก อคฺคิกฺขนฺโธ ปวตฺตติ, เอเกกโลมโต ข้างซ้าย, ท่อไฟ พุ่งออกจากช่อง อุทกธารา ปวตฺตติ, เอเกกโลมโต พระนาสิกข้างซ้าย, สายน้ำ ไหลออก อคฺคิกฺขนฺโธ ปวตฺตติ, เอเกกโลมกูปโต จากช่องพระนาสิกข้างขวา, ท่อไฟ อุทกธารา ปวตฺตติ, ฉนฺนำ วณฺณานำ พุ่งออกจากจงอยพระอังศะข้างขวา, นีลานำ ปีตกานำ โลหิตกานำ โอทาตานำ สายน้ำ ไหลออกจากจงอยพระอังศะ มญฺเชฏฺฐานำ ปภสฺสรานำ, ภควา ข้างซ้าย, ท่อไฟ พุ่งออกจากจงอย จงฺกมติ, นิมฺมิโต ติฏฺฐติ วา นิสีทติ พระอังศะข้างซ้าย, สายน้ำ ไหลออก วา เสยฺยำ วา กปฺเปติ, ฯเปฯ นิมฺมิโต จากจงอยพระอังศะข้างขวา, ท่อไฟ พุ่ง เสยฺยำ กปฺเปติ, ภควา จงฺกมติ วา ออกจากพระหัตถ์ข้างขวา, สายน้ำ ติฏฺฐติ วา นิสีทติ วา, อิทำ ตถาคตสฺส ไหลออกจากพระหัตถ์ข้างซ้าย, ท่อไฟ ยมกปฺปาฏิหาริเย ญาณนฺติ. พุ่งออกจากพระหัตถ์ข้างซ้าย, สายน้ำ ไหลออกจากพระหัตถ์ข้างขวา, ท่อไฟ พุ่งออกจากพระปรัศว์ข้างขวา, สายน้ำ

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ไหลออกจากพระปรัศว์ข้างซ้าย, ท่อไฟพุ่งออกจากพระปรัศว์ข้างซ้าย, สายน้ำไหลออกจากพระปรัศว์ข้างขวา, ท่อไฟพุ่งออกจากพระบาทข้างขวา, สายน้ำไหลออกจากพระบาทข้างซ้าย, ท่อไฟพุ่งออกจากพระบาทข้างซ้าย, สายน้ำไหลออกจากพระบาทข้างขวา, ท่อไฟพุ่งออกจากพระองคุลี, สายน้ำ ไหลออกจากช่องพระองคุลี, ท่อไฟ พุ่งออกจากช่องพระองคุลี, สายน้ำไหลออกจากพระองคุลี, ท่อไฟ พุ่งออกจากขุมพระ-โลมาแต่ละขุม, สายน้ำไหลออกจากเส้นพระโลมาแต่ละเส้น, ท่อไฟ พุ่งออกจากเส้นพระโลมาแต่ละเส้น, สายน้ำ ไหลออกจากขุมพระโลมาแต่ละขุม, รัศมีทั้ง-หลายย่อมเป็นไปด้วยอำนาจสีทั้ง ๖ คือ เขียว เหลือง แดง ขาว หงสบาท ประภัสสร, พระผู้มีพระภาค เสด็จจงกรม, พระพุทธนิรมิตย่อมยืน นั่งหรือสำเร็จไสยาสน์, พระผู้มีพระภาคประทับยืน, พระพุทธนิรมิต ย่อมจงกรมนั่ง หรือสำเร็จไสยาสน์, พระผู้มีพระภาค ประทับนั่ง, พระพุทธนิรมิตย่อมจงกรม ยืน หรือสำเร็จไสยาสน์

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระผู้มีพระภาคทรงสำเร็จไสยาสน์ พระพุทธนิรมิต ย่อมจงกรม ยืน หรือนั่ง, พระพุทธนิรมิต ย่อมจงกรม, พระผู้มีพระภาค ประทับยืน ประทับนั่ง หรือสำเร็จไสยาสน์, พระพุทธนิรมิต ย่อมยืน, พระผู้มีพระภาค เสด็จจงกรม ประทับนั่ง หรือสำเร็จไสยาสน์, พระ-พุทธนิรมิต ย่อมนั่ง, พระผู้มีพระภาค เสด็จจงกรม ประทับยืน หรือสำเร็จไสยาสน์, พระพุทธนิรมิต สำเร็จไสยาสน์, พระผู้มีพระภาค เสด็จจงกรม, ประทับยืน หรือประทับนั่ง. ญาณในยมกปาฏิหาริย์ ของพระตถาคต เป็นดังนี้.

อิทำ ปน ปาฏิหาริยำ สตฺถา ตสฺมึ จงฺกเม จงฺกมิตฺวา อกาสิ. “ตสฺส เตโชกสิณสมาปตฺติวเสน อุปริมกายโต อคฺคิกฺขนฺโธ ปวตฺตติ, อาโปกสิณสมาปตฺติวเสน เหฏฺฐิมกายโต อุทกธารา ปวตฺตติ, ปุน อุทกธารายปวตฺตฏฺฐานโต อคฺคิกฺขนฺโธ ปวตฺตติ อคฺคิกฺขนฺธสฺส จ ปวตฺตฏฺฐานโต อุทกธารา ปวตฺตตี”ติ ตมตฺถำ ทสฺเสตุำ

ก็พระศาสดา เสด็จจงกรม บนที่จงกรมนั้น ได้ทรงทำปาฏิหาริย์นี้. พระสารีบุตรกล่าวว่า “จากพระกายเบื้องล่าง จากพระกายเบื้องบน” ก็เพื่อจะแสดงเนื้อความนั้นว่า “ท่อไฟ พุ่งออกจากพระกายเบื้องบน ด้วยอำนาจเตโชกสิณสมาบัติของพระองค์, สายน้ำไหลออกจากพระกายเบื้องล่าง ด้วยอำนาจอาโปกสิณสมาบัติ, ท่อไฟ พุ่ง

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"เหฏฺฐิมกายโต อุปริมกายโต"ติ วุตฺตํ. เอส นโย สพฺพปเทสุ. อคฺคิกฺขนฺโธ ปเนตฺถ อุทกธาราย อสมฺมิสฺโส อโหสิ, ตถา อุทกธารา อคฺคิกฺขนฺเธน, อุภยมฺปิ กิร เจตํ ยาว พฺรหฺมโลกา อุคฺคนฺตฺวา จกฺกวาฬมุขวฏฺฏิยํ ปวตฺตติ. "ฉนฺนํ วณฺณานนฺ"ติ วุตฺตตฺตา ปนสฺส ฉพฺพณฺณรํสิโย กุเฏหิ อาสิญฺจมานํ วิลีนสุวณฺณํ วิย ยนฺตนาฬิกโต นิกฺขนฺตา สุวณฺณรสธารา วิย จ เอกจกฺกวาฬคพฺภโต อุคฺคนฺตฺวา พฺรหฺมโลกํ อาหจฺจ ปฏินิวตฺติตฺวา จกฺกวาฬมุขวฏฺฏิเมว คณฺหิสุ. เอกจกฺกวาฬคพฺภํ วงฺกโคปานสิวินทฺธํ วิย โพธิฆรํ อโหสิ เอกาโลกํ.

ออกจากที่สายน้ำไหลออกอีก, และสายน้ำไหลออกจากที่ท่อไฟพุ่งออก". ในบทนี้ทั้งปวง ก็นัยนี้. ก็ในยมกปาฏิหาริย์นี้ท่อไฟไม่ปะปนกับสายน้ำ, สายน้ำก็ไม่ปะปนกับท่อไฟเช่นเดียวกัน, ก็นัยว่าท่อไฟและสายน้ำแม้ทั้ง ๒ นี้ พุ่งขึ้นไปจนถึงพรหมโลก ลุกลามจนถึงขอบปากจักรวาล, ก็เพราะพระสารีบุตรกล่าวว่า "๖ สี" พระรัศมีมี ๖ สีของพระศาสดานั้นพวยพุ่งขึ้นจากห้องจักรวาลอันเดียวกัน ดุจทองคำละลายคว้างไหลออกจากเบ้า, และดุจสายทองคำไหลออกจากทะนานยนต์จนจดพรหมโลกแล้ว สะท้อนกลับมาจดขอบปากจักรวาลทีเดียว. ห้องจักรวาลหนึ่ง ได้มีแสงสว่างเป็นอันเดียวกัน ดุจเรือนโพธิ์ที่ตรึงไว้ด้วยซี่กลอนคด ฉะนั้น.

ตํ ทิวสํ สตฺถา จงฺกมิตฺวา ปาฏิหาริยํ กโรนฺโต อนฺตรนฺตรา มหาชนสฺส ธมฺมกถํ กเถสิ. กเถนฺโต จ ชนํ นิรสฺสาสํ อกตฺวา อสฺสาสตรํ เทติ. ตสฺมึ ขเณ มหาชโน สาธุการํ ปวตฺเตสิ. ตสฺส

วันนั้น พระศาสดาเสด็จจงกรมแล้ว ทรงทำปาฏิหาริย์ ตรัสธรรมกถาแก่มหาชนในระหว่าง ๆ. ก็พระองค์เมื่อตรัสก็ไม่ทรงทำชนให้หนักใจ ทรงประทานให้เบาใจยิ่ง. ขณะนั้น มหาชนพากันประกาศสาธุการให้เป็นไปแล้ว.

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาธุการปวตฺตนกาเล สตฺถา ตาว เอวํ มหติยา ปริสาย จิตฺตํ โอโลเกนฺโต เอเกกสฺส โสฬสนฺนํ อาการานํ วเสน จิตฺตวารํ อญฺญาสิ. เอวํ ลหุกปริวตฺตํ พุทฺธานํ จิตฺตํ. โย โย ยสฺมึ ธมฺเม ยสฺมิญฺจิ ปาฏิหาริเย ปสนฺโน, ตสฺส ตสฺส อชฺฌาสยวเสน ธมฺมญฺจ กเถสิ ปาฏิหาริยญฺจ อกาสิ. เอวํ ธมฺเม เทสิยมาเน ปาฏิหาริเย จ กริยมาเน มหาชนสฺส ธมฺมาภิสมโย อโหสิ.

ในเวลาประกาศสาธุการของมหาชนนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูจิตของบริษัทหมู่ใหญ่ถึงเพียงนั้นอย่างนี้ ได้ทรงทราบวารจิตของคนแต่ละคนด้วยอำนาจอาการ ๑๖ อย่าง. จิตของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วอย่างนี้. บุคคลใด ๆ เลื่อมใสในธรรมและปาฏิหาริย์ใด, พระศาสดาตรัสธรรม และทรงทำปาฏิหาริย์นั้น ด้วยอำนาจอัธยาศัยของบุคคลนั้น ๆ. เมื่อพระศาสดาทรงแสดงธรรมและทรงทำปาฏิหาริย์อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ มหาชน ได้ตรัสรู้ธรรมแล้ว.

สตฺถา ปน ตสฺมึ สมาคเม อตฺตโน มนํ คเหตฺวา อญฺญํ ปญฺหํ ปุจฺฉิตุํ สมตฺถํ อทิสฺวา นิมฺมิตพุทฺธํ มาเปสิ. เตน ปุจฺฉิตํ ปญฺหํ สตฺถา วิสฺสชฺเชสิ. สตฺถารา ปุจฺฉิตํ โส วิสฺสชฺเชสิ. ภควโต จงฺกมนกาเล นิมฺมิโต ฐานาทีสุ อญฺญตรํ กปฺเปสิ. นิมฺมิตสฺส จงฺกมนกาเล ภควา ฐานาทีสุ อญฺญตรํ กปฺเปสิ. ตมตฺถํ ทสฺเสตุํ "นิมฺมิโต จงฺกมติ วา"ติอาทิ วุตฺตํ.

ก็ พระศาสดาทรงกำหนดจิตของพระองค์ในสมาคมนั้น ไม่ทรงเห็นบุคคลอื่นซึ่งสามารถถามปัญหาได้ จึงเนรมิตพระพุทธนิรมิต. พระศาสดาทรงเฉลยปัญหาที่พระพุทธนิรมิตนั้นถามแล้ว พระพุทธนิรมิตนั้นก็เฉลยปัญหาที่พระศาสดาตรัสถามแล้ว. ในเวลาที่พระผู้มีพระภาคเสด็จจงกรม พระพุทธนิรมิตก็สำเร็จอิริยาบถอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาอิริยาบถมีการยืนเป็นต้น. ในเวลาที่พระพุทธนิรมิตจงกรม พระผู้มีพระภาค

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓๑-๑๐-๒๕๕๓

เอวं กโรนฺตสฺส สตฺถุ ปาฏิหาริยं ทิสฺวา ธมฺมกถญฺจ สุตฺวา ตสฺมึ สมาคเม วีสติยา ปาณโกฏีนं ธมฺมาภิสมโย อโหสิ.

ทรงสำเร็จพระอิริยาบถอย่างใดอย่างหนึ่ง บรรดาอิริยาบถมีประทับยืนเป็นต้น. พระธรรมสังคหกาจารย์ กล่าวว่า “พระพุทธนิรมิต ย่อมจงกรม” เป็นต้น เพื่อแสดงเนื้อความนั้น. เพราะเห็นปาฏิหาริย์ และเพราะฟังธรรมกถาของพระศาสดา ผู้ทรงทำอยู่อย่างนี้ สัตว์ ๒๐ โกฏิ ในสมาคมนั้นได้ตรัสรู้ธรรมแล้ว.

สตฺถา ปาฏิหาริยं กโรนฺโต ว “กตฺถ นุ โข อตีตพุทฺธา อิมं ปาฏิเหรं กตฺวา วสฺสं อุเปนฺตี”ติ อาวชฺชิตฺวา “ตาวตึสภวเน วสฺสं อุปคนฺตฺวา มาตุ อภิธมฺมปิฏกํ เทเสนฺตี”ติ ทิสฺวา ทกฺขิณปาทํ อุกฺขิปิตฺวา ยุคนฺธรมตฺถเก ฐเปตฺวา อิตรं ปาทํ อุกฺขิปิตฺวา สิเนรุมตฺถเก ฐเปสิ. เอวं อฏฺฐสฏฺฐียาโยชนสตสหสฺสฐาเน ตโย ปทวารา อเหสุ. เทฺว ปาทจฺฉิทฺทานิ ปกติปาทวีติหรณสทิสนิกฺเขปานิ อเหสุ. “สตฺถา ปาทํ ปสาเรตฺวา อกฺกมี”ติ น สลฺลกฺเขตพฺพํ, ตสฺส หิ ปาทํ

พระศาสดาเมื่อทรงทำปาฏิหาริย์ ทรงรำพึงว่า “พระพุทธเจ้าในปางก่อนทั้งหลายทรงทำปาฏิหาริย์นี้แล้ว ทรงเข้าจำพรรษาที่ไหนหนอ” ทรงเห็นว่า “พระพุทธเจ้าในปางก่อนทั้งหลาย ทรงเข้าจำพรรษาในภพดาวดึงส์แล้ว ทรงแสดงพระอภิธรรมปิฎกโปรดพระพุทธมารดา” แล้วทรงยกพระบาทข้างขวาขึ้นเหยียบลงบนยอดเขายุคันธร ทรงยกพระบาทอีกข้างหนึ่งเหยียบบนยอดเขาสิเนรุ. วาระที่ย่างพระบาททั้ง ๓ ก้าวได้มีในที่ประมาณ ๖๘ แสนโยชน์อย่างนี้. ช่องพระบาททั้ง ๒ ได้ถ่างออกเช่นเดียวกับการย่างพระบาทตามปรกติ. ใคร ๆ

อุกฺขิปนกาเลเยว เต ปพฺพตา ปาทมูลํ อาคนฺตฺวา สมฺปฏิจฺฉึสุ. สตฺถารา อกฺกนฺตกาเล อุฏฺฐาย ยถาฐาเน อฏฺฐํสุ. สกฺโก สตฺถารํ ทิสฺวา จินฺเตสิ "ปณฺฑุกมฺพลสิลาย มชฺเฌ สตฺถา อิมํ วสฺสาวาสํ อุเปสฺสติ, พหูนํ วต เทวตานํ อุปกาโร ภวิสฺสติ, สตฺถริ ปเนตฺถ วสฺสํ อุปคเต, อญฺญา เทวตา หตฺถิปิ รเปตุํ น สกฺขิสฺสนฺติ, อยํ โข ปน ปณฺฑุกมฺพลสีลา ทีฆโต สฏฺฐิโยชนา ติริยโต ปณฺณาสโยชนา ปถลโต ปณฺณรสโยชนา สตฺถริ นิสินฺเนปิ, ตุจฺฉา วิย ภวิสฺสตี"ติ. สตฺถา ตสฺส อชฺฌาสยํ วิทิตฺวา อตฺตโน สงฺฆาฏิสิลาตลํ ปฏิจฺฉาทยมานํ ขิปิ. สกฺโก จินฺเตสิ "จีวรํ ตาว ปฏิจฺฉาทยมานํ ขิปิ, สยํ ปน ปริตฺตเก ฐาเน นิสีทิสฺสตี"ติ. สตฺถา ตสฺสชฺฌาสยํ วิทิตฺวา นีจปิฐกํ มหาปัสุกูลิโก วิย ปณฺฑุกมฺพลสิลํ อนฺโตจีวรโภเคเยว กตฺวา นิสีทิ. มหาชโนปิ ตุขณเยว สตฺถารํ โอโลเกนฺโต นาทฺทส. จนฺทสฺส อฏฺฐงฺคมิตกาโล วิย อโหสิ

ไม่พึงกำหนดว่า "พระศาสดาทรงเหยียดพระบาทเหยียบแล้ว" เพราะในเวลาที่พระองค์ทรงยกพระบาทขึ้นเท่านั้น ภูเขาเหล่านั้นก็มารองรับใกล้พระบาท. ในเวลาที่พระศาสดาทรงเหยียบแล้ว ภูเขาเหล่านั้นก็ไปตั้งอยู่ตามเดิม. ท้าวสักกะทอดพระเนตรพระศาสดา ทรงดำริว่า "พระศาสดาจักทรงเข้าจำพรรษานี้ท่ามกลางบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์, ก็จักมีอุปการะแก่เทวดาเป็นอันมาก, แต่เมื่อพระศาสดาทรงจำพรรษาที่นี้, เทวดาเหล่าอื่นจักไม่สามารถวางมือได้, ก็บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์นี้ยาว ๖๐ โยชน์ กว้าง ๕๐ โยชน์ หนา ๑๕ โยชน์ เมื่อพระศาสดาประทับนั่งก็จักเป็นเหมือนว่างเปล่า". พระศาสดาทรงทราบอัธยาศัยของท้าวเธอแล้ว ทรงโยนสังฆาฏิของพระองค์ไปให้คลุมพื้นศิลาไว้. ท้าวสักกะทรงดำริว่า "พระศาสดาทรงโยนจีวรให้คลุมไว้ก่อน, แต่พระองค์เองจักประทับนั่งบนที่เพียงนิดหน่อย". พระศาสดาทรงทราบอัธยาศัยของท้าวเธอแล้วก็ประทับนั่ง ทำบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ไว้ภายในขนดจีวรนั่นเอง

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุริยสฺส อฏฺฐงฺคมิตกาโล วิย จ เหมือนพระเถระผู้ทรงผ้ามหาบังสุกุล
อโหสิ. นั่งทำตั่งเตี้ยไว้ภายในขนดจีวรฉะนั้น. ในขณะนั้นนั่นเอง แม้มหาชนมองดูพระ-ศาสดาอยู่ ก็ไม่ได้เห็นเลย. เวลานั้นได้เป็นเหมือนเวลาพระจันทร์ตก และได้เป็นเหมือนเวลาพระอาทิตย์ตก.

มหาชโน มหาชนพากันคร่ำครวญ กล่าวคาถานี้ว่า

“คโต นุ จิตฺตกูฏํ วา
เกลาสํ วา ยุคนฺธรํ
น โน ทกเขม สมฺพุทฺธํ
โลกเชฏฺฐํ นราสภนฺ”ติ.

“พระพุทธเจ้า เสด็จไปเขาจิตรกูฏ เขาไกรลาส หรือเขายุคันธร พวกเรา จึงไม่เห็นพระสัมมา-สัมพุทธเจ้า ผู้เป็นใหญ่ในโลก ผู้เป็นนระผู้องอาจ”.

อิมํ คาถํ วทนฺโต ปริเทวิ. อปเร “สตฺถา นาม วิเวกรโต, โส ‘เอวรูปาย เม ปริสาย เอวรูปํ ปาฏิหาริยํ กตนฺ’ติ ลชฺชาย อญฺญํ รฏฺฐํ วา ชนปทํ วา คโต ภวิสฺสติ, นทานิ ตํ ทกฺขิสฺสามา”ติ ปริเทวนฺตา อิมํ คาถมาหสุ.

อีกพวกหนึ่ง คร่ำครวญว่า “ธรรมดาพระศาสดาทรงยินดีในวิเวก, พระองค์จักเสด็จไปแคว้นหรือชนบทอื่นเสีย เพราะทรงละอายว่า ‘เราทำปาฏิหาริย์ เห็นปานนี้แก่บริษัทเห็นปานนี้’, บัดนี้พวกเราจักไม่เห็นพระองค์” แล้วพากันกล่าวคาถานี้ว่า

“ปวิเวกรโต ธีโร
นิมํ โลกํ ปุเนหิติ

“พระองค์ผู้เป็นนักปราชญ์ ยินดีในวิเวก จะไม่เสด็จมาโลกนี้อีก

น โน ทกฺเขมุ สมฺพุทฺธํ
โลกเชฏฺฐํ นราสภนฺ”ติ.

พวกเราจะไม่เห็นพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้า ผู้เป็นใหญ่ในโลก ผู้
เป็นนระผู้องอาจ”.

เต มหาโมคฺคลฺลานํ ปุจฺฉิสุ “กหํ ภนฺเต สตฺถา”ติ. โส สยํ ชานนฺโตปิ “ปเรสมฺปิ คุโณ ปากโฏ โหตู”ติ อชฺฌาสเยน “อนุรุทฺธํ ปุจฺฉถา”ติ อาห. เต เถรํ ตถา ปุจฺฉิสุ “กหํ ภนฺเต สตฺถา”ติ. “ตาวตึสภวเน ปณฺฑุกมฺพลสิลายํ วสฺสํ อุปคนฺตฺวา มาตุ อภิธมฺมปิฏกํ เทสิตุ์ คโต”ติ. “กทา อาคมิสฺสติ ภนฺเต”ติ. “ตโย มาเส อภิธมฺมปิฏกํ เทเสตฺวา มหาปวารณาทิวเส”ติ. เต “สตฺถารํ อทิสฺวา น คมิสฺสามา”ติ ตตฺเถว ขนฺธาวารํ กตฺวา วสึสุ. อากาสเมว กิร เนสํ ฉทนํ อโหสิ, ตาว มหติยา ปริสาย สรีรนิสฺสนฺโท นาม น ปญฺญายิ. ปจฺวี วิวรํ อทาสิ. สพฺพตฺถ ปริสุทฺธเมว ภูมิตลํ อโหสิ.

ชนเหล่านั้น พากันถามพระมหา-
โมคคัลลานะว่า “พระศาสดาเสด็จ
ไปไหน ขอรับ”. ท่านเองแม้ทราบอยู่
ด้วยมุ่งหมายว่า “คุณของสาวกแม้
เหล่าอื่น จงปรากฏ” จึงบอกว่า
“พวกท่าน จงถามพระอนุรุทธะ”. ชน
เหล่านั้นพากันถามพระเถระอย่างนั้นว่า
“พระศาสดาเสด็จไปไหน ขอรับ”.
พระเถระตอบว่า “พระองค์เสด็จไป
เข้าจำพรรษาที่บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ใน
ภพดาวดึงส์ เพื่อทรงแสดงพระอภิธรรม-
ปิฎกโปรดพระพุทธมารดา”. ชนเหล่านั้น
ถามว่า “พระองค์จักเสด็จมาเมื่อไร
ขอรับ”. พระเถระบอกว่า “พระ-
องค์ทรงแสดงพระอภิธรรมปิฎก ๓ เดือน
แล้ว จักเสด็จมาในวันมหาปวารณา”.
ชนเหล่านั้นกล่าวกันว่า “พวกเรา
ไม่ได้เฝ้าพระศาสดาแล้ว จักไม่ไป”
จึงพากันตั้งค่ายพักอยู่ในที่นั้นนั่นเอง.
ข่าวว่า ชนเหล่านั้น ได้มีอากาศเท่านั้น

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เป็นเครื่องมุงบัง, ชื่อว่าเหงื่อไหลออกจากกาย บริษัทใหญ่เพียงนั้นไม่ปรากฏเลย. แผ่นดินเปิดช่องให้แล้ว, พื้นดินในที่ทุกแห่งสะอาดหมดจดทีเดียว.

สตฺถา ปฐมเมว มหาโมคฺคลฺลานํ อโวจ "โมคฺคลฺลาน ตฺวํ เอติสฺสา ปริสาย ธมฺมํ เทเสยฺยาสิ, จูฬอนาถปิณฺฑิกเสฏฺฐิวา อาหารํ ทสฺสตี"ติ. ตสฺมา เตมาสํ จูฬ-อนาถปิณฺฑิโก ว ตสฺสา ปริสาย สายํ ปาตํ สพฺพกาเล ยาคุ-ภตฺตขาทนียมฺพุลคนฺธมาลาปิลนฺธนานิ อทาสิ. มหาโมคฺคลฺลาโน ธมฺมํ เทเสสิ. ปาฏิหาริยํ ทฏฺฐุ อาคตาคเตหิ ปุฏฺเฐ ปเญฺห วิสฺสชฺเชสิ. สตฺถาร์ปิ มาตุ อภิธมฺมํ เทสนตฺถํ ปณฺฑุกมฺพลสิลายํ วสฺสํ อุปคตํ ทสสหสฺสจกฺกวาฬเทวตา ปริวารยึสุ. เตน วุตฺตํ

พระศาสดาได้ตรัสบอกพระมหา-โมคคัลลานะไว้ก่อนทีเดียวว่า "โมคคัล-ลานะ เธอพึงแสดงธรรมแก่บริษัทนั่น, จูฬอนาถบิณฑิกเศรษฐีจักให้อาหาร". เพราะฉะนั้น จูฬอนาถบิณฑิกะแล ได้ให้ข้าวต้มข้าวสวยของเคี้ยวหมากพลู ระเบียบ ของหอมและเครื่องประดับแก่บริษัทนั้นทุกเวลาทั้งเช้าเย็นตลอด ๓ เดือน. พระมหาโมคคัลลานะแสดงธรรม. และเฉลยปัญหาที่เหล่าชนผู้มาเพื่อดูปาฏิหาริย์ถามแล้ว. พวกเทวดาในหมื่นจักรวาลพากันแวดล้อมพระศาสดาผู้ทรงเข้าจำพรรษา บนบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์เพื่อทรงแสดงพระอภิธรรมโปรดพระ-พุทธมารดา. เพราะเหตุนั้น พระธรรม-สังคหกาจารย์กล่าวว่า

"ตาวตึเส ยทา พุทฺโธ สิลายํ ปณฺฑุกมฺพเล ปาริฉตฺตกมูลมฺหิ วิหาสิ ปุริสุตฺตโม, ทสสหสฺสโลกธาตูสุ

"ในกาลที่พระพุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่าบุรุษ ประทับอยู่บนบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ ณ ควงไม้ปาริฉัตตกะ ในภพดาวดึงส์,

สนฺนิปติตฺวาน เทวตา ปยิรุปาสนฺติ สมฺพุทฺธํ วสนฺตํ นคมุทฺธนิ, น โกจิ เทโว วณฺเณน สมฺพุทฺธสฺส วิโรจติ, สพฺเพ เทเว อติกฺกมฺม สมฺพุทฺโธ ว วิโรจตี”ติ.

เทวดาทั้งหลายประชุมกันในหมื่นโลกธาตุแล้ว พากันเข้าไปเฝ้าพระสัมพุทธเจ้าผู้ประทับอยู่บนยอดเขา, เทวดาองค์ไหนก็หารุ่งเรืองไปกว่าพระสัมพุทธเจ้าโดยวรรณะไม่, พระสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ย่อมรุ่งเรืองล่วงเทวดาทั้งปวง”.

เอวํ สพฺพเทวตา อตฺตโน สรีรปฺปภาย อภิภวิตฺวา นิสินฺนสฺส ปนสฺส มาตา ตุสิตวิมานโต อาคนฺตฺวา ทกฺขิณปสฺเส นิสีทิ. อินฺทโกปิ เทวปุตฺโต อาคนฺตฺวา ทกฺขิณปสฺเสเยว นิสีทิ. องฺกโร วามปสฺเส. โส มเหสกฺขาสุ เทวตาสุ สนฺนิปติตาสุ, อปคนฺตฺวา ฑฺวาทสโยชนิกฏฺฐาเน โอกาสํ ลภิ. อินฺทโก ตตฺเถว นิสีทติ. สตฺถา เต อุโภปิ โอโลเกตฺวา อตฺตโน สาสเน ทกฺขิเณยฺยปุคฺคลานํ ทินฺนทานสฺส มหปฺผลภาวํ ญาเปตุกาโม เอวมาห “องฺกุร ตยา ทีฆมนฺตเร ทสวสฺสสหสฺสปริมาณกาเล ฑฺวาทสโยชนิกํ อุทฺธนปนฺตึ กตฺวา มหาทานํ ทินฺนํ, โส ตฺวํ ทานิ มม สมาคมํ

ก็ เมื่อพระศาสดาประทับนั่งครอบงำเทวดาทั้งหมด ด้วยพระรัศมีแห่งพระสรีระของพระองค์อย่างนี้ พระพุทธมารดาเสด็จมาจากวิมานชั้นดุสิตแล้วประทับนั่งที่พระปรัศว์เบื้องขวา. แม้อินทกเทพบุตรก็มานั่งที่พระปรัศว์เบื้องขวาเหมือนกัน. อังกุรเทพบุตรก็มานั่งที่พระปรัศว์เบื้องซ้าย. อังกุรเทพบุตรนั้น เมื่อเหล่าเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ ประชุมกันแล้ว, ก็หลีกไป ได้โอกาสในที่ประมาณ ๑๒ โยชน์. อินทกเทพบุตร นั่งในที่นั้นนั่นเอง. พระศาสดาทอดพระเนตรเทพบุตรทั้ง ๒ เหล่านั้นแล้ว มีพระประสงค์จะให้บริษัททราบว่าทานที่บุคคลถวายแก่พระทักขิไณยบุคคลทั้งหลาย ในศาสนาของพระองค์มีผลมาก จึงตรัสอย่างนี้ว่า “อังกุระ เธอสร้างเตาไฟยาว

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาคนฺตฺวา สพฺพทูเร ฐาเน โอกาสํ ลภิ, กึ นุโข เอตฺถ การณนฺ”ติ.

๑๒ โยชน์ ถวายมหาทานในกาลประมาณ ๑ หมื่นปีซึ่งเป็นระยะเวลานาน, บัดนี้ เธอนั้นมาสมาคมของเราแล้ว ได้โอกาสในที่ไกลถึง ๑๒ โยชน์ซึ่งไกลกว่าเทพบุตรทั้งหมด, มีอะไรเป็นเหตุในเรื่องนี้เล่า”.

วุตฺตมฺปิ เจตํ

สมจริงดังคำที่พระธรรมสังคหกาจารย์กล่าวไว้ดังนี้ว่า

“โอโลเกตฺวาน สมฺพุทฺโธ
องฺกุรญฺจาปิ อินฺทกํ
ทกฺขิเณยฺยํ ปภาเวนฺโต
อิทํ วจนมพฺรวิ
‘มหาทานํ ตยา ทินฺนํ
องฺกุร ทีฆมนฺตเร
อติทูเร นิสินฺโนสิ
อาคจฺฉ มม สนฺติกนฺ”ติ.

“พระสัมพุทธเจ้า ทอดพระเนตรอังกุรเทพบุตรและอินทกเทพบุตร เมื่อจะทรงยกย่องพระทักขิไณย-บุคคล จึงได้ตรัสพระดำรัสนี้ว่า ‘อังกุระ เธอถวายมหาทานในระยะเวลาอันยาวนาน เมื่อมาสำนักเรา นั่งเสียไกลเกินไป”.

โส สทฺโท ปรวีตลํ ปาปุณิ. สพฺพาปิ นํ สา ปริสา อสฺโสสิ. เอวํ วุตฺเต

พระสุรเสียงนั้นดังไปจนถึงพื้นปฐพี. บริษัทนั้นแม้ทั้งหมด ได้ยินพระสุรเสียงนั้นแล้ว. เมื่อพระศาสดาตรัสอย่างนี้แล้ว

โจทิโต ภาวิตตฺเตน
องฺกุโร เอตมพฺรวิ
“กึ มยฺหํ เตน ทาเนน

อังกุรเทพบุตร อันพระศาสดาผู้มีพระองค์อันอบรมแล้ว ทรงตักเตือน จึงได้ทูลคำนี้ว่า “จะมี

ทกฺขิเณยฺเยน สุณฺณตํ
อยํ โส อินฺทโก ยกฺโข
ทชฺชา ทานํ ปริตฺตกํ
อติโรจติ อเมฺหหิ
จนฺโท ตารคเณ ยถา”ติ.

ประโยชน์อะไรสำหรับข้าพระองค์ด้วยทานนั้น ซึ่งว่างเปล่าจากพระทักขิไณยบุคคล ยักษ์อินทกะนี้นั้น ถวายทานเพียงเล็กน้อย ย่อมรุ่งเรืองกว่าข้าพระองค์เหมือนพระจันทร์ รุ่งเรืองในหมู่ดาว ฉะนั้น”.

ตตฺถ **ทชฺชาติ** ทตฺวา. เอวํ วุตฺเต ปน สตฺถา อินฺทกํ อาห “อินฺทก ตฺวํ มม ทกฺขิณปสฺเส นิสินฺโน, กสฺมา อนปคนฺตฺวา ว นิสีทสี”ติ. โส “อหํ ภนฺเต สุเขตฺเต ปริตฺตกํ วีชํ วปนกสโก วิย ทกฺขิเณยฺยสมฺปทํ อลตฺถนฺ”ติ ทกฺขิเณยฺยํ ปภาเวนฺโต อาห

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ถวายแล้ว** ความว่า ให้แล้ว. ก็เมื่ออังกุรเทพบุตรกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระศาสดา ตรัสกับอินทกเทพบุตรว่า “อินทกะ เธอนั่งทางข้างขวาของเราทำไม จึงไม่ต้องถอยร่นไปนั่งเล่า”. อินทกเทพบุตรนั้น กราบทูลว่า “พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ ได้ความถึงพร้อมแห่งพระทักขิไณยบุคคล ดุจชาวนาหว่านพืชเพียงเล็กน้อยลงในนาดี ฉะนั้น” เมื่อจะยกย่องพระทักขิไณยบุคคลกราบทูลว่า

“อชฺชงฺคเณ ยถา เขตฺเต
พีชํ พหุปิ โรปิตํ
น ผลํ วิปุลํ โหติ
นปิ โตเสติ กสฺสกํ,

“บุคคลตั้งทานเป็นอันมากไว้ ในบุคคลผู้ทุศีลทั้งหลาย ผลย่อมไม่ไพบูลย์ ทั้งไม่ยังทายกให้ยินดีได้ เหมือนบุคคลปลูกพืช แม้

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตเถว ทานํ พหุกํ
ทุสฺสีเลสุ ปติฏฺฐิตํ
น ผลํ วิปุลํ โหติ
นปิ โตเสติ ทายกํ,
ยถาปิ ภทฺทเก เขตฺเต
พีชํ อปฺปมฺปิ โรปิตํ
สมฺมา ธารํ ปเวจฺฉนฺตํ
ผลํ โตเสติ กสฺสกํ
ตเถว สีลวนฺเตสุ
คุณวนฺเตสุ ตาทิสุ
อปฺปเกปิ กเต กาเร
ผลํ โตเสติ ทายกนฺ”ติ.

เป็นอันมากลงในนาดอน ผลย่อมไม่ไพบูลย์ ทั้งไม่ยังชาวนาให้ยินดีได้ ฉะนั้น, เมื่อทายกทำสักการะ แม้เพียงเล็กน้อยในเหล่าท่านผู้มีศีล ผู้มีคุณ ผู้คงที่ ผลย่อมยังทายกให้ยินดีได้ เหมือนชาวนาปลูกพืชแม้เพียงเล็กน้อยลงในนาดี เมื่อสายฝนหลั่งสายน้ำโดยถูกต้อง ผลย่อมยังชาวนา ให้ยินดีได้ ฉะนั้น”.

“กึ ปเนตสฺส ปุพฺพกมฺมนฺ”ติ. โส กิร อนุรุทฺธตฺเถรสฺส อนฺโตคามํ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐสฺส อตฺตโน อาภตํ กฏจฺฉุภิกฺขํ ทาเปสิ. ตทสฺส ปุญฺญํ องฺกุเรน ทสวสฺสสหสฺสานิ ทฺวาทสโยชนิกํ อุทฺธนปนฺตึ กตฺวา ทินฺนทานโต มหปฺผลตรํ ชาตํ, ตสฺมา เอวมาห.

ถามว่า “ก็อะไร เป็นบุรพกรรมของอินทกเทพบุตรนั่น”. ตอบว่า ได้ยินว่า อินทกเทพบุตรนั้น สั่งให้ถวายภิกษาหนึ่งทัพพีที่เขานำมาเพื่อตนแก่พระอนุรุทธเถระ ผู้เข้าไปบิณฑบาตภายในบ้าน. บุญของเขานั้น มีผลมากกว่าทานที่อังกุรเทพบุตรสร้างเตาไฟยาวถึง ๑๒ โยชน์ถวายแล้วถึง ๑ หมื่นปี, เพราะเหตุนั้น อินทกเทพบุตรจึงกราบทูลอย่างนี้.

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวำ วุตฺเต, สตฺถา "องฺกุร ทานำ นาม วิเจยฺย ทาตุ วฏฺฏติ, เอวำ ตำ สุเขตฺเตสุ วุตฺตพีชำ วิย มหปฺผลำ โหติ, ตฺวำ ปน น ตถา อกาสิ, เตน เต ทานำ น มหปฺผลำ ชาตนฺ"ติ อิมมตฺถำ วิภาเวนฺโต

เมื่ออินทกเทพบุตร กราบทูลอย่างนี้แล้ว, พระศาสดาตรัสว่า "อังกุระ ควรเลือกแล้วจึงให้ทาน ทานนั้น ย่อมมีผลมาก ด้วยอาการอย่างนี้ ดุจพืชที่ชาวนาปลูกลงในนาดี ฉะนั้น, แต่เธอไม่ได้ทำอย่างนั้น, เพราะฉะนั้น ทานของเธอ จึงมีผลไม่มาก" เมื่อจะทรงอธิบายเนื้อความนี้ให้แจ่มแจ้ง จึงตรัสว่า

"วิเจยฺย ทานำ ทาตพฺพำ
ยตฺถ ทินฺนำ มหปฺผลำ
วิเจยฺย ทานำ สุคตปฺปสตฺถำ
เย ทกฺขิเณยฺยา อิธ ชีวโลเก
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ
พีชานิ วุตฺตานิ ยถา
สุเขตฺเต"ติ

"บุคคล ควรเลือกให้ทานในเขตที่ตนให้แล้วมีผลมาก พระสุคตทรงสรรเสริญการเลือกให้, ทานทั้งหลายที่บุคคลให้ในเหล่าพระทักขิไณยบุคคล ที่มีอยู่ในชีวโลกนี้ ย่อมมีผลมาก เหมือนพืชทั้งหลายที่ชาวนาหว่านลงในนาดี ฉะนั้น"

วตฺวา อุตฺตริมฺปิ ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

เมื่อจะทรงแสดงธรรมให้ยิ่งขึ้นไป ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

"ติณโทสานิ เขตฺตานิ
ราคโทสา อยำ ปชา,
ตสฺมา หิ วีตราเคสุ
ทินฺนำ โหติ มหปฺผลำ.
ติณโทสานิ เขตฺตานิ

"นาทั้งหลาย มีหญ้าเป็นโทษ หมู่สัตว์นี้มีราคะเป็นโทษ, เพราะเหตุนั้นแล ทานที่ให้ในเหล่าท่านผู้ปราศจากราคะจึงมีผลมาก. นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นโทษ หมู่สัตว์

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โทสโทสา อยํ ปชา
ตสฺมา หิ วีตโทเสสุ
ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ติณโทสานิ เขตฺตานิ
โมหโทสา อยํ ปชา,
ตสฺมา หิ วีตโมเหสุ
ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ติณโทสานิ เขตฺตานิ
อิจฺฉาโทสา อยํ ปชา,
ตสฺมา หิ วิคตีจฺเฉสุ
ทินฺนํ โหติ มหปฺผลนฺ"ติ.

นี้มีโทสะเป็นโทษ เพราะฉะนั้น แล ทานที่ให้ในเหล่าท่านผู้ปราศจากโทสะ จึงมีผลมาก. นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นโทษ หมู่สัตว์นี้มีโมหะเป็นโทษ, เพราะฉะนั้น แล ทานที่ให้ในเหล่าท่านผู้ปราศจากโมหะ จึงมีผลมาก. นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นโทษ หมู่สัตว์นี้มีความอยากเป็นโทษ, เพราะฉะนั้นแล ทานที่ให้ในเหล่าชนผู้ปราศจากความอยากได้ จึงมีผลมาก".

เทสนาวสาเน องฺกุโร จ อินฺทโก จ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหึสุ. มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสิ.

ในเวลาจบเทศนา อังกุรเทพบุตร และอินทกเทพบุตร ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. พระธรรมเทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชน.

อถ สตฺถา เทวปริสาย มชฺเฌ นิสินฺโน มาตรํ อารพฺภ "กุสลา ธมฺมา, อกุสลา ธมฺมา, อพฺยากตา ธมฺมา"ติ อภิธมฺมปิฏกํ ปฏฺฐเปสิ. เอวํ ตโย มาเส นิรนฺตรํ อภิธมฺมปิฏกํ กเถสิ. กเถนฺโต ปน ภิกฺขาจารเวลาย "ยาว มมาคมนา

ครั้งนั้น พระศาสดา ประทับนั่งท่ามกลางเทวบริษัท ทรงปรารภพระพุทธมารดา เริ่มตั้งพระอภิธรรมปิฎกว่า "ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลก็มี, ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลก็มี, ธรรมทั้งหลายที่เป็นอัพยากฤตก็มี". พระศาสดาทรงแสดงพระอภิธรรมปิฎกติดต่อกันตลอด ๓

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอตฺตกำ นาม ธมฺมำ เทเสตู"ติ เดือนด้วยอาการอย่างนี้. ก็พระองค์ นิมฺมิตพุทฺธำ มาเปตฺวา หิมวนฺตำ เมื่อทรงแสดงในเวลาภิกษาจาร ทรง คนฺตฺวา นาคลตาทนฺตกฏฺฐำ ขาทิตฺวา เนรมิตพระพุทธนิรมิตด้วยทรงอธิษฐานว่า อโนตตฺตทเห มุขำ โธวิตฺวา อุตฺตรกุรุโต "พระพุทธนิรมิต จงแสดงธรรม ชื่อมี ปิณฺฑปาตำ อาหริตฺวา มหาวิสาล- ประมาณเท่านี้ จนกว่าเราจะมา" แล้ว มาลเก นิสินฺโน ภตฺตกิจฺจำ อกาสิ. เสด็จไปยังหิมวันตประเทศ ทรงเคี้ยวไม้ สาริปุตฺตตฺเถโร ตตฺถ คนฺตฺวา สตฺถุ ชำระฟันชื่อนาคลดา ทรงบ้วนพระโอษฐ์ วตฺตำ กโรติ. สตฺถา กตภตฺตกิจฺโจ ที่สระอโนดาต ทรงนำบิณฑบาตมาจาก "สาริปุตฺต อชฺช มยา เอตฺตโก อุตตรกุรุทวีป ประทับนั่ง ทำภัตกิจที่ นาม ธมฺโม ภาสิโต, ตุวำ อตฺตโน โรงกว้างใหญ่. พระสารีบุตรไปทำวัตร นิสฺสิตกานำ ปญฺจสตานำ ภิกฺขูนำ แด่พระศาสดาในที่นั้น. พระศาสดาทรง วาเจหี"ติ เถรสส กเถสิ. ทำภัตกิจเสร็จแล้ว ตรัสบอกพระเถระว่า "สารีบุตร วันนี้ เราแสดงธรรมชื่อเท่านี้ เธอจงบอกแก่ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ซึ่งเป็นนิสิตของตน".

ยมกปฺปาฏิหาเร กิร ปสีทิตฺวา ได้ทราบว่า กุลบุตรประมาณ ๕๐๐ คน ปญฺจสตา กุลปุตฺตา เถรสฺส สนฺติเก เลื่อมใสในยมกปาฏิหาริย์ จึงพากัน ปพฺพชีสุ. เต สนฺธาย สตฺถา บวชในสำนักของพระเถระ. พระศาสดา เถรำ เอวมาห. วตฺวา จ ปน ตรัสกับพระเถระอย่างนี้ ทรงหมายถึง เทวโลกำ คนฺตฺวา นิมฺมิตพุทฺเธน ภิกษุเหล่านั้น. ก็แลครั้นตรัสแล้ว ก็ เทสิตฏฺฐานโต ปฏฺฐาย สยำ ธมฺมำ เสด็จไปยังเทวโลก ทรงแสดงธรรมด้วย กเถสิ. เถโรปิ คนฺตฺวา เตสำ พระองค์เอง ต่อจากที่พระพุทธนิรมิต ภิกฺขูนำ ธมฺมำ เทเสสิ. เต สตฺถริ แสดงแล้ว. ฝ่ายพระเถระก็ไปแสดง

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวโลเก วิหรนฺเตเยว, สตฺตปฺปกรณิกา อเหสุ.

ธรรมแก่ภิกษุเหล่านั้น. เมื่อพระศาสดาประทับอยู่ในเทวโลกนั่นแล, ภิกษุเหล่านั้นได้เป็นผู้ช่ำชองในปกรณ์ทั้ง ๗.

เต กิร กสฺสปพุทฺธกาเล ขุทฺทกวคฺคุลิโย หุตฺวา เอกสฺมึ ปพฺภาเร โอลมฺพนฺตา ทฺวินฺนํ เถรานํ จงฺกมิตฺวา อภิธมฺมํ สชฺฌายนฺตานํ, สเร นิมิตฺตํ คเหตฺวา อสฺโสสุ. เต "อิเม ขนฺธา นาม, อิมา ธาตุโย นามา"ติ อชานิตฺวา สเร นิมิตฺตคฺคหณมตฺเตเนว ตโต จุตา เทวโลเก นิพฺพตฺตา เอกํ พุทฺธนฺตรํ ทิพฺพสมฺปตฺตึ อนุภวิตฺวา ตโต จวิตฺวา สาวตฺถิยํ กุลฆเรสุ นิพฺพตฺตา ยมกปาฏิหาเร อุปฺปนฺนปสาทา เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา สพฺพปฺปรมสตฺตปฺปกรณิกา อเหสุ.

ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสป ภิกษุเหล่านั้นเป็นค้างคาวหนูห้อยอยู่ที่เงื้อมเขาแห่งหนึ่ง เมื่อพระเถระ ๒ รูปเดินจงกรม พลางสวดอภิธรรม ได้ฟังยึดเอานิมิตในเสียงแล้ว. ค้างคาวหนูเหล่านั้น ไม่รู้เลยว่า "เหล่านี้ ชื่อว่าขันธ์, เหล่านี้ชื่อว่า ธาตุ" เพราะเหตุเพียงถือเอานิมิตในเสียงเท่านั้น จุติจากอัตภาพนั้นแล้ว บังเกิดในเทวโลก เสวยทิพยสมบัติ ๑ พุทธันดร จุติจากอัตภาพนั้น บังเกิดในเรือนแห่งตระกูลในกรุงสาวัตถี เกิดความเลื่อมใสในยมก-ปาฏิหาริย์ จึงบวชในสำนักของพระเถระ ได้เป็นผู้ช่ำชองในปกรณ์ทั้ง ๗ ก่อนภิกษุทุกรูป.

สตฺถาปิ เตเนว นีหาเรน ตำ เตมาสำ อภิธมฺมำ เทเสสิ. เทสนาวสาเน อสีติโกฏิสหสฺสานำ เทวตานำ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. มหามายาปิ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ.

ฝ่ายพระศาสดาก็ทรงแสดงพระอภิธรรมตลอด ๓ เดือนนั้น โดยทำนองนั้นนั่นแล. ในเวลาจบเทศนา เทวดาประมาณ ๘ หมื่นโกฏิ ได้ตรัสรู้ธรรม. แม้พระมหามายาก็ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล.

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาปิ โข ฉตฺตีสโยชนปริมณฺฑลา ปริสา "อิทานิ อิโต สตฺตเม ทิวเส มหาปวารณา ภวิสฺสตี"ติ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถรํ อุปสงฺกมิตฺวา อาห "ภนฺเต สตฺถุ โอโรหณทิวสํ ญาตุ วฏฺฏติ, น หิ มยํ สตฺถารํ อทิสฺวา คมิสฺสามา"ติ. อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ กถํ สุตฺวา "สาธู"ติ ตตฺเถว ปฐวิยํ นิมุคฺโค "สิเนรุปาทํ คนฺตฺวา มํ อภิรุหนฺตุ ปริสา ปสฺสตู"ติ อธิฏฺฐาย มณิรตเน อาวุตปณฺฑุกมฺพลสุตฺตํ วิย ปญฺญายมานรูโป ว สิเนรุมฺหิ อภิรุหิ. มนุสฺสาปิ นํ "เอกโยชนํ อภิรุโหฺห ทฺวิโยชนํ อภิรุโหฺห"ติ โอโลกยึสุ.

ฝ่ายบริษัทมีปริมณฑลประมาณ ๓๖ โยชน์แม้นั้นแล คิดกันว่า "บัดนี้ในวันที่ ๗ แต่นี้ไปจักเป็นวันมหาปวารณา" จึงเข้าไปหาพระมหาโมคคัลลานเถระ เรียนว่า "ท่านขอรับ พวกกระผมควรทราบวันเสด็จลงมาของพระศาสดา, เพราะพวกกระผมไม่ได้เฝ้าพระศาสดาจักไม่ไป". ท่านพระมหาโมคคัลลานะฟังคำนั้นแล้ว รับว่า "ดีแล้ว" จึงดำแผ่นดินลงไปตรงนั้นนั่นเอง อธิษฐานว่า "บริษัท จงดูเราไปถึงเชิงเขาสิเนรุแล้วกำลังขึ้นไป" มีรูปปรากฏอยู่ทีเดียวขึ้นไปโดยท่ามกลางเขาสิเนรุ ดุจด้ายกัมพลเหลืองที่เขาร้อยไว้ในแก้วมณีฉะนั้น. แม้พวกมนุษย์ ก็พากันมองดูท่านว่า "ขึ้นไปแล้ว ๑ โยชน์ ขึ้นไปแล้ว ๒ โยชน์" เป็นต้น.

เถโรปิ สตฺถุ ปาเท สีเสน อุกฺขิปนฺโต วิย อภิรุหิตฺวา วนฺทิตฺวา เอวมาห "ภนฺเต ปริสา ตุเมฺหหิสฺวา ว คนฺตุกามา, กทา ภนฺเต โอโรหิสฺสถา"ติ. "กหํ ปน เต โมคฺคลฺลาน เชฏฺฐกภาติโก สาริ-

ฝ่ายพระเถระก็ขึ้นไปถวายบังคมพระบาทของพระศาสดา ดุจเทินพระบาทไว้ด้วยเศียรเกล้าแล้ว กราบทูลอย่างนี้ว่า "พระเจ้าข้า บริษัทประสงค์จะเฝ้าพระองค์แล้วจึงไป, พระองค์จักเสด็จลงเมื่อไร พระเจ้าข้า". พระศาสดา

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุตฺโต”ติ. “ภนฺเต สงฺกสฺสนคเร วสฺสํ ปคโต”ติ. “โมคฺคลฺลาน อหํ อิโต สตฺตเม ทิวเส มหาปวารณาย สงฺกสฺสนครทฺวาเร โอตริสฺสามิ. มํ ทฏฺฐุกามา ตตฺถ อาคจฺฉนฺตุ, สาวตฺถิโต จ สงฺกสฺสนครํ ตีสโยชนานิ, เอตฺตเก กสฺสจิ ปาเถยฺยกิจฺจํ นตฺถิ, ‘อุโปสถิกา หุตฺวา ธุววิหารํ ธมฺมสฺสวนตฺถาย คจฺฉนฺตา วิย คจฺเฉยฺยาถา’ติ เตสํ อาโรเจยฺยาสี”ติ. เถโร “สาธุ ภนฺเต”ติ อาคนฺตฺวา ตถา อาโรเจสิ.

ตรัสถามว่า “โมคคัลลานะ สารีบุตรพี่ชายของเธออยู่ไหน”. พระเถระกราบทูลว่า “ท่านจำพรรษาอยู่ที่เมืองสังกัสสะ พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “โมคคัลลานะ ในวันที่ ๗ แต่นี้ไป เราจักลงที่ประตูเมืองสังกัสสะในวันมหาปวารณา. ชนทั้งหลายผู้ประสงค์จะเฝ้าเราก็จงไปที่นั้น, ก็เมืองสังกัสสะห่างจากกรุงสาวัตถีประมาณ ๓๐ โยชน์ หนทางเท่านี้ ใคร ๆ ไม่ต้องมีกิจด้วยการตระเตรียมเสบียง, เธอพึงบอกชนเหล่านั้นว่า ‘พวกท่านพึงเป็นผู้รักษาอุโบสถไป ดุจเดินไปวัดใกล้ ๆ เพื่อฟังธรรม”. พระเถระทูลรับว่า “ดีแล้ว พระเจ้าข้า” จึงมาบอกอย่างนั้นแล้ว.

สตฺถา วุตฺถวสฺโส ปวาเรตฺวา สกฺกสฺส อาโรเจสิ “มหาราช มนุสฺสปถํ คมิสฺสามี”ติ. สกฺโก “โสวณฺณมยํ มณิมยํ รชตมยนฺ”ติ ตีณิ โสปาณานิ มาเปสิ. เตสํ ปาทา สงฺกสฺสนครทฺวาเร ปติฏฺฐหึสุ. สีสานิ สิเนรุมุทฺธนิ. เตสุ ทกฺขิณปสฺเส สุวณฺณโสปาณํ เทวานํ อโหสิ

พระศาสดาเสด็จจำพรรษาปวารณาแล้ว ตรัสบอกท้าวสักกะว่า “มหาบพิตร อาตมภาพจักไปถิ่นมนุษย์”. ท้าวสักกะทรงเนรมิตบันได ๓ ชนิด คือ “บันไดทอง บันไดแก้วมณี บันไดเงิน”. เชิงบันไดเหล่านั้น ตั้งอยู่แล้วที่ประตูเมืองสังกัสสะ. หัวบันไดอยู่ที่ยอดเขาสิเนรุ. บรรดาบันไดทั้ง ๓ เหล่านั้น บันไดทอง

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วามปสฺเส รชตโสปาณึ มหาพฺรหฺมานึ, มชฺเฌ มณิโสปาณึ ตถาคตสฺส. สตฺถา สิเนรุมุทฺธนิ จตฺวา เทโวโรหเณ ยมกปาฏิหาริยึ กตฺวา อุทฺธึ โอโลเกสิ, ยาว พฺรหฺมโลกา เอกงฺคณานิ อเหสุ, อโธ โอโลเกสิ, ยาว อวีจิโต เอกงฺคณึ อโหสิ. ทิสาวิทิสา โอโลเกสิ, อเนกานิ จกฺกวาฬสตสหสฺสานิ เอกงฺคณานิ อเหสุ. เทวา มนุสฺเส ปสฺสึสุ, มนุสฺสาปิ เทเว ปสฺสึสุ, สพฺเพ สมฺมุขา ว ปสฺสึสุ.

สำหรับเทวดาทั้งหลายอยู่ทางด้านขวา, บันไดเงินอยู่ทางด้านซ้าย สำหรับพวกท้าวมหาพรหม, บันไดแก้วมณีอยู่ตรงกลางสำหรับพระตถาคต, พระศาสดาประทับยืนบนยอดเขาสิเนรุ ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ในวันเสด็จลงจากเทวโลก ทรงแหงนดูข้างบนแล้ว, สถานที่ซึ่งพระองค์แลดู ได้ติดเนื่องเป็นอันเดียวกันจนถึงพรหมโลก, ทรงมองดูข้างล่าง สถานที่ซึ่งพระองค์ทรงมองดูได้มีเนินเป็นอันเดียวกันจนถึงอเวจี. ทรงมองดูทิศน้อยทิศใหญ่, หลายแสนจักรวาลได้มีเนินเป็นอันเดียวกัน. พวกเทวดามองเห็นพวกมนุษย์, แม้พวกมนุษย์ก็เห็นพวกเทวดา, เทวดาและมนุษย์ทั้งหมดต่างก็มองเห็นกันเฉพาะหน้าทีเดียว.

ภควา ฉพฺพณฺณรํสิโย วิสฺสชฺเชสิ. ตำทิวสำ พุทฺธสิรี โอโลเกตฺวา ฉตฺตึสโยชนปริมณฺฑลาย ปริสาย เอโกปิ พุทฺธภาวำ อปฺปตฺเถนฺโต นาม นาโหสิ. สุวณฺณโสปาเณน เทวา โอตรึสุ, รชตโสปาเณน มหาพฺรหฺมาโน,

พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งพระฉัพพรรณรังสีไปแล้ว. บรรดาบริษัทมีปริมณฑลประมาณ ๓๖ โยชน์ แม้คนหนึ่ง มองดูพุทธสิริในวันนั้น ชื่อว่าไม่ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้ามิได้มีเลย. เทวดาทั้งหลายลงมาทางบันไดทอง,

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มณิโสปาเณน สมฺมาสมฺพุทฺโธ โอตริ. ปญฺจสิโข คนฺธพฺพเทวปุตฺโต เพฬุว-ปณฺฑุวีณํ อาทาย ทกฺขิณปสฺเส ฐตฺวา สตฺถุ คนฺธพฺพปูชํ กโรนฺโต โอตริ. มาตลิสงฺคหโก วามปสฺเส ฐตฺวา ทิพฺพคนฺธมาลาปุปฺผํ คเหตฺวา นมสฺสมาโน ปูชํ กตฺวา โอตริ มหาพฺรหฺมา ฉตฺตํ ธาเรสิ, สุยาโม วาลวีชนึ. สตฺถา อิมินา ปริวาเรน สทฺธึ โอตริตฺวา สงฺกสฺสนครทฺวาเร ปติฏฺฐหิ. สาริปุตฺตตฺเถโร อาคนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา, ยสฺมา เตน ตถารูปาย พุทฺธสิริยา โอตรนฺโต สตฺถา อิโต ปุพฺเพ น ทิฏฺฐปุพฺโพ, ตสฺมา

พวกท้าวมหาพรหมลงทางบันไดเงิน, พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงทางบันได แก้วมณี. ปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร ถือเอาพิณ สีเหลืองเหมือนผลมะตูม ลงมายืนทำการบูชาด้วยการฟ้อน แด่พระศาสดา ณ ข้างด้านขวา. มาตลิสังคหก-เทพบุตร ยืนถือเอาระเบียบของหอมและดอกไม้ทิพย์นอบน้อมอยู่ ลงมาทำการบูชา ณ ข้างด้านซ้าย, ท้าวมหาพรหมกั้นฉัตร, ท้าวสุยามถือวาลวีชนี. พระศาสดาเสด็จ ลงมาพร้อมกับบริวารนี้แล้ว ประทับยืนที่ประตูเมืองสังกัสสะ. พระสารีบุตรเถระมาถวายบังคมพระศาสดา, เพราะในครั้งก่อนแต่นี้ ท่านไม่เคยเห็นพระศาสดาเสด็จลงมาด้วยพุทธสิริเห็นปานนั้นเลย,

ฉะนั้น จึงประกาศความยินดีของตนด้วยคาถาทั้งหลายมีอาทิว่า

“น เม ทิฏฺโฐ อิโต ปุพฺเพ
น สุโต อถ กสฺสจิ
เอวํ วคฺคุคโท สตฺถา
ตุสิตา คณิมาคโต”ติ

“พระศาสดา ผู้มีพระดำรัสอันไพเราะ เสด็จมาจากวิมานชั้นดุสิตสู่แผ่นดิน(มนุษยโลก) เรายังไม่เห็น ไม่ได้ยินต่อใคร ๆ ในกาลก่อนแต่นี้เลย”

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาทีหิ อตฺตโน ตุฏฺฐึ ปกาเสตฺวา "อชฺช ภนฺเต สพฺเพปิ เทวมนุสฺสา ตุมฺหากํ ปิหยนฺติ ปตฺเถนฺตี"ติ อาห. อถ นํ สตฺถา "สาริปุตฺต เอวรูเปหิ คุเณหิ สมนฺนาคตา พุทฺธา นาม เทวมนุสฺสานํ ปิยา โหนฺติ-เยวา"ติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

แล้วกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า วันนี้ เทวดาและมนุษย์แม้ทั้งหมด ย่อมกระหยิ่มปรารถนาพระองค์". ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับพระสารีบุตรนันว่า "สารีบุตร ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ประกอบไปด้วยคุณทั้งหลาย เห็นปานนี้ ย่อมเป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายโดยแท้" เมื่อทรงแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๘๑. "เย ฌานปฺปสุตา ธีรา
เนกฺขมฺมูปสเม รตา
เทวาปิ เตสํ ปิหยนฺติ
สมฺพุทฺธานํ สตีมตนฺ"ติ.

๑๘๑. "แม้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมกระหยิ่ม ต่อพระสัมพุทธเจ้าทั้ง-หลาย ผู้เป็นนักปราชญ์ ขวนขวายในฌาน ผู้ยินดีในธรรมเป็นที่เข้าไปสงบคือการออก ผู้มีสติ".

ตตฺถ **เย ฌานปฺปสุตาติ** ลกฺขณูปนิชฺฌานํ อารมฺมณูปนิชฺฌานนฺติ อิเมสุ ทฺวีสุ ฌาเนสุ อาวชฺชนสมา-ปชฺชนอธิฏฺฐานวุฏฺฐานปจฺจเวกฺขเณหิ ยุตฺตปฺปยุตฺตา. **เนกฺขมฺมูปสเม รตาติ** เอตฺถ ปพฺพชา "เนกฺขมฺมนฺ"ติ น คเหตพฺพา, กิเลสวูปสมนิพฺพานรตี ปน สนฺธาเยตํ วุตฺตํ. **เทวาปีติ** เทวาปิ มนุสฺสาปิ เตสํ ปิหยนฺติ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ขวนขวายในฌาน** ความว่า ผู้ประกอบขวนขวายแล้วในฌานทั้ง ๒ เหล่านี้คือ ลักขณูปนิชฌาน และอารัมณูปนิชฌาน ด้วยการน้อมนึก การเข้าถึง การตั้งมั่น การออกและการพิจารณา. ในคำว่า **ผู้ยินดีในธรรมเป็นที่เข้าไปสงบคือการออก** นี้ ผู้ศึกษาไม่ควรถือเอาการบวชว่า "เนกขัมมะ" แต่พระผู้มีพระภาคตรัส

ปตฺเถนฺติ. **สตีมตนฺติ** เอวรูปคุณานํ เตสํ สติยา สมนฺนาคตานํ พุทฺธานํ "อโห วต มยมฺปิ พุทฺธา ภเวยฺยามา"ติ พุทฺธภาวํ อิจฺฉมานา ปิหยนฺตีติ อตฺโถ.

คำว่า เนกขัมมะนั่น ทรงหมายเอาความยินดีในนิพพาน อันเป็นที่เข้าไปสงบกิเลส. คำว่า **แม้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย** ความว่า พวกเทวดาก็ดี พวกมนุษย์ก็ดี ย่อมกระหยิ่ม คือ ปรารถนาพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น. คำว่า **ผู้มีสติ** ความว่า เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อปรารถนาความเป็นพระ-พุทธเจ้าว่า "ไฉนหนอ ถึงพวกเราก็พึงเป็นพระพุทธเจ้า" ชื่อว่าย่อมกระหยิ่มต่อพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ผู้มีคุณเห็นปานนี้ ผู้ประกอบ พร้อมด้วยสติ.

เทสนาวสาเน ตีสมตฺตานํ ปาณโกฏีนํ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. เถรสฺส สทฺธิวิหาริกา ปญฺจสตา ภิกฺขู อรหตฺเต ปติฏฺฐหึสุ.

ในเวลาจบเทศนา สัตว์ประมาณ ๓๐ โกฏิได้ตรัสรู้ธรรม. พวกภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ซึ่งเป็นสัทธิวิหาริกของพระเถระดำรงอยู่ในพระอรหัต.

สพฺพพุทฺธานํ ปน กิร อวิชหิตเมว ยมกปาฏิหาริยํ กตฺวา เทวโลเก วสฺสํ วสิตฺวา สงฺกสฺสนครทฺวาเร โอตรณํ. ตตฺถ ปน ทกฺขิณปาทสฺส ปติฏฺฐิตฏฺฐานํ อจลเจติยฏฺฐานํ นาม โหติ. สตฺถา ตตฺถ ฐิโต ปุถุชฺชนาทีนํ วิสเยสุ ปญฺเห ปุจฺฉิ.

ก็นัยว่า การทำยมกปาฏิหาริย์เสร็จแล้วอยู่จำพรรษาในเทวโลกแล้วจึงเสด็จลงที่ประตูเมืองสังกัสสะ พระพุทธ-เจ้าทุกพระองค์ ไม่ทรงละเลยแล้ว. ก็ในที่นั้น สถานที่ประดิษฐานพระบาทข้างขวา ชื่อว่า อจลเจติยสถาน. พระ-ศาสดาประทับในที่นั้นแล้ว ตรัสถาม

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุถุชฺชนา อตฺตโน ว วิสเย ปญฺหํ วิสฺสชฺเชตฺวา โสตาปนฺนสฺส วิสเย ปญฺหํ วิสฺสชฺเชตุ นาสกฺขีสุ. ตถา สกทาคามิอาทีนํ วิสเย โสตาปนฺนาทโย, มหาโมคฺคลฺลานสฺส วิสเย เสสมหาสาวกา, สาริปุตฺตตฺเถรสฺส วิสเย มหาโมคฺคลฺลาโน, พุทฺธวิสเย สาริปุตฺตตฺเถโรปิ วิสฺสชฺเชตุ นาสกฺขิเยว. โส ปาจีนทิสํ อาทึ กตฺวา สพฺพทิสา โอโลเกสิ. สพฺพตฺถ เอกงฺคณเมว อโหสิ. อฏฺฐสุ ทิสาสุ เทวมนุสฺสา อุทฺธํ ยาว พฺรหฺมโลกา เหฏฺฐา จ ภุมฺมฏฺฐกา ยกฺขนาคสุปณฺณาทโย อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา "ภนฺเต อิธ เอตสฺส ปญฺหสฺส วิสฺสชฺเชนฺโต นาม นตฺถิ, เอตฺเถว อุปธาเรถา"ติ อาหํสุ. สตฺถา "สาริปุตฺโต กิลมติ, กิญฺจาปิ หิ เอส

ปัญหาในวิสัยแห่งปุถุชนเป็นต้น. ปุถุชนทั้งหลายตอบปัญหาในวิสัยของตนเท่านั้น ไม่สามารถตอบปัญหาในวิสัยของพระโสดาบันได้. พระโสดาบันเป็นต้นไม่สามารถตอบปัญหาในวิสัยของพระสกทาคามีเป็นต้น, มหาสาวกที่เหลือทั้งหลาย ก็ไม่สามารถตอบปัญหาในวิสัยของพระมหาโมคคัลลานะ, พระมหาโมคคัลลานะ ก็ไม่สามารถตอบปัญหาในวิสัยของพระสารีบุตรเถระ, ถึงพระสารีบุตรเถระ ก็ไม่สามารถตอบปัญหาในพุทธวิสัยเหมือนกัน. พระศาสดานั้น ทรงแลดูทิศทั้งปวงตั้งต้นแต่ทิศตะวันออก. ได้มีเนินเป็นอันเดียวกันในที่ทั้งปวงทีเดียว. เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายในทิศทั้ง ๘ เบื้องบนจนถึงพรหมโลก และยักษ์นาคและครุฑเป็นต้น ผู้อยู่บนพื้นดิน ข้างล่างต่างพากันประคองอัญชลี กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ชื่อว่าบุคคลผู้ตอบปัญหานั่นไม่มีในสมาคมนี้, ขอพระองค์โปรดใคร่ครวญในสมาคมนี้แล". พระศาสดาทรงดำริว่า "พระสารีบุตรจะลำบาก

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เพราะสารีบุตรนั่น ฟังปัญหาที่เราถาม
แล้วในพุทธวิสัยนี้ว่า

'เย จ สงฺขาตธมฺมา เส 'ดูกรผู้ไม่มีทุกข์ ท่านผู้มีปัญญา
เย จ เสขา ปุถู อิธ เครื่องรักษาตน อันเราถามถึง
เตสํ เม นิปโก อิริยํ ความเป็นไปของเหล่าพระเสขะ มี
ปุฏฺโ ปพฺรูหิ มาริสา'ติ ธรรมอันนับได้แล้ว และผู้มีอยู่
เป็นจำนวนมากในโลกนี้ จงบอก
ความเป็นไปนั้นแก่เรา'

อิมํ พุทฺธวิสเย ปุฏฺฐปญฺหํ สุตฺวา ก็หมดความสงสัยในปัญหาว่า 'พระ-
'สตฺถา มํ เสขาเสขานํ อาคมนปฏิปทำ ศาสดาตรัสถามปฏิปทาเป็นที่มาแห่ง
ปุจฺฉตี'ติ ปเญฺห นิกฺกงฺโข 'ขนฺธาทีสุ พระเสขะและพระอเสขะทั้งหลาย กะเรา
ปน กตเรน นุ โข มุเขน อิมํ ปฏิปทำ ก็จริง ถึงอย่างนั้น ก็ย่อมหวังอัธยาศัย
กเถนฺโต อหำ สตฺถุ อชฺฌาสยำ ของเราว่า 'เราเมื่อกล่าวปฏิปทานี้
คณฺหิตุ สกฺขิสฺสามี'ติ มม อชฺฌาสยำ ด้วยมุขไหน ในบรรดาสภาวธรรม มี
กงฺขติ, โส มยา นเย อทินฺเน ขันธ์เป็นต้น จึงจักสามารถยึดอัธยาศัย
กเถตุ น สกฺขิสฺสติ, นยมสฺส ของพระศาสดาได้, สารีบุตรนั้น เมื่อ
ทสฺสามี"ติ นยำ ทสฺเสนฺโต "ภูตมิทำ เราไม่ให้นัย จักไม่สามารถกล่าวแก้ได้
สาริปุตฺต สมนุปสฺสาหี"ติ อาห. เราจักให้นัยแก่เธอ" เมื่อจะทรงให้นัย
เอวำ กิรสฺส อโหสิ "สาริปุตฺโต ตรัสว่า "สารีบุตร เธอจงพิจารณา
มม อชฺฌาสยำ คเหตวา กเถนโต ความจริงข้อนี้". นัยว่า พระองค์ทรงมี
ขนฺธาทิวเสน กเถสฺสตี"ติ. เตรสฺส ความปริวิตกอย่างนี้ว่า "สารีบุตร เมื่อ
สห นยทาเนน โส ปโญฺห ถืออัธยาศัยของเรากล่าวแก้ ก็จักกล่าว
นยสเตน นยสหสฺเสน อุปฏฺฐาสิ. แก้ได้ด้วยอำนาจสภาวธรรม มีขันธ์

เป็นต้น". ปัญหานั้นปรากฏแก่พระเถระพร้อมกับประทานนัย โดย ๑๐๐ นัย ๑,๐๐๐ นัย.

โส สตฺถารา ทินฺนนเย ฐตฺวา ตำ ปญฺหำ กเถสิ. ฐเปตฺวา กิร สมฺมาสมฺพุทฺธำ อญฺโญ สาริปุตฺตตฺเถรสฺส ปญฺญำ ปาปุณิตุำ สมตฺโถ นาม นตฺถิ. เตเนว กิร เถโร สตฺถุ ปุรโต ฐตฺวา สีหนาทำ นทิ "อหำ ภนฺเต สกลกปฺปำ เทเว วสฺสนฺเต 'เอตฺตกานิ พินฺทูนิ มหาสมุทฺเท ปติตานิ เอตฺตกานิ ภูมิยำ เอตฺตกานิ ปพฺพเต'ติ คเณตฺวา ลกฺขำ อาโรเปตุำ สมตฺโถ"ติ. สตฺถาปิ นำ "ชานามิ เต สาริปุตฺต คเณตุำ สมตฺถภาวนฺ"ติ อาห. ตสฺส อายสฺมโต ปญฺญาย อุปมา นาม นตฺถิ. เตเนวาห

พระเถระดำรงอยู่ในนัยที่พระศาสดาประทานแล้ว กล่าวแก้ปัญหานั้น. นัยว่า เว้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสีย ไม่มีผู้อื่นทันปัญญาของพระสารีบุตรเถระได้. นัยว่า เพราะเหตุนั้นนั่นแล พระเถระจึงยืนเบื้องพระพักตร์พระศาสดาแล้วบันลือสีหนาทว่า "พระเจ้าข้า เมื่อฝนตกแม้ตลอดกัลป์ทั้งสิ้น ข้าพระองค์ก็จักสามารถนับแล้วยกขึ้นเป็นคะแนนได้ว่า 'ฝนตกในมหาสมุทรเท่านี้หยาด ตกบนพื้นดินเท่านี้หยาด ตกบนภูเขาเท่านี้หยาด". ถึงพระศาสดาก็ตรัสว่า "สารีบุตร เรารู้ว่าเธอสามารถนับได้". ไม่มีข้อเปรียบเทียบด้วยปัญญาของท่านนั้น. เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกราบทูลว่า

"คงคาย วาลกา ขีเย
อุทกำ ขีเย มหณฺณเว
มหิยา มตฺติกา ขีเย
น ขีเย มม พุทฺธิยา"ติ.

"ทราย ในแม่น้ำคงคา พึงหมดสิ้นไป น้ำในห้วงน้ำใหญ่ พึงหมดสิ้นไป ดินในแผ่นดิน พึงหมดสิ้นไป (การกล่าวแก้ปัญหา) ด้วย

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ความรู้ของข้าพระองค์ ไม่พึงหมดสิ้นไป".

อิทำ วตฺตุ โหติ "สเจ หิ ภนฺเต พุทฺธิสมฺปนฺน โลกนาถ มยา เอกสฺมึ ปเญฺห วิสฺสชฺชิเต, เอกำ วา วาลุกำ เอกำ วา อุทกพินฺทุ เอกำ วา ปสุขณฺฑำ ปกฺขิปิตฺวา ปญฺหานำ สเต วา สหสฺเส วา สตสหสฺเส วา วิสฺสชฺชิเต, คงฺคาย วาลุกาทีสุ เอเกกำ เอกมนฺเต ขิเปยฺย, ขิปฺปตรำ คงฺคาทีสุ วาลุกาทโย ปริกฺขยำ คจฺเฉยฺยุ, น เตฺว มม ปญฺหานำ วิสฺสชฺชนำ ขียตี"ติ. เอวำ มหาปญฺโญ ภิกฺขุ พุทฺธวิสเย ปฺฺุหสฺส อนฺตำ วา โกฏึ วา อทิสฺวา สตฺถารา ทินฺนนเย ฐตฺวา ว ปญฺหำ วิสฺสชฺเชสิ. ตำ สุตฺวา ภิกฺขู กถำ สมุฏฺาเปสุำ "ยำ ปญฺหำ ปุฏฺโ สพฺโพปิ ชโน กเถตุำ นาสกฺขิ, ตำ ธมฺมเสนาปติ สาริปุตฺตตฺเถโร เอกโก ว กเถสี"ติ. สตฺถา ตำ กถำ สุตฺวา "น อิทาเนว สาริปุตฺโต, ยำ ปญฺหำ

ท่านกล่าวเป็นคำอธิบายไว้ดังนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ ผู้เป็นที่พึ่งแห่งโลก ก็ถ้าว่า เมื่อข้าพระองค์ตอบปัญหาข้อหนึ่ง บุคคลพึงใส่ทรายเม็ดหนึ่ง หยาดน้ำหยาดหนึ่ง หรือดินร่วนก้อนหนึ่งลงไป, เมื่อข้าพระองค์ตอบปัญหา ๑๐๐ ข้อ, ๑,๐๐๐ ข้อ, หรือ ๑๐๐,๐๐๐ ข้อ บุคคลพึงใส่วัตถุมีทรายเป็นต้นทีละเม็ด ณ ส่วนข้างหนึ่งในแม่น้ำคงคา, ทรายเป็นต้นในแม่น้ำคงคาเป็นต้น พึงถึงความสิ้นไปเร็วกว่า ส่วนการตอบปัญหาของข้า-พระองค์ ย่อมไม่สิ้นไป". ภิกษุผู้มีปัญญามาก อย่างนี้ ยังไม่เห็นเงื่อนต้นหรือเงื่อนปลาย แห่งปัญหาที่ตรัสถามในพุทธวิสัยได้ พอตั้งอยู่ในนัยที่พระศาสดาประทานแล้วเท่านั้น ก็ตอบปัญหาได้แล้ว. ภิกษุทั้งหลาย ฟัง เรื่องนั้นแล้วก็สนทนากันว่า "พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรผู้เดียวเท่านั้น กล่าวแก้ปัญหาซึ่งชนแม้ทั้งหมด ที่ถูกพระศาสดาตรัสถามแล้ว

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหาชโน วิสฺสชฺเชตุ นาสกฺขิ, ตํ วิสฺสชฺเชสิ ปุพฺเพปิ เตน วิสฺสชฺชิโตเยวา"ติ วตฺวา อตีตํ อาหริตฺวา

ก็ไม่สามารถ กล่าวแก้ได้". พระศาสดาทรงสดับคำนั้นแล้ว ตรัสว่า "สารีบุตร ตอบปัญหา ที่มหาชนไม่สามารถตอบได้ในบัดนี้เท่านั้น ก็หาไม่, แม้ในครั้งก่อน ท่านก็ตอบแล้วเหมือนกัน" แล้วทรงนำอดีตนิทานมาตรัสชาดกนี้ โดยพิสดาร ว่า

"ปโร สหสฺสมฺปิ สมาคตานํ กนฺเทยฺยุ เต วสฺสสตํ อปญฺญา เอโกว เสยฺโย ปุริโส สปญฺโญ โย ภาสิตสฺส วิชานาติ อตฺถนฺ"ติ

"แม้คนที่มาประชุมกัน กำหนดได้ตั้งพัน ชนเหล่านั้นผู้ไม่มีปัญญา พึงคร่ำครวญตั้ง ๑๐๐ ปี บุรุษผู้มีปัญญา ผู้รู้ชัดอรรถแห่งภาษิต ผู้เดียวเท่านั้น ประเสริฐกว่า".

อิทํ ชาตกํ วิตฺถาเรน กเถสีติ.

ยมกปฺปาฏิหาริยวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องยมกปาฏิหาริย์ที่ ๒ จบ.

ธรรมบท.ป-ท.๖-๑๔

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. เอรกปตฺตนาคราชวตฺถุ

๑๘๒. กิจฺโฉ มนุสฺสปฺปฏิลาโภ
กิจฺฉํ มจฺจานชีวิตฺ
กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ
กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโท.

๓. เรื่องเอรกปัตตนาคราช

๑๘๒. การกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์ เป็นการยาก ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายเป็นอยู่ยาก การฟังธรรมของสัตบุรุษ เป็นของยาก การอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการยาก.

ไลออนส์วิเชียร วชิรพงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. เอรกปตฺตนาคราชวตฺถุ

กิจฺโฉ มนุสฺสปฺปฏิลาโภติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา พาราณสึ อุปนิสฺสาย สตฺตสิรีสรุกฺขมูเล วิหรนฺโต เอรกปตฺตํ นาคราชานํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร ปุพฺเพ กสฺสปพุทฺธ-สาสเน ทหรภิกฺขุ หุตฺวา คงฺคาย นาวํ อภิรุยฺห คจฺฉนฺโต เอกสฺมึ เอรกคมเฺพ เอรกปตฺตํ คเหตฺวา นาวาย เวคสา คจฺฉมานายปิ น มุญฺจิ. เอรกปตฺตํ ฉิชฺชิตฺวา คตํ. โส "อปฺปมตฺตกํ เอตนฺ"ติ อาปตฺตึ อเทเสตฺวา วีสติวสฺสสหสฺสานิ อรญฺเญ สมณธมฺมํ กตฺวาปิ มรณกาเล เอรกปตฺเตน คีวายํ คหิโต วิย อาปตฺตึ เทเสตุกาโมปิ หุตฺวา อญฺญํ ภิกฺขุ อปสฺสนฺโต "อปริสุทฺธํ เม สีลนฺ"ติ อุปฺปนฺนวิปฺปฏิสาโร ตโต จวิตฺวา เอกโทณิกนาวปฺปมาโณ นาคราชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

๓. เรื่องเอรกปัตตนาคราช

พระศาสดา ทรงเข้าไปอาศัยเมือง ประทับอยู่ที่โคนต้นจามจุรี ๗ ต้น ทรงปรารภพญานาค ชื่อเอรกปัตต์ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **การกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เป็นการยาก** เป็นต้น.

ดังได้สดับมาว่า พญานาคนั้น เป็นภิกษุหนุ่มในศาสนาของพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า กัสสปะ ในครั้งก่อนขึ้นเรือไปในแม่น้ำคงคา จับใบตะไครน้ำใบหนึ่งที่กอตะไครน้ำกอหนึ่ง เมื่อเรือแม้แล่นไปโดยเร็ว ก็ไม่ปล่อย. ใบตะไครน้ำขาดไปแล้ว. ภิกษุหนุ่มนั้นคิดว่า "นั่นเป็นอาบัติเล็กน้อย" จึงไม่แสดงอาบัติ แม้บำเพ็ญสมณธรรมในป่า ถึง ๒ หมื่นปี ในเวลาใกล้มรณภาพ เป็นดุจถูกใบตะไครน้ำพันคอ แม้ประสงค์จะแสดงอาบัติ เมื่อไม่เห็นภิกษุรูปอื่น ก็เกิดความเดือดร้อนว่า "ศีลของเรา ไม่บริสุทธิ์" จุติจากอัตภาพนั้นแล้ว บังเกิดเป็นพญานาคมีลำตัวเท่าเรือโกลนลำหนึ่ง.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอรกปตฺโตเตฺววสฺส นามํ อโหสิ. โส นิพฺพตฺตกฺขเณเยว อตฺตภาวํ โอโลเกตฺวา "เอตฺตกํ นาม กาลํ สมณธมฺมํ กตฺวา อเหตุกโยนิยํ มณฺฑูกภกฺขฏฺฐาเน นิพฺพตฺโตมฺหี"ติ วิปฺปฏิสารี อโหสิ. โส อปรภาเค เอกํ ธีตรํ ลภิตฺวา มชฺเฌ คงฺคาย อุทกปิฏฺเฐ มหนฺตํ ผณํ อุกฺขิปิตฺวา ธีตรํ ตสฺมึ ฐเปตฺวา นจฺจาเปตฺวา คายาเปติ. เอวํ กิรสฺส อโหสิ "อทฺธา อหํ อิมินา อปาเยน พหเช อปปนเน ตสฺส อุปฺปนฺนภาวํ สุณิสฺสามิ, โย เม คีตสฺส ปฏิคีตํ อาหรติ, ตสฺส มหนฺเตน นาควิภเวน สทฺธึ ธีตรํ ทสฺสามี"ติ. อนฺวฑฺฒมาสํ อุโปสถทิวเส ตํ ธีตรุ ผเณ ฐเปสิ. สา ตตฺถ จิตา นจฺจนฺตี

เขาได้มีชื่อว่า เอรกปัตต์นั่นแล. พญานาคนั้นมองดูอัตภาพในขณะบังเกิดแล้วนั่นเอง ได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนว่า "เราบำเพ็ญสมณธรรมตลอดกาลเท่านี้ ยังเป็นผู้บังเกิดในสถานที่มีกบเป็นอาหารในอเหตุกกำเนิด". ต่อมา เขาได้ธิดาคนหนึ่ง แผ่พังพานใหญ่เหนือผิวน้ำท่ามกลางแม่น้ำคงคาแล้ว วางธิดาไว้บนพังพานนั้น ให้ฟ้อนรำ ให้ขับร้อง. นัยว่า เขาได้มีความคิดอย่างนี้ว่า "เมื่อพระพุทธเจ้า เสด็จอุบัติขึ้น เราจักได้ฟังความที่พระองค์เสด็จอุบัติขึ้น โดยอุบายนี้แน่แท้, เราจักให้ธิดาพร้อมกับภพนาคอันยิ่งใหญ่ แก่บุคคลผู้นำเพลงขับมาแก้เพลงขับของเราได้". จึงวางธิดานั้นไว้บนพังพานในวันอุโบสถทุก ๆ กึ่งเดือน. นางยืนฟ้อนรำอยู่บนพังพานนั้น ขับเพลงขับนี้ว่า

"กีสุ อธิปตี ราชา
กีส ราชา รชสสิโร
กถัสุ วิรโช โหติ
กถัง "พาโล"ติ วุจฺจตี"ติ

"ผู้เป็นใหญ่อย่างไร ชื่อว่า พระราชา พระราชาอย่างไร ชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร พระราชาอย่างไร ชื่อว่าปราศจากธุลี

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมํ คีตํ คายติ.

พระราชาอย่างไร ท่านเรียกว่า “คนพาล”.

สกลชมฺพุทีปวาสิโน “นาคมาณวิกา คณฺหิสฺสามา”ติ อาคนฺตฺวา อตฺตโน อตฺตโน ปญฺญาพเลน ปฏิคีตํ กตฺวา คายนฺติ. สา ตํ ปฏิกฺขิปติ. ตสฺสา อนฺวฑฺฒมาสํ ผเณ ฐตฺวา เอวํ คายนฺติยา ว เอกํ พุทฺธนฺตรํ วีติวตฺตํ. อถ สตฺถา โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา เอกทิวสํ ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต เอรกปตฺตํ อาทึ กตฺวา อุตฺตรมาณวนฺนาม อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐํ ทิสฺวา “กินฺนุ โข ภวิสฺสตี”ติ อาวชฺเชนฺโต “อชฺช เอรกปตฺตสฺส ธีตรํ ผเณ กตฺวา นจฺจาปนทิวโส, อยํ อุตฺตรมาณโว มยา ทินฺนํ ปฏิคีตํ คณฺหนฺโต ว โสตาปนฺโน หุตฺวา ตํ อาทาย นาคราชสฺส สนฺติกํ คมิสฺสติ, โส ตํ สุตฺวา ‘พุทฺโธ อุปฺปนฺโน’ติ ญตฺวา มม สนฺติกํ อาคมิสฺสติ, อหํ ตสฺมึ อาคเต, มหาสมาคเม คาถํ กเถสฺสามิ, คาถาวสาเน จตุราสีติยา ปาณ-

พวกชาวชมพูทวีปทั้งสิ้น พากันมาด้วยหวังว่า “พวกเราจักเอานางนาคมาณวิกา” จึงแต่งเพลงขับแก้ขับไปตามกำลังปัญญาของตน ๆ. นางนาคมาณวิกาปฏิเสธเพลงขับแก้นั้น. เมื่อนางยืนอยู่บนพังพาน ขับร้องอยู่อย่างนี้ทุก ๆ กึ่งเดือน หนึ่งพุทธันดรผ่านไปแล้ว. ครั้งนั้น พระศาสดาเสด็จอุบัติขึ้นในโลก วันหนึ่งทรงตรวจดูสัตวโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นอุตตร-มาณพกับนาคเอรกปัตต์เป็นต้น เข้าไปภายในข่ายพระญาณของพระองค์ ทรงใคร่ครวญอยู่ว่า “จักมีเหตุอะไรหนอ” ได้ทรงเห็นแล้วว่า “วันนี้ เป็นวันที่นาคเอรกปัตต์วางธิดาไว้บนพังพานแล้วให้ขับร้อง, อุตตรมาณพนี้ พอเรียนเพลงขับแก้ที่เราให้ไป ก็จักเป็นพระ-โสดาบัน พาเอาเพลงขับแก้นั้นไปสำนักพญานาค, พญานาคนั้นฟังเพลงขับแก้นั้นแล้ว ก็จักทราบว่า ‘พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว’ ก็จักมาสำนักเรา,

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สหสฺสานํ ธมฺมาภิสมโย ภวิสฺสตี”ติ เมื่อพญานาคนั้นมาแล้ว เราจักกล่าวคาถาในสมาคมใหญ่, ในเวลาจบคาถา สัตว์ ๘๔,๐๐๐ จักตรัสรู้ธรรม”.

อทฺทส.

โส ตตฺถ คนฺตฺวา พาราณสิโต อวิทูเร สตฺต สิรีสรุกฺขา อตฺถิ, เตสุ เอกสฺส มูเล นิสีทิ. ชมฺพุทีปวาสิโน คีตปฺปฏิคีตํ อาทาย สนฺนิปตีสุ. สตฺถา อวิทูเรน คจฺฉนฺตํ อุตฺตรมาณวํ นาม ทิสฺวา “อุตฺตรา”ติ อาห. “กึ ภนฺเต”ติ. “อิโต ตาว เอหี”ติ. อถ นํ อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺนํ อาห “กหํ คจฺฉสี”ติ. “เอรกปตฺตสฺส ธีตุ คายนฏฺฐานนฺ”ติ. “ชานาสิ ปน คีตปฺปฏิคีตนฺ”ติ. “ชานามิ ภนฺเต”ติ. “วเทหิ ตาว นนฺ”ติ. อถ นํ อตฺตโน ชานนนิยาเมเนว วทนฺตํ “น อุตฺตร เอตํ ปฏิคีตํ, อหํ เต ปฏิคีตํ ทสฺสามิ, ตํ อาทาย คมิสฺสสี”ติ. “สาธุ ภนฺเต”ติ. อถ นํ สตฺถา “อุตฺตร ตฺวํ นาคมาณวิกาย คีตกาเล

พระศาสดาเสด็จไปในที่นั้นแล้ว ประทับนั่งที่โคนต้นจามจุรีต้นหนึ่ง ในบรรดาต้นจามจุรี ๗ ต้น ซึ่งอยู่ไม่ไกลเมืองพาราณสี. พวกชาวชมพูทวีป นำเพลงขับแก้เพลงขับมาประชุมกันแล้ว. พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นอุตตรมาณพกำลังเดินไปไม่ไกล ตรัสว่า “อุตตระ”. อุตตรมาณพ ทูลถามว่า “อะไร พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “เธอมานี่ก่อน”. ลำดับนั้น พระองค์ตรัสกับอุตตรมาณพนั้น ผู้มานั่งถวายบังคมแล้วว่า “เธอจะไปไหน”. อุตตรมาณพกราบทูลว่า “ไปที่ขับร้องของธิดาพญานาคเอรกปัตต์”. พระศาสดาตรัสถามว่า “เธอรู้เพลงขับแก้เพลงขับหรือ”. อุตตรมาณพทูลว่า “ข้าพระองค์รู้ พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “เธอจงว่าเพลงขับแก้นั้นก่อน”. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับอุตตรมาณพนั้น ผู้ขับไปตามทำนองที่ตนรู้เท่านั้นว่า

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อุตตระ นั่น ไม่ใช่เพลงขับแก้, เราจักให้เพลงขับแก้แก่เธอ, เธอจงนำเพลงขับแก้นั้นไป". อุตตรมาณพ กราบทูลว่า "ดีแล้ว พระเจ้าข้า". ลำดับนั้น พระศาสดา ตรัสกับเขาว่า "อุตตระ ในเวลาที่นางนาคมาณวิกาขับร้อง เธอพึงขับเพลงขับแก้นี้ว่า

'ฉทฺวาราธิปตี　ราชา
　　รชมาโน　รชสฺสิโร
อรชํ　วิรโช　โหติ
　　รชํ　'พาโล'ติ　วุจฺจตี'ติ

'ผู้เป็นใหญ่ในทวารทั้ง ๖ ชื่อว่าพระราชา พระราชาผู้กำหนัดอยู่ ชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร พระราชาผู้ไม่กำหนัด ชื่อว่า ปราศจากธุลี พระราชาผู้กำหนัดอยู่ ท่านเรียกว่า 'คนพาล".

อิมํ　ปฏิคีตํ　คาเยยฺยาสี"ติ　อาห.

นาคมาณวิกาย　หิ　คีตสฺส อตฺโถ. **"กีสุ　อธิปตี　ราชาติ** กีสุ อธิปติ ราชา นาม โหติ. **กีสุ ราชา รชสฺสิโรติ** กถํ ปน ราชา **รชสฺสิโร** นาม โหติ. **กถสฺสุติ** กถํ นุ โข โส ราชา วิรโช นาม **โหตี"ติ.**

ก็ เพลงขับของนางนาคมาณวิกา มีอธิบายว่า "คำว่า **ผู้เป็นใหญ่อย่างไร ชื่อว่า พระราชา** ความว่า ผู้เป็นใหญ่อย่างไรเล่า ย่อมเป็นผู้ชื่อว่า พระราชา. คำว่า **พระราชาอย่างไร ชื่อว่า มีธุลีบนพระเศียร** ความว่า อย่างไรเล่า พระราชาย่อมเป็นผู้ชื่อว่า มีธุลีบนพระเศียร. คำว่า **พระราชาอย่างไร**

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ความว่า อย่างไรเล่า พระราชานั้นย่อมเป็นผู้ชื่อว่าปราศจากธุลี".

ปฏิคีตสฺส ปน อตฺโถ "**ฉทฺวาราธิปติ ราชาติ** โย ฉนฺนำ ทฺวารานำ อธิปติ เอกทฺวาเรปิ รูปาทีหิ อนภิภูโต, อยำ ราชา นาม.

ส่วนเพลงขับแก้ มีอธิบายว่า "คำว่า **ผู้เป็นใหญ่ในทวารทั้ง ๖ ย่อมเป็นผู้ชื่อว่า พระราชา** ความว่า ผู้เป็นใหญ่แห่งทวารทั้ง ๖ อันอารมณ์มีรูปเป็นต้น ครอบงำไม่ได้ แม้ในทวารเดียว ชื่อว่า พระราชา.

รชมาโน รชสฺสิโรติ โย ปน เตสุ อารมฺมเณสุ รชติ, โส รชมาโน รชสฺสิโร นาม. **อรชนฺติ** อรชมาโน ปน วิรโช นาม โหติ. **รชนฺติ** รชมาโน "พาโล"ติ วุจฺจตี"ติ.

คำว่า **พระราชา ผู้กำหนัดอยู่ ชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร** ความว่า ก็พระราชาผู้กำหนัดอยู่ในอารมณ์เหล่านั้น ชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร. คำว่า **ผู้ไม่กำหนัดอยู่** ได้แก่ พระราชาผู้ไม่กำหนัดอยู่ ชื่อว่า เป็นผู้ปราศจากธุลี. คำว่า **ผู้กำหนัดอยู่** ความว่า พระราชา ผู้กำหนัดอยู่ ท่านเรียกว่า "คนพาล".

เอวมสฺส สตฺถา ปฏิคีตำ ทตฺวา 'อุตฺตร ตยา อิมสฺมึ คีเต คายิเต, อิมสฺส คีตสฺส อิมำ ปฏิคีตำ คายิสฺสตี"ติ

พระศาสดา ครั้นทรงประทานเพลงขับแก้แก่อุตตรมาณพนั้น อย่างนี้แล้ว ตรัสว่า 'อุตตระ เมื่อเธอขับร้องเพลงขับนี้, นางนาคมาณวิกาจักขับร้องเพลงขับแก้เพลงขับนี้ว่า

"เกนสฺสุ　วุยฺหตี　พาโล
กถํ　นุทติ　ปณฺฑิโต
โยคกฺเขมี　กถํ　โหติ
ตํ　เม　อกฺขาหิ　ปุจฺฉิโต"ติ.

"อะไรเล่า　พัดพาคนพาลไป
บัณฑิต　บรรเทาเสียได้อย่างไร
อย่างไร　ย่อมเป็นผู้มีความเกษม
จากโยคะ ท่านอันเราถามถึงเหตุ
นั้นแล้ว　จงบอกเหตุนั้นแก่เรา".

อถสฺสา　ตฺวํ　อิมํ　ปฏิคีตํ　คาเยยฺยาสิ　ทีนั้น　เธอพึงขับร้องเพลงแก้นี้แก่นางว่า

"โอเฆน　วุยฺหตี　พาโล
โยคา　นุทติ　ปณฺฑิโต
สพฺพโยควิสํยุตฺโต
"โยคกฺเขมี"ติ　วุจฺจตี"ติ อาห.

"ห้วงน้ำ　ย่อมพัดพาคนพาลไป
บัณฑิต ย่อมบรรเทาเสียได้ ด้วย
ความเพียร　ท่านเรียกบัณฑิต
ผู้ไม่ประกอบด้วยโยคะทั้งปวง ว่า
"ผู้มีความเกษมจากโยคะ".

ตสฺสตฺโถ　"กาโมฆาทินา　จตุพฺพิเธน　โอเฆน　พาโล　วุยฺหติ, ตํ　โอฆํ　ปณฺฑิโต　สมฺมปฺปธานสงฺขาเตน　โยเคน　นุทติ, โส　สพฺเพหิ　กามโยคาทีหิ　วิสํยุตฺโต　โยคกฺเขมี　นาม　วุจฺจตี"ติ.

เพลงขับนั้น มีอธิบายว่า "ห้วงน้ำ ๔ ประการ มีห้วงน้ำคือกามเป็นต้น ย่อมพัดพาคนพาลไป, บัณฑิต ย่อมบรรเทาห้วงน้ำนั้นเสียได้ด้วยความเพียร กล่าวคือ ความเพียรชอบ, ท่านเรียกบัณฑิตนั้น ผู้ไม่ประกอบด้วยโยคะทั้งหลาย มีโยคะคือกามเป็นต้นทั้งหมด ว่า ชื่อว่าผู้มีความเกษมจากโยคะ".

อุตฺตโร　อิมํ　ปฏิคีตํ　คณฺหนฺโต　ว　โสตาปตฺติผเล　ปติฏฺฐหิ. โส　โสตาปนฺโน　หุตฺวา　ตํ　คาถํ　อาทาย　คนฺตฺวา

อุตตรมาณพ พอเรียนเพลงขับแก้นี้เท่านั้น ก็ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. เขาเป็นโสดาบันเรียนเอาคาถานั้นไปแล้ว

คุณสัญชัย　ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อมฺโภ มยา คีตปฺปฏิคีตํ อาหฏํ, โอกาสํ เม เทถา"ติ วตฺวา นิรนฺตรํ จิตสฺส มหาชนสฺส มชฺเฌ ชณฺณุนา ว อกฺกมนฺโต อคมาสิ.

กล่าวว่า "ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้านำเพลงแก้เพลงขับมาแล้ว, ขอท่านทั้งหลาย จงให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าบ้าง" จึงได้เดินคุกเข่าไปท่ามกลางมหาชนที่ยืนเบียดกันแน่น.

นาคมาณวิกา ปิตุ ผเณ ฐตฺวา นจฺจมานา "กีสุ อธิปติ ราชา"ติ คีตํ คายิ. อุตฺตโร "ฉทฺวาราธิปติ ราชา"ติ ปฏิคีตํ คายิ, ปุน นาคมาณวิกา "เกนสฺสุ วุยฺหติ พาโล"ติ ตสฺส ปฏิคีตํ คายิ. อถสฺสา ปฏิคีตํ คายนฺโต อุตฺตโร "โอเฆน วุยฺหติ พาโล"ติ อิมํ คาถมาห. นาคราชา ตํ สุตฺวา ว พุทฺธสฺส อุปฺปนฺนภาวํ ญตฺวา "มยา เอกํ พุทฺธนฺตรํ เอวรูปํ ปทนฺนาม น สุตปุพฺพํ, อุปฺปนฺโน วต โภ โลเก พุทฺโธ"ติ ตุฏฺฐมานโส นงฺคุฏฺเฐน อุทกํ ปหริ. มหาวีจิโย อุฏฺฐหึสุ, อุโภ ตีรานิ ภิชฺชึสุ. อิโต จิโต จ อุสภมตฺเต ฐาเน มนุสฺสา อุทเก นิมุชฺชึสุ. โส เอตฺตกํ มหาชนํ ผเณ ฐเปตฺวา อุกฺขิปิตฺวา ถเล ฐเปตฺวา

นางนาคมาณวิกายืนฟ้อนรำอยู่บนพังพานบิดาพลางขับร้องเพลงขับนี้ว่า "ผู้เป็นใหญ่อย่างไร ชื่อว่า พระราชา". อุตตรมาณพขับร้องเพลงขับแก้ว่า "ผู้เป็นใหญ่ในทวารทั้ง ๖ ชื่อว่า พระราชา", นางนาคมาณวิกา ขับร้องเพลงขับแก้แก่อุตตรมาณพนั้นอีกว่า "อะไรเล่าพัดพาคนพาลไป". ทีนั้น อุตตรมาณพเมื่อขับร้องเพลงขับแก้แก่นาง จึงกล่าวคาถานี้ว่า "ห้วงน้ำย่อมพัดพาคนพาลไป". พญานาคพอฟังคาถานั้นเท่านั้น ก็รู้ว่าพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วจึงมีจิตยินดีว่า "เราไม่เคยได้ยินชื่อบทเห็นปานนี้มาตลอด ๑ พุทธันดรแล้ว, ท่านผู้เจริญ พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้วหนอ" จึงเอาหางฟาดน้ำ. คลื่นใหญ่เกิดขึ้นแล้ว, ฝั่งทั้ง ๒ ข้างพังลง. พวกมนุษย์ในที่ประมาณ ๑ อุสภะ

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปติฏฺฐเปสิ.

จากฝั่งข้างโน้น และฝั่งข้างนี้ จมน้ำแล้ว. พญานาคนั้น ยกมหาชน ประมาณเท่านี้ ขึ้นไว้บนพังพานแล้ว วางไว้บนบก.

โส อุตฺตรํ อุปสงฺกมิตฺวา “กหํ สามิ สตฺถา”ติ ปุจฺฉิ. “เอกสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺโน มหาราชา”ติ. โส “เอหิ สามิ, คจฺฉามา”ติ อุตฺตเรเนว สทฺธึ อคมาสิ. มหาชโนปิ เตน สทฺธึเยว คโต. นาคราชา คนฺตฺวา ฉพฺพณฺณานํ รสฺมีนํ อนฺตรํ ปวิสิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา โรทมาโน อฏฺฐาสิ. อถ นํ สตฺถา อาห “กิมิทํ มหาราชา”ติ. “อหํ ภนฺเต ตุมฺหาทิสสฺส พุทฺธสฺส สาวโก หุตฺวา วีสติวสฺสสหสฺสานิ สมณธมฺมํ อกาสึ, โสปิ มํ สมณธมฺโม นิตฺถาเรตุํ นาสกฺขิ, อปฺปมตฺตกํ เอรกปตฺตฉินฺทนมตฺตํ นิสฺสาย อเหตุกปฺปฏิสนฺธึ คเหตฺวา อุทเรน ปริสกฺกนฏฺฐาเน นิพฺพตฺโตมฺหิ, เอกํ พุทฺธนฺตรํ เนว มนุสฺสตฺตํ ลภามิ, น สทฺธมฺมสฺสวนํ, น ตุมฺหาทิสสฺส พุทฺธสฺส ทสฺสนนฺ”ติ.

พญานาคนั้นเข้าไปหาอุตตรมาณพแล้วถามว่า “พระศาสดา ประทับอยู่ที่ไหนนาย”. อุตตรมาณพบอกว่า “พระองค์ประทับนั่งที่โคนไม้ต้นหนึ่ง มหาบพิตร”. พญานาคนั้นกล่าวว่า “มาเถิดนาย พวกเราจะไปด้วยกัน”. ได้ไปพร้อมกับอุตตรมาณพนั่นแล. แม้มหาชนก็ไปกับพญานาคนั้นเหมือนกัน. พญานาคไปแล้วเข้าไปในระหว่างพระรัศมีมีพรรณะ ๖ ถวายบังคมพระศาสดาได้ยืนร้องไห้อยู่. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามพญานาคนั้นว่า “นี่อะไรกันมหาบพิตร”. พญานาค กราบทูลว่า “พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เช่นพระองค์ ได้บำเพ็ญสมณธรรมแล้วถึง ๒๐,๐๐๐ ปี, สมณธรรมนั้น ก็ไม่สามารถช่วยข้าพระองค์ได้เลย, เพราะอาศัยเหตุเพียงทำใบตะไครน้ำให้ขาดไปเพียงเล็กน้อย ข้าพระองค์ จึงถือกำเนิดในอเหตุกสัตว์

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บังเกิดในที่ต้องเลื้อยคลานไป, ไม่ได้ความเป็นมนุษย์ ไม่ได้ฟังธรรม, ไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าเช่นพระองค์เลย, ตลอด ๑ พุทธันดร".

สตฺถา ตสฺส กถํ สุตฺวา "มหาราช มนุสฺสตฺตํ นาม ทุลฺลภเมว, ตถา สทฺธมฺมสฺสวนํ, ตถา พุทฺธุปฺปาโท, อิทญฺหิ กิจฺเฉน กสิเรน ลพฺภตี"ติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

พระศาสดา ทรงสดับถ้อยคำของพญานาคนั้นแล้ว ตรัสว่า "มหาบพิตร ชื่อว่าความเป็นมนุษย์หาได้ยากนัก, การฟังธรรม, การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน, เพราะว่าบุคคลจะได้ทั้ง ๓ อย่างนี้ โดยลำบากยากเย็น" เมื่อทรงแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๘๒. "กิจฺโฉ มนุสฺสปฺปฏิลาโภ
กิจฺฉ มจฺจานชีวิตํ
กิจฺฉ สทฺธมฺมสฺสวนํ
กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโท"ติ.

๑๘๒. "การกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เป็นการยาก ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายเป็นอยู่ยาก การฟังธรรมของสัตบุรุษเป็นของยาก การอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการยาก".

ตสฺสตฺโถ "มหนฺเตน หิ วายาเมน มหนฺเตน กุสเลน ลทฺธตฺตา มนุสฺสปฺปฏิลาโภ นาม กิจฺโฉ ทุลฺลโภ, นิรนฺตรํ กสิกมฺมาทีนิ กตฺวา ชีวิตวุตฺตี ฆฏนโตปิ

พึงทราบเนื้อความแห่งคาถานั้นว่า "ก็ธรรมดา การกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์ ชื่อว่าเป็นการยาก คือหาได้ยาก เพราะอัตภาพเป็นมนุษย์ บุคคลต้องได้ด้วยความพยายามมาก ด้วยกุศลมาก,

ปริตฺตฏฺฐายิตายปิ มจฺจานํ ชีวิตํ กิจฺฉ, อเนเกสุปิ กปฺเปสุ ธมฺมเทสกสฺส ปุคฺคลสฺส ทุลลภตาย สทฺธมฺมสฺสวนมฺปิ กิจฺฉ, มหนฺเตน ปน วายาเมน อภินีหารสฺส สมิชฺฌนโต สมิทฺธาภินีหารสฺส จ อเนเกหิปิ กปฺปโกฏิสตสหสฺเสหิ ทุลฺลภุปฺปาทโต พุทฺธานมฺ อุปฺปาโทปิ กิจฺโฉเยว อติวิย ทุลฺลโภ"ติ.

ถึงชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ชื่อว่า เป็นอยู่ยาก เพราะต้องทำกิจมีกสิกรรมเป็นต้น อย่างต่อเนื่องแล้วสืบต่อความเป็นไปแห่งชีวิตบ้าง เพราะชีวิตเป็นอยู่น้อยบ้าง, แม้การฟังธรรมของสัตบุรุษ ก็ชื่อว่าเป็นของยาก เพราะบุคคลผู้แสดงธรรมหาได้ยากในกัป แม้มิใช่น้อย, แม้การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็เป็นการยาก คือหาได้ยากอย่างยิ่ง เพราะอภินิหารสำเร็จได้ ด้วยความพยายามมาก และเพราะกาลที่เกิดขึ้นแห่งท่านผู้มีอภินิหารอันสำเร็จแล้ว เป็นการได้ยากด้วยหลายโกฏิแสนกัป แม้มิใช่น้อย".

เทสนาวสาเน จตุราสีติยา ปาณสหสฺสานมฺ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. นาคราชาปิ ตทิวสมฺ โสตาปตฺติผลมฺ ลเภยฺย, ติรจฺฉานคตตฺตา ปน นาลตฺถ. โส เยสุ ปฏิสนฺธิคฺคหณตจชหนวิสฺสฏฺฐนิทฺโทกฺกมนสชาติยาเมถุนเสวนจติสงฺขาเตสุ ปญฺจสุ ฐาเนสุ นาคา นาคสรีรเมว คเหตฺวา กิลมนฺติ, เตสุ อกิลมนภาวมฺ ปตฺวา มาณวรูเปเนว การจุติที่นาคทั้งหลาย ที่มีสรีระเป็นนาค

ในเวลาจบเทศนา สัตว์ ๘๔,๐๐๐ ได้ตรัสรู้ธรรม. ถึงพญานาค ก็ควรได้โสดาปัตติผลในวันนั้น, แต่ก็ไม่ได้ เพราะค่าที่ตนเป็นสัตว์เดรัจฉาน. พญานาคนั้นถึงความไม่ลำบากในฐานะทั้ง ๕ กล่าวคือ การถือปฏิสนธิ การลอกคราบ การวางใจแล้วก้าวลงสู่ความหลับ การเสพเมถุนกับนางนาคผู้มีชาติเสมอกัน และการจุติที่นาคทั้งหลาย ที่มีสรีระเป็นนาค

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิจริตุ ลภตีติ. นั่นแลลำบากอยู่ ย่อมได้เที่ยวไป ด้วยรูปมาณพนั่นเอง.

เอรกปตฺตนาคราชวตฺถุ ตติยํ. เรื่องเอรกปัตตนาคราชที่ ๓ จบ.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อานนฺทตฺเถรปญฺหวตฺถุ

๑๘๓. สพฺพปาปสฺส อกรณํ
กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ
เอตํ พุทฺธานสาสนํ.

๑๘๔. ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา
นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี
สมโณ โหติ ปรํ วิเหยนฺโต.

๑๘๕. อนูปวาโท อนูปฆาโต
ปาฏิโมกฺเข จ สำวโร
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ
ปนฺตญฺจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค
เอตํ พุทฺธานสาสนํ.

๔. เรื่องปัญหาของพระ-อานนทเถระ

๑๘๓. การไม่ทำบาปทั้งปวง การยังกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตใจของตนให้ผ่องใส นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

๑๘๔. ความอดทน คือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่ายอดเยี่ยม ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่จัดว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่จัดว่าเป็นสมณะ.

๑๘๕. การไม่กล่าวร้าย ๑ การไม่ทำร้าย ๑ การสำรวมในพระ-ปาฏิโมกข์ ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร ๑ ที่นอนที่นั่งอันสงัด ๑ ความเพียรโดยเอื้อเฟื้อในอธิจิต ๑ นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อานนฺทตฺเถรปญฺหวตฺถุ

สพฺพปาปสฺส อกรณนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อานนฺทตฺเถรสฺส ปญฺหํ อารพฺภ กเถสิ.

เถโร กิร ทิวาฏฺฐาเน นิสินฺโน จินฺเตสิ "สตฺถารา สตฺตนฺนํ พุทฺธานํ 'มาตาปิตโร อายุปริจฺเฉโท โพธิสาวกสนฺนิปาโต อคฺคสาวกา อุปฏฺฐาโก'ติ สพฺพํ กถิตํ, อุโปสโถ ปน อกถิโต, กึ นุ โข เตสมฺปิ อยเมว อุโปสโถ อญฺโญ"ติ. โส สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ตมตฺถํ ปุจฺฉิ. ยสฺมา ปเนเตสํ พุทฺธานํ กาลเภโทว อโหสิ, น คาถาเภโท, วิปสฺสี-สมฺมาสมฺพุทฺโธ หิ สตฺตเม สตฺตเม สํวจฺฉเร อุโปสถํ อกาสิ, เอกทิวสํ ทินฺโนวาโทเยว หิสฺส สตฺตนฺนํ สํวจฺฉรานํ อลํ อโหสิ, สิขี จ เวสฺสภู จ ฉฏฺเจ ฉฏฺเจ สํวจฺฉเร อุโปสถํ กรึสุ, กกุสนฺโธ จ โกนาคมโน จ สํวจฺฉเร สํวจฺฉเร, กสฺสปทสพโล ฉฏฺเจ ฉฏฺเจ มาเส

๔. เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภปัญหาของพระอานนทเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **การไม่ทำบาปทั้งปวง** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา พระเถระนั่งในที่พักกลางวันคิดว่า "พระศาสดา ตรัสบอกเรื่องทั้งหมดของพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ คือ 'พระชนกและพระชนนี การกำหนดพระชนมายุ ต้นไม้ที่ตรัสรู้ การประชุมสาวก พระอัครสาวกทั้ง ๒ และอุปัฏฐาก', แต่มิได้ตรัสบอกอุโบสถไว้, อุโบสถของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นเป็นอย่างนี้ หรือเป็นอย่างอื่น". ท่านเข้าไปเฝ้าพระศาสดาทูลถามเนื้อความนั้น. ก็เพราะพระพุทธเจ้าเหล่านั้นได้มีความแตกต่างกันเพียงกาลเท่านั้น, ไม่มีความแตกต่างแห่งคาถา, ด้วยว่า พระ-สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า วิปัสสี ได้ทรงทำอุโบสถทุก ๆ ๗ ปี, เพราะว่าพระโอวาทที่พระองค์ประทานแล้ววันเดียวเท่านั้น เพียงพอไปถึง ๗ ปี พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า สิขี และเวสสภู ทรง

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุโปสถํ กริ, เอกทิวสํ ทินฺโนวาโทเอว หิสฺส ฉนฺนํ มาสานํ อลํ อโหสิ, ตสฺมา สตฺถา เตสํ อิมํ กาลเภทํ อาโรเจตฺวา "โอวาทคาถา ปน เนสํ อิมาเยวา"ติ วตฺวา สพฺเพสํ เอกเมว อุโปสถํ อาวิกโรนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

ทำอุโบสถทุก ๆ ๖ ปี, พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กกุสันธะ และโกนาคมนะ ทรงทำอุโบสถทุก ๆ ปี, พระทศพลพระนามว่า กัสสปะ ทรงทำอุโบสถทุก ๆ ๖ เดือน, เพราะว่า พระโอวาทที่พระองค์ประทานแล้ววันเดียวเท่านั้น เพียงพอไปถึง ๖ เดือน, ฉะนั้น พระศาสดาตรัสบอกความแตกต่างแห่งกาลนี้ของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น ตรัสว่า "ส่วนพระโอวาทคาถาของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นเป็นอย่างนี้แหละ" เมื่อจะทรงทำอุโบสถของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ซึ่งเป็นอย่างเดียวกันทั้งนั้น ให้ชัดเจน จึงตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๘๓. "สพฺพปาปสฺส อกรณํ
กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ
เอตํ พุทฺธานสาสนํ.

๑๘๓. "การไม่ทำบาปทั้งปวง การยังกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตใจของตนให้ผ่องใส นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

๑๘๔. ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี
สมโณ โหติ ปรํ วิเหยนฺโต.

๑๘๔. ความอดทน คือ ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่ายอดเยี่ยม ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่จัดว่าเป็นบรรพชิต

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่จัดว่าเป็นสมณะ.

๑๘๕. อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาฏิโมกฺเข จ สำวโร มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺตญฺจ สยนาสนำ อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตำ พุทฺธานสาสนนฺ"ติ.

๑๘๕. การไม่กล่าวร้าย ๑ การไม่ทำร้าย ๑ การสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร ๑ ที่นอนที่นั่งอันสงัด ๑ ความเพียรโดยเอื้อเฟื้อในอธิจิต ๑ นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย".

ตตฺถ **สพฺพปาปสฺสาติ** สพฺพสฺส อกุสลธมฺมสฺส. **อุปสมฺปทาติ** นิกฺขมนโต ปฏฺฐาย ยาว อรหตฺตมคฺคา กุสลสฺส อุปาทนญฺเจว อุปฺปาทิตสฺส จ ภาวนา. **สจิตฺตปริโยทปนนฺติ** ปญฺจหิ นีวรเณหิ อตฺตโน จิตฺตสฺส โวทาปนำ. **เอตำ พุทฺธานสาสนนฺติ** สพฺพพุทฺธานำ อยำ อนุสิฏฺฐิ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **บาปทั้งปวง** ความว่า อกุศลธรรมทุกชนิด. คำว่า **การยังกุศลให้ถึงพร้อม** ความว่า การยังกุศลตั้งแต่ออกบวชจนถึงพระ-อรหัตมรรคให้ถึงพร้อม และการทำกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญ. คำว่า **การชำระจิตใจของตนให้ผ่องใส** ความว่า การชำระจิตของตนให้ผ่องใสจากนิวรณ์ ๕ ประการ. คำว่า **นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย** ความว่า นี้เป็นคำพร่ำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์.

ขนฺตีติ ยา เอสา ตีติกฺขา-สงฺขาตา ขนฺติ นาม, อิทำ อิมสฺมึ

คำว่า **ความอดทน** ความว่า ธรรมดาความอดทน กล่าวคือความ

สาสเน ปรมำ อุตฺตมำ ตโป. **นิพฺพานำ** อดกลั้นนี้ เป็นตบะอย่างยิ่ง คือสูงสุด **ปรมำ วทนฺติ พุทฺธาติ** "พุทฺธา จ ปจฺเจกพุทฺธา จ อนุพุทฺธา จา"ติ อิเม ตโย พุทฺธา นิพฺพานำ "อุตฺตมนฺ"ติ วทนฺติ.

พุทธาติ ในศาสนานี้. คำว่า **พระพุทธเจ้าทั้งหลาย กล่าวพระนิพพานว่ายอดเยี่ยม** ความว่า พระพุทธ ๓ จำพวก เหล่านี้คือ "พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอนุพุทธะ" กล่าวพระนิพพานว่า "สูงสุด".

น หิ ปพฺพชิโตติ ปาณิอาทีหิ ปรำ อุปหนนฺโต ปรูปฆาตี ปพฺพชิโต นาม น โหติ. **สมโณติ** วุตฺตนเยเนว ปรำ วิเหฐยนฺโต สมโณปิ น โหติเยว.

คำว่า **ไม่จัดว่า เป็นบรรพชิต** ความว่า บุคคลผู้ล้างผลาญสัตว์อื่น ด้วยฝ่ามือเป็นต้น คือ ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่จัดว่าเป็นบรรพชิต. คำว่า **ไม่จัดว่า เป็นสมณะ** ความว่า บุคคลผู้เบียดเบียนผู้อื่น โดยนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล ก็ไม่จัดว่า เป็นสมณะเหมือนกัน.

อนูปวาโทติ อนูปวาทนญฺเจว อนูปวาทาปนญฺจ. **อนูปฆาโตติ** อนูปหนนญฺเจว อนูปฆาตาปนญฺจ. **ปาฏิโมกฺเขติ** เชฏฺฐกสีเล. **สำวโรติ** ปิทหนำ. **มตฺตญฺญุตาติ** มตฺตญฺญุตาภาโว ปมาณชานนำ. **ปนฺตนฺติ** วิวิตฺตำ. **อธิจิตฺเตติ** อฏฺฐสมาปตฺติสงฺขาเต อธิกจิตฺเต. **อาโยโคติ** ปโยคกรณำ. **เอตนฺติ** เอตำ สพฺเพสำ พุทฺธานำ

ชื่อว่า **การไม่กล่าวร้าย** ได้แก่ การไม่กล่าวร้ายเอง และการไม่ใช้ให้ผู้อื่นกล่าวร้าย. ชื่อว่า **การไม่ทำร้าย** ได้แก่ การไม่ทำร้ายเอง และการไม่ใช้ให้ผู้อื่นทำร้าย. คำว่า **ในพระปาฏิโมกข์** ความว่า ในศีลที่เป็นประธาน. ชื่อว่า **การสำรวม** ได้แก่ การปิด. ชื่อว่า **ความเป็นผู้รู้จักประมาณ** ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักความพอดี คือ การรู้จัก

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาสนํ. เอตฺถ หิ อนูปวาเทน วาจสิกํ ประมาณ. คำว่า **อันสงัด** ความว่า สีลํ กถิตํ. อนูปฆาเตน กายิกํ สีลํ. เจียบ. คำว่า **ในอธิจิต** ความว่า ปาฏิโมกฺเข จ สำวโรติ อิมินา ปาฏิโมกฺขสีลญฺเจว อินฺทฺริยสำวรญฺจ, มตฺตญฺญุตาย อาชีวปาริสุทฺธิ เจว ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสีลญฺจ, ปนฺตเสนาสเนน สปฺปายเสนาสนำ, อธิจิตฺเตน อฏฺ สมาปตฺติโย. เอวำ อิมาย คาถาย ติสฺโสปิ สิกฺขา กถิตาเยว โหนฺตีติ.

ในจิตอันยิ่ง กล่าวคือ สมาบัติ ๘. ชื่อว่า **ความเพียรโดยเอื้อเฟื้อ** ได้แก่ การทำความเพียร. คำว่า **นั่น** ความว่า นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์. ก็พระผู้มีพระภาค ตรัสศีลอันเป็นไปทางวาจาด้วยอนูปวาทศัพท์ ตรัสศีล อันเป็นไปทางกายด้วยอนูปฆาตศัพท์ ในคาถานี้. พระองค์ตรัสปาฏิโมกขศีล และอินทรียสังวรศีล ด้วยคำว่า การสำรวมในพระปาฏิโมกข์นี้, ตรัสอาชีวปาริสุทธิศีล และปัจจัยสันนิสิตศีล ด้วยมัตตัญญุตาศัพท์, ตรัสเสนาสนะอันสบายด้วยปันตเสนาสนศัพท์, ตรัสสมาบัติ ๘ ด้วยอธิจิตตศัพท์. ด้วยคาถานี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคตรัสสิกขา แม้ทั้ง ๓ แล้ว ด้วยประการฉะนี้แล.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

อานนฺทตฺเถรปญฺหวตฺถุ จตุตฺถำ. เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ ที่ ๔ จบ.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. เอกอนภิรตภิกฺขุวตฺถุ

๑๘๖. น กหาปณวสฺเสน
ติตฺติ กาเมส วิชชติ
อปฺปสฺสาทา ทุกฺขา กามา
อิติ วิญฺญาย ปณฺฑิโต,

๑๘๗. อปิ ทิพฺเพสุ กาเมสุ
รตึ โส นาธิคจฺฉติ
ตณฺหกฺขยรโต โหติ
สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโก.

๕. เรื่องภิกษุผู้ไม่ยินดีรูปหนึ่ง

๑๘๖. ย่อมไม่มีความอิ่มในกามทั้งหลาย
เพราะฝนคือกหาปณะ กามทั้ง-
หลายมีรสอร่อยน้อยมีทุกข์(มาก)
บัณฑิตทราบชัดอย่างนี้,

๑๘๗. ท่านย่อมไม่ถึงความยินดีในกาม
ทั้งหลายแม้เป็นทิพย์ พระสาวก
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อม
เป็นผู้ยินดีในธรรม เป็นที่สิ้นไป
แห่งตัณหา.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. เอกอนภิรตภิกฺขุวตฺถุ

น กหาปณวสฺเสนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต เอกํ อนภิรตภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

๕. เรื่องภิกษุผู้ไม่ยินดีรูปหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้ไม่ยินดีรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ย่อมไม่มี เพราะฝนคือกหาปณะ** เป็นต้น.

โส กิร สาสเน ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปโท "อสุกฏฺฐานํ นาม คนฺตฺวา อุทฺเทสํ คณฺหาหี"ติ อุปชฺฌาเยน เปสิโต ตตฺถ อคมาสิ. อถสฺส ปิตุ โรโค อุปฺปชฺชิ. โสปิ ตํ ทฏฺฐุกาโม หุตฺวา ตํ ปกฺโกสิตุ สมตฺถํ กญฺจิ อลภิตฺวา ปุตฺตโสเกน วิปฺปลปนฺโตเยว อาสนฺนมรโณ หุตฺวา "อิทํ เม ปุตฺตสฺส ปตฺตจีวรมูลํ กเรยฺยาสี"ติ กหาปณสตํ กนิฏฺฐสฺส หตฺเถ ทตฺวา กาลมกาสิ.

ดังได้สดับมา ภิกษุนั้น บวชในศาสนาได้อุปสมบทแล้ว อันพระอุปัชฌาย์ส่งไปด้วยสั่งว่า "เธอจงไปสถานที่โน้นแล้วเรียนอุเทศ" จึงได้ไปในที่นั้นแล้ว. ครั้งนั้น โรคเกิดขึ้น แก่บิดาของท่าน. แม้บิดานั้น ก็เป็นผู้ประสงค์จะเห็นท่าน ไม่ได้ใคร ๆ ผู้สามารถจะเรียกท่านมาได้จึงบ่นเพ้อ เพราะความโศกถึงบุตรอยู่ทีเดียว เป็นผู้ใกล้ตายแล้ว จึงมอบทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะไว้ในมือน้องชายด้วยสั่งว่า "เจ้าพึงทำทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะนี้ ให้เป็นค่าบาตรและจีวรแก่บุตรของเรา" แล้วได้เสียชีวิต.

โส ทหรสฺสาคตกาเล ปาทมูเล นิปติตฺวา ปริวตฺเตนฺโต โรทิตฺวา "ภนฺเต ปิตา โว วิปฺปลปนฺโต ว

ในเวลาที่ภิกษุหนุ่มมา น้องชายนั้นหมอบลงแทบเท้า ร้องไห้กลิ้งเกลือกกล่าวว่า "ท่านขอรับ บิดาของท่าน

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาลกโต, มยฺหํ ปน เต กหาปณสตํ อตฺโถ”ติ ปฏิกฺขิปิตฺวา อปรภาเค จินฺเตสิ “กึ เม ปรกุเลสุ ปิณฺฑาย จริตฺวา ชีวิเตน สกฺกา ตํ กหาปณสตํ นิสฺสาย ชีวิตุ, วิพฺภมิสฺสามี”ติ. โส อนภิรติยา ปีฬิโต วิสฺสฏฺฐสชฺฌายกมฺมฏฺฐาโน ปณฺฑุโรคี วิย อโหสิ. อถ นํ ทหรสามเณรา “กิมิทนฺ”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อุกฺกณฺฐิโตมฺหี”ติ วุตฺเต, อาจริยุปชฺฌายานํ อาจิกฺขึสุ. อถ นํ เต สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา สตฺถุ ทสฺเสสุ. สตฺถา “สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุกฺกณฺฐิโตสี”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อาม ภนฺเต”ติ วุตฺเต, “กสฺมา เอวมกาสิ, อตฺถิ ปน เต โกจิ ชีวิตปฺปจฺจโย”ติ อาห.

ตายไปแล้ว, แต่บิดาของท่านมอบทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะไว้ในมือของผม, ผมจะทำอะไร ด้วยทรัพย์นั้น”. ภิกษุหนุ่มห้ามว่า “อาตมภาพ ไม่มีความต้องการกหาปณะ” ภายหลังคิดว่า “จะประโยชน์อะไรสำหรับเรา ด้วยการเที่ยวบิณฑบาตในตระกูลอื่น แล้วเป็นอยู่, เราสามารถอาศัยทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะนั้น แล้วเป็นอยู่ได้, เราจักสึกละ”. ภิกษุนั้น ถูกความไม่ยินดีบีบคั้นแล้ว จึงละการท่องบ่นและกรรมฐานได้เป็นราวกะว่า โรคผอมเหลือง. ลำดับนั้น ภิกษุหนุ่มและสามเณร พากันถามท่านว่า “นี้อะไรกัน” เมื่อท่านตอบว่า “ผมกระสันแล้ว”, จึงบอกแก่อาจารย์และอุปัชฌาย์. ลำดับนั้น อาจารย์และอุปัชฌาย์ นำท่านไปสำนักของพระศาสดา แสดงแก่พระศาสดา. พระศาสดาตรัสถามว่า “นัยว่า เธอกระสันจริงหรือ ภิกษุ” เมื่อภิกษุนั้นทูลว่า “ถูกแล้ว พระเจ้าข้า”, ตรัสถามว่า “เพราะอะไร เธอจึงได้ทำอย่างนี้, ก็ปัจจัยแห่งการเลี้ยงชีพบางอย่างของเธอมีอยู่หรือ”.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อาม ภนฺเต"ติ. "กึ เต อตฺถี"ติ. ภิกษุนั้นทูลว่า "มีอยู่ พระเจ้าข้า". "กหาปณสตํ ภนฺเต"ติ. "เตนหิ กติปิ พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอมีอะไร ตาว สกฺขรา อาหร, คเณตฺวา หรือ". ภิกษุนั้นทูลว่า "มีทรัพย์ ๑๐๐ ชานิสฺสสิ 'สกฺกา วา ตตฺตเกน กหาปณะ พระเจ้าข้า". พระศาสดา ชีวิตุ, โน วา"ติ. โส สกฺขรา ตรัสว่า "ถ้าเช่นนั้น เธอจงนำก้อนกรวด อาหริ. อถ นํ สตฺถา อาห มาสักเล็กน้อย, นับดูแล้ว ก็จักรู้ว่า "ปริโภคตฺถาย ตาว ปณฺณาสํ ฉเปหิ, 'เราสามารถเป็นอยู่ได้ด้วยทรัพย์ประมาณ ทฺวินฺนํ โคณานํ อตฺถาย จตุวีสติ, เท่านั้นหรือไม่". เขานำก้อนกรวด เอตฺตกนฺนาม พีชตฺถาย, ยุคนงฺคลตฺถาย, มาแล้ว. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัส กุทฺทาลกตฺถาย, วาสีผรสุอตฺถายา"ติ. กับเขาว่า "เธอจงตั้ง ๕๐ กหาปณะ เอวํ คณิยมาเน, ตํ กหาปณสตํ เพื่อประโยชน์แก่การบริโภคก่อน, ตั้งไว้ นปฺปโหติ. อถ นํ สตฺถา "ภิกฺขุ ๒๔ กหาปณะเพื่อประโยชน์แก่โค ๒ ตัว, ตว กหาปณา อปฺปกา, กถํ ชื่อมีประมาณเท่านี้ เพื่อประโยชน์แก่พืช, เอเต นิสฺสาย ตณฺหํ ปูเรสฺสสิ, เพื่อประโยชน์แก่แอกและไถ, เพื่อ อตีเต กิร ปณฺฑิตา จกฺกวตฺติรชฺชํ ประโยชน์แก่จอบ, เพื่อประโยชน์แก่พร้า กาเรตฺวา อปฺโปสฺสุกฺกตฺเตน ทฺวาทส- และขวาน". เมื่อเขานับอยู่อย่างนี้, ทรัพย์ โยชนฏฺฐาเน กฏิปฺปมาเณน สตฺต- ๑๐๐ กหาปณะนั้น ย่อมไม่พอ. ลำดับนั้น รตนวสฺสํ วสฺสาเปตฺวา สมตฺถา, ยาว พระศาสดาตรัสกับเขาว่า "ภิกษุ ฉตฺตึส สกฺกา จวนฺติ, เอตฺตกํ กหาปณะของเธอน้อยนัก, เธอจักให้ กาลํ เทวรชฺชํ กาเรตฺวาปิ มรณกาเล ความทะยานอยากเต็ม เพราะอาศัย ตณฺหํ หปูเรตฺวา ว กาลมกาสู"ติ กหาปณะเหล่านี้ได้อย่างไร, ทราบว่า วตฺวา เตน ยาจิโต อตีตํ อาหริตฺวา ในอดีตกาล บัณฑิตทั้งหลาย ครอบครอง มนฺธาตุราชชาตกํ วิตฺถาเรตฺวา ความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช เป็นผู้

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สามารถให้ฝน คือรัตนะ ๗ ประการ ตกลง ประมาณสะเอว ในที่ประมาณ ๑๒ โยชน์ ด้วยอาการสักว่าปรบมือ, แม้ครอบครองเทวราชสมบัติตลอดกาลที ท้าวสักกะ ๓๖ พระองค์ จุติไป ในเวลาจะตาย ก็ไม่ยังความทะยานอยากให้เต็มได้เลย ตายไปแล้ว" อันภิกษุนั้น ทูลอ้อนวอนแล้ว ทรงนำอดีตนิทานมายังมันธาตุราชชาดกให้พิสดารในลำดับคาถานี้ว่า

"ยาวตา จนฺทิมสุริยา ปริหรนฺติ
ทิสา ภนฺติ วิโรจนา
สพฺเพ ว ทาสา มนฺธาตุ
เย ปาณา ปฐวินิสฺสิตา"ติ

"สัตว์ ผู้อาศัยแผ่นดินทั้งหมดทีเดียว เป็นทาสพระเจ้ามันธาตุราช กำหนดเวลาเท่าที่พระจันทร์และพระอาทิตย์ยังหมุนเวียนส่องทิศทั้งหลาย ให้สว่างไสวอยู่"

อิมิสฺสา คาถาย อนนฺตรา อิมา เทฺว คาถา อภาสิ

แล้วได้ตรัส ๒ คาถาเหล่านี้ว่า

๑๘๖. "น กหาปณวสฺเสน
ติตฺติ กาเมสุ วิชฺชติ
อปฺปสฺสาทา ทุกฺขา กามา
อิติ วิญฺญาย ปณฺฑิโต.

๑๘๖. "ย่อมไม่มีความอิ่มในกามทั้งหลาย เพราะฝนคือกหาปณะ กามทั้งหลายมีรสอร่อยน้อย มีทุกข์(มาก) บัณฑิตทราบชัดอย่างนี้.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๘๗. อปิ ทิพฺเพสุ กาเมสุ
รตึ โส นาธิคจฺฉติ
ตณฺหกฺขยรโต โหติ
สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโก”ติ.

๑๘๗. ท่านย่อมไม่ถึงความยินดี ในกาม
ทั้งหลายแม้เป็นทิพย์ พระสาวก
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อม
เป็นผู้ยินดีในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่ง
ตัณหา”.

ตตฺถ **กหาปณวสฺเสนาติ** ยํ โส อปฺโปเจตฺวา สตฺตรตนวสฺสํ วสฺสาเปสิ, ตํ อิธ “กหาปณวสฺสนฺ”ติ วุตฺตํ. เตนาปิ หิ วตฺถุกามกิเลสกาเมสุ ติตฺติ นาม นตฺถิ, เอวํ ทุปฺปูรา เอสา ตณฺหา. **อปฺปสฺสาทาติ** สุปินกูปมาทิตาย ปริตฺตสุขา. **ทุกฺขาติ** ทุกฺขกฺขนฺธาทีสุ อาคตทุกฺขวเสน พหุทุกฺขา ว. **อิติ วิญฺญายาติ** เอวเมว เต กาเม ชานิตฺวา. **อปิ ทิพฺเพสูติ** สเจ หิ เทวานํ อุปกปฺปนกกาเมหิ นิมนฺเตยฺย. อายสฺมา สมิทฺธิ วิย เอวมฺปิ เตสุ กาเมสุ รตึ น วินฺทติเยว.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เพราะฝนคือกหาปณะ** ความว่า พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกฝนคือรัตนะ ๗ ประการที่บัณฑิตนั้นปรบมือแล้วให้ตกลงมาว่า “ฝนคือกหาปณะ” ในคาถานี้. ก็ขึ้นชื่อว่าความอิ่มในวัตถุกามและกิเลสกามไม่มี เพราะฝนคือกหาปณะแม้นั้นความทะยานอยากนั่น เต็มได้ยากด้วยอาการอย่างนี้. คำว่า **มีรสอร่อยน้อย** ความว่า ชื่อว่า มีสุขนิดหน่อย เพราะความที่กามนั้นเปรียบเหมือนความฝันเป็นต้น. คำว่า **มีทุกข์** ความว่า มีทุกข์มากแท้ ด้วยอำนาจทุกข์อันมาในทุกขขันธสูตรเป็นต้น. คำว่า **ทราบชัดอย่างนี้** ความว่า รู้จักกามเหล่านั้นด้วยอาการอย่างนี้. คำว่า **แม้เป็นทิพย์** ความว่า ก็หากว่าใครพึงเชื้อเชิญด้วยกามที่สำเร็จแก่เทวดาทั้งหลาย. ถึง

กระนั้น เขาก็ไม่ประสบ ความยินดีในกามเหล่านั้น เหมือนเทวดา เชื้อเชิญท่านสมิทธิ ฉะนั้น.

ตณฺหกฺขยรโตติ อรหตฺเต เจว นิพฺพาเน จ อภิรโต โหติ, ตำ ปตฺถยมาโน วิหรติ. **สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ** สมฺมาสมฺพุทฺเธน เทสิตสฺส ธมฺมสฺส สวนนฺเต ชาโต โยคาวจโร ภิกฺขูติ.

คำว่า **ผู้ยินดีในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา** ความว่า ย่อมเป็นผู้ยินดียิ่ง ในพระอรหัตและพระนิพพาน คือ ปรารถนาพระอรหัตและพระนิพพานนั้นอยู่. คำว่า **สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** ความว่า ภิกษุโยคาวจรผู้เกิดในที่สุดแห่งการฟังธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว.

เทสนาวสาเน โส ภิกฺขุ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตปริสายปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุนั้นดำรงอยู่แล้วในโสดาปัตติผล. เทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่บริษัทผู้ประชุมกันแล.

เอกอนภิรตภิกฺขุวตฺถุ ปญฺจมำ.

เรื่องภิกษุผู้ไม่ยินดีรูปหนึ่งที่ ๕ จบ.

ธรรมบท.ป-ท.๖-๑๕

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. อคฺคิทตฺตปุโรหิตวตฺถุ

๑๘๘. พหุ๋ เว สรณ๋ ยนฺติ
ปพฺพตานิ วนานิ จ
อารามรุกฺขเจตฺยานิ
มนุสฺสา ภยตชฺชิตา

๑๘๙. เนต๋ โข สรณ๋ เขม๋
เนต๋ สรณมุตฺตม๋
เนต๋ สรณมาคมฺม
สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ

๑๙๐. โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ
สงฺฆญฺจ สรณ๋ คโต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ
สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ

๑๙๑. ทุกฺข๋ ทุกฺขสมุปฺปาท๋
ทุกฺขสฺส จ อติกฺกม๋
อริยญฺจฏฺ‌ฐงฺคิก๋ มคฺค๋
ทุกฺขูปสมคามิน๋

๑๙๒. เอต๋ โข สรณ๋ เขม๋
เอต๋ สรณมุตฺตม๋
เอต๋ สรณมาคมฺม
สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ.

๖. เรื่องปุโรหิตชื่ออัคคิทัต

๑๘๘. คนเป็นอันมาก ถูกภัยคุกคามแล้ว
ย่อมถึงภเขา ป่า สวนและรุกขเจดีย์
ว่าเป็นที่พึ่ง

๑๘๙. ที่พึ่งนั่นแล ไม่เกษม ที่พึ่งนั่นไม่
สูงสุด บุคคลอาศัยที่พึ่งนั่นแล้ว
หาพ้นจากทุกข์ทั้งปวงไม่

๑๙๐. ส่วนบุคคลใด ถึงพระพุทธ พระ-
ธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง
ย่อมเห็นอริยสัจ ๔ ประการ คือ

๑๙๑. ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ การก้าวล่วง
ทุกข์ อริยมรรคมีองค์ ๘ อันเป็น
ทางให้สัตว์ถึงความดับทุกข์ ด้วย
ปัญญาอันชอบ

๑๙๒. ที่พึ่งของบุคคลนั้นนั่นแล เกษม ที่
พึ่งนั่นสูงสุด บุคคลอาศัยที่พึ่งนั่น
แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. อคฺคิทตฺตปุโรหิตวตฺถุ

พหุ เว สรณ์ ยนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต วาลุกราสิมฺหิ นิสินฺโน อคฺคิทตฺตนฺนาม โกสลรญฺโญ ปุโรหิตํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร มหาโกสลสฺส ปุโรหิโต อโหสิ. อถ นํ ปิตริ กาลกเต ราชา ปเสนทิโกสโล “อยํ ปิต เม ปุโรหิโต”ติ คารเวน ตสฺมิเยว ฐาเน ฐเปตฺวา ตสฺส อตฺตโน อุปฏฺฐานํ อาคตกาเล ปจฺจุคฺคมนํ กโรติ, “อาจริย อิธ นิสีทถา”ติ สมานาสนํ ทาเปสิ. โส จินฺเตสิ “อยํ ราชา อติวิย มยิ คารวํ กโรติ, น โข ปน ราชูนํ นิจฺจกาลเมว สกฺกา จิตฺตํ คเหตุ์, ราชา ปน ยุวา ทหโร, สมานวเยเนว หิ สทฺธึ รชฺชํ นาม สุขํ โหติ อหญฺจมฺหิ มหลฺลโก, ปพฺพชิตุ์ เม ยุตฺตนฺ”ติ.

๖. เรื่องปุโรหิตชื่ออัคคิทัต

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ประทับนั่งบนกองทราย ทรงปรารภปุโรหิตของพระเจ้าโกศล ชื่ออัคคิทัต ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **คนเป็นอันมากถูกภัยคุกคามแล้ว ย่อมถึงภูเขา ป่า สวนและรุกขเจดีย์ว่าเป็นที่พึ่ง** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา อัคคิทัตนั้น ได้เป็นปุโรหิตของพระเจ้ามหาโกศล. ครั้งนั้น เมื่อพระชนกสวรรคตแล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดำริว่า “อัคคิทัตนี้เป็นปุโรหิตของพระบิดาของเรา” จึงทรงตั้งเขาไว้ในตำแหน่งนั้นนั่นแลด้วยความเคารพ ในเวลาที่เขามาในสถานที่บำรุงของพระองค์ จึงทรงทำการลุกต้อนรับ รับสั่งให้พระราชทานอาสนะที่เสมอกัน ด้วยพระดำรัสว่า “อาจารย์ขอเชิญนั่งบนอาสนะนี้เถิด”. อัคคิทัตนั้นคิดว่า “พระราชานี้ ทรงทำความเคารพเราเหลือเกิน, แต่เราไม่สามารถเอาพระทัยพระราชาทั้งหลายได้ตลอดเวลาเป็นนิตย์ทีเดียว, ก็พระราชายังทรง

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระเยาว์ เป็นคนหนุ่ม, ก็ชื่อว่าความเป็นพระราชากับคนที่มีวัยเสมอกันเท่านั้นจึงจะเป็นสุข, ส่วนเราก็เป็นคนแก่, เราควรบวช".

โส ราชานำ ปพฺพชฺชำ อนุชานาเปตฺวา นครเ เภริญฺจาราเปตฺวา สตฺตาเหน สพฺพำ อตฺตโน ธนำ ทานมุเข วิสฺสชฺเชตฺวา พาหิรกปฺปพฺพชฺชำ ปพฺพชิ. ตำ นิสฺสาย ทส ปุริสสหสฺสานิ อนุปพฺพชีสุ. โส เตหิ สทฺธึ องฺคมคธานญฺจ กุรุรฏฺฐสฺส จ อนฺตราวาสำ กปฺเปตฺวา อิมำ โอวาทำ เทติ "ตาตา ยสฺส โว กามวิตกฺกาทโย อุปฺปชฺชนฺติ, โส นทิโต เอเกกำ วาลุกาปุฏำ อุทฺธริตฺวา อิมสฺมึ ฐาเน โอกิรตู"ติ. เต "สาธู"ติ ปฏิสุณิตฺวา กามวิตกฺกาทีนำ อุปฺปนฺนกาเล ตถา กรึสุ. อปเรน สมเยน มหาวาลุกราสิ อโหสิ. ตำ อหิจฺฉตฺโต นาม นาคราชา ปริคฺคเหสิ. องฺคมคธวาสิโน เจว กุรุรฏฺฐวาสิโน จ มาเส มาเส เตสำ มหนฺตำ สกฺการำ อภิหริตฺวา ทานำ เทนฺติ. อถ เนสำ อคฺคิทตฺโต นาม อัคคิทัตกราบทูลให้พระราชาทรงอนุญาตการบรรพชา ให้ตีกลองป่าวประกาศไปในพระนคร สละทรัพย์ของตนทั้งหมดในมุขคือทาน ๗ วันแล้วบวชเป็นนักบวชภายนอก. บุรุษ ๑๐,๐๐๐ คนอาศัยอัคคิทัตบวชตามแล้ว. อัคคิทัตนั้นอาศัยอยู่ระหว่างแคว้นอังคะแคว้นมคธและแคว้นกุรุพร้อมกับนักบวชเหล่านั้น ให้โอวาทนี้ว่า "พ่อทั้งหลาย บรรดาเธอทั้งหลายผู้ที่เกิดกามวิตกเป็นต้นขึ้น จงขนทรายมาจากแม่น้ำคนละหม้อแล้ว กองไว้ในที่นี้". นักบวชเหล่านั้นรับว่า "ดีแล้ว", ในเวลาที่เกิดกามวิตกเป็นต้นขึ้น ก็ได้ทำตามนั้นแล้ว. สมัยต่อมา กองทรายได้ใหญ่ขึ้นแล้ว. พญานาคชื่ออหิฉัตตะหวงแหนกองทรายใหญ่นั้น. พวกชนชาวแคว้นอังคะมคธและชาวแคว้นกุรุน้อมสักการะเป็นอันมากไปถวายทานแก่นักบวชเหล่านั้นทุก ๆ เดือน. ลำดับนั้น

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมํ โอวาทํ อทาสิ "ปพฺพตํ สรณํ ยาถ, วนํ สรณํ ยาถ, อารามํ สรณํ ยาถ, รุกฺขํ สรณํ ยาถ, เอวํ สพฺพทุกฺขโต มุจฺจิสฺสถา"ติ. อตฺตโน อนฺเตวาสิเกปิ อิมินา ว โอวาเทน วทติ.

อัคคิทัตได้ให้โอวาทนี้แก่ชาวแคว้นเหล่านั้น ว่า "พวกท่านจงถึงภูเขา ป่าไม้ สวน ต้นไม้ ว่าเป็นที่พึ่ง, พวกท่านจักพ้นจากทุกข์ทั้งหมดได้ด้วยอาการอย่างนี้". ท่านได้สั่งสอนแม้พวกอันเตวาสิกของตน ด้วยโอวาทนี้เช่นกัน.

โพธิสตฺโตปิ กตาภินิกฺขมโน สมฺมาสมฺโพธึ ปตฺวา ตสฺมึ สมเย สาวตฺถึ นิสฺสาย เชตวเน วิหรนฺโต ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต อคฺคิทตฺตพฺราหฺมณํ สทฺธึ อนฺเตวาสิเกหิ อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐํ ทิสฺวา "สพฺเพปิเม อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนา"ติ ญตฺวา สายณฺหสมเย มหาโมคฺคลฺลานตฺเถรํ อาห "โมคฺคลฺลาน กึ นุ ปสฺสสิ อคฺคิทตฺตพฺราหฺมณํ มหาชนํ อติตฺเถน ปกฺขนฺทาเปนฺตํ คจฺฉ, เนสํ โอวาทํ เทหี"ติ. "ภนฺเต พหู เอเต เอกสฺส มยฺหํ อวิสยฺหา, สเจ ตุเมฺหปิ อาคมิสฺสถ, วิสยฺหา ภวิสฺสนฺตี"ติ. "โมคฺคลฺลาน อหัปิ อาคมิสฺสามิ, ตฺวํ ปุรโต ยาหี"ติ. เถโร

ฝ่ายพระโพธิสัตว์ เสด็จออกอภิเนษกรมณ์ ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ สมัยนั้น ทรงอาศัยกรุงสาวัตถี ประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงตรวจดูสัตวโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นพราหมณ์อัคคิทัตพร้อมกับอันเตวาสิก เข้าไปภายในข่ายพระญาณของพระองค์ ทรงทราบว่า "ชนเหล่านี้แม้ทุกคน สมบูรณ์ด้วยอุปนิสัยแห่งพระอรหัต" จึงตรัสกับพระมหาโมคคัลลานเถระในเวลาเย็นว่า "โมคคัลลานะ เธอเห็นอัคคิทัตพราหมณ์ ผู้แนะนำมหาชนให้แล่นไปโดยทางที่มิใช่ท่า ไหม, เธอจงไป ให้โอวาทแก่ชนเหล่านั้น". พระเถระกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า คนเหล่านั้นมีมาก ข้าพระองค์ผู้เดียวพึงข่มไม่ได้, หากแม้พระองค์จักเสด็จมา

ธรรมทาน-ทำบุญ-๔๙

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คจฺฉนฺโต ว จินฺเตสิ "เอเต พลวนฺโต สพฺเพปิ วคฺควคฺเคน อุฏฺฐเหยฺยุนฺ"ติ อตฺตโน อานุภาเวน ถูลผุสิตกํ เทวฺ วุฏฺฐาเปสิ.

คนเหล่านั่นก็เป็นอันข่มได้". พระศาสดา ตรัสว่า "โมคคัลลานะ ถึงเราก็จักมา, เธอจงล่วงหน้าไป". พระเถระกำลังเดินไป พลางคิดว่า "คนเหล่านั้นมีกำลังและมีมาก, หากเราจักพูดอะไรในที่ประชุมของพวกชนทั้งหมด, พวกชนแม้ทั้งหมดก็จะรวมตัวกันลุกฮือขึ้น" จึงบันดาลฝนลูกเห็บตกลง ด้วยอำนาจของตน.

เต ถูลผุสิเตสุ ปตนฺเตสุ อุฏฺฐาย อุฏฺฐาย อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลํ ปวิสึสุ. เถโร อคฺคิทตฺตสฺส ปณฺณสาลทฺวาเร ฐตฺวา "อคฺคิทตฺตา"ติ อาห. โส เถรสฺส สทฺทํ สุตฺวา "อิมสฺมึ โลเก มํ นาเมน อาลปิตุ สมตฺโถ นาม นตฺถิ, โก นุ โข มํ นาเมน อาลปตี"ติ มานถทฺธตาย "โก เอโส"ติ อาห. "อหํ พฺราหฺมณา"ติ. "กึ วเทสี"ติ. "อชฺช เม เอกรตฺตึ อิธ วสนฏฺฐานํ อาจิกฺขา"ติ. "อิธ วสนฏฺฐานํ นตฺถิ, เอกสฺส เอกา ว ปณฺณสาลา"ติ. "อคฺคิทตฺต มนุสฺสา นาม มนุสฺสานํ, คาโว คุนฺนํ, ปพฺพชิตานํ สนฺติกํ

ชนเหล่านั้น เมื่อฝนลูกเห็บตกลง ต่างพากันลุกขึ้น เข้าไปบรรณศาลาของตน ๆ. พระเถระยืนที่ประตูบรรณศาลาของอัคคิทัตแล้ว เรียกว่า "อัคคิทัต". อัคคิทัตนั้น ฟังเสียงพระเถระแล้ว เพราะความที่ตนเป็นคนกระด้างเพราะมานะว่า "ชื่อว่าบุคคลผู้สามารถเรียกเราโดยชื่อ ไม่มีในโลกนี้, ใครหนอเรียกเราโดยชื่อ" จึงถามว่า "นั่นใคร". พระเถระตอบว่า "เราเองพราหมณ์". อัคคิทัตถามว่า "ท่านพูดอะไร". พระเถระตอบว่า "วันนี้ ท่านจงบอกสถานที่พักในที่นี้แก่เราสักคืนหนึ่ง". อัคคิทัตตอบว่า "ในที่นี้ไม่มีสถานที่พัก, สำหรับคนหนึ่งมีบรรณศาลาหลังหนึ่งเท่านั้น". พระ-

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คจฺฉนฺติ, มา เอวํ กริ, เทหิ เม วสนฏฺฐานนฺ”ติ. “กึ ปน ปพฺพชิโต”ติ. “อาม ปพฺพชิโตมฺหี”ติ.

เถระกล่าวว่า “อัคคิทัต ธรรมดาพวกมนุษย์ ย่อมไปสำนักของพวกมนุษย์, พวกโค ย่อมไปสำนักพวกโค, พวกนักบวช ก็ย่อมไปสำนักของพวกนักบวช, ท่านอย่าทำอย่างนี้เลย, จงให้สถานที่พักแก่เรา”. อัคคิทัตถามว่า “ก็ท่านเป็นนักบวชหรือ”. พระเถระตอบว่า “ถูกแล้ว เราเป็นนักบวช”.

“สเจ ปพฺพชิโต, กหํ เต ขาริภณฺฑํ ปพฺพชิตปริกฺขาโร”ติ. “อตฺถิ เม ปริกฺขาโร วิสุ ปน นํ คเหตฺวา จริตุํ ทุกฺขนฺ’ติ อพฺภนฺตเรเนว นํ คเหตฺวา วิจรามิ, พฺราหฺมณา”ติ. โส “นํ คเหตฺวา วิจริสฺสสี”ติ เถรสฺส กุชฺฌิ. อถ นํ โส อาห “อเปหิ อคฺคิทตฺต มา กุชฺฌิ, วสนฏฺฐานํ เม อาจิกฺขา”ติ. “นตฺถิ เอตฺถ วสนฏฺฐานนฺ”ติ. “เอตสฺมึ ปน วาลุกราสิมฺหิ โก วสตี”ติ. “เอโก นาคราชา”ติ. “เอตํ เม เทหี”ติ. “น สกฺกา ทาตุํ, ภาริยํ เอตสฺส เถิด”. “เตนหิ ตฺวเมว ชานาหี”ติ.

อัคคิทัตกล่าวว่า “ถ้าท่านเป็นนักบวช สิ่งของคือสาแหรก ซึ่งเป็นบริขารของนักบวชของท่านอยู่ไหน”. พระเถระตอบว่า “เรามีบริขาร. เราคิดว่า ‘ก็การถือบริขารนั้น เป็นแผนกเที่ยวไปย่อมลำบาก’ จึงเก็บบริขารนั้นไว้ในภายในเท่านั้น เที่ยวไป พราหมณ์”. อัคคิทัตนั้น โกรธพระเถระว่า “ท่านถือบริขารนั้น จักเที่ยวไปหรือ”. ลำดับนั้น พระเถระนั้น กล่าวกับเขาว่า “ท่านจงหลีกไปเสีย อัคคิทัต อย่าโกรธเลย, จงบอกสถานที่พักแก่เรา อยู่ที่กองทรายนั่น”. อัคคิทัตตอบว่า

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“พญานาคตัวหนึ่ง”.. พระเถระกล่าวว่า “ท่านจงให้สถานที่นั่นแก่เรา”. อัคคิทัตตอบว่า “เราไม่สามารถให้ได้ กรรมของพญานาคนั้น ร้ายกาจ”. พระเถระตอบว่า “ช่างเถอะ, ขอท่านจงให้แก่เรา”. อัคคิทัตตอบว่า “ถ้ากระนั้นท่านจงรู้เองเถิด”.

เถโร วาลุกราสิอภิมุโข ปายาสิ. นาคราชา ตำ อาคจฺฉนฺตำ ทิสฺวา “อยำ สมโณ อิโต อาคจฺฉติ, น ชานาติ มญฺเญ มม อตฺถิภาวำ, ธูมายิตฺวา นำ มาเรสฺสามี”ติ ธูมายิ. เถโร “อยำ นาคราชา ‘อหเมว ธูมายิตุำ สกฺโกมิ, อญฺเญ น สกฺโกนฺตี’ติ มญฺเญ สลฺลกฺเขตี”ติ สยำปิ ธูมายิ. ทฺวินฺนมฺปิ สรีรโต อุคฺคตา ธูมา ยาว พฺรหฺมโลกา อุฏฺฐหีสุ. อุโภปิ ธูมา เถรำ อพาธิตฺวา นาคราชานเมว พาเธนฺติ. นาคราชา ธมเวคำ สหิตำ อสกโกนโต ปชฺชลิ. เถโรปิ เตโชธาตุำ สมาปชฺชิตฺวา เตน สทฺธึเยว ปชฺชลิ. ตาปิ อคฺคิชาลา ยาว พฺรหฺมโลกา

พระเถระ ได้เดินมุ่งหน้าไปยังกองทรายแล้ว.. พญานาคเห็นท่าน กำลังเดินมา คิดว่า “สมณะนี้ กำลังมาจากที่นี้, เห็นทีจะไม่รู้ว่าเรามีอยู่, เราจักบังหวนควันฆ่าท่านให้ตาย” จึงบังหวนควันแล้ว. พระเถระคิดว่า “พญานาคนี้เห็นจะสำคัญว่า ‘เราเท่านั้น สามารถบังหวนควันได้, คนเหล่าอื่น ไม่สามารถ” จึงบังหวนควันแม้เอง. ควันออกจากร่างกายของพญานาค และพระเถระทั้ง ๒ พุ่งขึ้นไปจนถึงพรหมโลก. กลุ่มควันแม้ทั้ง ๒ ไม่เบียดเบียนพระเถระ เบียดเบียนเฉพาะพญานาคเท่านั้น. พญานาคเมื่อไม่สามารถจะทนกำลังควันได้ก็โพลงเป็นไฟแล้ว. ฝ่ายพระเถระก็เข้าเตโชธาตุ

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุฏฺฐหีสุ. อุโภปิ อคฺคิชาลา เถรํ อิสิคณา ปาโต ว “สมณสฺส มตภาวํ วา อมตภาวํ ชานิสฺสามา”ติ เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วาลุกราสิมตฺถเก นิสินฺนํ ทิสฺวา อญฺชลึ ปคฺคยฺห อภิตฺถวนฺตา อาหํสุ “สมณ กจฺจิ นาคราเชน น พาธิโต”ติ. “กึ น ปสฺสถ นํ มม อุปริ ผณํ ธาเรตฺวา ฐิตนฺ”ติ. เต “อจฺฉริยํ วต โภ, สมณสฺส อานุภาโว

โพลงเป็นไฟกับพญานาคนั้นเหมือนกัน. เปลวไฟเหล่านั้นพุ่งขึ้นไปจนถึงพรหมโลก. เปลวไฟแม้ทั้งสองไม่เบียดเบียนพระเถระเบียดเบียนพญานาคเท่านั้น. ลำดับนั้น ทั่วร่างกายของพญานาคนั้น ได้เป็นดุจเปลวเพลิงเผาลนแล้ว. หมู่ฤษีพากันแลดูแล้วคิดว่า “พญานาคเผาพระสมณะ, สมณะคนดี ไม่เชื่อฟังคำของพวกเราพินาศแล้ว”.

เถโร นาคราชานํ ทเมตฺวา นิพฺพิเสวนํ กตฺวา วาลุกราสิมฺหิ นิสีทิ. นาคราชา วาลุกราสึ โภเคหิ ปริกฺขิปิตฺวา กุฏาคารกุจฺฉิปฺปมาณํ ผณํ มาเปตฺวา เถรสฺส อุปริ ธาเรสิ.

พระเถระทรมานพญานาคให้หายพยศแล้วนั่งบนกองทรายแล้ว. พญานาคเอาขนดล้อมกองทรายเนรมิตพังพานประมาณเท่าท้องเรือนยอด กั้นไว้เบื้องบนพระเถระ.

อิสิคณา ปาโต ว “สมณสฺส มตภาวํ วา อมตภาวํ ชานิสฺสามา”ติ เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วาลุกราสิมตฺถเก นิสินฺนํ ทิสฺวา อญฺชลึ ปคฺคยฺห อภิตฺถวนฺตา อาหํสุ “สมณ กจฺจิ นาคราเชน น พาธิโต”ติ. “กึ น ปสฺสถ นํ มม อุปริ ผณํ ธาเรตฺวา ฐิตนฺ”ติ. เต “อจฺฉริยํ วต โภ, สมณสฺส อานุภาโว

หมู่ฤษีพากันไปสำนักพระเถระแต่เช้าแล ด้วยคิดว่า “พวกเราจักทราบว่าพระสมณะตายแล้วหรือยังไม่ตาย” เห็นท่านนั่งบนกองทรายแล้ว จึงพากันประคองอัญชลีกล่าวชมเชยอยู่ว่า “สมณะพญานาคไม่เบียดเบียนท่านแลหรือ”. พระเถระ ถามว่า “พวกท่านไม่เห็นพญานาคแผ่พังพานอยู่เบื้องบนเราหรือ”. ฤษีเหล่านั้นพูดกันว่า “น่าอัศจรรย์

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวรูโป นาม, อเนน นาคราชา ทมิโต"ติ เถรํ ปริวาเรตฺวา อฏฺฐํสุ. ตสฺมึ ขเณ สตฺถา อาคโต. เถโร สตฺถาร ทิสฺวา อุฏฺฐายาสนา วนฺทิ. อถ นํ อิสโย อาหํสุ "อยํ ตยาปิ มหนฺตตโร"ติ. "เอส ภควา สตฺถา, อหํ อิมสฺส สาวโก"ติ.

จริง ท่านผู้เจริญทั้งหลาย, อานุภาพของสมณะ ชื่อเห็นปานนี้, พระสมณะนี้ฝึกพญานาคได้แล้ว" จึงได้พากันยืนหอมล้อมพระเถระ. ขณะนั้น พระศาสดาเสด็จมาแล้ว. พระเถระเห็นพระศาสดา ก็ลุกจากอาสนะ ถวายบังคมแล้ว. ลำดับนั้น ฤษีทั้งหลายพากันกล่าวกับท่านว่า "สมณะนี้ใหญ่กว่าท่านหรือ". พระเถระตอบว่า "พระผู้มีพระภาคนั่น เป็นศาสดา, เราเป็นสาวกของพระสมณะ นี้".

สตฺถา วาลุกราสิมตฺถเก นิสีทิ. อิสิคโณ "อยํ ตาว สาวกสฺส อานุภาโว, อิมสฺส ปน อานุภาโว กีทิโส ภวิสฺสตี"ติ อญฺชลึ ปคฺคยฺห สตฺถารํ อภิตฺถวิ. สตฺถา อคฺคิทตฺตํ อามนฺเตตฺวา อาห "อคฺคิทตฺต ตว สาวกานญฺจ อุปฏฺฐากานญฺจ โอวาทํ ททมาโน 'กินฺ'ติ วตฺวา เทสี"ติ. อคคิทตฺโต อาห "เอตํ ปพฺพตํ สรณํ คจฺฉถ, วนํ อารามํ, รุกฺขํ สรณํ คจฺฉถ, เอตานิ หิ สรณานิ คโต สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตี'ติ

พระศาสดาประทับนั่งบนกองทรายแล้ว. หมู่ฤษีพากันประคองอัญชลี ชมเชยพระศาสดาว่า "อานุภาพของสาวกยังเป็นถึงเพียงนี้ ส่วนอานุภาพของพระศาสดานี้ จักเป็นเช่นไร". พระศาสดาทรงเรียกอัคคิทัตมา ตรัสว่า "อัคคิทัต เธอเมื่อให้โอวาทแก่พวกสาวกและพวกอุปัฏฐากของเธอ กล่าวว่า 'อย่างไร' ให้". อัคคิทัตกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ให้โอวาทแก่พวกเขาอย่างนี้ว่า 'พวกท่าน จงถึงภูเขานั่นว่าเป็นที่พึ่ง, จงถึงหมู่ไม้ สวน ต้นไม้ว่าเป็น

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ เนสํ โอวาทํ ทมฺมี"ติ. ที่พึ่ง, เพราะว่าบุคคลถึงภูเขาเป็นต้น
สตฺถา "น โข อคฺคิทตฺต เอตานิ เหล่านั่นว่าเป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมพ้นจาก
สรณํ คโต ทุกฺขา ปมุจฺจติ, พุทฺธํ ทุกข์ทั้งปวงได้". พระศาสดาตรัสว่า
ธมฺมญ สงฺฆญ ปน สรณํ คนฺตฺวา "อัคคิทัต บุคคลถึงภูเขาเป็นต้นเหล่านั้น
สกลวฏฺฏทุกฺขา ปมุจฺจตี"ติ วตฺวา ว่าเป็นที่พึ่งแล้ว ก็หาพ้นจากทุกข์ไม่แต่
อิมา คาถา อภาสิ บุคคลถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
ว่าเป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมพ้นจากวัฏทุกข์ทั้ง
สิ้นได้" แล้วจึงได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๘๘. "พหุ เว สรณํ ยนฺติ
ปพฺพตานิ วนานิ จ
อารามรุกฺขเจตฺยานิ
มนุสฺสา ภยตชฺชิตา.

๑๘๘. "คนเป็นอันมาก ถูกภัยคุกคามแล้ว
ย่อมถึงภูเขา ป่า สวน และรุกข-
เจดีย์ว่าเป็นที่พึ่ง.

๑๘๙. เนตํ โข สรณํ เขมํ
เนตํ สรณมุตฺตมํ
เนตํ สรณมาคมฺม
สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ.

๑๘๙. ที่พึ่งนั่นแล ไม่เกษม ที่พึ่งนั่น
ไม่สูงสุด บุคคลอาศัยที่พึ่งนั่น
แล้ว หาพ้นจากทุกข์ทั้งปวงไม่.

๑๙๐. โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ
สงฺฆญฺจ สรณํ คโต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ
สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ.

๑๙๐. ส่วนบุคคลใดถึงพระพุทธ พระ-
ธรรมและพระสงฆ์ว่า เป็นที่พึ่ง
ย่อมเห็นอริยสัจ ๔ ประการคือ.

๑๙๑. ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ
ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ

๑๙๑. ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ การก้าว
ล่วงทุกข์ อริยมรรคมีองค์ ๘ อัน

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อริยญฺจฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
ทุกฺขูปสมคามินํ.

๑๙๒. เอตํ โข สรณํ เขมํ
เอตํ สรณมุตฺตมํ
เอตํ สรณมาคมฺม
สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตี”ติ.

เป็นทางให้สัตว์ถึงความดับทุกข์
ด้วยปัญญาอันชอบ.

๑๙๒. ที่พึ่งของบุคคลนั้นนั่นแล เกษม
ที่พึ่งนั่นสูงสุด บุคคลอาศัยที่พึ่ง
นั่นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง
ได้”.

ตตฺถ **พหูนฺติ** พหู. **ปพฺพตานีติ** ตตฺถ ตตฺถ ปพฺพเต เจว มหาวนโคสิงฺคสาลวนาทีนิ วนานิ จ เวฬุวนชีวกมฺพวนาทโย อาราเม จ อุเทนเจติยโคตมเจติยาทีนิ รุกฺขเจติยานิ จ เต เต มนุสฺสา เตน เตน ภเยน ตชฺชิตา ภยโต มุจฺจิตุกามา ปุตฺตลาภาทีนิ วา ปตฺถยมานา สรณํ ยนฺตีติ อตฺโถ. **เนตํ สรณนฺติ** เอตํ ปน สพฺพมฺปิ สรณํ เนว เขมํ น อุตฺตมํ. น จ เอตํ ปฏิจฺจ ชาติอาทิธมฺเมสุ สตฺเตสุ เอโกปิ ชาติอาทิโต สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เป็นอันมาก** ความว่า จำนวนมาก. คำว่า **ภูเขา** ความว่า มนุษย์เหล่านั้น ๆ ถูกภัยนั้น ๆ คุกคามแล้ว ประสงค์จะพ้นจากภัยหรือปรารถนาลาภมีการได้บุตรเป็นต้น จึงยึดเอาภูเขาทั้งหลายมีภูเขาอิสิคิลิ ภูเขาเวปุลละ และภูเขาเวภาระเป็นต้น ป่าไม้ทั้งหลายมีป่ามหาวันและป่าโคสิงคสาลวันเป็นต้น สวนทั้งหลายมีเวฬุวันและชีวกัมพวันเป็นต้น และรุกขเจดีย์ทั้งหลาย มีอุเทนเจดีย์และโคตมเจดีย์เป็นต้น ในที่นั้น ๆ ว่าเป็นที่พึ่ง. คำว่า **ที่พึ่งนั่นไม่** ความว่า ก็ที่พึ่งนั่นแม้ทั้งหมด ไม่เกษม ไม่สูงสุด. ด้วยว่า บรรดาสัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นต้นเป็นธรรมดา แม้ผู้เดียว อาศัย

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ที่พึ่งนั่นแล้ว ก็หาพ้นจากทุกข์ทั้งปวง มีความเกิดเป็นต้นได้ไม่.

โย จาติ อิทำ อเขมำ อนุตฺตมญฺจ สรณำ ทสฺเสตฺวา เขมอุตฺตมสรณำ ทสฺสนตฺถำ อารทฺธ. ตสฺสตฺโถ "โย จ คหฏฺโฐ วา ปพฺพชิโต วา 'อิติปิ โส ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ"ติอาทิกำ พุทฺธ-ธมฺมสงฺฆานุสฺสติกมฺมฏฺฐานำ นิสฺสาย เสฏฺฐวเสน พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณำ คโต, ตสฺสาปิ ตำ สรณาคมนำ อญฺญติตฺถิยวนฺทนาทีหิ กุปฺปติ จลติ ตสฺส ปน อจลภาวำ ทสฺเสตุำ มคฺเคน อาคตสรณเมว ปกาเสนฺโต "จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสตี"ติ อาห. โย หิ เอเตสำ สจฺจานำ ทสฺสนวเสน เอตานิ สรณำ คโต, ตสฺส เอตำ สรณำ เขมญฺจ อุตฺตมญฺจ, โส จ ปุคฺคโล เอตำ สรณำ ปฏิจฺจ สกลสฺมาปิ วฏฺฏทุกฺขา ปมุจฺจติ, ตสฺมา "เอตำ โข สรณำ เขมนฺ"ติอาทิ วุตฺตำ.

คำว่า **ส่วนบุคคลใด** เป็นต้นนี้ พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงที่พึ่งอันไม่เกษม อันไม่สูงสุด ทรงปรารภเพื่อจะแสดงที่พึ่งอันเกษม อันสูงสุด. คำนั้นมีเนื้อความดังต่อไปนี้ "ส่วนบุคคลใดเป็นคฤหัสถ์ หรือนักบวช อาศัยกรรมฐานคือการตามระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์มีอาทิว่า 'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ได้โดยพระองค์เอง" แล้วถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง ด้วยสามารถแห่งความเป็นสิ่งประเสริฐ, การถึงที่พึ่งนั้นของบุคคลนั้นยังกำเริบ ยังหวั่นไหวได้ด้วยกิจ มีการไหว้อัญเดียรถีย์เป็นต้น, แต่พระผู้มีพระภาคเพื่อจะทรงแสดงความที่ ๆ พึ่งนั้น ไม่หวั่นไหว เมื่อทรงประกาศที่ ๆ พึ่งอันมาแล้วโดยมรรคนั่นแล ตรัสว่า "ย่อมเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ด้วยปัญญาอันชอบ". ด้วยว่าบุคคลถึงรัตนะทั้ง ๓ เหล่านั่นว่าเป็นที่พึ่ง

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ด้วยอำนาจการเห็นสัจจะเหล่านั่น, ที่พึ่งนั่นของบุคคลนั้น เกษมและสูงสุด, และบุคคลนั้นอาศัย ที่พึ่งนั่นแล้ว ย่อมพ้นจากวัฏทุกข์แม้ทั้งสิ้นได้, เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ที่พึ่งนั่นแล เกษม" เป็นต้น.

เทสนาวสาเน สพฺเพปิ เต อิสโย สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจึสุ. สตฺถา จีวรพฺภนฺตรโต หตฺถํ ปสาเรตฺวา "เอถ ภิกฺขโว จรถ พฺรหฺมจริยนฺ"ติ อาห. ตํขณญฺเญว อฏฺฐปริกฺขารธรา วสฺสสติกตฺเถรา วิย อเหสุ. โส จ สพฺเพสมฺปิ องฺคมคธกุรุรฏฺฐวาสีนํ สกฺการํ อาทาย อาคมนทิวโส ว อโหสิ. เต สกฺการํ อาทาย อาคตา สพฺเพปิ เต อิสโย ปพฺพชิเต ทิสฺวา "กินฺนุ โข อมฺหากํ อคฺคิทตฺตพฺราหฺมโณ มหา, อทาห มหาสมโณ โคตโม"ติ จินฺเตตฺวา "สมณสฺส โคตมสฺส อาคตตฺตา อคฺคิทตฺโต ว มหา"ติ มญฺญีสุ. สตฺถา เตสํ อชฺฌาสยํ

ในเวลาจบเทศนา ฤษีเหล่านั้นแม้ทั้งหมด บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย ถวายบังคมพระศาสดา ทูลขอบรรพชา. พระศาสดาทรงเหยียดพระหัตถ์ออกจากภายในจีวรตรัสว่า "ท่านทั้งหลาย จงเป็นภิกษุมาเถิด จงประพฤติพรหมจรรย์เถิด". ในขณะนั้นนั่นเองฤษีเหล่านั้น ทรงบริขาร ๘ ได้เป็นดุจพระเถระมี ๑๐๐ พรรษา. ก็วันนั้น เป็นวันที่พวกชาวแคว้นอังคะมคธและกุรุแม้ทั้งหมดพากันถือสักการะมา. ชนเหล่านั้น พากันถือสักการะมาแล้ว เห็นฤษีเหล่านั้น แม้ทั้งหมดบวชแล้ว คิดว่า "พราหมณ์อัคคิทัตของพวกเราเป็นใหญ่, หรือว่าพระมหาสมณโคดมหนอ" ได้สำคัญว่า "อัคคิทัตนั่นแหละเป็นใหญ่ เพราะพระ-

โอโลเกตฺวา “อคฺคิทตฺต ปริสาย กงฺขํ สมณโคตมมาหา”. พระศาสดาทรงฉินฺทา”ติ อาห. โส “อหัปิ ตรวจดูอัธยาศัยของชนเหล่านั้นแล้วเอตฺตกเมว ปจฺจาสีสามี”ติ อิทฺธิพเลน ตรัสว่า “อัคคิทัต เธอจงตัดความสงสัยสตฺตกฺขตฺตุ เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา ของบริษัท”. อัคคิทัตนั้น กราบทูลว่าปุนปฺปุนํ โอรุยฺห สตฺถารํ วนฺทิตฺวา “แม้ข้าพระองค์ ก็หวังเหตุประมาณ“สตฺถา เม ภนฺเต ภควา เท่านี้เหมือนกัน” จึงเหาะขึ้นไปสู่อากาศสาวโกหมสฺมี”ติ วตฺวา สาวกตฺตํ ด้วยกำลังฤทธิ์ แล้วลงมาถวายบังคมปกาเสสีติ. พระศาสดาบ่อย ๆ ถึง ๗ ครั้ง ทูลประกาศความที่ตนเป็นสาวกว่า “พระ-เจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเป็นศาสดาของข้าพระองค์ ข้าพระองค์เป็นสาวก” ดังนี้แล.

อคฺคิทตฺตปุโรหิตวตฺถุ ฉฏฺฐํ.　　เรื่องปุโรหิตชื่ออัคคิทัต ที่ ๖ จบ.

ธรรมบท.ป-ท.๖-๑๖

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อานนฺทตฺเถรปญฺหวตฺถุ

๑๙๓. ทุลฺลโภ ปุริสาชญฺโญ
น โส สพฺพตฺถ ชายติ
ยตฺถ โส ชายตี ธีโร
ตํ กุลํ สุขเมธติ.

๗. เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ

๑๙๓. บุรุษอาชาไนย หาได้ยาก บุรุษอาชาไนยนั้น ไม่เกิดในที่ทั่วไป ตระกูลที่บุรุษอาชาไนยผู้เป็นนักปราชญ์เกิด ย่อมประสบความสุข.

คุณสัญชัย ภิรมย์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๗. อานนฺทตฺเถรปญฺหวตฺถุ

ทุลฺลโภติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อานนฺทตฺเถรสฺส ปญฺหํ อารพฺภ กเถสิ.

เถโร หิ เอกทิวสํ ทิวาฏฺฐาเน นิสินฺโน จินฺเตสิ "หตฺถาชานิโย ฉทฺทนฺตกุเล วา อุโปสถกุเล วา อุปฺปชฺชติ, อสฺสาชานิโย สินฺธวกุเล วา วลาหกอสฺสราชกุเล วา โคอาชานิโย ทกฺขิณาปเถติอาทีนิ วทนฺเตน สตฺถารา หตฺถิอาชานิยาทีนํ อุปฺปตฺติฏฺฐานานิ กถิตานิ, ปุริสาชานิโย ปน กหํ นุโข อุปฺปชฺชตี"ติ. โส สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉิ. สตฺถา "อานนฺท ปุริสาชานิโย นาม น สพฺพตฺถ อุปฺปชฺชติ, อุชุกโต ปน ติโยชนสตายาเม อาวฏฺฏโต นวโยชนสตปฺปมาเณ มชฺฌิมปเทสฏฺฐาเน อุปฺปชฺชติ, อุปฺปชฺชนฺโต จ น ยสฺมึ วา ตสฺมึ วา กุเล อุปฺปชฺชติ, ขตฺติยมหาสาลพฺราหฺมณมหาสาลกุลานํ

๗.เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภปัญหาของพระอานนทเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **หาได้ยาก** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พระเถระนั่งในที่พักกลางวัน คิดว่า "พระศาสดา เมื่อตรัสคำเป็นต้นว่า 'ช้างอาชาไนย ย่อมเกิดในตระกูลช้างฉัททันต์ หรือในตระกูลช้างอุโบสถ, ม้าอาชาไนย ย่อมเกิดในตระกูลม้าสินธพ หรือในตระกูลพญาม้าวลาหก, โคอาชาไนย ย่อมเกิดขึ้นในทักษิณาปถชนบท ก็เป็นอันตรัสถึงสถานที่เกิดขึ้นของสัตว์ทั้งหลายมีช้างอาชาไนยเป็นต้น, ส่วนบุรุษอาชาไนย ย่อมเกิดขึ้นที่ไหนหนอ". พระเถระนั้นเข้าไปเฝ้าพระศาสดาถวายบังคมแล้ว ทูลถามเนื้อความนั้น. พระศาสดาตรัสว่า "อานนท์ ธรรมดาบุรุษอาชาไนย ย่อมไม่เกิดขึ้นในที่ทุกแห่ง, แต่ย่อมเกิดขึ้นในสถานที่อันเป็นมัชฌิมประเทศโดยตรง ยาวประมาณ ๓๐๐ โยชน์ โดยรอบ

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปน อญฺญตรสฺมึเยว วตฺวา อิมํ คาถมาห อุปฺปชฺชตี"ติ

ประมาณ ๙๐๐ โยชน์, และเมื่อจะเกิดขึ้น ย่อมไม่เกิดในตระกูลธรรมดา ย่อมเกิดขึ้นในตระกูลขัตติยมหาศาล และตระกูลพราหมณ์มหาศาล ตระกูลใดตระกูลหนึ่งเท่านั้น" แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๙๓. "ทุลฺลโภ ปุริสาชญฺโญ
น โส สพฺพตฺถ ชายติ
ยตฺถ โส ชายตี ธีโร
ตํ กุลํ สุขเมธตี"ติ.

๑๙๓. "บุรุษอาชาไนย หาได้ยาก บุรุษอาชาไนยนั้น ไม่เกิดในที่ทั่วไป ตระกูลที่บุรุษอาชาไนย ผู้เป็นนักปราชญ์เกิด ย่อมประสบความสุข".

ตตฺถ **ทุลฺลโภติ** ปุริสาชญฺโญ หิ ทุลฺลโภ, น หตฺถิอาชานิยาทโย วิย สุลโภ, โส สพฺพตฺถ ปจฺจนฺตเทเส วา นีจกุเล วา น ชายติ, มชฺฌิมปเทเสเยว ปน มหาชนสฺส อภิวาทนาทิสกฺการกรณฏฺฐาเน ขตฺติย-พฺราหฺมณกุลานํ อญฺญตรสฺมึ กุเล ชายติ, เอวํ ชายมาโน จ ยตฺถ โส ชายติ ธีโร อุตฺตมปญฺโญ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ตํ กุลํ สุขเมธติ สุขปฺปตฺตเมว โหตีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **หาได้ยาก** ความว่า ก็บุรุษอาชาไนย หาได้ยาก คือจะหาได้ง่ายเหมือนสัตว์วิเศษทั้งหลายมีช้างอาชาไนยเป็นต้น ก็หาไม่, บุรุษอาชาไนยนั้น ย่อมไม่เกิดในที่ทั่วไป คือในประเทศชายแดน หรือในตระกูลต่ำ, แต่ย่อมเกิดในตระกูลกษัตริย์และตระกูลพราหมณ์ ในที่ทำสักการะมีอภิวาทแห่งมหาชน ตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ในมัชฌิมประเทศเท่านั้น, ก็บุรุษอาชาไนยนั้น เป็นนักปราชญ์ คือเป็นผู้มีปัญญาอันสูงสุด ได้แก่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อเกิดอย่างนี้

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ย่อมเกิดในตระกูลใด, ตระกูลนั้นย่อมประสบความสุข คือย่อมเป็นผู้บรรลุความสุขแม้ทีเดียว.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

อานนฺทตฺเถรปญฺหวตฺถุ สตฺตมํ.

เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระที่ ๗ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๖-๑๖

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สมฺพหุลภิกฺขุวตฺถุ

๑๙๔. สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท
สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี
สมคฺคานํ ตโป สุโข.

๘. เรื่องภิกษุจำนวนมาก

๑๙๔. การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย นำสุขมาให้ การแสดงธรรมของสัตบุรุษ นำสุขมาให้ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ นำสุขมาให้ ความเพียรของเหล่าชนผู้พร้อม-เพรียงกัน นำสุขมาให้.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สมฺพหุลภิกฺขุวตฺถุ

สุโข พุทฺธานมุปฺปาโทติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สมฺพหุลานํ ภิกฺขูนํ กถํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ปญฺจสตา ภิกฺขู อุปฏฺฐานสาลายํ นิสินฺนา "อาวุโส กึ นุ โข อิมสฺมึ โลเก สุขนฺ"ติ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ. ตตฺถ เกจิ "รชฺชสุขสทิสํ สุขนฺนาม นตฺถี"ติ อาหํสุ. เกจิ "กามสุขสทิสํ". เกจิ "สาลิมํสโภชนสทิสํ สุขํ นาม นตฺถี"ติ อาหํสุ. สตฺถา เตสํ นิสินฺนฏฺฐานํ อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต, "ภิกฺขเว กึ กเถถ, อิทํ หิ สพฺพปิ สุขํ วฏฺฏทุกฺขปริยาปนฺนเมว, อิมสฺมึ ปน โลเก 'พุทฺธุปฺปาโท ธมฺมสฺสวนํ สงฺฆสามคฺคี สมฺโมทมานภาโว'ติ อิทเมว สุขนฺ"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๘. เรื่องภิกษุจำนวนมาก

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภถ้อยคำของพวกภิกษุเป็นจำนวนมาก ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย นำสุขมาให้** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง ภิกษุ ๕๐๐ รูป พากันนั่งสนทนา ในศาลาที่บำรุงว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย อะไรเล่าเป็นความสุขในโลกนี้". บรรดาภิกษุเหล่านั้น บางพวกกล่าวว่า "ธรรมดาว่า ความสุข เช่นกับสุขในราชสมบัติไม่มี". บางพวกกล่าวว่า "ธรรมดาว่าความสุข เช่นกับสุขในกาม ไม่มี". บางพวกกล่าวว่า "ธรรมดาว่าความสุข เช่นกับสุขในการบริโภคข้าวสาลีและเนื้อไม่มี". พระศาสดาเสด็จมายังสถาน ที่นั่งของภิกษุเหล่านั้นแล้ว ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน" เมื่อภิกษุกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้", จึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพูดอะไรกัน, เพราะความสุข

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แม้ทั้งหมดนี้ เกี่ยวเนื่องด้วยทุกข์ในวัฏฏะทั้งนั้น, แต่เหตุนี้คือ 'การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า การฟังธรรม ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ความปรองดองกัน เป็นความสุขในโลกนี้แท้ทีเดียว" แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๙๔. "สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท
สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี
สมคฺคานํ ตโป สุโข"ติ.

๑๙๔. "การเกิดขึ้น แห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย นำสุขมาให้ การแสดงธรรมของสัตบุรุษ นำสุขมาให้ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ นำสุขมาให้ ความเพียรของเหล่าชนผู้พร้อมเพรียงกัน นำสุขมาให้".

ตตฺถ **พุทฺธานมุปฺปาโท**ติ ยสฺมา พุทฺธา อุปฺปชฺชมานา มหาชนํ ราค-กนฺตาราทีหิ ตาเรนฺติ, ตสฺมา พุทฺธานํ อุปฺปาโท สุโข. ยสฺมา สทฺธมฺมเทสนํ อาคมฺม ชาติอาทิธมฺมา สตฺตา ชาติอาทีหิ มุจฺจนฺติ, ตสฺมา **สทฺธมฺมเทสนา** สุขา. **สามคฺคีติ** สมจิตฺตตา เอกจิตฺตตา.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย** ความว่า เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เมื่อทรงอุบัติขึ้น ย่อมให้มหาชนข้ามจากกันดารมีกันดารคือราคะเป็นต้นได้, เหตุนั้น การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงชื่อว่า นำสุขมาให้. เพราะสัตว์ทั้งหลาย ผู้มีความเกิดเป็นต้นเป็นธรรมดา อาศัยการแสดงธรรมของสัตบุรุษแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์มีความเกิดเป็นต้นเสียได้, เหตุนั้น การแสดงธรรม

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ของสัตบุรุษจึงชื่อว่า นำสุขมาให้. ความเป็นผู้มีความคิดเสมอกัน คือความเป็นผู้มีความคิดเป็นอันเดียวกัน ชื่อว่า **ความพร้อมเพรียง.**

สาปิ สุขา. เอวํ สมคฺคานํ ปน เอกจิตฺตานํ ยสฺมา พุทฺธวจนํ วา อุคฺคณฺหิตุํ ธูตงฺคานิ วา ปริหริตุํ สมณธมฺมํ วา กาตุํ สุขํ, ตสฺมา “สมคฺคานํ ตโป สุโข”ติ วุตฺตํ. เตเนวาห “ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู สมคฺคา สนฺนิปติสฺสนฺติ, สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ, สมคฺคา สงฺฆกรณียานิ กริสฺสนฺติ, วุทฺธิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานี”ติ.

ความพร้อมเพรียงแม้นั้น ก็ชื่อว่า นำสุขมาให้. ก็เพราะการเรียนพระพุทธพจน์ การรักษาธุดงค์ทั้งหลาย หรือการบำเพ็ญสมณธรรม ของเหล่าชนผู้พร้อมเพรียงกัน คือผู้มีความคิดเป็นอันเดียวกัน อย่างนี้ ชื่อว่า นำสุขมาให้, ฉะนั้น พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า “ความเพียรของเหล่าชนผู้พร้อมเพรียงกันนำสุขมาให้”. เพราะเหตุนั้นนั่นแล พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจักพร้อมเพรียงกันประชุม, จักพร้อมเพรียงกันเลิก, จักพร้อมเพรียงกันทำกิจที่ควรทำแก่สงฆ์ ตลอดกาลเพียงใด, ภิกษุทั้งหลาย ความเจริญเท่านั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงหวังได้, ไม่พึงหวังความเสื่อมตลอดกาลเพียงนั้น”.

ธรรมบท-ท.๖-๑๗

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขู อรหตฺเต ปติฏฺฐหึสุ. มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

สมฺพหุลภิกฺขุวตฺถุ อฏฺฐมํ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุเหล่านั้นดำรงอยู่แล้วในพระอรหัต. เทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนแล.

เรื่องภิกษุจำนวนมากที่ ๘ จบ.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจติยวตฺถุ	๙. เรื่องเจดีย์ทองของพระ- ทศพลพระนามว่ากัสสปะ
๑๙๕. ปูชารเห ปูชยโต พุทฺเธ ยทิจ สาวเก ปปญฺจสมติกฺกนฺเต ติณฺณโสกปริทฺทเว,	๑๙๕. ใคร ๆ ไม่สามารถนับบุญของบุคคล ผู้บูชาบุคคลผู้ควรบูชาทั้งหลาย คือ พระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวก ผู้ ก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องทำให้เนิ่น- ช้าได้แล้ว ผู้ข้ามพ้นความโศก และ ความคร่ำครวญแล้ว,
๑๙๖. เต ตาทิเส ปูชยโต นิพฺพุเต อกุโตภเย น สกฺกา ปุญฺญํ สงฺขาตุ อิเมตฺตมปิ เกนจิ.	๑๙๖. หรือบุญของบุคคลผู้บูชาท่านผู้ควร บูชาเช่นนั้นเหล่านั้น ผู้นิพพาน แล้ว ไม่มีภัยจากที่ไหน ๆ ด้วย วิธีนับอะไร ๆ ว่า บุญนี้มีเพียง เท่านี้.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๙. กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจติย-วตฺถุ

ปูชารเหติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา จาริกํ จรมาโน กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจติยํ อารพฺภ กเถสิ.

ตถาคโต หิ สาวตฺถิโต นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน พาราณสึ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค โตเทยฺยคามสฺส สมีเป มหาภิกฺขุสงฺฆปริวาโร อญฺญตรํ เทวฏฺฐานํ สมฺปาปุณิ. ตตฺร นิสินฺโน สุคโต ธมฺมภณฺฑาคาริกํ เปเสตฺวา อวิทูเร กสิกมฺมํ กโรนฺตํ พฺราหฺมณํ ปกฺโกสาเปสิ. โส พฺราหฺมโณ อาคนฺตฺวา ตถาคตํ อนภิวนฺทิตฺวา ตเมว เทวฏฺฐานํ วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิ. สุคโตปิ "อิมํ ปเทสํ กินฺติ มญฺญสิ พฺราหฺมณา"ติ อาห. "อมฺหากํ ปเวณิยา อาคตเจติยฏฺฐานนฺติ วนฺทามิ โภ โคตมา"ติ.

๙. เรื่องเจดีย์ทองของพระทศพล พระนามว่า กัสสปะ

พระศาสดา เมื่อเสด็จเที่ยวจาริกไป ทรงปรารภเจดีย์ทองของพระทศพลพระนามว่ากัสสปะ ตรัสพระธรรม-เทศนานี้ว่า **ผู้ควรบูชา** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า พระตถาคตเสด็จออกจากเมืองสาวัตถี ไปถึงเมืองพาราณสีตามลำดับมีภิกษุหมู่ใหญ่เป็นบริวาร เสด็จถึงเทวสถานแห่งใดแห่ง-หนึ่ง ใกล้บ้านโตไทยะ ในระหว่างทาง. พระสุคตประทับนั่งใกล้เทวสถานนั้นแล้ว ทรงส่งภิกษุผู้เป็นขุนคลังแห่งพระธรรมไปให้เรียกพราหมณ์ซึ่งทำการไถนาอยู่ในที่ไม่ไกลมาเฝ้า. พราหมณ์นั้นมาแล้วไม่ถวายบังคมพระตถาคต ได้ยืนไหว้เทวสถานนั้นเท่านั้น. ฝ่ายพระสุคตตรัสว่า "พราหมณ์ ท่านสำคัญประเทศนี้ว่า อะไร". พราหมณ์กราบทูลว่า "พระโคดมผู้เจริญ ข้าพเจ้าไหว้ ด้วยคิดว่า 'นี้เป็นเจติยสถานตามประเพณีของพวกข้าพเจ้า".

คุณนลินี ค่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อิมํ ฐานํ วนฺทนฺเตน ตยา สาธุ กตํ พฺราหฺมณา"ติ สุคโต ตํ สมฺปหํเสสิ. ตํ สุตฺวา ภิกฺขู "เกน นุโข การเณน ภควา เอวํ สมฺปหํเสสี"ติ สํสยํ สญฺชเนสุ. ตโต ตถาคโต เตสํ สํสยมฺปเนตุ มชฺฌิมนิกาเย ฆฏีการสุตฺตนฺตํ วตฺวา อิทฺธานุภาเวน กสฺสปทสพลสฺส โยชนุพฺเพธํ กนกเจติยํ อปรญฺจ กนกเจติยํ อากาเส นิมฺมินิตฺวา มหาชนํ ทสฺเสตฺวา "พฺราหฺมณ เอวํ วิธานํ ปชารหานํ ปชา ยตตตราวา"ติ วตฺวา มหาปรินิพฺพานสุตฺเต ทสฺสิต-นเยเนว พุทฺธาทิเก จตฺตาโร ปูชารเห ปกาเสตฺวา "สรีรเจติยํ อุทฺทิสฺสเจติยํ ปริโภคเจติยนฺ"ติ ตีณิ เจติยานิ วิเสสโต ปริทีเปตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

"พระสุคตทรงให้พราหมณ์นั้นร่าเริงยินดีว่า กตฺ พฺราหฺมณา"ติ สุคโต ตฺ "พราหมณ์ท่านไหว้สถานที่นี้ นับว่า สมฺปหํเสสิ. ตฺ สุตฺวา ภิกฺขู "เกน ได้ทำกรรมดีแล้ว". ภิกษุทั้งหลายฟัง นุโข การเณน ภควา เอวฺ พระดำรัสนั้นแล้ว ก็พากันเกิดความ สมฺปหํเสสี"ติ สํสยฺ สญฺชเนสุ. ตโต สงสัยขึ้นว่า "พระผู้มีพระภาคทรงทำให้ ตถาคโต เตสฺ สฺสยมฺปเนตุ พราหมณ์ร่าเริงยินดีอย่างนี้ เพราะเหตุ มชฺฌิมนิกาเย ฆฏีการสุตฺตนฺตฺ วตฺวา อะไรหนอ". ลำดับนั้น พระตถาคต อิทฺธานุภาเวน กสฺสปทสพลสฺส เพื่อจะทรงบรรเทาความสงสัยของภิกษุ โยชนุพฺเพธฺ กนกเจติยฺ อปรญฺจ เหล่านั้น จึงตรัสฆฏีการสูตร ใน กนกเจติยฺ อากาเส นิมฺมินิตฺวา มัชฌิมนิกายแล้วทรงเนรมิตเจดีย์ทองของ มหาชนฺ ทสฺเสตฺวา "พฺราหฺมณ เอวฺ พระทศพลพระนามว่ากัสสปะ สูง ๑ วิธานฺ ปชารหานฺ ปชา ยตตตราวา"ติ โยชน์ และเจดีย์ทองอีกองค์หนึ่ง ใน อากาศด้วยอานุภาพแห่งฤทธิ์ แสดงให้ มหาชนเห็นแล้วตรัสว่า "พราหมณ์ การ บูชาบุคคลทั้งหลาย ผู้ควรบูชาชนิดเช่นนี้ เหมาะสมกว่าทีเดียว" แล้วทรงประกาศ บุคคลผู้ควรบูชา ๔ จำพวก มีพระ-พุทธเจ้าเป็นต้น โดยนัยที่พระองค์ทรง แสดงไว้แล้วในมหาปรินิพพานสูตร ทรง แสดงโดยพิเศษถึงเจดีย์ทั้ง ๓ ชนิด คือ "สรีรเจดีย์ อุทิสสเจดีย์ บริโภคเจดีย์" แล้วได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๙๕. “ปูชารเห ปูชยโต
พุทฺเธ ยทิจ สาวเก
ปปญฺจสมติกฺกนฺเต
ติณฺณโสกปริทฺทเว,

๑๙๖. เต ตาทิเส ปูชยโต
นิพฺพุเต อกุโตภเย
น สกฺกา ปุญฺญํ สงฺขาตุํ
อิเมตฺตมปิ เกนจี”ติ.

๑๙๕. “ใคร ๆ ไม่สามารถนับบุญของบุคคลผู้บูชาบุคคล ผู้ควรบูชาทั้ง-หลาย คือ พระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวก ผู้ก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องทำให้เนิ่นช้าได้แล้ว ผู้ข้ามพ้นความโศก และความคร่ำครวญแล้ว,

๑๙๖. หรือบุญของบุคคลผู้บูชาท่านผู้ควรบูชาเช่นนั้นเหล่านั้น ผู้นิพพานแล้ว ไม่มีภัยจากที่ไหน ๆ ด้วยวิธีนับอะไร ๆ ว่า บุญนี้มีเพียงเท่านี้”.

ตตฺถ ปูชิตุํ อรหา ปูชารหา. ปูชิตุํ ยุตฺตาติ อตฺโถ. **ปูชารเห ปูชยโตติ** อภิวาทนาทีหิ จ จตูหิ ปจฺจเยหิ ปูเชนฺตสฺส. ปูชารเห ทสฺเสติ “พุทฺเธ”ติ อาทินา. **พุทฺเธติ** สมฺมาสมฺพุทฺเธ. **ยทีติ** ยทิวา. อถวาติ อตฺโถ. ตตฺถ **ปจฺเจกพุทฺเธติ** กถิตํ โหติ. สาวเก จ.

บุคคลผู้ควรบูชา ชื่อว่า ปูชารห-บุคคล ในพระคาถานั้น. อธิบายว่า ผู้ควรแล้วเพื่อจะบูชา. คำว่า **ผู้บูชาบุคคลผู้ควรบูชาทั้งหลาย** ความว่า ผู้บูชาด้วยอภิวาทเป็นต้น และด้วยปัจจัย ๔. พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเหล่าบุคคลผู้ควรบูชาด้วยพระดำรัสว่า “พระ-พุทธเจ้า” เป็นต้น. คำว่า **พระพุทธเจ้า** ความว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า. คำว่า **ยทิ** แปลว่า หรือ. อธิบายว่า อีกอย่างหนึ่ง. คำว่า **พระปัจเจก-**

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พุทธเจ้า ย่อมเป็นอันพระองค์ตรัสไว้แล้วในพระคาถานั้น. และสาวกทั้งหลาย.

ปปญฺจสมติกฺกนฺเตติ สมติกฺกนฺตตณฺหา-ทิฏฺฐิมานปปญฺเจ. **ติณฺณโสกปริทฺทเวติ** อติกฺกนฺตโสกปริทฺทเว. อิเม เทฺว อติกฺกนฺเตติ อตฺโถ. เอเตหิ ปูชารหตฺตํ ทสฺสิตํ. **เตติ** พุทฺธาทโย. **ตาทิเสติ** วุตฺตคหณวเสน. **นิพฺพุเตติ** ราคาทิ-นิพฺพุติยา. นตฺถิ กุโตจิ ภวโต วา อารมฺมณโต วา เอเตสํ ภยนฺติ อกุโตภยา. **เต อกุโตภเย.**

คำว่า **ผู้ก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องทำให้เนิ่นช้าได้แล้ว** ความว่า ผู้ก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องทำให้เนิ่นช้าคือตัณหา ทิฐิ และมานะได้แล้ว. คำว่า **ผู้ข้ามพ้นความโศกและความคร่ำครวญแล้ว** ความว่า ผู้ก้าวพ้นความโศกและความคร่ำครวญแล้ว. อธิบายว่า ผู้ก้าวพ้นความโศกและความคร่ำครวญทั้ง ๒ เหล่านี้แล้ว. พระผู้มีพระภาคทรงแสดงความเป็นผู้ควรบูชา ด้วยบทเหล่านั้น. คำว่า **เหล่านั้น** ความว่า บุคคลผู้ควรบูชาทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น. คำว่า **เช่นนั้น** ความว่า ผู้ประกอบ ด้วยคุณเช่นนั้น ด้วยอำนาจการถือคุณที่กล่าวแล้ว. คำว่า **ผู้นิพพานแล้ว** ความว่า ผู้นิพพานแล้ว ด้วยการดับกิเลสมีราคะเป็นต้น. บุคคลผู้ควรบูชาเหล่านั้น ชื่อว่า ไม่มีภัยจากที่ไหน ๆ เพราะวิเคราะห์ว่า ท่านเหล่านั้น ไม่มีภัยจากที่ไหน ๆ คือจากภพ หรือจาก

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อารมณ์. **ซึ่งบุคคลผู้ควรบูชาเหล่านั้น ผู้ไม่มีภัยจากที่ไหน ๆ.**

น สกฺกา ปุญฺญํ สงฺขาตุนฺติ ปุญฺญํ คเณตุํ น สกฺกา. กถนฺติ เจ. อิเมตฺตมปิ เกนจีติ อิมํ เอตฺตกํ อิมํ เอตฺตกนฺติ เกนจีติ. อปิสทฺโท อิธ สมฺพนฺธิตพฺโพ. เกนจิ ปุคฺคเลน มาเนน วา. ตตฺถ **ปุคฺคเลนาติ** เตน พฺรหฺมาทินา. **มาเนนาติ** ติวิเธน มาเนน ตีรเณน ธาเรณน ปูรเณน วา ตีรณํ นาม "อิทำ เอตฺตกนฺ"ติ นยโต ตีรณำ. ธารณำ นาม ตุลาย ธารณำ ปูรณำ นาม อฑฺฒปฺปสตปตฺถนาฬิกาทิวเสน ปูรณำ. เกนจิ ปุคฺคเลน อิเมหิ ตีหิ มาเนหิ พุทฺธาทิเก ปูชยโต ปุญฺญำ วิปากวเสน คเณตุำ น สกฺกา ปริยนฺตรหิตโตติ.

ใคร ๆ ไม่สามารถนับบุญ คำว่า ความว่า ใคร ๆ ไม่สามารถคำนวณบุญได้. ถ้ามีคำถามว่า นับอย่างไร. ควรตอบว่า ใคร ๆ ไม่สามารถนับบุญว่าบุญนี้เพียงเท่านี้. อธิบายว่า ใคร ๆ ไม่สามารถนับว่า บุญนี้ประมาณเท่านี้ บุญนี้ประมาณเท่านี้. บัณฑิตพึงเชื่อมอปิศัพท์ไว้ในคำว่า เกนจิ นี้. อธิบายว่า อันบุคคลอะไร หรือด้วยการนับวิธีอะไร. ในคำทั้ง ๒ นั้น คำว่า **อันบุคคล** ความว่า อันบุคคลนั้นมีพรหมเป็นต้น. คำว่า **ด้วยการนับ** ความว่า ด้วยการนับ ๓ วิธี คือ ด้วยการคาดคะเน ด้วยการชั่ง หรือด้วยการตวง การคาดคะเนโดยนัยว่า "สิ่งนี้ ประมาณเท่านี้" ชื่อว่า การคาดคะเน, การชั่งด้วยตาชั่ง ชื่อว่า การชั่ง, การตวงด้วยอำนาจกึ่งฟายมือ หนึ่งฟายมือแล่ง และทะนานเป็นต้น ชื่อว่าการตวง. บุคคลไร ๆ ไม่สามารถนับบุญของบุคคลผู้บูชาบุคคลผู้ควรบูชาทั้งหลาย

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ด้วยการนับทั้ง ๓ วิธีเหล่านี้ ด้วยอำนาจวิบากเพราะเว้นจากที่สุด ด้วยประการฉะนี้.

ทฺวีสุ จาเนสุ ปูชยโต กึ ทานำ, ปรมำ ธรมาเน พุทฺธาทิเก ปูชยโต น สกฺกา ปุญฺญำ สงฺขาตุ๋. ปุน เต ตาทิเส กิเลสปรินิพฺพานนิมิตฺเตน ขนฺธปรินิพฺพาเนน นิพฺพุเตปิ ปูชยโต น สกฺกา สงฺขาตุนฺติ เภทา ยุชฺชนฺติ. เตน หิ วิมานวตฺถุมฺหิ

ทานของบุคคลผู้บูชาอยู่ ในฐานะทั้ง ๒ เป็นอย่างไร. อันดับแรกใคร ๆ ไม่สามารถนับบุญของบุคคลผู้บูชาซึ่งบุคคลผู้ควรบูชาทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ผู้ยังทรงพระชนม์อยู่. ใคร ๆ ไม่สามารถนับบุญของบุคคลผู้บูชาพระพุทธเจ้าเป็นต้น ผู้เช่นนั้น เหล่านั้น แม้ผู้นิพพานแล้ว ด้วยขันธปรินิพพาน อันมีกิเลสปรินิพพาน เป็นเครื่องหมายอีก เพราะเหตุนั้น ควรจะแตกต่างกันบ้าง. เพราะเหตุนั้นแล ท้าวสักกะจึงตรัสไว้ในวิมานวัตถุว่า

"ติฏฺฐนฺเต นิพฺพุเต จาปิ
สเม จิตฺเต สมำ ผลำ
เจโตปสาทเหตุมฺหิ
สตฺตา คจฺฉนฺติ สุคตินฺ"ติ (วุตฺตำ).

"เมื่อพระพุทธเจ้า ทรงพระชนม์อยู่ก็ดี นิพพานแล้วก็ดี เมื่อจิตเสมอ ผลก็ย่อมเสมอกัน สัตว์ทั้งหลายย่อมไปสุคติได้ ก็เพราะเหตุคือความเลื่อมใสแห่งใจ.

เทสนาวสาเน โส พฺราหฺมโณ โสตาปนฺโน อโหสีติ. โยชนิกำ

ในเวลาจบเทศนา พราหมณ์นั้นได้เป็นพระโสดาบันแล้วแล. เจดีย์ทอง

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กนกเจติยํ สตฺตาหมากาเสว อฏฺฐาสิ. มหนฺเตน สมาคโม จาโหสิ.

ประมาณ ๑ โยชน์ ลอยอยู่แล้ว ในอากาศนั่นเอง ตลอด ๗ วัน. และได้มีสมาคมแล้ว ด้วยชนเป็นอันมาก.

สตฺตาหํ เจติยํ นานปฺปกาเรน ปูเชสุ. ตโต ภินฺนลทฺธิกานํ ลทฺธิเภโท ชาโต. พุทฺธานุภาเวน ตํ เจติยํ สกฏฺฐานเมว คตํ. ตตฺเถว ตัขเณ มหนฺตํ ปาสาณเจติยํ อโหสิ. ตสฺมึ สมาคเม จตุราสีติยา ปาณสหสฺสานํ ธมฺมาภิสมโย อโหสีติ.

ชนทั้งหลายพากันบูชาเจดีย์โดยประการต่าง ๆ ตลอด ๗ วัน. ต่อจากนั้น ความแตกแห่งลัทธิก็เกิดขึ้นแก่เหล่าชนผู้มีลัทธิแตกต่างกัน. พระเจดีย์นั้น ได้ไปที่ของตนตามเดิม ด้วยอำนาจของพระ-พุทธเจ้า. ในขณะนั้น ได้มีเจดีย์ศิลาใหญ่ในที่นั้นนั่นเอง. สัตว์ ๘๔,๐๐๐ ในสมาคมนั้น ได้ตรัสรู้ธรรมแล.

กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจติยวตฺถุ นวมํ.

เรื่องเจดีย์ทองของพระทศพลพระนามว่ากัสสปะที่ ๙ จบ.

พุทฺธวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาพุทธวรรค จบ.

จุทฺทสโม วคฺโค.

วรรคที่ ๑๔ จบ.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕. สุขวคฺค

๑. ฌาตกานำ กลหวูปสมนวตฺถุ

๑๙๗. สุสุขำ วต ชีวาม
เวริเนสุ อเวริโน
เวริเนสุ มนุสฺเสสุ
วิหราม อเวริโน.

๑๙๘. สุสุขำ วต ชีวาม
อาตุเรสุ อนาตุรา
อาตุเรสุ มนุสฺเสสุ
วิหราม อนาตุรา.

๑๙๙. สุสุขำ วต ชีวาม
อุสฺสุเกสุ อนุสฺสุกา
อุสฺสุเกสุ มนุสฺเสสุ
วิหราม อนุสฺสุกา.

๑๕. สุขวรรค

๑. เรื่องการระงับการทะเลาะของเหล่าพระญาต

๑๙๗. บรรดาเหล่ามนุษย์ผู้มีเวรกัน พวกเราไม่มีเวร เป็นอยู่สบายดีหนอ ในเหล่ามนุษย์ผู้มีเวรกัน พวกเราไม่มีเวรอยู่.

๑๙๘. บรรดาเหล่ามนุษย์ ผู้เดือดร้อนกัน พวกเราไม่เดือดร้อน เป็นอยู่สบายดีหนอ ในเหล่ามนุษย์ผู้เดือดร้อน พวกเราไม่เดือดร้อนอยู่.

๑๙๙. บรรดาเหล่ามนุษย์ ผู้ขวนขวายกัน พวกเราเป็นผู้ไม่ขวนขวาย เป็นอยู่สบายดีหนอ ในเหล่ามนุษย์ผู้ขวนขวาย พวกเราไม่ขวนขวายอยู่.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕. สุขวคฺควณฺณนา

๑. ญาตกานํ กลหวูปสมนวตฺถุ

สุสุขํ วตาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สกฺเกสุ วิหรนฺโต กลหวูปสมนตฺถํ ญาตเก อารพฺภ กเถสิ.

สากิยา จ โกลิยา จ กิร กปิลวตฺถุนครสฺส จ โกลิยนครสฺส จ อนฺตเร โรหิณี นาม นที เอเกเนว อาวรเณน พนฺธาเปตฺวา สสฺสานิ กาเรนฺติ. อถ เชฏฺฐมูลมาเส สสฺเสสุ มิลายนฺเตสุ อุภยนครวาสิกานํปิ กมฺมกรา สนฺนิปตึสุ. ตตฺถ โกลิยนครวาสิโน อาหํสุ “อิทํ อุทกํ อุภโต หริยมานํ เนว ตุมฺหากํ ปโหสฺสติ, น อมฺหากํ, อมฺหากํ ปน สสฺสํ เอกอุทเกเนว นิปฺผชฺชิสฺสติ, อิทํ อุทกํ อมฺหากํ เทถา”ติ.

๑๕. พรรณนาสุขวรรค

๑. เรื่องการระงับการทะเลาะของเหล่าพระญาติ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในแคว้นสักกะ เพื่อทรงระงับการทะเลาะ ทรงปรารภเหล่าพระญาติ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **อยู่สบายดีหนอ** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา พระเจ้าศากยะ และพวกเจ้าโกลิยะ ให้ก่อทำนบอันเดียวกันกั้นแม่น้ำโรหิณี ในระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์ และเมืองโกลิยะ แล้วให้ปลูกข้าวกล้า. ลำดับนั้น ในเดือน ๗ เมื่อข้าวกล้าแห้งเหี่ยว พวกกรรมกรแม้ของเหล่าชาวเมืองทั้ง ๒ ก็ประชุมกันแล้ว. บรรดาชาวเมืองทั้ง ๒ ฝ่ายนั้น พวกชาวเมืองโกลิยะ พากันกล่าวว่า “น้ำนี้ถูกนำไปทั้ง ๒ ข้าง จักไม่เพียงพอทั้งแก่พวกท่าน, ทั้งแก่พวกข้าพเจ้า, แต่ข้าวกล้าของพวกข้าพเจ้า จักสำเร็จด้วยน้ำคราวเดียวเท่านั้น, ขอพวกท่านจงให้น้ำนี้แก่พวกเราเถิด”.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิตเรปิ อาหำสุ "ตุเมฺหสุ โกฏฺเจ ปูเรตฺวา จิเตสุ, มยำ รตฺตสุวณฺณำ นีลมณิกาทิมณิกหาปเณ จ คเหตฺวา ปจฺฉิปสิพฺพกาทิหตฺถา น สกฺขิสฺสาม ตุมฺหากำ ฆรทฺวาเร วิจริตุ, อมฺหากำปิ สสฺสำ เอกอุทเกเนว นิปฺผชฺชิสฺสติ, อิทำ อุทกำ อมฺหากำ เทถา"ติ. "น มยำ ทสฺสามา"ติ. "มยำปิ น ทสฺสามา"ติ. เอวำ กถำ วฑฺเฒตฺวา "เอโก อุฏฺฐาย เอกสฺส ปหารำ อทาสิ โสปิ อญฺญสฺสา"ติ เอวำ อญฺญมญฺญำ ปหริตฺวา ราชกลานำ ชาตึ ฆฏฺเฏตฺวา กลหำ วฑฺฒยึสุ.

ฝ่ายพวกเจ้าศากยะนอกนี้ พากันกล่าวว่า "เมื่อพวกท่านใส่ข้าวกล้าจนเต็มฉางตั้งไว้แล้ว, พวกข้าพเจ้าไม่สามารถถือเอาทองคำสีสุกปลั่งและแก้วสีเขียว แก้วสีดำ และกหาปณะ มีมือถือกระเช้าและกระสอบเป็นต้น เที่ยวไปที่ประตูเรือนของพวกท่าน, ข้าวกล้าแม้ของพวกข้าพเจ้า ก็จักสำเร็จด้วยน้ำคราวเดียวเหมือนกัน, ขอพวกท่านจงให้น้ำนี้แก่พวกข้าพเจ้าเถิด". พวกเจ้าโกลิยะกล่าวว่า "พวกข้าพเจ้า จักไม่ให้". พวกเจ้าศากยะก็กล่าวว่า "ถึงพวกข้าพเจ้า ก็จักไม่ให้". ชาวเมืองทั้ง ๒ ถกเถียงกันขึ้นอย่างนี้แล้ว ทำร้ายกันและกันอย่างนี้คือ "คนหนึ่งลุกขึ้นทำร้ายแก่อีกคนหนึ่ง อีกคนหนึ่งแม้นั้น ก็ได้ทำร้ายแก่อีกคนหนึ่ง" กระทบกระทั่งถึงชาติแห่งราชตระกูล ก่อการทะเลาะให้ขยายออกไปแล้ว.

โกลิยกมฺมกราปิ วทนฺติ "ตุเมฺห กปิลวตฺถุวาสิเก ทารเก คเหตฺวา อตฺตโน ภคินีหิ สทฺธึ วสิสฺสถ, เอเตสำ โสณสิงฺคาลาทิโย วิย อมฺหากำ อุปกาเร ภวิสฺสนฺติ, มยำ ปน ตุมฺหากำ ภคินึ อาเนตฺวา กึ กริสฺสามา"ติ.

ฝ่ายพวกกรรมกรของเจ้าโกลิยะพากันกล่าวว่า "ท่านทั้งหลาย จงพาพวกเด็กชาวเมืองกบิลพัสดุ์ไปเสีย พวกช้าง ม้า โล่ และอาวุธของเหล่าชนผู้อยู่ร่วม

ธรรมบท.ป-ท.๖-๑๗

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หตฺถิโน จ อสฺสา จ ผลกาวุธานิ จ อมฺหากํ กึ กริสฺสนฺตี”ติ.

สากิยกมฺมกราปิ วทนฺติ “ตุเมฺหหานิ กุฏฺฐิโน ทารเก คเหตฺวา คจฺฉถ, เย อนาถา นิคฺคติกา ติรจฺฉานา วิย โกลรุกฺเข วสึสุ, เอเตสํ หตฺถิโน จ อสฺสา จ ผลกาวุธานิ จ อมฺหากํ กึ กริสฺสนฺตี”ติ. เต คนฺตฺวา ตสฺมึ กมฺเม นิยุตฺตานํ อมจฺจานํ กเถสุ. อมจฺจา ราชกุลานํ กเถสุ. ตโต สากิยา “ภคินีหิ สทฺธึ สำวาสํ สำวสิตกานํ ถามญฺจ พลญฺจ ทสฺสิสฺสามา”ติ ยุทฺธสชฺชา นิกฺขมึสุ. โกลิยาปิ “โกลรุกฺขวาสีนํ ถามญฺจ พลญฺจ ทสฺเสสฺสามา”ติ ยุทฺธสชฺชา นิกฺขมึสุ.

กับพี่สาวน้องสาวของตน เหมือนสุนัขบ้านและสุนัขจิ้งจอก จักทำอะไรพวกข้าพเจ้าได้”.

แม้พวกกรรมกรของเจ้าศากยะ ก็พากันกล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย จงพาพวกเด็กขี้เรื้อนไปเสียในบัดนี้เถิด, พวกช้าง ม้า โล่และอาวุธของเหล่าชนผู้หาที่พึ่งมิได้ ไม่มีคติ อยู่ที่ต้นกระเบา เหมือนพวกสัตว์เดรัจฉาน จักทำอะไรพวกข้าพเจ้าได้”. ชนเหล่านั้น พากันไปบอกแก่อำมาตย์ผู้ประกอบในกรรมนั้น. อำมาตย์ทั้งหลาย ก็กราบทูลแก่ราช-ตระกูลแล้ว. ลำดับนั้น เจ้าศากยะทั้งหลาย คิดกันว่า “พวกเราจักแสดงเรี่ยวแรงและกำลังของเหล่าชนผู้อยู่ร่วมกับพี่สาวน้องสาว” จึงตระเตรียมการรบออกไปแล้ว. ฝ่ายเจ้าโกลิยะทั้งหลาย ก็คิดกันว่า “พวกเราจักแสดงเรี่ยวแรงและกำลังของเหล่าชนผู้อยู่ที่ต้นกระเบา” แล้วตระเตรียมการรบออกไปแล้ว.

สตฺถาปิ ปจฺจูสสมเย โลกं โวโลเกนฺโต ญาตเก ทิสฺวา “มยิ อคจฺฉนฺเต, อิเม นสฺสิสฺสนฺติ, มยา

ฝ่ายพระศาสดา ทรงตรวจดูสัตวโลกในเวลาใกล้รุ่ง เห็นพระญาติทั้งหลายแล้ว ทรงดำริว่า “เมื่อเราไม่ไป

คนฺตุ วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา เอกโก ว อากาเสน คนฺตฺวา โรหิณินทิยา มชฺเฌ อากาเส ปลฺลงฺเกน นิสีทิ.

พระญาติเหล่านี้ ก็จักพินาศ, เรา ควรจะไป" พระองค์เดียวเท่านั้นเสด็จไปทางอากาศแล้ว ประทับนั่งโดยบัลลังก์ในอากาศ กลางแม่น้ำโรหิณี.

ญาตกา สตฺถารํ ทิสฺวา อาวุธานิ ฉฑฺเฑตฺวา วนฺทึสุ. อถ สตฺถา อาห "กึ กลโห นาเมส มหาราชา"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. "โกทานิ ชานิสฺสตี"ติ. "อุปราชา ชานิสฺสติ, เสนาปติ ชานิสฺสตี"ติ อิมินา อุปาเยน ยาว ทาสกมฺมกเร ปุจฺฉิตฺวา "ภนฺเต อุทกกลโห"ติ อาหํสุ. "อุทกํ อคฺฆติ, มหาราชา"ติ. "อปฺปคฺฆํ ภนฺเต"ติ. "ขตฺติยา กึ อคฺฆนฺติ มหาราชา"ติ. "ขตฺติยา นาม อนคฺฆา ภนฺเต"ติ. "ยุตฺตํ ปน ตุมฺหากํ อปฺปมตฺตกํ อุทกํ นิสฺสาย อนคฺเฆ ขตฺติเย นาเสตุนฺ"ติ. เต ตุณฺหี อเหสุ.

พระญาติทั้งหลาย ทอดพระเนตรเห็นพระศาสดาแล้ว ก็พากันทิ้งอาวุธถวายบังคม. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามว่า "นั่น ชื่อว่า การทะเลาะเรื่องอะไรกัน มหาบพิตร". พระญาติทั้งหลายกราบทูลว่า "พวกข้าพระองค์ไม่ทราบ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "บัดนี้ ใครจักทราบได้". พระญาติทั้งหลาย พากันถามจนถึงพวกทาสและกรรมกร โดยอุบายนี้ว่า "อุปราชจักทราบ, เสนาบดีจักทราบ" แล้วกราบทูลว่า "ทะเลาะกันเพราะน้ำ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "น้ำมีค่าเท่าไร มหาบพิตร". พระญาติทั้งหลายกราบทูลว่า "มีค่าน้อย พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "กษัตริย์ทั้งหลาย มีค่าเท่าไร มหาบพิตร". พระญาติทั้งหลาย กราบทูลว่า "ธรรมดากษัตริย์ทั้งหลาย หาค่ามิได้

ธรรมบท.ป-ท.๖-๑๘

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ก็พวกท่านอาศัยน้ำ มีประมาณน้อย ทำให้กษัตริย์ทั้งหลายซึ่งหาค่ามิได้ ให้พินาศไป ควรละหรือ". พระญาติเหล่านั้น ได้พากันนิ่ง.

อถ เต สตฺถา อามนฺเตตฺวา "กสฺมา มหาราช เอวรูปํ กโรถ, มยิ อสนฺเต, อชฺช โลหิตนที ปวตฺติสฺสติ, อยุตฺตํ โว กตํ, ตุเมฺห ปญฺจหิ เวเรหิ สเวรา วิหรถ, อหํ อเวโร วิหรามิ, ตุเมฺห กิเลสาตุรา หุตฺวา วิหรถ, อหํ อนาตุโร วิหรามิ, ตุเมฺห กามคุณปริเยสเน อุสฺสุกฺกา หุตฺวา วิหรถ, อหํ อนุสฺสุโก วิหรามี"ติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสเตือนพระญาติเหล่านั้นว่า "มหาบพิตร เพราะเหตุไร ท่านทั้งหลายจึงทำกรรม เห็นปานนี้, เมื่ออาตมภาพไม่มี, ในวันนี้ แม่น้ำเลือดจักไหลนอง, พวกท่านทำกรรมไม่สมควรแล้ว, ท่านทั้งหลาย มีเวรด้วยเวรทั้ง ๕ อยู่, อาตมภาพไม่มีเวรอยู่, ท่านทั้งหลายเป็นผู้เดือดร้อน เพราะกิเลสอยู่, อาตมภาพไม่เดือดร้อนอยู่, ท่านทั้งหลายเป็นผู้ขวนขวายในการแสวงหากามคุณอยู่, อาตมภาพเป็นผู้ไม่ขวนขวายอยู่" แล้วได้ตรัสพระคาถา เหล่านี้ว่า

๑๙๗. "สุสุขํ วต ชีวาม
เวริเนสุ อเวริโน
เวริเนสุ มนุสฺเสสุ
วิหราม อเวริโน.

๑๙๗. "บรรดาเหล่ามนุษย์ ผู้มีเวรกัน พวกเราไม่มีเวร เป็นอยู่สบายดีหนอ ในเหล่ามนุษย์ผู้มีเวรกัน พวกเราไม่มีเวรอยู่.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๙๘. สุสุขํ วต ชีวาม
อาตุเรสุ อนาตุรา
อาตุเรสุ มนุสฺเสสุ
วิหราม อนาตุรา.

๑๙๘. บรรดาเหล่ามนุษย์ ผู้เดือดร้อนกัน
พวกเราไม่เดือดร้อน เป็นอยู่สบายดี
หนอ ในเหล่ามนุษย์ผู้เดือดร้อน
พวกเราไม่เดือดร้อนอยู่.

๑๙๙. สุสุขํ วต ชีวาม
อุสฺสุกฺเกสุ อนุสฺสุกา
อุสฺสุกฺเกสุ มนุสฺเสสุ
วิหราม อนุสฺสุกา"ติ.

๑๙๙. บรรดาเหล่ามนุษย์ ผู้ขวนขวายกัน
พวกเราเป็นผู้ไม่ขวนขวาย เป็นอยู่
สบายดีหนอ ในเหล่ามนุษย์ผู้
ขวนขวาย พวกเราไม่ขวนขวาย
อยู่".

ตตฺถ **สุสุขนฺติ** สุฏฺฐุ สุขํ. อิทํ วุตฺตํ โหติ "เย คิหิโน สนฺธิจฺเฉทาทิวเสน ปพฺพชิตา วา ปน เวชฺชกมฺมาทิวเสน, ชีวิตวุตฺตึ อุปฺปาเทตฺวา "สุเขน ชีวามา"ติ วทนฺติ เตหิ มยเมว สุสุขํ วต ชีวาม, เย มยํ ปญฺจหิ เวเรหิ เวริเนสุ มนุสฺเสสุ อเวริโน, กิเลสาตุเรสุ มนุสฺเสสุ นิกฺกิเลสตาย อนาตุรา, ปญฺจกามคุณปริเยสเน อุสฺสุกฺเกสุ มนุสฺเสสุ ตาย ปริเยสนาย อภาเวน อนุสฺสุกา"ติ. เสสํ อุตฺตานตฺถเมว.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **สบายดี** ความว่า สบายด้วยดี. มีคำที่พระผู้มีพระภาคตรัสเป็นคำอธิบายไว้ดังนี้ว่า "บรรดาเหล่ามนุษย์ผู้มีเวรด้วยเวร ๕ กัน พวกเราเป็นผู้ไม่มีเวร, บรรดาเหล่ามนุษย์ผู้เดือดร้อนกันเพราะกิเลส พวกเราชื่อว่า ไม่เดือดร้อน เพราะไม่มีกิเลส, บรรดาเหล่ามนุษย์ผู้ขวนขวาย ในการแสวงหากามคุณ ๕ กัน พวกเรา ชื่อว่าไม่ขวนขวาย เพราะไม่มีการแสวงหานั้น ย่อมอยู่สบายดีแท้ กว่าพวกคฤหัสถ์ซึ่งยังความเป็นไปแห่งชีวิตให้เกิดขึ้น ด้วยอำนาจกิจมีการตัดที่ต่อเป็นต้น ก็หรือพวกนักบวช ยังความเป็นไปแห่งชีวิตให้

ธรรมทาน-ไม่จำหน่าย
คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เกิดขึ้นด้วยอำนาจเวชกรรมเป็นต้นแล้ว กล่าวว่า “พวกเรา อยู่อย่างสบาย”. คำที่เหลือมีเนื้อความง่ายทั้งนั้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

ฌาตกานำ กลหวูปสมนวตฺถุ ปฐมำ.

เรื่องการระงับการทะเลาะของเหล่าพระญาติ ที่ ๑ จบ.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. มารวตฺถุ

๒๐๐. สุสุขํ วต ชีวาม
เยสนฺโน นตฺถิ กิญฺจนํ
ปีติภกฺขา ภวิสฺสาม
เทวา อาภสฺสรา ยถา.

๒. เรื่องมาร

๒๐๐. เราทั้งหลาย ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล
เป็นอยู่สบายดีหนอ พวกเราจักเป็น
ผู้มีปีติเป็นภักษาหาร เหมือน
เทวดาชั้นอาภัสรา ฉะนั้น.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. มารวตฺถุ

สุสุขं วตาติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา ปญฺจสาลายํ พฺราหฺมณคาเม วิหรนฺโต มารํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตฺถา ปญฺจสตานํ กุมาริกานํ โสตาปตฺติมคฺคสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา ตํ คามํ อุปนิสฺสาย วิหาสิ. ตาปิ กุมาริกาโย เอกสฺมึ นกฺขตฺตทิวเส นทึ คนฺตฺวา นฺหายิตฺวา อลงฺกตปฺปฏิยตฺตา คามาภิมุขิโย ปายึสุ. สตฺถาปิ ตํ คามํ ปวิสิตฺวา ปิณฺฑาย จริ. มาโร สกลคามวาสีนํ สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา, ยถา สตฺถา กญฺจิ ภิกฺขามตฺตมฺปิ น ลภติ, เอวํ กตฺวา ยถาโธเตน ปตฺเตน นิกฺขมนฺตํ สตฺถารํ คามทฺวาเร จตฺวา อาห "อปิ สมณ ปิณฺฑํ อลภิตฺถา"ติ. "กึ ปน ตฺวํ ปาปิม ตถา อกาสิ, ยถา อหํ ปิณฺฑํ น ลเภยฺยน"ติ. "เตนหิ ภนฺเต ปุน ปวิสถา"ติ. เอวํ กิรสฺส อโหสิ "สเจ ปุน ปวิสติ, สพฺเพสํ สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา อิมสฺส

๒. เรื่องมาร

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในบ้านพราหมณ์ที่ปัญจศาลา ทรงปรารภมาร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **สบายดีหนอ** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ในวันหนึ่ง พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัยแห่งโสดาปัตติมรรค ของเด็กหญิง ๕๐๐ คน จึงเสด็จเข้าไปอาศัยบ้านนั้นอยู่. ในวันนักษัตรวันหนึ่ง เด็กหญิงแม้เหล่านั้นพากันไปยังแม่น้ำ อาบน้ำ ประดับตกแต่งแล้ว ได้พากันเดินมุ่งหน้ากลับบ้าน. ฝ่ายพระศาสดาก็เสด็จเข้าไปในบ้านนั้นเที่ยวบิณฑบาต. มารเข้าสิงในร่างกายชาวบ้านทั้งสิ้น ทำโดยวิธีที่พระศาสดาจะไม่ได้อาหาร แม้เพียงภิกษาทัพพีหนึ่ง ยืนที่ประตูเรือน ทูลพระศาสดาซึ่งเสด็จออกมาด้วยบาตรตามที่ล้างไว้แล้วว่า "พระสมณะ พระองค์ได้ก้อนข้าวบ้างหรือ". พระศาสดาตรัสถามว่า "มาร ผู้มีบาป ก็ท่านได้ทำโดยวิธีที่เราไม่พึงได้ก้อนข้าวหรือ". มารทูลว่า "พระเจ้าข้า ถ้ากระนั้น ขอพระองค์

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุรโต ปาณึ ปหริตฺวา หสนเกฬึ กริสฺสามี”ติ.

จงเสด็จเข้าไปอีก”. ได้มีความคิดดังนี้ว่า เสด็จเข้าไปอีก, ชาวบ้านทั้งสิน ทำการหัวเราะเยาะเย้ยข้างหน้าพระศาสดานี้”.

นัยว่า มารนั้น “ถ้าพระศาสดา เราจักสิงในสรีระ แล้วจักปรบมือ

ตสฺมึ ขเณ ตา กุมาริกาโย คามทฺวารํ ปตฺวา สตฺถารํ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. มาโรปิ สตฺถารํ อาห “อปิ ภนฺเต ปิณฺฑํ อลภมานา ชิฆจฺฉาทุกฺเขน ปีฬิตตฺถา”ติ. สตฺถา “อชฺช มยํ ปาปิม กิญฺจิ อลภิตฺวาปิ อาภสฺสรเทวโลเก พฺรหฺมาโน วิย ปีติสุเขเนว วีตินาเมสฺสามา”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ขณะนั้น เด็กหญิงเหล่านั้น ถึงประตูบ้านแล้วพบพระศาสดา จึงถวายบังคมแล้ว ได้ยืน ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง. ฝ่ายมารทูลพระศาสดาว่า “พระเจ้าข้า พระองค์เมื่อไม่ได้ก้อนข้าว ถูกความทุกข์เพราะความหิวรบกวนบ้างหรือ”. พระศาสดาตรัสว่า “มารผู้มีบาป วันนี้ แม้เราไม่ได้อะไรเลย ก็ให้เวลาผ่านพ้นไปได้ด้วยความสุขอันเกิดแต่ปีติทีเดียว ดุจพรหมในเทวโลกชั้นอาภัสรา ฉะนั้น” แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๐๐. “สุสุขํ วต ชีวาม
เยสนฺโน นตฺถิ กิญฺจนํ
ปีติภกฺขา ภวิสฺสาม
เทวา อาภสฺสรา ยถา”ติ.

๒๐๐. “เราทั้งหลาย ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล
เป็นอยู่สบายดีหนอ พวกเราจัก
เป็นผู้มีปีติเป็นภักษาหาร เหมือน
เทวดาชั้นอาภัสราฉะนั้น”.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **เยสนฺโนติ** เยสํ อมฺหากํ ปลิพุทฺธนตฺเถน ราคาทีสุ กิญฺจเนสุ เอกมฺปิ กิญฺจนํ นตฺถิ. **ปีติภกฺขาติ** ยถา อาภสฺสรา เทวา ปีติภกฺขา หุตฺวา ปีติสุเขเนว วีตินาเมนฺติ, เอวํ มยมฺปิ ภวิสฺสามาติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พวก** **เราเหล่าใด** ความว่า บรรดากิเลส เครื่องกังวลทั้งหลายมีราคะเป็นต้น กิเลสเครื่องกังวลแม้อย่างเดียว เพราะอรรถว่า เครื่องพัวพัน ไม่มีแก่พวกเรา เหล่าใด. คำว่า **มีปีติเป็นภักษาหาร** ความว่า ถึงพวกเราก็เหมือนเทวดาชั้นอาภัสราทั้งหลายผู้มีปีติเป็นภักษาหาร ให้เวลาผ่านพ้นไปด้วยความสุขอันเกิดแต่ปีติเท่านั้น.

เทสนาวสาเน ปญฺจสตาปิ ตา กุมาริกาโย โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา เด็กหญิงแม้ทั้ง ๕๐๐ คน เหล่านั้น ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผลแล.

มารวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องมาร ที่ ๒ จบ.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. โกสลรญฺโญ ปราชยวตฺถุ	๓. เรื่องความพ่ายแพ้ของพระเจ้าโกศล
๒๐๑. ชยํ เวรํ ปสวติ ทุกฺขํ เสติ ปราชิโต อุปสนฺโต สุขํ เสติ หิตฺวา ชยปราชยํ.	๒๐๑. บุคคลผู้ชนะ ย่อมก่อเวร ผู้พ่ายแพ้ ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ผู้สงบละความชนะและความพ่ายแพ้เสียได้แล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. โกสลรญฺโญ ปราชยวตฺถุ

ชยํ เวรนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต โกสลรญฺโญ ปราชยํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร กาสิกคามกํ นิสฺสาย ภาคิเนยฺเยน อชาตสตฺตุนา สทฺธึ ยุชฺฌนฺโต เตน ตโย วาเร ปราชิโต ตติยวาเร จินฺเตสิ "อหํ ขีรมุขํ ทารกํ ปราเชตุ นาสกฺขึ, กึ เม ชีวิเตนา"ติ. โส หิ อาหารุปจฺเฉทํ กตฺวา มญฺจเก นิปชฺชิ. อถสฺส สา ปวตฺติ สกลนครํ ปตฺถริ. ภิกฺขู ตถาคตสฺส อาโรเจสุ "ภนฺเต ราชา กิร กาสิกคามกํ นิสฺสาย ตโย วาเร ปราชิโต, โส อิทานิ ปราชิตฺวา อาคโต 'ขีรมุขมฺปิ ทารกํ ปราเชตุ นาสกฺขึ, กึ เม ชีวิเตนา'ติ อาหารุปจฺเฉทํ กตฺวา มญฺจเก นิปนฺโน"ติ.

๓. เรื่องความพ่ายแพ้ของพระเจ้าโกศล

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภความพ่ายแพ้ของพระเจ้าโกศล ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้ชนะย่อมก่อเวร** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา พระเจ้าโกศลนั้น ทรงอาศัยกาสิกคาม รบกับพระเจ้าอชาตศัตรูผู้เป็นหลาน ถูกพระเจ้าอชาตศัตรูนั้น ให้พ่ายแพ้ถึง ๓ ครั้ง ในครั้งที่ ๓ ทรงดำริว่า "เราไม่สามารถจะให้เด็กปากยังไม่สิ้นกลิ่นน้ำนมพ่ายแพ้ได้, จะประโยชน์อะไรสำหรับเรา ด้วยการมีชีวิตอยู่". ก็ท้าวเธอ ไม่เสวยพระกระยาหาร บรรทมบนพระแท่นแล้ว. ครั้งนั้น ข่าวคราวของท้าวเธอเลื่องลือไปทั่วพระนครทั้งสิ้น. ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลพระตถาคตว่า "พระเจ้าข้า นัยว่า พระราชาทรงอาศัยกาสิกคาม อันพระเจ้าอชาตศัตรูให้พ่ายแพ้แล้วถึง ๓ ครั้ง, บัดนี้ ท้าวเธอพ่ายแพ้เสด็จมาแล้ว ไม่เสวยพระกระยาหาร บรรทมบนพระแท่น ด้วยทรงดำริว่า 'เราไม่สามารถทำให้เด็ก

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปากยังไม่สิ้นกลิ่นน้ำนมพ่ายแพ้ได้, จะประโยชน์อะไรสำหรับเรา ด้วยการมีชีวิตอยู่".

สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา "ภิกฺขเว ชินนฺโตปิ เวรํ ปสวติ, ปราชิโต ปน ทุกฺขํ เสติเยวา"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดา ทรงสดับถ้อยคำของภิกษุเหล่านั้น ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย แม้บุคคลผู้ชนะ ย่อมก่อเวร, ส่วนผู้พ่ายแพ้ ย่อมอยู่เป็นทุกข์โดยแท้" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๐๑. "ชยํ เวรํ ปสวติ
ทุกฺขํ เสติ ปราชิโต
อุปสนฺโต สุขํ เสติ
หิตฺวา ชยปราชยนฺ"ติ.

๒๐๑. "บุคคลผู้ชนะ ย่อมก่อเวร ผู้พ่ายแพ้ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ผู้สงบละความชนะและความพ่ายแพ้เสียได้แล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข".

ตตฺถ **ชยนฺติ** ปรํ ชินนฺโต เวรํ ปฏิลภติ. **ปราชิโตติ** ปเรน ปราชิโต "กทา นุ โข ปจฺจามิตฺตสฺส ปิฏฺฐึ ทฏฺฐุํ สกฺขิสฺสามี"ติ ทุกฺขํ เสติ สพฺพิริยาปเถสุ ทุกฺขเมว วิหรตีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ชนะ** ความว่า บุคคลผู้ชนะผู้อื่น ย่อมกลับได้เวร. คำว่า **ผู้พ่ายแพ้** ความว่า ผู้ที่บุคคลอื่นให้พ่ายแพ้แล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์ คือ ย่อมอยู่ลำบาก ในทุกอิริยาบถทีเดียว ด้วยคิดว่า "เราจักสามารถเห็นหลังข้าศึกได้ในกาลไรกันเล่า".

อุปสนฺโตติ อพฺภนฺตเร อุปสนฺตราคาทิกิเลโส ขีณาสโว ชยญฺจ ปราชยญฺจ หิตฺวา สุขํ เสติ

คำว่า **ผู้สงบ** ความว่า พระขีณาสพผู้มีกิเลสมีราคะเป็นต้นในภายในสงบแล้ว ละความชนะและความพ่ายแพ้เสียได้

สพฺพิริยาปเถสุ สุขเมว วิหรตีติ อตฺโถ. ย่อมอยู่เป็นสุข คือย่อมอยู่สบายในทุกอิริยาบถทีเดียว.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ. ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

โกสลรญฺโญ ปราชยวตฺถุ ตติยํ. เรื่องความพ่ายแพ้ของพระเจ้าโกศลที่ ๓ จบ.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อณฺณตรกุลทาริกาวตฺถุ	๔. เรื่องเด็กหญิงแห่งตระกูลคนใดคนหนึ่ง
๒๐๒. นตฺถิ ราคสโม อคฺคิ นตฺถิ โทสสโม กลิ นตฺถิ ขนฺธสมา ทุกฺขา นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ.	๒๐๒. ไฟเสมอด้วยราคะ ไม่มี โทษเสมอด้วยโทสะ ไม่มี ทุกข์ทั้งหลายเสมอด้วยขันธ์ ไม่มี สุขอื่นยิ่งไปกว่าความสงบ ไม่มี.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อญฺญตรกุลทาริกาวตฺถุ

๔.เรื่องเด็กหญิงแห่งตระกูลคนใดคนหนึ่ง

นตฺถิ ราคสโม อคฺคีติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ กุลทาริกํ อารพฺภ กเถสิ.

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภเด็กหญิง คนใดคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ไฟเสมอด้วยราคะ ไม่มี** เป็นต้น.

ตสฺสา กิร มาตาปิตโร อาวาหํ กตฺวา มงฺคลทิวเส สตฺถารํ นิมนฺตยึสุ. สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต ตตฺถ คนฺตฺวา นิสีทิ. สาปิ โข วธุกา ภิกฺขุสงฺฆสฺส อุทกปริสฺสาวนาทีนิ กโรนฺตี อปราปรํ สญฺจรติ. สามิโกปิสฺสา ตํ โอโลเกนฺโต ว อฏฺฐาสิ. ตสฺส ราควเสน โอโลเกนฺตสฺส อนฺโตกิเลโส สมุทาจริ. โส อญฺญาณาภิภูโต เนว พุทฺธํ อุปฏฺฐหิ, น อสีติมหาเถเร, "หตฺถํ ปสาเรตฺวา ตํ วธุกํ คณฺหิสฺสามี"ติ ปน จิตฺตํ อกาสิ. สตฺถา ตสฺส อชฺฌาสยं โอโลเกตฺวา, ยถา ตํ อิตฺถี น ปสฺสติ, เอวํ อกาสิ. โส ตํ อทิสฺวา สตฺถารํ โอโลเกตฺวา อฏฺฐาสิ.

ดังได้สดับมา บิดาและมารดาของเด็กหญิงนั้น ทำอาวาหมงคล ทูลนิมนต์พระศาสดาในวันมงคล. พระศาสดามีภิกษุสงฆ์แวดล้อมเสด็จไปในสถานที่นั้น ประทับนั่งแล้ว. ฝ่ายหญิงสาวคนนั้นแล เมื่อทำกิจมีการกรองน้ำเป็นต้นแก่ภิกษุ-สงฆ์ เดินกลับไปกลับมาอยู่. ฝ่ายสามีของนาง ได้ยืนมองดูนางอยู่ทีเดียว. เมื่อเขามองดูอยู่ด้วยอำนาจแห่งราคะ กิเลสภายในจึงฟุ้งขึ้น. เขาถูกความไม่รู้ครอบงำแล้ว จึงไม่บำรุงพระพุทธเจ้า ไม่บำรุงพระมหาเถระทั้ง ๘๐ รูป แต่ได้ทำความคิดไว้ว่า "เราจักยื่นมือจับหญิงสาวนั้น". พระศาสดาทรงเล็งเห็นอัธยาศัยของเขาแล้ว ได้ทรงทำโดยวิธีที่เขาจะไม่เห็นหญิงนั้น. เขาไม่เห็นหญิงนั้น ได้ยืนมองดูพระศาสดา.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา ตสฺส โอโลเกตฺวา จิตฺตกาเล “กุมารก น หิ ราคคฺคินา สทิโส นาม โทสกลินา สทิโส กลิ นาม ขนฺธปริหรณทุกฺเขน สทิสํ ทุกฺขํ นาม น อตฺถิ, นิพฺพาน-สุขสทิสํ สุขัมปิ นตฺถิเยวา”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ตรัสว่า “กุมาร ก็ ธรรมดาว่าไฟ เช่นกับไฟคือราคะ ไม่มี ธรรมดาว่าโทษ เช่นกับโทษคือโทสะ ไม่มี, ธรรมดาว่าทุกข์เช่นกับทุกข์ เพราะการบริหารขันธ์ไม่มี, แม้สุข เช่นกับสุขคือพระนิพพาน ก็ไม่มีเหมือนกัน” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๐๒. “นตฺถิ ราคสโม อคฺคิ
นตฺถิ โทสสโม กลิ
นตฺถิ ขนฺธสมา ทุกฺขา
นตฺถิ สนฺติปรํ สุขนฺ”ติ.

๒๐๒. “ไฟเสมอด้วยราคะ ไม่มี โทษเสมอด้วยโทสะ ไม่มี ทุกข์ทั้งหลายเสมอด้วยขันธ์ ไม่มี สุขอื่นยิ่งไปกว่าความสงบ ไม่มี”.

ตตฺถ **นตฺถิ ราคสโมติ** ธูมวา ชาลวา องฺคารวา อทสฺเสตฺวา อนฺโตเยว ฌาเปตฺวา ภสฺสมุฏฺฐึ กาตุํ สมตฺโถ ราเคน สโม อญฺโญ อคฺคิ นาม นตฺถิ. **กลีติ** โทเสน สโม อปราโธปิ นตฺถิ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เสมอด้วยราคะ ไม่มี** ความว่า ธรรมดาว่าไฟอื่น เสมอด้วยราคะอันสามารถจะไม่แสดงควัน เปลวหรือถ่าน เผาไหม้เฉพาะภายในเท่านั้น ทำให้เหลือไว้แต่กองขี้เถ้า ไม่มี. คำว่า **โทษ** ความว่า แม้โทษเสมอด้วยโทสะ ก็ไม่มี.

ขนฺธสมาติ ขนฺเธหิ สมา. ยถา ปริหิยมานา ขนฺธา ทุกฺขา, เอวํ อญฺญา ทุกฺขา นาม นตฺถิ. **สนฺติปรํ สุขนฺติ** นิพฺพานโต อุตฺตรึ สุขํ นาม นตฺถิ.

คำว่า **เสมอด้วยขันธ์** ความว่า เสมอด้วยขันธ์ทั้งหลาย. อธิบายว่า ธรรมดาว่าทุกข์อย่างอื่น เหมือนขันธ์ทั้งหลาย ซึ่งบุคคลบริหารอยู่ เป็นทุกข์

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุขัปิ นตฺถิ, อญฺญํ หิ สุขํ สุขเมว, นิพฺพานสุขํ ปน ปรมสุขนฺติ อตฺโถ.

ไม่มี. คำว่า **สุขอื่น ยิ่งไปกว่าความสงบ** ความว่า ถึงสุขอย่างอื่น ยิ่งไปกว่าพระนิพพานก็ไม่มี, จริงอยู่ สุขอย่างอื่นก็เป็นสุขเหมือนกัน, แต่สุขคือพระ-นิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง.

เทสนาวสาเน กุมาริกา จ กุมารโก จ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหีสุ. ตสฺมึ ขเณ ภควา เตสํ อญฺญมญฺญํ ทสฺสนาการํ อกาสีติ.

ในเวลาจบเทศนา เด็กหญิงและเด็กผู้ชายดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. ในขณะนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงทำอาการคือการมองเห็นกันและกัน แก่พวกเขาแล้วแล.

อญฺญตรกุลทาริกาวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องเด็กหญิงแห่งตระกูลคนใดคนหนึ่งที่ ๔ จบ.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. เอกอุปาสกวตฺถุ

๒๐๓. ชิฆจฺฉา ปรมา โรคา
สงฺขารา ปรมา ทุกฺขา
เอตं ญตฺวา ยถาภูตं
นิพฺพานं ปรมं สุขं.

๕. เรื่องอุบาสกคนหนึ่ง

๒๐๓. ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารทั้งหลาย เป็นทุกข์อย่างยิ่ง บัณฑิตทราบเนื้อความตามเป็นจริงนั่นแล้ว (ย่อมทำพระนิพพานให้แจ้ง) เพราะพระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. เอกอุปาสกวตฺถุ

ชิฆจฺฉาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา อาฬวิยํ วิหรนฺโต เอกํ อุปาสกํ อาฬวึ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ ทิวเส สตฺถา เชตวเน คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโน ว ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต อาฬวิยํ เอกํ ทุคฺคตมนุสฺสํ ทิสฺวา ตสฺส อุปนิสฺสยสมฺปตฺตึ ญตฺวา ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโร อาฬวึ อคมาสิ. อาฬวิวาสิโน สตฺถารํ นิมนฺเตสุ. โสปิ ทุคฺคตมนุสฺโส "สตฺถา อาคโต"ติ สุตฺวา "สตฺถุ สนฺติเก ธมฺมํ โสสฺสามี"ติ มนํ อกาสิ. ตทิวสเมว จสฺส เอโก โคโณ ปลายิ. โส "กึ นุ โข โคณํ ปริเยสิสฺสามิ, อุทาหุ ธมฺมํ สุณามี"ติ จินฺเตนฺโต "โคณํ ปริเยสิตฺวา ปจฺฉา ธมฺมํ โสสฺสามี"ติ ปาโต ว เคหา นิกฺขมิ.

๕. เรื่องอุบาสกคนหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเมืองอาฬวี ทรงปรารภอุบาสกคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความหิว** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พระศาสดาประทับนั่งที่พระคันธกุฎี ในพระเชตวันนั่นเอง ทรงตรวจดูสัตวโลก ในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นมนุษย์ยากจนคนหนึ่ง ในเมืองอาฬวี ทรงทราบความถึงพร้อมแห่งอุปนิสัยของเขาแล้ว มีภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป เป็นบริวาร ได้เสด็จไปยังเมืองอาฬวี. พวกชาวเมืองอาฬวีทูลนิมนต์พระศาสดาแล้ว. ฝ่ายมนุษย์ยากจนแม้นั้น ฟังว่า "พระศาสดาเสด็จมาแล้ว" จึงได้ตั้งใจว่า "เราจักฟังธรรมในสำนักพระศาสดา". ก็ในวันนั้นนั่นเอง โคของเขาตัวหนึ่งหนีไปแล้ว. เขาคิดอยู่ว่า "เราจักหาโคหรือฟังธรรมดีหนอ" จึงตกลงใจว่า "เราหาโคแล้ว จักฟังธรรมภายหลัง" ออกไปจากเรือนแต่เช้าตรู่.

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาฬวีวาสิโนปิ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทาเปตฺวา ปริวิสิตฺวา อนุโมทนตฺถาย ปตฺตํ คณฺหีสุ. สตฺถา “ยํ นิสฺสาย อหํ ตีสโยชนมคฺคํ อาคโต, โส โคณฺ ปริเยสิตุ อรญฺญํ ปวิฏฺโ, ตสฺมึ อาคเตเยว ธมฺมํ เทเสสฺสามี”ติ ตุณฺหี อโหสิ.

ฝ่ายพวกชาวเมืองอาฬวี นิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขให้นั่งแล้วอังคาสได้รับบาตรเพื่อต้องการอนุโมทนา. พระศาสดาทรงดำริว่า “บุคคลที่เราอาศัยมาแล้วสู่หนทางถึง ๓๐ โยชน์ เข้าไปป่าหาโค, เมื่อเขามาแล้ว นั่นแล เราจึงจักแสดงธรรม” จึงได้ทรงนิ่งเสีย.

โสปิ มนุสฺโส ทิวา โคณ ทิสฺวา โคคเณ ปกฺขิปิตฺวา “สเจ อญฺญํ นตฺถิ, สตฺถุ วนฺทนมตฺตมฺปิ กริสฺสามี”ติ ชิฆจฺฉาย ปีฬิโตปิ เคหํ คมนาย มนํ อกตฺวา เวเคน สตฺถุ สนฺติกํ อาคนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. สตฺถา ตสฺส จิตฺตกาเล ทานเวยฺยาวฏิกํ อาห “อตฺถิ กิญฺจิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อติริตฺตนฺ”ติ. “ภนฺเต สพฺพํ อตฺถี”ติ. “เตนหิ อิมํ ปริวิสา”ติ.

มนุษย์แม้นั้นพบโคตอนกลางวันแล้วจึงต้อนเข้าฝูงโค คิดว่า “ถ้าไม่มีกิจอย่างอื่น, เราจักทำแม้เพียงการถวายบังคมพระศาสดา” แม้ถูกความหิวรบกวน ก็ไม่ใส่ใจจะไปเรือน รีบมาสำนักพระศาสดาถวายบังคมพระศาสดาได้ยืน ณ ที่ควรข้างหนึ่ง. ในเวลาที่เขายืนอยู่แล้ว พระศาสดาตรัสกับคนผู้ขวนขวายในทานว่า “ของกินอะไร ๆ ที่เป็นของเหลือ ของภิกษุสงฆ์ มีอยู่หรือ”. ผู้ขวนขวาย ในทานกราบทูลว่า “มีอยู่ทุกอย่าง พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “ถ้ากระนั้น เธอจงเลี้ยงดูมนุษย์คนนี้”.

โส สตฺถารา วุตฺตฏฺฐาเนเยว นํ ยาคุขาทนียโภชนีเยหิ นิสีทาเปตฺวา

ผู้ขวนขวายในทานนั้น เชิญให้เขานั่งในที่ซึ่งพระศาสดาตรัสแล้วทีเดียว เลี้ยงดู

๒๕-๑๑-๒๕๕๓

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกฺกจฺจํ ปริวิสิ. โส ภุตฺตภตฺโต มุขํ วิกฺขาเลสิ. จเปตฺวา กิร อิมํ ฐานํ ตีสุ ปิฏเกสุ อญฺญตฺถ ตถาคตสฺส เอวํ ภตฺตวิจารณํ นาม นตฺถิ. ตสฺส ปสฺสทฺธทรถสฺส จิตฺตํ เอกคฺคํ อโหสิ. อถสฺส สตฺถา อนุปุพฺพีกถํ กเถตฺวา สจฺจานิ ปกาเสสิ. โส เทสนาวสาเน โสตาปตฺติผเล ปติฏฐหิ. สตฺถา อนุโมทนํ กตฺวา อุฏฐายาสนา ปกฺกามิ. มหาชโน สตฺถารํ อนุคนฺตฺวา นิวตฺติ.

ด้วยข้าวต้มของเคี้ยวและของบริโภค โดยเคารพ. มนุษย์นั้น กินอาหารแล้ว จึงบ้วนปาก. ได้ทราบว่า เว้นที่นี้เสีย ชื่อว่าการจัดภัตรของพระตถาคตอย่างนี้ ไม่มีในที่อื่น ในปิฎกทั้ง ๓. จิตของเขาผู้มีความกระวนกระวายสงบแล้ว ได้มีอารมณ์อันแน่วแน่. ลำดับนั้น พระศาสดา ตรัสอนุบุพพีกถาแก่เขา ทรงประกาศสัจจะทั้งหลาย. ในเวลาจบเทศนา เขาดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. พระศาสดา ทรงทำอนุโมทนาแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะหลีกไป. มหาชนตามส่งพระศาสดาแล้ว พากันกลับไป.

ภิกฺขู สตฺถารา สทฺธึ คจฺฉนฺตาเยว อุชฺฌายึสุ “ปสฺสถาวุโส สตฺถุ กมฺมํ อญฺเญสุ ทิวเสสุ เอวรูปํ นตฺถิ, อชฺช ปเนกํ มนุสฺสํ ทิสฺวา ยาคุอาทีนิ วิจาเรตฺวา ทาเปสี”ติ.

ภิกษุทั้งหลาย กำลังเดินไปกับพระศาสดาทีเดียว พากันกล่าวโทษว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านจงดูกรรมของพระศาสดา ในวันอื่น ๆ กรรมเห็นปานนี้ ไม่มี, แต่วันนี้ พระศาสดาทรงเห็นมนุษย์คนหนึ่ง รับสั่งให้จัดข้าวต้มเป็นต้นประทานแล้ว”.

สตฺถา นิวตฺติตฺวา จิตโก ว “กึ ภิกฺขเว กเถถา”ติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา “อาม ภิกฺขเว, ‘อหํ พระศาสดา เสด็จกลับประทับยืนอยู่แล้ว ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพูดอะไรกัน” ทรงสดับเนื้อความนั้นแล้ว

คุณนลินี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตีสโยชนกนฺตารํ อาคจฺฉนฺโต ตสฺส อุปาสกสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา อาคโต โส อติวิย ชิฆจฺฉิโต, โส ปาโต ว วุฏฺฐาย โคณฺ ปริเยสนฺโต อรญฺเญ วิจริ, ชิฆจฺฉาทุกฺเขน ธมฺเม เทสิยมาเนปิ, ปฏิวิชฺฌิตุ๋ น สกฺขิสฺสตี'ติ จินฺเตตฺวา เอวํ อกาสิ, ภิกฺขเว ชิฆจฺฉาโรค-สทิโส หิ โรโค นาม นตฺถี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ตรัสว่า "ถูกแล้ว ภิกษุทั้งหลาย, เรา ๓๐ เห็นอุปนิสัยของอุบาสกนั้นแล้ว จึงมา อุบาสกนั้นหิวเกินไป, เขาลุกแต่เช้ามืดเที่ยวหาโคในป่า, แม้เมื่อเราแสดงธรรม เขาก็จักไม่สามารถรู้แจ้งได้ เพราะทุกข์อันเกิดจากความหิว' จึงได้ทำอย่างนี้, ภิกษุทั้งหลาย เพราะขึ้นชื่อว่าโรค เช่นกับโรคคือความหิว ไม่มี" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๐๓. "ชิฆจฺฉา ปรมา โรคา
สงฺขารา ปรมา ทุกฺขา[๑]
เอตํ ญตฺวา ยถาภูตํ
นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺ"ติ.

๒๐๓. "ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์อย่างยิ่ง บัณฑิตทราบเนื้อความ ตามเป็นจริงนั่นแล้ว (ย่อมทำพระนิพพานให้แจ้ง) เพราะพระนิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง".

ตตฺถ **ชิฆจฺฉา ปรมา โรคาติ** ยสฺมา อญฺโญ โรโค สกึ ติกิจฺฉิโต วินสฺสติ วา ตทงฺควเสน วา ปหียติ, ชิฆจฺฉา ปน นิจฺจกาลํ ติกิจฺฉิตพฺพาเยวาติ เสสโรคานํ อยํ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง** ความว่า เพราะโรคอื่นเยียวยาครั้งเดียวก็หายได้ หรือบุคคลบำบัดได้ด้วยอำนาจองค์นั้น, แต่ความหิวบุคคลต้องเยียวยาเป็นประจำทุก ๆ เวลา

---

[๑] ฉ. ทุขา.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปรมา นาม. ฉะนั้น ความหิวนี้จึงชื่อว่า เป็นโรคอย่างยิ่งกว่าโรคที่เหลือ.

สงฺขาราติ ปญฺจกฺขนฺธา. **เอตํ ญตฺวาติ** "ชิฆจฺฉาสมา โรคา นตฺถิ, ขนฺธปริหรณสมํ ทุกฺขํ นาม นตฺถี"ติ เอตมตฺถํ ยถาภูตํ ญตฺวา ปณฺฑิโต นิพฺพานํ สจฺฉิกโรติ. **นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺติ** ตํ หิ สพฺพสุขานํ ปรมํ อุตฺตมํ สุขนฺติ อตฺโถ.

ขันธ์ ๕ ชื่อว่า **สังขารทั้งหลาย.** คำว่า **ทราบเนื้อความนั่น** ความว่า บัณฑิตทราบเนื้อความตามเป็นจริงนั่นว่า "โรคทั้งหลายเสมอด้วยความหิว ไม่มี, ขึ้นชื่อว่า ทุกข์เสมอด้วยการบริหารขันธ์ไม่มี" แล้วจึงทำพระนิพพานให้แจ้ง. คำว่า **เพราะพระนิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง** ความว่า เพราะพระนิพพานนั้น เป็นสุขอย่างยิ่ง คือสูงสุดกว่าสุขทกชนิด.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

เอกอุปาสกวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องอุบาสกคนหนึ่ง ที่ ๕ จบ.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. ปเสนทิโกสลราชวตฺถุ

๒๐๔. อาโรคฺยปรมา ลาภา
สนฺตุฏฺฐิปรมํ ธนํ
วิสฺสาสปรมา ญาตี
นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.

๖. เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล

๒๐๔. ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง
ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง
ความคุ้นเคย เป็นญาติอย่างยิ่ง
พระนิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. ปเสนทิโกสลราชวตฺถุ

อาโรคฺยปรมา ลาภาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ราชานํ ปเสนทิโกสลํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย ราชา ตณฺฑุลโทณสฺส โอทนํ ตทุปิเยน สูปพฺยญฺชเนน ภุญฺชติ. โส เอกทิวสํ ภุตฺตปาตราโส ภตฺตสมฺมทํ อวิโนเทตฺวา ว สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา กิลนฺตรูโป อิโต จิโต จ สมฺปริวตฺตนฺโต นิทฺทาย อภิภุยฺยมาโนปิ อุชุกํ นิปชฺชิตุํ อสกฺโกนฺโต เอกมนฺตํ นิสีทิ. อถ นํ สตฺถา อาห “กึ มหาราช อวิสฺสมิตฺวา อาคโตสี”ติ. “อาม ภนฺเต, ภุตฺตกาลโต ปฏฺฐาย เม มหาทุกฺขํ โหตี”ติ. อถ นํ สตฺถา “มหาราช อติพหุโภชนํ เอวํ ทุกฺขํ โหตี”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๖. เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระเจ้าปเสนทิโกศล ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระราชาเสวยข้าวสุกตั้งทะนานแห่งข้าวสาร พร้อมกับข้าวที่พอสมควรแก่ข้าวสุกนั้น. วันหนึ่ง ท้าวเธอเสวยพระกระยาหารเช้าแล้ว ยังไม่ทรงบรรเทาความเมาเพราะภัตรเลย เสด็จไปสำนักพระศาสดา มีพระวรกายอืดอัดพลิกกลับไปข้างโน้นและข้างนี้ แม้ถูกความง่วงครอบงำ เมื่อไม่สามารถจะบรรทมโดยตรงได้ จึงประทับนั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับท้าวเธอว่า “มหาบพิตร พระองค์ยังไม่ทรงพักผ่อนเลย เสด็จมาแล้วหรือ”. พระราชากราบทูลว่า “ถูกแล้ว พระเจ้าข้า, ตั้งแต่เวลาที่บริโภคแล้ว หม่อมฉันมีทุกข์มาก”. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับท้าวเธอว่า

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"มหาบพิตร　การบริโภคมากเกินไปมีทุกข์อย่างนี้"　ตรัสพระคาถานี้ว่า

"มิทฺธี　ยทา　โหติ　มหคฺฆโส　จ
นิทฺทายิตา　สมฺปริวตฺตสายี
มหาวราโห　นิวาปปุฏฺโ
ปุนปฺปุนํ　คพฺภมุเปติ　มนฺโท"ติ.

"ในกาลใด　คนบริโภคมาก　มักง่วง　และนอนหลับพลิกกลับไปมา　เหมือนหมูตัวใหญ่　ที่เจ้าของปรน-ปรือด้วยผัก　ฉะนั้น　ในกาลนั้น　เขาเป็นคนเฉื่อยชา　ย่อมเข้าห้องบ่อย ๆ".

อิมาย　คาถาย　โอวทิตฺวา　"มหาราช　โภชนํ　นาม　มตฺตาย　ภุญฺชิตุ　วฏฺฏติ,　มตฺตโภชิโน　หิ　สุขํ　โหตี"ติ　อุตฺตรึ　โอวทนฺโต　อิมํ　คาถมาห

พระศาสดา　ตรัสสอนด้วยคาถานี้แล้ว　ตรัสว่า "มหาบพิตร　ควรบริโภคโภชนะแต่พอประมาณ,　เพราะผู้บริโภคแต่พอประมาณ　ย่อมมีสุข"　เมื่อตรัสสอนให้ยิ่งขึ้นไป　จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

"มนุชสฺส　สทา　สตีมโต
มตฺตํ　ชานโต　ลทฺธโภชเน
ตนุกสฺส　ภวนฺติ　เวทนา
สณิกํ　ชีรติ　อายุ　ปาลยนฺ"ติ.

"เวทนาของคนมีสติทุกเมื่อ　รู้จักประมาณในโภชนะ　ที่ตนได้แล้ว　ย่อมเบาบาง　อาหารที่บริโภคแล้ว　เลี้ยงชีวิต　ย่อมค่อย ๆ ย่อยไป".

ราชา　คาถํ　อุคฺคณฺหิตุ　นาสกฺขิ　สมีเป　ริตฺตํ　ปน　ภาคิเนยฺยํ　สุทสฺสนํ　นาม　มาณวํ　"อิมํ　คาถํ　อุคฺคณฺห　ตาตา"ติ　อาห.

พระราชาไม่ทรงสามารถเรียนพระคาถาได้　แต่ตรัสกับสุทัศนมาณพ　ผู้เป็นพระนัดดา　ซึ่งยืนอยู่ใกล้ ๆ ว่า "พ่อ　เจ้าจงเรียนพระคาถานี้".　มาณพ

คุณพัชรี　ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ตำ คาถำ อุคฺคณฺหิตฺวา "กึ กโรมิ ภนฺเต"ติ สตฺถารำ ปุจฺฉิ.

นั้น เรียนพระคาถานั้นแล้ว ทูลถามพระศาสดาว่า "หม่อมฉัน จะทำอย่างไร พระเจ้าข้า".

อถ นำ สตฺถา อาห "รญฺโญ ภุญฺชนฺตสฺส โอสานปิณฺฑกาเล อิมำ คาถำ วเทยฺยาสิ, ราชา อตฺถำ สลฺลกฺเขตฺวา ตำ ปิณฺฑำ ฉฑฺเฑสฺสติ, ตสฺมึ ปิณฺเฑ สิตฺถคณนาย รญฺโญ ภตฺตปจฺจนกาเล ตตฺตเก ตณฺฑุเล หราเปยฺยาสี"ติ. โส "สาธุ ภนฺเต"ติ สายัปิ ปาโตปิ รญฺโญ ภุญฺชนตสฺส โอสานปิณฺฑกาเล ตำ คาถำ อุทาหริตฺวา เตน ฉฑฺฑิตปิณฺเฑ สิตฺถคณนาย ตณฺฑุเล หราเปสิ. ราชาปิสฺส คาถำ สุตฺวา สหสฺสำ สหสฺสำ ทาเปสิ. โส อปเรน สมเยน นาฬิโกทนปรมตาย สณฺฐหิตฺวา สุขปฺปตฺโต ตนุสรีโร อโหสิ.

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับเธอว่า "เมื่อพระราชาเสวย ในเวลาที่จะเสวยคำสุดท้าย เธอพึงท่องคาถานี้, พระราชาทรงกำหนดเนื้อความได้แล้ว จักทรงทิ้งคำข้าวนั้น, ในเวลาปรุงพระกระยาหารเพื่อพระราชา เธอควรให้ลดข้าวสารประมาณเท่านั้น ด้วยการนับเมล็ดในคำข้าวนั้น". มาณพนั้นทูลรับว่า "ดีแล้ว พระเจ้าข้า" เมื่อพระราชาเสวยทั้งเวลาเช้าทั้งเวลาเย็น ในเวลาเสวยคำสุดท้าย จึงท่องพระคาถานั้นแล้ว ให้ลดข้าวสาร ด้วยการนับเมล็ดในคำข้าวที่พระองค์ทรงทิ้ง. ฝ่ายพระราชาทรงสดับพระคาถาแล้ว รับสั่งให้พระราชทานทรัพย์แก่มาณพนั้นครั้งละ ๑ พัน. สมัยต่อมา พระราชาทรงดำรงอยู่ในความเป็นผู้มีพระกระยาหาร ๑ ทะนาน เป็นอย่างมาก ได้เป็นผู้มีพระวรกายเบา ประสบสุขแล้ว.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อเถกทิวสํ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อาห “ภนฺเต อิทานิ เม สุขํ ชาตํ, มิคปิ อสฺสปิ อนุพนฺธิตฺวา คณฺหนสมตฺโถ ชาโตมฺหิ, ปุพฺเพ เม ภาคิเนยฺเยน สทฺธึ ยุทฺธเมว โหติ, อิทานิ เม วชิรกุมารึ นาม ธีตรํ ภาคิเนยฺยสฺส ทตฺวา โส คาโม ตสฺสาเยว นฺหานมูลํ กตฺวา ทินฺโน, เตน สทฺธึ วิคฺคโห วูปสนฺโต, อิมินาปิ เม การเณน สุขํ ชาตํ, กุสราชสนฺตกํ มณิรตนมฺปิ โน เคเหสุ ปุริมทิวเส นฏฺฐํ, ตมฺปิ อิทานิ หตฺถปถํ อาคตํ, อิมินาปิ เม การเณน สุขเมว ชาตํ, ตุมฺหากญฺจ สาวเกหิ สทฺธึ วิสฺสาสํ อิจฺฉนฺเตน ญาติธีตาปิ โว เคเห กตา, อิมินาปิ เม การเณน สุขเมว ชาตนฺ”ติ. สตฺถา “อาโรคฺยา นาม มหาราช ปรมา ลาภา, ยถาลทฺเธน สนฺตุฏฺฐิภาวสทิสมฺปิ ธนํ, วิสฺสาสสทิโส ว ญาติ นาม, นิพฺพานสทิสํ ปรมํ สุขํ นาม นตฺถี”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ต่อมาวันหนึ่ง พระราชาเสด็จไปสำนักพระศาสดา ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว กราบทูลว่า “พระเจ้าข้าบัดนี้ หม่อมฉันมีความสุขแล้ว, สามารถติดตามจับเนื้อบ้าง ม้าบ้างได้, ครั้งก่อนหม่อมฉันรบกับหลาน, บัดนี้ หม่อมฉันได้ให้ธิดาชื่อวชิรกุมารี แก่หลานแล้วให้บ้านนั้นเป็นค่าน้ำอาบแก่ธิดานั้นแล, การทะเลาะกับหลานจึงสงบแล้ว, เพราะเหตุแม้นี้ หม่อมฉันก็มีสุข, แม้แก้วมณีซึ่งเป็นของพระเจ้ากุสะหายไปในเรือนของหม่อมฉัน ในวันก่อน, บัดนี้ แก้วมณีแม้นั้น มาสู่เอื้อมมือแล้ว, แม้เพราะเหตุนี้ หม่อมฉันก็มีสุขเหมือนกัน, หม่อมฉันปรารถนาความคุ้นเคยกับสาวกทั้งหลายของพระองค์ จึงทำแม้ธิดาของญาติไว้ในเรือนของพระองค์, แม้เพราะเหตุนี้ หม่อมฉันก็มีความสุขเหมือนกัน”. พระศาสดาตรัสว่า “มหาบพิตร ชื่อว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง, ทรัพย์แม้เช่นกับความสันโดษด้วยทรัพย์ตามที่ตนได้แล้ว ไม่มี, ชื่อว่า ญาติ เช่นกับความคุ้นเคยก็ไม่มีเหมือนกัน, ชื่อว่า สุขอย่างยิ่ง

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เช่นกับพระนิพพาน ก็ไม่มี” แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๐๔. “อาโรคฺยปรมา ลาภา
สนฺตุฏฺฐิปรมํ ธนํ
วิสฺสาสปรมา ญาตี
นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺ”ติ.

๒๐๔. “ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง
ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง
ความคุ้นเคย เป็นญาติอย่างยิ่ง
พระนิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง”.

ตตฺถ **อาโรคฺยปรมาติ** อาโรคภาวปรมา, โรคิโน หิ วิชฺชมานาปิ ลาภา อลาภาเยว, ตสฺมา อโรคสฺส สพฺพลาภา อาคตา ว โหนฺติ. เตน วุตฺตํ **“อาโรคฺยปรมา ลาภา”**ติ. **สนฺตุฏฺฐิปรมํ ธนนฺติ** คิหิโน วา ปพฺพชิตสฺส วา ยํ อตฺตนา ลทฺธํ อตฺตโน สนฺตกํ เตเนว ตุสฺสนภาโว สนฺตุฏฺฐิ นาม. โส เสสธเนหิ ปรมํ ธนํ. **วิสฺสาสปรมา ญาตีติ** มาตา วา โหตุ ปิตา วา, เยน สทฺธึ วิสฺสาโส นตฺถิ, โส อญฺญาตโก ว เยน ปน สทฺธึ วิสฺสาโส อตฺถิ, โส อสมฺพทฺโธปิ ปรโม อุตฺตโม ญาติ. เตน วุตฺตํ **“วิสฺสาสปรมา ญาตี”**ติ. นิพฺพานสทิสํ ปน สุขํ นาม นตฺถิ เตนาห

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง** ความว่า มีความไม่มีโรคเป็นอย่างยิ่ง, ก็ลาภแม้มีอยู่แก่คนผู้มีโรค ก็ไม่จัดว่าเป็นลาภแท้, เพราะเหตุนั้น ลาภทุกอย่างย่อมมีมาแก่คนไม่มีโรคเท่านั้น. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า **“ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง”**. คำว่า **ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง** ความว่า ความยินดีด้วยทรัพย์ที่ตนได้ซึ่งเป็นของตนของคฤหัสถ์หรือนักบวช ชื่อว่า ความสันโดษ. ความสันโดษนั้น เป็นทรัพย์อย่างยิ่งกว่าทรัพย์ที่เหลือ. คำว่า **ความคุ้นเคย เป็นญาติอย่างยิ่ง** ความว่า มารดาหรือบิดา จงยกไว้, ความคุ้นเคยไม่มีกับคนใด คนนั้น ก็ไม่จัดว่า เป็นญาติแท้, ความคุ้นเคยมีกับคนใด คนนั้น

"นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺ"ติ.

ถึงจะไม่เกี่ยวเนื่องกัน ก็จัดว่าเป็นญาติอย่างยิ่ง คืออย่างสูงสุด. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า **"ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง"**. ก็ชื่อว่าความสุขเช่นพระนิพพาน ไม่มี เพราะ เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า **"นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง"**.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

ปเสนทิโกสลราชวตฺถุ ฉฏฺฐํ.

เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลที่ ๖ จบ.

ธรรมทาน-ท.๖-๑๙

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ

๒๐๕. ปวิเวกรสํ ปิตฺวา
รสํ อุปสมสฺส จ
นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป
ธมฺมปีติรสํ ปิวํ.

๗. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

๒๐๕. บุคคลดื่มรสอันเกิดจากความเงียบ-
สงัด และรสแห่งพระนิพพานอัน
สงบ ดื่มรสแห่งความอิ่มใจอันเกิด
จากธรรม ย่อมเป็นผู้ไม่มีความ
กระวนกระวาย ไม่มีบาป.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ

ปวิเวกรสนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวสาลิยํ วิหรนฺโต อญฺญตรํ ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

สตฺถารา หิ "ภิกฺขเว อหํ อิโต จตูหิ มาเสหิ ปรินิพฺพายิสฺสามี"ติ วุตฺเต, สตฺถุ สนฺติเก สตฺต ภิกฺขุสตานิ สนฺตาสํ อาปชฺชึสุ. ขีณาสวานํ ธมฺมสංเวโค อุปฺปชฺชิ. ปุถุชฺชนา อสฺสูนิ สนฺธาเรตุํ นาสกฺขึสุ. ภิกฺขู วคฺควคฺคา หุตฺวา "กึ นุ โข กริสฺสามา"ติ มนฺเตนฺตา วิจรนฺติ. อเถโก ติสฺสตฺเถโร นาม ภิกฺขุ "สตฺถา กิร จตุมาสจฺจเยน ปรินิพฺพายิสฺสติ, อหญฺจมฺหิ อวีตราโค, สตฺถริ ธรมาเนเยว มยา อรหตฺตํ คณฺหิตุํ วฏฺฏตี"ติ จตูสุ อิริยาปเถสุ เอกโก ว วิหาสิ, ภิกฺขูนํ สนฺติเก คมนํ วา เยน เกนจิ สทฺธึ กถาสลฺลาโป วา นตฺถิ. อถ นํ ภิกฺขู เอวมาหํสุ "อาวุโส ติสฺส กสฺมา เอวं กโรสี"ติ.

๗. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเมืองเวสาลี ทรงปรารภภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **รสอันเกิดจากความเงียบสงัด** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า เมื่อพระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย จากวันนี้ไป ๔ เดือน เราจักปรินิพพาน", ภิกษุ ๗๐๐ รูป ในสำนักของพระศาสดา ถึงความสะดุ้งแล้ว. พระขีณาสพทั้งหลายก็เกิดธรรมสังเวช. พวกที่ยังเป็นปุถุชนก็ไม่สามารถกลั้นน้ำตาไว้ได้. ภิกษุทั้งหลายรวมตัวกันเป็นพวก ๆ เที่ยวปรึกษากันว่า "พวกเราจักทำอย่างไรกันดี". ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งชื่อติสสเถระ คิดว่า "ข่าวว่า ล่วงไป ๔ เดือน พระศาสดาจักปรินิพพาน, ก็เรายังมีราคะ, เมื่อพระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่นั่นแล เราควรยึดเอาพระ-อรหัตให้ได้" จึงอยู่รูปเดียวเท่านั้นในอิริยาบถทั้ง ๔, ไม่ไปสำนักภิกษุทั้งหลาย ไม่สนทนาปราศรัยกับใคร ๆ. ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายกล่าวกับท่าน

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อย่างนี้ว่า “ติสสะผู้มีอายุ ทำไมท่านจึงทำอย่างนี้”.

โส เตสๆ กถๆ น สุณาติ. เต ตๆ ปวตฺตึ สตฺถุ อาโรเจตฺวา “ภนฺเต ตุเมฺหสุ ติสฺสตฺเถรสฺส สิเนโห นตฺถี”ติ. อาหๆ. สตฺถา นๆ ปกฺโกสาเปตฺวา “กสฺมา ติสฺส เอวรูปๆ อกาสี”ติ ปุจฺฉิตฺวา เตน อตฺตโน อธิปฺปาเย อาโรจิเต “สาธุ ติสฺสา”ติ สาธุการๆ ทตฺวา “ภิกฺขเว มยิ สิเนหา ติสฺสสทิสา ว โหนฺตุ คนฺธมาลาทีหิ ปูชๆ กโรนฺตาปิ เนว มๆ ปูเชนฺติ, ธมฺมานุธมฺมๆ ปฏิปชฺชมานาเยว ปน มๆ ปูเชนฺตี”ติ วตฺวา อิมๆ คาถมาห

พระเถระนั้น ไม่ฟังคำของภิกษุเหล่านั้น. ภิกษุเหล่านั้น กราบทูลความเป็นไปนั้นแด่พระศาสดาว่า “พระเจ้าข้า พระติสสเถระ ไม่มีความรักในพระองค์”. พระศาสดา รับสั่งให้เรียกท่านเข้ามาเฝ้าแล้ว ตรัสถามว่า “ติสสะ ทำไมเธอจึงทำเช่นนี้” เมื่อท่านกราบทูลความประสงค์ของตนแล้ว จึงทรงประทานสาธุการว่า “ดีแล้ว ติสสะ” ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุผู้มีความรักในเรา จงเป็นเช่นติสสะเถิด, คนทั้งหลาย แม้ทำการบูชาด้วยระเบียบของหอมเป็นต้น ก็ไม่ชื่อว่า บูชาเรา, แต่เมื่อปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมเท่านั้น จึงชื่อว่า บูชาเรา” แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๐๕. “ปวิเวกรสๆ ปิตฺวา
รสๆ อุปสมสฺส จ
นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป
ธมฺมปีติรสๆ ปิวนฺ”ติ.

๒๐๕. “บุคคลดื่มรสอันเกิดจากความเงียบสงัด และรสแห่งพระนิพพานอันสงบ ดื่มรสแห่งความอิ่มใจอันเกิดจากธรรม ย่อมเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวาย ไม่มีบาป”.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **ปวิเวกรสนฺติ** ปวิเวกโต อุปฺปนฺนรสํ เอกีภาวสุขนฺติ อตฺโถ. **ปีตฺวาติ** ทุกฺขปริญฺญาทีนิ อารมฺมณโต สจฺฉิกิริยาวเสน ปิวิตฺวา. **รสํ อุปสมสฺส จาติ** กิเลสูปสมสฺส นิพฺพานสฺส จ รสํ ปิวิตฺวา. **นิทฺทโร โหตีติ** เตน อุภยรสปาเนน ขีณาสโว ภิกฺขุ อพฺภนฺตเร ราคทรถาทีนํ อภาเวน นิทฺทโร เจว นิปฺปาโป จ โหนฺติ. **รสํ ปิวนฺติ** นววิธโลกุตฺตรธมฺมวเสน อุปฺปนฺนปีติรสํ ปิวนฺโตปิ นิทฺทโร เจว นิปฺปาโป จ โหตีติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **รสอัน** อุปฺปนฺนรสํ เอกีภาวสุขนฺติ อตฺโถ. **เกิดจากความเงียบสงัด** ความว่า รส อันเกิดจากความเงียบสงบ อธิบายว่า สุขอันเกิดจากความเป็นผู้อยู่เพียงลำพัง. คำว่า **ดื่ม** ความว่า เมื่อทำกิจมีการ กำหนดรู้ทุกข์เป็นต้น ชื่อว่า ดื่มแล้ว ด้วยอำนาจทำให้แจ้งโดยอารมณ์. คำว่า **และรสแห่งพระนิพพานอันสงบ** ความว่า และดื่มรสแห่งพระนิพพานอันเข้าไประงับ กิเลส. คำว่า **ย่อมเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวาย** ความว่า ภิกษุชื่อว่า พระขีณาสพ เพราะดื่มรสทั้ง ๒ นั้น ชื่อว่า เป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวายและไม่มีบาป เพราะไม่มีความกระวนกระวายอันเกิดจากราคะเป็นต้น ในภายใน. คำว่า **ดื่มรส** ความว่า แม้เมื่อดื่มรสแห่งความอิ่มใจอันเกิดขึ้นด้วยอำนาจโลกุตรธรรม ๙ อย่าง ย่อมเป็นผู้ชื่อว่า ไม่มีความกระวนกระวาย และไม่มีบาป.

เทสนาวสาเน ติสฺสตฺเถโร อรหตฺตํ ปาปุณิ. มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา พระติสสเถระ บรรลุพระอรหัต. เทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนแล.

อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ สตฺตมํ.

เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่ ๗ จบ.

ธรรมบท.บ-ท.ไทย-๒๐

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สกฺกวตฺถุ

๒๐๖. สาหุ ทสฺสนมริยานำ
สนนิวาโส สทา สโข
อทสฺสเนน พาลานำ
นิจฺจเมว สุขี สิยา

๒๐๗. พาลสงฺคตจารี หิ
ทีฆมทฺธาน โสจติ
ทุกฺโข พาเลหิ สำวาโส
อมิตฺเตเนว สพฺพทา
ธีโร จ สุขสำวาโส
ญาตีนำว สมาคโม.

(ตสฺมา หิ)

๒๐๘. ธีรญฺจ ปญฺญญฺจ พหุสฺสุตญฺจ
โธรยฺหสีลำ วตวนฺตมริยำ
ตำ ตาทิสำ สปฺปุริสำ สุเมธำ
ภเชถ นกฺขตฺตปถำว จนฺทิมา.

๘. เรื่องท้าวสักกะ

๒๐๖. การเห็นพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็นความดี การอยู่ร่วมกันให้เกิดสุขทุกเมื่อ บุคคลพึงเป็นผู้มีความสุขได้เป็นนิตย์ โดยแท้ ก็เพราะไม่เห็นคนพาลทั้งหลาย

๒๐๗. เพราะบุคคล ผู้เที่ยวคบกับคนพาลย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน การอยู่ร่วมกับคนพาลทั้งหลาย เป็นทุกข์เสมอไป เหมือนการอยู่ร่วมกับศัตรู ฉะนั้น ส่วนนักปราชญ์มีการอยู่ร่วมกันเป็นสุข เหมือนสมาคมแห่งญาติทั้งหลาย ฉะนั้น.

(เพราะเหตุนั้นแล)

๒๐๘. บุคคลควรคบผู้เป็นนักปราชญ์ มีปัญญา ผู้สดับฟังมามาก มักเอาธุระ มีวัตร เป็นผู้ประเสริฐ เป็นสัตบุรุษ มีปัญญาดีเช่นนั้น เหมือนพระจันทร์คบคลอง แห่งดาวฤกษ์ ฉะนั้น.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สกฺกวตฺถุ

สาหุ ทสฺสนนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวคามเก วิหรนฺโต สกฺกํ อารพฺภ กเถสิ.

ตถาคตสฺส หิ อายุสงฺขาเร วิสฺสฏฺเฐ, โลหิตปฺปกฺขนฺทิกาพาธสฺส อุปฺปนฺนภาวํ ญตฺวา สกฺโก เทวราชา "มยา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา คิลานุปฏฺฐานํ กาตุ วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา ติคาวุตปฺปมาณํ อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา หตฺเถหิ ปาเท ปริมชฺชิ. อถ นํ สตฺถา อาห "โก เอโส"ติ. "อหํ ภนฺเต สกฺโก"ติ. "กสฺมา อาคโตสี"ติ. "ตุเมฺห คิลาเน อุปฏฺฐหิตุ ภนฺเต"ติ. "สกฺก เทวานํ หิ มนุสฺสคนฺโธ โยชนสตโต ปฏฺฐาย คเล พทฺธกุณปี วิย โหติ, คจฺฉ ตฺวํ, อตฺถิ เม คิลานุปฏฺฐาโก ภิกฺขู"ติ.

๘. เรื่องท้าวสักกะ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเวฬุวคาม ทรงปรารภท้าวสักกะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **การเห็นพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็นความดี** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ท้าวสักกเทวราชทรงทราบว่าพระอาพาธคือโรคลงแดงเกิดขึ้นแก่พระตถาคต เมื่อพระองค์ทรงปลงอายุสังขาร ทรงดำริว่า "เราควรไปสำนักพระศาสดา ทำการพยาบาลอาการประชวร" ละอัตภาพประมาณ ๓ คาวุต เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว เอาพระหัตถ์ทั้ง ๒ ข้างนวดพระบาท. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับท้าวเธอว่า "นั่นใคร". ท้าวสักกะกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ คือท้าวสักกะ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "ท่านมาทำไม ?". ท้าวสักกะ กราบทูลว่า "มาเพื่อพยาบาลพระองค์ ผู้ประชวร พระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสว่า "ท้าวสักกะก็กลิ่นมนุษย์ ย่อมปรากฏแก่เทวดาไกลกว่า ๑๐๐ โยชน์ ดุจซากศพที่ผูก-

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ไว้ที่คอ, ท่านจงไปเสีย, ภิกษุผู้พยาบาลไข้ของเรามี".

"ภนฺเต อหำ จตุราสีติโยชนสหสฺสมตฺถเก จิโต ตุมฺหากำ สีลคนฺธำ ฆายิตฺวา อาคโต, อหเมว อุปฏฺฐหิสฺสามี"ติ สตฺถุ สรีรวลญฺชนภาชนำ อญฺญสฺส หตฺเถนาปิ ผุสิตุำ อทตฺวา สีเสเยว ฐเปตฺวา นีหรนฺโต มุขสงฺโกจนมตฺตำปิ น อกาสิ คนฺธภาชนำ ปริหรนฺโต วิย อโหสิ. เอวำ สตฺถารำ ปฏิชคฺคิตฺวา สตฺถุ ผาสุกกาเลเยว อคมาสิ.

ท้าวสักกะ กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์อยู่ไกลตั้ง ๘๔,๐๐๐ โยชน์ ได้กลิ่นศีลของพระองค์จึงมาแล้ว, ข้าพระองค์นี่แหละ จักพยาบาล" แล้วไม่ให้ผู้อื่นถูกต้องภาชนะพระบังคนของพระศาสดาแม้ด้วยมือ เทินไว้บนพระเศียรนำไป ไม่ได้ทรงทำแม้อาการเพียงสยิ้วพระพักตร์ ได้เป็นดุจนำภาชนะใส่ของหอมไป ฉะนั้น. ท้าวสักกะทรงดูแลพระศาสดาอย่างนี้แล้ว ในเวลาพระศาสดาทรงพระสำราญแล จึงได้เสด็จไปแล้ว.

ภิกฺขู กถำ สมุฏฺฐาเปสุำ "อโห สตฺถริ สกฺกสฺส สิเนโห, เอวรูปำ นาม ทิพฺพสมฺปตฺตึ ปหาย มุขสงฺโกจนมตฺตำปิ อกตฺวา คนฺธภาชนำ นีหรนฺโต วิย สตฺถุ สรีรวลญฺชนภาชนำ สีเสน นีหรนฺโต อุปฏฺฐานมกาสี"ติ. สตฺถา เตสำ กถำ สุตฺวา "กึ วเทถ ภิกฺขเว"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิทำ นาม ภนฺเต"ติ วุตฺเต, "อนจฺฉริยำ ภิกฺขเว, ฆรสีเส ฐปิตกาเล มยิ ปุตฺตสิเนหำ ปหาย ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตำ ปตฺตา ขีณาสวา นาม ปุตฺตำ วา ธีตรำ วา อตฺตโน สรีเร ปฏิชคฺคนกิจฺจำ นตฺถิ, ปรสฺส หตฺถโต ปฏิคฺคณฺหนกิจฺจำ นตฺถิ, ปรสฺส หตฺเถ ฐป

เอตๆ ยๆ สกฺโก เทวราชา มยิ วิชหิตฺวา ธมฺมเทสนๆ สุตฺวา โสตาปนฺโน หุตฺวา ตรุณสกฺกภาวๆ ปตฺโต, อหๆ หิสฺส มรณภยตชฺชิตสฺส ปญฺจสิข-คนฺธพฺพเทวปุตฺตๆ ปุรโต กตฺวา อาคตกาเล อินฺทสาลคุหายๆ เทวปริสาย มชฺเฌ นิสินฺนสฺส

"ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพูดเรื่องอะไรกัน" เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้ พระเจ้าข้า" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ท้าวสักกะทำความรักในเรา ไม่น่าอัศจรรย์เลย, เพราะท้าวสักกเทวราชนี้ ฟังพระธรรม-เทศนาแล้ว เป็นพระโสดาบัน ละความเป็นท้าวสักกะแก่ กลายเป็นท้าวสักกะ-หนุ่ม ก็เพราะอาศัยเรา, แท้จริง เมื่อท้าวสักกะนั้น ประทับนั่งท่ามกลางเทวบริษัทในถ้ำอินทสาละ ในเวลาที่พระองค์ถูกภัยคือความตายคุกคาม ทรงให้คนธรรพ์เทวบุตรชื่อปัญจสิขะ เดินนำหน้ามาแล้ว เราจึงกล่าวว่า

"ปุจฺฉ วาสว มๆ ปญฺหๆ
ยงฺกิญฺจิ มนสิจฺฉสิ
ตสฺส ตสฺเสว ปญฺหสฺส
อหๆ อนฺตๆ กโรมิ เต"ติ

"ท่านท้าววาสวะ ท่านจงถามปัญหากะเรา เราทำที่สุดแห่งปัญหา ซึ่งท่านปรารถนาไว้ในใจของท่านได้แน่นอน"

วตฺวา ตสฺส กงฺขๆ วิโนเทนฺโต ธมฺมๆ เทเสสิ, เทสนาวสาเน จุทฺทสนฺนๆ ปาณโกฏีนๆ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ, สกฺโกปิ ยถานิสินฺโน ว โสตาปตฺติผลๆ ปตฺวา ตรุณสกฺโก

เมื่อจะบรรเทาความสงสัยของท้าวสักกะนั้น จึงแสดงธรรมแล้ว, ในเวลาจบเทศนา สัตว์ ๑๔ โกฏิ ได้ตรัสรู้ธรรม, ถึงท้าวสักกะประทับนั่งตามเดิมนั่นแล บรรลุโสดาปัตติผล กลายเป็นท้าวสักกะ

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชาโต, เอวมสฺสาหํ พหูปกาโร, ตสฺส มยิ สิเนโห นาม อนจฺฉริโย, ภิกฺขเว อริยานํ หิ ทสฺสนมฺปิ สุขํ, เตหิ สทฺธึ เอกฏฺฐาเน สนฺนิวาโสปิ สุโข, พาเลหิ ปน สพฺพเมตํ ทุกฺขนฺ"ติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

หนุ่มแล้ว, เราเป็นผู้มีอุปการะมากแก่ท้าวสักกะนั้น ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่าความรักในเราของท้าวสักกะนั้น จึงไม่น่าอัศจรรย์เลย, ภิกษุทั้งหลาย การเห็นพระอริยะเจ้าทั้งหลายก็ดี การอยู่ร่วมกับท่านเหล่านั้น ในที่เดียวกันก็ดี เป็นสุข แต่กิจทั้งปวงนั่น ด้วยพวกคนพาลเป็นทุกข์ทั้งนั้น" แล้วจึงตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๐๖. "สาหุ ทสฺสนมริยานํ
สนฺนิวาโส สทา สุโข
อทสฺสเนน พาลานํ
นิจฺจเมว สุขี สิยา.

๒๐๖. "การเห็นพระอริยะเจ้าทั้งหลายเป็นความดี การอยู่ร่วมกัน ให้เกิดสุขทุกเมื่อ บุคคลพึงเป็นผู้มีความสุขได้เป็นนิตย์โดยแท้ ก็เพราะไม่เห็นคนพาลทั้งหลาย.

๒๐๗. พาลสงฺคตจารี หิ
ทีฆมทฺธาน โสจติ
ทุกฺโข พาเลหิ สංวาโส
อมิตฺเตเนว สพฺพทา
ธีโร จ สุขสංวาโส
ญาตีนํ ว สมาคโม.

(ตสฺมา หิ)

๒๐๗. เพราะบุคคลผู้เที่ยวคบกับคนพาลย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน การอยู่ร่วมกับคนพาลทั้งหลาย เป็นทุกข์เสมอไป เหมือนการอยู่ร่วมกับศัตรู ฉะนั้น ส่วนนักปราชญ์มีการอยู่ร่วมกันเป็นสุข เหมือนสมาคมแห่งญาติทั้งหลาย ฉะนั้น.

(เพราะเหตุนั้นแล)

๒๐๘. ธีรญฺจ ปณฺฑิตญฺจ พหุสฺสุตญฺจ
โธรยฺหสีลํ วตวนฺตมริยํ
ตํ ตาทิสํ สปฺปุริสํ สุเมธํ
ภเชถ นกฺขตฺตปถว จนฺทิมา”ติ.

๒๐๘. บุคคลควรคบผู้เป็นนักปราชญ์ มีปัญญา ผู้สดับฟังมามาก มักเอาธุระ มีวัตร เป็นผู้ประเสริฐ เป็นสัตบุรุษ มีปัญญาดีเช่นนั้น เหมือนพระจันทร์ คบคลองแห่งดาวฤกษ์ ฉะนั้น”.

ตตฺถ **สาหูติ** สุนฺทรํ ภทฺทกํ. **สนฺนิวาโสติ** น เกวลํ เตสํ ทสฺสนเมว, เตหิ ปน สทฺธึ เอกฏฺฐาเน นิสีทนาทิภาโวปิ เตสํ วตฺตปฏิวตฺตํ กาตุํ ลภนภาโวปิ สาธุเยว. **พาลสงฺคตจารี หีติ** โย หิ พาเลน สหจารี. **ทีฆมทฺธานนฺติ** โส พาลสหาเยน “เอหิ, สนฺธิจฺเฉทาทีนิ กโรมา”ติ วุจฺจมาโน เตน สทฺธึ เอกจฺฉนฺโท หุตฺวา ตานิ กโรนฺโต หตฺถจฺเฉทาทีนิ ปตฺวา ทีฆมทฺธานํ โสจติ. **สพฺพทาติ** ยถา อสิหตฺเถน วา อมิตฺเตน อาสีวิสาทีหิ วา สทฺธิเมกโต วาโส นาม นิจฺจํ ทุกฺโข, ตเถว พาเลหิ สทฺธินฺติ อตฺโถ. **ธีโร จ สุขสฺวาโสติ** เอตฺถ สุโข สฺวาโส เอเตนาติ สุขสฺวาโส. คำว่า **เป็นความดี** ความว่า เป็นความงาม คือความเจริญ. คำว่า **การอยู่ร่วม** ความว่า ไม่ใช่การเห็นพระอริยเจ้าเหล่านั้นอย่างเดียว, แต่ภาวะ มีการนั่งเป็นต้น ในที่เดียวกันกับท่านเหล่านั้นก็ดี ภาวะคือการได้ทำวัตรปฏิวัตรแก่ท่านเหล่านั้นก็ดี เป็นความดีโดยแท้. คำว่า **ผู้เที่ยวคบคนพาล** ความว่า เพราะผู้ใดเที่ยวร่วมกับคนพาล. คำว่า **สิ้นกาลนาน** ความว่า บุคคลนั้น ถูกสหายผู้เป็นพาลชักชวนว่า “ท่านมาเถิด, พวกเราจะทำกรรมมีการตัดที่ต่อเป็นต้น” เป็นผู้มีความพอใจเป็นอันเดียวกันกับสหายนั้น ทำกรรมเหล่านั้นอยู่ ต้องโทษมีการตัดมือเป็นต้น ย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน. คำว่า **เสมอไป** ความว่า ชื่อว่า

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณฺฑิเตน สทฺธึ เอกฏฺฐาเน สำวาโส สุโขติ อตฺโถ. กถำ **ญาตีนำว สมาคโมติ** ยถา ปิยญาตีนญฺจ สมาคโม สุโข, เอวำ สุโขติ.

การอยู่ร่วมกันกับศัตรูผู้มีดาบในมือ หรือสัตว์ร้ายมีงูพิษเป็นต้น เป็นทุกข์ตลอดกาลเป็นนิตย์ ฉันใด, การอยู่ร่วมกับคนพาลก็ฉันนั้นเหมือนกัน. ในคำว่า **ส่วนนักปราชญ์มีการอยู่ร่วมกันเป็นสุขนี้** มีวิเคราะห์ว่า ชื่อว่ามีการอยู่ร่วมกันเป็นสุข เพราะอรรถว่า การอยู่ร่วมกันกับนักปราชญ์นั้น เป็นสุข. อธิบายว่า การอยู่ร่วมในที่เดียวกันกับบัณฑิต เป็นสุข. ถามว่า การอยู่ร่วมกับนักปราชญ์เป็นสุขอย่างไร. ตอบว่า **เหมือนสมาคมแห่งญาติทั้งหลาย ฉะนั้น** อธิบายว่า ก็การอยู่ร่วมกันกับนักปราชญ์เป็นสุข เหมือนสมาคมแห่งญาติผู้เป็นที่รักทั้งหลายเป็นสุข ฉะนั้น.

ตสฺมาติ ยสฺมา พาเลน สทฺธึ สำวาโส ทุกฺโข, ปณฺฑิเตน สทฺธึ สุโข, ตสฺมา หิ ธิติสมฺปนฺนำ ธีรญฺจ โลกิยโลกุตฺตรปญฺญาสมฺปนฺนำ ปญฺญญฺจ วาคมาธิคมนสมฺปนฺนำ พหุสฺสุตญฺจ อรหตฺตปาปนสงฺขาตาย ธุรวหนสีลตาย โธรยฺหสีลำ สีลวเตน เจว ธูตงฺควเตน จ วตวนฺตำ กิเลเสหิ อารกตาย

คำว่า **เพราะฉะนั้น** ความว่า เพราะการอยู่ร่วมกับคนพาล เป็นทุกข์, การอยู่ร่วมกับบัณฑิต เป็นสุข ฉะนั้นแล บุคคลพึงคบ คือเข้าไปนั่งใกล้ผู้ชื่อว่าเป็นนักปราชญ์ ซึ่งถึงพร้อมด้วยปัญญาอันมั่งคั่ง ผู้ชื่อว่า มีปัญญา ซึ่งถึงพร้อมด้วยปัญญาอันเป็นโลกียะและโลกุตระ ผู้ชื่อว่า สดับฟังมามาก ซึ่งถึงพร้อมด้วย

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อริยํ ตํ ตถารูปึ สปฺปุริสํ โสภนปญฺญํ, ยถา นิมฺมลํ นกฺขตฺต-ปถสงฺขาตํ อากาสํ จนฺทิมา ภชติ, เอวํ ภเชถ ปยิรุปาเสถาติ อตฺโถ.

นิกายเป็นที่มาและมรรคผลเป็นที่บรรลุ ชื่อว่า มักเอาธุระ เพราะเป็นผู้มักนำธุระไป กล่าวคือ ทำตนให้ถึงพระอรหัต ชื่อว่า มีวัตร เพราะวัตรคือศีล และเพราะวัตรคือธุดงค์ ชื่อว่า ผู้ประเสริฐ เพราะเป็นผู้ห่างไกลจากกิเลสทั้งหลาย ผู้เป็นสัตบุรุษ มีปัญญางามเช่นนั้น นั้นเหมือนพระจันทร์คบหาอากาศ กล่าวคือทางแห่งดาวฤกษ์ อันปราศจากมลทิน ฉะนั้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผล เป็นต้นแล.

สกฺกวตฺถุ อฏฺฐมํ.

เรื่องท้าวสักกะที่ ๘ จบ.

สุขวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาสุขวรรค จบ.

ปณฺณรสโม วคฺโค.

วรรคที่ ๑๕ จบ.

คุณพัชรี　ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๖. ปิยวคฺค

๑. ตโยปฺพุพฺพชิตวตฺถุ

๒๐๙. อโยเค ยุญฺชมตฺตานํ
โยคสฺมิญฺจ อโยชนํ
อตฺถํ หิตฺวา ปิยคฺคาหี
ปิเหตตฺตานุโยคินํ

๒๑๐. มา ปิเยหิ สมาคญฺฉิ
อปฺปิเยหิ กุทาจนํ
ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกฺขํ
อปฺปิยานญฺจ ทสฺสนํ

๒๑๑. ตสฺมา ปิยํ น กยิราถ
ปิยาปาโย หิ ปาปโก
คนฺถา เตสํ น วิชฺชนฺติ
เยสํ นตฺถิ ปิยาปิยํ.

๑๖. ปิยวรรค

๑. เรื่องบรรพชิต ๓ รูป

๒๐๙. บุคคลประกอบตนไว้ในสิ่งอันไม่ควรประกอบ และไม่ประกอบไว้ในสิ่งอันควรประกอบ ละประโยชน์เสียแล้ว ถือเอาอารมณ์อันเป็นที่รัก ย่อมทะเยอทะยานต่อคนผู้ตามประกอบตน

๒๑๐. บุคคลอย่าคบหาสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก (และ)อันไม่เป็นที่รักในกาลไหน ๆ (เพราะว่า) การไม่เห็นสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รักเป็นทุกข์ และการเห็นสัตว์หรือสังขารอันไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์เช่นกัน

๒๑๑. เพราะฉะนั้น บุคคลไม่ควรทำสัตว์หรือสังขารให้เป็นที่รัก เพราะความพลัดพรากจากสัตว์ หรือสังขารอันเป็นที่รัก เป็นการต่ำทราม กิเลสเครื่องร้อยรัด ย่อมไม่มีแก่เหล่าชน ผู้ไม่มีอารมณ์เป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๖. ปิยวคฺควณฺณนา

๑. ตโยปพฺพชิตวตฺถุ

อโยเค ยุญฺชมตฺตานนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ตโย ปพฺพชิเต อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร เอกสฺมึ กุเล มาตาปิตูนํ เอกปุตฺตโก ว อโหสิ ปิโย มนาโป. โส เอกทิวสํ เคเห นิมนฺติตานํ ภิกฺขูนํ อนุโมทนกโรนฺตานํ ธมฺมกถํ สุตฺวา ปพฺพชิตุกาโม หุตฺวา มาตาปิตโร ปพฺพชฺชํ ยาจิ. เต นานุชานึสุ. อถสฺเสตทโหสิ “อหํ มาตาปิตูนํ อปสฺสนฺตานเยว, พหิ คนฺตฺวา ปพฺพชิสฺสามี”ติ. อถสฺส ปิตา พหิ นิกฺขมนฺโต “อิมํ รกฺเขยฺยาสี”ติ มาตรํ ปฏิจฺฉาเปสิ. มาตา พหิ นิกฺขมนฺตี ปิตรํ ปฏิจฺฉาเปสิ.

๑๖. พรรณนาปิยวรรค

๑. เรื่องบรรพชิต ๓ รูป

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภบรรพชิต ๓ รูป ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลประกอบตน ในสิ่งอันไม่ควรประกอบ** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา ในเมืองสาวัตถี มารดาบิดาในตระกูลหนึ่ง ได้มีบุตรน้อยคนเดียวเท่านั้น เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ. วันหนึ่ง บุตรน้อยนั้นฟังธรรมกถาของเหล่าภิกษุที่ถูกนิมนต์มาในเรือน กระทำอนุโมทนาอยู่ ต้องการจะบวช จึงขอบวชกะมารดาบิดา. มารดาและบิดาเหล่านั้นไม่อนุญาต. ลำดับนั้น เขาได้มีความคิดนี้ว่า “เมื่อมารดาบิดา ไม่เห็นนั่นแล, เราจักออกไปข้างนอกแล้วบวช”. ต่อมา บิดาของเขาเมื่อจะออกไปข้างนอก จึงมอบหมายกะมารดาว่า “เธอพึงรักษาบุตรน้อยนี้”. มารดาเมื่อออกไปข้างนอกก็มอบหมาย (บุตร) กะบิดาไว้.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถสฺส เอกทิวสํ ปิตริ พหิ คเต, มาตา "ปุตฺตํ รกฺขิสฺสามี"ติ เอกํ ทฺวารพาหํ นิสฺสาย เอกํ ปาเทหิ อุปฺปีเฬตฺวา ฉมายํ นิสินฺนา สุตฺตํ กนฺตติ. โส "อิมํ วญฺเจตฺวา คมิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา "อมฺม โถกํ ตาว อเปหิ, สรีรวลญฺชํ กริสฺสามี"ติ วตฺวา ตาย ปาเท สมฺมิญฺชิเต, นิกฺขมิตฺวา เวเคน วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา "ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต"ติ ยาจิตฺวา เตสํ สนฺติเก ปพฺพชิ.

ภายหลังวันหนึ่ง เมื่อบิดาของเขาไป ภายนอก, มารดาคิดว่า "เราจักรักษาบุตร" พิงบานประตูข้างหนึ่ง ข้างหนึ่งเอาเท้าทั้ง ๒ ยันไว้ นั่ง ณ พื้นดิน กรอด้ายอยู่. เขาคิดว่า "เราจักลวงมารดานี้แล้วไป"ดังนี้ จึงกล่าวว่า "คุณแม่ หลีกฉันหน่อยหนึ่งเถิด ฉันจักถ่ายอุจจาระ" เมื่อมารดานั้นหดเท้าแล้ว ก็ออกไปสู่วิหารโดยเร็ว เข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย อ้อนวอนว่า "ท่านผู้เจริญ ขอท่านทั้งหลายบวชให้ผมเถิด" ดังนี้ บวชในสำนักภิกษุเหล่านั้น.

อถสฺส ปิตา อาคนฺตฺวา มาตรํ ปุจฺฉิ "กหํ เม ปุตฺโต"ติ. "สามิ อิทานิ อิมสฺมึ ปเทเส อโหสี"ติ. โส "กหํ นุ โข เม ปุตฺโต"ติ โอโลเกนฺโต ตํ อทิสฺวา "วิหารํ คโต ภวิสฺสตี"ติ วิหารํ คนฺตฺวา ปุตฺตํ ปพฺพชิตํ ทิสฺวา กนฺทิตฺวา โรทิตฺวา "ตาต กึ มํ นาเสสี"ติ วตฺวา "มม ปุตฺเต ปพฺพชิเต, อหํ เหตุไร เจ้าจึงทำให้เราฉิบหาย" ดังนี้ อิทานิ เคเห กึ กริสฺสามี"ติ สยัปิ คิดว่า "เมื่อลูกชายของเราบวชเสียแล้ว,

ลำดับนั้น บิดาของเขามาแล้ว ถามมารดาว่า "ลูกชายของเราไปไหน". มารดาตอบว่า "นาย เมื่อกี้ เขาอยู่ที่นี่". บิดานั้นคิดว่า "ลูกชายเราอยู่ไหนหนอ" แลดูไม่พบบุตรชายนั้น สงสัยว่า "ลูกชายคงจักไปสู่พระวิหาร" จึงรีบไปสู่พระวิหาร พบลูกชายบวชแล้ว ครั่ำครวญ ร้องไห้ พูดว่า "พ่อ เพราะ

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกฺขูนํ สนฺติเก ปพฺพชิ.

บัดนี้ เราจักทำอะไรในเรือน" แม้ตนเอง ก็บวช ณ สำนักของภิกษุทั้งหลาย.

อถสฺส มาตาปิ "กึ นุ โข เม ปุตฺโต จ ปติ จ จิรายนฺติ, กจฺจิ วิหารํ คนฺตฺวา ปพฺพชิตา"ติ เต โอโลเกนฺตี วิหารํ คนฺตฺวา อุโภปิ ปพฺพชิเต ทิสฺวา "อิเมสํ ปพฺพชิตกาเล มม เคเหน โก อตฺโถ"ติ สยัปิ ภิกฺขุนูปสฺสยํ คนฺตฺวา ปพฺพชิ. เต ปพฺพชิตาปิ วินา ภวิตุํ น สกฺโกนฺติ, เต วิหาเรปิ ภิกฺขุนูปสฺสเยปิ เอกโต ว นิสีทิตฺวา สลฺลเปนฺตา ทิวสํ วีตินาเมนฺติ. เตน ภิกฺขูปิ ภิกฺขุนิโยปิ อุพฺพาฬฺหา โหนฺติ.

ครั้งนั้น แม้มารดาของเขา คิดว่า "เพราะเหตุไรหนอ ลูกชายและผัวของเรา จึงชักช้า, พวกเขาจะไปยังพระ-วิหารบวชเสียแล้ว" ดังนี้ มองดูพวกเขาไปสู่พระวิหาร เห็นคนทั้ง ๒ บวชเสียแล้ว จึงคิดว่า "ในเวลาที่ชนเหล่านี้บวชแล้ว เรือนของเรา จะมีประโยชน์อะไร" ดังนี้แล้ว ตนเองก็ไปสู่สำนักนางภิกษุณี บวชแล้ว. ชนทั้ง ๓ เหล่านั้น แม้บวชแล้ว ก็ไม่สามารถจะแยกกันได้, พวกเขานั่งสนทนาร่วมกันปล่อยให้วันล่วงไป ในพระวิหารบ้าง ในสำนักนางภิกษุณีบ้าง. เหตุนั้น ทั้งพวกภิกษุ ทั้งพวกภิกษุณี จึงถูกรบกวน.

อเถกทิวสํ ภิกฺขู เตสํ ตํ กิริยํ สตฺถุ อาโรเจสุ. สตฺถา เต ปกฺโกสาเปตฺวา "สจฺจํ กิร ตุเมฺห เอวํ กโรถา"ติ ปจฺจิตฺวา "สจฺจนฺ"ติ วุตฺเต, "กสฺมา เอวํ กโรถ, น หิ เอส ปพฺพชิตานํ โยโค"ติ. "ภนฺเต วินา ภวิตุํ น สกฺโกมา"ติ.

ครั้งนั้น ณ วันหนึ่ง เหล่าภิกษุกราบทูลกิริยานั้นของชนเหล่านั้น แด่พระศาสดา. พระศาสดารับสั่งให้เรียกชนเหล่านั้นมา ตรัสถามว่า "ทราบว่าพวกเธอกระทำอย่างนี้จริงหรือ" เมื่อพวกเขากราบทูลว่า "จริง พระเจ้าข้า", ดังนี้ จึงตรัสว่า "เพราะเหตุไร พวกเธอ

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จึงทำเช่นนี้, เพราะว่า นั่นไม่ใช่ความเพียรของพวกบรรพชิต". ชนทั้ง ๓ กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ไม่อาจจะแยกจากกันได้" ดังนี้.

"ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย เอวํ กรณํ นาม น ยุตฺตํ, ปิยานิ หิ อทสฺสนํ อปฺปิยานญฺจ ทสฺสนํ ทุกฺขเมว, ตสฺมา สตฺเตสุ เจว สงฺขาเรสุ จ กิญฺจิ ปิยํ วา อปฺปิยํ วา กาตุํ น วฏฺฏตี"ติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

พระศาสดาตรัสว่า "ชื่อการทำอย่างนี้ไม่ควร จำเดิมแต่กาลแห่งพวกเธอบวชแล้ว, เพราะการไม่เห็นสัตว์และสังขารอันเป็นที่รัก และการเห็นสัตว์และสังขารไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์ทั้งนั้น, เหตุนั้น การทำบรรดาสัตว์ และสังขาร อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เป็นที่รักหรือไม่ให้เป็นที่รักย่อมไม่ควร" ดังนี้แล้ว ได้ทรงภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๐๙. "อโยเค ยุญฺชมตฺตานํ
โยคสฺมิญฺจ อโยชนํ
อตฺถํ หิตฺวา ปิยคฺคาหี
ปิเหตตฺตานุโยคินํ.

๒๐๙. "บุคคลประกอบตนไว้ ในสิ่งอันไม่ควรประกอบ และไม่ประกอบไว้ในสิ่งอันควรประกอบ ละประโยชน์เสียแล้ว ถือเอาอารมณ์อันเป็นที่รัก ย่อมทะเยอทะยานต่อคนผู้ตามประกอบตน.

๒๑๐. มา ปิเยหิ สมาคญฺฉิ
อปฺปิเยหิ กุทาจนํ
ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกฺขํ

๒๑๐. บุคคล. อย่าคบหาสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก(และ) อันไม่เป็นที่รักในกาลไหน ๆ (เพราะว่า) การ

อปฺปิยานญฺจ　ทสฺสนํ.

ไม่เห็นสัตว์หรือสังขาร อันเป็นที่รัก เป็นทุกข์ และการเห็นสัตว์หรือสังขารอันไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์เช่นกัน.

๒๑๑. ตสฺมา ปิยํ น กยิราถ
ปิยาปาโย หิ ปาปโก
คนฺถา เตสํ น วิชฺชนฺติ
เยสํ นตฺถิ ปิยาปิยนฺ”ติ.

๒๑๑. เพราะฉะนั้น บุคคลไม่ควรทำสัตว์หรือสังขารให้เป็นที่รัก เพราะความพลัดพรากจากสัตว์ หรือสังขารอันเป็นที่รัก เป็นการต่ำทราม กิเลสเครื่องร้อยรัด ย่อมไม่มีแก่เหล่าชน ผู้ไม่มีอารมณ์เป็นที่รัก และไม่เป็นที่รัก”.

ตตฺถ **อโยเคติ** อยุญฺชิตพฺเพ อโยนิโสมนสิกาเร, เวสิยาโคจราทิเภทสฺส หิ ฉพฺพิธสฺส อโคจรสฺส เสวนํ อิธ อโยนิโสมนสิกาโร นาม. ตสฺมึ อโยนิโสมนสิกาเร อตฺตานํ ยุญฺชนฺโตติ อตฺโถ. **โยคสฺมินฺติ** ตพฺพิปริเต จ โยนิโสมนสิกาเร อโยเชนฺโต. **อตฺถํ หิตฺวาติ** ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย อธิสีลาทิสิกฺขาตฺตยํ อตฺโถ นาม, ตํ อตฺถํ หิตฺวา. **ปิยคฺคาหีติ** ปญฺจกามคุณ-

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ในสิ่งอันไม่ควรประกอบ** ดังนี้ ได้แก่ ในสิ่งอันไม่ควรประกอบ คือในการกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคาย, อธิบายว่า ก็ การเสพอโคจร ๖ อย่าง ต่างโดยอโคจรมีอโคจรคือหญิงแพศยาเป็นต้น ชื่อว่า การทำไว้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคาย ในที่นี้. บุคคลประกอบอยู่ซึ่งตนในการทำไว้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคายนั้น. บทว่า **ในสิ่งอันควรประกอบ** ความว่า ไม่ควรประกอบตน

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงฺขาตํ ปิยเมว คณฺหนฺโต. ในการกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย ซึ่งตรงกันข้ามกับการกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคายนั้น. คำว่า **ละประโยชน์เสียแล้ว** ความว่า สิกขา ๓ มีอธิศีลสิกขาเป็นต้น จำเดิมแต่กาลที่ตนบวชแล้ว ชื่อว่า ประโยชน์, ละประโยชน์นั้นเสีย. คำว่า **ถือเอาอารมณ์อันเป็นที่รัก** ได้แก่ ถือเอาอารมณ์อันเป็นที่รักเท่านั้น กล่าวคือกามคุณ ๕.

ปิเหตฺตานุโยคินนฺติ ตาย ปฏิปตฺติยา สาสนโต จุโต คิหิภาวํ ปตฺวา ปจฺฉา, เย อตฺตานุโยคํ อนุยุญฺชนฺตา สีลาทีนิ สมฺปาเทตฺวา เทวมนุสฺสานํ สนฺติกา สกฺการํ ลภนฺติ, เตสํ ปิเหติ “อโห วต อหัปิ เอวรูปอสฺสนฺ”ติ อิจฺฉตีติ อตฺโถ. คำว่า **ทะเยอทะยานต่อชนผู้ประกอบตน** ความว่า บุคคลเคลื่อนจากศาสนาด้วยการปฏิบัตินั้น ถึงความเป็นคฤหัสถ์แล้ว ภายหลัง ย่อมทะเยอทะยานต่อเหล่าชนผู้ตามประกอบตน ยังคุณมีศีลเป็นต้น ให้ถึงพร้อม ได้สักการะจากสำนักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย คือ ย่อมปรารถนาว่า “โอหนอ แม้เราก็พึงเป็นเช่นนี้”.

มา ปิเยหีติ ปิเยหิ สตฺเตหิ วา สงฺขาเรหิ วา กทาจนฺเอกกฺขณมฺปิ น สมาคจฺเฉยฺย ตถา อปฺปิเยหิ. กีการณา. ปิยานํ หิ วิโยควเสน อทสฺสนํ อปฺปิยานญฺจ คำว่า **อย่าคบหากับสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก** ความว่า บุคคลไม่ควรคบหากับสัตว์หรือสังขาร อันเป็นที่รักในกาลไหน ๆ คือ แม้ชั่วขณะหนึ่ง สำหรับสัตว์หรือสังขาร อันไม่เป็นที่รัก

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทสฺสนำ นาม ทุกฺขำ. **ตสฺมาติ** ยสฺมา กเรยฺย.

ก็เช่นกัน. ถามว่า เพราะเหตุไร ? อิทำ อุภยมฺปิ ทุกฺขำ ตสฺมา กญฺจิ สตฺตำ วา สงฺขารำ วา ปิยำ นาม น ปสฺสติ, ตสฺมา ปิยสงฺขาเรน ปิยวเสน ปริคฺคเหตฺวา ปิยรูปสฺสาทคิทฺธตาย ปิยสงฺขารวิปฺปโยเคน จ ทุกฺขมนุภวติ. ตสฺมา ปิยสงฺขารวิปฺปโยโค ทุกฺโขติ เอวมฺปิ ตสฺมา ทุกฺขนฺติ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพำ.

แก้ว่า เพราะการไม่เห็นสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก ด้วยอำนาจการพลัดพราก และการเห็นสัตว์หรือสังขารอันไม่เป็นที่รัก ด้วยอำนาจการเข้าไปใกล้ เป็นทุกข์. คำว่า **เพราะเหตุนั้น** ความว่า เพราะการเห็นและไม่เห็นทั้ง ๒ อย่างนี้ เป็นทุกข์ ฉะนั้น บุคคล ไม่พึงทำสัตว์ หรือสังขารอะไร ๆ ชื่อให้เป็นที่รัก.

ปิยาปาโยติ ปิเยหิ อปาโย วิโยโค. **ปาปโกติ** ลามโก. **คนฺถา เตสำ น วิชฺชนฺตีติ** เยสำ ปิยำ นตฺถิ, เตสำ อภิชฺฌา กายคนฺโถ ปหียติ, เยสำ อปฺปิยำ นตฺถิ, เตสำ พฺยาปาโท กายคนฺโถ ปหียติ. เตสุ ปน ทฺวีสุ ปหีเนสุ เสสคนฺถาปิ ปหีนา นาม โหนฺติ. ตสฺมา ปิยำ วา อปฺปิยำ วา น กาตพฺพนฺติ อตฺโถ.

ความไปปราศ คือความพลัดพรากจากสัตว์ หรือสังขารอันเป็นที่รัก ชื่อว่า **ความพลัดพรากจากสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก.** คำว่า **ต่ำทราม** ได้แก่ ลามก. คำว่า **กิเลสเครื่องร้อยรัด ย่อมไม่มีแก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น** ความว่า ชนเหล่าใด ไม่มีอารมณ์อันเป็นที่รัก, ชนเหล่านั้น ย่อมละกิเลสเครื่องร้อยรัดทางกายคืออภิชฌาได้, ชนเหล่าใด ไม่มีอารมณ์อันไม่เป็นที่รัก, ชนเหล่านั้น ย่อมละกิเลสเครื่องร้อยรัดทางกาย คือพยาบาทได้. ก็เมื่อละทั้ง ๒ อย่างนั้นได้แล้ว ก็ชื่อว่า เป็นอันละกิเลสเครื่อง

ธรรมปท.ป-ท.๖-๒๑

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ร้อยรัดที่เหลือได้เช่นกัน. ฉะนั้น บุคคลไม่ควรทำอารมณ์ ให้เป็นที่รัก หรือไม่เป็นที่รัก.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสุ. เต ปน ตโย ชนา "มยํ วินา ภวิตุ๎ น สกฺโกมา"ติ วิพฺภมิตฺวา เคหเมว อคมํสูติ.

ในเวลาจบลงแห่งเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น. ส่วน ชน ๓ คนเหล่านั้น คิดว่า "พวกเราไม่อาจจะแยกกันอยู่ได้" จึงพากันสึกกลับไปเรือนตามเดิม ดังนี้แล.

ตโยปพฺพชิตวตฺถุ ปฐมํ.

เรื่องบรรพชิต ๓ รูปที่ ๑ จบ.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อณฺฑตรกุฏุมฺพิกวตฺถุ

๒๑๒. ปิยโต ชายเต โสโก
ปิยโต ชายเต ภยं
ปิยโต วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยं.

๒. เรื่องกุฎุมพีคนใดคนหนึ่ง

๒๑๒. ความโศก เกิดจากของอันเป็นที่รัก
ภัยเกิดจากของอันเป็นที่รัก เมื่อบุคคลเปลื้องจากของอันเป็นที่รักได้ ความโศกจะไม่มี ภัยจะมีมาจากไหน.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อญฺญตรกุฏุมฺพิกวตฺถุ

ปียโต ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ กุฏุมฺพิกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส หิ อตฺตโน ปุตฺเต กาลกเต, ปุตฺตโสกาภิภูโต อาฬาหนํ คนฺตฺวา โรทติ ปุตฺตโสกํ สนฺธาเรตุ๎ น สกฺโกติ. สตฺถา ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต ตสฺส โสตาปตฺติมคฺคสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา ปิณฺฑปาตปฺปฏิกฺกนฺโต เอกํ ปจฺฉาสมณํ คเหตฺวา ตสฺส เคหทฺวารํ อคมาสิ. โส สตฺถุ อาคตภาวํ สุตฺวา "มยา สทฺธึ ปฏิสนฺถารํ กาตุกาโม ภวิสฺสตี"ติ สตฺถารํ เคหํ ปเวเสตฺวา เคหมชฺเฌ อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา สตฺถริ นิสินฺเน อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ.

๒. เรื่องกุฏุมพีคนใดคนหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ วิหารเชตวัน ทรงปรารภกุฏุมพีคนใดคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความโศก เกิดจากสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า กุฏุมพีนั้น เมื่อบุตรชายของตน ตายแล้ว ถูกความโศกถึงบุตรชายครอบงำ ไปร้องไห้ยังป่าช้า ไม่อาจจะอดกลั้นความโศกถึงบุตรชายได้. พระศาสดาทรงตรวจดูสัตวโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัยโสดาปัตติมรรคของกุฏุมพีนั้น เสด็จกลับจากบิณฑบาตแล้ว ทรงพาปัจฉาสมณะรูปหนึ่งเสด็จไปสู่ประตูเรือน ของกุฏุมพีนั้น. กุฏุมพีนั้นฟังว่า พระศาสดาเสด็จมา คิดว่า "พระศาสดาจักทรงประสงค์ทำปฏิสันถารกับเรา" จึงนิมนต์พระศาสดาให้เสด็จเข้าไปสู่เรือนให้ปูอาสนะท่ามกลางเรือน เมื่อพระศาสดาประทับนั่งแล้ว เข้ามาถวายบังคม นั่ง ณ ที่สมควร.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं สตฺถา “กึ นุ โข อุปาสก ทุกฺขิโตสี”ติ ปุจฺฉิตฺวา เตน ปุตฺตวิโยคทุกฺเข อาโรจิเต, “อุปาสก มา จินฺตยิ, อิทं มรณं นาม น เอกสฺมึ ฆาเน, น จ เอกสฺเสว โหติ, ยาวตา ปน ภวปฺปวตฺติ นาม อตฺถิ, สพฺพสตฺตานं มรณं โหติเยว, เอกสงฺขาโรปิ นิจฺจโจ นาม นตฺถิ, ตสฺมา “มรณธมฺมं มตं, ภิชฺชนธมฺมं ภินฺนนฺ”ติ โยนิโส ปจฺจเวกฺขิตพฺพं, น โสจิตพฺพं โปราณกปณฺฑิตา หิ ปิยปุตฺตสฺส มตกาเล “มรณธมฺมं มตं, ภิชฺชนธมฺมं ภินฺนนฺ”ติ โสกं อกตฺวา มรณสฺสติเมว ภาวยึสู”ติ วตฺวา “ภนฺเต เก ปณฺฑิตา เอวं อกंสุ, กทา จ อกंสุ, อาจิกฺขถ เม”ติ ยาจิโต ตสฺส อตฺถสฺส ปกาสนตฺถं อตีตं อาหริตฺวา

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามกุฏุมพีนั้นว่า “อุบาสก ท่านมีความทุกข์ เพราะเหตุอะไรหนอ” เมื่อกุฏุมพีกราบทูลถึงความทุกข์ เพราะพลัดพรากจากบุตรชาย, จึงตรัสว่า “อย่าคิดไปเลย อุบาสก, ธรรมดาว่าความตายนี้จะมี ณ ที่เดียว ก็หามิได้, จะมีแก่คนคนเดียวเท่านั้น ก็หามิได้, แต่ว่าตราบใด ชื่อว่า ความเป็นไปแห่งภพยังมีอยู่, สรรพสัตว์ ก็ต้องตายเช่นกัน, ตราบนั้น ไม่มีสังขารสักอย่างหนึ่งที่เที่ยงแท้, เพราะฉะนั้น ท่านควรพิจารณาโดยแยบคายว่า “สิ่งที่จะต้องตายเป็นธรรมดา ตายแล้ว, สิ่งที่ต้องแตกไปเป็นธรรมดา ก็แตกไปแล้ว”, ไม่ควรเศร้าโศกถึง เพราะบัณฑิตรุ่นเก่าทั้งหลายในเวลาที่บุตรสุดที่รักตาย ก็ไม่ทำความเศร้าโศก เพราะคิดว่า “สิ่งที่ต้องตายเป็นธรรมดาตายแล้ว, สิ่งที่จะต้องแตกเป็นธรรมดาก็แตกไปแล้ว” เจริญมรณสติอย่างเดียวเท่านั้น” ถูกกุฏุมพีอ้อนวอนว่า “พระเจ้าข้า พวกบัณฑิตเหล่าไหน ได้ทำอย่างนี้, และทำใน

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาลไร, ขอพระองค์โปรดตรัสบอกข้าพระองค์ด้วยเถิด” เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้น จึงทรงนำอดีตนิทานมาแล้ว ยังอุรคชาดก ในปัญจกนิบาตนี้ให้พิสดารว่า

“อุรโควตจำ ชิณฺณำ
หิตฺวา คจฺฉติ สนฺตนุ
เอวำ สรีเร นิพฺโภเค
เปเต กาลกเต สติ
ฑยฺหมาโน น ชานาติ
ญาตีนำ ปริเทวิตำ
ตสฺมา เอตำ น โสจามิ
คโต โส ตสฺส ยา คตี”ติ.

“บุตรของเรา เมื่อร่างกายใช้การไม่ได้ ละร่างกายของตนไป ดุจงูลอกคราบเก่าไป ฉะนั้น เมื่อบุตรของเรา ตายจากไปเสียแล้ว เขาถูกเผาไม่ทราบถึงความคร่ำครวญของหมู่ญาติ เพราะฉะนั้นเราจึงไม่เศร้าโศกถึงบุตรนั้น เขาไปสู่คติที่เขามี” ดังนี้.

อิมำ ปญฺจกนิปาเต อุรคชาตกำ วิตฺถาเรตฺวา “เอวำ ปุพฺเพ ปณฺฑิตา ปิยปุตฺเต กาลกเต, ยถา เอตรหิ ตฺวำ กมฺมนฺเต วิสฺสชฺเชตฺวา นิราหาโร โรทนฺโต วิจรสิ, ตถา อวิจริตฺวา มรณสฺสติภาวนาวเสน โสกำ อกตฺวา อาหารำ ปริภุญฺชึสุ กมฺมนฺตญฺจ อธิฏฺฐหึสุ, ตสฺมา “ปิยปุตฺโต เม กาลกโต”ติ มา จินฺตยิ, อุปฺปชฺชมาโน หิ โสโก วา ภยำ วา ปิยเมว ตรัสว่า “บัณฑิต ในกาลก่อน เมื่อบุตรรักตายไป อย่างนั้นแล้ว, ไม่ประพฤติเหมือนอย่างท่าน บัดนี้ งดเว้นการงาน อดอาหาร เที่ยวร้องไห้ไม่เศร้าโศก ด้วยอำนาจเจริญมรณสติรับประทานอาหารและตั้งใจทำงาน, เพราะฉะนั้น ท่านอย่าคิดเลยว่า “ลูกรักของเรา ตายเสียแล้ว” เพราะความโศกก็ดี ภัยก็ดี จะเกิดขึ้นได้ ก็เพราะอาศัยสัตว์หรือสังขาร อันเป็นที่รักเท่านั้นเกิด”

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิสฺสาย อุปฺปชฺชตี”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๑๒. “ปิยโต ชายเต โสโก
ปิยโต ชายเต ภยं
ปิยโต วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยนฺ”ติ.

๒๑๒. “ความโศก เกิดจากของอันเป็นที่รัก ภัยเกิดจากของอันเป็นที่รัก เมื่อบุคคล เปลื้องจากของอันเป็นที่รักได้ ความโศกจะไม่มี ภัยจักมีมาจากไหน”.

ตตฺถ **ปิยโตติ** วฏฺฏมูลโก หิ โสโก วา ภยํ วา อุปฺปชฺชมานํ ปิยเมว สตฺตํ วา สงฺขารํ วา นิสฺสาย อุปฺปชฺชติ, ตโต ปน วิปฺปมุตฺตสฺส อุภยเปตํ นตฺถีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **จาก ของอันเป็นที่รัก** ความว่า ความจริง ความโศกก็ดี ภัยก็ดี อันมีวัฏฏะเป็นรากเง่า เกิดขึ้นได้ ก็เพราะอาศัยสัตว์หรือสังขาร อันเป็นที่รักเท่านั้นเกิด, แต่หากเปลื้องสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รักเสียได้ ทั้งความโศกและภัยแม้ทั้ง ๒ นั่นก็จะไม่มี.

เทสนาวสาเน กุฏุมฺพิโก โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตานมฺปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

ในกาลจบเทศนา กุฏุมพีดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. เทศนาได้มีประโยชน์แก่ชนผู้ประชุมพร้อมกัน ดังนี้แล.

อณฺฑตรกุฏุมฺพิกวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องกุฏุมพีคนใดคนหนึ่งที่ ๒ จบ.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. วิสาขาอุปาสิกาวตฺถุ

๒๑๓. เปมโต ชายโต โสโก
เปมโต ชายเต ภยं
เปมโต วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยं.

๓. เรื่องอุบาสิกาชื่อวิสาขา

๒๑๓. ความโศก เกิดจากความรัก ภัย
เกิดจากความรัก เมื่อบุคคลเปลื้อง
ความรักออกได้แล้ว ความโศก
จะไม่มีแล้วภัยจักมีมาจากไหน.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. วิสาขาอุปาสิกาวตฺถุ

เปมโต ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต วิสาขํ อุปาสิกํ อารพฺภ กเถสิ.

สา กิร ปุตฺตสฺส ธีตรํ สุทตฺตึ นาม กุมาริกํ อตฺตโน ฆาเน ฐเปตฺวา เคเห ภิกฺขุสงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กาเรสิ. สา อปเรน สมเยน กาลมกาสิ. สา ตสฺสา สรีรนิกฺเขปํ กาเรตฺวา โสกํ สนฺธาเรตุํ อสกฺโกนฺตี ทุกฺขินี ทุมฺมนา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. อถ นํ สตฺถา “กึ นุ โข ตฺวํ วิสาเข ทุกฺขินี ทุมฺมนา อสฺสุมุขา โรทมานา นิสินฺนาสี”ติ อาห. สา ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา “ปิยา เม ภนฺเต สา กุมาริกา วตฺตสมฺปนฺนา, อิทานิ ตถารูปึ น ปสฺสามี”ติ อาห. “กิตฺตกา ปน วิสาเข สาวตฺถิยํ มนุสฺสา”ติ. “ภนฺเต ตุเมฺหหิเยว เม กถิตํ ‘สตฺต ชนโกฏิโย”ติ.

๓. เรื่องอุบาสิกาชื่อวิสาขา

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตวัน ทรงปรารภวิสาขาอุบาสิกา ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความโศกเกิดจากความรัก** เป็นต้น.

ได้ยินว่า วิสาขาอุบาสิกานั้น แต่งตั้งนางสุทัตตีกุมาริกา ซึ่งเป็นลูกสาวของบุตรชายในตำแหน่งของตน ให้ทำการขวนขวายแก่ภิกษุสงฆ์ในเรือน. ต่อมา นางสุทัตตีตายลง. นางวิสาขาจักให้ฝังร่างของเธอ ไม่อาจจะอดกลั้นความโศกได้ เกิดความทุกข์ เสียใจ ไปสำนักพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่เหมาะสม. ลำดับนั้น พระศาสดา ตรัสกับนางว่า “เหตุไรหนอ วิสาขา เธอจึงมีความทุกข์ เสียใจ มานั่งร้องไห้น้ำตานองหน้า”. นางทูลบอกเนื้อความนั้นแล้ว กราบทูลว่า “พระเจ้าข้า นางกุมาริกานั้น เป็นที่รักของหม่อมฉัน เพียบพร้อมด้วยวัตร, บัดนี้ หม่อมฉัน จะไม่ได้เห็นนางกุมาริกาผู้เช่นนั้นอีก”. พระศาสดา ตรัสถามว่า “วิสาขาก็ในกรุงสาวัตถี มีมนุษย์ประมาณ

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เท่าไร. นางวิสาขากราบทูลว่า “พระ-เจ้าข้า พระองค์นั่นแหละ ตรัสบอกหม่อมฉันว่า ‘มีชนอยู่ ๗ โกฏิ”.

“สเจ ปนายํ เอตฺตโก ชโน ตว นตฺตาย สทิโส ภเวยฺย, อิจฺเฉยฺยาสิ นนฺ”ติ “อาม ภนฺเต”ติ. “กตี ปน ชนา สาวตฺถิยํ เทวสิกํ กาลํ กโรนฺตี”ติ. “พหู ภนฺเต”ติ. “นนุ เอวํ สนฺเต ตว โสจนกาโล น ภเวยฺย, รตฺตินฺทิวํ โรทนฺตี ปริเทวนฺตีเยว วิจเรยฺยาสี”ติ. “โหตุ ภนฺเต, ญาตํ มยา”ติ. อถ นํ สตฺถา “เตนหิ มา โสจิ, มา ปริเทวิ, โสโก วา ภยํ วา เปมโต ชายตี”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดาตรัสถามว่า “ก็หากว่าชนประมาณเท่านี้ ๆ จะเป็นเช่นกับหลานของเธอไซร้, เธอยังจะต้องการเขาทำไม” นางวิสาขาตอบว่า “ต้องการพระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสถามว่า “ก็ทุก ๆ วัน ในเมืองสาวัตถี คนตายเท่าไร”. นางวิสาขากราบทูลว่า “มากมาย พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “เมื่อเป็นเช่นนี้ เวลาที่เธอจะเศร้าโศกก็จะไม่พึงมี มิใช่หรือ, เธอต้องเที่ยวร้องไห้ ร่ำไรทั้งคืนทั้งวัน”. นางวิสาขากราบทูลว่า “ยกไว้เถิดพระเจ้าข้า, หม่อมฉันทราบแล้ว”. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับนางว่า “ถ้าเช่นนั้น เธอ ก็อย่าโศกเศร้า, อย่าร่ำไรเลย, (เพราะ) ทั้งความโศกทั้งภัย เกิดจากความรัก” แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๑๓. “เปมโต ชายเต โสโก
เปมโต ชายเต ภยํ

๒๑๓. “ความโศก เกิดจากความรัก ภัย
เกิดจากความรัก เมื่อบุคคลเปลื้อง

เปมโต　วิปฺปมุตฺตสฺส　　ความรักออกได้แล้ว ความโศกจะ
นตฺถิ　โสโก　กุโต　ภยนฺ"ติ.　　ไม่มี ภัยจักมีมาจากไหน".

ตตฺถ　**เปมโตติ**　ปุตฺตธีตาทีสุ　　บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า
กตำ　เปมเมว　นิสฺสายาติ　อตฺโถ.　　**จากความรัก** ความว่า อาศัยความรัก
ที่ทำไว้ในลูกชายลูกสาวเป็นต้นนั่นเอง.

เทสนาวสาเน　พหู　โสตาปตฺติ-　　ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
ผลาทีนิ　ปาปุณึสูติ.　　บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

วิสาขาอุปาสิกาวตฺถุ　ตติยำ.　　เรื่องอุบาสิกาชื่อวิสาขาที่ ๓ จบ.

คุณพัชรี　ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. ลิจฺฉวีวตฺถุ

๒๑๔. รติยา ชายเต โสโก
รติยา ชายเต ภยํ
รติยา วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.

๔. เรื่องเจ้าลิจฉวี

๒๑๔. ความโศก เกิดจากความยินดี ภัย
เกิดจากความยินดี เมื่อบุคคล
เปลื้องความยินดีออกเสียได้ ความ
โศกก็จะไม่มี แล้วภัยจักมีมาจาก
ไหน.

คุณพัชรี ด่านชัยวิจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. ลิจฺฉวีวตฺถุ

รติยา ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวสาลึ นิสฺสาย กูฏาคารสาลายํ วิหรนฺโต ลิจฺฉวี อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร เอกสฺมึ ฉณทิวเส อญฺญมญฺญํ อสทิเสหิ อลงฺกาเรหิ อลงฺกตา อุยฺยานคมนตฺถาย นครา นิกฺขมึสุ. สตฺถา ปิณฺฑาย ปวิสนฺโต เต ทิสฺวา ภิกฺขู อามนฺเตตฺวา "ปสฺสถ ภิกฺขเว ลิจฺฉวิโน, เยหิ เทวา ตาวตึสา น ทิฏฺฐปุพฺพา, เต อิเม โอโลเกนฺตู"ติ วตฺวา นครํ ปาวิสิ.

เตปิ อุยฺยานํ คจฺฉนฺตา เอกึ นครโสภินึ อิตฺถึ อาทาย คนฺตฺวา ตํ นิสฺสาย อิสฺสาภิภูตา อญฺญมญฺญํ ปหริตฺวา โลหิตํ นทึ วิย ปวตฺตยึสุ. อถ เน มญฺเจหิ อาทาย

๔. เรื่องเจ้าลิจฉวี

พระศาสดาทรงอาศัยเมืองไพสาลี ประทับอยู่ที่กูฏาคารศาลา ทรงปรารภเจ้าลิจฉวี ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความโศกเกิดจากความยินดี** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา ในวันมหรสพวันหนึ่ง พวกเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น ต่างประดับเครื่องประดับซึ่งไม่เหมือนกัน เสด็จออกจากพระนคร เพื่อต้องการประพาสอุทยาน. พระศาสดา เสด็จเข้าไปบิณฑบาต ทอดพระเนตรเห็นเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น ตรัสเรียกหมู่ภิกษุมาแล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงดูเจ้าลิจฉวี, ภิกษุเหล่าใด ไม่เคยเห็นเทวดาในดาวดึงส์, ภิกษุเหล่านั้น ก็จงดูเจ้าลิจฉวีเหล่านี้เถิด" แล้วเสด็จเข้าไปสู่พระนคร.

เจ้าลิจฉวี แม้เหล่านั้น เมื่อเสด็จไปอุทยานพาหญิงงามเมือง คนหนึ่งไปด้วย อาศัยหญิงนั้นริษยากัน ต่างก็ทำร้ายกัน ทำให้โลหิตไหลนองดุจแม่น้ำ. ครั้งนั้น เจ้าพนักงาน ใช้เตียงหามพวกเจ้า-

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุกฺขิปิตฺวา อาคมีสุ. สตฺถาปิ กตภตฺตกิจฺโจ นครา นิกฺขมิ.

ลิจฉวียกออกมา. แม้พระศาสดา ทรงทำภัตรกิจแล้ว เสด็จออกไปจากพระนคร.

ภิกฺขู ลิจฺฉวิโน ตถา นียมาเน ทิสฺวา สตฺถารํ อาหํสุ "ภนฺเต ลิจฺฉวิราชาโน ปาโตว อลงฺกตปฺปฏิยตฺตา เทวา วิย นครา นิกฺขมิตฺวา อิทานิ เอกํ อิตฺถึ นิสฺสาย อิมํ พฺยสนํ ปตฺตา"ติ.

ภิกษุเห็นเจ้าลิจฉวีถูกหามมาเช่นนั้น จึงกราบทูลพระศาสดาว่า "พระเจ้าข้า เมื่อเช้าตรู่ พวกเจ้าลิจฉวี ประดับตกแต่งดุจเทวดา ออกจากพระนคร บัดนี้ อาศัยหญิงคนเดียว ถึงความฉิบหายแล้ว".

สตฺถา "ภิกฺขเว โสโก วา ภยํ วา อุปฺปชฺชมานํ รตึ นิสฺสาย อุปฺปชฺชติเยวา"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดา ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ทั้งความโศก ทั้งภัย เมื่อจะเกิด ก็อาศัยความยินดีนั่นแลเกิด" ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๑๔. "รติยา ชายเต โสโก
รติยา ชายเต ภยํ
รติยา วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยนฺ"ติ.

๒๑๔. "ความโศก เกิดจากความยินดี ภัยเกิดจากความยินดี เมื่อบุคคลเปลื้องความยินดีออกเสียได้ ความโศกก็จะไม่มี แล้วภัยจักมีมาจากไหน".

ตตฺถ **รติยาติ** ปญฺจกามคุณรติโต นิสฺสายาติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **จากความยินดี** ความว่า จากความยินดีในกามคุณ ๕ คือ เพราะอาศัยความยินดีในกามคุณ ๕ นั้น.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

ลิจฺฉวีวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องเจ้าลิจฉวีที่ ๔ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๖-๒๑

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. อนิตฺถิคนฺธกุมารวตฺถุ

๒๑๕. กามโต ชายเต โสโก
กามโต ชายเต ภยं
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยं.

๕. เรื่องอนิตถิคันธกุมาร

๒๑๕. ความโศก เกิดจากกาม ภัยเกิดจากกาม เมื่อบุคคลเปลื้องออกจากกามได้แล้ว ความโศกจะไม่มี แล้วภัยจักมีมาจากไหน.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๕. อนิตฺถิคนฺธกุมารวตฺถุ

กามโต ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อนิตฺถิ-คนฺธกุมารํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร พฺรหฺมโลกา จุตสตฺโต สาวตฺถิยํ มหาโภคกุเล นิพฺพตฺโต. ชาตทิวสโต ปฏฺฐาย อิตฺถีสมีปํ อุปคนฺตุ น อิจฺฉติ, อิตฺถิยา คยฺหมาโน โรทติ, วตฺถจุมฺพฏเกน นํ คเหตฺวา ถญฺญํ ปาเยสิ. โส วยปฺปตฺโต มาตาปิตูหิ "ตาต อาวาหนฺเต กริสฺสามา"ติ วุตฺโต "น เม อิตฺถิยา อตฺโถ"ติ ปฏิกฺขิปิตฺวา ปุนปฺปุนํ ยาจิยมาโน ปญฺจสเต สุวณฺณกาเร ปกฺโกสาเปตฺวา รตฺต-สุวณฺณสฺส นิกฺขสหสฺสํ ทาเปตฺวา อติวิย ปาสาทิกํ ฆนโกฏฺฏิมํ อิตฺถีรูปกาเรตฺวา ปุน มาตาปิตูหิ "ตาต ตยิ อาวาหํ อกโรนฺเต, กุลวํโส น ปติฏฺฐหิสฺสติ, กุลทาริกนฺเต อาเนสฺสามา"ติ วุตฺเต, "เตนหิ สเจ น อิจฺฉสิ, อาวาหมงฺคลทิวเส ปญฺจสตา กุมาริกาโย อลงฺกริตฺวา ปาสาทา โอรุยฺห อาคจฺฉนฺติยา ยสฺสา ปาทปริจาริกา หุตฺวา ตฺวา ฐิตาย อนฺตรา ยสฺสา กสฺสจิ

เม เอวรูปํ กุมาริกํ อาเนสฺสถ, กริสฺสามิ โว วจนนฺ”ติ ตํ สุวณฺณรูปกํ ทสฺเสสิ.

ท่านทั้ง ๒ โปรดนำนางกุมาริกาเช่นนี้มาให้ผม, ผมจะทำตามคำของท่านทั้ง ๒” แสดงรูปทองคำนั้น.

อถสฺส มาตาปิตโร อภิญฺญาเต พฺราหฺมเณ ปกฺโกสาเปตฺวา “อมฺหากํ ปุตฺโต มหาปุญฺโญ, อวสฺสํ อิมินา สทฺธึ กตปุญฺญา กุมาริกา ภวิสฺสติ, คจฺฉถ, อิมํ สุวณฺณรูปกํ คเหตฺวา เอวรูปึ กุมาริกํ อาหรถา”ติ ปหิณึสุ. เต “สาธู”ติ จาริกํ จรนฺตา มทฺทรฏฺเฐ สาคลนครํ คตา. ตสฺมึ จ นคเร เอกา โสพฺภสวสฺสุทฺเทสิกา อภิรูปา กุมาริกา อโหสิ. ตํ มาตาปิตโร สตฺตภูมิกสฺส ปาสาทสฺส อุปริตเล วาเสสุ. เตปิ โข พฺราหฺมณา “สเจ อิธ เอวรูปา กุมาริกา ภวิสฺสติ, อิมํ ทิสฺวา ‘อยํ อสุกกุลสฺส ธีตา วิย อภิรูปา’ติ วกฺขนฺตี”ติ ตํ สุวณฺณรูปกํ ติตฺถมคฺเค ฐเปตฺวา เอกมนฺเต นิสีทึสุ.

ลำดับนั้น พ่อแม่ของเขา ให้เรียกพราหมณ์ที่มีชื่อเสียงมาแล้ว ส่งไปด้วยคำว่า “ลูกชายของพวกเรา มีบุญมาก, คงจะมีกุมาริกาที่ได้ทำบุญร่วมกันกับเขาเป็นแน่, พวกท่านจงไป จงถือเอารูปปั้นทองคำนี้ไปด้วย แล้วนำนางกุมาริกาผู้เช่นนี้มา”. พราหมณ์เหล่านั้น รับคำว่า “ดีแล้ว” เที่ยวจาริกไปถึงนครสาคละ แคว้นมัททะ. อนึ่ง ในนครนั้น มีนางกุมาริการูปร่างงดงาม อายุราว ๑๖ ปี อยู่คนหนึ่ง. พ่อแม่ให้เธออยู่ชั้นบนของปราสาท ๗ ชั้น. แม้พราหมณ์เหล่านั้นแล คิดว่า “ถ้านครนี้ มีนางกุมาริกาเช่นนี้ไซร้, พวกมนุษย์เห็นรูปปั้นทองคำนี้ ก็จักพูดว่า ‘รูปปั้นนี้สวยเหมือนธิดาของตระกูลโน้น” จึงวางรูปปั้นทองคำนั้นไว้ ใกล้ทางไปท่าน้ำนั่ง ณ ที่เหมาะสม.

อถสฺสา กุมาริกาย ธาตี ตํ กุมาริกํ นฺหาเปตฺวา สยมฺปิ

ลำดับนั้น หญิงแม่นมของกุมาริกานั้นอาบน้ำให้นางแล้ว ตนเองจะอาบบ้าง

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นฺหายิตุกามา หุตฺวา ติตฺถํ อาคตา ตำ รูปกำ ทิสฺวา "ธีตา เม"ติ ปญฺญาย "อโห ทุพฺพินีตาสิ, อิทาเนวาหำ ตำ นฺหาเปตฺวา นิกฺขนฺตา, ตฺวำ มยา ปุเรตรำ อิธาคตาสี"ติ หตฺเถน ปหริตฺวา ถทฺธภาวญฺเจว นิพฺพิการญฺจ ญตฺวา "อยำ เม ธีตา'ติ สญฺญำ อกาสี, กินฺนาเมตนฺ"ติ อาห. อถ นำ เต พฺราหฺมณา "เอวรูปา เต อมฺม ธีตา"ติ ปุจฺฉึสุ. "อยำ มม ธีตุ สนฺติเก กึ อคฆตี"ติ. "เตนหิ เต ธีตรำ อมฺหากำ ทสฺเสหี"ติ. สา เตหิ สทฺธึ เคหำ คนฺตฺวา สามิกานำ อาโรเจสิ. เต พฺราหฺมเณหิ สทฺธึ กตปฏิสมฺโมทนา ธีตรำ โอตาเรตฺวา เหฏฺฐาปาสาเท สุวณฺณรูปกสฺส สนฺติเก ฐเปสุ. สุวณฺณรูปกำ นิปฺปภำ อโหสิ. พฺราหฺมณา ตำ เตสำ ทตฺวา กุมาริกำ ปฏิจฺฉาเปตฺวา คนฺตฺวา อนิตฺถิคนฺธกุมารสฺส มาตาปิตูนำ อาโรเจสุ. เต ตุฏฺฐมานสา "คจฺฉถ, นำ สีฆำ อาเนถา"ติ มหนฺเตน สกฺกาเรน ปหิณึสุ.

นำหายิตุกามา หุตวา ติตถำ อาคตา จึงมายังท่าน้ำ เห็นรูปปั้นนั้น ก็เข้าใจ ตำ รูปกำ ทิสวา "ธีตา เม"ติ ว่า "ธิดาของเรา" จึงพูดว่า "โอ สญญาย "อโห ทุพพินีตาสิ, แม่หัวดื้อ, ฉันพึ่งอาบน้ำให้เธอแล้วออก อิทาเนวาหำ ตำ นหาเปตวา นิกขนตา, มาเดี๋ยวนี้เอง, เธอยังมาที่นี่ ก่อนฉันอีก" ตวำ มยา ปุเรตรำ อิธาคตาสี"ติ ใช้มือตีทราบว่าเป็นของแข็งและไม่มีวิการ หตเถน ปหริตวา ถทธภาวญเจว จึงพูดว่า "เราเข้าใจว่า 'นี้เป็นธิดา นิพพิการญจ ญตวา "อยำ เม ของเรา' นั่นอะไรกันเล่า". ครั้งนั้น ธีตา'ติ สญญำ อกาสี, กินนาเมตน"ติ พราหมณ์เหล่านั้น ถามหญิงแม่นมว่า อาห. อถ นำ เต พราหมณา "แม่ ธิดาของท่านเป็นเช่นนี้หรือ". หญิง- "เอวรูปา เต อมม ธีตา"ติ แม่นมตอบว่า "หญิงนี้จะมีค่าอะไร ปุจฉึสุ. "อยำ มม ธีตุ สนติเก ในสำนักธิดาของฉัน". พวกพราหมณ์ กึ อคฆตี"ติ. "เตนหิ เต ธีตรำ กล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น ท่านจงแสดงธิดา อมหากำ ทสเสหี"ติ. สา เตหิ ของท่านแก่พวกเรา". หญิงแม่นมไปเรือน สทธึ เคหำ คนตวา สามิกานำ กับด้วยพราหมณ์เหล่านั้น บอกแก่ อาโรเจสิ. เต พราหมเณหิ สทธึ เจ้านาย. เจ้านายทำการต้อนรับ กตปฏิสมโมทนา ธีตรำ โอตาเรตวา พราหมณ์ทั้งหลาย แล้วให้ลูกสาวลงมา เหฏฐาปาสาเท สุวณณรูปกสส ยืนใกล้รูปปั้นทองคำ ณ ปราสาท สนติเก ฐเปสุ. สุวณณรูปกำ นิปปภำ ชั้นล่าง. รูปปั้นทองคำ ได้หมดรัศมี. อโหสิ. พราหมณา ตำ เตสำ ทตวา พวกพราหมณ์มอบรูปปั้นทองคำให้แก่นาย กุมาริกำ ปฏิจฉาเปตวา คนตวา ให้รับรองนางกุมาริกาแล้ว ไปบอก อนิตถิคนธกุมารสส มาตาปิตูนำ มารดาบิดาของอนิตถิคันธกุมาร. มารดา อาโรเจสุ. เต ตุฏฐมานสา "คจฉถ, บิดาเหล่านั้นดีใจ บอกว่า "พวกท่าน นำ สีฆำ อาเนถา"ติ มหนเตน จงไปนำนางมาด่วน" ส่งไปด้วย สกกาเรน ปหิณึสุ. สักการะเป็นอันมาก.

ธรรมบท.ป-ท.๖-๒๒

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กุมาโรปิ ตำ ปวตฺตึ สุตฺวา ฝ่ายกุมาร ได้ยินข่าวนั้น ก็เกิดความ
“กาฌฺจนรูปกโตปิ กิร อภิรูปตรา สิเน่หาด้วยอำนาจการฟังว่า “นัยว่า
ปาสาทิกา ทาริกา อตฺถี”ติ สวนวเสเนว มีนางทาริการูปร่างงดงาม น่ามองกว่า
สิเนหำ อุปฺปาเทตฺวา “สีฆำ อาเนถา”ติ รูปปั้นทองคำ” จึงกล่าวว่า “พวกท่าน
อาห. สาปิ โข ยานำ อาโรเปตฺวา จงนำนางมาด่วน”. นางกุมาริกา
อานียมานา อติสุขุมาลตาย ยานา- แม้นั้นแล ถูกคนอุ้มขึ้นยานแล้วนำมา
นุฆาเตน สมุปฺปาทิตวาตโรคา ถูกความกระทบกระทั่งแห่งยานทำให้
อนฺตรามคฺเคเยว กาลมกาสิ. กุมาโรปิ เกิดโรคลม ตายในระหว่างทางนั่นแหละ
“อาคตา อาคตา”ติ นิรนฺตรำ เพราะตนเป็นคนละเอียดอ่อนยิ่งนัก.
ปุจฺฉิ. ตสฺส อติสิเนเหน ปุจฺฉนฺตสฺส, กุมารก็ถามเสมอ ๆ ว่า “นางมาแล้ว
สหสา ว อนาโรเจตฺวา กติปาหำ หรือ ๆ”. เมื่อเขาถามถึงด้วยความสิเน่หา
วิกฺเขปำ กตฺวา ตมตฺถำ อาโรจยึสุ. ยิ่ง, พวกพราหมณ์ก็ไม่กล้าบอกโดยพลัน
โส “ตถารูปาย นาม อิตฺถิยา ทำการปิดบัง ๒-๓ วัน จึงบอกเรื่องนั้น.
สทฺธึ สมาคมำ นาลตฺถนฺ”ติ กุมารนั้นเสียใจว่า “เราไม่ได้สมาคมกับ
อุปฺปนฺนโทมนสฺโส ปพฺพเตน วิย หญิงเห็นปานนี้เสียแล้ว” ได้ถูกทุกข์โศก
โสกทุกฺเขน อชฺโฌตฺถโฏ อโหสิ. ประหนึ่งภูเขาท่วมทับ. พระศาสดา
สตฺถา ตสฺส อุปนิสฺสยำ ทิสฺวา ทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัยของเขา ได้
ปิณฺฑาย จรนฺโต ตำ เคหทฺวารำ เสด็จเที่ยวบิณฑบาตถึงประตูเรือนนั้น.
อคมาสิ. อถสฺส มาตาปิตโร สตฺถารำ ลำดับนั้น มารดาและบิดาของเขา นิมนต์
อนฺโตเคหำ ปเวเสตฺวา สกฺกจฺจำ พระศาสดาให้เสด็จเข้าไปภายในเรือน
ปริวิสึสุ. อังคาสโดยความเคารพ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา ภตฺตกิจฺจาวสาเน “กหํ อนิตฺถิคนฺธกุมาโร”ติ ปุจฺฉิ. ภนฺเต อาหารุปจฺเฉทํ กตฺวา อนฺโตคพฺเภ นิปนฺโน”ติ. “ปกฺโกสถ นนฺ”ติ. โส อาคนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิตฺวา สตฺถารา “กินฺนุ โข เต กุมาร พลวโสโก อุปฺปนฺโน”ติ วุตฺเต “อาม ภนฺเต, ‘เอวรูปา นาม อิตฺถี อนฺตรามคฺเค กาลกตา’ติ สุตฺวา พลวโสโก เม อุปฺปนฺโน, ภตฺตมฺปิ เม น ฉาเทตี”ติ. อถ นํ สตฺถา “ชานาสิ ปน ตฺวํ กุมาร กินฺเต นิสฺสาย โสโก อุปฺปนฺโน”ติ. “น ชานามิ ภนฺเต”ติ. “กามํ นิสฺสาย เต กุมาร พลวโสโก อุปฺปนฺโน, โสโก วา หิ ภยํ วา กามํ นิสฺสายเยว อุปฺปชฺชตี”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ในเวลาเสร็จภัตกิจ พระศาสดาตรัสถามว่า “อนิตถิคันธกุมารนั้นไปไหน”. มารดาบิดากราบทูลว่า “พระเจ้าข้า อนิตถิคันธกุมารนอนอดอาหารอยู่ภายในห้อง”. พระศาสดาตรัสว่า “จงเรียกเธอมา”. อนิตถิคันธกุมารนั้น มาถวายบังคมพระศาสดาแล้ว นั่ง ณ ที่เหมาะสม เมื่อพระศาสดาตรัสถามว่า “กุมาร ความโศกมีกำลังเกิดขึ้นแก่เธอหรือ” จึงกราบทูลว่า “อย่างนั้นพระเจ้าข้า, ความโศกมีกำลังเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะฟังว่า ‘หญิงเห็นปานนี้ตายระหว่างทางเสียแล้ว’ แม้ภัตข้าพระองค์ก็ไม่หิว”. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามเขาว่า “กุมาร ก็เธอทราบไหมว่า อาศัยอะไรความโศกจึงเกิดขึ้นแก่เธอ”. อนิตถิคันธกุมารกราบทูลว่า “ไม่ทราบ พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “กุมาร เพราะอาศัยกาม ความโศกมีกำลังจึงเกิดขึ้นแก่เธอ, เพราะทั้งความโศก ทั้งภัยเกิดเพราะอาศัยกามนั่นแหละ” แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

ธรรมบท.บ-ท.๖-๒๒

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๑๕. “กามโต ชายเต โสโก
กามโต ชายเต ภยं
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยนฺ”ติ.

ตตฺถ **กามโตติ** วตฺถุกาม-กิเลสกามโต. ทุพฺพิธโต ปเตตํ กามํ นิสฺสาย ชายตีติ.

๒๑๕. “ความโศก เกิดจากกาม. ภัยเกิดจากกาม เมื่อบุคคลเปลื้องออกจากกามได้แล้ว ความโศกจะไม่มี แล้วภัยจักมีมาจากไหน” ดังนี้.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **จากกาม** ความว่า จากวัตถุกามและกิเลสกาม. อธิบายว่า ทั้งความโศก ทั้งภัย แม้ทั้ง ๒ อย่างนั้น เกิดขึ้นได้เพราะอาศัยกาม.

เทสนาวสาเน อนิตฺถิคนฺธกุมาโร โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหีติ.

ในเวลาจบเทศนา อนิตถิคันธกุมาร ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล ดังนี้แล.

อนิตฺถิคนฺธกุมารวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องอนิตถิคันธกุมาร ที่ ๕ จบ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. อญฺญตรพฺราหฺมณวตฺถุ	๖. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง
๒๑๖. ตณฺหาย ชายเต โสโก ตณฺหาย ชายเต ภยํ ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.	๒๑๖. ความโศกเกิดเพราะตัณหา ภัยก็เกิดเพราะตัณหา เมื่อบุคคลเปลื้องออกจากตัณหาได้แล้ว ก็จะไม่มีความโศก แล้วภัยจักมีมาจากไหน.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. อญฺญตรพฺราหฺมณวตฺถุ

ตณฺหาย ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ พฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ.

๖. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ เชตวัน ปรารภพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความโศกเกิดเพราะตัณหา** เป็นต้น.

โส กิร มิจฺฉาทิฏฺฐิโก เอกทิวสํ นทีตีรํ คนฺตฺวา เขตฺตํ โสเธติ. สตฺถา ตสฺส อุปนิสฺสยสมฺปตฺตึ ทิสฺวา ตสฺส สนฺติกํ อคมาสิ. โส สตฺถารํ ทิสฺวาปิ สามีจิกมฺมํ อกตฺวา ว ตุณฺหี อโหสิ. อถ นํ สตฺถา ปุเรตรํ อาลปิตฺวา "พฺราหฺมณ กึ กโรสี"ติ อาห. "เขตฺตํ โภ โคตม โสเธมี"ติ. สตฺถา เอตฺตกเมว วตฺวา คโต. ปุนทิวเสปิสฺส เขตฺตํ กสิตุํ อาคตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา "พฺราหฺมณ กึ กโรสี"ติ ปุจฺฉิตฺวา "เขตฺตํ กสามิ โภ โคตมา"ติ สุตฺวา ปกฺกามิ. ปุนทิวสาทีสุปิ ตเถว คนฺตฺวา ปุจฺฉิตฺวา "โภ โคตโม เขตฺตํ วปามิ, นิทฺเธมิ, รกฺขามี"ติ สุตฺวา ปกฺกามิ.

ได้ยินว่า พราหมณ์นั้น เป็นมิจฉาทิฐิ วันหนึ่ง ไปสู่ฝั่งแม่น้ำแผ้วถางนา. พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัย-สมบัติของพราหมณ์ ได้เสด็จไปสำนักของเขา. เขา แม้เห็นพระศาสดา ก็ไม่ทำสามีจิกรรม ได้นิ่งเฉยเสีย. ลำดับนั้น พระศาสดาทรงทักเขาก่อนตรัสว่า "ท่านทำอะไรอยู่ พราหมณ์". พราหมณ์นั้นกราบทูลว่า "พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์แผ้วถางนา พระ-เจ้าข้า". พระศาสดาตรัสเท่านั้น ก็เสด็จผ่านไป. วันรุ่งขึ้น เมื่อเขามาไถนา พระศาสดาเสด็จไปใกล้แล้วตรัสถามว่า "ทำอะไรพราหมณ์" สดับว่า "ไถนา พระเจ้าข้า พระโคดมผู้เจริญ" ก็เสด็จหลีกไป. แม้ในวันอื่น ๆ เป็นต้น พระศาสดาก็เสด็จไปตรัสถามเช่นนั้น สดับว่า "พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กำลังหว่าน, กำลังไขน้ำ, กำลังรักษานา" แล้วเสด็จหลีกไป.

อถ นำ เอกทิวสำ พราหมโณ อาห "โภ โคตม ตฺวำ มม เขตฺตำ โสธนทิวสโต ปฏฺฐาย อาคโต, สเจ เม สสฺสำ สมฺปชฺชิสฺสติ, ตุยฺหำปิ สำวิภาคำ กริสฺสามิ, ตุยฺหำ อทตฺวา สยำ น ขาทิสฺสามิ, อิโตทานิ ปฏฺฐาย ตฺวำ มม สหาโย"ติ.

ต่อมาวันหนึ่ง พราหมณ์กราบทูลพระศาสดาว่า "พระโคดมผู้เจริญ พระองค์เสด็จมาเริ่มตั้งแต่ข้าพระองค์แผ้วถางนา ถ้าหากข้าวกล้าของข้าพระองค์สมบูรณ์เต็มที่ไซร้, ข้าพระองค์จะทำการแบ่งให้พระองค์, ยังไม่ถวายพระองค์ ตัวเองก็จะไม่บริโภค, บัดนี้ เป็นต้นไป พระองค์เป็นสหายของข้าพระองค์".

อถสฺส อปเรน สมเยน สสฺสำ สมฺปชฺชิ. ตสฺส "สมฺปนฺนำ เม สสฺสำ, เสฺวทานิ ลายาเปสฺสามี"ติ ลายนตฺถำ กตฺตพฺพกิจฺจสฺส รตฺตึ มหาเมโฆ วสฺสิตฺวา สพฺพำ สสฺสำ หริ. เขตฺตำ ตจฺเฉตฺวา ฐปิตสทิสำ อโหสิ. สตฺถา ปน ปฐมทิวสำเยว "ตำ สสฺสำ น สมฺปชฺชิสฺสตี"ติ อญฺญาสิ. พฺราหฺมโณ ปาโตว "เขตฺตำ โอโลเกสฺสามี"ติ คโต ตุจฺฉำ เขตฺตำ ทิสฺวา อุปฺปนฺนพลวโสโก จินฺเตสิ "สมโณ โคตโม มม เขตฺตำ สมฺปชฺชิ" ติ ตสฺส "สมฺปนฺนำ เม สสฺสำ, เสฺวทานิ ลายาเปสฺสามี"ติ ลายนตฺถำ กตฺตพฺพกิจฺจสฺส รตฺตึ มหาเมโฆ วสฺสิตฺวา สพฺพำ สสฺสำ หริ. เขตฺตำ ตจฺเฉตฺวา ฐปิตสทิสำ อโหสิ. สตฺถา ปน ปฐมทิวสำเยว "ตำ สสฺสำ น สมฺปชฺชิสฺสตี"ติ อญฺญาสิ. พฺราหฺมโณ ปาโตว "เขตฺตำ โอโลเกสฺสามี"ติ คโต ตุจฺฉำ เขตฺตำ ทิสฺวา อุปฺปนฺนพลวโสโก จินฺเตสิ

ครั้นโดยสมัยอื่น ข้าวกล้าของเขาสมบูรณ์ดี. เมื่อเขาทำกิจทุกอย่างเพื่อเกี่ยว ด้วยตั้งใจว่า "ข้าวกล้าของเราสมบูรณ์ดี, ตั้งแต่พรุ่งนี้ เราจักให้เกี่ยว" ตกกลางคืน มหาเมฆยังฝนให้ตก พัดพาข้าวกล้าไปหมด. น่าได้เป็นเช่นที่เขาถางไว้. ก็วันแรกทีเดียว พระศาสดาได้ทรงทราบว่า "ข้าวกล้านั้น จักไม่สมบูรณ์". พราหมณ์ไปแต่เช้าตรู่ ด้วยอันคิดว่า "จักดูนา" เห็นนาว่างเปล่า โศกเศร้าอย่างมาก คิดว่า "พระสมณโคดม เสด็จมาเริ่มตั้งแต่เราแผ้ว-

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสธนกาลโต ปฏฺฐาย อาคโต; อหัปิ ตำ อิมสฺมึ สสฺเส นิปฺผนฺเน, ตุยฺหัปิ สำวิภาคำ กริสฺสามิ, ตุยฺหำ อทตฺวา สยำ น ขาทิสฺสามิ, อิโตทานิ ตฺวำ มม สหาโย'ติ อวจำ, โสปิ เม มโนรโถ มตฺถกำ น ปาปุณี"ติ. โส อาหารุปจฺเฉทำ กตฺวา มญฺจเก นิปชฺชิ. อถสฺส สตฺถา เคหทฺวารำ อคมาสิ. โส สตฺถุ อาคมนำ สุตฺวา "สหายำ เม อาเนตฺวา อิธ นิสีทาเปถา"ติ อาห. ปริชโน ตถา อกาสิ.

สตฺถา นิสีทิตฺวา "กหำ พฺราหฺมโณ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "คพฺเภ นิปนฺโน"ติ วุตฺเต, "ปกฺโกสถ นนฺ"ติ ปกฺโกสาเปตฺวา อาคนฺตฺวา เอกมนฺตำ นิสินฺนำ อาห "กึ พฺราหฺมณา"ติ. "โภ โคตม ตุเมฺห มม เขตฺตำ โสธนทิวสโต ปฏฺฐาย อาคตา, อหัปิ 'สสฺเส นิปฺผนฺเน, ตุมฺหากัปิ สำวิภาคำ กริสฺสามี'ติ อวจำ, โส เม มโนรโถ น นิปฺผนฺโน, เตน เม โสโก อุปฺปนฺโน, ภตฺตำปิ เม นจฺฉาเทตี"ติ.

โสธนกาลโต ปฏฺฐาย อาคโต; อหัปิ ถางนา, แม้เราก็ได้กราบทูลพระศาสดา ตำ 'อิมสฺมึ สสฺเส นิปฺผนฺเน, ว่า 'เมื่อข้าวกล้านี้สมบูรณ์ ก็จะทำการ ตุยฺหัปิ สำวิภาคำ กริสฺสามิ, ตุยฺหำ แบ่งแม้แก่พระองค์, ไม่ถวายพระองค์ อทตฺวา สยำ น ขาทิสฺสามิ, ก็จะไม่บริโภคเอง, บัดนี้เป็นต้นไป อิโตทานิ ตฺวำ มม สหาโย'ติ พระองค์เป็นสหายของข้าพระองค์' อวจำ, โสปิ เม มโนรโถ มตฺถกำ มโนรถแม้นั้นของเรา ไม่ถึงที่สุด". น ปาปุณี"ติ. โส อาหารุปจฺเฉทำ พราหมณ์นั้น นอนอดอาหารอยู่บนเตียง. กตฺวา มญฺจเก นิปชฺชิ. อถสฺส ทีนั้นพระศาสดาได้เสด็จไปสู่ประตูเรือน สตฺถา เคหทฺวารำ อคมาสิ. โส เขา. เขาฟังว่าพระศาสดาเสด็จมา จึงสั่ง สตฺถุ อาคมนำ สุตฺวา "สหายำ เม บริวารว่า "พวกเธอจงนำสหายของ อาเนตฺวา อิธ นิสีทาเปถา"ติ อาห. เรามา ให้นั่ง ณ ที่นี้". ชนบริวาร ปริชโน ตถา อกาสิ. ได้ทำเช่นนั้น.

สตฺถา นิสีทิตฺวา "กหำ พฺราหฺมโณ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "คพฺเภ นิปนฺโน"ติ วุตฺเต, "ปกฺโกสถ นนฺ"ติ ปกฺโกสาเปตฺวา อาคนฺตฺวา เอกมนฺตำ นิสินฺนำ อาห "กึ พฺราหฺมณา"ติ. "โภ โคตม ตุเมฺห มม เขตฺตำ โสธนทิวสโต ปฏฺฐาย อาคตา, อหัปิ 'สสฺเส นิปฺผนฺเน, ตุมฺหากัปิ สำวิภาคำ กริสฺสามี'ติ อวจำ, โส เม มโนรโถ น นิปฺผนฺโน, เตน เม โสโก อุปฺปนฺโน, ภตฺตำปิ เม นจฺฉาเทตี"ติ.

พระศาสดาประทับนั่งแล้ว ตรัสถามว่า "พราหมณ์ไปไหน" เมื่อชนบริวาร กราบทูลว่า "นอนอยู่ในห้อง" จึงรับสั่งให้เรียกมาว่า "พวกเธอ จงเรียกพราหมณ์นั้นมา" แล้วตรัสกับพราหมณ์ผู้มานั่ง ณ ที่เหมาะสมว่า "เป็นอะไรหรือพราหมณ์". พราหมณ์กราบทูลว่า "พระโคดมผู้เจริญ พระองค์เสด็จมาเริ่มตั้งแต่วันที่ข้าพระองค์แผ้วถางนา แม้ข้าพระองค์ก็ได้กราบทูลว่า 'เมื่อข้าวกล้าสมบูรณ์, จักทำการแบ่งให้แก่

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระองค์บ้าง' มโนรถของข้าพระองค์นั้นไม่สำเร็จ, เพราะเหตุนั้น ความโศกจึงเกิดแก่ข้าพระองค์, แม้ภัตร ข้าพระองค์ก็ไม่อยากกิน".

อถ นำ สตฺถา "ชานาสิ ปน พฺราหฺมณ 'กินฺเต นิสฺสาย โสโก อุปฺปนฺโน"ติ ปุจฺฉิตฺวา "น ชานามิ โภ โคตม ตฺวำ ปน ชานาสี"ติ วุตฺเต, "อาม พฺราหฺมณ อุปฺปชฺชมาโน หิ โสโก วา ภยำ วา ตณฺหำ นิสฺสาย อุปฺปชฺชตี"ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามพราหมณ์ว่า "พราหมณ์ ก็เธอทราบไหมว่า 'อาศัยอะไร ความโศกจึงเกิดขึ้นแก่เธอ" เมื่อเขากราบทูลว่า "พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ทราบ ก็พระองค์ทรงทราบหรือ" จึงตรัสว่า "ใช่พราหมณ์ เพราะทั้งความโศก ทั้งภัย จะเกิดขึ้นได้ก็อาศัยตัณหาเกิดขึ้น" แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๑๖. "ตณฺหาย ชายเต โสโก
ตณฺหาย ชายเต ภยำ
ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส
นตฺถิ โสโก กุโต ภยนฺ"ติ.

๒๑๖. "ความโศก เกิดเพราะตัณหา ภัยก็เกิดเพราะตัณหา เมื่อบุคคลเปลื้องออกจากตัณหาได้แล้ว ก็จะไม่มีความโศก แล้วภัยจะมีมาจากไหน".

ตตฺถ **ตณฺหายาติ** ฉทฺวาริกตณฺหาย. เอตำ ตณฺหำ นิสฺสาย อุปฺปชฺชตีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เพราะตัณหา** ความว่า เพราะตัณหาอันเป็นไปในทวาร ๖. อธิบายว่า ทั้งความโศก ทั้งภัย เกิดเพราะอาศัยตัณหานั่น.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน พฺราหฺมโณ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหีติ.

ในเวลาจบเทศนา พราหมณ์ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล ดังนี้แล.

อญฺญตรพฺราหฺมณวตฺถุ ฉฏฺฐํ.

เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง ที่ ๖ จบ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. ปญฺจสตทารกวตฺถุ

๒๑๗. สีลทสฺสนสมฺปนฺนำ
ธมฺมฏฺฐำ สจฺจวาทินำ
อตฺตโน กมฺมกุพฺพานำ
ตำ ชโน กุรุเต ปิยำ.

๗. เรื่องเด็ก ๕๐๐ คน

๒๑๗. ชนย่อมทำบุคคล ผู้สมบูรณ์ด้วย
ศีลและทัสสนะ ตั้งอยู่ในธรรม
กล่าวคำสัตย์ ทำงานของตนให้
เป็นที่รัก.

ธรรมบท-ท.๖-๒๒

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. ปญฺจสตทารกวตฺถุ

สีลทสฺสนสมฺปนฺนนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต อนฺตรามคฺเค ปญฺจสเต ทารเก อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตฺถา อสีติมหาเถเรหิ สทฺธึ ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโร ราชคหํ ปิณฺฑาย ปวิสนฺโต เอกสฺมึ ฉณทิวเส ปญฺจสเต ทารเก ปูวปจฺฉิโย อุกฺขิปาเปตฺวา นครา นิกฺขมฺม อุยฺยานํ คจฺฉนฺเต อทฺทส. เตปิ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปกฺกมึสุ เอกํ ภิกฺขุปิ "ปูวํ คณฺหถา"ติ น วทีสุ. สตฺถา เตสํ คตกาเล ภิกฺขู อาห "ขาทิสฺสถ ภิกฺขเว ปูเว"ติ. "กหํ ภนฺเต ปูวา"ติ. "กึ น ปสฺสถ ทารเก ปูวปจฺฉิโย อุกฺขิปาเปตฺวา อติกฺกมนฺเต"ติ. "ภนฺเต เอวรูปา นาม ทารกา กสฺสจิ ปูวํ น เทนฺตี"ติ.

๗. เรื่องเด็ก ๕๐๐ คน

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ เวฬุวัน ทรงปรารภเด็ก ๕๐๐ คน ระหว่างทาง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้สมบูรณ์ด้วยศีลและทัสสนะ** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พระศาสดากับภิกษุบริวาร ๕๐๐ รูป พร้อมด้วยพระมหาเถระ ๘๐ รูป เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ ทอดพระเนตรเห็นเด็ก ๕๐๐ คน ต่างช่วยกันยกกระเช้าขนม ออกจากเมืองมุ่งหน้าสู่สวนดอกไม้ ในวันมหรสพวันหนึ่ง. เด็กแม้เหล่านั้น ถวายบังคมพระศาสดาแล้วหลีกไป ไม่กล่าวแม้กะภิกษุรูปหนึ่งว่า "ขอท่านจงรับเอาขนม". ในเวลาที่เด็กเหล่านั้นจากไปแล้ว พระศาสดาตรัสกับพวกภิกษุว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจักฉันขนมหรือเปล่า". พวกภิกษุทูลถามว่า "มีขนมที่ไหน พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "พวกเธอไม่เห็นพวกเด็กที่ช่วยกันยกกระเช้าขนมเดินไปหรือ". พวกภิกษุกราบทูลว่า "พระ-

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เจ้าข้า พวกเด็กชื่อเห็นปานนี้ ไม่ถวายขนมแก่ใคร ๆ".

"ภิกฺขเว กิญฺจาปิ เอเต มํ วา ตุเมฺห วา ปูเวหิ น นิมนฺตยึสุ, ปูวสามิโก ปน ภิกฺขุ ปจฺฉโต อาคจฺฉติ, ปูเว ขาทิตฺวา ว คนฺตุ วฏฺฏตี"ติ. พุทฺธานํ หิ เอกปุคฺคเลปิ อิสฺสา วา ปโทโส วา นตฺถิ, ตสฺมา อิมํ วตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ อาทาย เอกสฺมึ รุกฺขมูเล ฉายาย นิสีทิ.

พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เด็กเหล่านั่น ไม่นิมนต์เรา หรือพวกเธอด้วยขนมก็จริงอยู่, แต่ภิกษุเจ้าของขนมกำลังเดินมาข้างหลัง, พวกเราควรฉันขนมแล้วเดินทางต่อเถิด". จริงอยู่ พระ-พุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่มีความริษยาหรือการประทุษร้าย แม้ในบุคคลคนหนึ่ง เพราะฉะนั้น พระศาสดา ครั้นตรัสคำนี้แล้ว พาภิกษุสงฆ์นั่งใต้ร่มเงาต้นไม้ต้นหนึ่ง.

ทารกา มหากสฺสปตฺเถรํ ปจฺฉโต อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสิเนหา ปีติเวเคน ปริปุณฺณสรีรา หุตฺวา ปจฺฉิโย โอตาเรตฺวา เถรํ ปญฺจ-ปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา ปูเว ปจฺฉีหิ สทฺธึเยว อุกฺขิปิตฺวา "คณฺหถ ภนฺเต"ติ เถรํ วทึสุ. อถ เน เถโร อาห "เอส สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตฺวา รุกฺขมูเล นิสินฺโน, ตุเมฺห เทยฺยธมฺมํ อาทาย คนฺตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส สวิภาคํ กโรถา"ติ. เต "สาธุ ภนฺเต"ติ

พวกเด็กเห็นพระมหากัสสปเถระเดินมาหลังสุด เกิดความสิเน่หา ร่างกายซาบซ่านด้วยกำลังปีติ วางกระเช้าขนมลงไหว้พระเถระด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ยกขนมพร้อมทั้งกระเช้าทีเดียว กล่าวกะพระเถระว่า "นิมนต์รับเถิด ขอรับ". ลำดับนั้น พระเถระบอกพวกเด็กว่า "นั่นพระศาสดาพาภิกษุสงฆ์นั่ง ณ โคนไม้, พวกเธอถือเอาไทยธรรมไปแบ่งส่วนภิกษุสงฆ์เถิด". พวกเด็กรับคำว่า "ดีละ ขอรับ" กลับไปพร้อมพระเถระ

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิวตฺติตฺวา เถเรน สทฺธึเยว คนฺตฺวา นั่นแล ถวายขนม ยืนดู ณ ที่เหมาะสม
ปูเว ทตฺวา โอโลกยมานา เอกมนฺเต เวลาฉันเสร็จ ได้ถวายน้ำ.
ฐตฺวา ปริโภคาวสาเน อุทกํ อทํสุ.

ภิกฺขู อุชฺฌายึสุ “ทารเกหิ มุโขโลกเนน ภิกษุทั้งหลาย พากันยกโทษว่า “พวก
ภิกฺขา ทินฺนา, สมฺมาสมฺพุทฺธํ วา เด็กถวายภิกษา เพราะเห็นแก่หน้า,
มหาเถเร วา ปูเวหิ อปุจฺฉิตฺวา ไม่ทูลถามเรื่องขนมกับพระสัมมาสัมพุทธ-
มหากสฺสปตฺเถรํ ทิสฺวา ปูเว ปจฺฉีหิ เจ้า หรือพระมหาเถระ พบพระมหา-
สทฺธึเยว อาทาย อาคมีสู”ติ. กัสสปเถระ ต่างพากันยกขนมพร้อม
กระเข้ามาแล้ว”.

สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว พระศาสดา สดับถ้อยคำของภิกษุ
มม ปุตฺเตน มหากสฺสเปน สทิโส เหล่านั้นแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
ภิกฺขุ เทวมนุสฺสานํ ปิโย โหติ, ภิกษุเช่นกับมหากัสสปะบุตรของเรา
เต จ ตสฺส จตุปฺปจฺจยปูชํ ย่อมเป็นที่รักของเหล่าทวยเทพและมนุษย์,
กโรนฺติเยวา”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห พวกเขาย่อมบูชามหากัสสปะด้วยปัจจัย
๔” แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๑๗. “สีลทสฺสนสมฺปนฺนํ ๒๑๗. “ชนย่อมทำบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล
ธมฺมฏฺฐํ สจฺจวาทินํ และทัสสนะ ตั้งอยู่ในธรรม กล่าว
อตฺตโน กมฺมกุพฺพานํ คำสัตย์ ทำงานของตน ให้เป็น
ตํ ชโน กรเต ปิยน”ติ. ที่รัก”.

ตตฺถ **สีลทสฺสนสมฺปนฺนนฺติ** บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า
จตุปาริสุทฺธิสีเลน เจว มคฺคผล- **สมบูรณ์ด้วยศีลและทัสสนะ** ความว่า

สมฺปยุตฺเตน จ สมฺมาทสฺสเนน สมฺปนฺนำ. สมบูรณ์ด้วยจตุปาริสุทธิศีลและสัมมาทัสสนะที่สัมปยุตด้วยมรรคผล.

ธมฺมฏฺฐนฺติ นวิเธ โลกุตฺตรธมฺเม จิตำ สจฺฉิกตโลกุตฺตรธมฺมนฺติ อตฺโถ. **สจฺจวาทินนฺติ** จตุนฺนำ สจฺจานำ โสฬสหากาเรหิ สจฺฉิกตตฺตา สจฺจญาเณน สจฺจวาทินำ. **อตฺตโน กมฺมกุพฺพานนฺติ** อตฺตโน กมฺมำ นาม ติสฺโส สิกฺขา, ตา ปูรยมานนฺติ อตฺโถ. **ตำ ชโนติ** ตำ ปุคฺคลำ โลกิยมหาชโน ปิยำ กโรติ ทฏฺฐุกาโม วนฺทิตุกาโม จตุปจฺจยปูชาย ปูเชตุกาโม โหติเยวาติ อตฺโถ.

คำว่า **ตั้งอยู่ในธรรม** ได้แก่ ตั้งมั่นในโลกุตรธรรม ๙ อย่าง อธิบายว่ากระทำโลกุตรธรรมให้แจ้ง. คำว่า **กล่าวคำสัตย์** ความว่า ชื่อว่า มีปกติกล่าวคำสัตย์ ด้วยสัจจญาณ เหตุทำสัจจะ ๔ ให้แจ้งด้วยอาการ ๑๖. คำว่า **ผู้ทำการงานของตน** ความว่า สิกขา ๓ ชื่อว่า การงานของตน, ผู้บำเพ็ญสิกขา ๓ เหล่านั้น. คำว่า **ชน** (ย่อมทำ) **บุคคลนั้น** ความว่า โลกิยมหาชน ย่อมทำบุคคลนั้น ให้เป็นที่รัก คือ อยากจะเห็น อยากจะไหว้ อยากจะบูชาด้วยการบูชาด้วยปัจจัย ๔.

เทสนาวสาเน สพฺเพปิ เต ทารกา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหึสูติ.

ในกาลจบเทศนา เด็กเหล่านั้นทั้งหมด ดำรงในโสดาปัตติผล ดังนี้แล.

ปญฺจสตทารกวตฺถุ สตฺตมำ.

เรื่องเด็ก ๕๐๐ คน ที่ ๗ จบ.

ธรรมทาน-ท.๖-๒๓

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. อนาคามิตฺเถรวตฺถุ

๒๑๘. ฉนฺทชาโต อนกฺขาเต
มนสา จ ปุโฏ สิยา
กาเมสุ อปฺปฏิพทฺธจิตฺโต
“อุทฺธโสโต”ติ วุจฺจติ.

๘. เรื่องพระอนาคามีเถระ

๒๑๘. ภิกษุเกิดฉันทะ ในพระนิพพาน
ที่ใคร ๆ บอกไม่ได้ พึงเป็นผู้อันใจ
ถูกต้องแล้วก็ดี ไม่มีใจผูกพัน
ในกามก็ดี ท่านเรียกว่า “ผู้มี
กระแส ในเบื้องบน”.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. อนาคามิตฺเถรวตฺถุ

ฉนฺทชาโตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต เอกํ อนาคามิตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ตสฺส เถรสฺส สทฺธิวิหาริกา ปุจฺฉึสุ "อตฺถิ ปน โว ภนฺเต วิเสสาธิคโม"ติ. เถโร "อนาคามิผลํ นาม คหฏฺฐาปิ ปาปุณนฺติ, อรหตฺตํ ปตฺตกาเลเยว เตหิ สทฺธึ กเถสฺสามี"ติ หรายมาโน กิญฺจิ อกเถตฺวา ว กาลกโต สุทฺธาวาสเทวโลเก นิพฺพตฺติ. อถสฺส สทฺธิวิหาริกา โรทิตฺวา ปริเทวิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา โรทนฺตา ว เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. อถ เน สตฺถา "กึ ภิกฺขเว โรทถา"ติ อาห. "อุปชฺฌาโย โน ภนฺเต กาลกโต"ติ. "โหตุ ภิกฺขเว, มา จินฺตยิตฺถ, ธุวธมฺโม นาเมโส"ติ. "อาม ภนฺเต, มยํปิ ชานาม, อปิจ มยํ อุปชฺฌายํ วิเสสาธิคมํ ปุจฺฉิมฺหา, โส กิญฺจิ

๘. เรื่องพระอนาคามีเถระ

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน ทรงปรารภพระอนาคามีเถระองค์หนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ภิกษุเกิดฉันทะ** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พวกสัทธิวิหาริกถามพระเถระนั้นว่า "ก็ท่านมีการบรรลุคุณวิเศษแล้วหรือ ขอรับ". พระเถระละอายว่า "ขนาดคฤหัสถ์ ยังบรรลุชื่ออนาคามิผล, เวลาบรรลุพระอรหัตผลแล้วนั่นแล เราจักบอกกับพวกเขา" ไม่พูดอะไรเลย มรณภาพ บังเกิด ณ เทวโลกชั้นสุทธาวาส. ครั้งนั้น พวกสัทธิวิหาริกของท่าน ต่างร่ำไห้ไปสำนักพระศาสดา ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว นั่งร้องไห้ ณ ที่สุดข้างหนึ่ง. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับพวกเธอว่า "ภิกษุทั้งหลาย เธอร้องไห้ทำไม". พวกภิกษุกราบทูลว่า "อุปัชฌาย์ของพวกข้าพระองค์มรณภาพแล้ว พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ช่างเถิด ภิกษุทั้งหลาย อย่าคิดมากเลย, นั่นชื่อว่าเป็นธรรมดาแน่นอน". พวกภิกษุกราบทูล

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อกเถตฺวา ว กาลกโต, เตนมฺห ทุกฺขิตา"ติ.

ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า แม้พวกข้าพระองค์ ก็ทราบอยู่, อีก-อย่างหนึ่ง พวกข้าพระองค์ ถามอุปัชฌาย์ถึงเรื่องการบรรลุคุณวิเศษ, ท่านยังไม่ทันพูดอะไร ๆ ก็มรณภาพเสียแล้ว, เพราะเหตุนั้น พวกข้าพระองค์จึงได้รับทุกข์".

สตฺถา "ภิกฺขเว มา จินฺตยิตฺถ, อุปชฺฌาเยน โว อนาคามิผลํ ปตฺตํ, โส 'ทิหีเปตฺวา ปาปุณนฺติ, อรหตฺตํ ปตฺวา ว เนสํ กเถสฺสามี'ติ หรายนฺโต ตุมฺหากํ กิญฺจิ อกเถตฺวา ว กาลํ กตฺวา สุทฺธาวาเสสุ นิพฺพตฺโต อสฺสาสถ ภิกฺขเว, อุปชฺฌาโย โว กาเมสุ อปฺปฏิพทฺธจิตฺตํ ปตฺโต อุทฺธโสโต"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดาตรัสว่า "อย่าคิดมากเลย ภิกษุทั้งหลาย, อุปัชฌาย์ของพวกเธอบรรลุอนาคามิผล, เธอละอายว่า 'แม้คฤหัสถ์ ก็บรรลุอนาคามิผลได้ เรา บรรลุอรหัตผล ก่อนแล้ว จักบอกพวกสัทธิวิหาริกเหล่านั้น' ไม่ทันกล่าวอะไร ๆ แก่พวกเธอ ก็มรณภาพเสียก่อน บังเกิดในสุทธาวาสสบายใจได้นะภิกษุทั้งหลาย, อุปัชฌาย์พวกเธอ ถึงความมีใจไม่ผูกพันในกาม มีกระแสเบื้องบน" แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๑๘. "ฉนฺทชาโต อนกฺขาเต มนสา จ ผุโฏ สิยา
กาเมสุ อปฺปฏิพทฺธจิตฺโต
"อุทฺธโสโต"ติ วุจฺจตี"ติ.

๒๑๘. "ภิกษุเกิดฉันทะในพระนิพพาน ที่ใคร ๆ บอกไม่ได้ พึงเป็นผู้อันใจถูกต้องแล้วก็ดี ไม่มีใจผูกพันในกามก็ดี ท่านเรียกว่า "ผู้มีกระแสในเบื้องบน".

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **ฉนฺทชาโตติ** กตฺตุกมฺยตา-ฉนฺทวเสน ชาตฉนฺโท อุสฺสาหปฺปตฺโต. **อนกฺขาเตติ** นิพฺพาเน. ตญฺหิ "อสุเกน กตํ วา นีลาทีสุ เอวรูปํ วา"ติ อวตฺตพฺพตาย อนกฺขาตํ นาม.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เกิดฉันทะ** ความว่า เกิดฉันทะ ด้วยอำนาจปรารถนาจะทำ คือถึงอุตสาหะแล้ว. คำว่า **ทีใคร ๆ บอกไม่ได้** ความว่า พระนิพพาน. ความจริงพระนิพพานนั้นได้ชื่อว่า อนักขาตะ เพราะบอกไม่ได้ว่า "ปัจจัยโน้นทำ หรือมีสีเขียวเป็นต้น สีเห็นปานนี้".

มนสา จ ผุโฏ สิยาติ เหฏฺฐิเมหิ ตีหิ มคฺคผลจิตฺเตหิ ผุฏฺโฐ ปูริโต ภเวยฺย. **อปฺปฏิพทฺธจิตฺโตติ** อนาคามิมคฺควเสน กาเมสุ จ อปฺปฏิพทฺธจิตฺโต. **อุทฺธโสโตติ** เอวรูโป ภิกฺขุ อวิเหสุ นิพฺพตฺติตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ปฏิสนฺธิวเสน อกนิฏฺฐํ คจฺฉนฺโต "อุทฺธโสโต"ติ วุจฺจติ, ตาทิโส โว อุปชฺฌาโยติ อตฺโถ.

คำว่า **ผู้อันใจถูกต้องแล้ว** ความว่า เป็นผู้ถูกใจที่ประกอบด้วยมรรคผล ๓ เบื้องต่ำ ถูกต้อง คือ ให้เต็ม. คำว่า **มีจิตไม่ผูกพัน** ความว่า มีจิตไม่ผูกพันในกาม ด้วยอำนาจอนาคามิมรรค. คำว่า **มีกระแสเบื้องบน** ความว่า ภิกษุเช่นนี้บังเกิดในชั้นอวิหา ถัดนั้นไปก็บังเกิดชั้นอกนิฏฐา ด้วยอำนาจปฏิสนธิ ท่านเรียกว่า "ผู้มีกระแสเบื้องบน" อุปัชฌาย์พวกเธอ เป็นเช่นนี้.

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขู อรหตฺตผเล ปติฏฺฐหึสุ. มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

เวลาจบเทศนา พวกภิกษุเหล่านั้นดำรงในอรหัตผล. เทศนาได้มีประโยชน์แก่มหาชน.

อนาคามิตฺเถรวตฺถุ อฏฺฐมํ.

เรื่องพระอนาคามีเถระ ที่ ๘ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๖-๒๓

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. นนฺทิยวตฺถุ

๒๑๙. จิรปฺปวาสึ ปุริสํ
ทูรโต โสตฺถิมาคตํ
ญาตี มิตฺตา สุหชฺชา จ
อภินนฺทนฺติ อาคตํ

๒๒๐. ตเถว กตปุญฺญมฺปิ
อสฺมา โลกา ปรํ คตํ
ปุญฺญานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ
ปิยํ ญาตีว อาคตํ.

๙. เรื่องนายนันทิยะ

๒๑๙. ญาติ มิตร และคนมีใจดี เห็นบุรุษ
ผู้จากไปนาน กลับมาอย่างปลอด-
ภัยแต่ที่ไกล ยินดีว่า เขามาแล้ว
ฉันใด

๒๒๐. บุญก็ต้อนรับคนผู้ทำบุญไว้ ซึ่งไป
จากโลกนี้สู่โลกอื่น ดุจญาติ
ต้อนรับคนผู้เป็นที่รัก ซึ่งกลับมา
ฉะนั้น.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. นนฺทิยวตฺถุ

จิรปฺปวาสินฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา อิสิปตเน วิหรนฺโต นนฺทิยํ อิสิปตนะ อารพฺภ กเถสิ.

พาราณสิยํ กิร สทฺธา-สมฺปนฺนสฺส กุลสฺส นนฺทิโย นาม ปุตฺโต อโหสิ. โส มาตาปิตูนํ อนุรูโป สทฺธาสมฺปนฺโน สงฺฆุปฏฺฐาโก ว อโหสิ. อถสฺส มาตาปิตโร วยปฺปตฺตกาเล สมฺมุขเคหโต มาตุลธีตรํ เรวตึ นาม อาเนตุกามา อเหสุ. สา ปน อสฺสทฺธา อทานสีลา. นนฺทิโย ตํ น อิจฺฉิ. อถสฺส มาตา เรวตึ อาห “อมฺม ตฺวํ อิมสฺมึ เคเห ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิสชฺชนฏฺฐานํ อุปลิมฺปิตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปหิ, อาธารเก ฐเปหิ, ภิกฺขูนํ อาคตกาเล ปตฺตํ คเหตฺวา นิสีทาเปตฺวา ธมฺมกรเกน ปานียํ ปริสฺสาเวตฺวา ภุตฺตกาเล ปตฺเต โธวา, เอวํ เม ปุตฺตสฺส อาราธิกา ภวิสฺสสี”ติ. สา ตถา อกาสิ.

๙. เรื่องนายนันทิยะ

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนะ ทรงปรารภนายนันทิยะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้จากไปนาน** เป็นต้น.

ทราบว่า ในเมืองพาราณสี ได้มีบุตรชายของตระกูลผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ชื่อนันทิยะ. เขาเป็นผู้มีศรัทธา บำรุงพระสงฆ์ อนุรูปต่อมารดาบิดาเทียว. ต่อมา ในเวลาเขาเติบโตขึ้น มารดาบิดาปรารถนาจะนำลูกสาวลุง ชื่อเรวดี จากเรือนที่ติดกันมาเพื่อเขา. แต่นางเป็นคนไม่มีศรัทธา มีปกติไม่ให้. นายนันทิยะ จึงไม่ต้องการเธอ. ต่อมา มารดาเขาบอกนางเรวดีว่า “แม่ เธอฉาบที่นั่งสำหรับภิกษุสงฆ์แล้ว จงปูลาดอาสนะ ในเรือนนี้, ตั้งเชิงบาตรไว้, ในเวลาภิกษุมารับบาตร นิมนต์ให้นั่ง เอาธมกรกกรองน้ำ เวลาฉันเสร็จก็ล้างบาตร, ทำเช่นนี้ ลูกชายเราก็จะพึงพอใจเธอ”. นางได้ทำเช่นที่บอก. ลำดับนั้น มารดาบิดาบอกกิริยานั้นแก่ลูกชายว่า “นางอดทนต่อโอวาท”

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมบท ภ.บ.-ท.๑-๓๒-๑๔๓

อถ นं "โอวาทกฺขมา ชาตา"ติ ปุตฺตสฺส อาโรเจตฺวา เตน "สาธู"ติ สมฺปฏิจฺฉิเต, ทิวสं รปาเปตฺวา อาวาหं กรีสุ.

เมื่อเขารับว่า "ดีครับ" จึงกำหนดวันหมั้นแล้ว ทำอาวาหมงคล.

อถ นं นนฺทิโย อาห "สเจ ภิกฺขุสංฆญฺจ มาตาปิตโร จ เม อุปฏฺฐหิสฺสสิ, เอวं อิมสฺมึ เคเห วตฺถุ ลภิสฺสสิ, อปฺปมตฺตา โหหี"ติ. สา "สาธู"ติ ปฏิสุณิตฺวา กติปาหं สทฺธา วิย หุตฺวา ภตฺตารं อุปฏฺฐหนฺตี เทฺว ปุตฺเต วิชายิ. นนฺทิยสฺส มาตาปิตโร กาลมกංสุ. เคเห สพฺพิสฺสริยं ตสฺสาเยว อโหสิ. นนฺทิโยปิ มาตาปิตูนं กาลกิริยโต ปฏฺฐาย มหาทานปติ หุตฺวา ภิกฺขุสංฆสฺส ทานं ปฏฺฐเปสิ กปณทฺธิกานัปิ เคหทฺวาเร ปากวตฺตं ปฏฺฐเปสิ. โส อปรภาเค สตฺถุ ธมฺมเทสนं สุตฺวา อาวาสทาเน อานิสංสं สลฺลกฺเขตฺวา อิสิปตเน มหาวิหาเร จตูหิ คพฺภหิ ปฏิมณฺฑิตं จตุสาลं กาเรตฺวา มญฺจปีฐาทีนิ อตฺถราเปตฺวา ตं อาวาสं นิยฺยาเทนฺโต พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสංฆสฺส

ครั้งนั้น นายนันทิยะ บอกนางเรวดีว่า "ถ้าเธอบำรุงภิกษุสงฆ์ และมารดาบิดาของฉัน ก็จักได้พัสดุในเรือนนี้อย่างนี้ เธอจงอย่าเผลอ". นางรับว่า "ค่ะ" ทำทีเป็นหญิงมีศรัทธา ๒-๓ วัน บำรุงผัวอยู่ คลอดบุตร ๒ คน. มารดาบิดาของนายนันทิยะ ตายลง. ความเป็นใหญ่ทั้งหมด ในเรือนจึงตกเป็นของนางเรวดีเท่านั้น. ฝ่ายนายนันทิยะ หลังจากมารดาบิดาตายแล้ว ได้เป็นเจ้าของมหาทาน เตรียมตั้งทานสำหรับภิกษุสงฆ์ (และ)ตั้งค่าอาหารสำหรับคนกำพร้า และคนเดินทางไกล หน้าประตูเรือน. ภายหลังเขาฟังธรรมเทศนาของพระศาสดา กำหนดอานิสงส์การถวายอาวาสให้สร้างศาลา ๔ มุข ประดับด้วยห้อง ๔ ห้องในมหาวิหาร ณ ป่าอิสิปตนะ ให้ลาดเตียงและตั่ง เมื่อจะมอบถวายอาวาสนั้น ได้ถวายทานแด่

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทานำ ทตฺวา ตถาคตสฺส ทกฺขิโณทกำ หตฺเถ อทาสิ. สตฺถุ หตฺเถ ทกฺขิโณทกปติฏฺฐาเนน สทฺธีเยว ตาวตึสเทวโลเก สพฺพทิสาสุ ทฺวาทสโยชนิโก อุทฺธำ โยชนสตุพฺเพโธ สตฺตรตนมโย นารีคณสมฺปนฺโน ทิพฺพปาสาโท อุคฺคจฺฉิ.

ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน หลั่งน้ำทักษิโณทก ที่พระหัตถ์ของพระ-ตถาคต. พร้อมกับการหลั่งน้ำทักษิโณทก บนพระหัตถ์พระศาสดา ปราสาททิพย์สำเร็จด้วยรัตนะ ๗ ประการ เพียบพร้อมด้วยหมู่นารี ขนาด ๑๒ โยชน์ ในทิศทั้งปวง ข้างบนสูง ๑๐๐ โยชน์ ผุดขึ้น ณ เทวโลกชั้นดาวดึงส์.

อเถกทิวสำ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร เทวจาริกำ คนฺตฺวา ตสฺส ปาสาทสฺส อวิทูเร ฐิโต อตฺตโน สนฺติกำ อาคเต เทวปุตฺเต ปุจฺฉิ "กสฺเสโส อจฺฉราคณปริปุณฺโณ ทิพฺพปาสาโท นิพฺพตฺโต"ติ. อถสฺส เต เทวปุตฺตา วิมานสามิกำ อาจิกฺขนฺตา อาหำสุ "ภนฺเต เยน นนฺทิเยน นาม คหปติปุตฺเตน อิสิปตเน สตฺถุ วิหาโร กาเรตฺวา ทินฺโน, ตสฺสตฺถาย เอตำ วิมานำ นิพฺพตฺตนฺ"ติ. อจฺฉราสงฺโฆปิ นำ ทิสฺวา ปาสาทโต โอตริตฺวา อาห "ภนฺเต มยำ 'นนฺทิยสฺส ปริจาริกา ภวิสฺสามา'ติ อิธ นิพฺพตฺตา, ตำ ปน อปสฺสนฺตา อติวิย

ต่อมา วันหนึ่ง พระมหาโมคคัล-ลานเถระเที่ยวจาริกไปในเทวโลก ยืนไม่ไกลปราสาทนั้น ถามเทพบุตรผู้มาใกล้ตนว่า "ปราสาททิพย์เพียบพร้อมด้วยหมู่นางอัปสรนั่น เกิดเพื่อใคร". ลำดับนั้น พวกเทพบุตรเหล่านั้น เมื่อจะบอกเจ้าของวิมานแก่ท่าน จึงบอกว่า "ท่านผู้เจริญ วิมานนั่น บังเกิดเพื่อประโยชน์แก่นายนันทิยะ บุตรคหบดีผู้สร้างวัดถวายพระศาสดา ในป่าอิสิปตนะ". แม้หมู่นางอัปสร เห็นพระเถระแล้ว ลงจากปราสาทกล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ พวกดิฉันบังเกิด ณ ที่นี้ด้วยตั้งใจว่า 'จักเป็นนางบำเรอนายนันทิยะ' แต่เมื่อไม่พบเขา รู้สึก

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุกฺกณฺจิตมฺห, มตฺติกปาตึ ภินฺทิตฺวา อิธาคมนตฺถาย วเทยฺยาถา"ติ. เถโร ตโต อาคนฺตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ "นิพฺพตฺตติ นุ โข ภนฺเต มนุสฺสโลเก จิตานญฺเญว กตกลฺยาณานํ ทิพฺพสมฺปตฺตี"ติ. "โมคฺคลฺลาน นนุ เต เทวโลเก นนฺทิยสฺส นิพฺพตฺตา ทิพฺพสมฺปตฺติ สามํ ทิฏฺฐา, กสฺมา มํ ปุจฺฉสี"ติ. "เอวํ ภนฺเต นิพฺพตฺตตี"ติ.

ระอาเหลือเกิน, ความจริงการละมนุษย-สมบัติถือเอาทิพยสมบัติ เป็นเช่นกับการทำลายถาดดิน ถือเอาถาดทองคำฉะนั้น, ขอท่านช่วยบอกเขาเพื่อประโยชน์การมา ในที่นี้". พระเถระกลับจากเทวโลกนั้น เข้าเฝ้าพระศาสดา ทูลถามว่า "พระเจ้าข้า ทิพยสมบัติ บังเกิดสำหรับชนผู้ทำดี ยังมีชีวิตอยู่ในมนุษยโลกหรือ". พระศาสดาตรัสว่า "โมคคัลลานะ เธอเห็นทิพยสมบัติบังเกิดเพื่อนันทิยะ ในเทวโลกเองมิใช่หรือ เหตุไร จึงถามเราอีก". พระมหาโมคคัลลานะ กราบทูลว่า "ทิพยสมบัติ เกิดอย่างนั้นได้หรือพระเจ้าข้า".

๕ อถ นํ สตฺถา "โมคฺคลฺลาน กึ นาเมตํ กเถสิ, ยถา หิ จิรปฺปวุตฺถํ ปุตฺตํ วา ธีตรํ วา ปวาสโต อาคจฺฉนฺตํ คามทฺวาเร ิโต โกจิเทว ทิสฺวา เวเคน เคหํ คนฺตฺวา 'อสุโก นาม อาคโต'ติ อาโรเจยฺย, อถสฺส ญาตกา หฏฺฐปฺปหฏฺฐา เวเคน นิกฺขมิตฺวา 'อาคโตสิ ตาต, อาคโตสิ ตาตา'ติ

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับพระมหาโมคคัลลานะว่า "โมคคัลลานะ เธอพูดอะไรนั่น, ใคร ๆ ยืนอยู่ใกล้ประตูบ้าน เห็นบุตร หรือธิดาจากไปนาน กลับมาถึงเกิด รีบไปเรือน บอกว่า 'คนโน้นมาแล้ว', ทีนั้นพวกญาติของเขาต่างยินดีปรีดา รีบออกไปต้อนรับเขาว่า 'พ่อ มาแล้ว พ่อมาแล้ว' ฉันใด พวกเทวดาต่างก็ถือเอาเครื่องบรรณาการอัน

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตำ อภินนฺเทยฺยุ, เอวเมว อิธ เป็นทิพย์ ๑๐ อย่าง ไปต้อนรับว่า 'เรา กตกลฺยาณำ อิตฺถึ วา ปุริสำ วา อิมำ ก่อน ๆ' ยินดีกับสตรีหรือบุรุษผู้ทำดีใน โลกำ หิตฺวา ปรโลกำ คตำ ทสวิธำ โลกนี้ ละโลกนี้แล้วไปสู่ปรโลก ฉันนั้น ทิพฺพปณฺณาการำ อาทาย 'อหำ ปุรโต เหมือนกัน" แล้วได้ตรัสพระคาถา อหำ ปุรโต'ติ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา เทวตา เหล่านี้ว่า อภินนฺทนฺตี"ติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

๒๑๙. "จิรปฺปวาสึ ปุริสำ
ทูรโต โสตฺถิมาคตำ
ญาตี มิตฺตา สุหชฺชา จ
อภินนฺทนฺติ อาคตำ

๒๑๙. "ญาติมิตร และคนมีใจดี เห็นบุรุษ ผู้จากไปนานกลับมาอย่างปลอด-ภัย แต่ที่ไกล ยินดีว่า เขามาแล้ว ฉันใด

๒๒๐. ตเถว กตปุญฺญมฺปิ
อสฺมา โลกา ปรำ คตำ
ปุญฺญานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ
ปิยำ ญาตีว อาคตนฺ"ติ.

๒๒๐. บุญ ก็ต้อนรับคนผู้ทำบุญไว้ ซึ่ง ไปจากโลกนี้สู่โลกอื่น ดุจญาติ ต้อนรับคนผู้เป็นที่รัก ซึ่งกลับมา ฉะนั้น".

ตตฺถ **จิรปฺปวาสินฺติ** จิรปฺปวุตฺถำ. **ทูรโต โสตฺถิมาคตนฺติ** วณิชฺชำ วา ราชโปริสำ วา กตฺวา ลทฺธลาภำ นิปฺผนฺนสมฺปตฺตึ อนุปทฺทเวน ทูรฏฺฐานโต อาคตำ. **ญาตี มิตฺตา สุหชฺชา** จาติ กุลสมฺพนฺธวเสน ญาตี จ สนฺทิฏฺฐาทิภาเวน มิตฺตา จ สุหทยภาเวน สุหชฺชา จ. **อภินนฺทนฺติ**

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้จากไปนาน** ความว่า ผู้จากไปนานแล้ว. คำว่า **มาแต่ไกลอย่างปลอดภัย** ความว่า ผู้ได้ลาภ คือมีสมบัติสำเร็จ เพราะทำการค้า หรือรับราชการ กลับมาจากที่ไกลอย่างปลอดภัย. คำว่า **ญาติ มิตร และคนใจดี** ความว่า ชื่อว่า ญาติ เพราะเกี่ยวข้องทางตระกูล ชื่อว่า มิตร

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาคตนฺติ นำ ทิสฺวา "อาคตนฺ"ติ-วจนมตฺเตน วา อญฺชลิกรณมตฺเตน วา เคหำ สมฺปตฺตำ ปน นานปฺปการ-ปณฺณาการาภิหรณวเสน อภินนฺทนฺติ. **ตเถวาติ** เตเนว การเณน กตปุญฺญปิ ปุคฺคลำ อิมมฺหา โลกา ปรโลกำ คตำ "ทิพฺพำ อายุำ วณฺณำ สุขำ ยสำ อธิปเตยฺยำ ทิพฺพรูปสทฺท-คนฺธรสโผฏฺฐพฺพนฺ"ติ อิมำ ทสวิธำ ปณฺณาการำ อาทาย มาตาปิตุฏฺฐาเน จิตานิ ปุญฺญานิ อภินนฺทนฺตานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ. **ปิยำ ญาตีวาติ** อิธ โลเก ปิยำ ญาตกำ อาคตำ เสสญาตกา วิยาติ อตฺโถ.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

นนฺทิยวตฺถุ นิฏฺฐิตำ.

ปิยวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

โสฬสโม วคฺโค.

เหตุเคยเห็นกันเป็นต้น และชื่อว่า คนมีใจดี เหตุเป็นคนใจงาม. คำว่า **ยินดีว่าเขามาแล้ว** ความว่า ญาติเป็นต้นเห็นเขา ย่อมยินดี ด้วยคำพูดว่า "เขากลับมาแล้ว" หรือทำความเคารพ(อนึ่ง)มาถึงเรือน ก็ต้อนรับ ด้วยการนำบรรณาการชนิดต่าง ๆ มาให้. คำว่า **ฉันนั้นนั่นแล** ความว่า บุญตั้งในฐานะมารดาบิดา ถือเอาบรรณาการ ๑๐ ประการนี้ คือ "อายุ วรรณะ สุขะ ยศ ความเป็นใหญ่ อันเป็นทิพย์ (และ) รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นทิพย์" ยินดีต้อนรับคนที่ทำบุญไว้ ไปจากโลกนี้สู่โลกหน้า ด้วยเหตุนี้นั่นเอง. คำว่า **ดุจญาติต้อนรับคนผู้เป็นที่รัก ฉะนั้น** ความว่า ดุจญาติที่เหลือต้อนรับญาติผู้เป็นที่รัก ผู้มาในโลกนี้ ฉะนั้น.

ในกาลจบเทศนา คนเป็นจำนวนมากได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องนายนันทิยะที่ ๙ จบ.

พรรณนาปิยวรรค จบ.

วรรคที่ ๑๖ จบ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๗. โกธวคฺค

๑. โรหิณีขตฺติยกญฺญาวตฺถุ

๒๒๑. โกธํ ชเห วิปฺปชเหยฺย มานํ
สโยชนํ สพฺพมติกฺกเมยฺย
ตํ นามรูปสฺมิมสชฺชมานํ
อกิญฺจนํ นานุปตนฺติ ทุกฺขา.

๑๗. โกธวรรค

๑. เรื่องเจ้าหญิงโรหิณี

๒๒๑. บุคคลควรละความโกรธ ละมานะ
ได้ขาด ล่วงสังโยชน์ทั้งปวงได้
ทุกข์ไม่ตกไปตามบุคคลผู้ไม่ข้องอยู่
ในนามรูป ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล
นั้น.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๗. โกธวคฺควณฺณนา

๑. โรหิณีขตฺติยกณฺณาวตฺถุ

โกธํ ชเห วิปฺปชเหยฺย มานนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา นิโคฺรธารามเ วิหรนฺโต โรหิณี ขตฺติยกญฺญํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ กิร สมเย อายสฺมา อนุรุทฺโธ ปญฺจสเตหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ กปิลวตฺถุ์ อคมาสิ. อถสฺส ญาตกา "เถโร อาคโต"ติ สุตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ อคมํสุ ฯเปฯ โรหิณี นาม เถรสฺส ภคินี. เถโร ญาตเก ปุจฺฉิ "กหํ โรหิณี"ติ. "เคเห ภนฺเต"ติ. "กสฺมา นาคตา"ติ. "สรีเร เม ฉวิโรโค อุปฺปนฺโน'ติ ลชฺชาย นาคตา ภนฺเต"ติ. เถโร "ปกฺโกสถ นนฺ"ติ ปกฺโกสาเปตฺวา ปฏกญฺจุกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา ปทสา ว อาคตํ เอวมาห "โรหิณิ กสฺมา นาคตาสี"ติ. "สรีเร เม ภนฺเต ฉวิโรโค อุปฺปนฺโน ตสฺมา ลชฺชาย นาคตมฺหี"ติ. "กึ ปน เต ปุญฺญํ กาตุ์ น วฏฺฏตี"ติ.

๑๗. พรรณนาโกธวรรค

๑. เรื่องเจ้าหญิงโรหิณี

พระศาสดาประทับ ณ นิโครธาราม ทรงปรารภเจ้าหญิงโรหิณี ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลพึงละความโกรธ ละมานะได้ขาด** เป็นต้น.

ทราบว่า สมัยหนึ่ง ท่านอนุรุทธะได้ไปกรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป. ครั้งนั้น พวกญาติของท่านฟังว่า "พระเถระมา" ได้ไปหาถึงที่พักของพระเถระ เหลือแต่เจ้าหญิงโรหิณีน้องสาวท่าน. พระเถระถามพวกญาติว่า "เจ้าหญิงโรหิณีไปไหน". พวกญาติบอกว่า "อยู่ในตำหนัก พระเจ้าข้า". พระเถระถามว่า "ทำไม จึงไม่เสด็จมา". พวกญาติตอบว่า "นางไม่เสด็จมา เพราะละอายว่า 'ร่างกายของเราเกิดโรคผิวหนัง' เจ้าข้า". พระเถระให้เชิญเสด็จมาว่า "จงเชิญเสด็จเธอมา" กล่าวอย่างนี้กะเธอผู้ฉลองพระองค์เสด็จมาแล้วว่า "โรหิณี ทำไมไม่เสด็จมา". เจ้าหญิงโรหิณีตอบว่า

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“กึ กโรมิ ภนฺเต”ติ.

“ท่านผู้เจริญ ร่างกายหม่อมฉันเกิดโรคผิวหนัง เพราะเหตุนั้น จึงไม่มาเพราะละอาย”. พระเถระกล่าวว่า “เธอทำบุญบ้าง ไม่ควรหรือ”. เจ้าหญิงโรหิณีถามว่า “ทำบุญอะไร เจ้าข้า”.

“อาสนสาลายํ กาเรหี”ติ. “กึ คเหตฺวา”ติ. “กินฺเต ปสาธนภณฺฑกํ นตฺถี”ติ. “อตฺถิ ภนฺเต”ติ. “กึ มูลกนฺ”ติ. “ทสสหสฺสมูลกํ ภวิสฺสตี”ติ. “เตนหิ ตํ วิสฺสชฺเชตฺวา อาสนสาลํ กาเรหี”ติ. “โก เม ภนฺเต กาเรสฺสตี”ติ. เถโร สมีเป ฐิเต ญาตเก โอโลเกตฺวา “ตุมฺหากํ ภาโร โหตู”ติ อาห. “ตุเมฺห ปน ภนฺเต กึ กริสฺสถา”ติ. “อหัปิ อิเธว ภวิสฺสามิ, เตนหิ เอติสฺสา ทพฺพสมฺภาเร อาหรถา”ติ. เต “สาธุ ภนฺเต”ติ อาหรึสุ.

พระเถระตอบว่า “จงให้สร้างโรงฉัน”. เจ้าหญิงโรหิณีถามว่า “หม่อมฉัน จะเอาอะไรทำ”. พระเถระกล่าวว่า “เธอไม่มีเครื่องประดับหรือ”. เจ้าหญิงโรหิณีตอบว่า “มี เจ้าข้า”. พระเถระถามว่า “ราคาเท่าไร”. เจ้าหญิงโรหิณีตอบว่า “ประมาณ ๑๐,๐๐๐ กหาปณะ”. พระเถระบอกว่า “ถ้าเช่นนั้น เธอขายเครื่องประดับนั้นแล้ว ให้สร้างโรงฉันเถิด”. เจ้าหญิงโรหิณีถามว่า “ใครจะให้ทำแก่หม่อมฉัน เจ้าข้า”. พระเถระแลดูพวกญาติที่อยู่ใกล้ ๆ กล่าวว่า “จงเป็นภาระของพวกท่าน”. พวกญาติถามว่า “ก็ท่านจะทำอะไร เจ้าข้า”. พระเถระตอบว่า “ถึงอาตมาก็จะอยู่ที่นี่ถ้าเช่นนั้น พวกท่าน จงนำทัพพสัมภาระมาเพื่อโรงฉันนั่น”. พวกญาติรับว่า “ดีล่ะท่านผู้เจริญ” ต่างพากันนำมาแล้ว.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เถโร อาสนสาลายํ สวิทหนฺโต โรหิณี อาห “ทฺวิภูมิกํ อาสนสาลํ กาเรตฺวา อุปริ ปทรานํ ทินฺนกาลโต ปฏฺราย เหฏฺรา นิพทฺธํ สมฺมชฺชิตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปหิ, นิพทฺธํ ปานียฆฏํ อุปฏฺฐาเปหี”ติ. สา “สาธุ ภนฺเต”ติ ปสาธนภณฺฑกํ วิสฺสชฺเชตฺวา ทฺวิภูมิกํ อาสนสาลํ กาเรตฺวา อุปริ ปทรานํ ทินฺนกาลโต ปฏฺราย เหฏฺรา นิพทฺธํ สมฺมชฺชนาทีนิ อกาสิ. นิพทฺธํ ภิกฺขู นิสีทนฺติ. อถสฺสา อาสนสาลํ สมฺมชฺชนฺติยาว, ฉวิโรโค มิลายิ. สา อาสนสาลาย นิฏฺฐิตาย, พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา อาสนสาลํ ปูเรตฺวา นิสินฺนสฺส พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปณีตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อทาสิ.

พระเถระ เมื่อจัดแจงโรงฉัน กล่าวกะเจ้าหญิงโรหิณีว่า “เธอจงให้สร้างโรงฉัน ๒ ชั้น ชั้นบนทำให้เรียบร้อย กวาดชั้นล่าง ให้ปูอาสนะไว้เสมอ ให้ตั้งหม้อน้ำดื่มไว้เป็นประจำ”. นางรับว่า “ดีล่ะ เจ้าข้า” ขายเครื่องประดับให้สร้างโรงฉัน ๒ ชั้น ชั้นบนทำให้เรียบร้อยแล้วได้ทำการกวาดชั้นล่างเป็นต้น ประจำ. พวกภิกษุก็นั่งเป็นประจำ. ต่อมา เมื่อเจ้าหญิงโรหิณีกวาดโรงฉัน โรคผิวหนังได้หายไป. เมื่อโรงฉันแล้วเสร็จ เจ้าหญิงนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ได้ถวายของควรเคี้ยวควรบริโภคอย่างดี แก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ซึ่งนั่งเต็มโรงฉัน.

สตฺถา กตภตฺตกิจฺโจ “กสฺเสตํ ทานนฺ”ติ ปุจฺฉิ. “ภคินิยา โน ภนเต โรหิณิยา”ติ. “สา ปน กหนฺ”ติ. “เคเห ภนฺเต”ติ. “ปกฺโกสถ นนฺ”ติ. สา อาคนฺตุ น อิจฺฉิ. อถ นํ สตฺถา อนิจฺฉมานมฺปิ

พระศาสดา ทรงทำภัตกิจเสร็จแล้ว ตรัสถามว่า “นี่ทานของใคร”. พระอนุรุทธะกราบทูลว่า “ของนางโรหิณี น้องสาวข้าพระองค์ พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสถามว่า “ก็นางไปไหน”. พระอนุรุทธะกราบทูลว่า “อยู่ในตำหนัก

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปกฺโกสาเปสิเยว. อาคนฺตฺวา จ ปน วนฺทิตฺวา นิสินฺนํ อาห "โรหิณิ กสฺมา นาคมี"ติ. "สรีเร เม ภนฺเต ฉวิโรโค อตฺถิ, เตน ลชฺชมานา นาคตมฺหี"ติ.

พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "พวกท่านไปเรียกเธอมา". เจ้าหญิงนั้นไม่อยากมา. ทีนั้นพระศาสดาให้เรียกเธอแม้ผู้ไม่ปรารถนาทีเดียว. ก็แลพระ-ศาสดาตรัสกะเธอผู้มาถวายบังคมนั่งแล้วว่า "โรหิณี ทำไม เธอจึงไม่มา". เจ้าหญิงกราบทูลว่า "ร่างกายหม่อมฉันมีโรคผิวหนัง พระเจ้าข้า, เพราะเหตุนั้นหม่อมฉันละอายจึงไม่มา".

"ชานาสิ ปน กึ เต นิสฺสาย เอส อุปฺปนฺโน"ติ. "น ชานามิ ภนฺเต"ติ. "ตว โกธํ นิสฺสาย อุปฺปนฺโน เอโส"ติ. "กึ ปน เม ภนฺเต กตนฺ"ติ. "เตนหิ สุณาหี"ติ. อถสฺสา สตฺถา อตีตํ อาหริ

พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอทราบไหมว่า 'อาศัยอะไร โรคนั่นจึงเกิดขึ้นกับเธอ". เจ้าหญิงกราบทูลว่า "ไม่ทราบพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "อาศัยความโกรธของเธอ โรคนั่น จึงเกิด". เจ้าหญิงทูลถามว่า "ก็หม่อมฉันทำกรรมอะไรไว้ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง". ลำดับนั้น พระศาสดาทรงนำเรื่องอดีตของนางมาเล่า(ดังต่อไปนี้)

อตีเต พาราณสีรญฺโญ อคฺคมเหสี เอกิสฺสา รญฺโญ นาฏกิตฺถิยา อาฆาตํ พนฺธิตฺวา "ทุกฺขมสฺสา อุปฺปาเทสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา มหา-

ในอดีต พระอัครมเหสีของพระเจ้าเมืองพาราณสี ผูกอาฆาตหญิงนักฟ้อนของพระราชาคนหนึ่ง คิดว่า "เราจักให้ความทุกข์เกิดขึ้นแก่มัน" ให้นำผล-

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กจฺฉุผลานิ อาหราเปตฺวา ตำ นาฏกิตฺถี อตฺตโน สนฺติกำ ปกฺโกสาเปตฺวา ยถา สา น ชานาติ, เอวมสฺสา สยเน จ ปารุปเน จ ปจฺจตฺถรณาทีนญฺจ อนฺตเรสุ กจฺฉุจุณฺณานิ ฐปาเปสิ. เกฬึ กุรุมานา วิย อสฺสา สรีเรปิ โอกิริ. ตำขณญฺเญว ตสฺสา สรีรำ อุปฺปกฺกุปฺปกฺกำ คณฺฑาคณฺฑชาตำ อโหสิ.

หมามุ้ยใหญ่มา ให้เรียกหญิงนักฟ้อนนั้นมาสู่สำนักของนางเอง ให้โปรยผงหมามุ้ยบนที่นอน ผ้าห่ม และระหว่างผ้าปูลาดเป็นต้น ของหญิงนักฟ้อนนั้น โดยที่หญิงนักฟ้อนนั้นไม่ทราบ. โปรยลงแม้บนตัวของนาง ดุจเย้ยหยันเล่น. ขณะนั้นเอง ร่างกายนางเกิดพุพองเป็นตุ่มน้อยใหญ่.

สา กณฺฑุวนฺตี คนฺตฺวา สยเน นิปชฺชิ. ตตฺราปิสฺสา กจฺฉุจุณฺเณหิ ขาทิยมานาย, ขรตรา เวทนา อุปฺปชฺชิ. ตทา อคฺคมเหสี โรหิณี อโหสีติ.

นางเกาอยู่ ไปนอนเตียง. เมื่อเธอถูกหมามุ้ยบนที่นอนแม้นั้นกัด, เกิดเวทนาอย่างแรงกล้า. อัครมเหสีในกาลนั้นได้เกิดเป็นเจ้าหญิงโรหิณี.

สตฺถา อิมำ อตีตำ อาหริตฺวา “โรหิณิ ตทา ตยา เจตำ กมฺมำ กตำ, อปฺปมตฺตโกปิ หิ โกโธ วา อิสฺสา วา กาตุำ น ยุตฺตรูปาเยวา”ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

พระศาสดา ครั้นนำอดีตนิทานนี้มาตรัสว่า “โรหิณี ก็ในกาลนั้น เธอทำกรรมนี้ไว้ ความจริง ความโกรธก็ดี ความริษยาก็ดี แม้มีประมาณน้อย ไม่ควรทำเลย” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๒๑.“โกธำ ชเห วิปฺปชเหยฺย มานำ สโยชนำ สพฺพมติกฺกเมยฺย ตำ นามรูปสฺมิมสชฺชมานำ อกิญฺจนำ นานุปตนฺติ ทุกฺขา”ติ.

๒๒๑. “บุคคลควรละความโกรธ ละมานะได้ขาด ล่วงสังโยชน์ทั้งปวงได้ ทุกข์ไม่ตกไปตามบุคคลผู้ไม่ข้องอยู่ในนามรูป ไม่มีกิเลสเครื่องกังวลนั้น”.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **โกธนฺติ** สพฺพาการปิ โกธํ นวิธํ มานํ ชเหยฺย. **สโยชนนฺติ** กามราคสโยชนาทิกํ ทสวิธมฺปิ สโยชนํ อติกฺกเมยฺย. **อสชฺชมานนฺติ** อลคฺคมานํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ซึ่งความโกรธ** ความว่า ควรละความโกรธอันมีอาการทุกอย่าง (และ) มานะ ๙ อย่าง. คำว่า **ซึ่งสังโยชน์** ความว่า พึงล่วงสังโยชน์ ๑๐ ประการ มีกามราคะสังโยชน์เป็นต้น. บทว่า **ไม่เกี่ยวข้อง** ได้แก่ ไม่ข้องเกี่ยว.

โย หิ "มม รูปํ, มม เวทนา"ติ-อาทินา นเยน นามรูปํ คณฺหาติ ตสฺมิญฺจ ภิชฺชมาเน, โสจติ วิหญฺญติ, อยํ นามรูปสฺมึ สชฺชติ นาม. เอวํ อคฺคณฺหนฺโต อวิหญฺญนฺโต ปน น สชฺชติ นาม. ตํ ปุคฺคลํ เอวํ อสชฺชมานํ ราคาทีนํ อภาเวน อกิญฺจนํ ทุกฺขา นาม นานุปตนฺตีติ อตฺโถ.

อธิบายว่า ก็ผู้ใดยึดติดนามรูป โดยนัยเป็นต้นว่า "รูปของเรา เวทนาของเรา", ก็เมื่อนามรูปนั้นแตกไป, ก็เศร้าโศก เดือดร้อน, ผู้นี้ ชื่อว่า ข้องในนามรูป. ส่วนคนที่ไม่ยึดถืออย่างนี้ ไม่เดือดร้อน ชื่อว่า ไม่ข้อง. ชื่อว่าทุกข์ไม่ตกไปตามบุคคลนั้น ผู้ไม่ข้องอยู่อย่างนี้ ชื่อว่า ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล เพราะไม่มีราคะเป็นต้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสุ. โรหิณีปิ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. ตํขณเญวสฺสา สรีรํ สุวณฺณวณฺณํ อโหสิ.

ในกาลจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น. ฝ่ายเจ้าหญิงโรหิณี ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. ทันใดนั่นเอง สรีระของเธอได้มีสีดุจทองคำ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สา ตโต จุตา ตาวตึสภวเน จตุนฺนํ เทวปุตฺตานํ สีมนฺตเร นิพฺพตฺติตฺวา ปาสาทิกา รูปโสภคฺคปฺปตฺตา อโหสิ. จตฺตาโรปิ เทวปุตฺตา ตํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสิเนหา หุตฺวา "มม สีมาย อนฺโต นิพฺพตฺตา"ติ วิวทนฺตา สกฺกสฺส เทวรญฺโญ สนฺติกํ คนฺตฺวา "เทว อิมํ โน นิสฺสาย อชฺช อฏฺโฏ อุปฺปนฺโน, ตํ วินิจฺฉินถา"ติ อาหํสุ.

นางจุติจากเทวโลกนั้นแล้วไปบังเกิดในระหว่างเขตแดนเทพบุตร ๔ องค์ ในภพดาวดึงส์ น่าเลื่อมใส งดงามเหลือเกิน. เทพบุตรทั้ง ๔ องค์พบนางเกิดสิเน่หา ทะเลาะกันว่า "นางเกิดภายในแดนของเรา" พากันไปสำนักท้าวสักกเทวราช กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า วันนี้เกิดคดีขึ้นแก่พวกข้าพระองค์เหตุอาศัยเทพธิดานี้, ขอพระองค์ตัดสินคดีด้วยเถิด".

สกฺโกปิ ตํ โอโลเกตฺวา ว อุปฺปนฺนสิเนโห หุตฺวา เอวมาห "อิมาย โว ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย กถํ จิตฺตานิ อุปฺปนฺนานี"ติ. อเถโก อาห "มม ตาว อุปฺปนฺนํ จิตฺตํ สงฺคามเภริ วิย สนฺนิสีทิตุ นาสกฺขี"ติ. ทุติโย "มม จิตฺตํ ปพฺพตนที วิย สีฆํ ปวตฺตติเยวา"ติ. ตติโย "มม อิมิสฺสา ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย กกฺกฏกสฺส วิย อกฺขีนิ นิกฺขมีสู"ติ. จตุตฺโถ "มม จิตฺตํ

ฝ่ายท้าวสักกะ ทอดพระเนตรนางแล้วเกิดความสิเน่หา ตรัสอย่างนี้ว่า "ตั้งแต่พบเทพธิดานี้ ใจของพวกท่านเกิดอย่างไร". ลำดับนั้น เทพบุตรองค์หนึ่งกราบทูลว่า "ใจของข้าพระองค์ เกิดขึ้นก่อน ไม่อาจสงบนิ่ง ดุจกลองที่ตีในสงคราม". องค์ที่ ๒ กราบทูลว่า "ใจข้าพระองค์เป็นไปเร็ว ดุจน้ำตกจากภูเขา". องค์ที่ ๓ กราบทูลว่า "ตั้งแต่เห็นเทพธิดานี้ ข้าพระองค์ตาถลนออกดุจตาปู". องค์ที่ ๔ กราบทูล

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เจติเย อุสฺสาปิตทฺธโช วิย นิจฺจลํ ราตฺรุ นาสกฺขี"ติ.

ว่า "ใจข้าพระองค์ ไม่อาจดำรงนิ่ง ดุจธงที่ปักบนเจดีย์".

อถ เน สกฺโก อาห "ตาต ตุมฺหากำ ตาว จิตฺตานิ ปสยฺหรูปานิ, อหำ ปน อิมำ ลภนฺโต ชีวิสฺสามิ, อลภนฺตสฺส เม มรณำ ภวิสฺสตี"ติ. เทวปุตฺตา "มหาราช ตุมฺหากำ มรเณน อตฺโถ นตฺถี"ติ ตำ สกฺกสฺส วิสฺสชฺเชตฺวา ปกฺกมึสุ. สา สกฺกสฺส ปิยา อโหสิ มนาปา. "อสุกกีฬำ นาม คจฺฉามา"ติ วุตฺเต, สกฺโก ตสฺสา วจนำ ปฏิกฺขิปิตุ นาสกฺขิเยวาติ.

ครั้งนั้น ท้าวสักกะตรัสกับเทพบุตรเหล่านั้นว่า "พ่อทั้งหลาย จิตของพวกท่าน ยังข่มได้ก่อน, แต่เราได้เธอมาจึงรอด เราเมื่อไม่ได้ ต้องตายแน่ ๆ". พวกเทพบุตรกราบทูลว่า "มหาราช พวกข้าพระองค์ไม่ต้องการให้พระองค์ตาย" จึงสละนางเทพธิดานั้น แก่ท้าว-สักกะ หลีกไป. นางได้เป็นที่รักที่ชอบใจของท้าวสักกะ. เมื่อนางกราบทูลว่า "จะไปเล่นที่โน้น" ท้าวสักกะไม่อาจจะห้ามคำพูดเธอได้เลย ดังนี้แล.

โรหิณีขตฺติยกญฺญาวตฺถุ ปฐมำ.

เรื่องเจ้าหญิงโรหิณี ที่ ๑ จบ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อณฺฑตรภิกฺขุวตฺถุ

๒๒๒. โย เว อุปฺปติตํ โกธํ
รถํ ภนฺตว ธารเย
ตมหํ สารถึ พฺรูมิ
รสฺมิคฺคาโห อิตโร ชโน.

๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

๒๒๒. เราตรัสเรียกบุคคลผู้รั้งความโกรธ
ที่เกิดขึ้นไว้ได้ ดุจรั้งรถที่กำลัง
แล่นไปได้ว่า เป็นนายสารถี
ชนนอกนี้ เป็นแค่คนถือเชือก.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ

โย เว อุปฺปติตํ โกธนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา อคฺคาฬเว เจติเย วิหรนฺโต อญฺญตรํ ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

สตฺถารา หิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส เสนาสเน อนุญฺญาเต, ราชคหเสฏฺฐิ-อาทีนิ เสนาสเนสุ การิยมาเนสุ, เอโก อาฬวิโก ภิกฺขุ อตฺตโน เสนาสนํ กโรนฺโต เอกํ มนาปํ รุกฺขํ ทิสฺวา ฉินฺทิตุ อารภิ. ตตถ ปน นิพฺพตฺตา เอกา ตรุณปุตฺตา เทวตา ปุตฺตสฺส องฺเกนาทาย จิตา ยาจิ "มา เม สามิ วิมานํ ฉินฺทา, น สกฺขิสฺสามิ ปุตฺตกสฺส อาทาย อนาวาสา วิจริตุนฺ"ติ. โส "อหํ อญฺญตฺถ อีทิสํ รุกฺขํ น ลภิสฺสามี"ติ ตสฺสา วจนํ อนาทิยิ. สา "อิมํ ตาว ทารกํ โอโลเกตฺวา โอรมิสฺสตี"ติ ปุตฺตสฺส รุกฺขสาขาย ฐเปสิ. โสปิ ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตํ ผรสุ สนฺธาเรตุ อสกฺโกนฺโต ทารกสฺส พาหุ ฉินฺทิ.

๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

พระศาสดา ประทับอยู่ที่อัคคาฬว-ทรงปรารภภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้ใดสกดความโกรธที่พลุ่งขึ้น** เป็นต้น.

จริงอยู่ เมื่อพระศาสดาทรงอนุญาตเสนาสนะสำหรับภิกษุสงฆ์ เมื่อเศรษฐีกรุงราชคฤห์เป็นต้น กำลังให้สร้างเสนาสนะ, ภิกษุชาวเมืองอาฬวีรูปหนึ่ง เมื่อสร้างเสนาสนะเพื่อตน พบต้นไม้ถูกใจต้นหนึ่ง ลงมือจะโค่น. ก็เทพดาลูกอ่อนตนหนึ่ง ซึ่งบังเกิด ณ ที่นั้น อุ้มบุตรใส่สะเอวมายืนอ้อนวอนว่า "นายอย่าตัดวิมานของข้าพเจ้าเลย, ข้าพเจ้าไร้ที่อยู่ ไม่อาจอุ้มบุตรร่อนเร่ไปได้". ภิกษุนั้นคิดว่า "เราจักไม่ได้ต้นไม้เช่นนี้ ในที่อื่น" จึงไม่สนใจคำพูดของเทพดานั้น. เทพดานั้นคิดว่า "ภิกษุนี้มองเห็นเด็กนี้จักงดก่อน" จึงวางบุตรบนกิ่งไม้. ฝ่ายภิกษุนั้น ไม่อาจยั้งขวานที่เงื้อขึ้นได้ จึงตัดแขนเด็กขาด.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวตา อุปฺปนฺนพลวโกธา “ปหริตฺวา นํ มาเรสฺสามี”ติ อุโภ หตฺเถ อุกฺขิปิตฺวา เอวนฺตาว จินฺเตสิ “อยํ ภิกฺขุ สีลวา, สจาหํ อิมํ มาเรสฺสามิ นิรยคามินี ภวิสฺสามิ, เสสเทวตาปิ อตฺตโน รุกฺขํ ฉินฺทนฺเต ภิกฺขู ทิสฺวา ‘อสุกเทวตาย เอวนฺนาม มาริโต ภิกฺขู’ติ มํปิ ปมาณํ กตฺวา ภิกฺขู มาเรสฺสนฺติ, อยญฺจ สสฺสามิโก ภิกฺขุ สามิกสฺเสว นํ กเถสฺสามี”ติ. อุกฺขิตฺเต หตฺเถ อปเนตฺวา โรทมานา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. อถ นํ สตฺถา “กึ เทวเต”ติ อาห. สา “ภนฺเต ตุมฺหากเมว สาวเกน อิทํ นาม กตํ, อหัปิ ตํ มาเรตุกามา หุตฺวา อิทํ นาม จินฺเตตฺวา อมาเรตฺวา ว อิธาคตา”ติ สพฺพนฺตํ ปวตฺตึ วิตฺถารโต อาโรเจสิ.

เทพดา อุปปันนพลวโกธา “ปหริตฺวา เทพดาโกรธมาก คิดว่า “จะฟาดภิกษุ นั้นให้ตาย” ยกมือทั้งสองขึ้นแล้ว คิดก่อนอย่างนี้ว่า “ภิกษุนี้ ทรงศีล, ถ้าเราฆ่าท่าน ก็จะตกนรก, แม้พวกเทพดาที่เหลือ พบเห็นพวกภิกษุตัดต้นไม้ของตน จักฆ่าพวกภิกษุ อ้างเราเป็นประมาณได้ว่า ‘เทพดาองค์โน้นฆ่าภิกษุชื่ออย่างนี้’ อีกประการหนึ่ง ภิกษุนี้ ก็มีเจ้าของ เราน่าจะบอกเธอแก่เจ้าของทีเดียว”. เทพดายกมือที่เงื้อลงร้องไห้ ไปยังสำนักพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ได้ยืน ณ ที่สมควร. ทีนั้นพระศาสดาตรัสกับเธอว่า “เป็นอะไรเทพดา”. เทพดากราบทูลเรื่องทั้งหมดนั้น อย่างละเอียดว่า “สาวกพระองค์ทำกรรม ชื่อนี้ พระเจ้าข้า, แม้ข้าพระองค์ จะฆ่าเขา คิดข้อชื่อนี้ได้เลยไม่ฆ่า แล้วมา ณ ที่นี้”.

สตฺถา ตํ สุตฺวา “สาธุ สาธุ เทวเต, สาธุ เต กตํ, เอวํ อุปฺปนฺนํ โกธํ ภนฺตํ รถํ วิย

พระศาสดา สดับเรื่องนั้นแล้ว ตรัสว่า “ดีแล้ว ดีแล้ว เทพดา, เธอข่มความโกรธที่เกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ได้

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิคฺคยฺหมานายา"ติ　　วตฺวา　　อิมํ　　ดุจห้ามรถที่กำลังหมุนไป ฉะนั้น นับว่าทำกรรมดีแล้ว" ตรัสพระคาถานี้ว่า

คาถมาห

๒๒๒. "โย　เว　อุปฺปติตํ　โกธํ　　๒๒๒. "เราตรัสเรียกบุคคลผู้รั้งความโกรธ
รถํ　ภนฺตฺว　ธารเย　　ที่เกิดขึ้นไว้ได้ ดุจรั้งรถที่กำลัง
ตมหํ　สารถึ　พฺรูมิ　　แล่นไปได้ว่า เป็นนายสารถี ชน
รสฺมิคฺคาโห　อิตโร　ชโน"ติ.　　นอกนี้เป็นแค่คนถือเชือก".

ตตฺถ **อุปฺปติตนฺติ** อุปฺปนฺนํ โกธํ. **รถํ ภนฺตฺวาติ** ยถา นาม เฉโก สารถิ อติเวเคน ธาวนฺตํ รถํ นิคฺคณฺหิตฺวา ยถิจฺฉกํ ฐเปสิ เอวํ โย ปุคฺคโล อุปฺปนฺนํ โกธํ ธารเย นิคฺคณฺหิตุํ สกฺโกติ. **ตมหนฺติ** อหํ ตํ สารถึ พฺรูมิ. **อิตโร ชโนติ** อิตโร ปน ราชอุปราชาทีนํ รถสารถิ ชโน รสฺมิคฺคาโห นาม, โหติ น อุตฺตมสารถีติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ที่เกิดขึ้น** ได้แก่ เกิดความโกรธ. คำว่า **ดุจห้ามรถที่แล่นไป** ความว่า นายสารถีผู้ฉลาด ห้ามรถที่วิ่งอย่างเร็ว จอดตามที่ต้องการ ฉันใด คนใด รั้งความโกรธที่เกิดขึ้นไว้ได้ คืออาจข่มไว้ได้ ก็ฉันนั้น. คำว่า **เรา(เรียก)ผู้นั้น** ความว่า เราเรียกบุคคลนั้นว่า เป็นนายสารถี. คำว่า **ชนนอกนี้** ความว่า ส่วนชนนอกนี้ คือ นายสารถีรถของพระราชา หรืออุปราชเป็นต้น ชื่อว่า เป็นเพียงคนถือเชือก, ไม่ใช่นายสารถีผู้ยอดเยี่ยม.

เทสนาวสาเน สา เทวตา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺต-ปริสายปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา เทพดานั้นดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. เทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่บริษัทผู้ประชุมกัน ดังนี้แล.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวตา ปน โสตาปนฺนา หุตฺวาปิ โรทมานา อฏฺฐาสิ. อถ นํ สตฺถา "กึ เทวเต"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ภนฺเต วิมานํ เม นฏฺฐํ, อิทานิ กึ กริสฺสามี"ติ วุตฺเต, "อลํ เทวเต มา จินฺตยิ, อหนฺเต วิมานํ ทสฺสามี"ติ เชตวเน คนฺธกุฏิสมีเป ปุริมทิวเสสุ จุตเทวตํ เอกํ รุกฺขํ อปทิสนฺโต "อสุกสฺมึ โอกาเส อสุโก รุกฺโข วิวิตฺโต, ตตฺถ อุปคจฺฉา"ติ อาห. สา ตตฺถ อุปคญฺฉิ. ตโต ปฏฺฐาย "พุทฺธทตฺติยํ อิมิสฺสา วิมานนฺ"ติ มเหสกฺขา เทวตาปิ อาคนฺตฺวา ตํ จาเลตุํ นาสกฺขึสุ. สตฺถา ตํ อตฺถุปฺปตฺตึ กตฺวา ภิกฺขูนํ ภูตคาม-สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสีติ.

ส่วนเทพดา ก็เป็นโสดาบัน ยืนร้องไห้อยู่. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามเธอว่า "เป็นอะไร เทพดา" เมื่อเธอกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า วิมานของข้าพระองค์ ฉิบหายแล้ว, บัดนี้จักทำอย่างไรดี" จึงตรัสว่า "อย่าคิดเลยเทพดา, เราจักให้วิมานแก่เธอ" ทรงชี้ต้นไม้ต้นหนึ่งที่เทพดาจุติเมื่อวันก่อน ใกล้พระคันธกุฎี ณ พระเชตวัน ตรัสว่า "ในโอกาสโน้น ต้นไม้ ต้นโน้นว่าง, เธอจงสิงสถิตที่ต้นไม้นั่นเถิด". เทพดาเข้าไปสิงสถิตแล้ว. ตั้งแต่นั้น แม้เทพดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ทราบว่า "วิมานของเทพดานี้ พระพุทธเจ้าประทานให้" ก็ไม่อาจมาทำเทพดานั้นให้หวั่นไหวได้. พระศาสดาทรงถือเรื่องนั้นเป็นตัวอย่าง ทรงบัญญัติภูตคามสิกขาบท แก่ภิกษุทั้งหลายดังนี้แล.

อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ที่ ๒ จบ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. อุตฺตราวตฺถุ

๒๒๓. อกฺโกเธน ชิเน โกธํ
อสาธุ สาธุนา ชิเน
ชิเน กทริยํ ทาเนน
สจฺเจนาลิกวาทินํ.

๓. เรื่องนางอุตตรา

๒๒๓. พึงชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธ
พึงชนะคนไม่ดีด้วยความดี พึงชนะ
คนตระหนี่ ด้วยการให้ พึงชนะ
คนพูดเหลวไหล ด้วยการกล่าว
คำสัตย์.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. อุตฺตราวตฺถุ

อกฺโกเธน ชิเน โกธนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต อุตฺตราย เคเห กตภตฺตกิจฺโจ อุตฺตรํ อุปาสิกํ อารพฺภ กเถสิ.

ตตฺรายํ อนุปุพฺพีกถา. ราชคเห กิร สุมนเสฏฺฐี นิสฺสาย ปุณฺโณ นาม ทลิทฺโท ภตึ กตฺวา ชีวติ. "ตสฺส ภริยา จ อุตฺตรา นาม จ ธีตา"ติ เทฺวเยว เคเห มานุสกา วสนฺติ. อเถกทิวสํ "สตฺตาหํ นกฺขตฺตํ กีฬิตพฺพนฺ"ติ ราชคเห โฆสนํ กรีสุ. ตํ สุตฺวา สุมนเสฏฺฐี ปาโต ว อาคตํ ปุณฺณํ อามนฺเตตฺวา "ตาต อมฺหากํ ปริชโน นกฺขตฺตํ กีฬิตุกาโม, ตฺวํ กึ นกฺขตฺตํ กีฬิสฺสสิ อุทาหุ ภตึ กริสฺสสี"ติ อาห. "สามิ นกฺขตฺตกีฬนํ นาม สธนานํ โหติ, มม ปน เคเห สฺวาตนาย ยาคุตณฺฑุลปิ นตฺถิ, กึ เม นกฺขตฺเตน, โคณํ ลภนฺโต กสิตุํ คมิสฺสามี"ติ.

๓. เรื่องนางอุตตรา

พระศาสดา ประทับ ณ พระ-เวฬุวัน ทำภัตกิจในเรือนนางอตตรา ปรารภอุบาสิกาชื่ออุตตรา ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลพึงชนะคนโกรธ ด้วยการไม่โกรธ** เป็นต้น.

อนุปุพพีกถา ในเรื่องนางอุตตรา ดังต่อไปนี้. ทราบว่า ในกรุงราชคฤห์ คนเข็ญใจชื่อปุณณะ อาศัยสุมนเศรษฐีรับจ้างเลี้ยงชีวิต. คน ๒ คนเท่านั้น คือ "ภรรยาของเขาและลูกสาวชื่ออุตตรา" อยู่ในเรือน. ครั้นวันหนึ่ง พวกราชบุรุษทำการประกาศทั่วกรุงราชคฤห์ว่า "ชนควรเล่นนักษัตรตลอด ๗ วัน". สุมน-เศรษฐี ฟังประกาศนั้นแล้ว เรียกนายปุณณะ ซึ่งมาแต่เช้าแล้วถามว่า "พ่อบริวารชนของเราประสงค์จะเล่นนักษัตร เธอประสงค์จะเล่นนักษัตร หรือทำงานจ้างเล่า". นายปุณณะตอบว่า "นายคนมีเงินเท่านั้นเล่นนักษัตร, แต่เรือนผมไม่มีข้าวสารต้มข้าวต้มวันพรุ่งนี้, ผมไม่ต้องการเล่นนักษัตร, ผมเมื่อได้โคจะไปไถนา".

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"เตนหิ โคเณ คณฺหสฺสู"ติ. โส พลวโคเณ จ นงฺคลญฺจ คเหตฺวา "ภทฺเท นาครา นกฺขตฺตํ กีฬนฺติ, อหํ ทลิทฺทตาย ภตึ กาตุํ คมิสฺสามิ, มยฺหมฺปิ ตาว อชฺช ทฺวิคุณํ นิวาปํ ปจิตฺวา ภตฺตํ อาหเรยฺยาสี"ติ ภริยํ วตฺวา เขตฺตํ อคมาสิ.

สุมนเศรษฐีกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น ก็ไปรับเอาโคเถิด". เขาจูงโคตัวมีกำลังและแบกไถไป บอกภรรยาว่า "นางผู้เจริญ ชาวเมืองพากันเล่นนักษัตร, (ส่วน) เรา จักไปทำงานรับจ้าง เพราะเป็นคนจน เธอจงต้มผักเป็น ๒ เท่า ในวันนี้แม้เพื่อเราก่อนแล้ว นำภัตรมาให้" แล้วไปนา.

ตทา สาริปุตฺตตฺเถโร สตฺตาหํ นิโรธสมาปนฺโน ตทิวสํ วุฏฺฐาย "กสฺส นุ โข อชฺช มยา สงฺคหํ กาตุํ วฏฺฏตี"ติ โอโลเกนฺโต ปุณฺณสฺส อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐํ ทิสฺวา "สทฺโธ นุ โข เอส, สกฺขิสฺสติ วา เม สงฺคหํ กาตุนฺ"ติ โอโลเกนฺโต ตสฺส สทฺธาภาวญฺจ สงฺคหํ กาตุํ สมตฺถภาวญฺจ ตปฺปจฺจยา จสฺส มหาสมฺปตฺตึ ปฏิลาภญฺจ ญตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตสฺส กสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา อาวาฏตีเร เอกํ คุมฺพํ โอโลเกนฺโต อฏฺฐาสิ.

ครานั้น พระสารีบุตรเถระเข้านิโรธสมาบัติตลอด ๗ วัน วันนั้นออกจากสมาบัติ คิดว่า "วันนี้ เราควรสงเคราะห์ใครดีหนอ" แลดู เห็นนายปุณณะ เข้าไปภายในข่ายคือญาณของตน คิดว่า "เขามีศรัทธาหรือเปล่า จักอาจทำการสงเคราะห์แก่เราหรือเปล่า" แลดูอยู่ทราบว่า เขามีศรัทธา สามารถทำการสงเคราะห์ได้ และเขาจะได้สมบัติเป็นอันมาก เพราะบุญนั้นเป็นปัจจัย ถือบาตรและจีวร ไปที่ไถนาของเขา ยืนแลดูพุ่มไม้ พุ่มหนึ่ง ใกล้บ่อน้ำ.

ปุณฺโณ เถรํ ทิสฺวา กสึ ฐเปตฺวา ปณฺจปฺปติฏฺฐิเตน เถรํ วาเรนฺโต นายปุณณะ เห็นพระเถระแล้ว ไหว้พระเถระด้วยเบญจางค-

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วนฺทิตฺวา “ทนฺตกฏฺเฐน อตฺโถ ภวิสฺสตี”ติ ทนฺตกฏฺฐํ กปฺปิยํ กตฺวา อทาสิ. อถสฺส เถโร ปตฺตญฺจ ปริสฺสาวนญฺจ นีหริตฺวา อทาสิ. โส “ปานีเยน อตฺโถ ภวิสฺสตี”ติ ตํ อาทาย ปานียํ ปริสฺสาเวตฺวา อทาสิ. เถโร จินฺเตสิ “อยํ ปเรสํ ปจฺฉิมเคเห วสติ, สจสฺส เคหทฺวารํ คมิสฺสามิ, อิมสฺส ภริยา มํ ทิฏฺฐุํ น สกฺขิสฺสติ, ยาวสฺส ภตฺตํ อาทาย มคฺคํ ปฏิปชฺชติ, ตาว อิเธว ภวิสฺสามี”ติ. โส ตตฺเถว โถกํ วีตินาเมตฺวา ว ตสฺสา มคฺคารุฬฺหภาวํ ญตฺวา อนฺโตนคราภิมุโข ปายาสิ.

ประดิษฐ์ คิดว่า “(พระเถระ)จักต้องการไม้สีฟัน” ได้ทำไม้สีฟันให้เป็นกัปปิยะแล้วถวาย. ลำดับนั้น พระเถระนำบาตรและผ้ากรองน้ำออกมาให้เขา. เขาคิดว่า “คงต้องการน้ำดื่ม” จึงถือเอาบาตรและผ้ากรองน้ำ กรองน้ำถวาย. พระเถระคิดว่า “นายปุณณะนี้ อยู่เรือนหลังท้ายสุดของคนอื่น ถ้าเราไปที่ประตูเรือนของเขา, ภรรยาของเขาก็จักไม่เห็นเรา เราจะอยู่ ณ ที่นี้แหละจนกว่านางจะนำภัตรเพื่อเขาเดินทางมา”. พระเถระนั้นให้เวลาผ่านไป ณ ที่นั้นนั่นแลเล็กน้อย ทราบว่านางขึ้นบนทางแล้วเดินมุ่งหน้าสู่ภายในเมือง.

สา อนฺตรามคฺเค เถรํ ทิสฺวา จินฺเตสิ “อปฺเปกทาหํ เทยฺยธมฺเม สติ, อยฺยํ น ปสฺสามิ, อปฺเปกทา เม อยฺยํ ปสฺสนฺติยา, เทยฺยธมฺโม น โหติ, อชฺช ปน อยฺโย จ ทิฏฺโฐ, เทยฺยธมฺโมจายํ อตฺถิ, กริสฺสติ นุ โข เม สงฺคหนฺ”ติ.

ภรรยานายปุณณะนั้น พบพระเถระกลางทาง คิดว่า “บางคราวมีไทยธรรม (แต่) เราไม่พบพระคุณเจ้า, บางคราวพบพระคุณเจ้า (แต่) ไม่มีไทยธรรม ก็วันนี้พบพระคุณเจ้า, ทั้งไทยธรรมนี้ก็มี, พระคุณเจ้าจักทำการสงเคราะห์เราหรือเปล่าหนอ”.

สา ภตฺตภาชนํ โอตาเรตฺวา เถรํ ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต เถระด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กล่าวว่า

นางวางภาชนะใส่ภัตรลงแล้ว ไหว้พระ-

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

'อิทำ ลูขำ วา ปณีตำ วา'ติ อจินฺเตตฺวา ทาสสฺส โว สงฺคหำ กโรถา"ติ อาห. เถโร ปตฺตำ อุปนาเมตฺวา ตาย เอเกน หตฺเถน ภาชนำ ธาเรตฺวา เอเกน หตฺเถน ภตฺตำ ททมานาย อุปฑฺฒภตฺเต ทินฺเน, "อลนฺ"ติ หตฺเถน ปตฺตำ ปิทหิ.

"ท่านผู้เจริญ ท่านอย่าคิดว่า 'ภัตรนี้เศร้าหมองหรือประณีต' จงทำการสงเคราะห์ทาสของท่านเถิด". พระเถระน้อมบาตรเข้าไป เมื่อนางใช้มือข้างหนึ่งอุ้มภาชนะ อีกข้างตักภัตร เมื่อถวายภัตรได้กึ่งหนึ่ง, ก็กล่าวว่า "พอล่ะ" ใช้มือปิดบาตร.

สา "ภนฺเต เอโก ว ปฏิวีโส น สกฺกา ทฺวิธา กาตุำ, ตุมฺหากำ ทาสสฺส อิธ โลเก สงฺคหำ อกตฺวา ปรโลเก สงฺคหำ กโรถ, นิรวเสสเมว ทาตุกามมฺหี"ติ วตฺวา สพฺพำ เถรสฺส ปตฺเต ปติฏฺฐเปตฺวา "ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐธมฺมสฺเสว ภาคินี อสฺสนฺ"ติ ปตฺถนำ อกาสิ. เถโร "เอวำ โหตู"ติ วตฺวา จิตฺตโกว อนุโมทนำ กตฺวา เอกสฺมึ อุทกผาสุกฏฺฐาเน นิสีทิตฺวา ภตฺตกิจฺจำ อกาสิ. สาปิ นิวตฺติตฺวา ตณฺฑุเล ปริเยสิตฺวา ภตฺตำ ปจิ. ปุณฺโณปิ อฑฺฒกรีสมตฺตำ ธานำ กสิตฺวา ชิฆจฺฉำ สหิตุำ อสกฺโกนฺโต

นางกล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ ดิฉันไม่อาจแบ่งของส่วนเดียวให้เป็น ๒ ส่วนได้ ท่านจงอย่าทำการสงเคราะห์ทาสของท่านในโลกนี้ จงทำการสงเคราะห์ในปรโลกเถิด, ดิฉันต้องการถวายไม่ให้เหลือเศษเลย" ใส่ของทั้งหมดลงในบาตรพระเถระ ทำความปรารถนาว่า "ขอดิฉัน จงมีส่วนแห่งธรรมที่ท่านเห็นนั่นแล". พระ-เถระกล่าวว่า "จงสำเร็จอย่างนั้นเถิด" ยืนตามเดิมนั่นแหละ ทำอนุโมทนา นั่ง ณ ที่มีน้ำสบายแห่งหนึ่ง ทำภัตกิจแล้ว. แม้นางกลับไปแสวงหาข้าวสาร หุงภัตร. ไถที่ประมาณครึ่งกรีส ไม่สามารถทนหิวได้ จึงปล่อยโค

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โคเณ วิสฺสชฺเชตฺวา เอกํ รุกฺขฉายํ เข้าไปนั่งแลดูทางที่เงาต้นไม้ต้นหนึ่ง.
ปวิสิตฺวา มคฺคํ โอโลเกนฺโต นิสีทิ.

อถสฺส ภริยา ภตฺตํ อาทาย คจฺฉมานา ตํ ทิสฺวา ว "เอส ชิฆจฺฉาย ปีฬิโต มํ โอโลเกนฺโต นิสินฺโน, สเจ มํ 'อติวิย เต จิรายิตนฺ'ติ ตชฺเชตฺวา ปโตทยฏฺฐิยา ปหริสฺสติ, มยา กตกมฺมํ นิรตฺถกํ ภวิสฺสติ, ปฏิกจฺเจวสฺส อาโรเจสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา เอวมาห "สามิ อชฺเชกทิวสํ จิตฺตํ ปสาเทหิ, มา มยา กตกมฺมํ นิรตฺถกํ อกาสิ, อหํ หิ ปาโต ว อาหรนฺตี อนฺตรามคฺเค ธมฺมเสนาปตึ ทิสฺวา ตว ภตฺตํ ตสฺส ทตฺวา ปุน คนฺตฺวา ภตฺตํ ปจิตฺวา อาคตา ปสาเทหิ สามิ จิตฺตนฺ"ติ. โส "กึ วเทสิ ภทฺเท"ติ ปุจฺฉิตฺวา ปุน ตมตฺถํ สุตฺวา "ภทฺเท สาธุ วต เต กตํ มม ภตฺตํ อยฺยสฺส ททมานาย, มยาปิสฺส อชฺช ปาโต ว ทนฺตกฏฺฐญฺจ มุโขทกญฺจ ทินฺนนฺ"ติ ปสนฺนมานโส ตํ วจนํ อภินนฺทิตฺวา อุสฺสูเร

ลำดับนั้น ภรรยาของเขา หิวภัตร ไปพบเขาแล้ว คิดว่า "เขาถูกความหิวบีบคั้น นั่งแลดูเราอยู่, ถ้าเขาดุเราว่า 'แกชักช้าเหลือเกิน' แล้วใช้ด้ามปฏักตีไซร้, กรรมที่เราทำไว้ ก็จักไร้-ประโยชน์, เราจักบอกเขาก่อนทีเดียว" จึงกล่าวอย่างนี้ว่า "นาย วันนี้ ท่านจงทำใจให้เลื่อมใสวันหนึ่ง, อย่าได้ทำกรรมที่ดิฉันทำไว้แล้ว ให้ไร้-ประโยชน์, ความจริงดิฉันนำภัตรมาแต่เช้า ระหว่างทางพบพระธรรมเสนาบดี จึงเอาภัตรของท่านถวายท่านไป กลับไปหุงภัตรใหม่รีบมา ขอท่านทำใจให้เลื่อมใสเถิดนาย". นายปุณณะนั้นถามว่า "นางผู้เจริญ เธอพูดอะไร" ฟังเรื่องนั้นอีกกล่าวว่า "นางผู้เจริญ เธอถวายภัตรเพื่อเราแก่พระคุณเจ้า ทำดีแล้ว, วันนี้แม้เราก็ได้ถวายไม้สีฟันและน้ำบ้วนปากแก่ท่าน แต่เช้าเช่นกัน" มีใจเลื่อมใสยินดี คำพูดนั้น เพราะได้ภัตรสายเกิน จึงเหน็ดเหนื่อยกาย นอนหนุนศีรษะบน

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ลทฺธภตฺตตาย กิลนฺตกาโย ตสฺสา ตักภรรยานั้นหลับไป.
องฺเก สีสํ กตฺวา นิทฺทํ โอกฺกมิ.

อถสฺส ปาโต ว กสิตฏฺฐานํ ปัสฺจุณฺณํ อุปาทาย สพฺพํ รตฺต-สุวณฺณํ กณฺณิการปุปฺผราสิ วิย โสภมานํ อฏฺฐาสิ. โส ปพุทฺโธ โอโลเกตฺวา ภริยํ อาห "ภทฺเท เอตํ กสิตฏฺฐานํ สพฺพํ มม สุวณฺณํ หุตฺวา ปญฺญายติ, กินฺนุ โข เม อติอุสฺสูเร ลทฺธภตฺตตาย อกฺขีนิ ภมนฺตี"ติ. สาปิ "สามิ มยฺหมฺปิ เอวเมว ปญฺญายตี"ติ. โส อุฏฺฐาย ตตฺถ คนฺตฺวา เอกํ ปิณฺฑํ คเหตฺวา นงฺคลสีเส ปหริตฺวา สุวณฺณภาวํ ญตฺวา "อโห อยฺยสฺส ธมฺมเสนาปติสฺส ทินฺนทาเนน อชฺเชว วิปาโก ทสฺสิโต, น โข ปน สกฺกา เอตฺตกํ ธนํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปริภุญฺชิตุนฺ"ติ ภริยาย อาภตํ ภตฺตจาตึ สุวณฺณสฺส ปูเรตฺวา ราชกุลํ คนฺตฺวา รญฺญา กโตกาโส ปวิสิตฺวา ราชานํ อภิวาเทตฺวา "กึ ตาตา"ติ วุตฺเต "เทว อชฺช มยา

ครั้งนั้น ที่ที่เขาไถแต่เช้าตรู่ ได้เป็นทองคำสีสุกทั้งหมด กระทั่งละอองดิน ได้งดงามตั้งอยู่ ดุจกองดอกกรรณิการ์. เขาตื่นขึ้น แลดู กล่าวกับภรรยาว่า "นางผู้เจริญ ที่ที่เราไถทั้งหมดนั้น ปรากฏเป็นทองคำ, เพราะได้อาหารสายเกิน ตาของเราลายกระมังหนอ". แม้ภรรยา ก็กล่าวว่า "ปรากฏกับดิฉันเช่นนี้เหมือนกันนาย". เขาลุกขึ้นไปที่นั้น จับเอาก้อนดินก้อนหนึ่งตีที่งอนไถรู้ว่าเป็นทองคำ คิดว่า "โอ ทานที่เราถวายแก่พระคุณเจ้าพระธรรมเสนาบดีให้ผลวันนี้แล้ว, ก็แล เราไม่อาจจะซ่อนทรัพย์เห็นปานนี้ไว้ใช้สอยได้" บรรจุทองคำเต็มถาดภัตรที่ภรรยานำมา ไปสู่ราชสำนัก ได้โอกาสแล้ว เข้าไปถวายบังคมพระราชา เมื่อพระราชาตรัสว่า "อะไรพ่อ" จึงกราบทูลว่า "พระเจ้าข้าวันนี้ ที่ที่ข้าพระองค์ไถทั้งหมด เต็มด้วยทองคำตั้งอยู่, พระองค์ควรให้นำทองคำมาเถิด". พระราชาตรัสถามว่า "เธอ

ธรรมบท.U-ท.๖-๒๕

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กสิตฏฺฐานํ สพฺพํ สุวณฺณภริตเมว หุตฺวา จิตฺตํ, สุวณฺณํ อาหราเปตุ วฏฺฏตี"ติ. "โกสิ ตฺวนฺ"ติ. "ปุณฺโณ นามาหนฺ"ติ. "กึ ปน เต อชฺช กตนฺ"ติ. "ธมฺมเสนาปติสฺส เม อชฺช ปาโต ทนฺตกฏฺฐญฺจ มุโขทกญฺจ ทินฺนํ, ภริยายปิ เม มยฺหํ อาหรณภตฺตํ ตสฺเสว ทินฺนนฺ"ติ.

เป็นใคร". นายปุณณะกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ ชื่อว่าปุณณะ". พระราชาตรัสถามว่า "ก็วันนี้ เธอทำอะไรไว้". นายปุณณะกราบทูลว่า "เช้าวันนี้ ข้าพระองค์ ได้ถวายไม้สีฟันและน้ำบ้วนปากแก่พระธรรมเสนาบดี, แม้ภรรยาข้าพระองค์ ถวายภัตรที่นำมาเพื่อข้าพระองค์แก่ท่านเหมือนกัน".

ตํ สุตฺวา ราชา "อชฺเชว กิร โภ ธมฺมเสนาปติสฺส ทินฺนทาเนน วิปาโก ทสฺสิโต"ติ วตฺวา "ตาต กึ กโรมี"ติ ปุจฺฉิ. "พหูนิ สกฏสหสฺสานิ ปหิณิตฺวา สุวณฺณํ อาหราเปถา"ติ. ราชา สกฏานิ ปหิณิ. ราชปุริเสสุ "รญฺโญ สนฺตกนฺ"ติ คณฺหนฺเตสุ, ตํ คหิตคหิตํ มตฺติกา ว โหติ. เต คนฺตฺวา รญฺโญ อาโรเจตฺวา "ตุเมฺหหิ 'กินฺ'ติ วตฺวา คหิตนฺ"ติ ปุฏฺฐา "ตุมฺหากํ สนฺตกนฺ"ติ อาหํสุ. "น มยฺหํ ตาตา สนฺตกํ, คจฺฉถ, 'ปุณฺณสฺส สนฺตกนฺ'ติ วตฺวา คณฺหถา"ติ. เต ตถา กรึสุ. คหิตคหิตํ สุวณฺณเมว

พระราชา สดับคำนั้นแล้ว ตรัสว่า "ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่าทานที่ท่านถวายแก่พระธรรมเสนาบดีให้ผลในวันนี้แล้ว" ตรัสถามว่า "เราจักทำอย่างไรดี พ่อ". นายปุณณะกราบทูลว่า "พระองค์ส่งเกวียนไปหลายพันเล่ม ให้นำทองคำมาเถิด". พระราชาส่งเกวียนไปแล้ว. เมื่อพวกราชบุรุษ ถือเอาว่า "เป็นราชทรัพย์ของพระราชา" ทองคำนั้นที่เขาถือเอา ๆ กลับเป็นก้อนดินตามเดิม. พวกราชบุรุษเหล่านั้น ไปกราบทูลพระราชา พระองค์ตรัสถามว่า "พวกเธอพูดอย่างไร ถือเอา" จึงกราบทูลว่า "เป็นราชทรัพย์ของพระองค์". พระราชาตรัสว่า "พ่อ ไม่ใช่ทรัพย์ของเรา,

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อโหสิ. ตำ สพฺพัปิ อาหริตฺวา ราชงฺคเณ ราสึ อกำสุ. อสีติ-หตฺถุพฺเพโธ ราสิ อโหสิ.

พวกท่านจงไปพูดว่า 'เป็นของนายปุณณะ' ถือเอาเถิด". พวกราชบุรุษได้กระทำอย่างนั้น. ทองคำที่เขาถือเอาแล้ว ๆ ได้เป็นทองคำแท้. พวกราชบุรุษขนทองคำนั้นทั้งหมดมากองไว้ที่พระลานหลวง. กองได้สูงถึง ๘๐ ศอก.

ราชา นาคเร สนฺนิปาเตตฺวา "อิมสฺมึ นคเร อตฺถิ กสฺสจิ เอตฺตกำ สุวณฺณนฺ"ติ. "นตฺถิ เทวา"ติ. "กึ ปนสฺส ทาตุ๎ วฏฺฏตี"ติ. "เสฏฺฐิจฺฉตฺตำ เทวา"ติ. ราชา "พหุธนเสฏฺฐี นาม โหตู"ติ มหนฺเตน โภเคน สทฺธึ ตสฺส เสฏฺฐิจฺฉตฺตำ อทาสิ. อถ นำ โส อาห "มยำ เทว เอตฺตกำ กาลำ ปรกุเล วสิมฺหา, วสนฏฺฐานำ โน เทถา"ติ. "เตนหิ ปสฺส ทกฺขิณโต เอส คุมฺโพ ปญฺญายติ, เอตำ หราเปตฺวา เคหำ กาเรหี"ติ ปุราณเสฏฺฐิเคหฏฺฐานำ อาจิกฺขิ. โส ตสฺมึ ฐาเน กติปาเหเนว เคหำ กาเรตฺวา เคหปฺปเวสนมงฺคลญฺจ ฉตฺตมงฺคลญฺจ เอกโตว กโรนฺโต สตฺตาหำ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส

พระราชาให้ประชุมชาวเมืองแล้ว ตรัสถามว่า "พระนครนี้ ใครมีทองคำเท่านี้บ้าง". ชาวเมืองกราบทูลว่า "ไม่มีพระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "ก็เราควรพระราชทาน อะไรแก่นายปุณณะดี". ชาวเมืองกราบทูลว่า "ควรพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีแก่เขาพระเจ้าข้า". พระราชาตรัสว่า "นายปุณณะ จงเป็นเศรษฐีชื่อพหุธนะ" ได้พระราชทานฉัตรเศรษฐีแก่เขาพร้อมโภคะมากมาย. ลำดับนั้น เขากราบทูลพระราชานั้นว่า "พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ อาศัยตระกูลคนอื่นอยู่สิ้นกาลเห็นปานนี้ ขอพระองค์ประทานที่อยู่แก่ข้าพระองค์เถิด". พระราชาตรัสบอกที่สร้างเรือนของเศรษฐีเก่าว่า "ถ้าเช่นนั้น เธอจงดูข้างขวา นั่นพุ่มไม้

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๕๔๓-๒๐๐๖

ทานำ อทาสิ. อถ สตฺถา ทานานุโมทนำ กโรนฺโต อนุปุพฺพีกถำ กเถสิ. ธมฺมกถาวสาเน "ปุณฺณเสฏฺฐี จ ภริยา จสฺส ธีตา อุตฺตรา จา"ติ ตโยปิ ชนา โสตาปนฺนา อเหสุ.

ปรากฏอยู่, จงให้ถางพุ่มไม้นั่นออกแล้วสร้างเรือนเถิด". เขาให้สร้างเรือนในที่นั้น ๒-๓ วันเท่านั้น รวมเคหัปปเวสนมงคล(ขึ้นบ้านใหม่) และฉัตรมงคล (ฉลองตำแหน่ง) เป็นงานเดียวกัน ได้ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ตลอด ๗ วัน. ลำดับนั้น พระศาสดาเมื่อทำอนุโมทนาทาน ตรัสอนุบุพพีกถา. ในเวลาจบธรรมกถา "ปุณณเศรษฐี ๑ ภรรยา ๑ ลูกสาวของเศรษฐีนั้น ชื่ออุตตรา ๑" รวมเป็น ๓ คน ได้เป็นโสดาบัน.

อปรภาเค ราชคหเสฏฺฐี ปุณฺณเสฏฺฐิโน ธีตรำ อตฺตโน ปุตฺตสฺส วาเรสิ. โส "นาหำ ทสฺสามี"ติ วตฺวา "มา เอวำ กโรตุ เอตฺตกำ กาลำ อเมฺห นิสฺสาย วสนฺเตเนว เต สมฺปตฺติ ลทฺธา, เทตุ เม ปุตฺตสฺส ธีตรนฺ"ติ วุตฺเต, "โส มิจฺฉาทิฏฺฐิโก, มม ธีตา ตีหิ รตเนหิ วินา วตฺติตุ๋ น สกฺโกติ, เนวสฺส ธีตรำ ทสฺสามี"ติ อาห. อถ นำ พหู เสฏฺฐิคหปติกาทโย

ต่อมา เศรษฐีกรุงราชคฤห์ สู่ขอธิดาของปุณณเศรษฐี ให้ลูกชายตน. ปุณณเศรษฐีนั้น กล่าวว่า "จักไม่ให้" เมื่อเศรษฐีกรุงราชคฤห์ กล่าวว่า "อย่าทำเช่นนี้เลย ท่านอาศัยอยู่กับเราสิ้นกาลเพียงนี้ จึงได้สมบัติ, จงยกธิดาให้บุตรเราเถิด", จึงกล่าวว่า "บุตรชายท่านนั้น เป็นมิจฉาทิฐิ, เว้นพระ-ธิดาเราไม่อาจจะดำเนิน(ชีวิต)ไปได้, เราให้ธิดาแก่บุตรท่านนั้นไม่ได้". ครั้งนั้น พวกกุลบุตร มี

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กุลปุตฺตา “มา เตน สทฺธึ วิสฺสาสํ เศรษฐีและคหบดีเป็นต้น เป็นอันมาก
ภินฺทิ, เทหิ ตสฺส ธีตรนฺ”ติ อ้อนวอนเขาว่า “ท่านอย่าทำลายความ
ยาจีสุ. โส เตสํ วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา คุ้นเคยกับเศรษฐีกรุงราชคฤห์นั้นเลย
อาสาฬฺหปุณฺณมายํ ธีตรํ อทาสิ. จงให้ธิดาแก่บุตรเขาเถิด”. เขารับคำ
สา ปติกุลํ คตกาลโต ปฏฺฐาย ชนเหล่านั้นแล้ว ในวันเพ็ญเดือน ๘ ได้
ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนึ วา อุปสงฺกมิตุ ให้ธิดา. นางอุตตรานั้น ตั้งแต่ไปสู่ตระกูล
ทานํ วา ทาตุ ธมฺมํ วา โสตุ ของผัว ไม่เคยได้เข้าไปหาภิกษุ หรือ
นาลตฺถ. เอวํ อฑฺฒติเยสุ มาเสสุ ภิกษุณี ถวายทานหรือฟังธรรม. เมื่อ
วีติวตฺเตสุ, สา สนฺติเก จิเต ล่วงไปได้ ๒ เดือนครึ่ง เช่นนี้, นาง
ปริจาริเก ปุจฺฉิ “อิทานิ กิตฺตกํ ถามหญิงรับใช้ซึ่งยืนอยู่ ณ ที่ใกล้ว่า
อนฺโตวสฺสํ อวสิฏฺฐนฺ”ติ. “อฑฺฒมาโส “เวลานี้ ภายในพรรษาเหลืออยู่เท่าไร”.
อยฺเย”ติ. หญิงรับใช้ ตอบว่า “เหลือครึ่งเดือน
พระแม่เจ้า”.

สา ปิตุ สาสนํ ปหิณิ “กสฺมา นางส่งจดหมายไปถึงบิดาว่า “ทำไม
มํ เอวรูเป พนฺธนาคาเร ปกฺขิปีสุ มารดาบิดาจึงขังฉันไว้ในเรือนจองจำ
วรํ มํ ลกฺขณาหตํ กตฺวา ปเรสํ เช่นนี้ การที่ท่านทำฉันให้เสียโฉม
ทาสึ สาเวตุ, น เอวรูปสฺส หรือเป็นคนใช้คนอื่น ยังดีเสียกว่า การ
มิจฺฉาทิฏฺฐิกุลสฺส ทาตุ วรํ, อาคต- ให้แก่ตระกูลมิจฉาทิฐิ เห็นปานนี้ ไม่ดี.
กาลโต ปฏฺฐาย ภิกฺขุทสฺสนาทีสุ ตั้งแต่วันที่มา ดิฉันไม่ได้ทำบุญสัก
เอกมฺปิ ปุญฺญํ กาตุ น ลภามี”ติ. อย่างหนึ่ง บรรดาบุญมีการเห็นภิกษุ
เป็นต้น”.

อถสฺสา ปิตา “ทุกฺขิตา วต ครั้งนั้น บิดาของนางให้รู้สึกไม่
เม ธีตา”ติ อนตฺตมนตํ ปเวเทตฺวา สบายใจด้วยคิดว่า “ธิดาของเรา มี

ธรรมบท.ป-ท.๖-๒๕

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปญฺจทส กหาปณสหสฺสานิ เปเสสิ ความทุกข์” จึงส่งทรัพย์ไป ๑๕,๐๐๐
‘อิมสฺมึ นคเร สิริมา นาม กหาปณะ ด้วยสั่งว่า “นางใช้กหาปณะ
คณิกา อตฺถิ, ‘เทวสิกํ สหสฺสํ เหล่านี้ นำนางคณิกาชื่อสิริมา ซึ่งอยู่
คณฺหา’ติ อิเมหิ กหาปเณหิ ตํ ในนครนี้มาว่า ‘เธอจงรับเงินวันละ
อาเนตฺวา สามิกสฺส ปาทปริจาริกํ พันกหาปณะ’ แล้วทำให้เป็นหญิงรับใช้
กตฺวา สยํ ปุญฺญานิ กโรตู”ติ. สามีแล้ว ตนเองทำบุญเถิด”. นาง
สา สิริมํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สหายิเก ให้เรียกนางสิริมามากล่าวว่า “สหาย
อิเม กหาปเณ คเหตฺวา อิมํ ครึ่งเดือนนี้ เธอรับเอากหาปณะเหล่านี้
อฑฺฒมาสํ ตว สหายกํ ปริจราหี”ติ แล้ว รับใช้สหายของท่านเถิด”.
อาห. สา “สาธู”ติ สมฺปฏิจฺฉิ. นางสิริมานั้น รับคำว่า “ดีล่ะ”.

สา ตํ อาทาย สามิกสฺส สนฺติกํ นางอุตตรานั้น ก็พานางสิริมานั้น
คนฺตฺวา เตน สิริมํ ทิสฺวา ไปสำนักสามี เมื่อสามีนั้น พบนาง
“กิมิทนฺ”ติ วุตฺเต, “สามิ อิมํ สิริมาแล้ว กล่าวว่า “เรื่องอะไรนี่”
อฑฺฒมาสํ มม สหายิกา ตุเมฺห จึงบอกว่า “นาย ครึ่งเดือนนี้ หญิงสหาย
ปริจารตุ, อหํ ปน อิมํ อฑฺฒมาสํ ของดิฉัน จะรับใช้ท่าน, ส่วนดิฉัน
ทานญฺเจว ทาตุกามา ธมฺมญฺจ ตลอดครึ่งเดือนนี้ ต้องการถวายทาน
โสตุกามา”ติ อาห. โส ตํ และฟังธรรม”. สามีนั้นเห็นหญิงงามนั้น
อภิรูปึ อิตฺถึ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสิเนโห เกิดสิเน่หา รับว่า “ดีล่ะ”.
“สาธู”ติ สมฺปฏิจฺฉิ.

อุตฺตราปิ โข พุทฺธปฺปมุขํ ฝ่ายนางอุตตราแล นิมนต์ภิกษุสงฆ์
ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา “ภนฺเต อิมํ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ทูลขอว่า
อฑฺฒมาสํ อญฺญตฺถ อคนฺตฺวา “พระเจ้าข้า ครึ่งเดือนนี้ ขอพระองค์
อิเธว ภิกฺขา คเหตพฺพา”ติ สตฺถุ ไม่เสด็จไป ณ ที่อื่น รับภิกษาที่นี้เถิด”

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิญฺญํ คเหตฺวา “อิโตทานิ ปฏฺฐาย ยาว มหาปวารณา, ตาว สตฺถารํ อุปฏฺฐาตุ ธมฺมญฺจ โสตุ ลภิสฺสามี”ติ ตุฏฺฐมานสา “เอวํ ยาคุ ปจถ เอวํ ปูเว ปจถา”ติ มหานเส กิจฺจานิ สํวิทหนฺตี วิจรติ. อถสฺสา สามิโก “เสฺว ปวารณา ภวิสฺสตี”ติ มหานสาภิมุโข วาตปาเน ฐตฺวา “กินฺนุ โข กโรนฺตี สา อนฺธพาลา วิจรตี”ติ โอโลเกนฺโต ตํ เสฏฺฐิธีตรํ เสทกิลินฺนํ ฉาริกาย โอกิณฺณํ องฺคารมสิมกฺขิตํ ตถา สํวิทหิตฺวา วิจรมานํ ทิสฺวา “อโห อนฺธพาลา เอวรูเป ฐาเน อิมํ สิริสมฺปตฺตึ นานุโภติ, ‘มุณฺฑสมณเก อุปฏฺฐหิสฺสามี’ติ ตุฏฺฐจิตฺตา วิจรตี”ติ หสิตฺวา อปคจฺฉิ.

รับปฏิญญาพระศาสดาแล้ว ดีใจว่า “ตั้งแต่บัดนี้ไป เราจักได้อุปัฏฐากพระศาสดา และฟังธรรม จนถึงวันมหาปวารณา” เที่ยวจัดแจงกิจในโรงครัวใหญ่ว่า “พวกเธอ จงต้มข้าวต้มอย่างนี้ นึ่งขนมอย่างนี้”. ต่อมา สามีของนางคิดว่า “พรุ่งนี้ เป็นวันมหาปวารณา” ยืนตรงหน้าต่างมองไปทางโรงครัว แลดูว่า “หญิงอันธพาลนั่น เที่ยวทำอะไรหนอ” เห็นธิดาเศรษฐีนั้นขมุกขมอมด้วยเหงื่อ เปรอะด้วยเถ้า มอมแมมด้วยถ่านและเขม่า เที่ยวจัดแจงอย่างนั้น คิดว่า “โอ หญิงอันธพาล ไม่เสวยสิริสมบัตินี้ ในฐานะเช่นนี้ ดีใจว่า ‘จักได้บำรุงสมณะโล้น’ เที่ยวไปอยู่” หัวเราะแล้ว หลบไป.

ตสฺมึ อปคเต, ตสฺส สนฺติเก ฐิตา สิริมา “กินฺนุ โข โอโลเกตฺวา เอส หสี”ติ เตเนว วาตปาเนน โอโลเกนฺตี อุตฺตรํ ทิสฺวา “อิมํ โอโลเกตฺวา อิมินา หสิตํ, อทฺธา อิมสฺส เอตาย สทฺธึ สนฺถโว อตฺถี”ติ ตสฺสา อนฺตรายกรณตฺถาย ปาสาณเปสกานิ ปหิณิ. เต ตสฺสา ปาสาเณ ปหรึสุ, ปาสาณา ปหรณกาเล ปุปฺผทามานิ หุตฺวา ปติตา. ปุน ปหรึสุ, ปุปฺผวสฺสา หุตฺวา ปติตา. ปุน

อตฺถี”ติ จินฺเตสิ. สา กิร อฑฺฒมาสํ ตสฺมึ เคเห พาหิรกอิตฺถี หุตฺวา สมานาปิ ตำ สมฺปตฺตึ อนุภวมานา อตฺตโน พาหิรกอิตฺถีภาวำ อชานิตฺวา “อหำ ฆรสามินี”ติ สญฺญมกาสิ. สา อุตฺตราย อาฆาตำ พนฺธิตฺวา “ทุกฺขมสฺสา อุปฺปาเทสฺสามี”ติ ปาสาทา โอรุยฺห มหานสำ ปวิสิตฺวา ปูวปจนฏฺฐาเน ปกฺกุฏฺฐิตำ สปฺปึ กฏจฺฉุนา อาทาย อุตฺตราภิมุขี ปายาสิ.

เป็นหญิงภายนอกเรือนนั้น ครั้งเดือนสุดท้ายนั้นแล้ว จำไม่ได้ว่าตนเป็นคนภายนอก สำคัญว่า “เป็นเจ้าของเรือน”. นางผู้กอาฆาตนางอุตตรา คิดว่า “เราจักยังทุกข์ให้เกิดขึ้น แก่มัน” ลงจากปราสาท เข้าไปในโรงครัว ใช้ทัพพีตักเนยใสที่เดือดพล่าน ในที่ต้มขนม เดินตรงไปหานางอุตตรา.

อุตฺตรา ตำ อาคจฺฉนฺตึ ทิสฺวา “มม สหายิกาย มยฺหำ อุปกาโร กโต, จกฺกวาฬำ อติสมฺพาธำ, พฺรหฺมโลโก อตินีโจ, มม ปน สหายิกาย คุโณ ว มหนฺโต, อหญฺหิ เอตำ นิสฺสาย ทานญฺจ ทาตุำ ธมฺมญฺจ โสตุำ ลภึ สเจ มม เอติสฺสา อุปริ โกโธ อตฺถิ, อิทำ สปฺปึ มำ ฑหตุ, สเจ นตฺถิ, มา มำ ฑหตู”ติ ตำ เมตฺตาย ผริ. ตาย สา อุตฺตรา มตฺถเก อาสิตฺตำ ปกฺกุฏฺฐิตสปฺปิ วิย อโหสิ.

นางอุตตรา เห็นนางสิริมาเดินมา จึงแผ่เมตตาถึงนางว่า “หญิงสหายของเรา ทำอุปการะต่อเรา, จักรวาลแคบเกินไป, พรหมโลกก็ต่ำเกิน, แต่หญิงสหายมีคุณต่อเรามาก, ก็เพราะอาศัยนาง เราจึงได้ถวายทาน ฟังธรรม ถ้าเรามีความโกรธเพื่อนหญิงนี้ไซร้, เนยใสนี้ก็จงลวกเรา, ถ้าไม่มี, ก็จงอย่าลวกเรา”. เนยใสเดือดที่นางสิริมาราดบนหัวนางอุตตรานั้น ได้เป็นดุจน้ำเย็น.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นำ "อิทำ สีตลำ ภวิสฺสตี"ติ ปุน กฏจฺฉุ ปูเรตฺวา อาทาย อาคจฺฉนฺตี อุตฺตราย ทาสิโย ทิสฺวา "อเปหิ ทุพฺพินีเต, น ตฺวำ อมฺหากำ อยฺยาย อุปริ ปกฺกุฏฺฐิตสปฺปึ อาสิญฺจิตุำ อนุจฺฉวิกา"ติ สนฺตชฺเชนฺติโย อิโต จิโต จ อุฏฺฐาย หตฺเถหิ จ ปาเทหิ จ โปเถตฺวา ภูมิยำ ปาเตสุำ. อุตฺตรา ตา วาเรตุำ นาสกฺขิ. อถสฺสา อุปริ จิตา สพฺพา ทาสิโย ปฏิพาหิตฺวา "กิสฺส เต เอวรูปำ ภาริยำ กมฺมำ กตนฺ"ติ สิริมำ โอวทิตฺวา อุโณฺหทเกน นฺหาเปตฺวา สตปากเตเลน อพฺภญฺชิ. ตสฺมึ ขเณ สา อตฺตโน พาหิริตฺถีภาวำ ญตฺวา จินฺเตสิ "มยา ภาริยำ กมฺมำ กตำ สามิกสฺส หสิตมตฺตการณา อิมิสฺสา อุปริ ปกฺกุฏฺฐิตำ สปฺปึ อาสิญฺจนฺติยา, อยำ 'คณฺหถ นนฺ'ติ ทาสิโย น อาณาเปตฺวา มำ วิเหฐนกาเลปิ สพฺพา ทาสิโย ปฏิพาหิตฺวา มยฺหำ กตฺตพฺพเมว อกาสิ, สจาหำ อิมำ น ขมาเปสฺสามิ, มุทฺธา เม สตฺตธา ผเลยฺยา"ติ.

ลำดับนั้น พวกทาสีของนางอุตตราเห็นนางสิริมานั้น (กำลัง) ตักเนยใสจนเต็มทัพพีเดินมาด้วยอันคิดว่า "เนยใสนี้คงเย็น" ตวาดว่า "หลีกไปนางหัวดื้อ เธอไม่สมควรราดเนยใสที่เดือดลง บนพระแม่เจ้าของเรา" ต่างลุกขึ้นจากที่นั้นและที่โน้น ใช้มือบ้าง ใช้เท้าบ้าง ทุบตีให้ล้มลงบนพื้นดิน. นางอุตตรา ไม่อาจห้ามนางทาสีเหล่านั้นได้. ต่อมา นางอุตตราห้ามนางทาสีทั้งหมดที่ยืนคร่อมนางสิริมา โอวาทนางสิริมาว่า "เธอทำกรรมหนักเช่นนี้เพื่ออะไร" ให้นางอาบน้ำอุ่นแล้วใช้น้ำมันซึ่งหุง ๑๐๐ ครั้ง ทา. ขณะนั้น นางสิริมานั้น ทราบว่าตนเป็นคนนอก คิดว่า "เรารดเนยใสเดือดลงบนนางอุตตรานี้ เหตุเพียงสามีหัวเราะ ทำกรรมหนักแล้ว, นางไม่สั่งพวกทาสีว่า 'จงจับมัน' แม้ในเวลาเบียดเบียนเรา ยังช่วยห้ามนางทาสีทั้งหมด ทำกรรมที่ควรทำแก่เรา ศีรษะเราต้องแตกเป็น ๗ เสี่ยงแน่".

ธรรมบท.ป-ท.๖-๒๕

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺสา ปาทมูเล นิปชฺชิตฺวา "อยฺเย นางสิริมา หมอบแทบเท้านางแล้ว
ขมาหิ เม"ติ อาห. "อหํ สปีติกา กล่าวว่า "พระแม่เจ้า ขอท่านยกโทษ
ธีตา ปิตริ ขมนฺเต, ขมิสฺสามี"ติ. ให้ดิฉันเถิด". นางอุตตรา กล่าวว่า
"โหตุ อยฺเย, ปิตรำปิ เต ปุณฺณเสฏฺฐี "ดิฉันเป็นลูกมีพ่อ เมื่อพ่อยกโทษ, ก็
ขมาเปสฺสามี"ติ. "ปุณฺโณ มม วฏฺเฏ ต้องยกโทษให้". นางสิริมากล่าวว่า
ชนกปิตา, วิวฏฺเฏ ชนกปิตเร "ช่างเถิด พระแม่เจ้า, ดิฉันจะขอโทษ
ขมนฺเต, ปนาหำ ขมิสฺสามี"ติ. "โก ปุณณเศรษฐีบิดาของท่าน". นางอุตตรา
ปน เต วิวฏฺเฏ ชนกปิตา"ติ. กล่าวว่า "ปุณณเศรษฐี เป็นบิดาให้
"สมฺมาสมฺพุทฺโธ"ติ. "มยฺหำ เตน สทฺธึ เกิดในวัฏฏะของเรา, เมื่อบิดาให้เกิดใน
วิสฺสาโส นตฺถี"ติ. "อหำ กริสฺสามิ, วิวัฏฏะ ยกโทษ, เราก็จักยกโทษ
สตฺถา เสฺว ภิกฺขุสงฺฆำ อาทาย เช่นกัน". นางสิริมาถามว่า "ก็ใครเป็น
อิธาคมิสฺสติ, ตฺวำ ยถาลทฺธำ สกฺการำ บิดา ผู้ให้เกิดในวิวัฏฏะของท่าน". นาง
คเหตฺวา อิเธว อาคนฺตฺวา ตำ อุตตราตอบว่า "พระสัมมาสัมพุทธเจ้า".
ขมาเปหี"ติ. สา "สาธุ อยฺเย"ติ นางสิริมาบอกว่า "ดิฉันกับพระพุทธเจ้า
อุฏฺฐาย อตฺตโน เคหำ คนฺตฺวา นั้นไม่คุ้นเคยกัน". นางอุตตรากล่าวว่า
ปญฺจสตา ปริวาริตฺถิโย อาณาเปตฺวา "ฉันจะแนะนำให้ พรุ่งนี้ พระศาสดา
นานาวิธานิ ขาทนียานิ เจว จะพาภิกษุสงฆ์มาที่นี้, เธอเอาสักการะ
สูเปยฺยานิ จ สมฺปาเทตฺวา ปุนทิวเส ตามที่ได้มา ณ ที่นี้ ขอโทษพระองค์
ตำ สกฺการำ อาทาย อุตฺตราย เถิด". นางสิริมานั้นรับคำว่า "ดีล่ะ
เคหำ อาคนฺตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส พระแม่เจ้า" ลุกขึ้นไปเรือนของตน
ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปตฺเต ปติฏฺฐาเปตุำ สั่งหญิงบริวาร ๕๐๐ คน ให้จัดแจง
อวิสหนฺตี อฏฺฐาสิ. ตำ สพฺพำ คเหตฺวา ขาทนียะ และสูเปยยะหลาย ๆ อย่าง
อุตฺตรา สำวิทหิ. สิริมาปิ ภตฺต- รุ่งขึ้น ถือเอาสักการะนั้น มาเรือน
กิจฺจาวสาเน สทฺธึ ปริวาเรน สตฺถุ นางอุตตรา ไม่กล้าใส่บาตรภิกษุสงฆ์มี

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาทมูเล　นิปชฺชิ.

พระพุทธเจ้าเป็นประธาน ได้ยืนอยู่แล้ว. นางอุตตรารับเอาของทั้งหมดนั้นมาจัด. ในเวลาเสร็จภัตกิจ แม้นางสิริมาพร้อมบริวารหมอบลงใกล้บาทมูลพระศาสดา.

อถ นำ สตฺถา ปุจฺฉิ "โก เต อปราโธ"ติ. "ภนฺเต มยา หีโย อิทนฺนาม กตำ, อถ เม สหายิกา มำ วิเหฐยมานา ทาสิโย นิวาเรตฺวา มยฺหำ อุปการเมว อกาสิ, สาหำ อิมิสฺสา คุณำ ชานิตฺวา อิมำ ขมาเปสึ, อถ มำ เอสา 'ตุเมฺหสุ ขมนฺเตสุ ขมิสฺสามี'ติ อาหา"ติ. "เอวำ กิร อุตฺตเร"ติ. "อาม ภนฺเต, หีโย สีเส เม สหายิกาย ปกฺกุฏฺจิตสปฺปิ อาสิญฺจิตนฺ"ติ. "อถ ตยา กึ จินฺติตนฺ"ติ. "จกฺกวาฬำ อติสมฺพาธำ, พฺรหฺมโลโก อตินีโจ, มม สหายิกาย คุโณ วมหนฺโต, อหญฺหิ เอตำ นิสฺสาย ทานญฺจ ทาตุำ ธมฺมญฺจ โสตุำ อลตฺถำ, สเจ เม อิมิสฺสา อุปริ โกโธ อตฺถิ, อิทำ มำ ฑหตุ โน เจ, มา ฑหตู'ติ เอวำ จินฺเตตฺวา

ทีนั้น พระศาสดาตรัสถามนางว่า "เธอมีความผิดอะไรหรือ". นางสิริมากราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉันทำกรรมชื่อนี้ ในวันวาน, ครั้งนั้น นางอุตตรา สหายหม่อมฉัน ห้ามนางทาสีที่ทำร้ายหม่อมฉัน ทำอุปการะต่อหม่อมฉันทีเดียว, หม่อมฉันนั้นทราบถึงคุณของนาง จึงขอโทษนาง, ทีนั้นนางกลับบอกหม่อมฉันว่า 'เมื่อพระองค์ยกโทษ ก็จักยกโทษให้". พระศาสดาตรัสถามว่า "อย่างนั้นหรืออุตตรา". นางอุตตรากราบทูลว่า "ใช่พระเจ้าข้า, วันวาน หญิงสหายราดเนยใสที่เดือดลงบนศีรษะหม่อมฉัน". พระศาสดาตรัสถามว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอคิดอย่างไร". นางอุตตรากราบทูลว่า "หม่อมฉัน คิดอย่างนี้ว่า 'จักรวาลแคบเกิน, พรหมโลกก็ต่ำเกิน, หญิงสหายมีคุณต่อเรามาก, ก็เพราะอาศัยนาง

ธรรมบท.ป-ท.๖-๒๕

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมํ เมตฺตาย ผรี ภนฺเต"ติ.

หม่อมฉันจึงได้ถวายทาน ฟังธรรม, ถ้าเรามีความโกรธนางนี้ ก็ขอให้เนยใส ที่เดือดนี้ จงลวกเรา ถ้าไม่มีจงอย่าลวก' แล้วแผ่เมตตาไปถึงนางสิริมานี้ พระเจ้าข้า".

สตฺถา "สาธุ สาธุ อุตฺตเร, เอวํ โกธํ ชินิตุ วฏฺฏติ, โกโธ หิ นาม อกฺโกเธน, อกฺโกสกปริภาสโก อนกฺโกสเนน อปริภาสเนน, ถทฺธมจฺฉรี อตฺตโน สนฺตกสฺส ทาเนน ชิเนตพฺโพ, มุสาวาที สจฺจวจเนน ชิเนตพฺโพ"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดาตรัสว่า "ดีแล้ว ดีแล้ว อุตตรา, เธอชนะความโกรธได้เช่นนี้สมควร, เพราะธรรมดาว่าคนโกรธพึงชนะด้วยการไม่โกรธ, ชนะคนชอบด่าชอบบริภาษ ด้วยการไม่ด่าไม่บริภาษ, ชนะคนตระหนี่จัดด้วยการให้ของ ๆ ตน, ชนะคนชอบพูดเท็จ ด้วยการกล่าวคำจริง" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๒๓. "อกฺโกเธน ชิเน โกธํ
อสาธุ สาธุนา ชิเน
ชิเน กทริยํ ทาเนน
สจฺเจนาลิกวาทินนฺ"ติ.

๒๒๓. "พึงชนะคนโกรธ ด้วยความไม่โกรธ พึงชนะคนไม่ดี ด้วยความดี พึงชนะคนตระหนี่ ด้วยการให้ พึงชนะคนพูดเหลวไหล ด้วยการกล่าวคำสัตย์".

ตตฺถ **อกฺโกเธนาติ** โกธโน หิ ปุคฺคโล อกฺโกธเนน หุตฺวา ชิเนตพฺโพ. อสาธุ อภทฺทโก ภทฺทเกน หุตฺวา, กทริโย ถทฺธมจฺเฉรี อตฺตโน

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ด้วยความไม่โกรธ** ความว่า บุคคลพึงชนะคนผู้โกรธแล ด้วยความไม่โกรธ. คนไม่ดี คือผู้ไม่เจริญ อันบุคคล

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สนฺตกสฺส จาคจิตฺเตน, อลิกวาที พึงชนะด้วยความดี พึงชนะคนตระหนี่ สจฺจวจเนน ชินิตพฺโพ, ตสฺมา คือตระหนี่จัด ด้วยจิตที่สัมปยุตด้วย เอวมาห “อกฺโกเธน ชิเน โกธํ. การบริจาคสิ่งของ ๆ ตน, พึงชนะคน ฯเปฯ สจฺเจนาลิกวาทินนฺ”ติ. พูดเหลวไหล ด้วยคำสัตย์, เหตุนั้น พระศาสดาจึงตรัสอย่างนี้ว่า “พึงชนะคนโกรธ ด้วยความไม่โกรธ ฯลฯ พึงชนะคนพูดเหลวไหล ด้วยคำสัตย์” เป็นต้น.

เทสนาวสาเน สิริมา สทฺธึ ปญฺจสตาหิ อิตฺถีหิ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหีติ. ในเวลาจบเทศนา นางสิริมา พร้อมกับหญิง ๕๐๐ คน ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล ดังนี้แล.

อุตฺตราวตฺถุ ตติยํ. เรื่องนางอุตตรา ที่ ๓ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๖-๒๕

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. โมคฺคลฺลานตฺเถรปญฺหวตฺถุ

๒๒๔. สจฺจํ ภเณ น กุชฺเฌยฺย
ทชฺชา อปฺปมฺปิ ยาจิโต
เอเตหิ ตีหิ ฐาเนหิ
คจฺเฉ เทวาน สนฺติเก.

๔. เรื่องปัญหาพระ-โมคคัลลานเถระ

๒๒๔. บุคคลควรกล่าวคำสัตย์ ไม่พึงโกรธ ถูกเขาขอแม้น้อย ก็พึงให้ บุคคลพึงไปสำนักเทวดา ด้วยฐานะทั้ง ๓ เหล่านั้น.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. โมคฺคลฺลานตฺเถรปญฺหวตฺถุ

สจฺจำ ภเณ น กุชฺเฌยฺยาติ อิมำ ธมฺมเทสนำ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต มหาโมคฺคลฺลานตฺเถรสฺส ปญฺหำ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย เถโร เทวจาริกำ คนฺตฺวา มเหสกฺขาย เทวธีตาย วิมานทฺวาเร ฐตฺวา ตำ อตฺตโน สนฺติกำ อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ฐิตำ เอวมาห "เทวธีเต มหตี เต สมฺปตฺติ, กึ กมฺมำ กตฺวา ลทฺธา"ติ. "มา มำ ภนฺเต ปุจฺฉถา"ติ. เทวธีตา กิร อตฺตโน ปริตฺตกมฺเมน ลชฺชมานา เอวำ วทติ, สา ปน เถเรน "กเถหิเยว เม"ติ วุจฺจมานา อาห "ภนฺเต มยา เนว ทานำ ทินฺนำ, น ปูชา กตา, น ธมฺโม สุโต, เกวลำ สจฺจมตฺตำ รกฺขิตนฺ"ติ. เถโร อญฺญานิปิ วิมานทฺวารานิ คนฺตฺวา อาคตาคตา อปราปราปิ เทวธีตโร

๔. เรื่องปัญหาพระโมคคัลลานเถระ

พระศาสดา ประทับ ณ พระเชตวัน ทรงปรารภปัญหาของพระมหาโมคคัลลานเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลควรกล่าวคำสัตย์ ไม่ควรโกรธ** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระเถระไปสู่เทวจาริก ยืน ณ ประตูวิมานของเทพธิดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ กล่าวกับนางผู้มาสำนักตน ยืนไหว้อยู่ อย่างนี้ว่า "เทพธิดา สมบัติเธอมากมาย เธอทำกรรมอะไรไว้จึงได้สมบัติ". นางเทพธิดากล่าวว่า "อย่าถามดิฉันเลย เจ้าข้า". นัยว่า นางเทพธิดาละอาย เพราะกรรมของตนเล็กน้อย จึงกล่าวอย่างนี้, แต่นางถูกพระเถระกล่าวว่า "จงบอกมาเถิด" จึงกล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า ดิฉันไม่ถวายทาน, ไม่ทำการบูชา, ไม่ฟังธรรม, รักษาเพียงคำสัตย์อย่างเดียว". พระเถระ ไปประตูวิมานแม้เหล่าอื่น ถามเทพธิดาแม้องค์อื่น ๆ ที่มาแล้ว ๆ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตาสุปิ ตเถว นิคุยฺหิตฺวา เถรํ ปฏิพาหิตุ อสกฺโกนฺตีสุ เอกา ตาว อาห “ภนฺเต มยา ทานาทีสุ กตํ นาม นตฺถิ, อหํ ปน กสฺสปพุทฺธกาเล ปรสฺส ทาสี อโหสึ, ตสฺสา เม สามิโก อติวิย จณฺโฑ ผรุโส คหิตคฺคหิเตเนว กฏฺเฐน วา กลิงฺคเรน วา สีสํ ภินฺทติ, สาหํ อุปฺปนฺเน โกเป ‘เอส ตว สามิโก ลกฺขณาหตํ วา ตํ กาตุ นาสาทีนิ วา เต ฉินฺทิตุ อิสฺสโร, มา กุชฺฌี’ติ อตฺตานเมว ปริภาสิตฺวา โกปํ นาม นากาสึ, เตน เม อยํ สมฺปตฺติ ลทฺธา”ติ. อปรา “อหํ ภนฺเต อุจฺฉุเขตฺตํ รกฺขมานา เอกสฺส ภิกฺขุโน เอกํ อุจฺฉุยฏฺฐึ อทาสึ อปรา “เอกํ ติมฺพรุสกํ อทาสึ, อปรา “เอกํ เอลาฬุกํ อทาสึ, อปรา “เอกํ ปารุสกํ อทาสึ, อปรา “เอกํ มูลกมุฏฺฐึ อทาสึ, อปรา “เอกํ นิมฺพกมุฏฺฐึ อทาสินฺ”ติ อาทินา นเยน อตฺตนา กตํ อตฺตนา กตํ ปริตฺตกํ ทานํ อาโรเจตฺวา “อิมินา

แม้เมื่อเทพธิดาเหล่านั้น ไม่อาจจะปกปิดกีดกันพระเถระได้เช่นนั้น องค์หนึ่งจึงพูดขึ้นก่อนว่า “ท่านเจ้าข้า บรรดาทานเป็นต้น ชื่อบุญกรรมที่ฉันทำ ก็ไม่มี, แต่ในกาลพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ ดิฉันได้เป็นคนรับใช้คนอื่น เจ้านายดิฉันนั้น โหดร้าย หยาบคาย เหลือเกิน ย่อมเอาไม้บ้าง ฟืนบ้างที่ตัวพลันฉวยได้ ๆ ตีที่ศีรษะ, เมื่อเกิดความโกรธ ดิฉันนั้นก็บริภาษตนเองว่า ‘เจ้านายเธอนั่น เป็นใหญ่ ทำให้เธอเสียโฉมก็ได้, ตัดจมูกเธอเป็นต้นก็ได้, อย่าโกรธเลย’ แล้วก็ไม่ทำซึ่งความโกรธ, เหตุเท่านั้น ดิฉันจึงได้สมบัตินี้มา”. เทพธิดาองค์อื่นกล่าวว่า “ท่านเจ้าข้า ดิฉันดูแลไร่อ้อย ได้ถวายอ้อยลำหนึ่งแก่ภิกษุรูปหนึ่ง”. องค์อื่นกล่าวว่า “ดิฉันได้ถวายผลมะพลับ ผลหนึ่ง”. องค์อื่นกล่าวว่า “ดิฉันได้ถวายผลฟักทอง ผลหนึ่ง”. องค์อื่นกล่าวว่า “ดิฉันได้ถวายผลลิ้นจี่ผลหนึ่ง”. องค์อื่นบอกว่า “ดิฉันได้ถวายเหง้ามัน กำมือหนึ่ง”. องค์อื่นบอกว่า “ดิฉันได้ถวายสะเดา

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

การเณน อเมฺหหิ อยํ สมฺปตฺติ ลทฺธา"ติ อาหํสุ.

กำมือหนึ่ง" ต่างก็บอกทานนิดหน่อยที่ตน ๆ ทำไว้ ๆ โดยนัยเป็นต้นดังกล่าวมาฉะนี้ แล้วบอกว่า "ด้วยเหตุนี้พวกดิฉันจึงได้สมบัตินี้มา".

เถโร ตาหิ กตกมฺมํ สุตฺวา สคฺคโต โอตริตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ "สกฺกา นุ โข ภนฺเต สจฺจกถนมตฺเตน โกปนิพฺพาปนมตฺเตน อติปริตฺตเกน ติมฺพรุสกาทิทานมตฺเตน ทิพฺพสมฺปตฺตี ลทฺธุนฺ"ติ. "กสฺมา มํ โมคฺคลฺลาน ปุจฺฉสิ, นนุ เทวตาหิ อยมตฺโถ กถิโต"ติ. "อาม ภนฺเต ลพฺภติ มญฺเญ เอตฺตเกน ทิพฺพสมฺปตฺตี"ติ. อถ นํ สตฺถา "โมคฺคลฺลาน สจฺจมตฺตํ กเถตฺวาปิ โกปนมตฺตํ ชหิตฺวาปิ ปริตฺตกทานํ ทตฺวาปิ เทวโลกํ คจฺฉติเยวา"ติ อิมํ คาถมาห

พระเถระ ฟังกรรมที่เทพธิดาเหล่านั้นทำแล้ว ลงจากสวรรค์ เข้าไปเฝ้าพระศาสดาทูลถามว่า "พระเจ้าข้า ด้วยเหตุเพียงกล่าวคำสัตย์ ดับความโกรธถวายผลมะพลับเป็นต้นนิดหน่อยเท่านั้น บุคคลก็อาจได้ทิพยสมบัติ หรือหนอ". พระศาสดาตรัสว่า "โมคคัลลานะ เธอถามเราทำไม, เทพธิดาบอกเรื่องนี้แล้ว มิใช่หรือ". พระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า "พระองค์ผู้เจริญ พระ-เจ้าข้า บุคคลเห็นจะได้ทิพยสมบัติด้วยเหตุเพียงเท่านี้". ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับท่านว่า "โมคคัลลานะ บุคคลกล่าวเพียงคำสัตย์ ก็ดี ละเพียงความโกรธ ก็ดี ถวายทานเล็กน้อย ก็ดี ก็ไปเทวโลกได้ เช่นกัน" ตรัสพระคาถานี้ว่า

ธรรมบท.ป-ท.๖-๒๖

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๒๔. “สจฺจํ ภเณ น กุชฺเฌยฺย
ทชฺชา อปฺปมฺปิ ยาจิโต
เอเตหิ ตีหิ ฐาเนหิ
คจฺเฉ เทวาน สนฺติเก”ติ.

๒๒๔. “บุคคล ควรกล่าวคำสัตย์ ไม่พึงโกรธ ถูกเขาขอแม้น้อย ก็พึงให้ บุคคลพึงไปสำนักเทวดา ด้วยฐานะทั้ง ๓ เหล่านั้น”.

ตตฺถ **สจฺจํ ภเณติ** สจฺจํ ทีเปยฺย โวหเรยฺย, สจฺเจ ปติฏฺฐเหยฺยาติ อตฺโถ. **น กุชฺเฌยฺยาติ** ปรสฺส น กุชฺเฌยฺย. **ยาจิโตติ** ยาจกา นาม สีลวนฺตา ปพฺพชิตา. เต หิ กิญฺจาปิ “เทถา”ติ อยาจิตฺวา ว ฆรทฺวาเร ติฏฺฐนฺติ, อตฺถโต ปน ยาจนฺติเยว นาม. เอวํ สีลวนฺเตหิ ยาจิโต อปฺปสฺมีปิ เทยฺยธมฺเม วิชฺชมาเน, อปฺปมตฺตกมฺปิ ทาเทยฺย. **เอเตหิ ตีหีติ** ตีสุ เอเตสุ เอเกนาปิ การเณน เทวโลกํ คจฺเฉยฺยาติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า (บุคคล) **ควรกล่าวคำสัตย์** ความว่า พึงแสดง คือพึงกล่าวคำสัตย์, อธิบายว่า พึงตั้งมั่นในคำสัตย์. คำว่า **ไม่พึงโกรธ** ความว่า ไม่พึงโกรธผู้อื่น. คำว่า **ถูกเขาขอ** ความว่า บรรพชิต ผู้มีศีล ชื่อว่าผู้ขอ. ความจริง บรรพชิตเหล่านั้น ไม่เอ่ยปากขอว่า “ท่านจงให้” ยืนใกล้ประตูบ้าน แม้ก็จริง, ถึงอย่างนั้น โดยความหมาย ชื่อว่าย่อมขอนั่นเอง. บุคคลถูกคนมีศีลขออย่างนี้แม้มีไทยธรรมเล็กน้อย ก็ควรให้ แม้เล็กน้อย. คำว่า **ฐานะ ๓ อย่างเหล่านั้น** ความว่า บรรดาเหตุ ๓ อย่างเหล่านั้น แม้ด้วยเหตุหนึ่ง บุคคลก็พึงไปเทวโลกได้.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

โมคฺคลฺลานตฺเถรปญฺหวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องปัญหาพระโมคคัลลานเถระที่ ๔ จบ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. ภิกฺขูหิ ปุฏฺฐปญฺหวตฺถุ

๒๒๔. อหีสกา เย มุนโย
นิจจกฺ กาเยน สพฺพตา
เต ยนฺติ อจฺจุตกฺ ฐานกฺ
ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเร.

๕. เรื่องปัญหาที่ภิกษุทูลถาม

๒๒๔. เหล่ามุนีผู้ไม่เบียดเบียน สำรวม
กายเป็นนิตย์ ย่อมไปสู่สถานที่
ไม่จุติ เป็นที่ซึ่งคนไปแล้ว ไม่
เศร้าโศก.

ธรรมบท.ป.-ท.๖-๒๖

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. ภิกฺขูหิ ปุฏฺฐปญฺหวตฺถุ

อหีสกา เยติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สาเกตํ นิสฺสาย อญฺชนวเน วิหรนฺโต ภิกฺขูหิ ปุฏฺฐปญฺหํ อารพฺภ กเถสิ.

ภควโต กิร ภิกฺขุสงฺฆปริวุตสฺส สาเกตํ ปิณฺฑาย ปวิสนกาเล เอโก สาเกตวาสี มหลฺลกพฺราหฺมโณ นครโต นิกฺขมนฺโต อนฺตรทฺวาเร ทสพลํ ทิสฺวา ปาเทสุ นิปติตฺวา โคปฺผเกสุ ทฬฺหํ คเหตฺวา "ตาต นนุ นาม ปุตฺเตหิ ชิณฺณกาเล มาตาปิตโร ปฏิชคฺคิตพฺพา, กสฺมา เอตฺตกํ กาลํ อมฺหากํ อตฺตานํ น ทสฺเสสิ ? มยา ตาว ทิฏฺโฐสิ, มาตรํ เต ปน ปสฺสิตุํ เอหี"ติ สตฺถารํ คเหตฺวา อตฺตโน เคหํ อคมาสิ. สตฺถา ตตฺถ คนฺตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆน. พฺราหฺมณีปิ อาคนฺตฺวา สตฺถุ ปาเทสุ นิปติตฺวา "ตาต

๕. เรื่องปัญหาที่ภิกษุทูลถาม

พระศาสดา ทรงอาศัยเมืองสาเกต ประทับ ณ อัญชนวัน ทรงปรารภปัญหาที่ภิกษุทูลถาม ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **มุนีเหล่าใด เป็นผู้ไม่เบียดเบียน** เป็นต้น.

ทราบว่า ในคราวพระผู้มีพระภาคแวดล้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เข้าไปบิณฑบาตยังเมืองสาเกต พราหมณ์เฒ่าชาวเมืองสาเกตคนหนึ่ง ออกจากนคร พบพระทศพลที่ระหว่างประตู หมอบใกล้พระบาททั้งสอง แล้วจับที่ข้อพระบาทอย่างมั่นคง กราบทูลว่า "พ่อ ธรรมดาว่าบุตรต้องบำรุงมารดาบิดา ในคราวท่านแก่เฒ่า มิใช่หรือ, เหตุใดเล่าพ่อจึงไม่แสดงตนแก่พวกข้าพระองค์ตลอดกาลมีประมาณเท่านี้ ? ข้าพระองค์พบพระองค์ก่อน, ก็พระองค์จงไปพบมารดาของพระองค์เถิด" พาพระศาสดาไปเรือนตน. พระศาสดาพร้อมภิกษุสงฆ์ไปเรือนนั้นแล้ว ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้. ฝ่ายนางพราหมณีมาหมอบ

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอตฺตกํ กาลํ กหํ คโตสิ ?, นนุ นาม มาตาปิตโร อุปฏฺฐาตพฺพา"ติ วตฺวา ปุตฺตธีตโร "เอถ, ภาตรํ วนฺทถา"ติ วนฺทาเปสิ.

ใกล้พระบาทพระศาสดากราบทูลว่า "พ่อท่านไปไหนสิ้นกาลประมาณเท่านี้ ?, บุตร์ต้องบำรุงมารดาบิดา ในคราวแก่เฒ่า ชื่อมิใช่หรือ" แล้วให้เรียกบุตรธิดามาไหว้ ด้วยคำว่า "พวกเธอจงมา, จงไหว้พระพี่ชายเสีย".

เต อุโภปิ ตุฏฺฐมานสา พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริวิสิตฺวา "ภนฺเต อิเธว นิพทฺธํ ภิกฺขํ คณฺหถา"ติ วตฺวา "พุทฺธา นาม เอกฏฺฐาเนเยว นิพทฺธํ ภิกฺขํ น คณฺหนฺตี"ติ วุตฺเต "เตนหิ ภนฺเต เย โว นิมนฺเตตุํ อาคจฺฉนฺติ, เต อมฺหากํ สนฺติเก ปหิเณยฺยาถา"ติ อาหํสุ. สตฺถา ตโต ปฏฺฐาย นิมนฺเตตุํ อาคเต "คนฺตฺวา พฺราหฺมณสฺส อาโรเจถา"ติ เปเสสิ. เต คนฺตฺวา "มยํ สฺวาตนาย สตฺถารํ นิมนฺเตมา"ติ พฺราหฺมณํ วทนฺติ. พฺราหฺมโณ ปุนทิวเส อตฺตโน เคหโต ภตฺตภาชนสูเปยฺยภาชนานิ อาทาย สตฺถุ นิสีทนฏฺฐานํ คจฺฉติ. อญฺญตฺถ ปน นิมนฺตเน อสติ, สตฺถา

แม้สองสามีภรรยาเหล่านั้นดีใจ เลี้ยงดูภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน กราบทูลว่า "ขอพระองค์จงรับภิกษาในเรือนนี้เท่านั้น เป็นประจำเถิด พระเจ้าข้า" เมื่อพระศาสดาตรัสว่า "ธรรมดาว่า พระพุทธเจ้า ไม่รับภิกษาประจำ ณ ที่แห่งเดียวเท่านั้น" จึงกราบทูลว่า "ถ้าเช่นนั้น พระองค์พึงส่งผู้ที่มานิมนต์พระองค์ ไปสำนักพวกข้าพระองค์เถิด พระเจ้าข้า". ตั้งแต่นั้นพระศาสดาทรงส่งผู้ที่มานิมนต์ไปว่า "พวกท่านจงไปบอกพราหมณ์". ชนเหล่านั้นไปบอกพราหมณ์ว่า "พรุ่งนี้พวกผมจะนิมนต์พระศาสดา". รุ่งขึ้นพราหมณ์ถือเอาภาชนะใส่ข้าวและแกงจากเรือนตนไปที่ประทับนั่งของพระศาสดา. ก็เมื่อไม่มีกิจนิมนต์ที่อื่น, พระ-

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พฺราหฺมณสฺเสว เคเห ภตฺตกิจฺจํ กโรติ. เต อุโภปิ อตฺตโน เทยฺยธมฺมํ นิจฺจกาลํ ตถาคตสฺส เทนฺตา ธมฺมํ สุณนฺตา อนาคามิผลํ ปาปุณึสุ.

ศาสดาก็ทำภัตกิจในเรือนพราหมณ์นั่นแล. สองสามีภรรยา ถวายไทยธรรมของตน แด่พระตถาคตเป็นนิจ ฟังธรรมบรรลุอนาคามิผลแล้ว.

ภิกฺขู ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "อาวุโส อสุโก นาม พฺราหฺมโณ 'ตถาคตสฺส สุทฺโธทโน ปิตา, มหามายา มาตา'ติ ชานาติ, ชานนฺโตปิ สทฺธึ พฺราหฺมณิยา ตถาคตํ 'อมฺหากํ ปุตฺโต'ติ วทติ, สตฺถาปิ ตเถว อธิวาเสสิ, กินฺนุ โข การณนฺ"ติ. สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา "ภิกฺขเว อุโภปิ เต อตฺตโน ปุตฺตเมว 'ปุตฺโต'ติ วทนฺตี"ติ วตฺวา อตีตํ อาหริ

พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย พราหมณ์ชื่อโน้นทราบว่า 'พระเจ้าสุทโธทนะ เป็นพระราชบิดา พระตถาคต, พระนางมหามายาเป็นพระราชมารดา', ทั้ง ๆ รู้อยู่ พร้อมนางพราหมณี เรียกพระตถาคตว่า 'บุตรของเรา', แม้พระศาสดาก็ทรงรับรองเช่นนั้นเหมือนกัน, มีเหตุอะไรหนอ". พระศาสดา สดับถ้อยคำภิกษุเหล่านั้นแล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และนางพราหมณีเหล่านั้นแม้ทั้งสอง เรียกลูกชายตนเองนั่นแลว่า 'บุตร' ดังนี้ ทรงนำอดีตนิทานแสดงความที่พระองค์เป็นบุตรของพราหมณ์และพราหมณีเหล่านั้น ๓,๐๐๐ ชาติว่า

"ภิกฺขเว อยํ พฺราหฺมโณ อตีเต นิรนฺตรํ ปญฺจ ชาติสตานิ มยฺหํ ปิตา อโหสิ, ปญฺจ ชาติสตานิ

"ภิกษุทั้งหลาย ในอดีต พราหมณ์นี้เป็นบิดาของเรา ๕๐๐ ชาติ ติด ๆ กัน, เป็นอา ๕๐๐ ชาติ, เป็นลุง ๕๐๐ ชาติ,

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จูฬปิตา, ปญฺจ ชาติสตานิ มหาปิตา, ฝ่ายนางพราหมณีแม้นั้น ก็เป็นมารดา สาปิ พฺราหฺมณี นิรนฺตรํ ปญฺจ ของเรา ๕๐๐ ชาติติด ๆ กัน, เป็นน้า ชาติสตานิ มยฺหํ มาตา อโหสิ, ๕๐๐ ชาติ, เป็นป้า ๕๐๐ ชาติ, ปญฺจ ชาติสตานิ จูฬมาตา, ปญฺจ เราเจริญในมือพราหมณ์ ๑,๕๐๐ ชาติ, ชาติสตานิ มหามาตา, เอวมาหํ ในมือพราหมณี ๑,๕๐๐ ชาติอย่างนี้" ได้ ทิยฑฺฒชาติสหสฺสํ พฺราหฺมณสฺส ภาษิตคาถาเหล่านี้ว่า
หตฺเถ สํวฑฺโฒ, ทิยฑฺฒชาติสหสฺสํ
พฺราหฺมณิยา หตฺเถ สํวฑฺโฒ"ติ
ตีณิ ชาติสหสฺสานิ เตสํ ปุตฺตภาวํ
ทสฺเสตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

"ยสฺมึ มโน นิวีสติ
จิตฺตญฺจาปิ ปสีทติ
อทิฏฺฐปุพฺพเก โปเส
กามํ ตสฺมึปิ วิสฺสเส
ปุพฺเพว สนฺนิวาเสน
ปจฺจุปฺปนฺนหิเตน วา
เอวนฺตํ ชายเต เปมํ
อุปฺปลํว ยโถทเก"ติ.

"จิตย่อมจดจ่อ และแม้จิตก็เลื่อมใส
ในบุคคลใด เขาพึงคุ้นเคยใน
บุคคลแม้นั้น ทั้งที่ไม่เคยเห็น
โดยแท้ ความรักนั้น เกิดขึ้นได้
ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ เคยอยู่
ร่วมกันในปางก่อน ๑ เกื้อกูลกัน
ในปัจจุบัน ๑ เหมือนดอกอุบล
อาศัยเหตุ ๒ อย่างคือ น้ำและ
เปือกตม เกิดในน้ำ ฉะนั้น".

สตฺถา เตมาสเมว ต กุล นิสฺสาย วิหาสิ. เต อุโภปิ อรหตฺตํ สจฺฉิกตฺวา ปรินิพฺพายึสุ. อถ เนสํ มหาสกฺการํ กตฺวา

พระศาสดาทรงอาศัยตระกูลนั้นอยู่ ตลอด ๓ เดือน. แม้สองสามีภรรยา เหล่านั้นทำให้แจ้งอรหัตผล แล้ว ปรินิพพาน. ครั้งนั้น ชนทั้งหลายทำ

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุโภปิ เอกกูฏาคารเมว อาโรเปตฺวา นีหรึสุ. สตฺถาปิ ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโรเตหิ สทฺธึ อาฬาหนํ อคมาสิ. "พุทฺธานํ กิร มาตาปิตโร กาลกตา"ติ มหาชโน นิกฺขมิ. สตฺถา อาฬาหนสมีเป เอกํ สาลํ ปวิสิตฺวา อฏฺฐาสิ. มนุสฺสา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ ฐตฺวา "ภนฺเต 'มาตาปิตโร โว กาลกตา'ติ มา จินฺตยิตฺถา"ติ สตฺถารา สทฺธึ ปฏิสนฺถารํ กโรนฺติ.

สักการะมากแก่สองสามีภรรยาเหล่านั้น ยกคนแม้ทั้งสองสู่เรือนยอดหลังเดียวกัน นำไป. แม้พระศาสดามีภิกษุ ๕๐๐ รูป เป็นบริวาร เสด็จไปป่าช้าพร้อมชนเหล่านั้น. มหาชนต่างออกไปด้วยฟังว่า "ข่าวว่า มารดาบิดาของพระพุทธเจ้าตายแล้ว". พระศาสดาเสด็จเข้าไปยืน ณ ศาลาหลังหนึ่ง ใกล้ป่าช้า. พวกมนุษย์ถวายบังคมพระศาสดาแล้วยืน ณ ที่สมควร ทำปฏิสันถารกับด้วยพระศาสดาว่า "พระองค์ อย่าคิดเลย พระเจ้าข้าว่า มารดาบิดาของพระองค์ตายแล้ว".

สตฺถา เต "มา เอวํ อวจุตฺถา"ติ อปฺปฏิกฺขิปิตฺวา ว ปริสาย อชฺฌาสยํ โอโลเกตฺวา ตทนุรูปํ ธมฺมํ เทเสนฺโต

พระศาสดาไม่ทรงห้ามชนเหล่านั้นว่า "พวกเธออย่าได้กล่าวเช่นนี้" ทอดพระเนตรอัธยาศัยบริษัท เมื่อทรงแสดงธรรมที่เหมาะสมกับขณะนั้น จึงตรัสชราสูตรนี้ว่า

"อปฺปํ วต ชีวิตํ อิทํ โอรํ วสฺสสตาปิ มิยฺยติ โย เจปิ อติจฺจ ชีวติ อถโข โส ชราปิ มิยฺยตี"ติ

"ชีวิตนี้น้อยหนอ สัตว์ต้องตายต่ำกว่าแม้ร้อยปี แม้หากสัตว์ผู้นั้นอยู่เกิน ๑๐๐ ปี ก็ต้องตายเพราะชราแน่แท้".

อิทํ ชราสุตฺตํ กเถสิ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน จตุราสีติยา ปาณสหสฺสานำ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. ภิกฺขู พฺราหฺมณสฺส จ พฺราหฺมณิยา จ ปรินิพฺพุตภาวำ อชานนฺตา "ภนฺเต เตสำ โก อภิสมฺปราโย"ติ ปุจฺฉึสุ. สตฺถา "ภิกฺขเว เอวรูปานำ อเสขมุนีนำ อภิสมฺปราโย นาม นตฺถิ, เอวรูปา หิ อจฺจุตำ อมตำ มหา-นิพฺพานเมว ปาปุณนฺตี"ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

ในเวลาจบเทศนา สัตว์ ๘๔,๐๐๐ ได้ตรัสรู้ธรรม. พวกภิกษุไม่ทราบว่า ทั้งพราหมณ์ทั้งพราหมณีปรินิพพานแล้ว จึงทูลถามว่า "ภพหน้าของชนเหล่านั้น เป็นอย่างไร พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย สำหรับพระอเสขมุนี เห็นปานนี้ ไม่มีชื่อว่าภพหน้า, เพราะอเสขมุนี เห็นปานนั้น บรรลุมหานิพพานซึ่งไม่จุติ ไม่ตาย" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๒๕. "อหีสกา เย มุนโย นิจฺจำ กาเยน สำวุตา
เต ยนฺติ อจฺจุตำ ฐานำ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเร"ติ.

๒๒๕. "เหล่ามุนี ผู้ไม่เบียดเบียน สำรวมกายเป็นนิตย์ ย่อมไปสู่สถานที่ไม่จุติ เป็นที่ซึ่งคนไปแล้ว ไม่เศร้าโศก".

ตตฺถ **มุนโย**ติ โมเนยฺยปฺปฏิปทาย มคฺคผลปฺปตฺตา อเสขมุนโย. **กาเยนา**ติ เทสนามตฺตเมเวตำ. ตีหิปิ ทฺวาเรหิ สำวุตาติ อตฺโถ. **อจฺจุตนฺ**ติ สสฺสตำ. **ฐานนฺ**ติ อกุปฺปฏฺฐานำ ธุวฏฺฐานำ. **ยตฺถา**ติ ยสฺมึ คนฺตฺวา น โสจนฺติ วิหญฺญนฺติ, นิพฺพานฏฺฐานำ คจฺฉนฺตีติ อตฺโถ.

อเสขมุนีผู้บรรลุมรรคผล ด้วยโมเนยยปฏิปทา ชื่อว่า **มุนี** ในพระคาถานั้น. คำว่า **ทางกาย** นั่นเป็นเพียงหัวข้อเทศนาเท่านั้น. อธิบายว่า สำรวมทวารแม้ทั้ง ๓. คำว่า **ไม่จุติ** คือ เที่ยง. คำว่า **สู่สถานที่** ได้แก่ที่ซึ่งไม่กำเริบ คือที่ที่ยั่งยืน. บทว่า **ที่ใด** ความว่า เหล่ามุนี ย่อมไปสู่ที่

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คือพระนิพพาน เป็นที่ซึ่งคนไปแล้ว
ไม่เศร้าโศก คือไม่เดือดร้อน.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-
ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

ภิกฺขูหิ ปุฏฺฐปญฺหวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องปัญหาที่ภิกษุทูลถามที่ ๕ จบ.

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. ปุณฺณทาสีวตฺถุ

๒๒๖. สทา ชาครมานานำ
อโหรตตานสิกฺขินำ
นิพฺพานำ อธิมุตฺตานำ
อตฺถำ คจฺฉนฺติ อาสวา.

๖. เรื่องนางปุณณทาสี

๒๒๖. อาสวะของชนผู้ตื่นทุกเวลา ศึกษา
ทั้งวันทั้งคืน น้อมใจไปส่นิพพาน
ย่อมถึงการสาบสูญไป.

ธรรมทาน-ท.๖-๒๖

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. ปุณฺณทาสีวตฺถุ

สทา ชาครมานานนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต วิหรนฺโต ปุณฺณํ นาม ราชคหเสฏฺฐิโน ทาสึ อารพฺภ กเถสิ.

ตสฺสา กิร เอกทิวสํ โกฏฺฐนตฺถาย พหู วีหี อทาสิ. สา รตฺตึ ปทีปํ ชาเลตฺวา วีหี โกฏฺเฐนฺตี วิสฺสมนตฺถาย เสทตินฺเตน คตฺเตน พหิ วาเต อฏฺฐาสิ. ตสฺมึ สมเย ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต ภิกฺขนํ เสนาสนปญฺญาปโก โหติ. โส ธมฺมํ สุตฺวา อตฺตโน เสนาสนํ คจฺฉนฺตานํ ภิกฺขูนํ องฺคุลึ ชาเลตฺวา ปุรโต ปุรโต มคฺคุเทสนตฺถาย คจฺฉนฺเต ภิกฺขู นิมฺมินิ. ปุณฺณา เตนาโลเกน ปพฺพเต วิจรนฺเต ภิกฺขู ทิสฺวา “อหํ ตาว อตฺตโน ทุกฺเขน อุปทฺทุตา อิมายปิ เวลาย นิทฺทํ น อุเปมิ, ภทฺทนฺตา กึการณา น นิทฺทายนฺตี”ติ จินฺเตตฺวา “อทฺธา เอตฺถ กสฺสจิ ภิกฺขุโน อผาสุกํ

๖. เรื่องนางปุณณทาสี

พระศาสดาประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ ทรงปรารภชื่อนางปุณณาสาวใช้เศรษฐีกรุงราชคฤห์ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้ตื่นทุกเวลา** เป็นต้น.

ทราบว่า วันหนึ่ง เศรษฐีได้ให้ข้าวเปลือกเป็นอันมากแก่นางปุณณานั้นเพื่อซ้อม. นางตามประทีปในเวลากลางคืนซ้อมข้าวเปลือกเหงื่อชุ่มตัว ไปยืนตากลมข้างนอกเพื่อพักผ่อน. สมัยนั้น พระทัพพมัลลบุตรเป็นผู้จัดแจงเสนาสนะเพื่อพวกภิกษุ. ท่านทำนิ้วมือให้สว่างเนรมิตภิกษุเดินไปข้างหน้า ๆ เพื่อแสดงทางแก่พวกภิกษุซึ่งฟังธรรมแล้วจะไปเสนาสนะของตน. นางปุณณาเห็นภิกษุเที่ยวไปบนภูเขา ด้วยแสงสว่างนั้น คิดว่า “เราถูกทุกข์ของตน เบียดเบียนจึงนอนไม่หลับในเวลาแม้นี้ก่อน, เพราะเหตุไรหนอ พระคุณเจ้าจึงไม่หลับ” จึงเข้าใจว่า “ภิกษุบางรูปในที่นี้ไม่สบายหรืออุปัทวะจักมี เพราะงูแน่แท้” เช้าตรู่หยิบรำให้ชุ่มด้วยน้ำ ใช้ฝ่ามือทำขนม

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ทรัส จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วา ภวิสฺสติ, ฑีฆชาติเกน วา อุปฑฺฒโว ภวิสฺสตี"ติ สญฺญํ กตฺวา ปาโต ว กุณฺฑกํ อาทาย อุทเกน เตเมตฺวา หตฺถตเลน ปูวํ กตฺวา องฺคาเรสุ ปจิตฺวา อุจฺฉงฺเค กตฺวา "ติตฺถมคฺเค ขาทิสฺสามี"ติ ฆฏํ อาทาย ติตฺถาภิมุขี ปายาสิ. สตฺถาปิ คามํ ปิณฺฑาย ปวิสิตุ ตเมว มคฺคํ ปฏิปชฺชิ.

ปิ้งที่ถ่านเพลิง เหน็บชายพกไว้ ตั้งใจว่า "จักเคี้ยวกินที่ทางท่าน้ำ" ถือหม้อดินเดินมุ่งหน้าไปท่าน้ำ. ฝ่ายพระศาสดาก็เสด็จเข้าไปหมู่บ้าน บิณฑบาตทางนั้นเหมือนกัน.

สา สตฺถารํ ทิสฺวา (จินฺเตสิ) "อญฺเญสุ ทิวเสสุ สตฺถริ ทิฏฺเฐปิ มม เทยฺยธมฺโม น โหติ, เทยฺยธมฺเม สติ, สตฺถารํ น ปสฺสามิ, อิทานิ ปน เม เทยฺยธมฺโม จ อตฺถิ, สตฺถา จ สมฺมุขีภูโต, สเจ 'ลูขํ วา ปณีตํ วา'ติ อจินฺเตตฺวา คณฺเหยฺย, ทเทยฺยาหํ อิมํ ปูวนฺ"ติ จินฺเตตฺวา ฆฏํ เอกมนฺเต นิกฺขิปิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา "ภนฺเต อิมํ ลูขทานํ ปฏิคฺคณฺหถ, สงฺคหํ กโรถา"ติ. สตฺถา อานนฺทตฺเถรํ โอโลเกตฺวา เตน นีหริตฺวา ทินฺนํ มหาราชทตฺติยํ ปตฺตํ อุปนาเมตฺวา

นางปุณณาพบพระศาสดาแล้ว คิดว่า "วันอื่น เราพบพระศาสดา (แต่) ไม่มีไทยธรรม, เมื่อมีไทยธรรม (ก็) ไม่พบพระศาสดา, แต่เดี๋ยวนี้ไทยธรรมก็มี พระศาสดาก็ประทับตรงหน้า, ถ้าพระองค์ไม่ดำริว่า 'ของเศร้าหมองหรือประณีต' แล้วทรงรับเอา, เราก็พึงถวายขนมนี้" วางหม้อไว้ข้างหนึ่ง ถวายบังคมพระศาสดา กราบทูลว่า "ขอพระองค์ จงรับทานอันเศร้าหมองนี้, จงทำการสงเคราะห์เถิด พระเจ้าข้า". พระศาสดาทอดพระเนตรดูพระอานนท์แล้วน้อมบาตร ที่ท้าวมหาราชถวายซึ่งพระอานนท์นำออกมาถวายรับขนม.

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปูวํ คณฺหิ. ปุณฺณาปิ ตํ สตฺถุ ปตฺเต ปติฏฺฐาเปตฺวา ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐ-ธมฺโมเยว มเมว สมิชฺฌตู"ติ อาห. สตฺถา "เอวํ โหตู"ติ จิตฺตโก ว อนุโมทนํ อกาสิ.

ฝ่ายนางปุณณา ใส่ขนมนั้นลงในบาตร พระศาสดาแล้ว ถวายบังคมด้วย เบญจางคประดิษฐ์ กราบทูลว่า "ขอ ธรรมที่พระองค์เห็นแล้ว สำเร็จแก่หม่อมฉันนั้นแล พระเจ้าข้า". พระ-ศาสดาประทับยืนอนุโมทนาว่า "จง สำเร็จอย่างนั้น".

ปุณฺณาปิ จินฺเตสิ "กิญฺจาปิ เม สตฺถา สงฺคหํ กโรนฺโต ปูวํ คณฺหิ น ปน ตํ ขาทิสฺสติ, อทฺธา ปุรโต กากสฺส วา สุนขสฺส วา ทตฺวา รญฺโญ วา มหามตฺตสฺส วา เคหํ คนฺตฺวา ปณีตโภชนํ ภุญฺชิสฺสตี"ติ.

แม้นางปุณณา คิดว่า "พระ-ศาสดาทรงรับขนมสงเคราะห์เราก็จริง แต่คงจักไม่เสวยขนมนั้น, โยนให้กา หรือสุนัขข้างหน้าแล้วจักไปยังราชวัง หรือเรือนของมหาอำมาตย์ เสวยโภชนะที่ประณีตเป็นแน่".

สตฺถาปิ "กินฺนุ โข เอสา จินฺเตสี"ติ ตสฺสา จิตฺตวารํ ญตฺวา อานนฺทตฺเถรํ โอโลเกตฺวา นิสีทนาการํ ทสฺเสสิ. เถโร จีวรํ ปญฺญาเปตฺวา อทาสิ. สตฺถา พหินคเรเยว นิสีทิตฺวา ภตฺตกิจฺจมกาสิ. เทวตา สกล-จกฺกวาฬคพฺเภ เทวมนุสฺสานํ อุปกปฺปนกํ โอชํ มธุปฏลํ วิย ปีเฬตฺวา ตตฺถ ปกฺขิปึสุ. ปุณฺณาปิ

ฝ่ายพระศาสดาดำริว่า "นางคิดอะไรอยู่" ทราบวารจิตของนาง ทอดพระ-เนตรดูพระอานนท์แล้ว แสดงอาการประทับนั่ง. พระเถระได้ปูลาดจีวรถวาย. พระศาสดาประทับนั่งทำภัตกิจ ภายนอกนครนั่นแล. เทวดาในห้องจักรวาลทั้งสิ้นบีบโอชะประหนึ่งรวงผึ้ง อันสำเร็จแก่เทวดาและมนุษย์ใส่ลงในขนมนั้น. แม้นางปุณณาได้ยืนแลดูแล้ว. ในเวลา

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โอโลเกนฺตี อฏฺฐาสิ. ภตฺตกิจฺจาวสาเน เสร็จภัตกิจ พระเถระได้ถวายน้ำ.
เถโร อุทกํ อทาสิ. สตฺถา พระศาสดาทำภัตกิจแล้ว ตรัสเรียก
กตภตฺตกิจฺโจ ปุณฺณํ อามนฺเตตฺวา นางปุณณามา ตรัสว่า "ปุณณา
"กสฺมา ตฺวํ ปุณฺเณ มม สาวเก เหตุไร เธอจึงดูหมิ่นเหล่าสาวกของเรา".
ปริภวี"ติ อาห. "น ปริภวามิ นางปุณณากราบทูลว่า "หม่อมฉัน
ภนฺเต"ติ. อาห. "อถ ตยา ไม่ได้ดูหมิ่น พระเจ้าข้า". พระศาสดา
มม สาวเก โอโลเกตฺวา กึ กถิตนฺ"ติ ตรัสถามว่า "ถ้าเช่นนั้น เธอมองดู
"อหํ ตาว อิมินา ทุกฺขุปทฺทเวน สาวกของเราแล้วพูดอย่างไร". นาง
นิทฺทํ น อุเปมิ, ภทฺทนฺตา กิมตฺถํ ปุณณากราบทูลว่า "พระเจ้าข้า
นิทฺทํ น อุเปนฺติ, อทฺธา กสฺสจิ หม่อมฉัน คิดเพียงเท่านี้ว่า 'เรานอน
อผาสุกํ วา ภวิสฺสติ ฑีฆชาติเกน ไม่หลับ เพราะอุปัทวะคือทุกข์นี้ก่อน,
วา อุปทฺทโว ภวิสฺสตี'ติ เอตฺตกํ เหตุไรหนอ พระคุณเจ้า จึงไม่หลับ,
ภนฺเต มยา จินฺติตนฺ"ติ. ภิกษุบางรูป จักไม่สบาย หรืออุปัทวะ
จักมีเพราะงูแน่นอน".

สตฺถา ตสฺสา วจนํ สุตฺวา "ปุณฺเณ พระศาสดาทรงสดับคำนางแล้ว ตรัสว่า
ตฺวํ อตฺตโน ทุกฺขุปทฺทเวน น "ปุณณา เธอนอนไม่หลับ เพราะ
นิทฺทายสิ, มม ปน สาวกา อุปัทวะคือทุกข์ของตน, แต่เหล่าสาวก
สทา ชาคริยํ อนุยุตฺตตาย น ของเราไม่หลับ เพราะประกอบในธรรม
นิทฺทายนฺตี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห เป็นเครื่องตื่น ตลอดเวลา" แล้วตรัส
พระคาถานี้ว่า

๒๒๖. "สทา ชาครมานานํ　　๒๒๖. "อาสวะของชน ผู้ตื่นทุกเวลา
อโหรตฺตานุสิกฺขินํ　　ศึกษาทั้งวันทั้งคืน น้อมใจไป

ธรรมบท-ป.ธ.๖-๒๕

นิพฺพานํ อธิมุตฺตานํ อฏฺฐํ คจฺฉนฺติ อาสวา"ติ.

สู่นิพพาน ย่อมถึงการสาบสูญไป".

ตตฺถ **อโหรตฺตานุสิกฺขินนฺติ** ทิวา จ รตฺติญฺจ ติสฺโส สิกฺขา สิกฺขมานานํ. **นิพฺพานํ อธิมุตฺตานนฺติ** นิพฺพานชฺฌาสยานํ. **อฏฺฐํ คจฺฉนฺตีติ** เอวรูปานํ สพฺเพปิ อาสวา อฏฺฐํ วินาสํ นตฺถิภาวํ คจฺฉนฺตีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ศึกษาทั้งวันทั้งคืน** ความว่า ศึกษาสิกขา ๓ ทั้งวันทั้งคืน. คำว่า **น้อมใจไปสู่นิพพาน** ความว่า มีอัธยาศัยมุ่งต่อพระนิพพาน. คำว่า **ถึงการสาบสูญไป** ความว่า อาสวะทั้งหมดของชนเห็นปานนี้ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ คือพินาศไป ได้แก่ไม่มี.

เทสนาวสาเน ยถาจิตา ว สา ปุณฺณา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตปริสายปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสิ.

ในเวลาจบเทศนา นางปุณณานั้นยืนอยู่ตามเดิมนั่นแหละ ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. เทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่บริษัทผู้ประชุมกัน.

สตฺถา กุณฺฑกองฺคารปูเวน ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา วิหารํ อคมาสิ. ภิกฺขู ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "ทุกฺกรํ อาวุโส สมฺมาสมฺพุทฺเธน กตํ ปุณฺณาย ทินฺเนน กุณฺฑกองฺคารปูเวน ภตฺตกิจฺจํ กโรนฺเตนา"ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต

พระศาสดาทรงทำภัตกิจด้วยขนมรำซึ่งปิ้งที่ถ่านเพลิงแล้ว เสด็จไปยังวิหาร. พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรมว่า "ท่านผู้มีอายุ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำภัตกิจด้วยขนมรำปิ้งที่ถ่านเพลิง ซึ่งนางปุณณาถวาย ทำกรรมที่ทำได้ยาก". พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งสนทนากันด้วยเรื่องอะไร" เมื่อ

"น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ มยา อิมาย ทินฺนํ กุณฺฑกปิ ปริภุตฺตเมวา"ติ วตฺวา อตีตํ อาหริตฺวา

ภิกษุกราบทูลว่า "ด้วยเรื่องชื่อนี้" จึงตรัสว่า "มิใช่บัดนี้เท่านั้นนะภิกษุทั้งหลาย, ถึงในกาลก่อน เราก็บริโภครำที่นางปุณณานี้ให้เช่นกัน" ทรงนำอดีตนิทานมาแล้ว ตรัสกุณฑกสินธวโปตกชาดกนี้ ให้พิสดารว่า

(พระโพธิสัตว์เมื่อทดลองถามลูกม้าสินธพ จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า)

"ภุตฺวา ติณปริฆาสํ
ภุตฺวา อาจามกุณฑกํ
เอตนฺเต โภชนํ อาสิ
กสฺมาทานิ น ภุญฺชสิ ?

"เจ้ากินหญ้า อันสัตว์พึงกินเหลือ กินข้าวตังและรำ โภชนะนั่นเป็นอาหารของเจ้า เหตุไร เดี๋ยวนี้เจ้าจึงไม่กิน ?

(ลูกม้าสินธพฟังดังนั้นแล้ว จึงกล่าว ๒ คาถานอกนี้ว่า)

ยตฺถ โปสํ น ชานนฺติ
ชาติยา วินเยน วา
พหุ ตตฺถ มหาพฺรหฺเม
อปิ อาจามกุณฺฑกํ
ตวญจ โข มํ ปชานาสิ
"ยทิสายํ หยุตฺตโม"
ชานนฺโต ชานมาคมฺม
น เต ภกฺขามิ กุณฺฑกนฺ"ติ

ในที่ใด ชนทั้งหลาย ไม่รู้จักสัตว์เลี้ยงโดยกำเนิดหรือเครื่องฝึก ท่านมหาพราหมณ์ เออก็ ในที่นั้น มีข้าวตังและรำมาก ก็แล ท่านรู้จักข้าพเจ้าดีว่า "ก็ม้าตัวนี้เป็นม้ายอดเยี่ยม" ข้าพเจ้ารู้อาศัยผู้รู้ จึงไม่กินรำของท่าน" ดังนี้แล.

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมํ กุณฺฑกสินฺธวโปตกชาตกํ วิตฺถา-
เรตฺวา กเถสีติ.

ปุณฺณทาสีวตฺถุ ฉฏฺฐํ. เรื่องนางปุณณทาสีที่ ๖ จบ.

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อตุลอุปาสกวตฺถุ

๒๒๗. โปราณเมตं อตุล
เนตं อชชตนามิว
นินฺทนฺติ ตุณฺหีมาสินं
นินฺทนฺติ พหุภาณินํ
มิตภาณีปิ นินฺทนฺติ
นตฺถิ โลเก อนินฺทิโต

๒๒๘. น จาหุ น จ ภวิสฺสติ
น เจตรหิ วิชฺชติ
เอกนฺตं นินฺทิโต โปโส
เอกนตं วา ปสංสิโต

๒๒๙. ยญฺเจ วิญฺญู ปสංสนฺติ
อนุวิจฺจ สุเว สุเว
อจฺฉิทฺทวุตฺตึ เมธาวึ
ปญฺญาสีลสมาหิตं

๒๓๐. นิกฺขं ชมฺโพนทสฺเสว
โก ตं นินฺทิตุมรหติ
เทวาปิ นं ปสංสนฺติ
พฺรหฺมุนาปิ ปสංสิโต.

๗. เรื่องอตุลอุบาสก

๒๒๗. อตุละ การนินทาและสรรเสริญนั่น เป็นของเก่า มิใช่เป็นเหมือนมีในวันนี้ ชนทั้งหลายนินทาคนนั่งนิ่งบ้าง นินทาคนพูดมากบ้าง นินทาคนพูดพอประมาณบ้าง คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก

๒๒๘. คนที่ถูกนินทา หรือสรรเสริญฝ่ายเดียว ไม่ได้มีแล้ว จักไม่มี และไม่มีอยู่ในบัดนี้

๒๒๙. หากว่า ชนผู้รู้ใคร่ครวญทุก ๆ วัน ย่อมสรรเสริญบุคคลใด ผู้ไม่มีความประพฤติเป็นช่อง ผู้เป็นนักปราชญ์ ผู้ตั้งมั่นด้วยปัญญาและศีล

๒๓๐. ใครย่อมควรนินทาบุคคลนั้น ผู้เป็นเพียงดังแท่งทองชมพูนุท แม้เทพเจ้าและมนุษย์ ย่อมสรรเสริญเขา แม้พรหมก็สรรเสริญเขา.

๒๖๓๓-๓๑๘-๑๓๓๓ ๓๖๓๓

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อตุลอุปาสกวตฺถุ

โปราณเมตนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อตุลํ เชตวนาม อุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส หิ สาวตฺถิวาสี อุปาสโก ปญฺจสตอุปาสกปริวาโร เอกทิวสํ เต อุปาสเก อาทาย ธมฺมสฺสวนตฺถาย วิหารํ คนฺตฺวา เรวตตฺเถรสฺส สนฺติเก ธมฺมํ โสตุกาโม หุตฺวา เรวตตฺเถรํ วนฺทิตฺวา นิสีทิ. โส ปนายสฺมา ปฏิสลฺลานาราโม สีโห วิย เอกจโร, ตสฺมา เตน สทฺธึ น กิญฺจิ กเถสิ. โส "อยํ เถโร น กิญฺจิ กเถสี"ติ กุทฺโธ อุฏฺฐาย สาริปุตฺตตฺเถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา เอกมนฺตํ ฐิโต, เถเรน "เกนตฺเถน อาคตตฺถา"ติ วุตฺเต, "ภนฺเต อหํ อิเม อุปาสเก อาทาย ธมฺมสฺสวนตฺถาย เรวตตฺเถรํ อุปสงฺกมึ ตสฺส เม เถโร น กิญฺจิ กเถสิ, โสหํ ตสฺส กุชฺฌิตฺวา อิธาคโต, ณ ที่นี้, ขอท่านกล่าวธรรมแก่ผมเถิด".

๗. เรื่องอตุลอุบาสก

พระศาสดาประทับ ณ พระ-เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภอุบาสกชื่ออตุละ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า (การนินทาหรือสรรเสริญ) **นั่นเป็นของเก่า** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า อตุละนั้น เป็นอุบาสกชาวเมืองสาวัตถี มีอุบาสกเป็นบริวาร ๕๐๐ คน วันหนึ่ง พาอุบาสกเหล่านั้นไปวิหารเพื่อฟังธรรม ต้องการฟังธรรมในสำนักพระเรวตเถระ ไหว้พระเรวตเถระแล้วนั่งลง. แต่ท่านผู้มีอายุนั้น ยินดีในที่หลีกเร้นเที่ยวไปผู้เดียวดุจราชสีห์, เพราะฉะนั้น จึงไม่กล่าวอะไรกับอุบาสกนั้น. เขาโกรธว่า "พระเถระนี้ไม่กล่าวอะไร" ลุกขึ้นไปสำนักพระสารีบุตรเถระยืน ณ ที่เหมาะสม, เมื่อพระเถระกล่าวว่า "พวกท่านมาด้วยต้องการอะไร", จึงบอกว่า "ท่านขอรับ ผมพาอุบาสกเหล่านี้ เข้าไปหาพระเรวตเถระเพื่อฟังธรรม แต่พระเถระไม่พูดอะไรกับผมเลย, ผมนั้นโกรธท่านแล้วจึงมา ณ ที่นี้, ขอท่านกล่าวธรรมแก่ผมเถิด".

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺมํ เม กเถถา”ติ อาห. อถ เถโร “เตนหิ อุปาสกา นิสีทถา”ติ พหุกํ ตสฺส กตฺวา อภิธมฺมกถํ กเถสิ.

ลำดับนั้น พระเถระกล่าวว่า “อุบาสก เช่นนั้น พวกท่านจงนั่งเถิด” แล้วกล่าวอภิธรรมกถาอย่างมากมายแก่เขา.

อุปาสโก “อภิธมฺมกถา นาม อติสณฺหา อติสุขุมา, เถโร พหุกํ อภิธมฺมเมว กเถสิ, อมฺหากํ อิมินา โก อตฺโถ”ติ กุชฺฌิตฺวา ปริสํ อาทาย อานนฺทตฺเถรสฺส สนฺติกํ อคมาสิ.

อุบาสกโกรธว่า “ธรรมดาว่าอภิธรรม-กถา ละเอียด สุขุมยิ่งนัก, แต่พระเถระกลับกล่าวอภิธรรมมากมายทีเดียว อภิธรรมนี้จะมีประโยชน์อะไรสำหรับพวกเรา” จึงพาบริษัทไปสำนักพระ-อานนทเถระ.

เถเรนาปิ “กึ อุปาสกา”ติ วุตฺเต, “ภนฺเต มยํ ธมฺมสฺสวนตฺถาย เรวตตฺเถรํ อุปสงฺกมิมฺหา, ตสฺส สนฺติเก อลฺลาปสลฺลาปมตฺตมฺปิ อลภิตฺวา ว กุทฺธา สาริปุตฺตตฺเถรสฺส สนฺติกํ คมิมฺหา โสปิ โน อติสณฺหํ พหุกํ อภิธมฺมเมว กเถสิ, ‘อิมินา อมฺหากํ โก อตฺโถ’ติ เอตสฺสาปิ กุชฺฌิตฺวา อิธาคมิมฺหา, กเถหิ โน ภนฺเต ธมฺมกถนฺ”ติ. “เตนหิ นิสีทิตฺวา สุณาถา”ติ เถโร เตสํ สุวิญฺเญยฺยํ กตฺวา อปฺปกเมว ธมฺมํ กเถสิ. เตปิ เถรสฺสาปิ กุชฺฌิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตं

แม้เมื่อพระเถระ กล่าวว่า “มีอะไรหรืออุบาสก”, เขาก็บอกว่า “ท่านขอรับ พวกผมเข้าไปหาพระเรวตเถระ เพื่อฟังธรรม, ไม่ได้แม้แต่คำเจรจาปราศรัย ณ สำนักของท่าน โกรธแล้วจึงไปสำนักพระสารีบุตรเถระ ท่านได้กล่าวอภิธรรมอันลึกซึ้ง แก่พวกผมมากมาย พวกผมคิดว่า ‘อภิธรรมนี้ จะมีประโยชน์อะไรแก่พวกเรา’ โกรธท่านแล้วมา ณ ที่นี้, ท่านขอรับ ขอท่านกล่าวธรรมกถาแก่พวกผมเถิด”. พระอานนทเถระกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น จงนั่งฟังเถิด” กล่าวธรรมเล็กน้อยอย่างเข้าใจง่าย ๆ แก่พวกเขา. แม้พวกเขาโกรธแม้ต่อ

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิสีทีสุ. อถ เน สตฺถา อาห “กสฺมา อุปาสกา อาคตตฺถา”ติ. “ธมฺมสฺสวนตฺถาย ภนฺเต”ติ.

พระเถระ แล้วไปสำนักพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่เหมาะสม. ต่อมา พระศาสดาตรัสกับพวกเขาว่า “อุบาสก พวกเธอมา เพราะเหตุไร”. พวกอุบาสกกราบทูล ว่า “ต้องการฟังธรรม พระเจ้าข้า”.

“สุโต ปน โว ธมฺโม”ติ. “ภนฺเต มยํ อาทิโต ว เรวตตฺเถรํ อุปสงฺกมิมฺหา โส อเมฺหหิ สทฺธึ น กิญฺจิ กเถสิ, ตสฺส กุชฺฌิตฺวา สาริปุตฺตตฺเถรํ อุปสงฺกมิมฺหา, เตน โน พหุอภิธมฺโม กถิโต, ตํ อสลฺลกฺเขตฺวา กุชฺฌิตฺวา อานนฺทตฺเถรํ อุปสงฺกมิมฺหา, เตน โน อปฺปมตฺตโก ว ธมฺโม กถิโต. ตสฺสาปิ กุชฺฌิตฺวา อิธาคตมฺหา”ติ.

พระศาสดาตรัสถามว่า “ก็พวกเธอฟังธรรมแล้วหรือ”. พวกอุบาสกกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า เริ่มแรกพวกข้าพระองค์เข้าไปหาพระเรวตเถระ ท่านไม่พูดอะไรกับพวกข้าพระองค์เลย, พวกข้าพระองค์โกรธท่าน แล้วเข้าไปหาพระสารีบุตรเถระ, ท่านก็กล่าวอภิธรรมเสียมากมาย, พวกข้าพระองค์กำหนดอภิธรรมนั้นไม่ได้ โกรธแล้วเข้าไปหาพระอานนทเถระ, ท่านก็กล่าวธรรมเพียงเล็กน้อย. พวกข้าพระองค์โกรธแม้ต่อท่าน แล้วจึงมา ณ ที่นี้”.

สตฺถา ตสฺส กถํ สุตฺวา “อตุล โปราณโต ปฏฺฐาย อาจิณฺณเมเวตํ ตุณฺหีภูตมฺปิ พหุกถมฺปิ มนฺทกถมฺปิ ครหนฺติเยว, เอกนฺตํ ครหิตพฺโพเยว หิ ปสํสิตพฺโพเยว วา นตฺถิ,

พระศาสดาสดับถ้อยคำเขาแล้ว ตรัสว่า “อตุละ ข้อนั้น เขาประพฤติกันมาแต่โบราณ คนนิ่งเฉยก็ดี พูดมากก็ดี พูดน้อยก็ดี ถูกนินทาทั้งนั้น, ไม่มีใครที่ถูกนินทาอย่างเดียว หรือถูก

ราชาโนปิ เอกจฺเจ นินฺทนฺติ, สรรเสริญอย่างเดียวเท่านั้น, แม้พระ-
เอกจฺเจ ปสํสนฺติ, มหาปฐวีปิ, ราชา คนบางพวกก็นินทา, บางพวก
จนฺทิมสุริเยปิ, อากาสาทโยปิ, ก็สรรเสริญ, แผ่นดินใหญ่ก็ดี, พระ-
จตุปฺปริสมชฺเฌ นิสีทิตฺวา ธมฺมํ จันทร์พระอาทิตย์ก็ดี, อากาศธาตุ
กเถนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํปิ เอกจฺเจ เป็นต้นก็ดี, คนบางพวกก็นินทา บางพวก
ครหนฺติ, เอกจฺเจ ปสนฺติ, อนฺธพาลานํ ก็สรรเสริญ แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
หิ นินฺทา วา ปสํสา วา ผู้นั่งแสดงธรรม ท่ามกลางบริษัท ๔
อปฺปมาณํ, ปณฺฑิเตน ปน เมธาวินา คนบางพวกก็ยังนินทา, บางพวกก็
นินฺทิโต นินฺทิโต นาม, ปสํสิโต สรรเสริญ, ก็การนินทาหรือสรรเสริญ
ปสํสิโต นาม โหตี”ติ วตฺวา อิมา ของชนอันธพาล ไม่ถือเป็นประมาณ,
คาถา อภาสิ แต่คนที่ถูกบัณฑิตมีปัญญา นินทา จึง
ชื่อว่าถูกนินทา, ถูกบัณฑิตสรรเสริญ
จึงชื่อว่า ถูกสรรเสริญ” ได้ตรัสพระ-
คาถาเหล่านี้ว่า

๒๒๗. “โปราณเมตํ อตุล
เนตํ อชฺชตนามิว
นินฺทนฺติ ตุณฺหีมาสินํ
นินฺทนฺติ พหุภาณินํ
มิตภาณีปิ นินฺทนฺติ
นตฺถิ โลเก อนินฺทิโต

๒๒๗. “อตุละ การนินทาและสรรเสริญ
นั่นเป็นของเก่า มิใช่เป็นเหมือน
มีในวันนี้ ชนทั้งหลาย นินทา
คนนั่งนิ่งบ้าง นินทาคนพูดมาก
บ้าง นินทาคนพูดพอประมาณ
บ้าง คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่มี
ในโลก

๒๒๘. น จาหุ น จ ภวิสฺสติ
น เจตรหิ วิชฺชติ

๒๒๘. คนที่ถูกนินทา หรือสรรเสริญ
ฝ่ายเดียว ไม่ได้มีแล้ว จักไม่มี

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอกนฺตํ นินฺทิโต โปโส และไม่มีอยู่ในบัดนี้
เอกนฺตํ วา ปสํสิโต

๒๒๙. ยญฺเจ วิญฺญู ปสํสนฺติ ๒๒๙. หากว่า ชนผู้รู้ใคร่ครวญทุก ๆ วัน
อนุวิจฺจ สุเว สุเว ย่อมสรรเสริญบุคคลใด ผู้ไม่มี
อจฺฉิทฺทวุตฺตึ เมธาวึ ความประพฤติเป็นช่อง ผู้เป็น
ปญฺญาสีลสมาหิตํ นักปราชญ์ ผู้ตั้งมั่นด้วยปัญญา
และศีล

๒๓๐. นิกฺขํ ชมฺโพนทสฺเสว ๒๓๐. ใครย่อมควรนินทาบุคคลนั้น ผู้
โก ตํ นินฺทิตุมรหติ เป็นเพียงดังแท่งทองชมพูนุท แม้
เทวาปิ นํ ปสํสนฺติ เทพเจ้า และมนุษย์ย่อมสรรเสริญ
พฺรหฺมุนาปิ ปสํสิโต”ติ. เขา แม้พรหมก็สรรเสริญเขา”.

ตตฺถ **โปราณเมตนฺติ** ปุราณกํ บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **นั่นเป็นของเก่า** ความว่า การนินทาและสรรเสริญนั่น เป็นของเก่า. พระศาสดาตรัสเรียกอุบาสกนั้นว่า **อตุละ.** คำว่า **การนินทาและการสรรเสริญนั้น มิใช่เป็นเหมือนมีในวันนี้** ความว่า การนินทาหรือการสรรเสริญนี้ มิใช่เป็นเหมือนมีในวันนี้ คือเกิดขึ้นเมื่อกี้, อธิบายว่า คนแม้นั่งนิ่ง ก็ย่อมถูกนินทาว่า “นายคนนี้ นั่งนิ่งเป็นเหมือนคนใบ้ คนหนวก คนไม่รู้อะไรเลย”. แม้คน

เอตํ. **อตุลาติ** ตํ อุปาสกํ
อาลปติ. **เนตํ อชฺชตนามิวาติ**
อิทํ นินฺทนํ วา ปสํสนํ วา
อชฺชตนา อธุนา อุปฺปนฺนํ วิย
น โหติ, ตุณฺหีมาสีนมฺปิ หิ “กึ
เอโส มูโค วิย พธิโร วิย กิญฺจิ
อชานนฺโต วิย ตุณฺหี หุตฺวา
นิสินฺโน”ติ นินฺทนฺติ. พหุภาณินฺปิ
“กึ เอส วาตาหตํ ตาลปณฺณํ
วิย กฏกฏายติ, อิมสฺส กถาย

ปริยนฺโตเยว นตฺถี"ติ นินฺทนฺติ, มิตภาณินมฺปิ "เอส สุวณฺณหิรญฺญํ วิย อตฺตโน วจนํ มญฺญมาโน เอกํ วา เทฺว วา วตฺวา ตุณฺหี โหตี"ติ นินฺทนฺติ, เอวํ สพฺพตฺถาปิ อิมสฺมึ โลเก อนินฺทิโต นาม นตฺถีติ อตฺโถ. **น จาหูติ** อตีเตปิ นาโหสิ, อนาคเตปิ น ภวิสฺสติ.

พูดมาก ก็ย่อมถูกนินทาว่า "ทำไมนายนี่ประพฤติกฏกฏะ ดุจใบตาลถูกลมพัด, คำพูดของคนนี้ไม่มีที่สิ้นสุด", แม้คนที่พูดนับคำได้ ก็ถูกนินทาว่า "นายนี่ สำคัญคำพูดตน ดุจเงินทองพูด ๑-๒ คำก็นิ่ง", คนที่ไม่ถูกนินทาไม่มีเลย ในโลกนี้ แม้ทุกประการ ฉะนี้. คำว่า **ไม่ได้มีแล้ว** ความว่า ไม่มีแม้ในอดีต, แม้ในอนาคต ก็จักไม่มีเช่นกัน.

ยญฺเจ วิญฺญูติ พาลานํ นินฺทา วา ปสํสา วา อปฺปมาณํ, ยํ ปน ปณฺฑิตา ทิวเส ทิวเส อนุวิจฺจ นินฺทาการณํ วา ปสํสาการณํ วา ชานิตฺวา อจฺฉิทฺทาย วา สิกฺขาย อจฺฉิทฺทาย วา ชีวิตวุตฺติยา สมนฺนาคตตฺตา อจฺฉิทฺทวุตฺตี ธมฺโมช-ปญฺญาย สมนฺนาคตตฺตา เมธาวี โลกิยโลกุตฺตรปญฺญาย เจว จตุปฺ-ปาริสุทฺธิสีเลน จ สมนฺนาคตตฺตา ปญฺญาสีลสมาหิตํ ปสํสนฺติ, ตํ สุวณฺณโทสวิรหิตํ มฏฺฐนมชฺชนกฺขมํ ชมฺพูนทนิกฺขํ วิย โก ตํ นินฺทิตุมรหตีติ อตฺโถ. **เทวาปีติ** เทวตาปิ

คำว่า **ถ้าวิญญูชนสรรเสริญผู้ใด** ความว่า การนินทาหรือการสรรเสริญของคนพาล ไม่เป็นประมาณ, แต่บัณฑิตใคร่ครวญทุก ๆ วัน รู้เหตุการนินทาหรือเหตุการสรรเสริญ สรรเสริญบุคคลใด ซึ่งมีการประพฤติต่อเนื่องเพราะประกอบด้วยสิกขาต่อเนื่อง หรือด้วยการดำเนินชีวิตต่อเนื่องมีปัญญาเพราะประกอบด้วยปัญญา รุ่งเรืองในธรรม ตั้งมั่นในปัญญาและศีล เพราะประกอบ ด้วยปัญญาอันเป็นโลกิยะ และโลกุตตระ และปาริสุทธิศีล ๔, ใครควรนินทาบุคคลนั้น ซึ่งเป็นดุจแท่งทองชมพูนุท เว้นจากสนิมแห่งทอง ควร

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณฺฑิตมนุสฺสาปิ ตํ ภิกฺขุ๋ อุฏฺฐาย โถเมนฺติ ปสํสนฺติ. **พฺรหฺมุนาปีติ** น เกวลํ เทวมนุสฺสา, ทสสหสฺส-จกฺกวาเฬ มหาพฺรหฺเมหิปิ เอส ปสํสิโตเยวาติ อตฺโถ.

แก่การบุและขัด. คำว่า **แม้เทวดาและมนุษย์** ความว่า เทวดาก็ดีมนุษย์บัณฑิตก็ดี ย่อมลุกขึ้น ชมเชยคือสรรเสริญภิกษุนั้น. คำว่า **แม้พรหม** ความว่า มิใช่เทวดาและมนุษย์จะสรรเสริญฝ่ายเดียว, แม้ท้าวมหาพรหมในหมื่นจักรวาล ก็สรรเสริญเขาเช่นกัน.

เทสนาวสาเน ปญฺจสตาปิ เต อุปาสกา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหีสูติ.

ในเวลาจบเทศนา อุบาสกเหล่านั้นทั้ง ๕๐๐ คน ดำรงในโสดาปัตติผลดังนี้แล.

อตุลอุปาสกวตฺถุ สตฺตมํ.

เรื่องอตุลอุบาสกที่ ๗ จบ.

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ฉพฺพคฺคิยภิกฺขุวตฺถุ

๒๓๑. กายปฺปโกปฺ รกฺเขยฺย
กาเยน สำวุโต สิยา
กายทุจฺจริตำ หิตฺวา
กาเยน สุจริตำ จเร

๒๓๒. วจีปโกปฺ รกฺเขยฺย
วาจาย สำวุโต สิยา
วจีทุจฺจริตำ หิตฺวา
วาจาย สุจริตำ จเร

๒๓๓. มโนปโกปฺ รกฺเขยฺย
มนสา สำวุโต สิยา
มโนทุจฺจริตำ หิตฺวา
มนสา สุจริตำ จเร

๒๓๔. กาเยน สำวุตา ธีรา
อโถ วาจาย สำวุตา
มนสา สำวุตา ธีรา
เต เว สุปริสำวุตาติ.

๘. เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์

๒๓๑. ภิกษุ พึงรักษาความกำเริบทางกาย เป็นผู้สำรวมทางกาย ละกายทุจริตแล้ว พึงประพฤติกาย-สุจริต

๒๓๒. พึงรักษา ความกำเริบทางวาจา สำรวมทางวาจา ละวจีทุจริต พึงประพฤติวจีสุจริต

๒๓๓. พึงรักษา ความกำเริบทางใจ สำรวมทางใจแล้วละมโนทุจริต พึงประพฤติมโนสุจริต

๒๓๔. ธีรชนทั้งหลาย สำรวมทางกาย อนึ่งสำรวมทางวาจา สำรวมทางใจ ธีรชนทั้งหลายเหล่านั้น แล ชื่อว่า สำรวมแล้วด้วยดี.

ธรรมบท-ท.ป.-ท.๖-๒๕

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ฉพฺพคฺคิยภิกฺขุวตฺถุ

กายปฺปโกปนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต ฉพฺพคฺคิเย ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตฺถา เตสํ อุโภหิ หตฺเถหิ ยฏฺฐิโย คเหตฺวา กฏฺฐปาทุกา อารุยฺห ปิฏฺฐิปาสาเณ จงฺกมนฺตานํ "ขฏขฏา"ติ สทฺทํ สุตฺวา "อานนฺท กึ สทฺโท นาเมโส"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ฉพฺพคฺคิยานํ ปาทุกา อารุยฺห จงฺกมนฺตานํ ขฏขฏสทฺโท"ติ สุตฺวา สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปตฺวา "ภิกฺขุนา นาม กายาทีนิ รกฺขิตุํ วฏฺฏตี"ติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

๒๓๑. "กายปฺปโกปํ รกฺเขยฺย
กาเยน สํวุโต สิยา
กายทุจฺจริตํ หิตฺวา
กาเยน สุจริตํ จเร

๘. เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุฉัพพัคคีย์ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ความกำเริบทางกาย** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พระศาสดาทรงสดับเสียงว่า "ขฏะ ขฏะ" ของภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้นผู้ถือไม้เท้าทั้ง ๒ มือ สวมรองเท้าไม้ จงกรมบนหินดาด ตรัสถามว่า "อานนท์ นั่นชื่อว่าเสียงอะไร" สดับว่า "เสียงขฏะ ขฏะ ของภิกษุฉัพพัคคีย์ผู้สวมรองเท้าจงกรม" ทรงบัญญัติสิกขาบทแล้ว ตรัสว่า "ธรรมดาภิกษุ ควรรักษากายทวารเป็นต้น" เมื่อทรงแสดงธรรมจึงได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๓๑. "ภิกษุ พึงรักษาความกำเริบทางกาย เป็นผู้สำรวมทางกาย ละกายทุจริตแล้ว พึงประพฤติกายสุจริต

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๓๒. วจีปโกปั　รกฺเขยฺย
　　วาจาย　สำวุโต　สิยา
　　วจีทุจฺจริตำ　หิตฺวา
　　วาจาย　สุจริตำ　จเร

๒๓๒. พึงรักษา ความกำเริบทางวาจา
　　สำรวม ทางวาจา ละวจีทุจริต
　　พึงประพฤติวจีสุจริต

๒๓๓. มโนปโกปั　รกฺเขยฺย
　　มนสา　สำวุโต　สิยา
　　มโนทุจฺจริตำ　หิตฺวา
　　มนสา　สุจริตำ　จเร

๒๓๓. พึงรักษาความกำเริบทางใจ สำ-
　　รวมทางใจแล้ว　ละมโนทุจริต
　　พึงประพฤติมโนสุจริต

๒๓๔. กาเยน　สำวุตา　ธีรา
　　อโถ　วาจาย　สำวุตา
　　มนสา　สำวุตา　ธีรา
　　เต　เว　สุปริสำวุตา"ติ.

๒๓๔. ธีรชนทั้งหลาย สำรวมทางกาย
　　อนึ่ง สำรวมทางวาจา สำรวม
　　ทางใจ ธีรชนทั้งหลายเหล่านั้น
　　แล　ชื่อว่า สำรวมแล้วด้วยดี".

ตตฺถ **กายปฺปโกปนฺติ** ติวิธำ กายทุจฺจริตำ รกฺเขยฺย. **กาเยน สำวุโตติ** กายทฺวาเร ทุจฺจริตสฺส ปเวสนำ นิวาเรตฺวา สำวุโต ปิทหิต-ทฺวาโร สิยา, ยสฺมา ปน กายทุจฺจริตำ หิตฺวา กายสุจริตำ จรนฺโต อุภยำ เปตำ กโรติ, ตสฺมา "กายทุจฺจริตำ หิตฺวา กาเยน สุจริตำ จเร"ติ วุตฺตำ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ความกำเริบทางกาย** ความว่า พึงรักษากายทุจริต ๓ อย่าง. คำว่า **สำรวมทางกาย** ความว่า พึงห้ามทุจริตเข้าไปทางกายทวาร สำรวมแล้ว คือปิดประตูแล้ว, ก็เพราะบุคคลละกายทุจริต ประพฤติกายสุจริต ชื่อว่าทำกรรมทั้ง ๒ อย่างนั้น, ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า "ละกายทุจริต ประพฤติกายสุจริต".

ธรรมบท-ท.๖-๒๕

อนนฺตรคาถาสุปิ เอเสว นโย. แม้ในคาถาลำดับต่อไป ก็นัยนี้. คำว่า **กาเยน สำวุตา ธีราติ** เย ปณฺฑิตา **ธีรชนทั้งหลาย สำรวมกาย** ความว่า ปาณาติปาตาทีนิ อกโรนฺตา กาเยน บัณฑิตเหล่าใด ไม่ทำปาณาติบาต สำวุตา นาม, มุสาวาทาทีนิ อกโรนฺตา วาจาย สำวุตา นาม อภิชฺฌาทีนิ อสมุฏฺฐาเปนฺตา มนสา สำวุตา นาม, เต อิธ โลกสฺมึ สุปริสำวุตา สุรกฺขิตา สุโคปิตา สุปิทหิตทฺวาราติ อตฺโถ.

เป็นต้น ชื่อว่า สำรวมทางกาย, ไม่ทำมุสาวาทเป็นต้น ชื่อว่า สำรวมทางวาจา ไม่ให้อภิชฌาเป็นต้นเกิดขึ้น ชื่อว่า สำรวมทางใจ, บัณฑิตเหล่านั้น ชื่อว่า สำรวมรอบคอบดี รักษาดี คุ้มครองดี ปิดทวารดีแล้วในโลกนี้.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

ฉพฺพคฺคิยภิกฺขุวตฺถุ อฏฺฐมํ.

เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์ที่ ๘ จบ.

โกธวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาโกธวรรค จบ.

สตฺตรสโม วคฺโค.

วรรคที่ ๑๗ จบ.

คุณไพฑูรย์ สุนทรวิภาต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ใบแจ้ง

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ขอเรียนให้ทราบว่า

1. ท่านที่ได้รับพระคัมภีร์ ฉบับ "ภูมิพโลภิกขุ" แล้วปรากฏว่าพบข้อบกพร่องในเนื้อหาพระคัมภีร์ เป็นต้นว่า

- หน้าหนังสือขาดหายไป
- เลขหน้าหนังสือไม่เรียงตามลำดับ
- ข้อความพิมพ์เลอะเลือน อ่านไม่ชัด

ฯลฯ

โปรดส่งพระคัมภีร์คืนไปยัง มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ในบริเวณวัดสระเกศ ฯ
ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ 10100
โทร.223-0316, 221-8001

มูลนิธิ ฯ ยินดีส่งพระคัมภีร์เล่มใหม่ชดเชยให้ท่าน ทางไปรษณีย์ทันที และจะออกค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือคืนให้ท่านด้วย

2. ถ้าหากท่านพบคำผิด กรุณาแจ้งมาด้วย เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

ด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง.

Bhumibalo Bhikkhu Foundation
Notice

1. In case of your "Bhumibalo Bhikkhu" CANON contains the following deficiencies :

   - Page(s) missing
   - Page number(s) not in order
   - Printing(s) unclear/unreadable

Please return such defect CANON to

Bhumibalo Bhikkhu Foundation Wat Srakesa Compound

Chakrabardibong Road

BANGKOK 10100

Tel.2230316, 2218001

The Foundation will immediately replace you with a new copy and will also refund you the return postage.

2. If you found any error(s) in your CANON copy, please let us know so that the correction(s) can be done accordingly.

Thank you very much for your kind cooperation.